

Bækur.is

Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn

Titill

Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenskum málum.

Bindi

2. b. 1815-1824

Ár

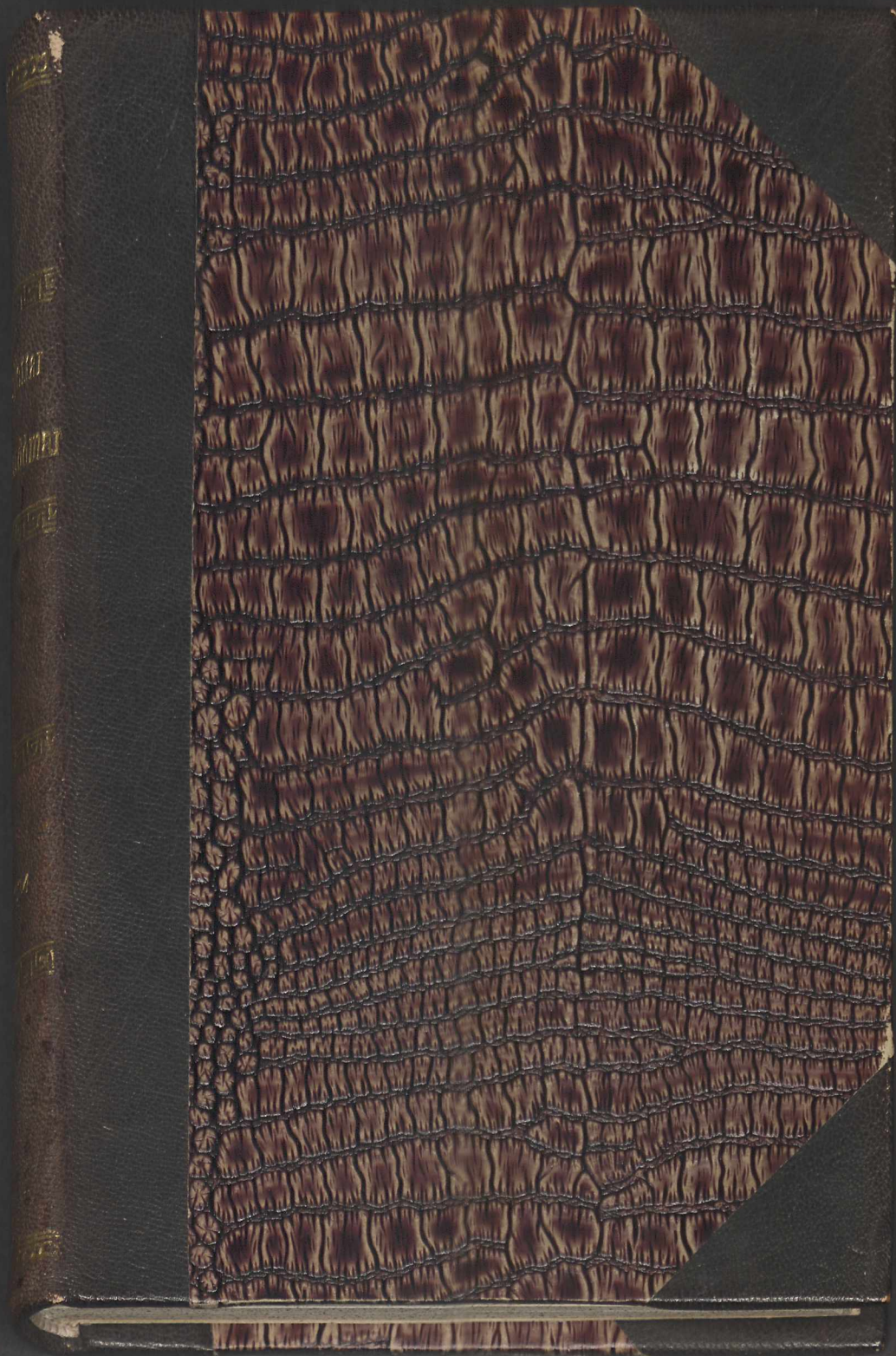
1916

Höfundur

Klemens Jónsson 1862 - 1930

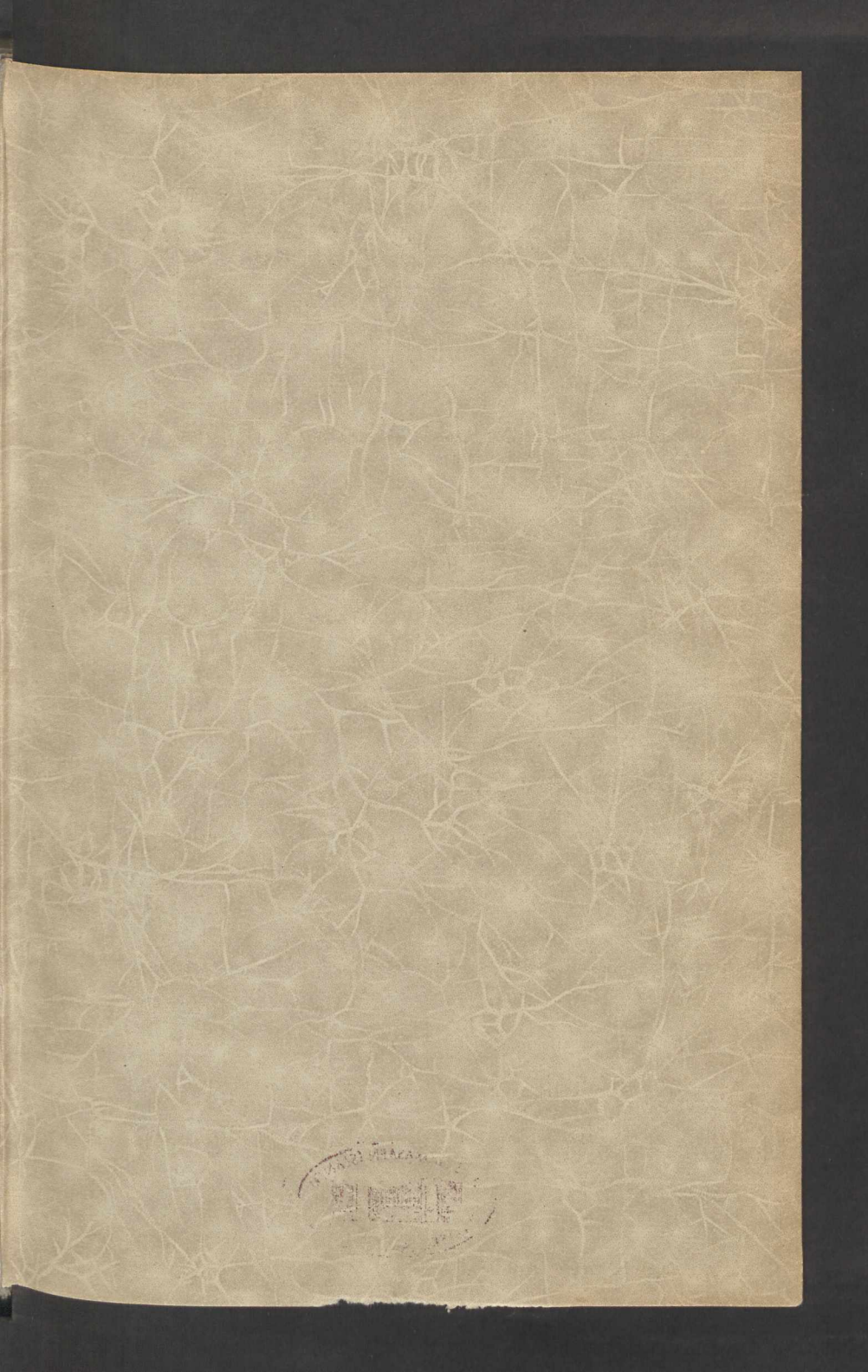
Einar Arnórsson 1880 - 1955

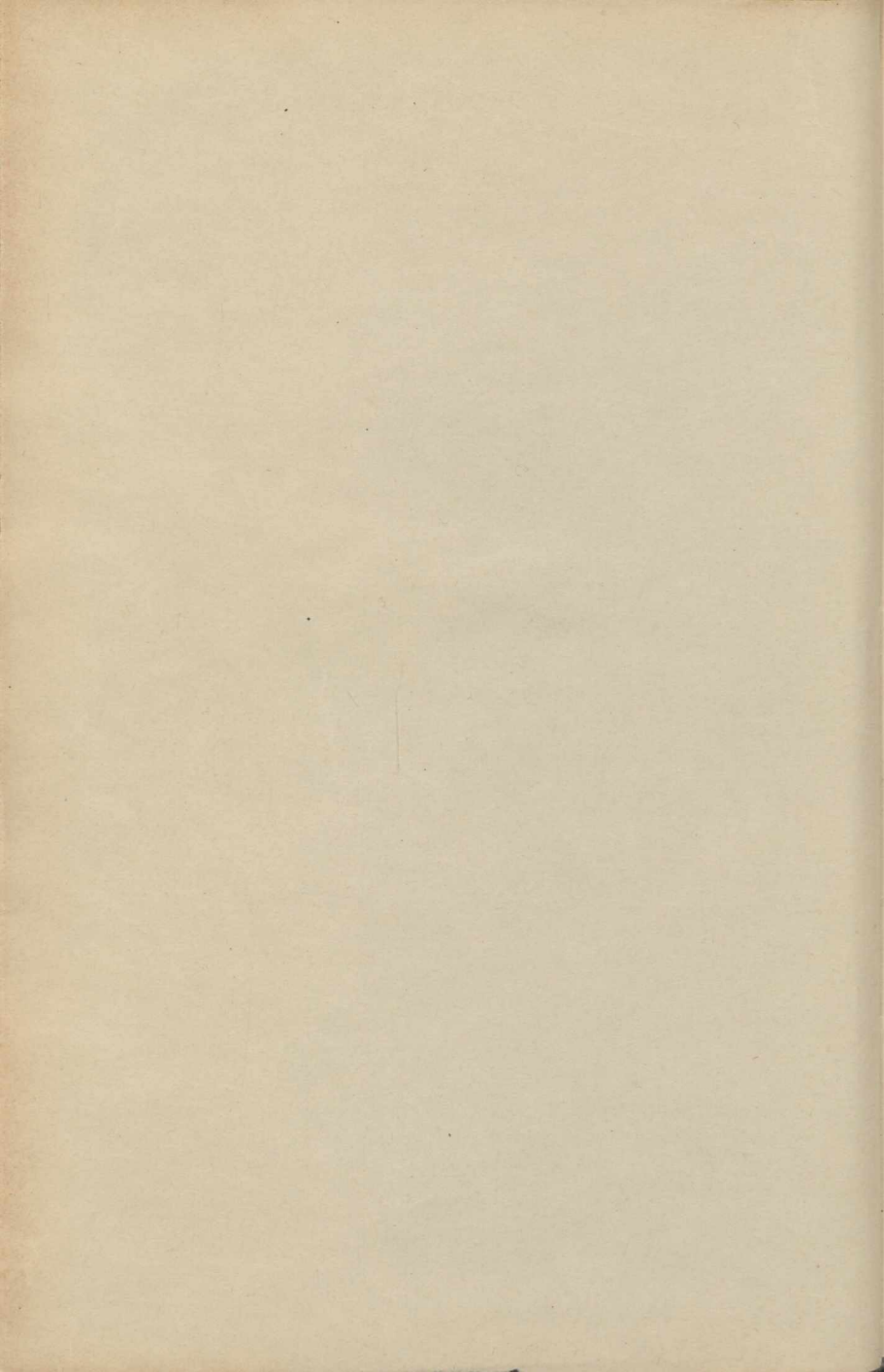
Ármann Snævarr 1919 - 2010

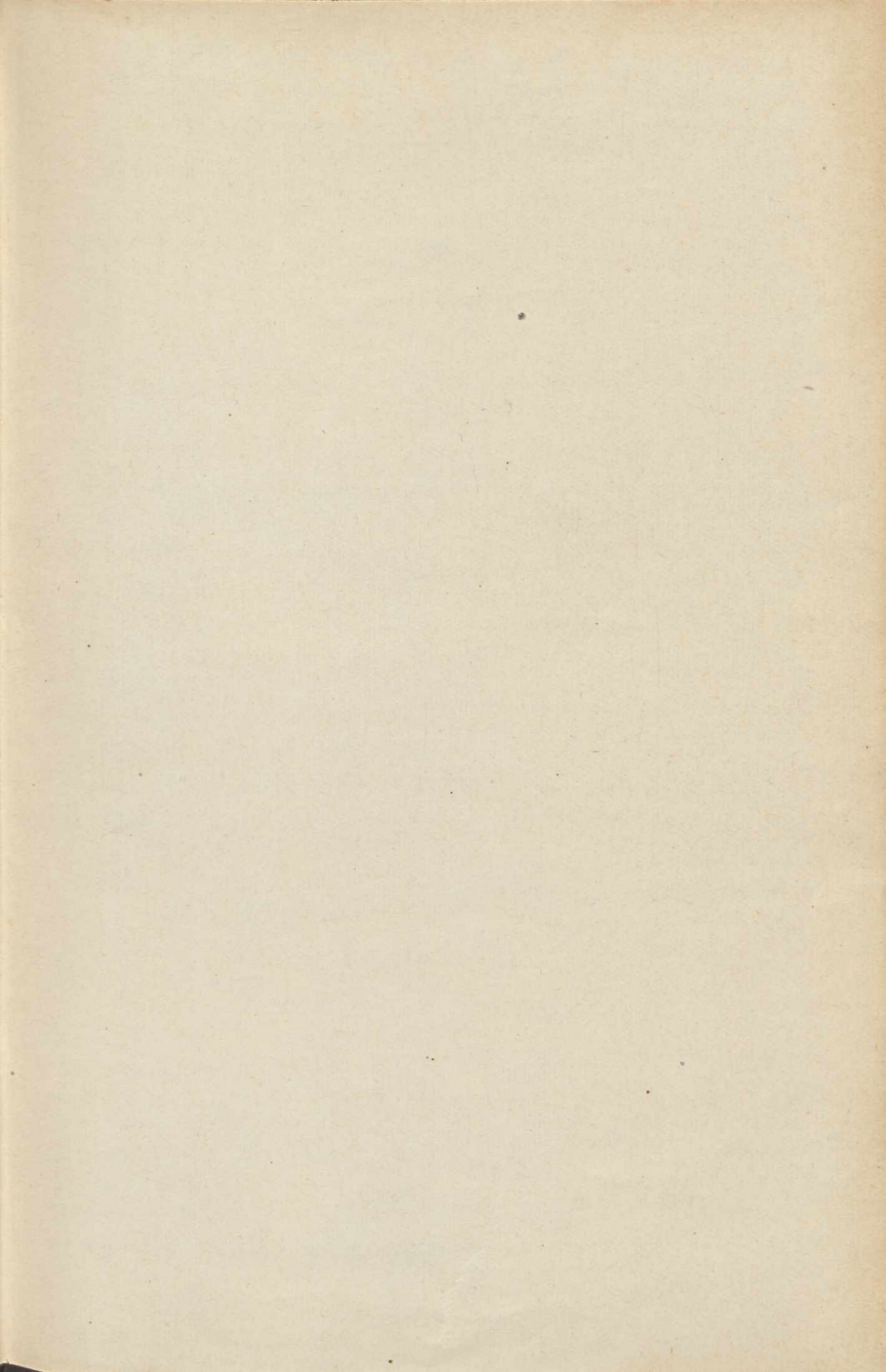

*Úr bókum
Kirstínar V. Briem*

LANDSYFIRRJETTARDÓMAR

OG

HÆSTARJETTARDÓMAR

Í ÍSLENZKUM MÁLUM

1802—1873

II.

1815—1824

~~~~~  
*SÖGUFJELAG GAF ÚT*  
~~~~~

REYKJAVÍK

PRENTSMÍÐJAN GUTENBERG — 1919—1924

LANDSVEIÐIR

HEITIR

1802-1873

1873-1874

1874-1875

1875-1876

1876-1877

1877-1878

Formáli.

Um útgáfu þessa bindis dómasafnsins má láta nægja að visa til formálans fyrir fyrsta bindi, að öllu leyti. Dómarnir eru prentaðir orðrjett, en ekki stafrjett, eptir dóma-bókunum, sem í frumriti eru geymdir í Þjóðskjalasafninu. Hæstarjettardómana hef jeg skrifað út úr sjálfum dóma-bókum hæstarjettar, sem geymdar eru í ríkisskjalasafni Danmerkur, og hef snarað þeim á íslenzku.

Nafna- og efnisskráin er eptir mig, og er þar fylgt sömu reglu og við skrárnar við fyrsta bindi. Yfir höfuð er útgáfu þessa bindis hagað nákvæmlega á sama hátt og áður, að því einu undanskildu, að letrið á þessu bindi er talsvert minna en á fyrra bindinu, og var það gjört í sparnaðarskyni, og mun sama letri haldið eptirleiðis, þegar safninu verður haldið áfram, sem vonandi verður ekki langt að biða.

Bindi þetta endar á miðju ári 1824, og mun mörgum þykja það illa farið, en hjá því varð ekki komiðt vegna getuleysis. Hefði heptið náð til ársloka 1824, hefði það orðið liðugar 5 arkir, en til þess að gefa út svo stórt hepti í ár, hafði Sögufjelagið ekki ráð á.

Forsetar fjelagsins hafa lesið aðra próförk af safni þessu, en annars ber jeg alla ábyrgð á útgáfunni.

Reykjavík, 15. júlí 1924.

Kl. Jónsson.

Nafnaskrá.

A. Einkamál.

- Ábúendur Hvols í Mýrdal 133.
—»— Sólheima í Mýrdal 133.
Árni Halldórsson, Ásum Hvs. 138.
Bonnesen, sýslumaður 263, 296, 406.
Cancelli hið danska 142.
Clausen H. P. & Olsen 290.
Dánarbú Ingu Þorfinnsdóttur, Merkigili 142.
Erfingjar Ragnheiðar Einarsdóttur 47.
Erlendur Guðmundsson, Holtastöðum 138.
Gísli Ólafsson, prestur 207.
Illugi Gíslason í Holti, Húnavatnssýslu 389, 397.
Jón Ásgeirsson, prestur 263.
Jón Erlendsson, hreppstjóri 124, 416.
Jón Guðmundsson, sýslumaður 135.
Jón Kolbeinsson, kaupmaður 290.
Knudsen L. M., kaupmaður 124.
Petræus Vesty, kaupmaður 124.
Rentukammer hið Kgl. 124, 287.
Sigurður prestur Thorarensen 406.
Skúli Tómasson, prestur í Múla 287, 418.
Sæmundur M. Hólm, prestur 207.
Tómas hreppstjóri Tómasson 416.
Þorlákur Símonarson, Ökrum 389, 397.

B. Opinber mál.

- Arnbjörn Árnason, Árnessýslu 224, 247, 416.
Arngrímur Jónsson, Hafranesi í Suður-Múlasýslu 274, 418.
Árni Brandsson, Árnessýslu 270.

VI

- Árni Eiríksson, Norður-Múlasýslu 361, 421.
 Árni Helgason, Ytri-Krossum í Snæfellsnessýslu 386.
 Árni Jónsson, sjómaður að norðan 227.
 Árni Jónsson, Húnavatnssýslu 300.
 Árni Jónsson úr Barðastrandarsýslu 393, 408, 422.
 Árni Sveinsson, Húnavatnssýslu 328.
 Arnór Porkelsson, Hallstúni í Rangárvallasýslu 379.
 Ástríður Sigurðardóttir, Kjalarnesi 135.
Bergur Guðmundsson, Króki í Árnessýslu 257.
 Bergþór Jónsson, Vestmannaeyjum 130, 413.
 Bjarni Guðmundsson, Stokkseyrarseli 79.
 Bjarni Guðnason, Vestara-Fróðholti 313.
 Bjarni Jónsson (Hnausa-Bjarni) 227.
 Bjartmar Bjarnason, Snæfellsnessýslu 44.
 Björg Matthíasdóttir úr Eyjafirði 8.
 Björn Halldórsson, prestur í Garði 29.
 Björn Þorsteinsson, Miðdal í Kjósarsýslu 325, 419.
 Bonnesen, sýslumaður 224, 237.
 Brandur Árnason, Árnessýslu 270.
Daniel Jónsson úr Dalasýslu 309.
 Davíð Jónsson, Hofi í Öræfum (Mála-Davíð) 7, 14.
Eggert Rafnsson, Ásbjarnarstöðum 111, 181.
 Einar Bjarnason, Suðureyri 285.
 Einar Snorrason, Vestmannaeyjum 334, 358, 422.
 Eiríkur Höskuldsson, Bakkavelli í Rangárvallasýslu 193, 194. 417
 Elín Porkelsdóttir, Háarima í Rangárvallasýslu 51.
 Erlendur Helgason, Austvaðsholti 190.
Gestur Guðmundsson, Snæfellsnessýslu 219.
 Gisli Bjarnason, Reykjavík 354.
 Gisli Sveinsson, Snæfellsnessýslu 227.
 Gisli Þorvaldsson, eldri, Skagafjarðarsýslu 340, 345, 420.
 Gisli Þorvaldsson, yngri, Skagafjarðarsýslu 345.
 Gottskálf Pálsson, hreppstjóri í Kelduhverfi 29.
 Gróa Höskuldsdóttir, Ártúnum, Rangárvallasýslu 193, 194.
 Grímur Grímsson, Leiðarhöfn, Norður-Múlasýslu 149, 413.
 Guðlaug Björnsdóttir, Rangárvallasýslu 323.
 Guðmundur Brandsson, Húnavatnssýslu 300.

- Guðmundur Erasmusson, Árnessýslu 224.
 Guðmundur Guðrúnarson, Vestmannaeyjum 335.
 Guðmundur Gunnarsson, Tanga á Akranesi 243.
 Guðmundur Guðmundsson, Króki, Árnessýslu 257.
 Guðmundur Hannesson, Króki, Árnessýslu 79.
 Guðmundur Jónsson, Pverárkoti í Kjósarsýslu 280.
 Guðmundur Magnússon úr Snæfellsnessýslu 227.
 Guðmundur Ólafsson úr Skagafirði 61.
 Guðmundur Ólafsson, Rangárvallasýslu 247, 414.
 Guðný Eiríksdóttir, Norður-Múlasýslu 361, 420.
 Guðný í Ranakoti í Árnessýslu 79.
 Guðrún Ólafsdóttir af Kjalarnesi 135.
 Guðrún Pjetursdóttir, Ási í Kelduhverfi 29.
 Guðrún Sigmundsdóttir, sama stað 29.
 Guðrún Sveinbjörnsdóttir, Árnessýslu 224.
 Guðrún Þorleifsdóttir, Árnessýslu 373, 377, 422.
 Gunnar Jónsson, Tanga á Akranesi 243, 416.
 Gunnlaugur Gunnlaugsson, Húnavatnssýslu 277.
 Halldór Ámundason, prestur á Melstað 190.
 Halldór Ketilsson, Suðureyri 285.
 Halldór Tómasson úr Árnessýslu 270.
 Hallgrímur Lárenziusson, Bolungarvík 315.
 Hannes Guðmundsson, Króki, Árnessýslu 257.
 Hans Guðmundsson, Vestmannaeyjum 56, 65.
 Helga Jónsdóttir, Myrká 8.
 Helga Sigurðardóttir, Bakkavelli 193, 194.
 Helgi Helgason, Skagafirði 345.
 Hildur Árnadóttir, Árnessýslu 225.
 Höskuldur Eiríksson, Bakkavelli 193, 194.
 Ingibjörg Guðmundsdóttir, Tanga á Akranesi 243.
 Ingigerður Hrólfsdóttir, Kjalarnesi 135.
 Ingiríður Eiríksdóttir, Pingeyjarsýslu 237, 348, 420.
 Ísleifur Jóhannesson, Húnavatnssýslu 300, 340, 419, 421.
 Ívar Ívarsson, Pottagerði Skagafirði 298.
 Jarprúður Lafranzdóttir, Uppsölum 193, 194.
 Jóhann Jónsson úr Húnavatnssýslu 300.
 Jóhannes Jónsson úr Eyjafirði 7.

VIII

- Jóhannes Jónsson úr Dalasýslu 309.
 Jónas Björnsson, Botnastöðum 25, 53.
 Jón Andrjesson, smiður úr Dalasýslu 67, 93.
 Jón Guðmundsson, sýslumaður 13.
 Jón Guðmundsson úr Skagafirði 296.
 Jón Hallgrímsson, hreppstjóri í Snæfellsnessýslu 227.
 Jón Hannesson, Krókskoti, Árnessýslu 206, 257.
 Jón Jónsson, hreppstjóri í Melabúð 20.
 Jón Jónsson í Bilubúð 20.
 Jón Jónsson, sýslumaður í Húnavatnsýslu 61.
 Jón Jónsson, Grófargili 178, 415.
 Jón Jónsson, Snæfellsnessýslu 227.
 Jón Jónsson úr Húnavatnssýslu 300.
 Jón Magnússon úr Biskupstungum 85.
 Jón Oddsson úr Rosmhvalaneshreppi 26.
 Jón Pálsson, í Ási í Kelduhverfi 29.
 Jón Pálsson, úr Húnavatnssýslu 384.
 Jón Rafnsson úr Húnavatnssýslu 300, 419.
 Jón Reykjalín, prestur í Glæsibæ 165.
 Jón Porleifsson, Litluhlíð í Húnavatnssýslu 59.
 Kristín Þorsteinsdóttir, Miðdal í Kjósarsýslu 325, 419.
 Kristján Björnsson, Skeggjastöðum í Kjósarsýslu 280.
 Lísibet Jónsdóttir, Leiðarhöfn 149, 413.
 Loptur Jónsson, hreppstjóri 205.
 Magnús Helgason, Sveinsströnd 87.
 Magnús Helgason, Þingeyjarsýslu 237.
 Magnús Jónsson, Syðra-Hólakoti í Rangárvallasýslu 323.
 Magnús Magnússon, Stóra-Fjalli 80.
 Magnús Þórðarson úr Eyjafirði 7.
 Magnús Þórðarson, Ytri-Krossum í Snæfellsnessýslu 386.
 Markús Magnússon, stiptprófastur 177.
 Ólafur Guðmundsson, Vestmannaeyjum 334.
 Ólafur Guðmundsson, Kirkjubæ, Vestmannaeyjum 369.
 Ólafur Mattíasson, Skriðu í Eyjafirði 367.
 Ólafur Sveinsson, hreppstjóri í Bárðarbúð 20,
 Ólafur Sverrisson, Kársstöðum, Skaptafellssýslu 11
 Óli Sandholt, faktor 5.

- Páll** Guðmundsson, Snæfellsnessýslu 227.
Páll Jónsson á Kaldárbakka, Hnappadalssýslu 108.
Páll Sigurðsson, timburmaður 170, 414. .
Philippus Þorvaldsson, Vestmannaeyjum 331.
Ragnheiður Pálsdóttir í Barðastrandarsýslu 393, 408, 422.
Rannveig Guðmundsdóttir, Rangárvallasýslu 247.
Rósa Bjarnadóttir frá Neðra-Skúfi 25, 53.
Samson Samsonsson, Yxnakeldu, 277.
Sesselja Mattíasdóttir úr Eyjafirði, 8.
Sigríður Jónsdóttir úr Snæfellsnessýslu, 219.
Sigríður Jónsdóttir, Krókskoti 206, 257.
Sigurður Guðlaugsson, settur sýslumaður, 107.
Sigurður Jónsson, hreppstjóri í Krossanesi 370.
Sigurlaug Jónasdóttir, Húnavatnssýslu 300.
Skúli Magnússon, sýslumaður 74, 92, 105, 106.
Sæmundur Guðmundsson, Árnessýslu 74.
Sæunn Mattíasdóttir, Eyjafjarðarsýslu 8.
Torfi Sveinsson, hreppstjóri á Álptanesi 170.
Valgerður Pálsdóttir í Gullbringusýslu 170, 414.
Þórarinn Öfjörð, sýslumaður 205.
Þorgerður Þórðardóttir, Dalasýslu 309.
Þórir Pálsson, Suðureyri 285.
Þorsteinn Þórðarson, Miðdal í Kjósarsýslu 325.
Þorsteinn Þorvarðsson úr Borgarfirði 1
Þorvaldur Jónsson, Gauksmýri 111, 181, 415.
-

Lagastaðir, sem vitnað er í.¹⁾

Jónsbók. Konungserfðir 5. kap. 102; Pingfararbálkur 5. kap. 102; Pegnskylda 1. kap. 102; Mannhelgi 2. kap. 69, 100; 4. kap. 100; 5. kap. 102; 6. kap. 102; 21. kap. 102; 23. kap. 19; 25. kap. 210; 27. kap. 210; Arfatökur 23. kap. 48; 24. kap. (rjettarbót Eiríks konungs) 82; Framfærslubálkur 12. kap. 399; Landsleigubálkur 2. kap. 82; 19. kap. 192; sbr. 18. kap.; 28. kap. 134; 39. kap. 271; 47. kap. 382; 48. kap. 88 (með rjettarbót Eiríks konungs) 302, 341, 382; 57. kap. 275; 58. kap. 342; Rekabálkur 4. kap. 101; 12. kap. 275; Kaupabálkur 3. kap. 102; 11. kap. 69, 99; 14. kap. 402; Farmanualög 8. kap. 102; Þjófabálkur 1. kap. 101, 275, 351, 388; 7. kap. 202; 10. kap. 101.

Stóridómur. Staðfestur 13. apríl 1565; 159, 173, 240, 277, 324, 326, 355, 366.

Kirkjuordinantia Kristjáns konungs fjórða 1607; 167, 211.

N. L. 1—2—3, 321; 1—2—12, 30; 1—2—13, 30; 1—2—15, 398, 405; 1—4—1, 65, 73, 178, 193, 208; 1—4—2, 147; 1—4—4, 141; 1—4—5, 209; 1—4—7, 191, 216, 398; 1—4—8, 216, 398; 1—4—10, 141; 1—4—11, 12 og 13, 141; 1—4—18, 141; 1—4—20, 14; 1—4—22, 141; 1—4—25, 141; 1—4—30, 141; 1—4—34, 169; 1—5—2, 73, 210; 1—5—6, 229; 1—5—11, 147, 278; 1—5—12, 59; 1—5—13, 59; 1—5—15, 59; 1—5—20, 203, 337; 1—5—22, 388; 1—6—10, 208; 1—6—12, 144, 218; 1—7—1, 399, 405; 1—9—8, 10, 14 og 15, 292, 404; 1—12—1, 338, 407; 1—12—3, 338; 1—13—4, 90, 188; 1—13—6, 41;

1) Ef sama lagaboð er tilfært opt í sama dómi, er það hjer að eins tilfært einu sinni í fyrsta sinn, er það kemur fyrir.

1—13—8 og 9, 216; 1—13—17, 89, 105, 254, 272; 1—13—18, 254; 1—13—20, 251; 1—13—28, 140; 1—14—6, 251; 1—19—20 og 22, 230; 1—22—8, 83; 1—22—31, 19; 1—23—7, 217, 236; 2—5—19, 84; 2—7—3, 187; 2—9—5, 187; 2—9—8 og 10, 172; 2—11—2, 407; 2—11—5, 187; 2—11—6, 187, 407; 2—14—10 og 12, 211; 3—4—4, 73, 210; 3—4—5, 102; 3—21—8, 177; 5—2—6, 49; 5—2—9 og 10, 49; 5—2—11, 48; 5—2—16, 267; 5—2—32, 277; 5—3—26, 91; 5—13—47, 49, 50, 293—94; 6—4—14, 83; 6—5—2, 186; 6—6—1, 162; 6—6—7, 8 og 9, 363, 408; 6—6—8, 162; 6—6—13, 84; 6—6—22, 411; 6—8—7, 84; 6—9—21 og 24, 19; 6—11—13, 162; 6—11—14 og 15, 172; 6—13—3, 174; 6—13—7 og 8, 378; 6—13—14, 326, 366; 6—13—16 og 17, 172; 6—13—25, 159, 172, 241; 6—13—26, 173; 6—13—28, 103; 6—17—5, 83; 6—17—6, 382; 6—17—10, 57; 6—17—11, 58, 308, 382; 6—17—12, 202; 6—17—16, 56, 275; 6—17—18, 83; 6—17—20, 275; 6—17—27, 192; 6—17—33, 172; 6—17—36, 77; 6—17—37, 245; 6—17—38, 77, 172; 6—17—39, 77; 6—18, 69, 99; 6—18—1, 99; 6—18—2, 100; 6—18—4, 99; 6—20—2, 271; 6—21—2, 3 og 7, 210.

D. L. 6—13—14, 366; 6—13—24, 159.

Tilsk. 4. marz 1690, 77, 220.

— 6. febr. 1694, 164.

Kgsbrjef 20. oktbr. 1710, 235.

Reskr. 2. maí 1732, 100.

Kgsbrjef 31. okt. 1732, 292.

— 19. febr. 1734, 19, 84, 100, 221, 275.

Tilsk. 19. ágúst 1735, 167.

— 19. ágúst 1735, 6, 292, 404.

Kgsbrjef 23. sept. 1740, 3.

Tilsk. 3. marz 1741, 6, 388.

Kgsbrjef 24. apríl 1741, 90, 188.

Tilsk. 25. ágúst 1741, 229.

Kgsbrjef 19. janúar 1742, 235.

— 6. apríl 1742, 229.

— 15. júní 1742, 3.

Tilsk. 29. maí 1744, 84.

Tilsk. 27. maí 1746, 40.

— 3. júní 1746, 40, 172, 186, 233, 239, 277.

Reskr. 26. sept. 1749, 188.

— 19. desbr. 1749, 6.

Dönsk tilsk. 23. jan. 1750, 404.

Tilsk. 21. maí 1751, 65, 71, 73, 77, 83, 187, 323, 330, 333, 388.

Kgsbrjef 6. apríl 1753, 167.

Opið brjef 13. ágúst 1753, 292.

Kgsbrjef 23. ágúst 1754, 236.

Tilsk. 28. febr. 1758, 84.

Dönsk tilsk. 11. desbr. 1758, 251.

Kgsbrjef 17. apríl 1759, 217, 236.

Tilsk. 7. júlí 1760, 330.

— 18. desbr. 1767, 3.

— 17. febr. 1769, 48.

Kgsbrjef fyrir Finnmörk 2. maí 1776, 245.

— 2. maí 1776, 276, 306, 334, 336, 346, 349, 382, 388.

Tilsk. 22. apríl 1778, 84, 99.

Opið brjef 16. sept. 1778, 89, 105, 254, 259, 272.

Kgsbrjef 5. maí 1779, 174.

Kgsúrsk. 7. febr. 1780, 49.

Kgsbrjef 10. mars 1780, 239.

— 15. mars 1780, 173, 174, 178, 240, 278, 354.

— 7. apríl 1780, 36, 41, 187.

— 3. júní 1780, 240.

— 5. júlí 1780, 49.

Canc. tilsk. 4. nóv. 1780, 239, 278.

Kgsbrjef 11. apríl 1781, 176, 187, 231.

Opið brjef 9. apríl 1783, 168.

Tilsk. 19. febr. 1783, 174.

Kgsbrjef 13. oktbr. 1783, 382.

— 15. oktbr. 1783, 349.

Opið brjef 12. maí 1784, 141.

Kgsbrjef 10. mars 1786, 330.

Opið brjef 24. mars 1786, 22, 27, 45, 77, 108, 131, 220, 244, 301.

Kgsbrjef 11. apríl 1787, 177.

Tilsk. 13. júní 1787, 84, 293.

Opið brjef 13. júní 1787, 227, 231.

— — 6. júní 1788, 141.

Reglug. 11. júní 1788, 148.

Canc.brjef 16. ágúst 1788, 90.

Tilsk. 20. febr. 1789, alment 86, 351.

1. gr. 2, 77, 172.

2. gr. 2, 75, 109, 172, 192, 276, 297, 347.

3. gr. 76, 132, 172, 337, 353.

4. gr. 2, 22, 76, 108, 131, 172, 183, 301, 337.

5. gr. 2, 22, 172, 305.

13. gr. 3.

Kgsbrjef 17.—24. apríl 1789, 4.

Opið brjef 29. maí 1789, 3.

— — 15. jan. 1790, 3.

Canc.brjef 7. maí 1791, 217, 236.

Kgsbrjef 25. nóvbr. 1791, 277.

Tilsk. 21. oktbr. 1791, 408.

Tilsk. 28. desbr. 1792, 167.

Opið brjef 23. apríl 1793, 232.

Tilsk. 5. júlí 1793, 14.

Tilsk. 16. febr. 1794, 366.

Tilsk. 5. sept. 1794, 329.

Kgsbrjef 23. oktbr. 1795, 305.

Canc.úrskurður 9. apríl 1796, 289.

Tilsk. 3. júní 1796 alment 191, 311.

2. gr. 403.

5.—7. gr. 64, 407.

18. gr. 148.

19. gr. 393.

20. gr. 64, 141, 178.

22. gr. 135.

24. gr. 399.

26. gr. 64, 259, 320.

28. gr. 65, 73, 106, 223.

29. gr. 189, 223.

30. gr. 65, 73, 106, 223.

31. gr. 223.

32. gr. 65, 73, 106, 223.

33. gr. 223.

35. gr. 12, 223, 260, 284, 320, 396.

36. gr. 203, 337, 399.

37. gr. 203, 337.

38. gr. 187.

Dönsk tilsk. 26. júní 1796, 251.

Tilsk. 20. jan. 1797.

1. gr. 133, 140, 214, 288

2. gr. 266.

4. gr. 266.

10. gr. 133, 267, 288.

11. gr. 230.

13. gr. 5, 203, 210.

14. gr. 5, 203, 210, 265, 288.

15. gr. 210.

26. gr. 211.

28. gr. 140.

30. gr. 139.

Dönsk tilsk. 1. febr. 1797, 19.

Norsk tilsk. 5. maí 1797, 189.

Canc.brjef 16. sept. 1797, 5.

— 21. oktbr. 1797, 140, 214.

Kgsbrjef 19. oktbr. 1798, 211.

— 30. oktbr. 1798, 211.

Canc.brjef 1. desbr. 1798, 394.

— 12. jan. 1799, 211.

Kgsbrjef 1. febr. 1799, 172, 355.

Tilsk. 8. mars 1799, 388.

Kgsbrjef 5. maí 1799, 173.

Tilsk. 27. sept. 1799, 210, 321.

— 27. desbr. 1799, 231.

Opið brjef 28. mars 1800, 57, 337.

Canc brjef 26. apríl 1800, 172.

Tilsk. 23. maí 1800, 324, 326, 366.

— 11. júlí 1800, 90, 135, 231, 267, 284, 323, 346, 406.

Canc.úrskurður 20. mars 1802, 330.

- Canc.brjef* 30. oktbr. 1802, 140, 214.
 — 20. nóvbr. 1802, 172.
Kgsúrskurður 9. desbr. 1802, 124.
Opið brjef fyrir Danmörk 19. nóvbr. 1803, 3.
Canc.resol. 17. desbr. 1803, 124.
Canc.brjef 8. nóvbr. 1804, 210.
 — 18. maí 1805, 312.
Tilsk. 31. maí 1805, 60, 193, 330, 396.
Canc.brjef 3. maí 1806, 208.
Canc.úrskurður 22. mars 1808, 330.
Kgsbrjef 6. maí 1808, 30.
Kgsboð 21. júlí 1808, bls. 84.
Kgsbrjef 25. júlí 1808 alment, 62, 103, 174, 187, 223, 225, 305,
 324, 326, 330, 355, 396.
 1. gr. 222, 282.
 4. gr. 354.
 5. gr. 60, 316.
 7. gr. 8, 244, 278, 286, 306, 329, 334, 336, 346, 350, 358,
 382.
 8. gr. 2, 8, 60, 76, 91, 108, 180.
 9. gr. 242.
 10. gr. 159, 239.
 11. gr. 159, 174, 240, 354.
 12. gr. 159, 170, 241, 355.
 13. gr. 2, 159, 355.
 Formálinn 2.
Annað kgsbrjef 25. júlí 1808 til tugthússtj. 2.
Hreppstjóra instrux 24. nóv. 1809, 234.
Opið brjef 12. júní 1812, 239, 279.
Tilsk. 5. jan. 1813, 100, 127.
Sportelreglem 22. mars 1814, 148.
Tilsk. 20. mars 1815, 126, 294.
Opið brjef 25. jan. 1816, 289.
 — — 28. febr. 1816, 99.
Kgsbrjef 3. maí 1816, 59, 91, 105, 109, 159, 171, 180, 222, 225,
 274, 278, 286, 330, 353, 354, 382.
D. opið brjef 27. desbr. 1816, 100.

Tilsk. 15. jan. 1817, 100, 235, 394.

Canc.brjef 25. jan. 1817, 141, 179.

Tilsk. 26. apríl 1817, 146.

— 26. apríl 1817, 100.

— 11. mars 1818, 356.

Opið brjef 3. júní 1818, 202.

— — 2. júní 1819, 289.

— — 30. júlí 1819, 226.

Canc.brjef 13. mars 1819, 141.

Tilsk. 13. oktbr. 1819, 388.

Opið brjef 25. júlí 1820, 404.

Canc.brjef 19. ágúst 1820, 371.

— 14. apríl 1821, 371.

Efnisskrá.

Aldur, sakhæfi.

Arfur.

Eignarpræta.

Embættismenn og sýslunarmenn.

Embættistakmörk yfirvalda.

Faðerni.

Fals allskonar.

Frávisun.

Fæðing í dulsmáli.

Heimvisun.

Hlutdeild (meðvitund, meðverknaður, hilming).

Manndráp og morð.

Ólögmæt meðferð.

Ofbeldi og misþyrming.

Ólögmæt lausamenska.

Ólögleg sjálfstaka.

Ómerkingardómar.

Rjettarfar.

Rjettarfarslög.

Skiptamál.

Skirlífisbrot.

Skuldamál.

Uppboð.

Úrskurður.

Þjófnaður.

Æra.

Aldur (sakhæfi).

12 ára gamall drengur alveg sýknaður af þjófnaði eða hlutdeild 243.

Arfur.

Skipti dæmd ógild, af því fjarverandi erfingja, er ekki hafði spurzt lengi til, var ekki úthlutaður arfur, og boðið að úthluta honum arfi 47, 142.

Eignarpræta.

Ítakaprætumál (frávísunardómur) 133.

Prætumál um náma 287.

Hæstarjettardómur í málinu, 418.

Úrskurður í eignarprætumáli 389.

Dómur í sama máli (ógildingardómur) 397.

Embættismenn og sýslunarmenn.

Hreppstjóri ákærður fyrir forsómun á fangahaldi (sýknudómur) 20.

Prestur og hreppstjóri sýknaðir af ákæru um útvegum falskra vífnisburða 29.

Hjeraðsdómari sektaður fyrir ólögmætar rjettargjörðir 142.

Geymt lagatiltal til prests um afskiptaleysi af ólöglegri lausamensku 177.

Prestur frikennist eptir málavöxtum frá fallmálsbótum m. m. 190.

Hjeraðsdómari dæmdur til að greiða allan málskostnað í sakamáli 205, 234, 266.

Hjeraðsdómari dæmdur í sekt fyrir ólöglegan drátt á máli 224, 393.

Hjeraðsdómari sektaður fyrir ærumeiðandi ummæli, og þau dæmd dauð og ómerk 296.

Hjeraðsdómari sektaður fyrir miður vandaða meðferð og drátt á máli 313, 322.

Hjeraðsdómari sektaður fyrir meiðandi orð og ákærur um formann sinn í embætti 339.

Embættistakmörk yfirvalda.

Skotið til amtmanns frekari atkvæða, hvort breytni hreppstjóra um heimildarlaust uppboð á dánarbúsfje, skuli ákærulaust falla niður eða ekki 205.

Akveðið, að landsyfirrjettur geti eigi tekið fram fyrir hendur á justitsyfirvaldinu 246.

Faðerni.

Barnsfaðernismáli heimvísað til nýrri upplýsinga 24.

Lýstur faðir dæmdur sannur faðir barnsins 53.

Fríunareiður dæmdur lýstum barnsföður 237.

Fals (allskonar).

Sýknudómur út af ákæru um útvegum og útgefningu falskra vitnisburða 29.

Maður ákærður fyrir að hafa búið til falska mynt 67 (ómerkingardómur, 93 (sýknudómur).

Fógetagjörðir.

Kyrsetningargjörð á uppteknu brennivíni eigi löglega framfylgt 227.

Frávísun.

Máli, er hafði verið höfðað sem sakamál, frávísað, af því að það væri einkamál eptir eðli sínu 5.

Frávísað skjölum, sem ekki höfðu komið fram við undirrett 7.

Frávísun vegna aflaga stefnu, sem eigi hafði verið birt 92.

Prætumáli um slægnaitak frávísað vegna vantandi sáttumleitunar m. m. 133.

Skuldamáli frávísað vegna ýmsra galla 138.

Einkamáli frávísað vegna væntandi sáttatilraunar 287.

Ærumeiðandi getgátum hjeraðsdómara frávísað 322.

Fæðing í dulsmáli.

Stúlka dæmd fyrir fæðing í dulsmáli og barnsfaðirinn fyrir hlutdeild m. m. 149.

Hæstarjettardómur í málinu 413.

Stúlka dæmd fyrir fæðing í dulsmáli og barnsmorð 361, 377. (hæstarjettardómur í málinu 408, 422), (hæstarjettardómur 422).

Heimvísun.

Málum heimvísað til frekari upplýsinga 56, 206, 323, 339, 373. Málum heimvísað til nýrrar upptehtar frá rótum 67, 110.

Hlutdeild (meðverknaður, meðvitund, hylming).

Stúlka dæmd fyrir hlutdeild í sauðapjófnaði 7, 247.

3 sakborningar sýknaðir um meðverknað í pjófnaði og stroki 74.

Hlutdeild í pjófnaði 80 (sýknudómur), 224, 243, 257 (sýknudómur).

Hlutdeild í dulsmálsfæðingu 149.

Hlutdeild í falsbrjefagjörð 165.

Hlutdeild í afskiptaleysi um ólöglega lausamensku 177.

Í sakamáli, er maður hafði verið sektaður fyrir hylming, dómurinn dæmdur ógildur og málinu frávísað 219.

Manndráp og morð.

Sakborningur sýknaður frá frekari ákærum fyrir morðgrun 181.

Barnsmorðsmáli heimvísað 393.

Ofbeldi og misþyrming.

Ofríkis og ósæmileg breytni látin varða sektum 13.

Óguðleg orð við og meðferð á móður og börnum látin varða þungri refsingu 181.

Hæstarjettardómur í málinu 415.

Refsing fyrir vanhirðu og slæma meðferð á sveitarómaga 315.

Ólögmaet meðferð.

Tveir sakborningar dæmdir fyrir ólöglega meðferð á sjóreknu fje 386.

Ógilding sbr. ómerking.**Ólögleg lausamenska.**

Dæmd sekt fyrir ólöglega lausamensku og hýsing lausahjúa 170.

Dæmd hirting fyrir lausamensku og hlaupalækningar 328.

Sýknudómur útaf lausamensku og óleyfilegri samveru 367.

Hreppstjóri sýknaður útaf tálmun hans að liða óljettri kvensnipt dvöl í hreppnum 370.

Ólögleg sjálfstaka.

Máli útaf ólöglegri sjálfstöku, sem hafði verið höfðað af hendi hins opinbera, frávísað 5.

Ómerkingardómur.

Undirrjettardómur dæmdur marklaus, en efni málsins þó dæmt í yfirrjetti 59, 108, 194, 309.

Dómur í falsmyntarmáli dæmdur ómerkur, og málinu heimvísað 67.

Dómur um ákæru fyrir rjettarneitun dæmdur marklaus 106.

Dómur í stórmæli dæmdur marklaus, og málinu heimvísað 110, 334.

Dómur í eignarprætumáli dæmdur alveg ómerkur og málinu frávísað 133, 224.

Sömuleiðis dómur í skuldamáli 138.

Dómur um kreinkjandi orðatiltæki og sakargiptir dæmdur ómerkur 207.

Pólitírjettardómur útaf ólöglegri upptöku brennivíns dæmdur ómerkur vegna ýmsra formgalla 227.

Dómur í einkamáli dæmdur ógildur vegna vantandi sáttatilraunar 263.

Rjettarfarslög.

Máli, sem höfðað var af hálfu hins opinbera út af ólöglegri sjálfstöku, vísað frá, þarð það væri einkamál, sem sæzt hefði verið á 5.

Talið að barnsfaðernismál eigi að rekast sem justitsmál 24. Dómari sektaður fyrir yfirsjón í meðferð sakamáls 61.

Dómara skipað að hreinsa sig af áburði um rjettarneitun 74.

Máli frávísað vegna aflaga stefnu, sem ekki var birt viðkomendum 92.

Dómur dæmdur marklaus vegna aflaga rjettarfars 106.

Máli frávísað vegna þess, að áfrýjunarfrestur var liðinn 124.

Stefnandi dæmdur til að hafa tapað máli, af því hann lagði ei fram yfirrjettarstefnu 169.

Áfrýjunarstefna ekki talin nægilega birt, og því ályktað, að hana skyldi birta á ný 193.

Hjéraðsdómari skyldaður til að greiða allan málskostnað, bæði fyrir undirrjetti og yfirrjetti, í máli sem hafði verið sótt sem sakamál, en væri í eðli sínu einkamál 205.

Hæstarjettardómur í málinu.

Sakborningur sektaður fyrir freka og ósvinna sókn 370.

Stefnu frávísað vegna of naums stefnufrests 406.

Skiptamál.

Skiptaúrskurður sýslumanns ónýttur 47.

Skipti sýslumanns ónýtt, og honum boðið að gera ný og löglegri arfaskipti 142.

Skírlífisbrot.

Sakborningar dæmdir fyrir margítrekaðan hórdóm 149.

170 (hæstarjettardómur 414) 353.

2 sakborningar dæmdir fyrir hórdóm og lauslæti 277.

Barneign með systur konu dæmd samkvæmt Stóradómi 323.

Barneign milli systkina 325 (hæstarjettardómur 419) 361 (hæstarjettardómur 421).

Skuldamál.

Skuldamál 124, 290.

Skuldamáli frávísað vegna ýmsra galla 138.

Uppboð.

Uppboð á dánarbúsreitum, framkvæmt af hreppstjóra, án heimildar sýslumanns, dæmt ógilt, og það að öðru leyti gallað 194.

Úrskurðir.

Skjölum frávísað, sem ekki höfðu komið fram við undirjett 7.

Máli frávísað vegna þess, að áfrýjunarfrestur var liðinn 124.

Hæstarjettardómur í málinu 416.

Hjeraðsdómara skipað að innsenda áður gengna dóma yfir sakamanni m. m. 130, 340.

Stefnandi dæmdur til að hafa tapað máli vegna þess, að hann lagði ekki fram áfrýjunarstefnu 169.

Úrskurður um að áfrýjunarstefna væri ekki nægilega birt, og því boðið að stefna á ný 193.

Máli heimvísað til ýtarlegri upplýsinga 322.

Úrskurður í eignarprætumáli 389.

Stefnu frávísað vegna of naums stefnufrests 406.

Þjófnaður.*a. Einfaldur þjófnaður.*

Smáþjófnaður, hvinska 313, 331, 335, 369 (sýknudómur) 384.

Einfaldur þjófnaður 65 (sýknudómur) 181, 270, 285, 298, 309.

Þjófnaður úr hjallhúsi eigi álitinn innbrotsþjófnaður, heldur einfaldur þjófnaður 219.

Ítrekaður einfaldur þjófnaður 1, 74, 85, 131 (hæstarjettard. 413) 190, 274 (hæstarjettard. 418), 296, 335, 345, 348 (hæstarjettard. 420), 358 hæstarjettard. 422.

b. Stórþjófnaður.

Sauðapþjófnaður 7, 11 (sýknudómur frá frekari ákæru), 59.

- 87, 108, 135, 178 (hæstarj.d. 416), 224, 247 (hæstarj.d. 415),
 257, 280 (sýknudómur), 309, 379.
 Hestapjófnður 51, 61 (hæstarj.d. 414), 194 (sýknudómur).
 (hæstarjettardómur í málinu 417) 243 hæstarj.d. 416.
 Ítrekaður hestapjófnður 20.
 Innbrotsþjófnður 26, 44.
 Ítrekaður stórpjófnður 300 (hæstarj.d. 419), 340 (hæstarj.d. 421) 345 (hæstarj.d. 420).

Æra.

- Dómur út úr krenkjandi ummælum og móðgandi athöfn-
 um dæmdur marklaus vegna vantandi sáttatilrauna m. m.
 207.
 Ummæli undirdómara í skjali til landsyfrrjettar dæmd
 dauð og ómerk 296.
 Ærumeiðandi getgátum um undirdómara frávísað 322.
 Ærumeiðandi ummæli um hjeraðsdómara dæmd dauð og
 marklaus 339.

Leiðrjettingar.

- Á bls. 27 komi: 24. marz í stað 27. marz.
 - — 84 komi: 13. júní í stað 15. júní.
 - — 89 komi: nauðsynlegt í staðinn fyrir nauðsynlgt.
 - — 171 komi: 3. maí í stað 3. marz.
 - — 177 komi: 25. júlí í stað 21. júlí.
 - — 353 komi: 3. maí í stað 2. maí.
 - — 400 komi: í neðstu línu »um« í stað »til«.

1815

I.

Anno 1815, þann 6. febr., var yfircriminalrjettarins Session, í hverri var uppsagður eptirfylgjandi dómur í þjófnaðarmáli Þorsteins Þorvarðssonar úr Borgarfjarðarsýslu, fyrir framinn einfaldan þjófnað í annað sinn.

Fanginn, Þorsteinn Þorvarðsson er á Leirárfingi í Borgarfirði, þann 23. maí 1814, dæmdur til þriggja ára tugthús-erfiðis, fyrir sauðaðþjófnaðar hlutdeild, hvör dómur í þessa straffs tilliti var af yfircriminalrjettinum staðfestur þann 3. oktbr. s. á., en á meðan mál það stóð undir appelli, stal nefndur Þorsteinn, vegfarandi í Reykjavík, þann 24. júní s. á. á ný ferðamannspoka á kaupstaðarplássinu með ýmislegu smávegis í, öllu virtu á 12 álnir á landsvísu eða 6 rdl., hvörn þjófnað Þorsteinn bæði hefur fúslega meðgengið, og, þá hann var gripinn með þennan fóla, strax afhenti aptur hið stolna eig-andanum, sem þar í stað leiddi sig að því, svo þessa vegna virðist ei frekari vitnaleiðslu við þurfa í framandi hjeruðum en komin er, til sönnunar þessu afbroti hans, fyrir hvört hann við Reykjavíkur býping þann 24. oktbr. s. á. er dæmdur til »eptir útstaðið þriggja ára tugthússtraff eptir yfircriminalrjettarins fyrirtjeða dómi, að setjast til erfiðis í Kaupmannahafnar rasphúsi í 5 ár, og standa allan af málssókn þessari löglega leiddan kostnað.«

Í þessu tilliti er hjer nú eiginlega um að dæma

1° Hvert straff þessi nýji þjófnaður Þorsteins verðskuldi með tilliti til þess áður ídæmda straffs, og

2° Hvort heldur með festingar eða rasphúserfiði hann afplánast eigi.

1° Hvað því fyrra viðvíkur, þá er enginn vafi á, að fanginn á að sæta straffi fyrir hann eptir tilsk. af 20. febr. 1789 § 2, sem fyrir ítrekun eintalds þjófnaðar í öðru sinni ákvarðar rasphúss eða festingar straff þeim fyrir sama áður dæmdu frá 3 til 5 ára. Þar nú þessi ítrekaði þjófnaður er lítils, nefnilega einna 12 álna, virði, virðist Þorsteinn hans vegna ei kunna að álítast með háskalegri glæpamönnum, og ekkert að ráða til að ákvarða honum harðara straff fyrir þetta hans seinna afbrot en það minsta, sem þessarar tilsk. § 2 tiltekur, eða þriggja ára festingarerfiði. Því þar hans fyrra broti virtist með yfircriminalrjettarins dómi af 3. oktbr. 1814 fullrefsað, ber þessum rjetti því síður frammar að hafa tillit til þess áður skeða og dæmda, nema hvað ítrekun þjófnaðarglæpsins snertir, sem kongsbrjef af 25. júlí 1808, í § 8 saman bornum við þess formála og § 13, einninn við formála og § 1 annars kongsbrjefs af sama dato til Islands tugthússdirektionar, sannar að sauðapjófnaður hjer síðan er að álíta sem einfaldan þjófnað, en til qualificeraðs ekki reiknast annar þjófnaður en sá, sem tilskip. af 20. febr. 1789 § 4 og 5 tilnefna, og sem hjer ekkert við eiga, auk þess að straff fyrir þann fyrri í fyrsta og öðru sinni, er eptir sjálfra strafflaganna grundvallarreglum betrunarstraff um fá tiltekin ár, með tugthúss eða festingar erfiði, eins og hæstnefnt kongsbrjef tiltekur um sauðapjófnað, en fyrir qualificeraðan er það strax í fyrsta sinni kagstrýking, ærutjón og festingarerfiði æfilangt, eður præventio physica þar með, að sá í þessháttar þjófnaði seki, og sem öðrum háskalegri álitni glæpamaður, ei fái frammar ný illvirki og lagabrot drýgt. Að hæstnefnt kongsbrjef hefur hjer lagt vandarhagga hirtingu við annan þjófnað í fyrsta sinni, en tugthússtraff við sauðapjófnað, sýnir að það hjer vegna ástands vors lands höfuðbjargræða hefur gjört 2 greinir einfalds þjófnaðar, af hverjum hin saknæmari ákvarðar tugthúserfiði frá 2 árum til 5, en hin eða annar einfaldur þjófnaður eptir tilskipun af 20. febr. 1789 § 1 straffast eptir málavöxtum með sama

erfiði frá 2 mánuðum til tveggja ára, svo síðan þetta kongsbrjef út kom, nær hið lögskipaða og eiginlega straff einfalds þjófnaðar í fyrsta sinni frá 2 mánuðum til 5 ára, af hverjum straff fyrir sauðaðþjófnað byrjar þar með tveggja ára tugthúserfiði, sem straff fyrir annan einfaldan þjófnað hættir. En að hjer nú fyrir þessa eina saknæmu þjófnaðargrein, ákvörðuð vandarhagga hirting um tíma, vottar þess formáli og § 13, að sje einungis interimis ákvarðan, vegna undanfarinnar stríðs og dýrtíðar, og vandræða hjer á landi að veita allsháttar sakamönnum á meðan viðtöku, forsorgan etc. í voru tugthúsi.

2° Að Þorsteinn fyrir þetta sitt ítrekaða, en ljettvæga þjófnaðarbrot, dæmist heldur til festingar en rasphúserfiðis, finnur yfircriminalrjetturinn a) samkvæmt þessari yfirsjón hans, sem ei verðskuldar hið þyngra, heldur ljettara straff, en bæði leiða plak. fyrir Danmörk af 19. nóvbr. 1803, sem býður að setja festingar strokþræla, sem fremja ný illvirki, í rasphúsið, bæði sem háskalega, og líka þeim til straffs, eptir tilskip. 20. febr. 1789 § 5 og ýmisleg kongsbrjef (t. d. af 23. sept. 1740, og 15. júní 1742), en einkum tilskip. af 18. desbr. 1767 úr efa, að rasphúserfiði sje álitid eitthvert hið þyngrsta og lengst af fáum verstu illvirkjum valda þrældómsstraff því rescr. af 29. maí 1789 sýnir, að einungis fyrir 30 þræla var rúm í rasphúsinu, en plakat af 15. jan. 1790 segir það framvegis vera skuli í sama formi og fyrri, og plakat af 19. nóvbr. 1803 gjöra ráð fyrir, að allir rasphússekir fái þar ei rúm. b) sýna nefndir og langtum fleiri lagastaðir, að til rasphússtraffs ber einungis Danmerkur rjettum að dæma seka, hvörsvegna auglýsingar um þetta strafhús einungis fyrir Danmörk eru útgefnar, nema í því eina áður nefnda tilfelli, sem tilsk. af 18. des. 1767 tiltekur, þá einhver af leiða á lífinu drepur annan saklausan til að fá sínu eigin fyrirgjört, og til fyrtjendra rjetta virðist því eiginlega miða valið um ströffunarstaðinn, sem tilskipnn af 20. febr. 1789 § 2 gefur

þeim, eins og plakat af 15. jan. 1790 einungis þeim að viðkoma, og þar í tilgreint tugthússtraff fyrir þjófnað í fyrsta og öðru sinni að miða til brotlegra kvenpersóna. En, hvað Island áhrærir, virðist kónigsbréf 17.—24. apríl 1789, útgefin eptir útkomu tilskip. af 20. febr. s. á. hjer að aftaka allan vafa í þessu tilliti, með því að fyrirskipa hjer að dæma alla festingar þrældóms seka, til þrældóms í næstu festing, nema frá Reykjavík og þar nálægustu sýslum, hvaðan dæma megi til Kaupmannahafnar festingar, en rasphús er þar í hvergi á nafn nefnt. Þetta nýjasta hjer enn gildandi lögboð fyrir Ísland um ströffunarstað þessháttar sakamanna á því og að vera reglan í fangans Þorsteins tilliti. Þar eð nú Þorsteins afbrot í seinna sinni, eptir fyrtjedu, virðist ljettvægt, en hinu fyrra með dómi fullhegnt, og beggja straff eptir tilskip af 20. febr. 1789 § 1 og 2 á að vera betrunarstraff, er það harða 5 ára rasphússtraff, sem býpingsdómurinn fyrir hið síðara bætir við áður dæmd 3 erviðisár í tugthúsi, afbrotinu ósamboðinn og oflangur betrunarskóli í 8 ár fyrir 46 ára gamlan sakamann, finnur yfircriminalrjetturinn því hans nýja afbroti hæfa einungis þriggja ára festingarerfiði í viðbót við það áður dæmda tugthússtraff, og að fanginn standi allan af þessari málssókn löglega leiðandi kostnað, þar á meðal þann við býpingið dæmda.

Aktor fyrir yfircriminalrjettinum fái 60 en defensor 48 rd. D. Ct. í salarium.

Því dæmist rjett að vera:

Þorsteinn Þorvarðsson á eptir útstaðið straff eptir yfircriminalrjettarins dómi af 3. oktbr. 1814 að erfiða 3 ár í Kaupmannahafnar festingu, og betala allan af málssókn gegn honum löglega leiðandi kostnað, þar á meðal þann við býpingsrjettinn dæmda. Aktori fyrir yfircriminalrjettinum bera 60 en defensori 48 rd.

D. Ct. i salarium af justitskassanum mót lögskipaðri refusion.

M. Stephensen,

Ut supra

M Stephensen. Ísl. Einarsson. B. Thorarensen.

B. Stephensen. S. Pjetursson.

II

Anno 1815, þann 5. júní var í landsyfirrjettarins auka-session afsagður eptirfylgjandi

Landsoverrettens Dom.

Factor Ole Sandholt er af Justitien bleven sagsøgt for aabenbar Bemægtigelse af en gammel Klæde-Snoer i Reikevig, hos en Anne Sivertsdatter, hvor han troede at gjenkjende denne Snoer som sin Ejendom. Vel indgav bemældte Anne en Begjæring til Forligelsescommissionen, om at see denne højst ubetydelige Sag ved en Forligs-Prøve afgjort, uden nogensinde at ønske Søgmaal desangaaende anlagt, som hun selv siden har erklæret, men uventet saae hun med flere en Justitsaction desangaaende af Stiftamtmand Castenschiold befalet anlagt, og fremstod derfor paa Sagens første Tægtedag den 3ie Juni 1814 for Byetingsretten med et af begge Parter indgaaet fuldkomment Forlig, hvorved de erklærede sig aldeles tilfredsstillede, og ønskede begge, at denne højst ubetydelige Sag, hvis Gjenstand var kun en gammel Snoer af 11 1/2 Al. Længde, 17 Lods Vægt 24 Skl. Værdie maatte aldeles bortfalde.

At selv dette Önske og Forlig var hjemlet i vor gjældende Lovgivning, sætter For. af 20. Jan. 1797 § 13 og 14 udenfor al Tvivl, ligesom og den Forklaring som Cancellie Skrivelsen af 16. Sept. 1797, om hvad der bör forstaaes ved offentlig Roligheds Forstyrrelse, viser, sammenholdt med Vidnernes overensstemmende Udsigende om Sagen, at ved

den aabenbare Undtagelse af denne Klæde-Snoer, som Factor Ole Sandholt troede at gjenkende som sin Ejendom ikke den mindste Roligheds Forstyrrelse eller Allarm blev frembragt. Da Sagen altsaa, efter dens Natur, var en passende Gjenstand for Forlig og som saadan virkelig er forligt, finder Landsoverretten, at den ikke videre kan være en Gjenstand for dens Bedømmelse, men bør som forligt og afgjort, aldeles at afvises, saaledes at Tiltalte Factor Ole Sandholt bør være befriet for Justitiens Tiltale i denne Sag.

Betræffende den af tiltalte nedlagte Paastand at denne Sag har overstaaet fatalia appellationis i Følge Rescr. for Island af 19. Dec. 1749, som først til Landsoverretten indanket efter forløbne 3 Calender Maaneder fra Sagens Afvisnings Dato fra Overcriminalretten, finder førstnævnte Ret, at dette Rescr. er specielt efter dets Overskrift og Indhold for de fra Laugtingene, eller nu Landsoverretten afviste Sagers nye Indankning til en Overdomstol. Men at Analogien af For. 19. Aug 1735 § 10 i flere Henseender er mere anvendelig paa de fra Overcriminalretten, som en Højesteret afviste Sagers nye Indankning inden de sammesteds foreskrevne 6 Maaneders Forløb, og at Sagens Drift, efter Omstændighederne maa derfor eragtes forsvarlig. Hvis Aarsag Actor bør i Salarium og Reiseomkostninger af Justitskassen at nyde 150 Rdl. D. Ct.

Thi kjendes for Ret;

Denne Sag afvises, hvorhos Byethingsdommen bør ved Magt at stande. I Salarium og Reiseomkostninger bør Actor for Landsoverretten af Justitskassen at nyde 150 Rdl. D. Ct.

M. Stephensen.

Actum ut supra

M. Stephensen. Ísl Einarsson. Th. Thorlacius.

III

Anno 1815, þann 4. septbr. var í justitssök gegn bóndanum Davíð Jónssyni á Hofi í Örafum svolátandi úrskurður upp kveðinn

Þar þau seinastnefndu 3 dokument hafa hvorki fram komið fyrir undirrjettinn, nje eru í gegnum þann af justitien setta aktor útveguð, hafa heldur aldrei verið insinueruð justitsyfirvaldinu, sem þessa sök höfðaði, eða af því falin undir hennar ástæður og grundvöll; og loks þar rjetturinn við dokumentanna yfirlestur ekki finnur þau af þeirri náttúru, að þau geti nú tekist til greina þeim ákærða til áfellis, — Svo meinar rjetturinn óhætt og rjett að frávísa þeim, þar auðsjáanlegt er, að orsakast mundi nýr kostnaður og málalenging, ef defensor, sem vafalaust mundi ske, hlyti að fá anstand til að gegnum skoða þau, og undirbúa sitt forsvar þeim á móti.

IV

Anno 1815, þann 11. septbr. var yfircriminalrjettar Session í hverri afsagðir voru eptirfylgjandi dómar.

1. d ó m u r

í sauðapjöfnadarmáli frá Myrká í Hörgárdal innan Vaðlasýslu.

Af frásögu þessa máls, sem hjeraðsdómur í því genginn dag 15. júní næstl. og aktors innlegg fyrir yfircriminalrjettinn hafa greinilega framsett, lætur þessi rjettur sjer nægja að gefa þetta ágríp: Þeir sekuðu og dæmdu Magnús Þórðarson og Jóhannes Jónsson játa sig sameiginlega stolið hafa árin 1813 og 1814 tuttugu og fjórum sauðkindum að Myrká í Hörgárdal eptir því, sem Magnús þessi framber, en eptir Jóhannesar játningu tuttugu og tveimur. Nokkrar af þessum tjá þeir verið hafa eign húsbónda síns Jóns prests Jónssonar að Myrká, nokkrar eign conferentsráðs og amtmanns Stephans Þórarins-

sonar og annara. Þennan þjófnad segja þeir sig byrjað hafa og framið eptir ráðum og áeggjan Helgu Jónsdóttur, vinnukonu á Myrká, sem jatar, að þeim og sjer hafi komið þetta saman, og hún hjálpað þeim til með slátrun, verkun og suðu þess stolna heima á prestsins bæ, í hverri tilhjálp, einkanlega með suðu og matreiðslu, systurnar Sæunn, Björg og Setzelia Matthíasdætur eru af þjófunum Magnúsi og Jóhannesi sagðar hluttakandi, einkum eptir burtför Helgu frá Myrká, hverju Setzelia þó aldeilis neitar, en hinar kannast við eindera vitneskju um hinna ófrómleika.

Að sönnu frambæra þjófar þessir, að kljen matarskamtur og sultur í prestsins vist hafi orsakað þetta uppátæki þeirra, en hvorki er hann sannaður, yfirkvartaður fyrir hreppstjóra eða yfirvöldum, nje heldur llklegur um hásumar, þá þessi þjófnadur fram fór.

Sá fyrir yfircriminalrjettinum setti justitsaktor hefur, samkvæmt áleti hjeraðsdómarans og sækjanda fyrir undirrjetti, viljað setja þennan fjárstuld á fremstu tröppu grófs sauðaþjófnadar, svo sem hann sje framinn um langa tíð og þrá-sinnis með fjölmennu ráðabruggi og samtökum, nokkurn part frá húsbændum sínum, er þau skulduðu lagahollustu m. v. og krefur því hins þyngsta straffs, sem rescr. af 25. júlí 1808 § 7. og 8 ákveður fyrir slíka þjófa og þjófsnauta, nefnilega 5 ára aga í Íslands tugthúsi fyrir Magnús og Jóhannes, er frömdu aðalverknaðinn, en 30 vandarhögg fyrir Helgu svo sem þá, er af þeim saksóttu kvenpersónum einkanlegast sje uppvis að lögmætri hilmingu með þeim, já sek í henni upp á frekasta og fremsta hátt. Á hina síðuna hefur defensor hinna saksóttu hjer fyrir rjettinum alt það fram fært með sjerlegri alúð, er minka mætti eður burt taka saknæmu og straff þeirra svo sem tvísýna vissu og vitnaskort um þess framkvæmd, ósamhljóða framburð og játningu þeirra ákærðu og ónóg merki eður röksemdir um þjófnadinn, eigendur þess stolna og sönnun þeirra eignarrjettar, gott og meinlaust undanfarið framferði þeirra sekuðu eptir fyrri húsbænda vitnisburðum með öðru

fleira, og loksins ómerka skýrslu sjálfra þjófanna þeim til falls er að sögn þeirra skyldu hafa haft hlutdeild í þessu verki, eða verið þess meðvitendur, einkum hvar eigin meðkenning þessara skortir. Endilega samsinnir defensor aktori þar í, að svo sem kongsbrjefið af 25. júlí 1808 sje enn nú óraskað, svo geti áminstar sakapersónur engan veginn dæmst í annað en Íslenskt tugthús, því stóður sem hitt sjáanlega herti það lögsetta straff, ef sakapersónurnar ættu að hrekjast úr sínu í ókunnugt land. Enda sje það yfirvaldanna að sorga fyrir executive meðulum, ef sú um stund stansaða oeconomie við landsins tugthús hindri hennar framkvæmd á reglulegan og lögsettan hátt.

Þó nú engin skilrík vitni hafi orðið leidd, er sannað gæti þetta illræði; þó engin skýlaus rök hafi náðst um tölu, aldur, mörk, verðhæð eða eigendur þeirra stolnu kinda, og jafnvel þó þeir seku sjeu ekki að öllu leyti samstemma um, hvað mörgum kindum yfir höfuð, eða hvað mörgum á hverju ári þeir stolið hafi, þá ber þó þeim Magnúsi, Jóhannesi og Helgu, öldungis saman um, að tveir fyrst nefndu þjófar hafi stolið fjölda mörgum sauðkindum frá húsbónda þeirra og öðrum, og að þau öll þrjú hafi verið í ráði og tilhjálp þar við, hver þeirra stöðugi framburður og samhljóða meðkenning, sem styrkist enn fremur við fund þýfisleifanna (sjá hjerads-aktinn, Bílag nr. 3) virðist nóg til að sakfella þau; og skynjar yfircriminalrjetturinn ekki betur en að aktors framansögd straffs krafa yfir opt nefndum þremur seku sakamanneskjum sje samkvæm málsvöxtum.

Hvað áhrærir ákærða hlutdeild systranna Sæunnar, Bjargar og Setzeliu Matthiasdætra í þessum þjófnadi, þá finnur yfircriminalrjetturinn að það er helst aðalþjófanna framburður, er gjörir þær að slíku grunsamar, en hvorki gild lagabevis nje eigin viðurkenning, síst Setzeliu, sem stöðugt hefur neitað allri hylling og meðvitund; því þó þær meðkennist að hafa vitað af ófrómleik Magnúsar, Jóhannesar og Helgu, og ei

opinberað hann, liggur ei að lögum nein sjerleg hegning við þeirra þögn, nje heldur er meðvitund og hilming (í laga-skilningi) í einbærri þögn fólgin, heldur sú fyrri í ráðum og tilhjálp til verksins, sú seinni í að skjóta því stolna undan, geyma eða fela það eða á annan hátt verka til að stuldurinn komist ei upp. Hversvegna rjettast álíst að nefndar systur Sæunn, Björg og Setzelia verði nú fríteknar frá rjettlætissins frekari ákærum.

Það engin sönnun er fram komin um eigendur þeirra stolnu sauðkinda, engin vissa um tölu, mark, aldur eða verð þeirra, engin ákæra til ígjalds eða skaðabóta gegn þeim sekuðu í rjett lögð og þar hjá eptir undirdómarans vitni ekkert af þjófunum að hafa vegna fátæktar þeirra, svo er hjer ei heldur neitt ígjald þess stolna um að dæma. Þar á mót virðist rjett að allar þær 6 ákærðu persónur í þessu máli, Magnús, Jóhannes, Helga, Sæunn, Björg og Setzelia standi sameiginlega allan af málssókn þessari löglega leiddan kostnað til yfircriminal og undirrjettar í ríkisbanka peningum eptir silfurverði. Í talsmanna laun fyrir yfircriminalrjettinum meinast rjett, að aktori ákvarðist 20 rbd. og defensori 15 rbd. hvorutveggja S. V.; hverjir 35 rbd. í bráð útleggjast af justitskassanum móti endurgjaldi af eigum hinna sekuðu, ef tilhrökkva, en annars við jöfnuð á amtið.

Því ályktast rjett að vera:

Sauðapjófarnir Magnús Þórðarson og Jóhannes Jónsson eiga fyrir framinn sauðfjástuld að Myrká í Vaðlasýslu árin 1813—1814 að erfiða 5 ár í Íslands tugthúsi. Helga Jónsdóttir fyrir meðvitund í honum hýðast 30 vandarhöggum, en systurnar Sæunn, Björg og Setzilia Matthiasdætur að frítakast frá rjettlætisins frekari ákærum, þó svo að fyrkjeðar 6 ákærðar persónur standi sameiginlega allan af málssókn gegn þeim löglega leiddan kostnað í ríkisbankapeningum eptir silfurverði.

Aktori fyrir yfircriminalrjettinum borgist 20 rbd. en defensori 15 rbd. s. v. af justitskassanum móti endurgjaldi upp á fyrsagðan hátt. Þessum yfircriminalrjettardómi á tafarlaust fullnustu að veita eptir yfirvaldsins ýtrari tilhlutun.

P. t. justitiarius

Ísl. Einarsson.

V

2. Dómur

Í málinu, sýslumaður H. Thorgrimsen sem skipaður aktor gegn Ólafi Sverrissyni í Skaptafellssýslu.

Undir þeirri lögsókn, sem í f. á. októberm. var höfðuð móti Ólafi Sverrissyni þá búandi á Kárstöðum í Skaptafellssýslu sem misgrunuðum að tveggja sauðkinda stuldi frá Þorsteini Sverrissyni og móður hans Sigríði Salomonsdóttur á Seglbúðum, hefur hvorki lögfult vitnabevis, nje eigin játning, heldur alleina rammar líkur fram komið móti hinum ákærða, svo sem

1, að hann jafnsnart og hann ekki lengur gat aptrað þeirri á hans heimili byrjuðu þjófaleit, skaust burt með ullarpoka, er hann varpaði í læk og steinum ofaná, en þrætti við leitarmenn sem tóku pokann úr læknum og höfðu horft á, að hann hefði með nokkuð frá bænum farið. Undir rannsaki fyrir rjettinum segir hann fyrst, að ullu þá, er hann reiddi í pokanum, hefði hann ætlað að færa Vigfúsi í Dalbæ upp í skuld, en mintur á, að sami Vigfús var þar hjá nærstaddur á Kárstöðum, hefur hann ekki annað fyrir að bera, en að ullin sje óstolin.

2, Leitarmennirnir báru fram uppá svarinn eið, að þeir hefðu fundið 2 reifi af nýskornum sauðkindum, annað hvítt, en annað svart í skemmu Ólafs; þessi hefði þó sagt sjer, að svarta reifið væri af sinni á, veturgamalli, er hann hefði skorið, en bakeptir varð hann að kannast við, að báðar hans

svörtu veturgömlu ær voru á lífi, og loksins sá hann sjer engan annan útveg til að eigna sjer það umtalaða svarta reifi, heldur en bera fyrir, að það væri af uppbleytttri gamalli gæru.

Endilega 3: virðist Ólafur hafa viljað skjóta sjer undan að afleggja eptir tilboði sínu frúnareið (hefði eiðurinn annars leyfst), með því að ferðast burtu suður á land passalaus, eptir það að hann þ. 22. október var stefndur að mæta tveim dögum síðar fyrir rjetti í þessu máli.

Slíkar og fleiri við hjeradsrjettinn uppgötvaðar grunsemdar líkur gegn Ólafi Sverrissyni, sem og það að hann hefur verið illa kyntur að undanfögnu, innihalda ærna röksemd til, að engin rjetting getur dæmst honum á þeim óhróðri, er sökin kynni hafa bakað honum, og að hann eigi að borga sakarinnar kostnað. En allar saman metast þær ei að jafngildu fullu lagabevísi, eptir hvörju einn kunni að sakfella og straffast sem þjófur. Yfircriminalrjetturinn álitur ekki tilhlýðilegt að láta þjófssakar útfall koma upp á sakvaldarans frúnareið, sjer og ekki líkindi til, að nein þau gögn eða ástæður mundu fást uppgötvuð, er máli skipti, þó sökinni væri heim aptur í hjerad vísað. Ekki heldur metur hann þann brest á undirdómarans ályktun, að Ólafur var ei með útpykkilegum orðum sagður frí frá rjettlætisins frekari ákærum, svo mikilvægan, að heimvísun hljóti þessvegna að ske. Hvar á mót sú gleymaska hjeradsdómarans, að hann ei eptir boði For. 3. júní 1796 § 35 hefur getið þess, að sökin væri forsvaranlega rekin, verður að olla honum lögskipaðra bóta.

Viðvíkjandi þeirri skikkun um fjárrekstur Landbrotsmanna til skilarjettar og uppteiknun á Ólafs sauðsje, sem sýslumaður Jón Guðmundsson hefur sett aptan við sína dóm Slutning í þessu máli, þá álitur yfircriminalrjetturinn hana ekki heyra undir sitt umdæmi, heldur að hún standi eins og önnur politiráðstöfun undir annara aðgjörðum, ef nokkur vill hana áfrýja.

Útreikningur hjeraðsdómarans á málskostnaði fyrir undir-
rjettinum upp á 20 rbd. 64 sk. s. v., er óaðfundinn og sýn-
ist ekki ósanngjarn. Aktori fyrir yfircriminalrjettinum sýnist
billegt, að borgist í útgjafir og salarium 20 rbd. og defensori
16 rbd., hverjir næstnefndu 36 rbd. s. v. mega útleggjast
fyrst um sinn af justitskassanum móti endurgjaldi af eignum
hins ákærða, eða svofíðt þær ei hrökkva af amtsins almúga
eptir lögskipuðum jöfnuði.

Því ályktast rjett:

Hinn ákærði Ólafur Sverrisson á fyrir rjettlætisins frekari
ákærum í þessu máli frí að vera, þó svo að hann standi
allan af því löglega leiðandi kostnað, hvar á meðal þá í
hjeraðsdóminum tilteknu 20 rbd. 64 sk.; til aktors fyrir
yfircriminalrjettinum, sýslumanns H. Thorgrimsens 20 rbd.,
og til defensors þar Rentukammers fullmegtugs B. Thor-
steinsonar 16 rbd. Hjeraðsdómarinn, sýslumaður í Skapta-
fellssýslu Jón Guðmundsson á að svara 20 rbd. til fátækra
fjehirzlu í Kleifahrepp.

Þau dæmdu útlát reiknuð uppá ríkisbankapeninga silfur-
verð, lúkist tafarlaust, að yfircriminalrjettarins dómi löglega
birtum undir yfirvaldsins frekari ráðstöfun.

Í fráveru justitiarii eptir lagaskikkun

Ísl. Einarsson.

Actum ut supra.

Ísl. Einarsson.

B. Thorarensen.

S. Thorgrimsson.

S. Pjetursson.

J. Scheving.

VI

Anno 1815, þann 7. október var landsyfirrjettar Session,
í hvörri uppsagður var eptirfylgjandi

Landsyfirrjettarins Dómur

málinu: Sýslumaður H. Thorgrimsen sem skipaður aktor

gegn Davíð bónda Jónssyni, áður verandi á Hofi í Öræfum innan Vestur (sic) Skaptafellssýslu.

Eptir klögun sýslumannsins í Árnessýslu hr. kammerassessors Th. Thorlacii af 14da apríl 1814, að Davíð bóndi Jónsson á Hofi í Öræfum hafi með 2 sonum sínum þann 2. s. m. yfirfallið sig á förnum vegi með ofbeldi, lætur Suður-amtið taka frumpróf í þessu máli, og eptir að kammerassessorinn undir 27. júní s. á. hafði sent amtinu ítrari beþeinkingu þar yfir, skipar þetta sýslumanninum í Skaptafellssýslu, Jóni Guðmundssyni að höfða justitssök gegn Davíð, og er forpagtari Bergur Benediktsson skikkaður þartil sem aktor. Að málsins prófi, sókn og vörn í hjerði til lykta leiddu, dæmist Davíð þann 20ta Febr. 1815 á Vík, heimili hjeradsdóm-arans, til að líða 20 vandarhögg, gjalda málskostnað 96 rdl. 72 sk. í nefndarverði.

Þegar þessi dómur að tilhlutun sýslumannsins er sakvaldaranum birtur þann 13. Marts þ. á. af viðkomandi stefnuvottum, og þeir eru búnir að attestera þar á, að Davíð óski hann appelleraðan inn fyrir landsyfirrjettinn, krefur Davíð enn fremur, að þeir innfæri aptan við dóminn, orðrjett, eitt af honum s. d. skrifað skjal, hvarí hann á ýmsa vegu átelur hjeradsrjettarins aðgjörðir, vænist sýslumann skyldugan að standa fyrir hans innstefningu, og beiðist, að yfirvöldin skikki sjer duglegan talsmann, kvartandi jafnframt um, að hann sem fákunnandi, fátækur og heilsubrotinn almúgamaður eigi bágt með þetta appell.

Uppá þennan grundvöll sovel sem fyrirmælum For. af 5ta Julí 1793, hefur amtið þá sorgað fyrir, að þessi sök yrði ýtrar prófuð og metin af landsyfirrjettinum og skikkað þartil sem sóknara af Justitiens álfa sýslumann H. Thorgrimsen, en þeim tiltalaða fyrir defensor. sýslumann Jónas Scheving, hverir að lokinni sókn og vörn í málinu hafa þann 4da næstl. lagt það undir þessa rjettar endilegan dóm.

Við formalia sakarinnar í hjeraði hefur sakvaldarinn haft eitt og annað útá að setja, hvaraf hann í áminstri áteikning á hjeraðsaktinn inhærerar þessu. 1° að hann ekki hafi verið við fyrstu yfirheyrslu Sigfúsar Guðmundssonar að Flatey í Holtahrepp, en þar Davíð var síðan löglega stefndur til að heyra á vitnisins ítrekaða og eiðfesta framburð, verður þessi exception að engu nýt. 2° að vitnaleiðsla hafi fram farið móti sjer fjarlægum og forsvarslausum þann 3^{ja} október 1814, og næsta dag verið sjer útnefndur til forsvars sonur sinn unglingur; en fyrir utan það að hann sjálfur sýnist hafa verið skuld í útivist sinni, og steinan hafði verið á hans heimili birt, so hefur Davíð á eptir látið sjer lynda sonar síns forsvar. 3° Átelur Davíð pólitie afsigt gengið sama sinn yfir hans heyrnar og mállausa syni Símoni, hvert af engum hefur verið lagt undir þessa rjettar álit. 4° Vænist Davíð að hjeraðsdómarinn hafi ranglega dregið sig frá sínu varnarþingi vestur að Vík til að færa þar forsvar sitt og líða dóm, en þar þessi mótsögn kemur fyrst fram eptir að dómurinn var fallinn, og Davíð svo gott sem mætti á tjeðum stað, með að senda þangað innlegg sitt, getur hún ekkert gilt.

Hitt annað í tjeðu Davíðs skjali áhrærir meir sakarinnar realia. En fyrir yfirrjettinum finst hjer að auki sá lagaforms brestur, að sakvaldaranum hefur ei í eigin persónu verið birt landsyfirrjettarins stefna þar þó amtið með undanfellingu þess í stærri Delinqvents sökum lögskipaða varselsmáta mun hafa ætlast til þess. Hefði Davíð þá ei, uppá sagða vísu, tekið gjenmælum í sökinni fyrir rjettinum, ellegar hefði sá Davíð setti Defensor eða rjetturinn fundið það horfa honum til gagnsmuna, og ekki þvert á móti til kostnaðarauka, að aðvara Davíð um málsins fyrirtekt hjer, hvar ekkert nýtt saka-gagn hefur verið antekið honum á móti, — svo hlyti sökinni að afvísast, hvar til rjetturinn nú ekki finnur aðgang af sögðum röksemdum, og af því N. L. 1—4—20 sýnist því heldur geta átt hjer heima sem sökin er appelleruð Davíð í vil og hann

var búinn að á hendur fela vörn sína hverjum þeim löggænum manni er stiptamtíð vildi setja. — Í tilliti til þess verulega sakarinnar efnis er uppgötvað og sannað, sumpart með framburði þeirra í hjerði leiddu vitna, og viðgöngu Davíðs sjálfs og sonar hans Halldórs í innleggjum þeirra, sumpart af samhengi einstakt bevísaðra orða og atvika, þegar þau eru saman borin bæði sín á milli innbyrðis og við það, sem ómótmælt eða fullvíst er í tilburði þessa ákæru efnis, og er það þá svoléiðis vaxið: Þegar Kammerassessor og sýslumaður Thorlacius með fylgdarmanni sínum Sigfúsi Guðmundssyni á ferð sinni frá Suðurmúlasýslu til að taka við embætti sínu Árnassýslu, reið þann 2^{an} apríl 1814 frá Fagurhólsmýri í Öræfum og var kominn spölkorn fram hjá bænum Hofi í sömu sveit, kemur einn abúandanna þar, Davíð Jónsson, ríðandi í veg fyrir hann með svipu og broddstöng í hendi, jafnvel þó jörð væri þýð, stekkur af baki fram fyrir Kammerassessorinn og stansar hest hans, svo hann sást hrökkva til baka, og ávarpar hann fyrst með þessum orðum: »Sælir nú Theodorus,« og seinna: »Hvar eru nú þeir dönsku og norsku þrælar með byssur og kórða sem þú ljest arrestera mig?« Um sama leyti kom að Halldór sonur Davíðs ríðandi staflaus, en bróðir hans Símon mál- og heyrnarlaus með lítinn broddstaf gangandi, hvern það eina nærstadda vitni Sigfús sá knýta hnefann með ygldu fasi.

Þegar Davíð svo nokkra stund er búinn að heimta af Thorlacius í reiði tón og með hávaða þá 22^{1/2} rdl., sem Jón sál. Árnason í Papey hafði fyrir 10 árum látið úti vegna Davíðs, eptir Kammerassessorins embættisúrskurði, hver aldrei hefur verið löglega áfríaður, fann Kammerassessorinn ráðlegast að fara heim að Hofi og inn í skemmu þess annars abúanda þar Páls Eiríkssonar, hvern hann síðar bað fylgja sjer við annan mann inn að Sandfelli, svo sjer væri óhætt. Í millitíð kemur Davíð inn í skemmuna heimtar á ný peningana með svo miklum hávaða, að Páll orsakast að lýsa húsfriði. Thorlacius lofar þá endilega peningum á Sandfelli, lík-

lega til að friðkaupa sig frá frekari árásum. Þegar þangað er komið ítrekar Davíð enn sömu kröfu með sama hávaða, svo prestkonan þar vísar honum út, en Kammerassessorinn lætur nú ýmist sem hann muni afgreiða peningana mót Davíðs kvittering, ellegar skilja þá eptir hjá sýslumanni Jóni Guðmundssyni í Vík, eða gefa þá fátækum. Endilega heldur Kammerassessorinn áfram leið sinni að Svínafelli, og tekur nú nýja fylgd af ötta fyrir Davíð, en þessi sneri þá aptur til heimilis síns, eptir að hafa bæði við skilnaðinn og opt áður skeytt skapi sínu með foragt-sýnandi orðum og atlotum gegn þráttnefndum embættismanni.

Eptir þessa framsögu sakarinnar kemur fyrst til yfirvegunar, hvort Davíðs þráfaldlega uppá-stand, sem defensor hans hjer fyrir rjettnum ogsvo hefur ámalgað, að Kammerassessorinn skuli finnast skyldugur til að borga Davíð þá peninga, sem sú uppá klagaða ofsókn eða árás er útaf risin, einkum fyrst Kammerassessorinn, eptir að hann var kominn á óhulta staði, sýnist hafa óneyddur gefið máls á því, líka hvort óhaldin-yrði Thorlaciúsar og undanbrögð að efna þau vilýrði sín, rjettlæti ei, eða að minsta kosti afsaki Davíðs ofsafullu og geigvænlegu læti og árásir við hinn, samt endilega hvort Thorlaciús ekki, með því að dylja Davíð þess, er hann hafði yfir honum að klaga, en heita afgreiðslu þess, er misklíðinni hafði ollað, og hafa forskotið þessu klögumáli. Hjerum verður rjettarins álit, að þó Kammerassessorinn hefði öldungis ótil-neyddur gefið áminst vilýrði, svo kynni sá privat samningur ekki að hindra framgang þessa justitsmáls. Sitt væri og hvað að lofa þeim heimtuðu peningum og að lofa að fyrirgefa mátann, uppá hvern þeir voru krafðir; yfir alt er á engan hátt sannað, að Kammerassessorinn hafi sætt á þetta mál; og hvað skyldu hans til að efna títtnefnd vilýrði, eða gjalda þessa peninga, snertir, svo verður yfirrjetturinn að leiða hjá sjer að dæma þarum, svosem enginn hefur upp á það stefnt.

Hjernæst kemur til álita, hvað sjerlega saknæmt eða straffs-

vert finnst í Davíðs ákærða framferði, og eru þá engar bevisingar framkomnar um, að hann með höggum eða slögum, eða neinslags handagjörningi hafi misþyrmt Kammerassessorsins persónu, heldur einasta um, að hann með einni, nokkuð vægari, tegund ofbeldis hafi tálmað ferð hans, og reynt til að hræða út úr honum peninga, sem Davíð meinti, að hann hefði ranglega af sjer dæmt; þartil sigtar eiginlega hans fólkskufulla fas, ógnunarorð og útbúnaður, hvað alt til samans tekið, sannar til hlítar Davíðs óleyfilegu breytni, og að hún flaut af heiptargeði, og var framin af ásettum ilskufullum tilgangi. Nú er það út af fyrir sig, eptir landsyfirrjettarins meining, einn algjörður ofríkisglæpur, með ásettu ráði svolleiðis að skelfa annan saklausan, að hann þarvið líði tjón; og þó bevisað yrði, að Kammerassessorinn hafi um skör fram vantreyst karlmensku sinni og fylgjara síns, mundi það lítið bæta málstað sakvaldarans, sem engan rjett hafði til að ógna honum; hinn þar á móti fult lagaleyfi til að vera svo varkár um líf sitt, sem hugboð hans útheimti. Í orðbragði Davíðs og viðmóti, skoðuðu frá þeirri síðu, sem þau láta í ljósi ósæmilega tilleitni til að vanvirða Thorlacius, og firra hann þeim heiðri, sem lög og siðsemi tilskilur persónum æðra stands, hittist traudlega neitt svo stórkostlegt, eða ljóslega sagt, enn síður ærukrenkjandi, að rjetturinn finni nauðsyn að meta það til straffs à parti, einkum þar hinn stærri misverknaður er svo fábreytilegur, að engin grein strafflaganna hljóðar beint uppá hann, heldur hljóta fleiri að berast saman, til að útfinna, hver tegund, og hver trappa straffs þar eigi við. Sem sagt hefur Davíð ekki í eiginlegum skilningi yfirfallið Thorlacius, og þessi var heldur ekki að embættisverki í það sinn, Davíð misþyrmdi honum. Þess vegna vílar þessi rjettur fyrir sjer að heimtæra þann ákærða misverknað til qualificeraðs ofríkis, eða undir þvílíkt, er lögin straffa sem óbótamal. Hinsvegar auka hans straffæmi eptirfylgjandi kringumstæður:

- a. að hann er framinn með yfirlögðu ráði.
- b. til að hefna fyrir embættisverk.
- c. við vegfarandi mann.
- d. við embættismann og
- e. á embættisferð.

Svo þó gjörningurinn í sjálfu sjer kynni reiknast meðal þeirra smærri ofríkis tegunda, sem Mh. 23 tiltekur, svo hlytu þar settar viðlögur drjúgum að aukast, eptir því kapitulinn gjörir ekki ráð fyrir neinum af þeim straxtöldu íþýngjandi atvikum. Umfram þetta lætur hann það mesta af bótunum, eða fullrjettið, koma uppá mat dómenda, og um fullrjettishæð eins Kammerassessors gefur Jónsbók vor lítinn leiðarvísir, hvert þó nú mundi falla til kóns þar sökin er sókt sem public. Tiltellið er þá, að dómariinn verður eptir rescr. 19. febr. 1734 að consulera önnur ríkisins lög, af hverjum Fr. 1. febr. 1797 § 91 og N. L. 6—9—21 in fine samt N. L. 1—22—31 6—9—24 að nokkru leyti hlýða hjer til. Í yfirvegun af sakvaldarins fátækt dóm, hvern hjeradsdómariinn hefur attesterað, samt háttnefnds rescrrpts. orðatiltækjum, setjast bæturnar þó ei til hærri summu í alt en 60 rdl. S. v. — 40 rdl. til kóns, en hinir 20 til fátækrakassans í Öräfasveit —. Sú í hjeradsdóminum gefna mortification á ósæmdarorðum feðganna Davíðs og Halldórs í innleggjum þeirra, virðist lög-mæt, enn þótt hún væri ei uppástaðin, þar dómariinn á ekki að þola, að framandi eða saklausum sje misboðið fyrir hans dómstóli. Eins álízt hann rjettilega hafa hrundið vissum kærupóstum svo vel þeirra sem aktors. Og endilega stendur hann við magt um málskostnaðarútlát. Við þau bætast enn til landsyfirrjettar aktors 20 rdl. S. v. í salarium og 52 rdl. N. v. að auki fyrir sendifarir, samt til defensors þar (terðakostnaður meðreiknaður), 25 rdl. S. v. Í rekstri málsins fyrir undir- og yfirrjetti er engin forsómun sken, er bótum sæti.

Því dæmist rjett að vera:

Davíð bóndi Jónsson, fyrverandi á Hofi í Öræfum, á fyrir hina hjer ákærðu oðrakis- og ósæmilegu breytni við Kammer-assessor og sýslumann Thorlacius þann 2^{an} apríl 1814, að gjalda 40 rdl. S. v. til Hans Majestæts kassa, og 20 rdl. S. v. til fátækra kassans í Öræfasveit, svo og allan af málinu löglega leiðandi kostnað, hvar á meðal 96 rdl. 72 sk. N. v. eptir hjeradsdóminum og 45 rdl. S. v., samt 52 rdl. N. v. til aktora og defensora fyrir landsyfirrjettinum, alt innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms auglýsingu undir aðför eptir lögum.

Í Justitiarii stað

Ísl. Einarsson.

Actum ut supra

Ísl. Einarsson.

B. Thorarensen.

S. Thorgrimsen.

p. t. constit.

VII

Anno 1815 þann 6. nóvbr. var yfircriminalrjettar session í hverri var afsagður eptirfylgjandi dómur í málinu:

Sýslumaður Haldór Thorgrimsen sem skipaður aktor c. fangann Jón Jónsson fyrverandi í Bílubúð við Arnarstapa í Snæfellsnessýslu.

Fanginn Jón Jónsson frá Bílubúð við Arnarstapa í Snæfellsnessýslu, sem þann 2. apríl 1814 var af yfircriminalrjettinum dæmdur fyrir drýgðan hestþjófnað m. fl. til kagstrýkingar og festingar þrældóms alla æfi, ákærast á ný í þessu máli fyrir síðar framinn þjófnað á hestum og öðru minna verðu. Jafnframt ákærast og hreppstjórnir í Breiðavíkurhreppi Ólafur Sveinsson í Bárðarbúð og Jón Jónsson í Melabúð um forsömun á varðhaldi á tjeðum fanga, er náð hefur tækifæri tvívegis að strjúka úr fangelsi sínu sinni frá hverjum nefndra hreppstjóra. — Við hjeradsrjett að Arnarstapa þann 18. ágúst 1815 er fanginn dæmdur að kagstrýkjast,

brennimerkjast á enni og erfiða í járnum alla sína æfi í K.hafnar festingu. Ígjöld og málskostnaður greiðast eptir amtsins gjörandi jöfnuði, þar fanginn sjálfur sje sjelaus. Hreppstjórinn Ólafur Sveinsson að standa fangaflutningskostnað orsakaðan af hinni fyrri burtstroku fangans, en hreppstjórinn Jón Jónsson fri fyrir öllu tiltali.

Við prófs- og aukarjetti haldna í máli þessu innan Snæfellsnes, Dala, Stranda og Mýrasýslna, hverra rjettarhalda gjörningar með öllum fylgiskjölum finnast í þeim fyrir yfir-criminalrjettinn framkomnu hjeradsactis, er það með laga-rökum upplýst, að hinn ákærði fangi strauk fyrst þann 16. júlí 1814 úr varðhaldi frá hreppstjóranum í Breiðavíkurhreppi, Ólafi Sveinssyni, þáverandi á Arnarstapa, og fanst af fjall-reiðarmönnum úr Bæjarhrepp í Hrútafirði innan Strandasýslu að morgni þess 5. sept. næst á eptir, á Holtavörðuheiði, eða Hellirstungunum um afrijettar landamerki milli Mela og Hrúta-fjarðar, hvaðan hann fluttur var hrepp frá hrepp til Breiðu-víkur, og þar síðan í járnum geymdur hjá hreppstjóranum Jóni Jónssyni í Melabúð. En þann 3. oktbr. s. á. tókst fang-anum aptur um nótt að brjótast úr járnum og fangelsi þessu, náðist hann þó aptur 29. nóvbr. 1814 af 6 mönnum úr Hvítársíðu í Borgarfirði, útsendum til að leita hans af hreppstjóranum samastaðar, Jóni Auðunssyni á Þorvaldstöðum, þar norður í fjöllum, rúma þingmannaleið frá byggð fram með Langajökli. Í báðum strokferðum þessum stal fanginn a) grá-um reiðhesti, er administr. Stephán Scheving átti, úr Hólsdal við Snæfellsjökul, b) dökkrauðum reiðhesti frá sóknarprestin-um sr. Jóni Hjaltalín að Breiðabólstað á Skógarströnd, c) dökk-rauðblesótttri hryssu með ljósrauðu solaldi frá Grími bónda Grímssyni á Dröngum á Skógaströnd, d) bleikrauðum hesti blesóttum frá Ólafi bónda í Guðlaugsvík innan Strandasýslu. Öllum þessum hrossum í fyrri strokferðinni, en í hinni seinni e) jörpum hesti, f) rauðri hryssu og g) annari ljósri með grá-eða mós kjóttu solaldi fyrir sunnan eða austan Tröllakirkju á

Haukadalsskarði, tilheyrandi studioso Jóni Jónssyni á Melum í Hrútafirði. Af þessum segir fanginn hinn fyrstnefnda hest drepist hafa í feni norður á Tvídægru, og er hann metinn fyrir 40 rd. Sá annar undir litr. b. er eigandanum aptur skilaður, og engin skaðabót heimt; hryssan litr. c. einneigin með kröfu um skaðagjald, er dómariinn metið hefur til 5 rd. Hesturinn litr. d. er sömuleiðis kominn til síns eignarmanns, er beiðist 6 rd. í skaðabætur; en hestinn og hryssurnar með folöldum litr. e., f., g. drap fanginn norður á fjöllum við Reykjavatn, og er eigandans skaði metinn alls 72 rd. Ýms-um minna verðum munum stal fanginn þarðauki á fyrgetnum tveimur strokferðum sínum, er sumpart apturskilaðir eru, en endurgjalds ei krafist fyrir hitt.

Plakat af 24. mars 1786 er að sönnu lagaboð það, eptir hverju fanginn var þann 2. apríl 1814 dómfeldur af yfircriminalrjettinum, en svo sem það er öldungis samkvæmt ríkisins almenna lögmáli um hestastuld í Fr. 20. febr. 1789 § 4, svo verður fanginn nú að dæmast þess straffs sekur, er sömu tilskipunar 5 § ákvarðar, eins þótt yfircriminalrjettarins fyrri dómur væri honum ei auglýstur, bæði vegna þess að lögin um ítrekaða glæpi tiltaka einungis, að sá seki sje áður fundinn eða dæmdur sekur, og líka sökum þess, að Jón með burtstroku sinni var sjálfur skuld í, að tjeður yfircriminalrjettardómur ekki varð honum í rjetta tíð birtur. Hjeraðs-dómsins atkvæði um straff fangans virðist því rjett, þegar aðeins við ákvörðunina um festingarerfiðið er bætt, »undir strangri varatekt«. Hinu þar á mót má ei samsinna, að dómari og meðdómsmenn, þó þeir þektu hinn seka fjelausan, undanfeldu að dæma hann skyldan til að standa málskostnað og skaðagjöld, þar það gat þeinkst mögulegt, að honum innan málsloka aflaðist sje við arf eða á annan hátt. Ekki heldur finst það grundað á lögum vors lands, að úrskurða ígjald eða endurgjald skaðabóta af almúga, jafnt og saka-málsins kostnað. En upphæð hvorstveggja virðist í hjeraðs-

34 rdl. 88 sk., er gengu til að ná honum, og flytja í varðhald aptur milli þess 16. júlí og 15. sept. 1814. Þannig á af sakamanninum að borgast eptir fyrr uppgjörðum reikningum til hjeradsdómarans, sýslumanns S. Guðlaugssonar 114 rbd. 92 sk., sýslumanns P. Ottesens 2 rdl., hreppstjórans Jóns Jónssonar á Melabúð 8 rbd., aktors í hjerði, administrator Schevings 10 rbd., defensors þar, kaupmanns H. Hjaltalíns 6 rbd., hreppstjórans í Bæjarhreppi innan Strandasýslu Sigurðar Sigurðssonar 4 rbd., hreppstjórans Jóns Auðunssonar á Þorvaldsstöðum í Hvítársíðu 17 rbd. 48 sk., aktors fyrir yfircriminalrjettinum, sýslumanns H. Thorgrimsens 10 rbd., og defensors þar, studiosus G. Gunnarssonar 8 rbd., alt að reikna í ríkisbankapeningum S. v. Hreppstjórinn Ólafur Sveinsson í Bárðarbúð í Snæfellssýslu gjaldi kostnaðinn, er orsakaðist af burtstroki fangans frá honum þann 16. júlí f. á. með 34 rbd. 88 sk. S. v., hverjum sýslumaðurinn í Snæfellssýslu móttekur, — og veri svo frí fyrir jústitiens frekari ákærum í þessu máli. Hreppstjórinn Jón Jónsson í Melabúð í sömu sýslu á fyrir rjettlætisins ákærum í þessu máli öldungis frí að vera.

Þessum dómi á tafarlaust að fullnægja eptir yfirvaldsins ítrar gjörandi ráðstöfun.

Sem p. t. justitiarius

Ísl. Einarsson.

Actum ut supra.

Ísl. Einarsson. B. Thorarensen. B. Stephensen.

S. Thorgrimsen. S. Petersen.

VIII

Árið 1815 þann 10. nóvbr. var haldin landsyfirrjettar session til að reassumera barnsfaðernis lýsingarsök úr Húnavatns-sýslu, og var þá afsagt svolátandi rjettarins atkvæði:

Jafnvel þó hjer inn stefnd barnsfaðernis lýsingarsök Rósu

Bjarnadóttur frá Neðra-Skúfi uppá Jónas Björnsson, nú búandi á Botnastöðum í Húnavatnssýslu, hafi verið sókt og varin hjer á sama hátt og privat mál, þá virðist landsyfrrjettinum, að þetta appelsins form ekki umbreyti hennar eðli, að því leyti landi og lýðum (Staten) er um varðandi, að óekta börn verði ei föðurlaus, og hún í öndverðu er höfðuð sem justitsmál, hvar fyrir rjetturinn álitur skyldu sína, að æskja allra þeirra upplýsinga í henni, sem mögulegt væri að máli skipti. Nú hefur aktor og dómari í hjeraði, — líklega vegna þess þeir meintu prófasts Sr. Jónasar Benedikts-sonar embættisattest eptir prests Sr. Björns Jónssonar í Bólstaðarhlíð¹⁾, vera fullgilda lagaástæðu um það, að appellantinn væri faðir að barni því, er Rósa upp á hann lýsti — slept velnefndum presti úr vitni, en þótt hvorki tjeð attest beri með sjer, að Jónas hafi fyrir presti játað faðerninu uppá sig, nje heldur væri tvísýnt, að þessi gæti gefið glöggvari vissu en önnur vitni um erindisgjörð Jónasar til sr. Björns, þá þessi átti eptir bön eða skilaboðum hins, að mýkja skaplyndi föður Rósu út af þungun hennar, og hvert Jónas í sama sinn ljet prestinn ekkert heyra eða á sjer merkja, hver þann barnspunga ætti. Á líkan hátt mun hjeraðsrjettar aktor og dómari hafa undan felt að útvega ýtrari skýrslu frá sýslumanninum í Skagafjarðarsýslu, hvert Jónas hafi borgað þar sekt fyrir tjeða barneign, af því þeir tóku sýslupassann fyrir röksemd uppá það, hver landsyfrrjettinum virðist mikið veik; og að vert hefði verið að fá þarum greinilega og áreiðandi vitneskju, samt hvað tilefni hefur gefið til, að sú sekt var þar af Jónasi krafín.

Sagða bresti í upplýsingu málsins ber viðkomandi dómara og aktor í hjeraði að tilsjá umbætta, og útvega svovel eiðfestan vitnisburð prestsins sr. Björns Jónssonar, um alt hvað hann veit þessu barnsfaðernislýsingarmáli til upplýsingar, og

1) sic

áreiðanleg skilríki frá sýslumanninum eða öðrum í Skaga-fjarðarsýslu um það, hvort Jónas Björnsson hefur galdið þar sekt fyrir barneign með Rósu, eður ekki, og hvað tilefni var til, að hennar var þar krafðið. Jafnframt veitist öllum málsins hlutaðeigendum aðgangur til að skaffa þær bevísingar til vegar, sem þeir vilja og treysta sjer sínum málstað til styrkingar. En alt þetta á að vera afgjört og framkomid fyrir landsyfirrjettinn innan hans reglulegu sessionar í næstkomandi apríl, þar ásett er, að sökin verði á ný tekin undir endilegan dóm.

Sem p. t. Justitiarius

Ísl. Einarsson.

Actum ut supra

Ísl. Einarsson.

B. Thorarensen.

S. Thorgrimsen.

p. t. constit.

IX.

Ár 1815, þann 4. december var yfircriminalrjettar session, í hverri uppsagður var eptirfylgjandi dómur í málinu:

Sýslumaður Jónas Scheving sem skipaður aktor c. fangann Jón Oddsson úr Rosmhvalaneshrepp í Gullbringusýslu.

Fanginn Jón Oddsson, tómthúsmaður í Rosmhvalaneshreppi í Gullbringusýslu, nú frekra 36 ára gamall, áður ekki fyrir misgjörðir dómfeldur, áklagast í máli þessu. sem meðhöndlað er og dæmt á aukahjæðspingum í Gullbringu og Árnessýslum — rjettlætisins vegna um húsbrot og þjófnað, fyrir hvað sýslumaður Haldór Thorgrimsen og meðdómsmenn hafa í Keflavík þann 2. septbr. 1815 dæmt hann sekan að þola kagstrýking og æfinlegt erfiði í járnum í Kaupmannahafnar festingu, borga ígjald hins stolna, sem ei er apturskilað, og standa allan málskostnað, hvarámeðal til dómarans 20, aktors, 6, og defensors 3 rigsbankadali S. v.

Með gögnum og vitnum fram komnum í málinu, og eigin

ljúfri viðurkenningu, er fanginn sannur orðinn að sök um það, veturinn 1814—15 að hafa, ekki einungis tvisvar, farið í læsta smiðju, útihús á Hrúðurnesi, og stolið þaðan frá bóndanum Magnúsi Magnússyni nokkru af matvælum, til verðs (að meðreiknaðri kæfu nokkri, er hann seinna á Stórahólmi stal úr skrínu, er nefndur bóndi átti þar í geymslu), 4 rbd. N. v., — heldur og þar fyrir utan brotist opt, alls 9 sinnum. um nætur innum húspak á Stórahólmi, þar sem hann vissi innangengt var í svefn og íbúðarhýbýli fólks, og stolið þaðan ýmsum ætum munum, í það heila metnum fyrir 22 rbd. og 4 m. N. v. frá bóndanum Jóni Jónssyni, er síðan er búferlum um fluttur að Hlíð í Eystrihrepp innan Árnessýslu.

Leðurskæði, er hann paraðauk stal á Stórahólmi fjekk eigandinn aptur. Húsbrott þessi framdi hinn seki með þeim aðburðum a) í smiðjuna á Hrúðurnesi með því að seilast inn um gættina, sem úr var dottið svo langt, að hann náði skránni að innan, og gat lokið upp. En, b) á Stórahólmi með því að rífa gat á þekjuna norðantil á göngunum, milli stofunnar og hinna innanbæjar húsanna, svo stórt, að hann komst inn. Voru göng þessi áföst við, og einungis 18 feta langt frá því húsi, hvar fanginn vissi, að fólk svaf í, og hafði hann í hvert sinn á sjer vasahníf sinn. Þar sem nú þessi misverknaður fangans, á Stórahólmi, hefur gjörvöll einkenni þess glæps, er plakat 27. mars 1786 tiltekur um innbrotsþjófnað sem qualificeraðan hjer í landi, ef ekki jafnframt öll þau, er ríkisins almennu lög fastsetja, svo hefur hjeradsdómurinn rjettilega ákvarðað straffið því samkvæmt, nefnilega kagstrýking og æfinlegt festingar erfíði, án þess gjöra megi að álitum þær kringumstæður, er í málinu finnast hinum seka til línkinda. Því matarskortur hans sýnist ei hafa verið stærri, en almennings hjá tómthúsmönnum í sömu sveit, þar hann hafði hlut sinn, og nokkurt lán úr kaupstaðnum til að fæða á sig og konu; og að taka til mótvagnar var ei árennilegt fyrst fólk var svo nærri. — Upphæð skaðabótanna er og í tjeðum

dómi, nefnilega þræmísser hans, rjettilega sett 26 rbd. 64 sk. N. v., en þar upphæð þessi er ei nefnd í conclusioninni, eða hver bæturnar eigi, svo á sa bresíur við þessa rjettar ályktun að umbætast. Loksins hefur hjeraðsrjettarins dómur rjettilega skyldað hinn seka til að standa kostnað málsins, og finst upphæð þess, er dómurinn ákvarðar sýslumanninum, aktori og defensori í hjeraði sanngjarnlegt. Meðal málskostnaðar er hjer ogsvo að ákvarða sem sanngjarnlegt a) til hreppstjórans í Eystrihrepp innan Árnæssýslu 2 rbd. N. v. samt þingvottanna að Sandlæk, Lopts Freysteínssonar og Odds Jónssonar 1/2 rbd. N. v. til hvors. b) Til málfærslumannanna við yfircriminalrjettinn, nefnilega aktors, (sem um leið færði hjer aðra sök) í ferðakostnað og salarium 15 rbd. og defensors 6 rbd. S. v. Málið finst bæði við hjeraðs og yfirrjettinn sókt, varið og meðhöndlað með tilhlýðilegum hraða.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómurinn á við magt að standa, þó svo að af ígjalds eða skaðabótunum, 26 rbdlum 64 sk. N. v. bera bóndanum Jóni Jónssyni í Hlíð í Eystrihrepp innan Árnæssýslu 22 rbdl. 64 sk. N. v., en bóndanum Magnúsi Magnússyni á Hróðurnesi hinir 4 rbd. N. v. Meðal málskostnaðar bera hreppstjóranum í Eystrihrepp innan Árnæssýslu 2 rbd. N. v. og þingvottunum að Sandlæk í sömu sýslu, Lopti Freysteínsyni og Oddi Jónssyni, er þar sátu rjettinn þann 17. ágúst 1815 hvorum fyrir sig 48 rbskl. N. v. Einneigin aktori við yfircriminalrjettinn, sýslumanni Jónasi Scheving 15 rbd. og defensori, studioso Gunnari Gunnarssyni, 6 rbd., hvoru tveggja silfur verð. Að fullnægja tafarlaust eptir yfirvaldsins nær meir gjörandi ráðstöfun.

Sem p. t. justitiarius

Actum ut supra

Ísl. Einarsson.

Ísl. Einarsson.

B. Thorarensen.

B. Stephensen.

S. Thorgrimsen.

S. Petersen.

1816

I.

Anno 1816, þann 22. febrúar var yfircriminalrjettar session, í hverri var afsagður eptirfylgjandi dómur í málinu:

Sýslumaður Jónas Scheving sem skipaður aktor c. hreppstjórann Gottskálk Pálsson og sóknarprestinn sra Björn Halldórsson m. fl. úr Nordursýslu.

Eptir skipun hlutaðeigandi amtmanns lögsækjast í rjettvísinnar nafni við mál þetta, sem meðhöndlað er og dæmt við hjeraðsrjett í Nordursýslu, hreppstjórinn í Kelduneshreppi Gottskálk Pálsson, og sóknarpresturinn til Garðs og Áss í Kelduhverfi sra Björn Halldórsson, fyrir það þeir skyldu hafa lokkað Guðrúnu Sigmundsdóttur og Guðrúnu Pjetursdóttur, fyrverandi vinnustúlkur hjá Jóni bónda Salomonssyni á Ási, samt ennþá verandi heimilismann hans, Jón Pálsson til þess að útgefa falska vitnisburði, nefndum bónda til vansa, um ýmsa heimilisháttu hans, en sjer í lagi meðferð á vinnumanni Stepháni Stephánssyni, sem dó í Ási í vikunni fyrir pálmásunnudag 1814. Jafnframt lögsækjast tjeðar þrjár persónur á sama hátt um það, að hafa með attestum þessum brjeflega vitnað lygi. Með hjeraðsdómi uppsögðum að Keldunesi þanu 5. ágúst 1815 af hlutaðeigandi sýslumanni, cancelleráði Þórði Björnssyni, með fjórum meðdómsmönnum, er hreppstjórinn Gottskálk Pálsson fundinn skyldur að láta úti í sekt til fátækra þar í hreppnum 25 rbdli.; prestur sra Björn Halldórsson sömuleiðis til fátækra prestaekkna 30 rbdli.; Jón Pálsson að líða 16 vandarhagga refsingu, samt fyrir álegging hinnar sömu betala 2 rbdli, og Guðrún Pjetursdóttir ásamt hreppstjóra, presti og Jóni Pálssyni, einn fyrir alla, og allir fyrir einn að standa kostnað málsins, og þará meðal til meðdómsmanna, samt sækjanda og verjanda í hjeraði, alls 15 rbd. 80 sk., öll þau dæmdu útlát að reikna eptir ríkisbankapeningum silfurvirtum. Þarámót skyldi Guðrún Sigmundsdóttir

með öllu frí fyrir rjettvísinnar ákærura í þessu máli. Loksins hefur hjeradsdómarinn eptir inngefnum reikningi af 10. ágúst 1815, attesteruðum af amtinu þann 14. s. m., krafist 10 rbd. 50 sk. S. v. í málskostnað við heimaþing, fyrir utan 4 rbd. 18 sk. S. v. eptir framhalds áteikningu á sama skjal 1. sept. næst á eptir, fyrir áfrýjunarkostnað málsins til yfircriminalrjettarins.

Aktor við yfircriminalrjettinn fór á flot strax, sem málið fyrst var þar fyrir tekið, efa um, að það með rjettu ætti fyrir tjeðum dómstóli með að höndlast og dæmast, sakir lítilvægis þeirra átöldu afbrota, og hefur aktor að líkindum þar með tillit haft til kongsbrjefsins 6. maí 1808, er einasta leggur delinqvent sakir undir yfircriminalrjettarins umdæmi. Hvað prestsins sra Björns Halldórssonar ákærðu hlutdeild snertir í útvegum þeirra vitnisburða, er málið fyrst útaf reis, þá er varla tvíl um, að hann hefur haldið þetta embættisskyldu sína, hversvegna sýnast mætti, sem kærumálinu gegn honum ætti hjeðan frá rjetti að vísa til þeirra dómenda er N. L. 1—2 —12 og 13 ákveða fyrir málefni andlegrar stjettar manna. En þar á mót ber hins vegar að gæta þess a) að lokkun til útgefningar ósannra vitnisburðarbrjefa, og eins sjálf útgefning slíkra falskra attesta, eru í sjálfum sjer svo mikilsvægar misgjörðir, að vel geta ollað hinum seku, þegar svo á stendur æruleysi, líkamlegu straffi o. s. frv. b) að einsog hlutaðeigandi yfirvald í rjettvísinnar nafni stefnt hefur málinu til yfircriminalrjettarins, (hvar meðal annara sitja að dómi þeir 3 landsyfirrjettarins meðlimir, sem einsamlir hefðu átt málið að dæma í annan instans, hefði það verið þangað lagt), svo hefur og hinn setti forsvarsmaður hinna ákærðu við yfircriminalrjettinn í þeirra umboði, eins og þeirra mandatarius eða negotiorum gestor, útpýkkilega gjört sig ánægðan með að svara til sakarinnar fyrir þessum dómstóli, og hans dóm, þeirra áklöguðu vegna í þessari sök að með-

taka. Af þessum og fleirum rökum hefur því ei virst hlýða að vísa málinu frá yfircriminalrjettarins umdæmi.

Hvað svo þvínæst snertir realia málsins, þá finst það eptir þeim framlögðu actis upprunnið á fylgjandi hátt. Vinnumaður nokkur bóndans Jóns Salómonssonar í Ási, Stephán Stephánsson, að nafni heilsuveikur og lítilmagni að líkamsburðum, andaðist þar snögglega í vikunni fyrir pálmásunnudag árið 1814, og ljét húsbóndinn sjer um munn fara við Ingveldi Björnsdóttur frá Meiðavöllum, þegar hún var að sauma utan um líkið »hann byggist ekki við öðru en talað mundi verða, hann hefði drepíð Stephán«. Þegar fram liðu stundir kviknaði orðrómur um það, líklega af útburði heimilisfólks frá Ási, að ei væri með öllu einsætt, hvert meðferð Jóns Salómonssonar á Stepháni heitnum eða viðgjörðir, ei mundu flýtt hafa dauða hans. Og um Michaelsmessuleytið næst eptir, þegar hinn ákærði Jón Pálsson, vinnu- eða ljettadrengur í Ási, eitt hvert sinn var nætursakir á Meiðavöllum, segir hann nefndri Ingveldi Björnsdóttur frá, að daginn áður en Stephán salaðist nóttina eptir, hafi þeir verið í skógi saman; húsbóndi þeirra Jón Salómonsson komið þar, í því Stephán heitinn var að binda sjer byrði, hverja húsbóndinn hefði tekið, og bætt í hana, svo hún yrði fullkomin, þó ekki óberandi, látið hana síðan uppá Stephán undir fatla, ætlað að reisa hann upp undir byrðina, og skotið honum áfram um leið; barið hann með fætinum, eða slegið fætinum undir hann, farið síðan heim, en Stephán kvalist með byrðina heim að vallargarðinum, og þaðan að hússtafni lítinn spöl frá. Síðan sagðist Jón Pálsson ekki hafa sjeð til Stepháns þangað til Guðrún Sigmundsdóttir, þáverandi vinnustúlka í Ási, kom með boð til Jóns að bera Stephán heim af vellinum, þá hefði Stephán legið mállaus inni í baðstofunni. Þessu var samt ei frekar hreyft þangað til á annan í páskum vorið eptir, eður 1815, að sóknarpresturinn, hinn áklagaði sra Björn Halldórsson, er tilkvaddur, að taka til bænar af þrjedikunarstól í Garðskirkju,

niðursetning í Ási Einar Hannesson, er sagður var svo veikur af hastarlegri byltu, að honum mundi draga til dauða; væru blóðblettir eða þrimlar hlaupnir út undir hörund hans. Hreppstjórinn í sveitinni Gottskálk Pálsson segir svo, að í sama sinn var hann við kirkju, hnykti honum við þetta, og eptir að hafa talað við prest, sem ei heldur var óttalaus, veik hann áðurnefndum Jóni Pálssyni, er einneigin var við kirkju, afsíðis eptir messuna, og spurði hann um sjúkdóm Einars, hvern Jón sagði orsakaðan af byltu. »Lof sje guði«, sagði hreppstjórinn. »Hann er þá ekki af mannavöldum, eins og grunur hefur fyrir flogið um fráfall Stepháns heitins.« »Það er nú satt«, ansaði Jón Pálsson, »ei hefði Stephán dáið í það sinn, hefði hann ei verið barinn.« — »Gáðu að þjer Jón minn«, segir hreppstjórinn, »hvað þú talar.« — »Það gildir mig einu«, ansaði Jón Pálsson þá, »það er satt, jeg hef aldrei verið beðinn neins fyrir um það.« Þessi framburður, er svo mjög sýndist styrkja kvis það, er fyrr hafði álegið, kom hreppstjórannum til þess með ráði prests og aðstoð, að taka þar sama daginn heimuglega skrifaðan vitnisburð af Jóni Pálssyni um viðskipti þeirra Jóns Salómonssonar og Stepháns heitins, daginn áður en þessi dó um nóttina. Í þessu skjali, hvert Jón Pálsson sjálfur seinna skrifaði upp aptur, og bauðst með eiði að staðfesta, hermir hann á þá leið, að þegar hann eitt sinn gjörði til kola á þá næstliðnu vori í skógi fyrir húsbónda sinn, og Stephán heitinn vinnu- maður hans var þar hjá Jóni Pálssyni við gröfina, þá hafi húsbóndi þeirra komið þangað og spurt Stephán Stephansson, hvað hann væri hjer að gjöra, hverju hann svarað hefði engu, en Jón Salómonsson tekið með stórum reiðisvip að berja Stephán með fótunum, hvaraf hann sjerlega kveinað hafi, og beðið vægðar grátandi. Hafi Jón þá hætt í bráð, og búið til byrði úr afkvistinu, hverja hann lagt hefði á bak Stephánar, af hverju þessi dottið hefði áfram, og ei getað reist sig, hvarfyrir húsbóndinn hefði barið hann á ný með

fótunum, um leið hann reisti hann á fætur, en sem hann hafði reist hann upp, hafi hann sett fótinn á ný millum fóta á Stepháni, svo hann fallið hefði enn nú til jarðar. En nær hann í annað sinn hafði hnjáskað honum á fætur, hafi hann hlaupið snúðugur heim, en Stephán rólað með byrði sína á eptir heim undir vallargarðinn, hvar hann látið hafi hana niður, en tölt laus heim á völlinn, og setst þar niður ljemagna og mállaus, en húsbóndinn sókt hann þangað, og tósað honum heim í rúm, hvar hann (Jón Pálsson), heim kominn, hafi klætt hann úr blautum sokkaplöggum, og á þeirri sömu nóttu hafi liðið upp af honum öndin. Þrem vikum seinna, eða 18. apríl 1815, fær hreppstjórinn Gottskálk Pálsson, og lætur skrifa einneigin með ráðum og tilstilli sóknarprestisins, heimuglega skýrslu hinnar ákærðu Guðrúnar Sigmundsdóttur, og viku þar á eptir nefnil, þann 25. s. m. sömuleiðis þeirrar áklöguðu Guðrúnar Pjetursdóttur, sem báðar verið höfðu vinnustúlkur í Ási, þegar Stephán Stepháns-son dó, en nú þaðan komnar og til heimilis, sú fyrri í Kelduneskoti, hin á Akri. Í þessum skýrslum, er þær að endingu bjóðast til, eins og Jón Pálsson, að eiðfesta, ber hver um sig af nefndum kvenmönnum fyrverandi húsbónda þeirra Jóni Salómonssyni, eptir ýmsum greinilega tilteknum aðburðum, vitni, meðal annars um stakt stirðlyndi og hörku í stjórn heimilisins yfir höfuð, en sjer í lagi við Stephán heitinn Stepháns-son, hvern hann opt barið hafi, jafnvel saklausan, bannað honum altarisgöngu með hinu heimilisfólkinu, hvað Guðrún Sigmundsdóttir eitt sinn tjáir orsakað af því, að Stephán ei hafi fullgróinn verið af áverka eptir hirtingu húsbóndans, þótt frek vika væri fráliðin. Þessi straxnefnda vinnukona ber og, að seinasta daginn, sem Stephán lifði, hafi hann verið framan af eptir venju á róli, malað kornhnefa með sjer, farið upp í eldhús að taka þar eitthvað ofan, og kvartað ekkert um krankdæmi framar venju, farið út með þeim að vinna á velli, rölt síðan heim og aptur vestur á skóginn.

Hvað þar hafi farið fram milli hans og Jóns Salómonssonar, viti Jón Pálsson, sem verið hafi vestur í skóginum. En það fyrsta, sem hún eptir það vissi til Stepháns, væri að hún hefði sjeð hann liggja vestur á vellinum, um leið hún gekk að fjárhúsi með Jóni Salómonssyni að sækja þangað hey; hafi þau þá bæði komið á heimleiðinni til Stepháns, þar sem hann lá, og hefði Jón skipað honum að fara á fætur, og stjakað við honum með fætinum, en hinn hefði engu getað svarað, en hefði verið að bera sig að dragast á hliðina til að geta reist sig, en komist ei nema á fjórar fætur¹⁾, og dottið jafnóðum til jarðar. Hafi nú Jón haldið hann gjörði þetta af þrjúsku, tekið hríslu þar nálægt á vellinum og strýkt snarplega á hendur Stepháns, og utan í hann, en hinn hafi ekkert getað, nema verið að bera sig að mumra til vörnum, eins og hann vildi eitthvað tala, sem ekkert hafi skilist. Síðan hafi Jón farið heim með heypokann, en kona hans, sem sjeð hafi af hlaðinu vestur á völinn, hafi gengið þangað, og þær farið báðar að reyna til að koma Stepháni á fætur, og getað fært hann um reit svo sem 2 faðma, hafi hann dottið þá niður í höndum þeirra, en hún skipað sjer að sækja Jón Pálsson vestur í skóginn til að bera hann heim, en þegar hún hafi aptur komið til baka með Jóni, hafi Jón Salómonsson verið búinn að tosa honum vestan af velli, gegnum 2 skellidyr í göngum, og mikið umgöngu óhægar baðstofudyr og húsdyr, inn í rúm, hvar hann dáið hafi að næsta morgni. Hafi þá Jón Salómonsson við sig sagt eptir lát Stepháns, er þau voru stödd í hlöðu sama morgun: »Ætla það hafi orðið svo fljótt um fyrir honum, af því sem jeg sló til hans, þú lætur ekki á því bera, ef presturinn kann að spyrja þig eitthvað um það, það verður þá ekki meira úr því, jeg veit ekki upp á hverju þeir kunna að finna við mig.« — Guðrún Pjetursdóttir kvaðst þaramót ei hafa verið heima.

1) sic.

Þegar Stephán dó, og ekki muna hvað hún heyrð hafi um afgang hans, eptir það hún kom heim, en annars hermir hún hann átt hafi ilt atlæti hjá húsbónda sínum, og greinir að skiljanleg dæmi þar uppá.

Þessi vitnisburðarskjöl, sem skrifuð voru að sóknarprestsins heimili, Garði, í viðurvist hans og hreppstjórans eptir framburði Guðrúnanna, svovítt þeirra skýrslur snertir, af Gísla nokkrum Evertssyni eptir uppkasti prestsins, er færði framburð þeirra í stýl, en Jóns Pálssonar af sjálfum honum, kveðst hreppstjóri fyrst ætlað hafa að senda sýslumanni sínum, en þegar hann trjetti hann á embættisferð kominn í Innþing, og hans ei bráðum heimvon, enda tilgetið, að hann þegar heim kæmi, mundi jafnskjótt reisa í kring Tjörnes til að þinga fyrir norðan Reykjaheiði, svo ómögulegt virtist að fá fyrirsögn hans um meðferð þessa málefnis svo snemma, að búið yrði til manntalsþings, en bein sendiferð hinsvegar fjell til amtsins, svo rjedi hreppstjórinn það af með tilskrifti, dagsettu þann sama dag og seinasti vitnisburðurinn var útgefinn, nefnil. 25. apríl 1815 að senda hlutaðeigandi amtmanni, herra Conferenceráði Stepháni Thorarensen skjölin til alits. Í þessu tilskrifti, sem hefur alt form privatbrjefs, tjáir hreppstjórinn sig af embættisbrjefi Conferenceráðsins 7. desbr. 1814, sannfærðan um hans rjettvísa góðvild til hreppstjórnar embættisdriftar, og biður því auðmjúklega undirvísunar um það, hvort hann eigi eða megi taka þau málefni, sem vitnisburðirnir uppá hljóða til forlíkunar, eða vísa þeim til sýslumanns, eða skipta sjer ei af þeim framar en búið er hvar hjá hann beiðist vitnisburðanna tilbaka. Þann 3. maí sendir herra Conferenceraad og amtmaður Thorarensen, sýslumanninum í Norðursýslu, Cancellieraði Þórði Björnssyni með embættisbrjefi vitnisburðarskjölin til þóknanlegrar meðferðar á þeim, og því er þau umhöndla sem hlutaðeigandi sýslumanni; segir honum þarhjá að ákveða hreppstjóranum Gottskalki Pálssyni 2 rðla sektaútlát í silfursmáskildingum til fá-

tækrafjárhirzlu í Kelduneshrepp fyrir ólöglega, og kongsbrjefinu af 7da apríl 1780 opinberlega gagnstæða, útvegum vitnisburðanna, þá amtmaðurinn jafnframt óskar, að sýslumaðurinn rannsaki, hvort þær fyrirbornu persónur mundu raunar hafa framborið það, sem undir þeirra nöfnum er skrifað.

Þann 12. í sama mánuði gjörir sýslumaður með embættisbrjefi hreppstjóranum útlát þessi, með skipun, undir annars viðliggjandi útvirðingu, að greiða þau á næsta Kelduness manntalsþingi, hvað af seinna brjefi sýslumannsins til hreppstjórans, dagsettu 3. nóvbr. 1815, einnig sjest að vera skeð. Á aukapíngum að Skinnastöðum þann 11. júlí og Keldunesi þann 13. s. m. framför sú af amtinu skipaða rannsókn, þannig að fyrir utan þau ákærðu, fyrverandi vinnuhjú í Ási, Jón Pálsson þar ennþá verandi, Guðrúnu Pjetursdóttur á Akri, og Guðrúnu Sigmundsdóttur í Kelduneskoti, voru einneigin yfirheyrð, Þórunn Haldórsdóttir á Staðarlóni og Haldór Björnsson í Garði. Jón Pálsson hermir, þá hann hafi eptir skipun hreppstjórans gefið áðurtjeðan vitnisburð á annan í páskum, skrifað þá nokkuð af honum sjálfur, en nokkuð Haldór Björnsson sonur prestsins, hver ásamt hreppstjóranum stýlað hafi; segist hann hafa gjört þetta nauðugur og ei algáður, þar presturinn hafi gefið sjer brennivínsstaup áður. Nokkru seinna segist hann eitthvert sunnudagskveld í Garði hafa umskrifað vitnisburðinn, enn þótt sjer sárnauðugt. Ekki segist hann vita til, að Stephán heitinn Stephánsson hafi af mannavöldum dáið; hann hafi verið veikur innvortis lengi um veturinn áður, en haft góðan viðurgjörning hjá húsbændum sínum, og sjálfur kveðst hann einnig haft hafa gott atlæti hjá húsbændum sínum, og miklu betra, en hann hafi átt skilið. Guðrún Pjetursdóttir segir sig gefið hafa vitnisburðinn í Garði eptir bón prestsins, en skólapiltur Gísli nokkur skrifað, þar hún sjálf sje óskrifandi, kveðst hún hafa, þar um spurð af presti, sagt að Stephán heitinn hefði átt slæmt atlæti. Annars segir hún nú, að mataræði hafi hann átt gott; óþrifinn hafi hann verið,

og einhver óvera í líkama hans, verkasmár, ekki alljafnt trúr, líka hjásögull; annars mjög heilsuveikur, legið rúmfastur öðru hverju frá jólum, og sýnd hafi honum verið skikkanleg hjúkrun í sjúkdóminum.

Guðrún Sigmundsdóttir segist aflagt hafa vitnisburðinn í Garði eptir ósk hreppstjórans; presturinn hafi skrifað eptir sjer, og lesið sjer svo upp, þegar búíð var. Sjeð kvaðst hún hafa Jón Salómonsson snaka Stepháni heitnum með fæti, daginn áður en hann sálaðist, samt slá hann með hríslu á hendurnar, og utan um kroppinn. Þó hafi hún ekki sjeð örkuðsl á Stepháni eptir högginn, nje þora að segja, að þau hafi dregið hann til dauða; annars hafi hann verið krankur lengi áður um veturinn, þó ekki legið rúmfastur jafnaðarlega; rjett gott atlæti hafi hann ei átt, þó heldur betra eptir það hann sýktist en áður, valla hafi hann haft fæðu svosem hann þurfti, en hann hafi verið óþrifaskepna; sjálf hafi hún haft atlæti þetta svona, og ekki rjett gott mataræði; ekki hafi Jón Salómonsson nema einu sinni í þau þrjú ár, hún var í Ási, slegið sig, og það með hríslu á hendurnar. — Þórunn Haldórsdóttir segist hafa verið heimilisföst í Ási næstliðið ár (o: frá 14. maí 1814 til sama dags 1815); hafi Jón Salómonsson og kona hans verið sjer mætagóðir húsbændur. Atlæti hafi hún átt þar gott eður skikkanlegt, og einkum hafi húsbóndinn hjúkrað veikum niðursetningi sínum. Svo hafi henni og þókt hann vera Jóni Pálssyni betri húsbóndi, en þessi verðskuldaði, því hann væri ófrómur bæði til munns og handa. — Haldór Björnsson synjar aðeins fyrir að hafa eitt orð skrifað í þeim um höndluðu vitnisburðum, hann minni Gíslí Evertsson hafi skrifað þá.

Þessa rannsóknargjörð sendir sýslumaður amtmanni þann 17. júlí 1815 með embættisbrjefi, hvar í hann segir, það af rannsókninni sjáist, að prestur og hreppstjóri hafi snyltað sjer til þessa svikinseðla hjá þeim, er þá útgáfu, stýlað seðlana og sett útgefaranna nöfn undir þá, annars segist hann ei ráð-

legt hafa fundið að stefna hreppstjóranum til framleggingar frumrita vitnisburðanna, hvarmeð sú, þá enn lítið kunnuga hneysa, er þeir leitast hafa við að gjöra Jóni Salómonssyni, útbreiðst heiði og kunngjörst.

Þann 21. júlí sendir amtmaður prófsgjörninginn ásamt fyrgreindu brjefi hreppstjórans af 25. apríl 1815, vitnisburðabrjefunum sjálfum, samt útskrift af amtsbrjefinu til Cancelliráðs Þórðar Björnssonar af 3. maí s. á., administratori Gísla Jónssyni með skipun í rættvísinnar nafni, að lögsækja til dóms við undirrett, svovel hreppstjóran Gottskálk Pálsson, og prestinn síra Björn Haldórsson fyrir útlökkun falskra vitnisburða, sem og Guðrúnu Sigmundsdóttur, Guðrúnu Pjetursdóttur og Jón Pálsson fyrir loginn framburð. Sama dag vikur amtmaður prestinum með embættisbrjefi frá sáttanefndarmannsembætti í Axarfjarðarumdæmi meðan á málinu standi, samt tilkynnir höfðun þessa justitskærumáls, hvað prestinn snerti, með brjefi af sama dato, biskupinum, er þann 11. ágúst næst á eptir, skipar að banna presti allar geistlegar embættissýslanir meðan á málinu standi, eins og sýslumaðurinn í Norðursýslu undir skírskotan til amtsins skipunar (hver þó ei finst meðal þeirra hjer framkomnu skjala), strax þann 1. ágúst hafði með embættisbrjefi vikið þeim ákærða Gottskálki Pálssyni frá hreppstjórnar umboðssýslunum, unz mál þetta væri til lykta leitt.

Eptir tilhlýðilegar stefnufarir og aðvörun til Jóns Salómonssonar, er þá þingað í málinu að Keldunesi þann 2., 3. og 4. ágúst 1815, hvar hreppstjóranum Árna Einarssyni er þann 3. ágúst skipað að halda uppi lögmætu forsvari fyrir þau ákærðu þrjú vinnuhjú. Við þetta rjettarhald, hvar greind vinnuhjú á ný ásamt þeim áklagaða hreppstjóra, samt þremur óstefndum vitnum, voru yfirheyrð, fram komu meðal annars þeir vitnisburðarseðlar, sem málið útaf rís, gekk þá Jón Pálsson við sínum, er hann með eigin hendi ritað hafði, þegar honum var hann sýndur. Guðrúnanna voru þeim lesnir,

hverri sinn, og viðgekk Guðrún Sigmundsdóttir að hafa borið það eptir henni var ritað, en Guðrún Þjetursdóttir meinti nokkuð í sínum framburði ýkt eður ofhermt, hvað orsakað finst einkum með því móti, að þegar Guðrúnar Sigmundsdóttur skýrsla var henni lesin í Garði, og hún einneigin að nokkru leyti staðfesti hana, hefur hún ei gáð að undantaka alla þá pósta eður atriði, í hverjum hún ei treystist til, eins og hin að frambera; hvað annars þá upplýstist meira um efni og uppruna þessa málefnis er upphaflega hjer að fram- an í sínu samanhengi fráskýrt. Sókn og vörn framfór reglu- lega, og þann 5. ágúst var málið dæmt eins og áður er sagt. Við þennan dóm acquiescerer Jón Pálsson fyrir sitt leyti, hvarímót hinir hlutaðeigendur finnast ei um það spurðir; ei að síður skipar amtmaður með áteikningu á dómsaktinn þann 14. ágúst, að málið skuli í rjettvísinnar nafni leggja til yfirrjettar. En samt sem áður relaxerar biskupinn embættis- suspension hins ákærða prests þann 7. október næst á eptir.

Svo vaxið er þetta mál fyrir yfircriminalrjettinn löglega inn stefnt, samt sókt þar og varið af tilskipuðum málsfærslu- mönnum undir dóm.

Í meðferð málsins við heimaþingsrjett finnast sjer í lagi eptirfylgjandi brestir: að Jón Salómonsson var aðvaraður, en hvorki sá áklagaði prestur nje hreppstjóri, svo um sje getið, að vera við rannsóknina að Skinnastöðum og Keldunesi þann 11. og 13. júlí 1815. Köllunarseðlarnir þar til af 1. júlí ekki extraderaðir með forhörinu; amtsskipunarbrjefið af 3. maí 1815 aldrei við rjettinn framlagt, (og sjezt þó útskript þessar hafa verið þeim setta aktori frá amtinu meðdeilt), þeir átöldu vitnisburðarseðlar ei heldur produceraðir við frumprófið, hvar fyrir sýslumannsins í brjefinu til amtmanns af 17. júlí 1815 tilgreinda orsök ei virðist fullgild, en einkum að rannsóknin sjálf og yfirheyrslan, hvorki við prófsrjettinn nje aðalrekstur málsins, er svo nákvæmt eða ýtarlega gjörð eptir greindum vitnisburðarseðlum, sem vera bar að svo miklu leyti, sem

áhrærði aðdragandann til andláts Stepháns heitins Stepháns-sonar, og má þessi seinast greindi brestnr ásamt því, að svo langt leið um, áður farið væri að grenslast eptir um rök eður rakaleysi að því um dauðamein Stepháns uppkomna kvisi, vel virðast máske ollað hafa því, að sannleikurinn hjerum miður varð í ljós leiddur en skyldi.

Hvað þvínæst fyrst áhrærir kærumálið gegn þeim áklagaða hreppstjóra Gottskálki Pálssyni, þá sýnist það máske orðið *res transacta* eður *quasi judicata* með þeim sektagjöldum af 2 rdl. í silfur smáskildingum, sem amtmaðurinn í brjefi til sýslumanns af 3. maí 1815, hvar með hann skipaði rannsókn í málinu, gjörði hreppstjóranum á hendur fyrir ólöglega útveg-un vitnisburðarseðlanna *qvæstionis*. En þar sami amtmaður á eptir, þann 21. júlí skipaði justitsmalshöfðun mót hreppstjóranum, sjerflagi, fyrir útlökkun eður afvegaleiðslu til falskra vitnisburða, hvað svo verður að skiljast, sem amtmaðurinn eptir forhörinu hafi fengið orsök að gruna hreppstjóran um fleiri, eður stærri lagabrot, en sjá var af brjefi hans dateruðu 25. apríl, og þar með fylgjandi skjölum, má og vera að amtið seinna apturkallað hafi fyrrtjeðan útláta úrskurð, þótt ei sje hjer upplýst, svo virðist ei hlýða að vísa hreppstjórans málefni frá yfircriminalrjettarins umdæmi. Þótt hreppstjórinn væri sá, sem fyrst óskaði vitnisburðarseðlanna, og síðan sendi þá Conferenceráði Thorarensen, þá skeði hvorttveggja þó eptir ráðum hins áklagaða prests síra Björns Haldórssonar, og með hans styrk, svo heita má þeir átt hafi álíkan þátt hjer að báðir.

Að hlutast til um útveg-un hinna ýtrast fáanlegu upplýsinga, þegar sterk grunsemd, eða kvittur uppkemur um mikilvægt lagabrot, er að sönnu sjálfsögð skylda hreppstjórnarmanna sem politipjóna, og að þessa lands lög ætli prestum einneigin með ráð og dáð aðstoð að veita politistjórninni, á hjer bæði yfrið vel við, og er líka glöggsjeð meðal annars af tilskip. 27. maí 1746 § 3—13, 14—19; tilsk. 3. júní 1746 § 9—19 o s.

frv. En að þeir ákærðu, hreppstjóri og prestur hafi hjer á ölöglegan hátt, og heldur frekt leitast við að fullnægja tjeðum skyldum, því verður ekki neitað. Laus vitnisburðarrit, heimuglega útveguð, einkum hjá almúgafólki, þó ei sjeu stýluð með eiðs tilboði, og því heldur, ef svo er, megu vel í sjálfu sjer álítast næsta háskalegir fyrir sannleikans uppgötvun í hverju efni, sem er, og því háskalegri, sem meir er um að gjöra. Móti þessari grundvallarreglu, sem N. L. 1—13—6 og kongsbrjef 7. apríl 1780 meðal annara sýna lögum vorum samkvæm að vera, (þótt hvorugt þessara boðorða eiginlega heimfærst geti uppá þetta mál), hafa þeir ákærðu breytt. Að þeir spurðu vitnisburðanna útgefendur um fleira af heimilis-háttsemi Jóns bónda Salómonssonar, en einmitt áhrærði dauðamein Stepháns Stephánssonar, var að sönnu í sjálfu sjer ei svo saknæmt, en að þeir ljetu skrásetja það af svörunum hjer uppá, sem bóndanum mátti verða til hneysu, það sómdí hvorugum; og loksins hafa þeir með oflitilli varúð tekið vitnisburði Guðrúnar Pjetursdóttur þar, sem hún staðfesta skyldi framburð Guðrúnar Sigmundsdóttur. En hinsvegar er þeim til málsbóta, að tilhlýðileg skyldurækt og viðkvæm samvizka, en ekki óvild til bóndans, má virðast að hafa komið þeim til þessa fyrirtækis. Engin rök eru til þess fram komín, að þeir hafi skrifað, eða skrifa látið annað en þær yfirheyrdur persónur frambáru, eða vísvitandi viljað leiða þær til að frambæra lygi, (því að presturinn, eptir sögn Jóns Pálssonar hafi gefið honum brennivínsstaup, áður en hann var yfirheyrdur, eða Jón þá ei hafi verið algáður, því má gegn neitun prestsins, sem langtum líklegar frásegir, ekki trúa). Brjef hreppstjórans til Conferenceráðs Thorarensens sýnir ljóslega, að uppljóstur illmælis um Jón Salómonsson ei var hreppstjórans eiginlegi tilgangur, heldur einungis, þar hann ei svo brátt, sem hann hugðist þurfa, gat náð til sýslumannsins, að leita sjer undirvísunar eður ráða, hafi hann líklega meint gjörlegt

síðan að halda þessu málefni heimuglegu, og stinga vitnisburðunum undir stól, ef hinum svo sýndist.

Að öllu þessu yfirveguðu, og einkum, þegar jafnframt er litið til suspensionar hreppstjóra og prests frá embættum þeirra, virðast þeir með rjettu að mega frikennast frá frekari ákærum og öðrum útlátum en málskostnaði, og það einungis í hjeraði, því ekki er málinu af þeirra tilstilli appellerað til yfirrjettarins.

Jón Pálsson hefur að sönnu frekast borið í fyrsta vitnisburði sínum um viðskipti þeirra Jóns Salómonssonar og Stephánar heitins Stephánssonar, daginn áður en þessi dó, en hvorki sjest þessi skriflegi vitnisburður við rjettinn að hafa honum verið lesinn, nje hann til hlítar glögt eða greinilega að hafa þar verið um atvikin eptir honum spurður, enda er það ofhermt, að hann berlega seinna neitað hafi því, sem hann áður skrifað hafði um áður greind viðskipti þeirra Jóns og Stepháns, hvers trúverðugleiki þvertámót styrkist við frumvarp Jóns Salómonssonar sjálfs, þegar verið var að hjúpa lík Stepháns, og er það í samanburði þar við merkilegt, að Jón ekki kallaði votta til að skoða líkið sjer til hreinsunar seinna meir. Þau hjeraðlútandi atvik, sem Guðrún Sigmundsdóttir vitnar, standa þar hjá með öllu heima við framburð Jóns Pálssonar. Að hann talað hafi þeim orðum við hreppstjórann við Garðskirkju á annan í páskum: »Ei hefði Stephán dáið í það skipti, hefði hann ei verið barinn«, þarum er hreppstjórinn einn til frásagnar. Jón var sjálfur aldrei um það spurður; að hann ekki tók hreinu fyrir, þegar rjetturinn útpykkilega bar uppá hann, að hafa logið, getur vel mögulega verið hafa svo orsakað, að hann ekki mundi, hvað skrifað hefði, og mäske þar fullhermt það, sem mäske hefur verið heimugleg meining hans, nefnil: að hirting Jóns Salómonssonar mundi hafa flýtt andláti Stephánar. Endilega er hjervið aðgæzluvert, að yfirvaldið ei skipti um samastaði Jóns Pálssonar, eður að minsta kosti bauð honum samastaðar

skipti, þegar málið var höfðað, og er ei ólíklegt, að það hafi gjört hann ódjafsmæltari í framburði fyrir rjettinum. Jón Pálsson virðist þannig eiga fyrir öllum ákærum í máli þessu frí að vera.

Guðrún Pjetursdóttir og Guðrún Sigmundsdóttir sýnast og því heldur mega sleppa frá öllum ákærum í þessu máli, því þótt hina fyrnefndu hafi nokkuð greint á við sjálfa sig í vitnisburðum sínum, þá álitst það, eins og áður sagt, einungis orsakað af vangá hennar, og oflíttli varúð hreppstjóra og prests í yfirheyrslunni, enda er ágreiningurinn um fáein minna varðandi atvik. En hin síðarnefnda finst ei að nokkurri tvísögu eður ósannindum völd í sínum framburði.

Upphæð málskostnaðar við hjeradsrjettinn, í dóminum metinn til 15 rbd. 80 sk. S. v., virðist mega standa, sömu leiðis reikningur hjeradsdómarans af 10. ágúst, og 1. sept. 1815, hvareptir honum ber 10 rbd. 50 sk. S. v. sem málskostnaðarpartur við heimaþingsrjett, en 4 rbd. 18 sk. S. v. af málskostnaði við yfirrjettinn.

Aktori fyrir yfircriminalrjettinum virðast eigi að lúkast 58 rbd. S. v. í ferðakostnað og salarium og loksins defensori fyrir sama rjetti eins 10 rbd. S. v. í Salarium, og hlýtur þessi kostnaður fyrir undirbúning, sókn og vörn malsins við yfircriminalrjettinn að útborgast af justitskassanum.

Því dæmist rjett að vera:

Þeir akærðu hreppstjóri Gottskálk Pálsson, og sóknarprestur síra Björn Haldórsson eigu fyrir frekari ákærum rjettvísinnar vegna í þessu máli frír að vera, þó svo að þeir, einn fyrir báða og báðir fyrir einn, borgi málskostnað við heimaþingsrjett.

Þau akærðu vinnuhjú Jón Pálsson, Guðrún Pjetursdóttir og Guðrún Sigmundsdóttir eiga fyrir öllum ákærum í þessu máli frí að vera.

Um málskostnaðarupphæð og ákvörðun við heimaþings-

rjett, fimtán ríkisbankadali og fimmmark í silfurverði á hjeraðsdómurinn við magt að standa, svo bera og hjeraðsdómaranum, sýslumanni í Norðursýslu, Cancellieráði Þórði Björnssyni í sama skyni enn fremur tíu ríkisbankadalir og fimtíu skildingar, S. v.

Sem málkostnaður við yfircriminalrjettinn bera seinastnefndum sýslumanni fjórir ríkisbankadalir og átján skildingar; þeim setta aktori, sýslumanni Jónasi Scheving fimtiger og átta ríkisbankadalir og defensori, sýslumanni Haldóri Thorgrimsen tíu ríkisbankadalir, alt í silfurverði.

Þeir fyrnefndu 26 ríðl. 34 sk. S. v. að lúka, þegar að þessum dómi löglega birtum undir aðför eptir lögum, en hinir síðari 72 ríðl. 18 sk. S. v. borgast af justitskassanum eptir yfirvaldsins ráðstöfun.

Actum ut supra Ísl. Einarsson

p. t. constit. justitiarius. Ísl. Einarsson.

B. Thorarensen.

B. Stephensen.

S. Thorgrimsen.

II.

Ár 1816, þann 29. maí var yfircriminalrjettarsession, og í henni upplesinn eptirfylgjandi:

Dómur¹⁾

í málinu, sýslumaður Haldór Thorgrimsen sem skipaður aktor c. fangann Bjartmar Bjarnarson frá Breiðavíkurhreppi innan Snæfells-sýslu.

Með óneyddri meðkenningu fangans Bjartmars Bjarnarsonar, fyrir rjetti að Arnarstapa þann 20ta desbr. 1815, og 2. janúar þ. á., samt fleiri rökum, er það til hlítar sannað, að hann aðfaranóttina þess 20. oktbr. f. á., hefur brotist inn í læstan húshjall Guðmundar Jónssonar í Háagarði við Hellna, svoleiðis að lásmellan eður önnur fjöður hennar brotnaði,

1) Þetta er síðasti dómur yfircriminalrjettarins.

og stolið þar úr nokkru af hákalli, hörðum fiski og snæri, þrem skæðum af hákarlsskráp, samt nærri hálfum kindarkroppi og bringukolli af annari; það apturskilaða af þessu er virt fyrir 1 rbdl. 48 sk., en það fargaða fyrir 3 rbdl. 17 sk., eður 6 rbdl. 34 sk. N. v. Svo og játar Bjartmar að hafa nokkru fyrri á sama ári stolið frá Þórarni Finnssyni, eða móður hans, Ingigerði á Vætökrum, ljerepts og silkiklút, virtum fyrir 10 rbdl., en við stuldi á þremur skötubörðum og hákalli frá Þórði í Bjarnarbúð vill hann ekki ganga. Enda er ekkert greinilegt að finna í processinum um virðingu á seinast töldum munum, eða um ígjald þeirra. Þarámót kannast fanginn við að hafa gjört tilraun með pál, að uppbrjóta skemmu Ólafs Sveinssonar í Bárðarbúð um kvöld-rökkurstíma, en þrætir fyrir tveggja vitna framburð um, að hann hefði ætlað að slátra 10 sauðkindum, er aðrir áttu, hverjar hann var búinn að reka heim úr haganum, og fyrir uppá hann borin hótunaryrði gegn Hólmsfríði Ólafsdóttur að nokkru leyti.

Með hjeradsprocessins fylgiskjali Litra F. er sannað, að fanginn Bjartmar hefur þann 16. desbr. 1812 verið dæmdur fyrir einfaldan þjófnað til eins árs tugthúserfíðis. Hvaraf, eins og af sama akts Litra G. nógssamlega sjest, að Bjartmar er kominn til criminallögaldurs. En þótt hann hafi þaráundan verið fyrir hnúpl, að sýslumanns tilhlutan, hirtur með barnaga, getur þessi rjettur ekki álitid þann hjer kærða þjófnað sem í þriðja sinn framinn. Hvað og ekki skiptir máli, ef þennan væri hvort sem er að álíta sem stórkostlegan (qualificeraðan).

Nú sýnist eftir plak. af 24. mars 1786, sem hjer í landi er aðallögmálið um þetta efni, hvort eitt húsbrot, eða innbrot í læst hús manna með ofbeldi, til þjófnaðarverks, að gjöra þetta qualificerað, eins þótt útihús sje -- og að hjallhúsið qvæstionis hafi verið forsvaranlega umbúið og lokað, má ráða þaraf, að þjófurinn gat ei öðruvíis komist inn í það,

en með broti lássins. Þessa rjettar atkvæði um straff sakamannsins verður því samstemma hjeradsdómarans. Og fyrir þá skuld virðist ei vert að heimvísa málinu, almenningi til stærri kostnaðar og þyngsla, til að fá tekið undir dóm, fangans síðar meðkenda hjallbrot hjá Jóni hreppstjóra Jónssyni í Melabúð, jafnvel þó rjettara væri, að hjeradsdómarinn hefði reassumerað málið, jafnskjótt og hann varð þessa vís.

Þaramót verður sú ályktun hjeradsdómsins að lagfærast, að fanginn er þar í, vegna fátæktar, frífundinn frá ígjaldsbótum og málskostnaðar tilsvári, við hvern hjer fyrir yfirrjettinum bætist 8 rbd. S. v. til þess skipaða aktors og 7 rbd. S. v. til defensors. Í rekstri og meðferð sakarinnar virðist engin sú forsómun hafa stað fundið, að bótum sæti fyrir viðkomendur.

Því dæmist rjett að vera:

Sá hjer lögsókti Bjartmar Bjarnarson á fyrir framinn þjófnad með innbroti að kagstrýkjast og erfða æfilangt í Kaupmannahafnarfestingu. Borga ígjald þess stolna og ei apturskilaða með 16 Rigsbankadöllum 34 sk. N. v., samt lúka fangahald sitt, og annan af málinu löglega leiðandi kostnað, hvar um hjeradsdómurinn skal við magt standa. Enn viðbætist til aktors fyrir yfircriminalrjettinum, sýslumanns Haldórs Thorgrimsens, 8 rbd. og til defensors þar, studiosus S. Hallgrímssonar 7 rbd., hvorttveggja í silfurverði. Næstnefndir fimtán ríkisbankadalir S. v. greiðist í bráð af justitskassanum, en refunderist svovítt eigur hins seka ei tilhrökkva, eins og annar málsins umkostnaður með jöfnuði á amtið.

Að fullnægja tafarlaust eptir yfirvaldsins ýtrari tilhlutun.

Justitiarii vice

Actum ut supra Ísl. Einarsson.

Ísl. Einarsson. B. Thorarensen. B. Stephensen.

S. Thorgrimsen. S. Pjetursson.

III.

Ár 1816, þann 29. maí var landsyfírrjettar Session og f henni afsagður eptirfylgjandi:

Dómur.

Með skipta úrskurði af 6. júní 1815 hefur sýslumaðurinn í Skagafljardarsýslu, Jón Espólín, gegn kröfu þarum gjörðri af hlutaðeigandi amtmanni, frádæmt Páli Haldórssyni Vídalín, sem fyrir löngu er til útlanda farinn, og enginn veit, hvort lífs er, eða dauður, erfðalóðs útlag eptir móður hans Ragnheiði heitina Einarsdóttur, ekkju klausturhaldarans Haldórs sál. Vídalíns á Reynistað. þó svo að samarfar Páls ættu skyldir vera að svara honum fullu arfs andvirði, eptir tiltölu með rentu, þarsem hann nokkurn tíma lifandi tilkemur með löglegu tilkalli, og sannar forföll.

Þennan úrskurð, sem feldur var eptir kröfu hinna erfingjanna, er þó jafnframt undirgengust fyrnefnt ansvar, áfrýjar sýslumaður Haldór Thorgrimsen í nærverandi máli, sem af tilhlutun amtmannsins, vegna konungsins tekjurjettar, settur appellations málssóknari, og krefst, að sýslumaður Espólín dæmist skyldur á ný að taka dánarbú Ragnheiðar sál. Einarsdóttur til skipta, úthluta þeim fjarverandi Páli Vídalín þar við fullan móðurarf eptir tiltölu, og standa þarhjá ásamt hinum erfingjunum, einn fyrir alla, og allir fyrir einn, allan áfrýjunarkostnað máls þessa. Studiosus Árni Jónsson hefur þarámót fyrir hönd konu sinnar, (sem er systir áðurnefnds Páls Vídalíns), svo vel sem hinna samarfanna vegna, haldið svörum uppi við landsyfírrjettinn, og þar uppástaðið, að sá áfrýjaði skiptaúrskurður staðfestist; erfingjarnir fríst frá málskostnaði, þótt þeir einn fyrir alla, og allir fyrir einn standi Pál Vídalín skil á þeim arfsparti, sem honum ber, ef ei með það fyrsta bevisast, að hann sje dauður, og ef hann þá í tíma til arfsins kallar, samt að þetta verði uppá sýslumanns Espólíns an- og tilsvár.

Skiptaúrskurðurinn er bygður á eptirfylgjandi rökum, eptir

Því sem hann sjálfur með sjer ber: 1° að þótt amtmannsins uppástand áltist í sjálfu sjer grundað, kunni þeim fjarverandi Páli Vídalín, ekki í það sinn arfahluti að úthlutast, þar sem arfar hans standi honum inni fyrir öllu, sem honum bera kynni — en 2° kongur sýnist að hafa renunciarað uppá arfinn fyrra, þar sem kammerið hafi leyft að útborga erfingjum rentur af honum. En einsog, hvað því fyrra viðvíkur N. L. 5—2—11, sem lögleiddur verður að áltast hjer á landi með tilsk. 17. febr. 1769, fortakslaust áskilur kóngi arf eptir erfingja þann, er í næstu 15 ár ei tilkallar, og er þó lífs, en sanni samarfar hann dauðan innan þess tíma, þá falli erfðalóð hans þeim til, svo hafði og Jónsbók í arfatekna XX III^a kapt. fastsett konungi sama rjett með 10 ára fresti. Erfingjar Ragnheiðar sál. Einarsdóttur hafa að sönnu svo frásagt, og því er ei heldur á móti borið, að sonur hennar Páll Vídalín, sje fyrir meir en 20 árum síðan, hjeðan úr landi farinn, og á seinni tímum hafi ekkert greinilegt til hans spurst, en þar þeir hinsvegar ekki hafa getað sagt líklega ávæningssögu um, því síður gild rök framfært, að hann dauður væri, þá ber honum, og eventualiter konungi, fullkominn rjettur til bróðurlóðs eptir móður sína, samkvæmt því fyrstnefndu lagaboði. Átti því skiptaforvaltarinn vafalaust að úthluta þeim fjarverandi Páli Vídalín sitt bróðurlóð, því hvorki var það nóg að áskilja Páli Vídalín kröfutilfall til samarfa sinna, hverjir mäske þá gátu verið ófærir, eða þá óviljugir orðnir til arfsins að svara, og enn síður lögmætt, að svipta fjárhirzlu konungs þeim eignarrjetti, sem henni ber, ef ekkert spyrst glöggar til erfingjans innan 15 ára. Ennþá minna vegur hin síðari ástæða skiptaúrskurðarins, eptir því sem af skjölum málsins er að ráða, er Páli Vídalín fyrir hjer um bil 15 eða 16 árum síðan skipt erfðalóð eptir föður sinn klausturhaldara Haldór heitinn Vídalín. Líklegt er það, en þó ei fullsannað, að arfi þessum hafi lýst verið, og sá fjarverandi Páll Vídalín, tilhlýðilega aðvaraður í útlendum

frjettablöðum, en hefur ekkert til hans síðan spurst, og er því arfahluti þessi nú þegar fallinn undir kong, enda hefur Rentukammerið einungis leyft rentugjald til hinna erfingja klausturhaldarans Halldórs sál. Vídalíns af tjeðum Páls arfahluta, og það því að eins, að fyrgreindir erfingjar setji fult veð fyrir endurgjaldi rentupeninganna, þarsem Páll Vídalín tilkæmi áður 15 ár væru liðin, hvaraf engan veginn fylgir, að konungur hafi að þeim liðnum uppgefið arfinn, og þótt þetta jafnvel hefði skeð verið, hvað kongsúrskurðirnir af 7da febr. og 5ta júlí 1780 sýnast heldur gefa von um, að í slíkum tilfellum veitist, þá hefur Páll Vídalín, eður börn hans, síður en ekki fyrir það, mist erfðarjett eptir móður hans, þarsem hann eður þau með rökum leiða sig að innan 15 ára frá hennar andláti. Hvað studiosus Árni Jónsson framfært hefur hjer fyrir landsyfrrjettinum, veikir engu áðurtjeðan rjett Páls Vídalíns eður eventualiter konungsins fjárhirzlu. Engin rök eru þarmed framkomin um, að Páll sje andaður, og ei heldur getur tillit til þeirra af nefndum talsmanni citeruðu lagaboða í N. L. 5—2—6, 9—10, neinu hjer í breytt, þarsem nefndir artikular einungis höndla um, hvernig fara skuli með þegar tilfallinn og úthlutaðan arf fjarverandi erfingja, en um rjett til slíkrar úthlutunar, er í þessu máli einungis að gjöra, því hvort að öðru leyti er svo farið með dánarbú Ragnheiðar sál. Einarsdóttur, sem skyldi, og sjer í lagi hvort samningur studiosi Páls Erlendssonar fyrir hönd konu sinnar við samarfa hennar, er lögmætur, þannig að einungis geti fasteign og kúgildi til erfða komið, má hjer ei umdæma af því, að þartil er ekki stefnt, og skiptaforvaltarinn hefur þessvegna mótmælt öllu landsyfrrjettarins álitum hjerum. Af sömu rökum þarf ekki heldur hjer að meta, hvort analogien af þeim nýju lagaboðum um meðferð á fjármunum ómyndugra og fjarverandi erfingja, en einkum hjer kongsúrsk. af 7da febr. 1780, sem hingað er í landið sendur til eptirbreytnis, ei hefur breytt fyrirskript N. L. 5—2—6

9 og 10 um geymslu og meðferð á erfðagóssi slíkra erfingja, jafnvel þótt fasteign og óðalsjarðir væru.

Þetta mál svo vaxið ber því eptir aðursögðu að dæma samkvæmt uppástandi þess skipaða appellations sóknara, hvers salarium metst sannsýnilegt 20 rdl. n. v., og þar hjá 4 rdl. n. v., sem af Norðuramtinu uppástaðnir eru fyrir stefnubirtingar kostnað. Hjer við rjettinn er málinu vítalaust framfylgt af þeim setta sækjanda.

Því dæmist rjett að vera:

Sá áfrýjaði skiptaúrskurður í sterfbúi Ragnheiðar heitinnar Einarsdóttur á Reynistað, ekkju klausturhaldarans Halldórs sál. Vídalíns, uppsagður af sýslumanninum í Skagafjarðarsýslu, Jóni Espólin, þann 6. júní 1815, á til síðu að setjast, og ber nefndum sýslumanni að nýju á eigin kostnað að taka dánarbú þetta til skipta og deilingar, samt þvíð úthluta þeim fjarverandi Páli Vídalín fult móðurarfalóð að rjettri tiltölu eptir fyrgreinda ekkju. So á og tjeður sýslumaður in solidum með þeim erfingjum Ragnheiðar sál. Einarsdóttur, eptir hverra kröfu hinn áfrýjaði úrskurður fjell, einn fyrir alla og allir fyrir einn, að standa lögmætan kostnað þessarar appellations málssóknar, hvar á meðal til hins setta sækjanda sýslumanns Halldórs Thorgrimsens 20 (tuttugu), og til amtmannsins yfir Norðuramtinu, Conferenceráðs og Riddara St. Thorarensens 4 (fjóra) ríkisbankadali nefndar verðs.

Að lúka og fullnægja innan 8 vikna frá löglegri birtingu landsyfirrjettarins dóms undir aðferð eptir lögum

Justitiarii vice

Ísl. Einarsson.

IV.

Anno 1816, þann 5. ágúst var í landsyfrrjettarins session uppsagður eptirfylgjandi

Dómur

í hross-þjófnaðarmáli Elínar Þorkelsdóttur úr Rangárvalla-sýslu.

Það er af hjeraðsprocessinum í þessu máli efalaust, líka af þeirri ákærðu sakapersónu Elínu Þorkelsdóttur meðkent, að hún sem vinnukona Jóns bónda Jónssonar á Háarima í Rangárþingi ferðaðist til sóknarkirkju sinnar 1. sunnu-dag í aðventu 1815 með leyfi húsbónda hennar að vera burtu 3 nætur í lengsta lagi; að þessu boði hans gaf Elín lítinn gaum, og sló sjer á flakk, uns hún í heiði hjá Holtsmúla að kvöldi þess 21. desbr. s. á. stal skamt frá bæ þar 8 vetra gömlum færleik með marki: heilrifað hægra og hangandi fjöður aptan undir, eign bóndans Erlendar Eiríkssonar þar búandi. Þessa hryssu færði Elín með sjer að Götu til föður síns Þorkels, hvert hún kom í vökulok, og kvað húsbónda sinn hafa keypt hryssuna af Sæmundi bónda á Torfa-stöðum í Landmannahrepp, en leyft sjer að slátra henni og jeta hana þar sem hún á meðan fengi dvöl, sem hún því falaði af föður sínum, og eins síðar hjá Andrjesi bónda í Nefsholti, um hverja báðir neituðu henni, þó ljeði Andrjes henni kníf, með hverjum Elín sjálf í túninu á Nefsholti drap hryssuna. Faðir hennar, sem sá þetta álengdar og misgrunaði Elínar framburð, frjetti að Erlendur á Holtsmúla mundi eiga markið, og sendir honum því greinileg boð um alt þetta. Erlendur lýsti strax hryssuna að vera eign sína, og gaf viðkomandi sýslumanni alt þetta til kynna, en hann ljet, eptir tekið frumpróf í málinu, höfða málssókn gegn Elínu, og dæmdi hana þann 1. febr. þ. á. til kagstrýkingar og æfilangs erviðis í Kaupmannahafnar tukthúsi, en allan af mál-

inu leiddan kostnað að borgast af sýslunnar sakafallskassa eða almúganum sökum Elínar fátæktar. Líka er hennar húsbóndi Jón á Háarima dæmdur til að lúka 3 rdl. s. v. til Holtamannahrepps fyrir forsómun hans að tilkynna hreppstjóranum strok Elínar.

Eptir prestsattestinu af 24. jan. þ. á. er sakapersónan fædd 6. sept. 1789, og er sæmilega læs og uppfrædd í kristindómi, en þjófgefin; auk þess er hennar orðrómur, fyrir undanfarna hegðun hennar, ei allskostar góður. Hún var sem vinnukona hjá Jóni á Háarima, í vist hjá efnamanni, og sæmilega fötuð, svo engin neyð dró hana til flakks eða þjófnaðar. Því ber hjeraðsdóm í málinu genginn í tilliti til hennar straffs hjer að staðfesta, og hana að dæma til að standa allan af málssókn gegn henni löglega leiddan kostnað. Sömuleiðis til að borga ígjald þeirrar stolnu hryssu, til eigandans eptir meðalvirðingu, löglega tekinni eptir verði viðlíkra, lifandi hrossa, hvarí þá niðurfalli verð á há og kjöti þessarar stolnu hryssu eptir löglegri virðingu. Um ídæmdar bætur Jóns bónda á Háarima áltur landsyfirrjetturinn sjer og þessu máli óviðkomandi hjer að dæma.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómur yfir Elínu Þorkelsdóttur frá Háarima í Rangárþingi á í tilliti til þess henni ídæmda straffs óraskaður að standa. Sömuleiðis á nefnd Elín að borga í gjöld þeirrar stolnu hryssu, eptir löglegri virðingu og meðalprís viðlíkra lifandi hrossa árið 1815, hvarí þó niðurfalli verð af há og kjöti þeirrar stolnu hryssu, að því leyti eigandanum eru aptur skiluð. Einnig ber henni að standa allan af málssókn gegn henni löglega leiðandi kostnað, að því leyti efni hennar til hrökkva, þar á meðal, auk 6 rdl. s. v. í málkostnað fyrir undirrjetti, til aktors fyrir landsyfirrjettinum 10 rdl., en til defensors 7 rdl. s. v., að öðru leyti lúkist það

ávantandi af sýslunnar sakafallskassa mótt lögskipuðu endurgjaldi með jöfnuði á amtið.

Þessum landsyfírrjettardómi ber að yfirvaldsins ráðstöfun, tafarlaust fullnustu að veita.

M. Stephensen.

V.

Sama dag var afsagður svolátandi

dómur:

Tilfni þessarar málssóknar virðist að vera, að Jónas Björnsson, giptur bóndi á Botnastöðum innan Húnavatns-sýslu var um veturinn 1814 krafinn um uppfósturs tillag með barni, sem Rósa Bjarnadóttir, nú eiginkona bóndans Þorkels Jónssonar á Neðra-Skúfi í sömu sýslu, hafði ógipt í for-eldrahúsum fætt í heiminn í 12. viku sumars 1810, og lýst Jónas Björnsson, þá ógiptan og til heimilis verandi að Vala-björgum í Skagafirði, föður að. Neitaði hann bæði tillaginu og faðerninu, hvers vegna, að yfirvaldsins tilhlutun, mál var höfðað gegn honum, og í því uppsagður hjeradsdómur þann 29. mars 1815, með hverjum móðurinni var leyfður fyllingar, eður ættfærslueiður, en Jónas dæmdur til að standa kostnað málsins. Þessum dómi hefur Jónas Björnsson með úttekinni stefnu til landsyfírrjettarins, útgefinni 11. júlí 1815 appellerað, krafði hann ónýttan, en sjer leyfðan neitunareið fyrir faðernið, og sjer dæmda 20 rdl. í silfri af móðurinni eða manni hennar m. fl.

Við yfirvegun þessa máls, og þeirrar lagaástæðu, sem aktor og dómari í hjeradi virtust mest hafa mátt til að álíta Jónas Björnsson sem sannan föður að fyrkjeðu barni Rósu Bjarnadóttur, fann landsyfírrjetturinn, að sú markverðasta lagaástæða, fyrir utan ýmislegar líkur hjerum, var embættisattest Björns prests Jónssonar í Bólstaðarhlíð um það, að stefnandinn væri faðir að barni því, er Rósa upp á hann lýsti, en undir eins, að það ei greinilega með sjer bar, að Jónas

hafi faðerninu játað fyrir prestinum, hver hjerum hefði átt að krefjast um ýtarlegri skýrslu og upplýsingar, en þá ástæðu, að passi Jónasar frá Skagafjarðarsýslu 1812 mætti álítast að vitna um, að hann þar hefði goldið legorðs sekt, áleit rjetturinn bæði óvissa og veika, hvers vegna best þótti henta um hvort-tveggja að útvega glöggvara skilríki ásamt öðru, hvartil lands-yfirrjetturinn með úrskurði þann 10. nóvbr. 1815 skuldbatt aktor og viðkomandi dómara í hjeraði, og að innsenda þau til rjettarins aprílmánaðar Sessionar. En að þau nú fyrst í miðjum júlí framkomu, afsakar núverandi sýslumaður í Húnavatnssýslu Jón Jónsson með heilsuveiki sinni og vega-ófærðum eptir þungan vetur, sem landsyfirrjetturinn lætur sjer lynda.

Með þingsvitni í máli þessu, teknu þann 26. apríl þ. á., er nú að sönnu upplýst, að Jónas Björnsson ei hefur sekt ennþá goldið fyrir tjeð barneignarbrót, og neitað hana að lúka 1812, en sóknarprestur Rósu Bjarnadóttur hefur fyrir aukarjetti þann 26. apríl 1816 gefið þann embættisvitnisburð, að hann hafi 1810 um veturinn, þegar Rósa var óljett, átt tal við Jónas um hana, og hennar kringumstæður með fleiru þar að lútandi, og hafi sjer fundist öll hans orð þá og að-ferð að því lúta, að hann væri faðir þess barns, sem hún gekk þá með, en á engu hans orði eða atviki þá fengið skilið hina minstu mótsögn um það, að hann væri barnsins faðir, og fyrir rjettinum kannast Jónas sjálfur við þetta, og að hann hafi ei tekið því fjærri, að hann ætti barnspunga með Rósu, vegna þess hann hafi ei verið frí af holdlegu samræði við hana, og viljað ekta hana. Þar nú presturinn var sú persóna, sem embættis vegna hafði rjett til að taka Jónasar skýrslu um barnsfaðernið, og gefa þar um vitnisburð samhljóða, virðist Jónasar játning hjerum fyrir viðkomandi presti að vera jafngild játningu fyrir rjetti, hvar hann og hefur við hana kannast, og hann því ei mega framar frá

henni ganga, þetta því síður, sem miklar líkur fleiri styrkja þá meiningu, að hann sje þessa barns sannur faðir, svo sem 1° að hann hefur meðgengið samræði við Rósu óryktaða af öðru lauslæti, nærri 7 mánuðum áður en barnið fæddist. 2° Eitt vitni hefur svarið, að hann hafi leynilega heimsótt Rósu sömu nótt og á sama stað, sem hún fram ber barnið að vera undir komið, og Jónas hefur játað, að hann hafi verið þar í sama fjósi um nóttina. 3° Fyrir og eftir að hún varð óljett hefur hann leitað eiginorðs við hana, og jafnvel lofað að ganga við faðerninu, ef hennar fengi, og 4° einu sinni heimilað henni að sverja barnið upp á sig. En fram hjá öðrum veikari líkum gengur landsyfrrjetturinn.

Framantaldra röksemda vegna álitur rjetturinn eðfestingar allar og frekari skýrslur í þessu máli óþarfar og óleyfigar, en Jónas þar á mót að vera sannan föður þess barns, sem Rósa upp á hann lýsti, og skuldbundinn bæði til að veita því lögskipað framtæri frá því það fæddist, uns það verður matvinnungur eftir skilorði vorra landslaga, og til að standa allan af málinu löglega leiddan kostnað fyrir undir og landsyfrrjettinum, þar af til Rósu Bjarnadóttur, eður núverandi manns hennar með 30 rdl. s. v.

Því dæmist rjett að vera:

Bóndinn Jónas Björnsson á Botnastöðum í Húnavatns-sýslu ályktast að vera sannur faðir þess barns, sem Rósa Bjarnadóttir, nú á Neðra-Skúfi í sömu sýslu, fæddi um sumarið 1810, og á hann því eftir yfirvaldsins ráðstöfun að gjalda til þess uppheldis lögskipaðan kostnað frá þess fæðingu til þess það verður matvinnungur eftir því, sem vor landslög áskilja. Sömuleiðis að standa allan af þessari málssókn löglega leiddan kostnað fyrir undir- og yfirjettum, þar af til Rósu Bjarnadóttur eða núverandi manns hennar 30 rdl. í silfurverði, innan 8 vikna frá þessa

landsyfírrjettardóms löglegrí auglýsingu, undir aðför að lögum.

M. Stephensen.

Ut supra

M. Stephensen.

Ísl. Einarsson.

S. Thorgrimsen,
p. t. constit.

1817

I.

Anno 1817, þann 13. janúar var landsyfírrjettar session. Fjell þar svolátandi ályktun í þjófnadarmáli Hans Guðmundssonar í Vestmannaeyjum.

Áður en Hans Guðmundsson, fyrir þann honum eignaða þjófnad á 86 fiskum, verði hjer sakfeldur eptir N. L. 6b—17—16 eða honum tildæmist fríun fyrir ákærum þarum, vantar ýtarlega eiðfesta upplýsingu um eptirfylgjandi pósta:

1° Hversu marga fiska misti Diðrik Jónsson laugardagsnóttina fyrir hvítasunnu 1816?

2° Voru þeir fullharðir og af hverri fiskitegund?

3° Var það nóttina fyrir eða eptir laugardaginn, sem þeir hurfu?

4° Nær hafði Diðrik seinast umgöngu um hjallinn, eða aðrir en Hans og kona hans? Og var umganga bönnuð Diðrik eða öðrum um hann og nær?

5° Átti Diðrik þar inni kvist eða lifur, þegar leitað var eða nær seinast?

6° Hvernig er Hans konu framferðis rygti?

7° Hvernig er varið þeim lási, sem Hans ljet til fyrir hjallinn? Nær skeði það og hver var orsök til umskiptanna?

8° Var hann betri en sá fyrri, og hvernig var þessi í hátt?

9° Mátti báðum, eða hverjum fyrir sig, uppljúka eður uppkippa lykilslaust með spítu eða öðru, en þeirra eigin lyklum uppljúka?

10° Gengu fleiri álíkir hjalllyklar að þeim þar í plássinu?

11° Var sá lás, sem rjetturinn þann 7. júní 1816 sendi hreppstjórann til að sækja, og hann sýndi, þá fyrir hjallinum eða heima í Presthúsum, og var hann sá sami, sem fyrir honum fanst, þegar leitað var?

12° Hvað meintu þingmenn (Þórður, hreppstjórinn og þingvottar Árni Guðmundsson og Eyjólfur Hreiðarsson) þá með því orðatiltæki sínu og áliti um lásin, að hann væri ei betri en nagli. Hvort sem hurðin hefði með nagla verið læst, og þá með hversu stórum og styrkum nagla, eða sem nagla í læsingarstað hefði verið skotið í gegnum keng fyrir hespu eða hvað annað?

13° Hversu síðla dags á annan í hvítasunnu var Hans Guðmundsson beðinn um hjalllykilinn, og hverju svaraði hann?

14° Hvar var hann þá staddur, og hvert fór hann eptir það um kvöldið, og hversu seint ofan í hjall sinn?

15° Hvernig lauk hann þá hjallinum upp?

16° Skildi hann við hann ólæstan þá eða skipti um lása?

17° Er hjallur sá fjarri heimili hans, almennri lendingu fleiri skipa, venjulegum verkunarplássum og hlöðum fiskjar, öðrum hjöllum og fjölmennri umgöngu sjófélks?

18° Fjekk Diðrik aptur sína fiskana sem ei fundust í Hans hjalli, af þeim sem vantaði og hvar? Eða hvað marga vantaði hann loks?

19° Vantaði ei fleiri menn þar fiska, en þá, sem fundust hjá Hans fyrir eða eptir, og hvar heimtust þeir?

20° Hvað marga fiska eignuðu þeir Magnús Hjaltason og Guðmundur Hreinsson sjer, hver af þeim, er fundust í Hans hjalli og með hverri heimild?, hafi þeir ei að lögum (N. L. 6b—17—10 Pl. 28. mars 1800 þar. 1) helgað sjer þá með eiði,

ber þetta að gjörast, þar enginn þjófnaður er meðgenginn af Hansi, og þeir fiskar því ei kunna án þeirra eiðs, álítast sem stólnir (cfr. 6—17—11).

21° Eptir frumprófinu Lit. D. fundust 86 fiskar og 1 keila hjá Hansi, hvaraf Diðrik meðtók 22 og 1 keilu. Erlendur 22, en hreppstjóri Jón Einarsson tók 42 í vöktun, og þessi játar sjálfur í innleggi sínu Lit. F., að fiskarnir verið hafi 86. Hvernig kemur sú tala heim við það, sem hver einn meðtók? Og hversvegna telur hjeraðsdómarinn fiskana að hafa verið 84 eða 86?

22° Er Hans alment þektur að vera skýr eða fávís (í veraldlegum eignum) fáráðlingur eða framkvæmdasamur, einfaldur eða kænnt? Eða kona hans?

23° Er Hans alment haldinn ráðvandur?

24° Veit nokkur til, að Hans hafi verið að heiman um nætursakir, þegar Diðrik eða aðrir mistu fiskjar síns í Vestmanneyjum vorið 1816?

25° Veit heimilis- eða sjófólk hans til, að Hans hafi borið heim að bæ sínum eða hjalli, brúkað eða fengið í burtu undir eða um hvítasunnu látið fisk, sem að tegund eða herslu þykir líklegur til að hafa verið af þeim fiski, sem fólk misti í Vestmanneyjum um þær mundir?

Um framanskráða pósta ber hjeraðsdómaranum á eigin kostnað ýtarlega á þingi eiðfesta skýrslu hlutaðeigenda að útvega þessu máli til upplýsingar (þó án þess Hans Guðmundssyni eða konu hans þar um eiður leyfist), og lögskipaða vitnaleiðslugjörð þar að lútandi til hins konunglega landsyfirrjettar að innsenda til hans frekari dóms atkvæðis í þessu máli. Þetta með lögskipuðum hraða í sakamálum, að því leyti árstíð, veðurátta og ferðalög milli lands og Vestmanneyja, eður önnur lagaforföll ei banna.

M. Stephensen. Ísl. Einarsson. S. Petersen.

Anno 1817 þann 14. apríl var landsyfirrjettar session, og í henni afsagður svolátandi

dómur:

Vinnudrengur Jón Þorleifsson á Litluhlíð innan Húnavatns-sýslu, konfirmeraður og 23 ára gamall, stal 1. dags kvöld í hvítasunnu 1816 1 gemling úr fje þá fjarlæggra húsbænda sinna, eign Guðrúnar Björnsdóttur á Miðhópi, skar hann, sauð og át, án þess að nokkur neyð drægi hann þar til. Brot þetta hefur hann óneyddur stöðuglega meðkent eptir að það varð uppvíst við fund gæru og sviða af húsbónda hans þar við túnið, líka játað sig vitað hafa hver sekt lægi að lögum við sauðabjófnaði.

Þann 2. ágúst sama ár er sakamaðurinn við undirrjett, hjer fyrir dæmdur annað hvort til 3 ára erfiðis í Kaupm.hf. betrunarhúsi eða til að hirtast með hrísi eptir kongsbrjefinu af 3. maí 1816 án þess sú hirting framár sje í dóminum tiltekin. Þar hjá er alls ekkert dæmt um ígjald þess stolna gemlings, virts á 2 rdl. s. v., eða um kostnað málsins og kaup aktors og defensors í hjeradi, hver síðari hefur framfært þeim ákærða neitt til forsvars að lögum heldur alls og alls munnlega nefnt, að honum mætti sú vægð sýnast sem lög leyfa, hvað alls ekkert forsvar má heita, heldur sjálfsgöð skylda dómarans, þó hinn hefði þagað. Þar á mót skaut dómarinn því til atkvæða viðkomanda amtmanns að meta og ákvarða þeirra kostnað, sem þessum alls ekki bar, heldur undirrjettinum með áleggjandi dómi beint eptir N. L. 1—5—13, 15, og braut þannig mót N. L. 1—5—12 með óendi-legum dómi.

Loksins er þessi dómur, með löglegrar appellations fyrir-kalls áteiknun og hennar vitnaðri auglýsingu, fyrst innkora-inn til justitiarii þann 25. marts 1817, en þótt amtmannsins appellations skipan sje útgefin 30. ágúst 1816, tvær póstferðir að norðan hafi síðan fyrir fallið til suðurlands og margra

ferðamanna, en kongsbrjefið af 25. júlí 1808 í § 5 bjóði að sýslumenn standi fyrir innstefningu appelleraðra sakamála, beint eptir því sem tilskipun af 31. maí 1805 býður um fátæga í Norvegi, hverjum hennar § 6 skipar að senda öll skjöl málsins justitiario í landsyfirrjettinum, og fyrnefnds kongsbrjefs § 5. ætlist jafnvel til, að sendiförin, sem gjörðir í málinu orsaka, sjeu á almenningakostnað.

Að þjófurinn Jón Þorleifsson við dómsins auglýsingu heldur kaus vandar hirting en 3 ára erfiði í betrunarhúsi, var líkleggra enn að dómarrinn lagði valið um annaðhvort á vald hans, hvartil kongsbr. af 3. maí 1816 alls enga heimild gaf, heldur aðeins þess § 5. þeim, sem dæmdir voru til tugthúserfiðis hjer í landi, áður en hæstnefnt kongsbrjef var hjer birt, að kjósa, hvort heldur girntust erfiði í Kaupmannahafnar betrunarhúsi, eða þá vandarhagga refsingu, sem kongsbrjef þetta í § 2 ákvarðar, hver lagagrein í samburði við kongsbrjef af 25. júlí 1808 § 8 einungis er heimfærandi til Jóns Þorleifssonar hjer ákærða gemlings þjófnadar, sem álist að vera rjett straffaður eptir þessum § 8 fyrir þessa ljettvægustu sauða-þjófnadar tegund, fyr en með 2 ára tugthúserfiði, þessvegna nú eptir kongsbrjefinu af 3. maí 1816, § 2, með tvennum 27 vandarhöggum. Auk þess ber honum að gjalda ígjald þess stolna gemlings eptir virðingu til hans eiganda með 2 rdl. s. v. og standa allan af málsókninni löglega leiddan kostnað, hvarí þó alt kaup fyrir þann svonefnda aðgjörðarlausa defensor hans í hjeraði burtfalli, en aktori fyrir undirrjetti ber 2 rdl. 48 sk. s. v. Aktori fyrir landsyfirrjettinum 12, og defensori fyrir þessum rjetti 8 rdl. s. v. Loksins ber undirdómaranum fyrir ólöglegt uppi hald og meðferð máls þessa að bæta 20 rdl. s. v. til fátækra í Stórborgarhreppi, og sá gengni dómur sem marklaus að alítast.

Því dæmist rjett að vera:

Sá í máli þessi gengni undirrjettardómur á marklaus að

vera, en sakamaðurinn Jón Þorleifsson frá Litluhlíð í Húnavatnssýslu á fyrir þjófnað í 1^{sta} sinni framinn á 1 gemlingi, að hyðast tvisvar sinnum 27 vandarhöggum, í hvert sinni, betala ígjald þess stolna gemlings til hans eiganda með 2 rdl. s. v., og allan af málssókn gegn honum löglega leiddan kostnað, hvarí þó alt kaup fyrir honum settan defensor fyrir undirrjettinum burtfalli, en aktori fyrir þeim rjetti bera 2 rdl. 48 sk. s. v. Aktori fyrir landsyfirrjettinum 12, og defensori fyrir sama rjetti 8 rdl. alt til s. v. Stðastnefndir 20 rdl. s. v. til sóknara og svaramanns fyrir landsyfirrjettinum betalist þeim af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi. Fyrir ólöglega meðferð og drátt á appelli og innsendingu þessa máls til landsyfirrjettarins bæti sýslumaður Jón Jónsson 20 rdl. s. v. til fátækra í Stóruborgarhreppi, innan 8 vikna frá auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

III.

Anno 1817, þann 9. júní var landsyfirrjettarins session, í hverri voru upp sagðir eptirfylgjandi

dómar:

I. Í hestapjófnaðarmáli Guðmundar Ólafssonar úr Skagafirði.

Fanginn Guðmundur Ólafsson, 42 ára gamall, árið 1809 þann 5. maí, dæmdur til 4 ára tugthúserfðis fyrir framinn sauðapjófnað, hefur fyrir prófrjetti sýslumanns Jóns Espólíns, fríviljuglega meðgengið þjófnað af sjer framinn á brúnum hesti og bleikalóttum fola, tilgreint um beggja tükur, greinilega stund og stað, sem hvað brúna hestinn áhrærir, kemur heim við lýsingu hans, og svarna vitnisburði manna og heimildareid eiganda hans, búandi í Seli í Miklaholtshreppi í Hnappadalssýslu, en síðan við hjerum haldinn rjett viljað fráganga stuldi þess brúna hests, skírskotað til sölu hans af

öðrum, fyrirborið að hræddur hafi verið til að meðganga þjófnað hans, en ekkert af þessu fengið sannað, heldur hefur hann algjörlega brostið alla heimild til beggja hestanna, og mestallur hans framburður hjerum reynst eintómur fyrirsláttur, sem gjört hefur hann tvísaga, og í öllu ómerkan, sem ei samstemmir eiðfestum vitnisburðum. Auk þessa er stöðugt meðkendur þjófnaður hans á þeim bleikalótta fola fullnógur eptir núgildandi lögum, til að sakfella hann til sama straffs, nl. kagstrýkingar, og æfilangs festingarerfiðis í járnum, eins og þó vafi væri á um stuld þess brúna hests, ásamt, sem landsyfirrjetturinn þó heldur óefandi. En þar þessi brúni hestur er samt eigandanum aptur skilaður, ber þeim sekaða einungis að gjalda ígjöld þess hests, hann fjekk fyrir stolna bleikalótta folann, til Björns Jónssonar í Hrútatungu, þar þessi foli gekk af Birni til eigandans Gunnars í Vífildal, án þess að þessi ígjöld koma eigi til nokkurar niðurjöfnunar á antið með kostnaði þessa sakamáls eða þinghöldum í því, hvern kostnað gjalda ber af eigum þess sakaða, en annars með lögskipaðri niðurjöfnun, þó svo að allur þinghaldakostnaður hlutaðeigandi dómara í Skagafjarðar, Húnavatns og Mýrasýslum og aktors kaup hjer fyrir landsyfirrjettinum, fyrir drátt á aðgjörðum málsins og að nokkru leyti óskilríkar millisendingar þeirra og seinklæti í þess lögskipuðu framhaldi undir dóm, öldungis burtfalli.

Bæði þessvegna, að kongsbrjef af 25. júlí 1808 hvergi útpykkilega fyrirskipar sendifarir hjerum alt land með Expresser í sjerhverju því tilfelli, sem sakamál krefja kunna upplýsingar um, frá ýmsum fjarlægum hjeruðum, og þessar sendifarir í fjarlægð, opt um harða vetrartíma, verða kunna jafn torsottar og til útdrags stórkostnaðarsamar almenningi, en — póstferðir gefast hjer sjaldan, sumstaðar að eins einu sinni eða tvisvar, og mest þrisvar á ári, hafa yfirvöld og dómara fundið ráðlegast ekki að ofþyngja almúga opt með kostnaðarsömum langferðasendimönnum í sakamálum, heldur að

nýta sjer viss almennings ferðalög og póstferðir um landið, nema í nálægustu hjeruðum, en að þessar ei forsómist sektalaust, og að óskilvísar ei notist, ber yfirdómsstólunum að aðgæta. Þó nú mál þetta hafi í hjeraði lengur dregist og vitnaleiðslur í því, en þörf virtist til, finnur þó landsyfirrjetturinn, með tilliti til þess svo mjög harða vetrarfars árin 1815—17 hjer í landi, ei aðra forsómun hlutaðeigandi dómara í málinu, sem aktor hefur hjer viljað ákæra, að nokkru leyti án grundvallar þar sem hann ekkert víkur á ýmsar aðgjörðir þess frá 11. sept. 1815, og ei þess fyrirtektir þann 17. maí, 8. oktbr. og 10. desbr. 1816, sem vitna mót ákærum hans sem miður grundvölluðum, eins og ástæðu hans uppástands, að hjerads-dómarinn standi allan fangans varatektarkostnað, þar hann þó við tilhlýðilega yfirvegun málsins mátti finna, að dómarinn ekki mátti dæma fangann þann 29. júlí 1815, þá frumpróf fyrst var í málinu tekið og hans arrest fyrst hófst, nje heldur fyrr en öll lagaskilríki, vitnaleiðslur og heimildareiðar í málinu voru úr fjarlægum sýslum til hans innkomnar, sem loks skeði í næstliðnum nóv., þá dómarinn varð, vegna vetrar kafalda og stórhriða, að snúa heim aptur frá þinghaldarferð í málinu, og tjáir sig síðan bæði lasinn verið hafa til heilsu, og af óveðrum og ófærðum hindraðan til þess 11. febrúar þ. á., en þar þetta samt ei er nægilega sannað, nje heldur full skilríki um skilvísa og greiða millisendingu brjefa hans um upplýsingar í málinu og álíkur brestur finst við aðgjörðir og millisendingar málsins gjörða hjá sýslumönnunum í Húnavatns- og Mýrasýslum, finnur landsyfirrjetturinn sanngjarnast að frádæma þeim endurgjald fyrir þinghöld og ferðir til málsins vitnaleiðslugjörða eða dóms, án annara útláta.

Hvað áhrærir aktors fyrir landsyfirrjettinum breytni í málinu, þá ber 1. hið áðurtalda í uppástandi hans og ákærum vitni um hans um of lauslega yfirvegun og miður vandaða málsfærslu, 2. beiðni hans um frest í málinu strax sem það kom fyrir rjettinn, án þess að hafa framlagt neina málsút-

listun eða uppástand í því, hversu linlega hann hafði fylgt laganna skyldu, eptir tilskip. 3. júní 1796 í §§ 5—7. Að sönnu fyrirbar hann hindranir uppáfallnar sjer við embættisannir frá hennar fullnustugjörð, en án þess að uppfylla rjettarins kröfu þann 5. maí, eptir hæstnefndrar tilskipunar boðum í §§ 7 og 20, um ítarlega að nafngreina og sanna, hver lagaforföll hann þar frá hindrað hefðu, frá 19. apríl til 5. maí, hefur hann látið sjer nægja að útvega stiptamtmanns Castenschiölds vitnisburð um, að embættisannir aktors sjeu honum kunnar í nefndri tíð, sem hann frá tímanlegri aktion hindrað hafi, en þótt yfirdómstólunum einum beri eptir § 26 að meta þessi forföll, og að krefja þau nafngreind eða hvort sjeu af því verði, að í svo langan tíma eigi og megi fresta sakamála framhaldi; að þessi forföll eptir 19. apríl sjeu fyrir sig uppáfallin hefur aktor ei framfært eða sannað, eða, þó svo hefði verið, hversvegna hann þó málssóknina að sjer tók, án þess að gefa þau stiptinu til kynna, og beiðast þeirra vegna lausnar frá henni, en, að þau hafi stiptinu kunnug verið þann 19. apríl er ei líklegt, því þá hefði aktions skipun ei verið honum send. Þareð samt enginn skaði almenningi við aukinn fangahaldskostnað hjermeð orsakast, þar fanginn Guðmundur Ólafsson ekki fyr en með næstu haustskipum verður hjeðan af landi útsendur til ströffunar, eða hans dómur til æðri yfirvegunar, virðist landsyfirrjettinum hjer nægileg bending aktori að frádæma honum annan málskostnað, en fyrir sendifarir eptir stefnu og dómsútskript í málinu, sem reiknast hjer 5 rbd. s. v., og sama salarium metur hann líka defensori fyrir landsyfirrjettinum að bera, — að öðru leyti en hjer er tilgreint er mál þetta vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómur í þessu máli genginn á óraskaður að standa, þó svo að ígjald fyrir þann hest, sem sakamaðurinn, Guðmundur Ólafsson, fjekk fyrir þann stolna bleika-

lótta fola, gjaldist af þeim seka einum, og að allur betal-ingur til viðkomandi dómara allra, fyrir öll rjettarhöld og vitnaleiðslur í þessu máli burtfalli. Aktori fyrir landsyfirrjettinum bera aðeins 5 rbd. s. v. fyrir sendifarir í málinu, og defensori 5 rbd. s. v. í laun, sem ásamt öðrum af þessu máli löglega leiddum kostnaði, allt gjaldist af eigum þess seka, að því leyti til hrökkva, en annars með lögskipaðri niðurföfnun á amtið.

Þessum landsyfirrjettardómi ber eptir hlutaðeiganda yfirvalds ráðstöfun tafarlaust fullnustu að veita.

IV.

Í máli justitien c. Hans Guðmundsson í Vestmannaeyjum.

Constitureraður sýslumaður í Vestmannaeyjum, cancelliráð Vigfús Thorarensen, hefur innsent til landsyfirrjettarins ýtarlegri prófsakt í því gegn Hans Guðmundssyni höfðaða justismáli um grunsaman þjófnað, hverja vitnaleiðslu landsyfirrjettarins ályktun af 13. jan. 1817, og upplýsing um ýmislega pósta, undirdómaranum senda frá rjettinum, krafði hafði. Sinn fullmegtugan í Vestmannaeyjum, Helga Bergmann, hefur hann í næstliðnum máli látið fyrir þessari vitnaleiðslu standa, en sjálf ber hún með sjer svo mikla óreglu í svaranna innfærslu og útgáfu, að í mörgum atriðum er alls ekkert á hana að byggja, þar sem hún allvíða neitar eða jatar þar, hvar öll líkindi eru til, að gagnstæð meining vera eigi. En auk þessa eru hjer við 2 höfuðbrestir augljósir. 1° að aktor, en ei defensor, þess sekaða eru stefndir að vera við vitnaleiðsluna, sem samkvæmt N. L. 1—4—1 tilskip. 21. maí 1751 § 2, 3, 7 og 8 og tilskip. 3. júní 1796 § 28, 30, 32, þó var vafalaus skylda og nauðsyn til, því framar sem sá sekaði, Hans Guðmundsson, maður at fleiri vitnum einfaldur svarinn og fávís, skriflega krafðist þessa, hvarum fullmegtugur undirdómarans honum ranglega neitaði.

2° Að mörgum fleiri lítt viðkomandi, og ómerkum spurn-

ingum, framyfir þær frá landsyfrrjettinum sendu, er af einhverjum inn í vitnaleiðsluna bætt, og vitna svör um tekin, án þess hún greini frá, hvort fullmegtugur sýslumannsins hafi þær upp hjá sjer sjálfum tekið, eða hvaðan þær komu, hvort af aktor eða öðrum verið framsettar, og aktors nýjar ákærur, nú eptir það mál þetta er í hjeraði dæmt og lagt til lánds-
yfrrjettar; sömuleiðis hreppstjórans umdæmi í höfuðatrið-
um málsins t. d. um lásinn, hjer bæði sem vitnis og aktors
verið innfært, og meðtekið, mitt í því þeim sekaða var neit-
að um forsvarsmann, og ekkert frá þessa hálfu fram kom
til að upplýsa eða hrinda nýjum kærumálum aktors, ekki að
nefna, að Þórður Sigurðsson aldrei finst að vera í eið tekinn.
Í máli þessu er því einsíðuð vitnaleiðslunefna mót lögum,
og af landsyfrrjettinum óskipuð ákæra, þar hjá varnarlaust
framfarin, og vitnaleiðslan þessvegna eptir fyrtdöldum laga-
stöðum næsta ómerk, nema í einstökum atriðum, hvar fleiri
vitna samhljóða eiðfestur framburður svo vel miðar til að
frikenna, og til að sakfella Hans Guðmundsson, svo sem um
að hann og kona hans hafi ráðvönd haldin verið, að hann
sje fávís og einfaldur maður, að hann hafi við hjallinn ólæst-
an skilið kveldið áður en leitað var, ekki skipt þá um lása,
en að sá lás, sem þá fyrir honum var um kveldið, hafi verið
sá sami, sem fyrir rjettinum sýndur var, og svo ljelegur, að
honum mátti með spítu uppljúka m. fl. Að öðru leyti er mál
þetta vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Þar rjetturinn finnur í málinu framkomnar megnar grun-
sendir mót þeim ákærða Hans Guðmundssyni, en ei full-
nógar lagaröksemdir til að sakfella hann sem þjóf, frikenn-
ist hann hjermeð fyrir rjettlætisins frekari ákærum í þessu
máli, þó svo að hann standi allan af málssókninni gegn
honum löglega leiðandi kostnað, bæði til undirrjettarins
eptir hjeradsdómi, og til landsyfrrjettarins, hvaraf aktori

fyrir þessum rjetti gjaldist 12, en defensori 8 rbd. eptir silfurverði, innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýsingu. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

V.

Anno 1817, þann 6. október var landsyfirrjettarins session í hverri voru uppsagðir eptirfylgjandi dómar:

1. — Í máli höfðuðu í rjettvísinnar nafni gegn Jóni Andrjessyni á Fremra-Skógskoti í Dalasýslu, um grunaða myntun og afhendingu falskra peninga.

Á aliðnum vetri þessa árs gekk það kvis víða vestur um Dali í Dalasýslu, að silfurpeningar, sem smiður, vinnumaður og tengdasonur Magnúsar prests Einarssonar, búandi á Fremra-Skógskoti, að nafni Jón Andrjesson, þá ljet útberast til ýmislegra, mundu tortryggilegir að gæðum, eða jafnvel falsaðir reynast, sem eignað var vjelum Jóns þessa sem fjölhæfs manns til smíða. Þar nú nokkrir af þessum peningum urðu auðveldlega brotnir, eða bitnir í sundur, og virtust þar hjá grunsamir að útliti, skiluðu nokkrir, sem þá höfðu meðtekið, þeim heim aptur til Jóns, sem leysti þá inn með öðrum gildari, og lagði drög fyrir innlausn nokkurra, sem hann eða náungafolk hans útgefið hafði, eins og Gróa Sigurðardóttir, mágkona hans umgekst hið sama, hans og sín vegna. Þetta orsakaði, að sýslumaður Skúli Magnússon þann 7. júní þ. á. að Snóksdal hjelt aukarjett til frumprófs í þessu peningamáli, og spurði þá Jón Andrjesson um, hversu margar speciur hann hefði í vetur fengið Árna bónda Jónssyni á Stórvatnshorni, og hvaðan þær hefðu verið? Hann tilgreindi 5, fyrir fisk, smjör, tólg og kjöt; kvaðst ei muna, hvaðan þær væru, nema um eina, en um hinar, ei gjöra grein að svo stöddu. Þá spurði sýslumaður, hvort hann þekti þessa peninga? Hvaraf ráða má, að hann hafi Jóni einhverja

sýnt, þó hjeradsaktinn þess ei geti, nje heldur hversslags, hversu margir, eða hvaðan til hans komnir væru?; til hvers Jón svaraði, myntina hefi jeg sjeð þessu líka, en ei svona útlátna, og til spurningarinnar, hvort hann ei hefði fengið Árna í Vatnshorni þýzkar speciur, og hálfa dali?, að ei myndi hvers lands speciurnar voru, eða undir hverri krónu. Annars sýnir hjeradsaktinn ekki, að nokkurn hlut sje til gagns á Jón Andrjesson gengið, eða að honum hert um að sanna, hvaðan þá útlátnu fölsku peninga fengið hafi, svo að þeir heimildarmenn, sem hann þarvið tilnefna kynni, yrðu kallaðir fyrir rjett og til andsvara þarum; ekki að duglega sje að honum þrýst til að játa, eða fría sig frá þeirri grunsemd, að hafa þá peninga sjálfur smíðað; ekki að vitnanna framburðir honum á móti sjeu honum áheyrandi teknir eða eptir á lesnir honum, eða hann neitt í þeirra til-liti sje framar spurður, hvort við þá kannist, eða með hverju fái þeim hnekt, einkum því í þeim, er helst mætti á falla, eða gjöra hann grunsaman. Hann er aðeins við byrjun máls-ins lauslega spurður: hvaðan þeir hellu peningar hafi verið, sem hann í vetur hafi fengið Árna í Stórvatnshorni, og hvert ei hafi fleiri því líka (eða eptir fyrstu sp. heila) peninga útlátið til annara?; hvartil hann svaraði, að peningarnir hefðu verið frá ýmsum, sem hann hafi átt kaup við, og að ei myndi, hvort fleirum hefði þá fengið, sem þó vera kunni, því hann taki opt inn peninga, og láti úti, og skrifi ekki bæði stóra og smáa. Og upp á spurninguna, hvort ei kannist við, að þetta sjeu þeir sömu peningar, sem hann ljet úti til Árna á Vatnshorni?, svarar hann sem fyrri: »að líka mynt hafi hann sjeð, en ei meðkenni hann þá svona útlátna af sjer, því hann viti ei betur, en þeir peningar, sem hann fjekk Árna, hafi allir verið ófalsaðir«. Orðið þetta í spurningunni gjörir óvíst, hvað um er spurt, því aktinn upplýsir það ekkert, hvort honum nú voru nokkrir peningar sýndir,

af hverjum framlagðir, hvaðan komnir, undir hvers innsigli, nær og í hverra náveru innsiglaðir, þó svarið gefi líkur til, að einhverjir peningar þá hafi Jóni sýndir verið, en hversu margir, undir hverri myntun og ásigkomulagi, sjest hvergi, og þá Jón neitar, að hafa peninga svona útlátið, er hann ekkert spurður um, í hverju þeir peningar hann fjekk Árna, hafi verið þessum ólíkir? hvort heilir, eða brotnir, eða af hverjum myntartegundum; hvað í útlendum, hvað í dönskum myntum, sem þó var aðalatriðið, því — jafnvel að slá falskar framandi myntir, er ei að falsa steðja kongs, sem Jónsbókar Mannhelgi 2. kap. telur óbótamál, hver hjer í landi er þó gildandi lögmál í þessu efni, á meðan N. L. 6.—18. kap. er hjer ei lögleiddur, en kaupverðan með falsaðar, útlendar myntir, straffast eiginlega sem fölsun varnings, eða falskaup eptir Jónsbókar Kaupabálks 11. kap. og ekkert annað en þessi finnast enn upp á Jón sannað. Ekki heldur getur aktinn þess, hvort þessir peningar, hafi verið þá fyrst, eða nær rjettinum afhentir, og af hverjum, eða í hversu mörgum brotum, og hvar hin vandi brotin, til að fylla með heilar útlendar speciur, og þessarar umvitnuðu tölu, sjeu niður komin, enn síður að grenslast hafi verið eptir um ásigkomulag og útlit annara grunsamra peninga, sem vitnanna seinni svör tilnefna, svo sem í skyggilega. Loks er Jón spurður, hvort ei hafi fleiri þvílíka peninga (sem hverja, er ei auðráðið) undir höndum? — og þá hann aðeins hjer uppá svarar: »silfurpeninga hefi jeg enga undir höndum«, er ei framar um falska peninga spurt, nje heldur eigur hins sekaða í því tilliti strax skoðaðar af sýslumanni, sem þó bar að vera. Og seinast er spurt um, hvort hann ei hafi slegið eða steyppt neina af þeim frá honum útgeggnu fölsku peningum? Hverju hann þverneitar, en segist þó hafa veðjað við nú dauðan mann fyrir 4 eða 5

árum um þyngd crónu af tini, mót crónu af silfri, hafi tekið crónumótið í 2 blýplötur, en hann helt tininu í mótið. Ekkert er hann hjerum framar spurður, eða hvar sú cróna sje, þó vitnin beri, að ei hafi hann á hana leynd lagt, heldur að hún hafi legið opinberlega á steðja hans; en — því á steðjanum? Enginn vitnar samt, að nokkur cróna fölsk, sje af honum nokkrum manni afhent. Og er einber steyping tincrónu í öðrum tilgangi, en að gefa hana út fyrir silfur, eða hafa nokkra viðleitni að svíkja aðra þarmeð, hvorki falskaup nje fölsun steðja kóngs eptir fyrtyjéðum landslögum.

Hvað íramburð vitnanna sjer í lagi snertir, þá vitna, og það optast nær, einstök vitni um einn eða fleiri peninga, sem síðar álitust falskir, — útgengna frá Jóni Andrjessyni, konu eða Gróu mágkonu hans, án þess að þær konur, eða Jón sjálfur um sjerhvern, sjeu yfirheyrð, eða allir þeir menn, milli hverra þeir peningar tjaist farið hafa í viðskiptum til sönnunar, að þeir í rjett lögðu, eða umvitnuðu væru þeir sömu, og ei aðrir peningar, fyrir hverra gjörð eða útgáfu Jón kunni að sektast, og, hvað meira er, hvergi nærri allir þeir umvitnuðu misgrunuðu peningar eru inn kallaðir, eða vitni afheyrð um orð þau, er fjellu þessa tengdafólks, og annara viðkomenda í milli við þeirra peninga innlausn. Líka vita mörg þessara vitna lítið eða ekkert að eigin raun, heldur einungis, að heyrn, sögusögn, kvisi, þar á meðal er fyrsta vitnið Einar Einarsson á Harastöðum, sem segist ei vita um Jóns útgefnu fölsku peninga, nema af heyrn. Annað vitni, Jón Sveinsson á Ytra-Skógskoti, hefur »heyrð tilgátur manna um peningamyntar falskt Væsen« (hvort Jóns Andrjessonar, eða annara nefnist og spyrst ei um framar) »en veit ei hvort það er satt eða ei«. Þessi eru þó þau vitni, sem einna verst, næst Árna á Vatnshorni, en mjög óáreiðanlegt, öll saman hafa borið Jóni Andrjessyni á

móti. En, þegar fleiri vitna þó um sama pening, vill fáum auk þessa samanbera, t. d. fyrsta vitni, Einar á Hara-stöðum vill ei sleppa fölskum tískildingi eða VI skildingi Schlesw. Holst, sem hann loks leggur í rjettinn, og sver, að Snæbjörn Guðmundsson á Stóraskógi hafi fengið sjer hann í vetur, en synir Einars brutu hann, að Snæbirni burt gengnum. Snæbjörn krafðist hans aptur degi síðar, kvaðst óvitandi hafa fengið honum falskan pening. En hvernig vissi Snæbjörn þá fyrst, að hann var falskur, en ei daginn áður? Þarum finst ekkert spurt. Einar spurði Snæbjörn hver honum hefði fengið hann? Hann svaraði: Jóhanna fósturdóttir mín, en henni Þórunn í Miðskógi, Þórunni Hreggviður í Miðskógi, Hreggviði Jón Jónsson á Hlíð í Hörðudal, en Jóni Guðbjörg kona Jóns Andrjessonar. Hjerámót vitnar sami Snæbjörn hjerum: »Jeg sjekk þennan pening hjá Þórunni í Miðskógi, mig minnir, jeg heyrði Hreggviður þar hefði átt að fá Þórunni«, en nú getur hvorki Jóhönnu, Jóns í Hlíð eða Guðbjargar konu Jóns um þetta. Þó sver annað vitni, Jón Sveinsson, að Jóhanna hafi komið með tískilding þennan brotinn til sín, og sagst hafa fengið hann hjá Guðbjörgu konu Jóns Andrjessonar, og nefnir hvorki til Þórunni, Hreggvið eða Jón í Hlíð. Eptir fyrsta vitninu, Einari, sjekk Jón í Hlíð þennan tískilding hjá Guðbjörgu, en Snæbjörn hjá Jóhönnu, og gekk hann þó margra á milli, unz til Jóhönnu komst. Eptir öðru vitni, Jóni Sveinssyni, sjekk Jóhanna hann hjá Guðbjörgu, eptir Snæbjarnar vitni sjekk þessi hann hjá Þórunni í Miðskógi, en engin af þessum eru yfirheyrð um mismun þeirra vitnisburða, eða confrontationu, til þess að gjöra þá samhljóða, í hverju sú í tilskip. þ. 21. maí 1751, § 2, og 3, 8 uppálagða confrontation eins við sakamanninn, eða þá ákærðu sjálfa, er innifalin, en ei, sem hjer er gjört í að spyrja vitnin lauslega eptir á, hvort ei fái meira borið til upplýsingar? Þvertámóti er hvorki Guðbjörg kona Jóns, nje Gróa mágkona hans, nje hann

sjálfur um hvað eitt undir duglega rannsókn tekin; ekki eru Jóhanna, Þórunn, Hreggviður, Jón í Hlíð stefnd eða yfirheyrð; ekki eru Þorlákur og Marteinn á Vatni confronteraðir innbyrðis, eða við Jón Andrjesson um mismun vitnisburða þeirra, um tölu 8 og 10 skildinga, er Þorlákur átti að hafa fengið frá Jóni þessum; ekki um falskan Leopold-dal, er Þorlákur átti að færa Marteini frá Jóni; ekki viðkomandi vitni um brotinn 8 skilding frá Þorvarði á Leikskálum, er Jóni Andrjessyni var apturskilað, og aldrei sjest Þorvarði hjerum stefnt, nje heldur Jóni í Köldukinn um speciu eptir vitni Einars á Harastöðum, eða um einn pening (óvíst hversslags) eptir vitni Jóns Sveinssonar til hans látinn. Sá fyrri segir af Gróu, eða Guðbjörgu, eða Jóni Andrjessyni, sem Gróa átti að hafa innleyst, hinn síðari segir, af Gróu, enginn veit hvernar crónu mynt þetta var, eða hvort fölsk. Ekki er Bergþór á Ljá-skógum yfirheyrður um, hvort specia fölsk, sem hann kveðst hafa fengið og apturskilað Jóni Andrjessyni, var með danskri mynt, eða útlendri, eða sú, sem hinn innkallaði fyrir Jón þennan hjá Jóni Sigurðssyni í Glerárskógum, og aldrei er þessi hjerum undir rannsókn tekinn, eða hversu á henni stóð, hversu innleyst af Jóni Andrjessyni, og með hverjum ummælum. Ekki eru Ragnhildur Sturlaugsdóttir og Guðrún Sigmundsdóttir í Ólafsvík yfirheyrðar um falskan 10 skilding, er feðgarnir Sveinn Hannesson og Jón Sveinsson bera ósamhljóða vitni um, ásamt vinnumanni þess fyrri, Maurusi, og tjá Guðrúnu hafa fengið hann Ragnhildi, eins og fleiri peninga. Ekki hvernar myntunar eða lands þessir voru, gildir eða ógildir, eða hvaðan fengnir, og — hvað undarlegast er, — aldrei er Jón Andrjesson látinn gjöra grein fyrir neinum af þeim frá honum útgengnu tortrygðu peningum, eða þeirri einu speciu til Árna í Vatnshorni afhentu, sem hann við frumprófið kvaðst þó geta gjört. Engin heimilisvitni Jóns Andrjessonar um háttalag hans, smíðar og peningaviðskipti leidd, eða skilríki nóg fengin um,

að þeir nú með hjeraðsdóminum til landsyfir-
rjettarins sendu brotnu peningar, sjeu þeir
sömu, s'ém af Jóni voru útilátnir. Ekki heldur er
aktors bón, sem sjest í aktinn innfærð um þeirra leiddu
vitna konfrontation innbyrðis, fullnægt, enn síður
við Jón Andrjesson. Þessum til lögmæts forsvars í því líku
stórmæli virðist og þeim honum, loksins fengna ólögkæna
svaramanni, ofnaumur frestur gefinn, því frammar, sem þessi
ei, og þvert á móti N. L. 1—4—1, tilskip. af 21. maí 1751
§ 2, 7, 8 og tilskip. 3. júní 1796 § 28, 30—32, enginn
svaramaður þess sekaða, undir mestalli vitnaleiðslunni,
mætti til að aðgæta það, er til hans forsvars og rjettar horfa
mætti, hversvegna hana og er sem ómerka að álíta, og sem
þessi defensor var lítt kunnugur því fyrir rjettinn áður fram-
komna. Þó nú hjer á ekki hefði nýlega bæzt klögun þess
ákærða Jóns Andrjessonar til stiptamtsins þann 3. ág. þ. á.
yfir sjer gjörðri rjettarneitun af dómaranum, bæði með
því að frávísa beiðni þess sekaða til undirrjettarins inngefni
þ. 2. ágúst þ. á., hverja aktor fyrir landsyfirrjettinum nú hefur
hjer framlagt, eptir Stiptamtsins boði, um frest á dómsaðgjörð-
um í málinu, til vitnaleiðslu um heimild Jóns til
þeirra af honum útgefnu fölsku peninga, ásamt
til hans fríunar frá þeirri ákæru, að hafa þá til-
búið, og til að gjöra ógildar líkur, og ólög-
mæta vitnaleiðslu færða honum á móti, án tals-
manns. Líka með því að neita bókun þessarar,
undir þingmanna vitni, af honum fyrir rjett að
Sauðafelli framfærðu rjettarkröfu; fyrir hverri
ákæra um þessa embættisverka yfirsjón, undirdómaranum
ber, samkvæmt N. L. 1—5—2 og 3—4—4 að rjettlæta sig.

Þar eð nú alls engin gild eða áreiðanleg lagaröksemd,
eða eigin játning þess ákærða, er í málinu framkomin, nægi-
leg til að sakfella hann til þess í undirrjettarins dómi til-
tekna, gífurlega straffis á æru, lífi og góssi, eða mál þetta

eptir fyrirtöldu, er löglega upp-lýst og meðhöndlað í hjer-
aði, ber þann yfir Jóni Andrjessyni þ. 2. ágúst þ. á. gengna
undirrjettardóm sem marklausan að álíta, en málinu aptur í
hjerað að heimvísa til nýrrar upptehtar frá rötum, löglegri
vitnaleiðslu, meðferðar og dóms á kostnað undirdómarans
og meðdómsmanna. Aktori fyrir landsyfirrjettinum virðist
bera 8 rbd., en defensori 6 rbd. s. v. í laun, sem fyrirfram
greiðist þeim af justitskassanum. Að öðru leyti en hjer er
tilgreint, er mál þetta vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómur í þessu máli genginn þann 2. ág. þ. á. á
marklaus að vera, en málinu vísast hjermeð heim aptur í
hjerað, til nýrrar upptehtar frá rötum, löglegri vitnaleiðslu,
meðferðar og dóms á kostnað sýslumanns Skúla Magnús-
sonar og meðdómsmanna, og ber undirdómaranum eptir
N. L. 1—5—2 og 3—4—4 löglega að rjettlæta sig fyrir
þeirri hjer fyrir landsyfirrjettinn framfærðri ákæru gegn
honum og meðdómsmönnum um Jóni Andrjessyni gjörða
rjettarneitun. Aktori fyrir landsyfirrjettinum bera 8 rbd. en
defensori 6 rbd. s. v. í laun fyrirfram af justitskassanum.

M. Stephensen.

VI.

2. — Í þjófnaðarmáli Sæmundar Guðmundssonar og ann-
ara því viðriðinna úr Árnessýslu.

Af þeim undirrjettardómsakti, gengnum þann 9. og 10.
janúar þ. á. að Minna-Ármóti innan Árnessýslu, hver hjer
er framlagður undir Lit. D. fyrir landsyfirrjettinn, sjest að
sakamaðurinn Sæmundur Guðmundsson er árið 1814 þann
17. desbr. dæmdur fyrir einfaldan smáþjófnað í fyrsta sinni
framinn, til að hýðast 20 vandarhöggum, og að hann þann
17. apríl 1815 eptir dóminum hafi verið straffaður. Þetta
vottar þess authoriseraða hjeraðsdómara vitnisburður hjerum,

útdreginn af Árnessýslu justitssprotkoll, og framlagður fyrir hjeradsrjett að Minna-Ármóti þann 9. jan. 1817 undir Litr. F. nr. 1 eins og sakamannsins sóknarprests, þá líka í rjett lagði vitnisburður, dagsettur 7. jan. 1817, og þar auðkendur Litr. F. nr. 2, að Sæmundur Guðmundsson sje fæddur 27. septbr. 1785, og konfirmeraður 1803, og sæmilega að sjer í kristindómsþekkingu, og bóklestri, en hafi í uppvextinum aldrei rjett góðan vitnisburð fengið til munns eða handa. Og að hann hafi til 28. árs uppalist með foreldrum sínum, þaðan vikið um eins árs tíma til vistar hjá Jóni presti Jónssyni í sömu sýslu, og þaðan í Stokkseyrarhrepp hjá Eyrarbakka, hvar hann á sama eða næsta ári, varð uppvís að þjófnadi, og sem fyr segir, í fyrsta sinni fyrir hann straffaður 1815. Í annað sinn er hann dæmdur þ. 10. janúar 1817 fyrir framinn einfaldan þjófnad á einu lambi, og einni veturgamalli sauðkind, til 4½ árs erfðis í Kaupmannahafnarfestingu, eptir tilskip. af 20. febr. 1789 § 2, og hefur sakamaðurinn og hans svaramaður, eins og viðkomandi amtmaður, látið sjer þann dóm lynda. En eptir það hann var settur í varðhald, unz útsendur yrði af landinu, eptir þeim dómi, til Kaupmannahafnar, hjá viðkomandi hreppstjóra, Guðmundi Jónssyni á Minna-Ármóti, fann hann þann 23. s. m. færi á að strjúka þaðan, og um leið að stela þar strigapoka og göngustaf, síðan einum sauð á Snæfoksstöðum, ýmislegu á Laugarbökkum, og sokkaböndum úr læstri kistu á Kirkjuferju. Framvegis stal hann einni sauðkind í Auðsholtshjáleigu, ýmislegu í Vælugerði, skinnbrók út um eldhúsglugga á Lambastöðum, einum sauði á Hurðarbaki, einni á í Hróarsholti, annari í Ósgerði, þriðju í Vaðnesi, öllum á næturtíma úr fjárhúsum, en varð síðan þann 4. febr. þ. á. handtekinn og færður hreppstjóranum á Minna-Ármóti, sem setti hann í handa- og fótajárn, en nóttina milli þess 10. og 11. apríl næst eptir fjekk sakamaðurinn smokkað af sjer handajárnunum, strokið í fótajárnunum, en brotið lás þessara upp með knífi, sem

hann um leið stal frá hreppstjóranum; segist hann síðan hafa verið hýstur í 3 vikur af Guðnýju í Ranakoti, og stolið svo ýmislegu smávegis á bæjunum Roðgúl, Rauðarhóli, Holti og Hæringsstaðahjáleigu, hvað, nema fáeina stolna fiska, er hann segist jetið hafa, hann tjáir af sjer vera afhent Guðnýju í Ranakoti, eins og nærfelt alt hitt áður stolna, að því leyti hann ei sjálfur át (svo sem var nokkuð af því stolna kjöti hráu), Bjarna bónda Guðmundssyni á Stokkseyrarseli, hvar hann og segir sig leynilega hýstan verið hafa um tíma í sinni fyrri strokför. Líka að Bjarni þessi og annar, nú dauður maður, hafi hvatt sig til, og verið í verki með sjer við innbrot í Eyrarbakka-höndlunarstaðar krambúð um veturinn 1816, og þjófnaði þaðan um nótt á nokkru af tólg, tóbaki og ljerepti, en að Bjarni hafi tekið við mestöllu þessu þaðan stolna. Um leið er allur fyrirtaldur, stórkostlegur þjófnaður, ljúft og stöðuglega meðkendur af sakamanninum fyrir og síðar, og allur hans framburður er samhljóða vitnanna hjerum, og lýsingu þeirra stolnu muna af eigendum þeirra, sem gjörir hann í flestu vafalausán, nema hvar hann vísar til meðsekra, meðhyllandi og þeirra, sem ráðið hafi sjer til þjófnaðar, eður burtstroku úr varðhaldi, ellegar leynilega hýst sig á hans flótta og tekið við stolnum tjármunum. Við framantalinn þjófnað, hefur sakamaðurinn þar hjá á nóttum framið húsbrott á 3 skemmum, nl. á Laugarbökkum, Auðsholtshjáleigu og Vælugerði, auk þeirrar hlutdeildar, hann tjáir sig tekið hafa með Bjarna á Stokkseyrarseli í innbrotinu í Eyrarbakka krambúð 1816.

Þegar nú aðgættist, hvert straff sakamanninum Sæmundi Guðmundssyni að lögum hæfi fyrir allan þennan þjófnað, þá mætti það virðast, sem hans mikli stuldur á sauðsje, og ítrekað innbrot í hús til þjófnaðar, ættu uppá hans nú í þriðja sinni framda þjófnað, að gjöra heldur heimfærandi þann 4., en þann 3. § í tilskip. af 20. febr. 1789, ef ekki sauðþjófnaður eptir kongsbrjefinu af 25. júlí 1808, § 8, væri

framvegis undanskilinn straffi eptir fyrnefndum 4. art. hæstnefndrar tilskipunar, eða plak. 24. mars 1786, sem qualificeraður, grófur þjófnaður, og ef ei öll þau við Sæmundar þjófnað brotnu hús, væru einungis geymslu-, úti- og eyðihús á nóttum, en ei fólks íveruhús, sem þó bæði eptir tilskip. 4. mars 1690, og plak. 24. mars 1786, álitst meint vera með þarnefndu innbroti í hús manna og fólks, og ef flestöll hin ei væru frá þessum aðgreind og einstök, því hvað Sæmundar þjófnað á Eyrarbakka sjerlagi áhrærir, þá er hans framburður þarum að sonnu líklegur, en ei nægilega á hann sannaður, þó játning hans beri saman við framburð eigandans um þá mistu muni, því ætíð er það tilfelli mögulegt, að Sæmundur vitað hafi játning sína um hann, ei fá stórum umbreytt sekt sinni, eða aukið hana fram yfir þá, er hans fullsönnuðu önnur afbrot höfðu verðskuldað, en þó framburði hans beri saman við lýsingu þeirra þaðan stolnu muna, gat vel staðist, þar þessir voru fullkunnugir orðnir af orðróm þar í grend, hvar hann þá dvaldi. En sje hans framburður óáreiðanlegur jafnvel eptir sjálfri tilskip. 21. maí 1751 § 2 um meðseka sjer í því illvirki, þá alteins um sjálfan hann, án löggildra vitna, eða sterkustu líkinda, hver síðustu þó virðast hjer heldur veik, honum til straffsauka.

Að Sæmundur Guðmundsson braust burt úr járnum og fangelsi, og stal, fær ei eptir N. L. 6—17—39 sakfelt hann (nú til straffs eptir tilskip. 20. febr. 1789 § 4), því sje sá fyrgreindi lagastaður, lesinn skilinn í samanhengi við þá 3 næst undangengnu artíkula, er hann einungis heimfærandi til þeirra, sem dæmdir eru til erfiðis í járnum þeirra lífstíð, fyrir í fjórða sinn ítrekaðan líttinn eður og fyrir grófan eða qualificeraðan þjófnað nú til kagstroku og æfinlegs þrældóms í járnum, en brjótast úr þeim þrældómsstað úr járnum og fangelsi sem N. L. 6—17—36, 38 til nefna, og stela á ný hvað ekki átti við Sæmundar afbrot, sem aðeins fyrir einfaldan þjófnað í annað sinni var fullhart dæmdur til 4^{1/2} árs festingar erfiðis,

en ei þangað kominn hvar hann straffast átti, og ekki í járn, þá í fyrra sinni strauk. Að heimfæra N. L. 6—17—39 uppá sjerhvern, er strýkur úr varðhaldi, og stelur, mäske lítilræði og í fyrsta sinni, er þarómóti miður lögmætt, því járn og fangelsi í N. L. 6—17—39, miðar til þeirra járna og þess fangelsis, sem sakamenn þælka í, eptir sama kap. § 36 og 38 alla æfi. Sæmund ber því nú að dæma eptir tilskipun af 20. febr. 1789 § 3 fyrir framinn einfaldan þjófnað í 3. sinni til festingarerfiðis ævinlangt í Kaupmannahöfn og til að borga ígjöld hins stolna, að því leyti ei er aptur skilað, og allan af málssókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað, að því leyti efni hans til hrökkva.

Bjarni bóndi Guðmundsson á Stokkseyrarseli hefur stöðugt öllu neitað, sem sakamaðurinn Sæmundur uppá hann borið hefur, bæði um meðverknað og meðhyllingu í þjófnaði hans, viðtöku þeirra stolnu muna, og hýsingu þessa þjófs á strokferðum hans. Að strigapoka garmur, er Sæmundur, þá strauk, stal frá hreppstjóra Guðmundi fanst síðar í eldhúsi Bjarna, sem þessi vill sverja að ei viti, hversu kominn sje í hans hús; að kona Bjarna, Vigdís, játar sig vita til um komu Sæmundar um það leytið þangað, hverju Bjarni þó neitar allri vitund um; að nágrannar hafa vitnað sig haldið hafa Sæmund þar leyndan, að þessi hefur greinilega lýst og vísað rjett til flests þess stolna, og hans framburður reynst að mestu samhljóða vitnanna og eigenda þess stolna, og að þetta er flest til skila komið, nema hvað hann til Bjarna á Stokkseyrarseli segir sig afhent hafa, vekur alt, með fleiru, sterkar líkur og grunsemi svo mikla gegn Bjarna, að landsyfirrjetturinn finnur ísjárvert að tildæma honum frúnareið, en of veikar lagaröksemdir til að sakfella hann sem þjóf, og velur því heldur að frítaka hann frá rjettlætisins frekari ákærum þó svo, að hann með Sæmundi þjófi gjaldi allan málkostnað til beggja rjetta. Þar ekkert saknæmt er sannað uppá Guðmund Hannesson á Króki viðvíkjandi sakamannsins áburði, að ráðið hafi honum

til að strjúka eða þar til lagt honum lið, ber hann fyrir aktors ákærum að fríkenna í þessu máli, sömuleiðis Guðnýju í Ranakoti fyrir áburði Sæmundar um meðhyllingu þjófnaðar hans og hýsingu hans í 3 vikur á hans strokleið, þar engin gild sönnun þessa er gegn henni framkomin. Sá við undirrettinn dæmdi málskostnaður álitst sanngjarn, en eiga að borgast af þeim Sæmundi og Bjarna, eða að því leyti, efni þeirra ei til hrökkva, af Árnessýslu sakafallskassa, en aktori fyrir landsyfirrjettinum bera 8 rbd. og defensori 6 rbd. fyrir fram af justitskassanum, mót endurgjaldi af þeim Sæmundi og Bjarna, eða við lögskipaða niðurjöfnun. Mál þetta er vítalaut rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Sæmundur Guðmundsson á fyrir framinn einfaldan þjófnað í þriðja sinni að erfða æfilangt í Kaupmannahafnarfestingu, betala ígjöld hins stolna og ei apturskilaða, og allan af málssókn gegn honum löglega leiðandi kostnað. Guðmundur Hannesson á Króki og Guðný í Ranakoti sju fríkend fyrir aktors ákærum í þessu máli. Bjarni Guðmundsson á Stokkseyrarseli á fyrir rjettlætisins frekari ákærum frí að vera, þó svo að hann sameiginlega með Sæmundi, og að því leyti þennan brestur efni til, gjaldi allan málskostnað til sóknara og svaramanna, bæði eptir undirrettarins dómi, og nú til aktors, fyrir landsyfirrjettinum, sem fái 8 rbd., og defensor 6 rbd. s. v., þessir 2 fyrirfram af justitskassanum, en hinir í hjeraði af Árnessýslu sakafallskassa. Allan þennan málskostnað mót endurgjaldi af þeim Sæmundi og Bjarna, eður að því leyti efni beggja ei til hrökkva, með lögskipaðri niðurjöfnun á amtið. Þessum landsyfirrjettardómi ber að yfirvaldsins ráðstöfun fullnustu að veita, og ídæmdan málskostnað að lúka innan 6 vikna frá dómsins löglegri auglýsingu fyrir Bjarna, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

1818

I.

Anno 1818, þann 19. jan. var landsyfirrjettarins session, og þar uppkveðinn svolátandi

dómur:

Bóndinn Magnús Magnússon á Stóra-Fjalli í Mýrasýslu er í þessu máli lögsóktur og dæmdur fyrir ímyndaða hilmingu á þjófnaði einnar sauðkindar, af hverri hann um veturinn 1816 á jólaföstu fann gæru og þarhjá mörugan hatt nálægt túni á Valbjarnarvöllum, hvert hann með 13 vetra dreng, Ólafi á Ölvastöðum þá fór erinda sinna. Þar hann strax sagði Þorgeiri bónda þar Jónssyni frá fundi sínum, og leiddi hann þangað, en strax eptir uppkomst, að Sæmundur Jónsson, þá vinnudrengur þar á bæ, og Guðmundur sonur Þorgeirs höfðu orðið samtaka um að stela, fanga og jeta þessa stolnu kind, beiddi Þorgeir faðir Guðmundar, Magnús innilega fyrir að uppljósta ei afbrot þeirra, sonar hans og Sæmundar, og bauð honum hugnun til þess. Magnús kvaðst ekki skipta sjer af þessu, ef hinn þyrði að eiga það undir. Loks þá Magnús kom að Valbjarnarvöllum, til þess að taka þar út milligjöf milli hests Magnúsar og bolakálfs Þorgeirs, áskilda að vera skyldi ein ær og lamb, urðu kindurnar tvær, nefnilega 1 veturgömul framyfir, eign Guðmundar Þorgeirssonar, og lambið. En þegar þeir Guðmundur og Sæmundur urðu á ný að þjófnaði uppvísir, óttast Magnús illar afleiðingar af þögn sinni, og tilkynnir Guðmundi í Galtarholti fund sinn, og hans ásigkomulag, verður síðan lögsóktur sem fyrir hilmingu þessa, og eins og aktor í hjeradi í stefnunni og innleggi sínu, og hjeradsdómarinn ásamt orða það, sem fyrir þegna mútu, til að þegja hjerum, og dæmdur til 15 vandarhagga refsingar, og kostnaðar út láta in solidum með þeim seku, eins til betalings fyrir rjettarhöld í þessu máli,

frá hverjum dómi Magnús síðan appellerar til landsyfrrjettarins.

Hjervið verður nú aðgættandi:

1° Hvað uppá Magnús er vitnað honum til áfellis, 2° hvort þögn hans um fund þennan og þjófnað, sje að lögum saknæm eða sem hilming að álíta.

Hvað viðvíkur því fyrra, þá eru engin vitni, og alls enginn eiður framkominn Magnúsi á móti. Einungis hafa þeir málinu viðriðnu þjófar, Guðmundur og Sæmundur, borið lauslega, að Þorgeir hafi boðið Magnúsi kind til að þegja, og Þorgeir eins sjálfur, og að Magnús hafi sett þetta uppá, en auk þess að þjófar þessir eru alls ómerk vitni í eigin sök, eins og Þorgeir faðir Guðmundar, um þetta mál, kann þessara framburður, auk þessa ósvarinn, sem málinu og þjófunum of viðriðinna, alls ekkert að vega mót Magnúsar neitun, nema það eina, að Þorgeir hafi boðið Magnúsi þóknun til að þegja, hverju þessi hafi losað »ef Þorgeir þyrði að eiga undir því,« en hann fortækur, að sú þóknun hafi nokkuð verið ánöfnuð. Loks þá kindurnar urðu tvær, í stað einnar og lambs í milligjöf hestsins og bolakálfsins, og Magnús sjer aðra þeirra vera með Guðmundar marki, heitir hann borgun eða þóknun fyrir hana, þó hann framberi, að aðrir hafi boðið sjer 2 kindur og lamb í milligjöf álíka.

Þareð eptir framantöldu alls ekkert er vitnað, eða í nokkru tilliti áreiðanlegt framkomið gegn Magnúsar neitun, eða honum til áfellis, og bæði drengurinn Ólafur, og vinnukona hans Solveig, hafa öldungis samhljóða vitnisburð, en þótt Solveig, eins og hinir, óeðfestan borið, með Magnúsar framburði, bæði um fólans fund, og þær útiláttnu sauðkindur í milligjöf, og enginn án órækra vitna, sannfæringa og lagaröksemda, kann um nokkurt afbrot, þjófnað eða hans meðhillingu að sakfella, þegar hann þessu öldungis þverneitar, ei heldur nokkrar líkur um sekt hans í máli þessu eru framkomnar, heldur þær jafnlíklegu, að þjófarnir, og faðir annars þeirra,

nl. Þorgeir, af hatri við Magnús fyrir uppljóstran sinna ódæða, hafi viljað hefna hennar, með því að dreifa honum við þjófn-aðarhilmingu með einberri þögn, ber Magnús nú í þessu tilliti öldungis að fríkenna fyrir öllum rjettvísinnar ákærum í þessu máli.

En í tilliti til þess síðara fram koma nýjar og jafnmark-verðar ástæður fyrir sama dómsatkvæði, þær nl., að mál þetta er engan veginn þess eðlis, að þögn ein um þessháttar afbrot gjöri Magnús sakfallinn sem þjófshilmara, nje hann þess stands, að í þessu máli sekur verði um þegna mútu, sem dómurinn svo nefnir, fyrir þögnina, þó sauð-kind þessa meðtekið hefði í því skyni. — Því auk þess að orðið múta ekki brúkast í voru máli um annað en þegnar gjafir, til mót lagaskyldu að halda rjetti, eða spilla fyrir öðrum, og á því helst heima hjá embættismönnum, eða eins og Jónsbók og brúkar það, umboðsmönnum kongs, er mútur taka til að byggja kongsjarðir, Landsleigubálk 2. kap. og Rjettarbót Eiríks konungs við arfatakna 24. kap. um-boðsmönnum til að ganga eptir fje landa vorra, er erlendis deyja. Þegar einhver allra þessara vegna þeginna gjafa breytir gegn lagaskyldum hans, er nú eptir að yfirvega, hvort Magnúsi lá nokkur þvífik á herðum með uppljóstun þessa þjófnaðar, svo að hans einber vitund um, að hann framinn væri, og þögn þarum, fái hann sakfelt sem þjófs-meðvitara eða hilmara. En meðvitara kalla vor nú gildandi lög um þjófnaðarströff, einungis þann, sem styrkir með ráðum, aðstoð eða dæð, t. d. áeggjan, verkfæraláni o. s. frv., fyrirfram til þess að þjófnaður verði framinn. Hilmara þarámót þann, sem eptir á styrkir framinn þjófn-að með því, t. d. að kaupa eða na hlutdeild í stolnum munum, geyma eða selja þá, eða leyna þeim í fylgsnum, einkum þá lýst er eptir, eða vísvitandi taka í pant stolið.

Ekkert af þessu á nú heima hjá Magnúsi, hvers einber þögn um fund hans af hendingu, því síður fær hann sak-

felt, sem vor hjer í landi núgildandi lög um þjófnað, og uörög fleiri afbrot, ekki gjöra uppljóstun þeirra að lagaskyldu, nema í mjög fáum tilfellum, fyrir aðra en þá, sem á sjerhverjum stað eiga eptir embættiseiði að láta ákæra og straffa þau; væri ei þetta, mundi alment boð fyrir sjerhvern, er vissi einungis til einhvers þvíumlíks brots strax að auglýsa það, opt orsaka mikla úlfúð og ógæfu í samvistum manna, og slíta náttúrunnar helgustu bönd í sundur, ef börn skulu rísa upp mót foreldrum, og foreldrar mót börnum, og hvort hjóna gegn öðru sem áklagarar, og ekkert tillit skal haft vera til þessa náttúrunnar sambands, heldur lagaboð setjast í stríð við sterkustu, náttúrlegar skyldur. Hjer lýsti nú Magnús strax fundi sínum fyrir Þorgeiri bónda, meira bar honum ei eptir lögum; en að Þorgeir ekki dró barn sitt strax á þing sem þjóf, afsakar náttúran því heldur, sem hvergi er lögskipað öðrum en fyrtöldum að uppljósta þjófnaði, eða öðrum afbrotum. N. L. 6—4—14, sem leggur straff við þögn um drottinssvik við kong, er ekki lögleiddur hjer á landi, og þarhjá einungis að álíta sem undantekning, vottar og, að virkileg hlutdeild í illræðinu, þurfi annars til þess, að einn megi með vitari heita.

Væri nú ennþá skylda fyrir sjerhvern, sem hefur einbera vitund um framið afbrot að uppljósta því, mundi sakaráberi sá opt leiðast í háska fyrir framburð þann, sem hann ætti allopt torvelt með vitnum að sanna, líka mistist hann sjálfur þarvið frá gildum vitnisburði í málinu, eða ef einber þögn hans væri saknæm, mundi hann freistast síðar, þá hann yrði kvaddur til vitnis, að gefa lítt merkan vitnisburð, til þess að sakfella ei sjálfan sig. N. L. 6—17—5, 18, sem hjeraðsdómarinn í innleggi vitnar til, ráðgjöra þarhjá, að sá ákærði hafi í geymslu sinni þá stolnu muni, sem hjer var ei tilfellið með Magnús. N. L. 1—22—8 gjörir og ráð fyrir, að menn, jafnvel sektarlaust fyrir það, sættist á sakamál, í hverjum kongi þó beri sinn rjettur. Tilskip. frá 21. maí 1751, §

3 hjer löggeng, gjörir annars glöggan greinarmun á milli meðvitara, og þeirra, sem annars hafa einhverja vitneskju um afbrotið. Tilskipun frá 22. apríl 1778, sem innleiddi hjer þá dönsku kúrant seðla, hefur alls ekkert straff fyrir þann sem, þótt viti eitthvað til um falskra tilbúning, dylur það, en á seðlunum stóð prentuð lofun um 1000 rdl. verðlaun til þess, er opinberaði þetta, sem því var ei haldið lagaskylda. Fjöldi annara hjer ógildandi tilskipana fyrir Danmörku og Norveg, sem landsyfirrjetturinn því ei hirðir hjer að nefna, heitir og launum fyrir opinberun annara afbrota, en launalofun sú, og straff fyrir þögn fær ei um sama hlut og fyrir sama mann staðist saman. Hjer er því nóg að nefna til fáeinar oss gefnar tilskipanir, svo sem frá 29. maí 1744, 28. febr. 1758, 15. júní 1787, er lofa þessháttar launum, en það er einkanlega þessarar síðustu tilskipunar kap. 3 § 7 og kongsboð þann 21. júlí 1808, sem leggja sektir á þá, sem með voru þeim, er viljandi drepa æðarfugl, ef þegja þar um, og er því sem undantekning frá almennri reglu. N. L. 2—5—19, 6—8—7 leggja og stórsekt við þögn um óhæfuverk, sem fremja á, þeim til útsvars og straffs, er afveit, til þess að fá þau fyrirbygð í tíma. En þessir laga-staðir eru þó ekki hjer lögleiddir, heldur 6—6—13 með kongsbrjefi af 19. febr. 1734 manndrápsmálum einum viðvíkjandi, sem og er sjerleg undantekning, og snertir ei neitt Magnúsar málefni, eða þjófnæðar hilmingar yfirhöfuð.

Af fyrrtöldum röksemdum ber því Magnús bónda Magnússon öldungis að fríkenna fyrir rjettvísinnar ákærur, og öllum peningaútlátum í þessu máli, í hverju, þar það enn hjer á landi virðast kann vafasamrar náttúru, allur málskostnaður til landsyfirrjettarins niðurfalli, en aktor fái 8 rbd. og defensor 6 rbd. s. v. fyrir sókn þess og vörn af justitskassanum.

Því dæmist rjett að vera:

Magnús bóndi Magnússon á Stóra-Fjalli á fyrir öllum rjettvísinnar ákærum og peningaútlátum í þessu máli frí að vera. Aktori fyrir landsyfirrjettinum bera 8 rbd., en defensori 6 rbd. s. v. fyrir sókn og vörn af justitskassanum. M. Stephensen.

Actum ut supra.

M. Stephensen. Ísl. Einarsson. B. Thorarensen.

II.

Anno 1818, þann 9. febrúar var landsyfirrjettarins session, og uppsagður fylgjandi

dómur:

Sögu áreiðanlega þessa máls inniheldur hjeraðsdómur genginn í sama þann 8. jan. þ. á., með hverjum Jón Magnússon fyrir framin húsbrot og þjófnað í öðru sinni, er dæmdur til æfilangs festingarerfiðis í Kaupmannahöfn, og að gjalda ígjöld hins stolna, að því leyti ekki er eigendum apturskilað, og málskostnað í hjerði 34 rbd. n. v.

Sakamannsins meðkenning skýlaus, og að miklu leyti samhljóða við svarinn vitnaframburð um þenna sama, gjöra illverk hans vafalaus, eins og prestsattest honum gefið þann 5. jan. þ. á., sannar hann að vera 31 árs gamlan og konfirmeraðan, og hjeraðsdómarans attest, að hann þann 27. okt. 1804, áður er fyrir einfaldan þjófnað dæmdur til eins árs tugthúserfiðis, og allir vitnisburðir eru samhljóða í því, að hann til munns og handa hafi ófróman og óráðvandan vitnisburð fengið, síðan eltist. Hversvegna, þó eiðfesting tekinna prófa í þessu máli í Kjósar og Mýrasýslum gagnstætt lagaskyldu, ekki sjeu fram komin, finnur landsyfirrjetturinn hvorki orsök til að heimvísa fyrir það málinu, og því lengja fangahald sakamannsins, almenningi til þyngsla, nje heldur fyrir það að dæma viðkomandi sýslumenn til sekta, þar ekkert uppá-

stand er þarum þeim á móti framkomið, og þeir hjerum ekki eru stefndir dóm að þola.

Hvað annars viðvikur straffi sakamannsins, þá kann hann ei fyrir húsbrot sem qualificeraðan þjófnað að straffast, þar þessi voru framin í skemmu-, og úti-, en ei íbúðarhúsum manna, hvers vegna þjófnað hans ber að straffa með því í tilskip. þann 20. febr. 1789, fyrir einfaldan þjófnað í annað sinn, tiltekna hæstu, eða 5 ára straffi við erfiði í Kaupmannahafnar festingu, auk þess, að honum ber að gjalda ígjöld og kostnað eptir hjeraðsdóminum, og annan af því löglega leiðandi, hvarámeðal 8 rbd. s. v. til aktors fyrir landsyfirrjettinum, en 6 rbd. til defensors, að því leyti efni hans til hrökkva, hver málskostnaður annars jafnist á amtið.

Að öðru leyti en hjer er tilgreint, er mál þetta vítalaut rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Jón Magnússon úr Biskupstungum í Árnessýslu, á fyrir framinn einfaldan þjófnað í öðru sinni að erfiða 5 ár í Kaupmannahafnar festingu, gjalda ígjöld hins stolna, málskostnað eptir hjeraðsdóminum, og annan af málssókn gegn honum löglega leiðandi kostnað, að því leyti efni hans tilhrökkva, þar á meðal til aktors fyrir landsyfirrjettinum 8 rbd., en til defensors 6 rbd. s. v., sem fyrirfram gjaldist þeim af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi af eignum hins seka, eða með niðurjöfnun á amtið.

M. Stephensen.

Actum ut supra.

M. Stephensen. Ísl. Einarsson. B. Thorarensen.

III.

Anno 1818, þann 3. ágúst var landsyfirrjettar session, og í henni uppsagður eptirfylgjandi

dómur:

Magnús Helgason, vinnumaður á Sveinsströnd í Norðursýslu, konfirmeraður, og á 23. aldursári, er misgrunaður, lögsóktur, og í hjerði dæmdur til 20 vandarhagga hirtingar, og allra af málssókn gegn honum leiðandi kostnaðarútláta, höfðaðri fyrir 1° grunsama afmörkun þriggja veturgamalla sauðkinda í 12. viku sumars 1817, sem aðrir en hann attu, og sem var honum eignað, og 2° sölu og afhendingu honum óheimils, hvíts, veturgamals hrúts, haustið 1816, til þáverandi húsbónda síns Einars prests Thorlacii í Presthvammi.

Í tilliti til hins fyrra, þá eru að sönnu í þeim pósti framkomnar líkur um, að sá ákærði drengur, Magnús, hafi mörkuð þessara kinda breytt, þaræð hann, að Litlustrandar fólki ásjaandi, tók þessar fjallkindur, hverjar Árni nokkur á Skútustöðum skildi á Litluströnd úr kvikfje sínu, og setti þar í hús, en drengur þar, Hrólfur að nafni, stökti þeim þaðan litlu síðar austur yfir Kráká, og rak þær fyrst nokkurnvegin rjetta stefnu með sjer að Sveinsströnd, og er vitnað, að hann setti þar sama kveld kindur nokkrar í hús, að fjarlægum húsbónda sínum, en hverjar, er enn nú ósannað. Tveim dögum síðar fann Ingjaldur á Gautlöndum þessar sömu 3 kindur ný blóðmarkaðar á milli Sveinsstrandar og Gautlanda, eptir því sem hann framber, handtók eina þeirra, sem var svartur haustgeldingur, sýndi hann Jóni Magnússyni á Litlu-Gautlöndum, en byrgði síðan í húsi. Að morgni tjáir hann þessa kind horfna verið hafa úr húsinu, sínar báðar líka á burt og ei hafa fundist þar eptir til hausts.

Fyrtjeð afskipti Magnúsar Helgasonar af þessum sauðkindum hafa þó gjört hann grunsaman um afmörkunina, ásamt þeim ýmislegu ósannindum, sem hann fram bar við rjettarhöld hjerum, fund og meðferð sína á þeim, er sum vitnuð eru ómerk að vera, þó ei til hlítar upplýst, ámeðan Ingveldur húsfreyja á Litluströnd, hvaðan, en ei þær umtöluðu 3 kindur, hann kveðst sett hafa 10 ær og 2 gemlinga inn á Sveins-

strönd, sem Ingveldur sótt hafi um kveldið, ekki sem nú loks er skeð, var hjerum kölluð til skýrslu eða vitnis, þó Hrölfur, drengur einn íó vetra, neiti þessum Magnúsar framburði. Engu að síður er engin lagavissa eða sönnun fengin um, að Magnús, en enginn annar, þar fleiri gátu það gjört, þessa uppmörkun kindanna framið hafi, því fleirum mátti hana alteins eigna og honum. Enginn hefur sjeð Magnús þetta gjöra, öldungis hefur hann þverneitað því, og þar hjer skortir bæði meðkenningu þess ákærða, og gildar lagaröksemdir gegn honum hjer um, líka enn er ósannað, að hann þessar sömu umþrættu kindur hafi á Sveinsströnd innsett, en ei aðrar, eða hver þeirri svörtu kind hafi úr húsi á Gautlöndum úthleypt, og með hinum tveim komið undan augsyn manna, verður Magnús eptir þeim framkomnu röksemdum ei sakfeldur fyrir þeirra uppmörkun, þó nú upplýstur, ómerkur framburður hans, vekja megí grunsemi um, að hann sje af honum framinn.

Jafnvel í því tilliti, að þessi uppmarka verið hafi löglega sönnuð á Magnús, sem hjer öldungis ekki er, virðist hún samt ei mega rjettilega leiða, hennar einnar vegna, yfir hann sauðabjófnaðarstraff, þar hvorki er sannað, að hann lagt hafi sitt mark á þessar kindur, nje reynt til að draga sjer þær, og nota til eignar eða ágóða, sem ásamt leyndinni þó að minsta kosti krefst til sauðabjófnaðar, og að þessi annaðhvort sje játaður af þeim ákærðu, eða löglega á hann sannaður af þeim, er telur sig sakna fjár síns, hverra enginn hjer gaf sig fram, enn síður löglega sör sjer þær mismörkuðu sauðkindur. Við leyfislausu afmörkun annara sauðfjár, leggur Landsleigub. kap. 48 gjöld fyrir spjöll og öfundarbót eptir dómi, en leggi nokkur sitt eigið mark leynilega á annars, sje, varðar það bjófnaðarstraffi eptir Rjettarbót Eiríks konungs. En þó vitnist, að annara manna mark sje lagt á annars kindur, til þess að rægja þá saman, varðar það ei heldur

reglulegu þjófnaðarstráfi. En ekkert af þessu er heldur á Magnús sannað.

Hjeraðsdómarinn hefur því rjettilega látið Magnús Helgason fyrir grunsemina eina um kindanna uppmörkun, óhengd-an.

Hvað síðari ákærupóstinn áhrærir, þá er það vafalaust eptir þeim framkomnu vitnisburðum, að sala og afhending þess hvíta veturgamla hrúts til Einars prests Thorlacii 1816, þar Magnús brestur heimild til hans, má að lögum gjöra hann sakfallinn. Þar nú loksins fullnógar lagaröksemdir eru fengnar til að sanna þennan heimildarskort algjörlega, sem landsyfrrjetturinn þann 25. apríl þ. á., áður dómur í málinu fjelli, fann nauðsynlgt að krefja¹⁾, á meðan einungis vitnisins Arngríms í Svínadal mótvitni var fram komið. Fleiri manna vitnisburðir lutu annars að sama, einkum til að votta ósannsögli, og ómerkan fyrirslátt hans um kindaeign og kaupfund þeirra, rekstur og ýmisleg viðskipti, af hverjum vitnisburður föður hans, þó bæði eptir náttúrunnar raust og laganna anda í N. L. 1—13—17, og plak. 16. sept 1778 í þessháttar máli, hvorki var krefjandi nje nauðsynlegur, með því hann að lokunum einkum sá síðari, alls ekkert upplýsir um þann hvíta hrútgemling, nje kemur þessu máli við. En þar Magnús fyrirbar, til styrkingar kaupi sínu við Arngrím á þeim hvíta hrúti í Húsavík um haustið 1816, að assistent Nielsen hafi til betalings hans þar í stað lánað sjer 2 rbd. í smáskildingum, sem hann seinna borgað hafi með kind, og þarhjá fyrir rjetti þann 21. oktbr. 1817 að Helgastöðum, að hann hafi fundið þennan hrút við Þverárgil, og með öðrum kindum rekið hann að Kasthvammi, og sýnt þar Jóni Ásmundssyni, rekið síðan að Presthvammi, var einkum nauðsynlegt um innihald fyrstu 6 spurninganna þá gefinna Magnúsi, löglega að taka bæði Nielsens og Jóns Ásmundssonar

1) Þessara upplýsinga var krafist án úrskurðar.

ýtarlegan og löglegan, á þingi eiðsvarinn vitnisburð, að því leyti, hverjum þessara viðkom, sem nú fyrst nýlega eru teknir löglega, og bæta því upp, hvað ábrast fullgilda lagaröksemd um Magnúsar heimildarþrest til þess hvíta veturgamla hrúts, sem hann prestinum seldi. En þar beggja þeirra Nielsens og Jóns Ásmundssonar skýrslur voru sem óeiðfestar, og þessvegna óareiðanlegar að álíta, meðan þeir ei þarum opinberlega, og löggilda eiða unnið höfðu, af dómaramum á þingi þeim rjettilega fyrirlagða, eptir eiðsins laga útskýringu, og fyrirskipaða lagaformi, bar þessum laganna kröfum áður að fullnægja, en Magnús uppá líkur og hálfar lagaröksemdir sakfeldist, því framar sem hvorki dómarrinn sjálfur fór, nje sendi 2 dánumenn frá rjettinum, vegna sjúkdóms Jóns Ásmundssonar, heim til hans, til þess löglega að meðtaka hans eiðfesta skýrslu, nje á þingi síðan var svarið, að hún löglega eiðfest væri eptir fyrirmælum N. L. 1—13—4, hver artikuli því síður leyfði Nielsen, sem óbreyttum þjenara borgaralegs manns, þá undantekningu frá lagaskyldu, persónul. á þingi, en ei annarsstaðar að mæta til vitnisburðar þennan þar að eiðfesta og ýtarlega að svara til fyrirlagðra spursmála, af rjettinum, sem hjer fanst að vera alt af honum ógreinilegt framborið, uppá sumt einhverju svarað, sumt engu, sumt mundi hann ei til, og var því óglöggur í því þar þvílíkir miðar skráðir í heimahúsum, en fyrir engum rjetti, og óumvitnað, hvort viðkomendur hafi sjálfir undirskrifað þá, þessvegna ásamt ógildir, eiga því síður mönnum á Nielsens reki að leyfast, sem kongsbr. 24. apríl 1741, harðskipar öllum, nema þeim einum, sem að upphefð eiga röð í þeim 2 efstu flokkum rangtilskipunarinnar, fortakslaust persónulega á þingum, að mæla til vitnisburða, eins og tilskip. þ. 11. júlí 1800 § 16, og Canc. skipan þ. 16. ágúst 1788, fyrirleggja, að allur rjettargangur fram fari á landsins máli.

Þar nú úr þessum brestum við síðari vitnaleiðslur er að landsyfirrjettarins boði, nú ánægjanlega bætt, finnur lands-

yfirrjetturinn óheimild Magnúsar til hins hvíta hrúts að vera sannaða, þó enginn hafi sig að honum leitt, og Magnús því eiga að straffast sem fyrir þjófnað á einni veturgamalli sauðkind, eður með því vægasta straffi sauðþjófnaðar eptir kongsbr. 25. júlí 1808 § 8, sem nú eptir kongsbr. 3. maí 1816 § 2 álist passlegast að sje tvenn 27 vandarhögg í stað tveggja ára tugthúserfðis, þar N. L. 5—3—26 hvorki virðist hjer að eiga heima, nje að vera að öðru leyti lögleiddur hjer, en þarámót landi voru og eigum manna markvert, að vernda sauðsje manna fyrir þjófa gripdeildum, hjer því, jafn saknæmt eiga að metast, hvar helzt í högum hann stal þessari annara manna eign, þar hann sjálfur þá vissi vel, að ei var hans, fyrst hann átti engar sauðkindur sjálfur, hvort sem hann svo seldi hana undir ósannri, fyrirborinni heimild, eða leynilega skar, þar engu minna segist á stuldi fjár til sölu, en til annarar hagnýtingar þess stolins.

Að þessu yfirveguðu ber nú að dæma Magnús Helgason, sem fyr segir, og til allra af málssókn gegn honum löglega leiðandi kostnaðar útláta. Að öðru leyti en hjer er tilgreint, virðist rekstur máls þessa í hjeraði vítalaus, og ekki nauðsynlega þurfa bótum að sæta, en hjer við landsyfirrjettinn er málinu löglega framfylgt, hvers aktori bera 8, en defensori 6 rbd. s. v., fyrir sókn þess og vörn af justitskassanum, mót lögskipuðu endurgjaldi.

Því dæmist rjett að vera:

Magnús Helgason á sem sekur í þjófnaði hvíts veturgamals hrúts að hýðast tvennum 27 vandarhöggum, og að borga allan af málssókninni löglega leiðandi kostnað. Aktori fyrir landsyfirrjettinum bera 8, en defensori 6 rbd. s. v. af justitskassanum fyrir sókn og vörn málsins, mót lögskipuðu endurgjaldi af eigum þess seka, eða með jöfnuði á amtið.

Þessum landsyfirrjettardómi ber að yfirvaldsins tilhlutan,
með lögskipuðum hraða að fullnægja.

M. Stephensen.

Ut supra.

M. Stephensen. Ísl. Einarsson. B. Thorarensen.

IV.

Anno 1818, þann 5. október var í landsyfirrjettarins session uppsagður eptirskrifaður dómur í justitsmáli um rjettarneitunarákæru gegn sýslumanni Skúla Magnússyni.

Þann 6. okt. 1817 dæmdi landsyfirrjetturinn sýslumann Skúla Magnússon í Dalasýslu skyldugan til löglega að fráleggja sjer honum fyrir þessum rjetti gefna ákæru af sakamanninum Jóni Andrjessyni í því svonefnda falspeninga máli, er þá kom fyrir rjettinn. Eptir það próf í þessu rjettarneitunarmáli, var af þartil settum dómara, Sigurði Guðlaugssyni, tekið og þarum fram farið 13. apríl þ. á., en sýslumaður Skúli fyrir tjeðum ákærum fríkendur, skaut viðkomandi amtmaður þeim dómi til landsyfirrjettarins frekara umdæmis, hversvegna examinatus juris Torfi Thorgrimsen sem skipaður aktor tók út landsyfirrjettarstefnu til næstl. 7. sept., og sjest hún að vera dagsett og útgefin á landsyfirrjettarins justitskontori þann 30. júlí næstl., en með uppáskript amtmannsins yfir Vesturamtinu undir hönd og signeti, er þó sannað, að hún komin var þennan sama dag kl. 10 fyrir miðdag að Hvítárvöllum, á leið til birtingar vestur frá, hverja amtsins uppáskript, er bauð að ábyrgjast, að viðkomendur tækju þá ávísun um fyrirkallið og daginn jafngilt, sem amtmaðurinn hafði þeim fyrirfram tilkynt. Aktor ljét sjer þetta nægja, og undanfældi þannig hinn markverðasta hluta skyldu sinnar, löglega að birta þeim innstefndu stefnuna, frá hverri skyldu engin borgun annara mátti hann þó að lögum frítaka, þó verið hefði í processu criminali, sem hjer var einungis civilis, nje heldur má þessháttar ábyrgð til embættisverka telja. Því ber

stefnunni nú öldungis að frávísa þessum rjetti, bæði sem ógildri og ólögmatrí í hennar dateringar tilliti, hverri til forsvars aktor þarum til skýrslu af landsyfirrjettinum krafinn, ei hefur neinar meðtækilegar röksemdir framfært, og þarhá sem enn óbirtir hlutaðeigendum, hvaraf flýtur, að honum ekkert salarium ber fyrir svo aflaga málssókn.

Því dæmist rjett að vera:

Þessu máli er hjermeð af landsyfirrjettinum frávísað til lögmætara fyrirkalls, og þess auglýsingar að tilhlutun þess skipaða aktors, hverjum alls ekkert salarium ber fyrir þá í málinu hingað til framfærðu málssókn.

M. Stephensen.

V.

Anno 1818, þann 30. nóv. var landsyfirrjettarins session, í hverri var uppsagður eptirfylgjandi

dómur:

Í justitsmáli höfðuðu gegn Jóni Andrjessyni á Fremra-Skógskoti í Dalasýslu um grunsama myntun og verzlun falskra peninga.

Uppruna og framgöngu þessa máls, sem höfðað var 1817 gegn Jóni Andrjessyni frá Fremra-Skógskoti í Dalasýslu útaf verzlun hans með falska peninga og grunsamri myntun þeirra, lýsir landsyfirrjettarins dómur genginn þann 6. október s. á., með hverjum málinu þá var aptur í hjerað heimvísað til nýrrar og löglegrar meðferðar og dóms. En um forlög þess og drátt og hvað nú, loks við þess nýju fyrirtekt og vitnaleiðslu, er upplýst, jatað af Jóni Andrjessyni, og umvitnað af öllum, hans grunsömu peningaverzlun viðriðnu mönnum, heldur sá seinni hjeraðsdómur setts sýslumanns Sigurðar Guðlaugssonar, genginn þann 13. ágúst 1818, áreiðanlega sögn, útdregna af vitnaleiðslunni, hversvegna landsyfirrjetturinn finnur óþarfa með henni að orðlengja. Að málið í hjeraði

svo seint varð á ný fyrirtekið, finnur rjetturinn hjeraðsdóm-arann hafa með ánægjanlegum röksemdum afsakað, eptir ásigkomulagi vors lands, bjargræða útvega fólks og langri fjarveru til sjóróðra í öðrum hjeruðum, og í því alkunna óveðráttu árferði, sem við hjelst fram á messur þetta ár, og alítur málið, síðan færi gafst á, það aptur fyrir rjett að taka, án forsómunar af hendi leyst. Líka má nú telja þau í fyrra, um þá grunuðu og umvitnuðu fölsku peninga, söknuðu skilríki, að því leyti þeim virðist hjer mögulegt að ná, öll framkomin, og sjálft corpus delicti eða þeir fölsku peningar í brotum, nema einn þeirra er hjer framlagður heill, með speciu mynt Leopolds og árstali 1691, en 4 í brotum með þýzkra specia myntum. Þar að auki 2 hálfar speciur með danskrar myntar mynd, en Slesvikur-Holsteinskur VI skilling og einn fírschildingur með danskri myntar mynd. Allir auðsjáanlega falskir og ólíkir silfri á lit og í sár, líka illa myntaðir og klúðurlega, og ókrotaðar randir á dönsku hálf speciu myndunum, hverjar Jón Andrjesson fjekk bóndanum Árna á Stóra-Vatnshorni ásamt 3. gildri, af hverri þó randarkrotið var og sorfið, all-líklega svo hún líktist framar þeim fölsku. Að þessir fölsku, hjer fyrir rjett, framlögðu peningar, sjeu þeir sömu, sem frá Jóni Andrjessyni útgengu eða af Gróu Sigurðardóttur, konu Magnúsar prests Einarssonar tengdaföður hans, og Guðbjörgu konu Jóns voru afhentir, (eptir því sem hún sör) af peningum, er hún geymdi fyrir hann, af hverjum hún kveðst skakt hafa tekið til eina speciu til að gefa barni, er af vitnum svarið, og ei heldur af Jóni Andrjessyni fyrir þrætt, en þó ekki meðgengið svo ásigkomna hafi þá úti látið. Fáeinum fleiri fölskum peningum tók Jón Andrjesson við aptur, og ljet gilda fyrir nokkra þeirra, en ljet sjer strax, sem kvis kom upp að nokkra falska hefði hann látið úti til Árna bónda á Vatnshorni, sjerlega ant um að innkalla, fala og láta fala fyrir sig umskipti og afhendingu til sín aptur á þeim, er hann vissi af sjer falska út-

gefna til nokkurra, tortýndi þeim, að hann segir, eða stakk undir stól.

Að Jón Andrjesson sjálfur hafi steypt eða myndað þessa fölsku hjá honum útgengnu peninga, þar á liggur megn grunsemi:

1° Af því hann er alþekktur smiður, fjölhæfur og æfður við málmsteypur, þó ei svo að þetta verk væri líklegt betra frá honum, svo sú tilraun kann honum að ætlast.

2° Þar næst af því, að vitnað er um, að hjá honum hafi sjest form í blýi af krónu, í hverju hann segir fyrir nokkrum árum, af nú dauðum manni steypa vera eina tinkrónu útaf veðjum þeirra um þyngdar mismun silfurs og tins, og sú tinkróna sást lengi í smiðju hans.

3° Að þau vitni Jón hefur leitt og tilvitnað til að styrkja með borna heimild hans á þessum fölsku peningum, hefur að kalla algjörlega brostið hann, því í speciu þeirra, ber hann fyrir að hafa fengið hjá tengdafaður sínum, Magnúsi presti, en þessi með vitnisburðar seðli öldungis fyrir það þrætt. Hálfu speciu danska og pantsettan hring, um hvers málmgæði var efi, kveðst hann fengið hafa hjá dauðum landhlaupara, og hina peningana hjá útlendra skipa fólki, er kom við land undir Jökli fyrir nokkrum árum, þó vita vitni hans lítið að bera um peningafeng hans hjá þeim, nema um lítilræði og öllu heldur selt hafi þá vörur sínar fyrir mat og látið jafnvel peninga úti.

4° Að hann sem skýr maður og sjálfur góður smiður, hefði síður átt að blekkjast af fölskum peningum hjá útlendum en aðrir, og ólíklegt að þeir hafi þá eina falska með sjer haft út hingað, sem Jón Andrjesson þykist hjá þeim fengið hafa, einsog, að engan þeirra hefði útgefið fyrr en næstliðið ár og þá fleiri í einu.

5° Að annarsstaðar en í grend við Jón varð ei vart við falska peninga, og það alt í einu um veturinn 1816 og 17,

einn 4 skildingur að auki í annari sýslu, sem svarið er, að frá honum hafi útgengið.

6° Að hann og kona hans og tengdafaðir ljetu sjer strax ant um að ná til sín aptur, og fala umskipti á útilátnum fölskum peningum, þá rykti kveyktist um þá, þó eigendur þeirra ekki þar um ákærðu.

Þar á mót virðast fyrjtjeðar líkur einar ónógar til að sakkfella Jón Andrjesson til laganna óttalega straffs fyrir fölsun steðja vors kongs, (því um myntun framandi mynta fastsetja Íslands nógildandi lög alls ekkert straff), þar eð:

a. Af hagleik hans flýtur ei, að hann hafi misbrúkað hann til óbótaverka meðan þessi ei á hann sannast.

b. Að engin króna fölsk er umvitnuð frá honum útgengin, og hann enga launung lagði á tinkrónuna eða mótið, heldur ljet það árum saman liggja opinberlega við steðja sinn, hvar margir sáu það og gengu um húsið.

c. Að alls ekkert vitni hefur borið eða orðið vart við nokkurt peningasmíði hjá honum, svo þetta er ei á hann sannað.

d. Að Jón Andrjesson aldrei hefur játað eða meðgengið neitt þvilíkt, heldur öldungis þverneitað því.

e. Að Jón vel hafi kunnað að eignast þessa fáu fölsku peninga hjá þeim hann tilnefnir, þó nú verði ei til vitnis kallaðir, svo lítið hafi á borið, jafnvel fyrir gott verð, og ætlað sjer seinna að græða eða vjela aðra á þeim. Og þó að tengdafaðir hans vitni honum á móti um þá einu speciu, er vitni hans af vitnunum svarið, og af dómaranum metið ómætt, svo sem hálf rugluðum manni af elliórum 83 ára gömlum.

f. Að Jón Andrjesson, þó hann skýr væri, eins kunni fyrir nokkrum árum að hafa orðið blektur þá á þessum fölsku peningum, máske þá litfegri eins og hjeraðsrjetturinn í fyrri á þeirri fölsku heilu, nú í rjettina framlögðu, og með þess-

um peningum, forsigluðu Leopolds myntar speciu, sem rjetturinn þá afhenti Árna á Stóra-Vatnshorni sem góða og gilda.

g. Að alkunnugt er að einstakir falskir peningar fundist hafa hjer og hvar, og framkomu frá miklu eldri tíðum Jóns Andrjessonar, hjer í landi; verið, sem lögþingis bækurnar anno 1726 nr. 16 og 1750 nr. 14 votta, lagðir fram í þáverandi yfirrjett, og jafnvel 2 þessháttar komist í eigu eins af núverandi landsyfirrjettarins dómendum fyrir mörgum árum, honum óvitandi.

h. Af fölung Jóns á þeim fölsku peningum til innlausnar flýtur ei heldur, þá kvis um þá uppkom, að hann hafi þá steypt eða falsað steðja vors kongs með þeim, hvað ei heldur eptir vorum lögum reiknast svo, nema á þeim 2 danskrar hálf speciu myntar peningum, og einnri gildri með afsorfnu kroti á rönd, sem þó ei er sannað að Jón hafi afsorfið, og einn með 4 skildinga mynt danskri og 10 skildingi eða Slesvíkur-Holsteins VI skildingi hjer framlögðum, því um 8 skildingana er myntarlagið enn óljóst.

Þareð samt allir hjer umgetnir peningar eru á stuttum tíma frá Jóni einum útgengnir, og hinar líkurnar eru móti honum, metur landsyfirrjetturinn í tilliti til þeirrar grunsemdar, að hann falsað hafi steðja vors kongs, sem eptir Jónsbókar Mannhelgis 2. og 4. kapítula straffast ætti, ef sannað væri, sem óbótamál, hentugast nú að fríkenna Jón Andrjesson frá rjettlætisins frekari ákærum um fölsun steðja vors kongs.

Að Jón Andrjesson hafi vísvitandi með falska peninga höndlað, og þá þannig útgefið, álitur landsyfirrjetturinn þar á mót nægilega sannað.

1° Með því að öllum vitnum ber saman um það, að þeir í þessu máli umvitnuðu fölsku peningar sjeu frá Jóns Andrjessonar heimili útgengnir, frá honum sjálfum, konu hans eða mágkonu, Gróu Sigurðardóttur, sem geymdi fyrir hann

peninga og kveðst skakt hafa tekið til 1 ógilds speciu-dals hjá Jóni. Fjekk hann bráðlega aptur hjá Jóni í Köldukinn og tjaist að honum sje fargað.

2° Með því að undir eins og frá Stóra-Vatnshorni heyrðist, að Jón hefði þangað falska peninga látið úti, fer hann og náungafólk hans og tengdafaðir, Magnús prestur Einarsson, að innkalla annarsstaðar falska peninga, er það og hann vissu útgefna vera svikna, setja menn út til þess, eins hvar enginn grunur var á um þeirra fölsun, t. d. frá Jóni í Glerárskógum; falan skrifleg á umskiptum falskra peninga hjá Árna á Stóra-Vatnshorni frá emeritpresti Magnúsi Einarssyni, til þess að koma tengdasyni sínum, Jóni Andrjessyni úr háska, er ótvíræð eptir seðli hans undir Littr. O. fylgjandi hjeraðsaktinum — hann talar nefnilega um afhendingu þeirra af Jóni Árnasyni fengnu peninga fyrir rigtuga, þar með viðurkennandi hinna ógildi sem kunnugt.

3° Jóns Andrjessonar svör uppá 79. og 81. spurningu votta, að hann vissi sig fengið hafa hjá tengdafaður sínum, Magnúsi presti, speciu, sem Jón játar sig hafa haft grunsama; þó gaf hann hana út til Árna á Stóra-Vatnshorni sem góða og gilda vísvitandi og brast síðan heimild til hennar á eptir.

4° Ekki einungis innkölluðu Jón Andrjesson og náungar hans þá fölsku peninga sjálfkrafa, heldur tóku við þeim orðalaust, þá afhentir voru af eigendum, og ljetu fyrir flesta strax andvirði gilt úti. Þó stendur fáeinna enn óafhent sem skuld hjá Jóni þar með viðurkennandi þeirra ógildi; þá sem hann meðtók hjá vitnunum Bergþóri og Marteini brendi hann, og 8 skilding brotinn frá Jóni á Glerárskógum og beiddi Bergþór að ná út speciu frá Jóni þessum sem honum vitanlega falskri, tók aptur við tveimur brotnum 8 sk. og einum 10 skilding frá Þorlaki Einarssyni, og Jón hefur aldrei þrætt fyrir, að þeir afhentu fölsku peningar væru þeir sömu,

sem hann úti ljet, vitni svarið þá að vera þá sömu, hann tekið við nokkrum fölsku m sem sínum og eyðilagð þá, sagðist ei hafa þrætt fyrir, þeir væru þeir sömu, heldur líkir þeim.

5° Að Jón Andrjesson hefur skírskotað til heimildar þeirra fölsku peninga hjá dauðum manni eða ókendum utanríkis og eins um tinkrónu steypinguna og ei getað sannað heimild fyrir þeirri einni speciu, sem hann tjáir tengdaföður sinn hafa sjer afhent; má alt virðast nærfelt sem hann öldungis brostið hafi heimild, hverja Jónsbókar Kaupabálkur 11. kap. þó krefur ekki ólíkt N. L. 6—18—4.

Að Jón Andrjesson hjer sektast kunni fyrir 2 fyrnefnda gullhringi, annan, sem hann fjekk Jóni Hallgrímssyni, þríbrotinn og átti að seljast mót 4 ríkisortum, hinn fenginn Jóni Svartssyni til að standa fyrir 5 rdl. skuld í Ólafsvíkur kauphöndlun, finnur landsyfirrjetturinn ekki, þar Jón hvorki, sem verð hins fyrra sýnir, hefur selt hann eða útgefið fyrir gull, eða hann er af hlutaðeigendum þarum ákærður, og rjetturinn ei fann við hringins skoðun fært neitt um hans málmgæði að dæma, og afhenti því eigandanum aptur. Ei heldur er hinn seinni seldur sem gull fyrir neitt víst verð, heldur látinn standa í panti til faktor Schiött fyrir því verði, hann rjettilega gat numið upp í skuldina, hver þessvegna á sinn aðgang um það, til hennar ábresta kann, til viðkomenda.

Fyrir ofan umgetna vísvitandi verzlun með falska peninga, hefur sá setti undirdómari þann 13. ágúst 1818 dæmt Jón Andrjesson eptir N. L. 6—18—1 með missi hans hægri handar og að borga skaðagjöld m. m., og viljað til styrkingar því dómsatriði, viljað (sic) draga líkur til, að N. L. 6.—18. kap. væri gildandi lög hjer í landi bæði af hjer til engan veginn heimfærandi analogia juris, dregin af tilskip. 22. apríl 1778 og plak. 28. febrúar 1816, fyrst ekki frammar er hjer að dæma um straff fyrir fölsun á steðja kongs vors. Og þó svo væri, sem landsyfirrjetturinn hefur undan-

skilið, hafa hvorug löggjöf upphafið landsins hjerum speciajiter í Íslandi gildandi strafflög eða nein önnur, sem eru Jónsbókar Mannhelgis 2. og 4. kap., eptir hverjum þvílíkur glæpur er óbótamál að sönnu, sem varðar útlegð eða friðleysi og hálfum eigum til kongs, en ei straffi á æru, lífi og góssi eptir 6—18—2., ei heldur fyrirskipar for. 22. apríl 1778 hjer í landi neitt nýtt straff fyrir fölsun myntar, heldur fölsun bankoseðla, frá hverjum engin fullviss analogia dregin verður til þvílíkrar herðingar straffs fyrir fölsun steðja vors kongs, sem er langt annars eðlis, nema eptir löggjafarans útþrykkilega boðorði. Enn síður frá plakatinu fyrir Danmörku, en ei Ísland, alleina útgefnu þann 28. febr. 1816, um smákoparskildinga, en þótt hingað sent sje eins og mörg, Danmörk eina, en ekkert Ísland áhrærandi lög, hjer þinglýst t. d. plak. 27. des. 1816 um atkera uppslæðingu við Danmörku, tilskip. 15. jan. 1817 um appell í pólitie og extrarjettarmálum, plak. 26. apr. 1817 um fardag, tilskip. 5. jan. 1813 etc., þó hún sje hjer þinglýst. Því það plak. gildir hjer enn alls ekkert, ei heldur þeir þar umgetnu kopar smáskildingar, um hvernar fölsunarstraff þar og getur. En vor gildandi ísl. lög þekkja ei til lífsstraffs eða handarmissis fyrir fölsun myntar eða fyrir falskaup. Yfir höfuð að segja, hafa engin hingað til Íslands útgefn lög, innleitt hjer N. L. 6.—18. kap., eða heimila dómstólunum hans brúkun. Þar reskr. 2. maí 1732 og 19. febrúar 1734 útþrykkilega banna dómurum, nema í þar undanteknum greinum, að heimfæra hjer og brúka þess norska ríkis lög í fyrir fallandi málum, hversvegna dómurum enn síður leyfist hjer að innleiða þau, en þau skipa útþrykkilega, heldur að afgera Íslands málefni eptir eldri lögum Íslands, rjettarbótum, ordinantium og recessum hingað sendum, en að brúka hjer norsk lög, sem all-eina megi ráðfæra sig við í þeim málum hvar ei nein viss lög önnur sjeu fyrir, og arbitraire dóm því uppsegja verði, hvað í þessu

Jóns Andrjessonar máli öldungis ekki er tilfellið, heldur straff hans illvirkis útþrykkilega fastsett í Íslands eigin, enn gildandi lögbók, Jónsbókar Kaupabálks 11. kap. Hvort sem nú þetta virðist samkvæmt núverandi norsku lögum eða vorra tíma anda, er ei í dómstólanna valdi úr að bæta, heldur þess rjetta löggjafara eins.

Jón Andrjesson álitst að vera sannur að sök um að hafa vitandi og viljandi selt falska peninga sem gilda úr silfri, en ei tilbúið þá, selt svikið eða falsað silfur, og þessvegna eiga að bæta rjett sinn þeim, er hann með þeim vjelaði, og kongi 13 merkur eptir fyrstjeds Kaupabálks 11. kap., sem ekki gjörir mun á, hvort falsaðir peningar eða falsað gull eða silfur eða fölsuð vara eru öðrum seld. N. L. 6—18—1 gerir ei heldur mun á, hvort verzlað er með falsaða peninga eða falsað gulls eða silfur. Að hann hjer seldi falsaða peninga eykur því ekki eptir vorum hjergildandi lögum eða N. L. 6—18—1 hans sekt framar en á sölu falsaðs gulle eða silfurs, og um fals í þessháttar kaupum, sem nú hjer hafa stað, eru Kaupabáلكur 11. kap. oss enn á Íslandi skýr lög. Gild ástæða finst því ei í Jóns Andrjessonar umvitnaða framferði til, eptir bendingu þessa lagastaðar, að virða það honum til sektar meira eða minna að lögum, nema sú eina að heimfæra til hans brots það straff, sem nú eptir vorri almennu löggjöf á vorum tímum virðist sem næst að samsvara XIII marka sekt forðum, að þar hjá aðgættu eðli Jóns þessa illvirkis í samanburði við önnur, hver íslensk lögbók leggur 13 marka sekt. Finnur þá landsyfirrjetturinn, að af öllum þeim afbrotum, við hver Jónsbók leggur 13 marka sekt, eru eptirfylgjandi: Að færa marksteina inn á annars lóð, Þjófab. 10, að skera hval, sem maður ekki á með, um nótt undan festum, Rekab. 4, að stela í fyrsta sinni til merkur eða tveggja speciudala, Þjófab. 1. kap., og að fremja falskaup, Kaupab.

11. kap., sjerlega náskyld, öll innihaldandi svika eða þjófnaðar tegundir, sem þessvegna mættu virðast haganlegast eiga að straffast nú um stundir eptir svika eða þjófnaðarstraffsreglum, væru ei útpykkileg lög fyrir falskaupa straffi í Kaupab. 11. kap., og menn ei hefðu enn náskyldari analogi Norvegs laga til eptirsjónar, sem virðist að færa falskaup undir álíka reglu, sem Jónsbók hefur þessum afbrotum nokkrum valið, og er þá 1° aðgætandi að þjófnaður til merkur í fyrsta sinni eða tveggja rdla specia ekki getur reiknast í flokk með qualificeraðs þjófnaðar tegundum, sem varði æruleysi eða þrældóm æfilangt, ei heldur hvalstuldur undan festum, ekki marksteina færsla, ekki falskaup og, yfirhöfuð að segja, engar 13 marka bætur eptir Jónsbók í sjálfu sjer t. d. manngjalda, Þegnskylda 1. kap., Þingfb. 5. kap., hýsing útlaga í Þrjár nætur, Mannh. 6. kap., mannsal af landi, ibid. 5. kap., sár öðrum veitt á alþingi, Þingf.b. 5. kap. e. t. c. (sjá Mannh. 21. kap. og Kaupabálks 3.), varða neinu ærutjóni, heldur en enn í dag eptir sjálfum N. L., hið almenna straff með sjer ber, fyrir fölsun hluta, svo sem 6—18—1, 3—4—5—8. 2°, að eins og N. L. 6—18—1 leggur að jöfnu til straffs marksteinaflutning ólöglegan, og sölu falsaðra peninga, sem Jónsb. Kaupab. 11. og Þjófab. 10. k., álíka straffi í hverjum, síðan 13 marka bætur bæði teljast einhverjar þær stærstu Lögbókar, og ganga næst óbótamálum og á burð við aleigu lausafjár, (þó tvö dæmi ein Jónsbókar gefist um litlu hærri bætur, nefnilega í Kongserfða 5. kap. og Farmannab. 8. kap. uppá 13 merkur og 8 örtuga), svo virðist nú falskaup eptir vorra tíða lögum, sektast eiga með hæstum lagabótum, eða búslóðarmissi, sem samsvavar marksteinafærslustraffi eptir Þjófab. 10. og, þar Kaupab. 11. k. ekki gjörir mun á sölu falsaðra peninga og falsaðs gulls eða silfurs, kemur ásamt

heim við falskaupastraff eptir N. L. 6—18—4 að mestu, svo hjer verður ei þörf að yfirgefa vorra landslaga fastsettu straffstegund fyrir falskaup, og velja aðra analog straffstegund, eptir nánvipaðs þjófnaðarglæps núgildandi straffsreglu, hvað landsyfirrjetturinn þá fyrst valið hefði, þegar vor landslög ekkert víst um Jóns Andrjessonar illvirki fyndist að hafa tiltekið.

Þessvegna ber nú Jón Andrjesson fyrir hans í frammi höfðu falskaup með svikna peninga, að dæma skyldugan eptir Kaupab. 11. k. til að bæta fullan rjett sinn, þeim er frá honum fengu falsaða peninga, að því leyti ennþá er ei skeð, og í samanburði (analogie) Þjófab. 10. k., um straff fyrir marksteinafærslu við N. L. 6—18—1 og 4., og við Kaupab. 11. k., að hafa fyrirgjört búslóð sinni til kongs, að áður afdregnum löglegum kostnaði, rísandi af þessari málssókn gegn honum til 2. ág. 1817, og skuldum, þó svo, að jafnist búslóð hans ei við Lögbókar vorrar 13 marka sekt, að skuldum og ídæmdum útlátum fráðregnum, straffist hann í stað búslóðarmissis í analogie með N. L. 6—13—28 með þrennum 27 vandarhöggum í stað tukthúserfiðis samkvæmt kongsbrjefi þann 3. maí 1816. Frá 2. ág. 1817 ber sýslumanni Skúla Magnússyni allan kostnað þessa máls nýju meðferðar og dóms að standa eptir hjeraðsdómi þess setta undirdómara, Sigurðar Guðlaugssonar, þ. 13. ág. 1818, þó svo, að aktors salarium niðursetjist til 12 rdl., þar 8 rdl. frá 1817 viðkoma Jóni Andrjessyni að tilsvara, en ei honum. Einnig burtfellur tilsvar fyrir þessa varðhald frá 2. ág. 1817, þar sá nýi hjeradsakt með sjer ber, að Jón Andrjesson samkvæmt kongsbrjefi 25. júlí 1808 hefur síðan ei í varðhaldi verið. Sömu leiðis ber sýslumanni Skúla einungis 10 rdl. s. v. að lúka Jóns nú seinna í hjeraði setta svaramanni Jóni Hákonarsyni, en af Jóns Andrjessonar eigum, ber hina 40 rdl. s. v. að afgreiða, þar þessi ekki nýtti sjer þann af amtinu hon-

um setta svaramann innan sýslu, stúdent Ólaf Benediktsson (hverir fleiri í fyrra sinn voru Jóni Andrjessyni af amtinu settir, en skoruðu sig undan því starfi), heldur, en þó með amtsleyfi, seildist eptir öðrum svaramanni, lengst að, úr annari sýslu, hver meiri kostnaður á ei að falla sýslumanni Skúla fyrir sakamannsins innfall til ósanngjarns útdrags.

Loksins niðursest þess setta undirdómara Sigurðar Guðlaugssonar kostnaðar reikningur til 150 rdl. silfurs, þar þetta ómak, og sanngjarnlegt útsvar, og laun til þess setta dómara, álitst borgað með 150 rdl. silfurs.

Við drátt málsins nýju fyrirtektar finnur landsyfirrjetturinn eptir framfærðum afbötunum minna athugavert, en við sjálfs þess framkvæmd, því undirrjettarins acta bera með sjer, að sá setti dómari sjálfur samið hefur, og útgefið flest allar stefnur og vitnaspursmál, sem aktori einum bar að gjöra, og þannig að nokkru leyti verið bæði aktor og dómari í málinu, sem er gagnstætt lögskipuðu rjettargangsformi, og mætti olla hjer heimvísunar málsins á ný þessvegna, ef landsyfirrjetturinn (sic) 1°, að hjer í landi, einkum Vesturamts þess, alls engin vól er á lögkænum mönnum til reglulegrar færslu svo margbrotins og innviklaðs máls, sem hana fengju þolanlega af hendi leyst, og að þetta verk ekki kunni reglulega að væntast af þeim setta aktori sem ólöglesnum bóndamanni, 2° að annars hefði máls þessa meðferð orsakað áreiðanlegan drátt og útarmandi kostnað fyrir alla hlutaðeigendur og almúga, og þó ei fengist svo ýtarlega upplýst sem nú, hvar öldungis ólíklegt er, að hjer verði betur fáanlegt framar, og 3° að undirdómarinn ei virðist framar að hafa blandað sjer í málsfærsluna, en hæðst nauðsyn krafði og lög honum við frumpróf ætla, eða jafnvel í sakamálum að gjöra til sannleikans uppgötvunar, þegar aktor brestur með skyldunnar uppfyllingu, Þó virðist eiðs meðtaka, og fyrirkall nánustu náunga sakamannsins í þessháttar máli til vitnisburðar, nl. Magnúsar prests tengdaföður Jóns og Gróu konu hans, Guð-

bjargar konu Jóns Andrjessonar og bróður hans Andrjesar, ólögmat og ómerk eptir N. L. 1—13—17 og plakati 16. sept. 1778.

Að aktor fyrir landsyfirrjettinum nú fái 8, en defensor 6 rdl. silfurs, er borgist af sýslumanni Skúla Magnússyni, metur rjetturinn sanngjarnt.

Því dæmist rjett að vera:

Jón Andrjesson á Fremra-Skógskoti í Dalasýslu á fyrir rjettlætisins frekari ákærum um grunaða fölsun steðja vors konungs frí að vera, en fyrir falskaup í frammi höfð 1816 og 1817 með falska peninga í Dalasýslu, skal hann bæta hverjum þeim skaðann, sem hann þar með vjelað hefur, að því leyti ennþá er ei skeð; hafa fyrirgjört búslóð sinni til kongs, og standa allan af þeirri fyrri málsókn gegn honum til 2. ág. 1817 löglega leiddan kostnað, sömuleiðis gjalda sínum seinna svaramanni 40 rdl. silfurs, en reynist hans búslóð að frádregnum skuldum, og ídæmdum útlátum ei að jafnast við 17 rdl. 2 mörk specie, nú 34 rdl. 64 rbsk., reiðu silfurs, sem samsvara Íslands lögbókar 13 mörkum, skal hann í stað búslóðar missis og tukthúserfiðis samkvæmt kongsbr. af 3. maí 1816 og í analogie af N. L. 6—13—28, hýðast með vendi þrennum 27 vandarhöggum. Sýslumaður Skúli Magnússon standi allan af seinni meðferð málsins löglega leiddan kostnað, eptir undirrjettarins dómi þ. 13. ág. 1818, þó svo, að aktors salarium fyrir undirrjetti, niðursetjist til 12 rdl., defensor fái af sýslumanni Skúla aðeins 10 rdl., og sá setti dómari 150 rdl., en aktor fyrir landsyfirrjettinum 8, og defensor 6 rdl. silfurs.

Ídæmd útlát öll ber að gjalda innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýsingu undir lagaþvingun, og straff sakamannsins Jóns Andrjessonar eptir yfirvaldsins frekari ráðstöfun að framkvæma með lögskipuðum hraða.

M. Stephensen.

1819

I.

Anno 1819, þann 4. jan. var landsyfirrjettarins session, og í henni uppkveðinn eptirfylgjandi

dómur:

Bæði af eiðsvörnum vitnisburði 4 þingvotta í hjeraði og sýslumanns Skúla Magnússonar skýlausri játun í innleggi hans fyrir hjeraðsrjettinum í þessu máli, dagsettu þann 13. ágúst 1818, er augljóst, að sýslumaður Skúli hefur þann 2. ágúst 1817 fyrir rjetti að Sauðafelli neitað, að meðtaka og bóka þar framlagða beiðni Jóns Andrjessonar um frestun á málsins dómi, til vitnaleiðslu, sem Jón Andrjesson ljet sem þá mundi sjer að haldi koma, til þess að hreinsa sig frá grunsemi um hans í frammi hafða fölsun á peningum, um hverja hann þá var lögsóttur.

Þessi aðferð dómarans í sakamáli, sem hann sama dag ljet varða líff, æru og góss þess ákærða, þvert á móti bæði tilskip. 3. júní 1796 § 30, 32. án þess að minnast með einu orði sakamannsins beiðnis í þingbókinni, eða með úrskurði þar að frávísa henni, og tjá röksemdir þartil af lögum, hverjar hann fyrir æðra rjetti forsvara hygði, er því framar ólögmæt, sem ýtarlegasta rannsókn og upplýsing sakamála er dómurum fyrirlögð, og hjeraðsdómarinn þá ekkert vissi um, hvort þau vitni, sem Jón vildi leiða, vissu nokkuð eða ekkert honum til málbóta, hversvegna dómi þess setta dómara, sýslumanns Sigurðar Guðlaugssonar, til frikenningar sýslumanns Skúla Magnússonar frá Jóns Andrjessonar rjettarneitunarákæru, ber sem marklausum hjer að fráfalla og ásamt í tilliti til þess, að hann, án amtsskipunar, felt hefur með sama dómi Jón Sveinsson til sekta fyrir skript á klögu Jóns Andrjessonar, sem landsyfirrjetturinn finnur að því leyti grund-

aða, sem neitan viðtöku og bókunarbeiðni hans og rjettarins álits um hana með úrskurði eða dómi var ólög-mæt.

Á hina síðuna finnur rjetturinn, að Jóni Andrjessyni, með þeirri ólögsmætu frávísun, samt er minni skaði orsakaður, en líkindi til voru, þar öll hans tilnefndu vitni lítið hafa við peningamálsins seinni upptekt og dóm borið honum til af-sökunar, hvað landsyfirrjettarins dómur, uppsagður 30. nóvbr. 1818, gjörr sýnir.

Þessara orsaka vegna ber sýslumanni Skúla Magnússyni að standa allan kostnað þessa máls fyrir undirrjetti, fyrst öll búslóð Jóns Andrjessonar áður er af honum dæmd, og fyrir gáleysi sitt með neitaða bókun þessa sakamanns beiðnis um frest, að gjalda 2 rbd. silfurs til justitskassans, en þar á mót ber settum dómara, Sigurði Guðlaugssyni, að standa kostnað málsins appels til landsyfirrjettarins með 50 rbd. n. v. til aktors og 12 ríkisdöllum silfurs í ómakslaun. Málsins drátt finnur landsyfirrjetturinn ei orsök að sekta, en meiðandi orða-tiltæki sýslumanns Skúla til Magnúsar prests Einarssonar ber sem dauð og máttlaus að álíta.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómi í þessu máli, gengnum þann 13. apríl 1818, fráfallur landsyfirrjetturinn sem marklausum. Kostnað til þess undirrjettarhalds standi sýslumaður Skúli Magnússon eptir undirrjettarins dómi, og bæti til justitskassans 2 rbd. silfurs, en í málskostnað til landsyfirrjettarins ber sýslu-manni Sigurði Guðlaugssyni til aktors að gjalda auk 12 rbd. silfurs fyrir ómak hans, 50 rbd. n. v., hver aktors laun og kostnaður greiðist þessum af justitskassanum mót endurgjaldi af sýslumanni Sigurði Guðlaugssyni. Þau af sýslumanni Skúla, Magnúsi presti Einarssyni, í innleggi völdu sneiðyrði, skulu ómerk vera og sem ótöluð. Ídæmd

útlát greiðist innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

Actum ut supra.

M. Stephensen. Ísl. Einarsson. B. Thorarensen.

II.

Anno 1819, þann 27. apríl var landsyfirrjettarins session, og í henni uppsagður eptirfylgjandi dómur í sauðapjófnaðarmáli Páls Jónssonar úr Hnappadalssýslu.

Páll Jónsson frá Kaldárbakka í Hnappadalssýslu er í hjeraði lögsóttur fyrir þjófnað á tveimur sauðkindum, nefnilega á einni ærkind frá Sigurði hreppstjóra Helgasyni í Krossholti, og á einum veturgömlum sauði frá Grímólfi á Jörfa, ásamt fleiru smálegu. Þennan þjófnað hefur hann sjálfur stöðugt meðkent, líka vitni ánægjanlega sannað hann að honum sekan. Áður er hann, þann 30. marz 1817, dæmdur og straffaður sem opinber að sauðapjófnaði, hvers vegna enginn efi er um hans fulla lögaldur til ströffunar fyrir þetta hans í öðru sinni framda sauðapjófnaðar afbrot, fyrir hvert hann nú með hjeraðsdómi þann 28. jan. þ. á. er dæmdur til að sæta húðstroku og æfinlegum þrældómi í Kaupmannahafnar festingu, sömuleiðis að gjalda ígjald hins stolna að því leyti ei er aptur fengið og allan af málinu löglega leiddan kostnað.

Þennan undirrjettarins dóm ber nú eptir fyrtjeðum málavöxtum sem of harðan til síðu að setja, því þó plak. frá 24. marz 1786 um tíma setti sauðapjófnað til straffs í röð með þeim grófu, eður svonefndu sjerlega saknæmu (qualificerudu) þjófnaðar tegundum, sem tilskip. frá 20. febr. 1789 í 4 § ljét varða kagstrykingu og æfinlegum þrældómi í festingu, með hverju æruleysi sakamannsins er samfara, ákvarða vor núgildandi lög Páli Jónssyni fyrir í annað sinni framinn sauðapjófnað ekkert ærutjón eða húðstroku, ei heldur æfilangan þrældóm, síðan kongsbrjef frá 25. júlí 1808 í § 8

setti sauðapjófnað aptur, eins og áður en plak. 24. mars 1786 útkom, í flokk einfalds þjófnaðar tegunda, þó svo, að hann sem saknæmust þeirra, straffist í fyrsta sinni, minst með tveggja, mest með 5 ára tukthúserfiði, og nú, þá ei sætir meir en þriggja ára straffi, með vandarhýðingu samkvæmt fyrirskipun kongsbrjefs frá 3. maí 1816, hvaraf ljóst er að sauðapjófnaður í öðru sinni framinn á nú að straffast sem einfaldur þjófnaður í öðru sinni samkvæmt tilskipun þann 20. febr. 1789 § 2, þó með því hæsta þar tiltekna straffi, sem fyrir saknæmustu tegund einfalds þjófnaðar, eður með 5 ára festingarerfiði. Þarhjá ber sakamanninum Páli Jónssyni að gjalda ígjald þess stolna, að því leyti ei er aptur komið til eigendanna eptir hjeraðsdóminum, og allan af þessari málsókn löglega leiðdan kostnað, þar á meðal til aktors fyrir landsyfirrjettinum 8 rbd. en defensors 6 rbd. silfurs, hverir greiðist svaramönnunum af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi af eigum hins seka, eða, et þær ei hrökkva, þá með jöfnuði á amtið. Mál þetta álist vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómur í þessu máli genginn, á í tilliti til ídæmds straffs sakamannsins Páls Jónssonar ógildur að vera, en þessi sakamaður á fyrir framinn sauðapjófnað í öðru sinni, að þrælka í 5 ár í Kaupmannahafnar festingu, gjalda ígjöld hins stolna eptir hjeraðsdóminum og allan af málsókninni löglega leiðandi kostnað, hvar á meðal 8 rbd. silfurs til aktors fyrir landsyfirrjettinum, en til defensors 6 rbd., hverir 14 rbd. silfurs greiðist þeim nú af justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum hins seka eða með jöfnuði á amtið.

Þessum landsyfirrjettardómi ber að yfirvaldsins tilhlutun með lögskipuðum hraða fullnustu að veita.

M. Stephensen.

II.

Anno 1819 þann 7. júní var landsyfirrjettarins session, og í henni upplesinn eptirfylgjandi dómur í Beinamálinu úr Húnavatnssýslu:

Árið 1802 hraktist lengi í hafreikum, og loksins í hafis, skipari Knútur Herlów Petersen, sem rjedi fyrir skútu, er nefndist Hákarlinn, unz hann, vatns og elds og vistaþrota orðinn, hjelt að landi nálægt Hjaltabakka í Húnavatnssýslu, sendi þar tvo farmenn sína á land til þess að fá sjer eld og vistir, en einkum kunnugan mann, er fengi vísað honum leið á rjetta höfn. Þeir lentu fyrra part sunnudags, þann 18. okt. s. á., en á svipstundu umhverfðist sjór svo með brimi og norðan stórviðri, að þeim var ófært út aptur frá landi að leggja. Varpaði skútan því atkerum þar fyrir framan, en fyrir þeim rak hana svo á mánudaginn, að hún krakaði niður við Hjaltabakkasand, en skiparinn sást uppi í reiðanum að vingsa hatti sínum, og var hann þá einn eptir á skipinu með kokknum. Að kveldi sama dags þess 19. október 1802 eða um fylgjandi nótt, virðist líklegast að skúta þessi hafi þar algjörlega strandað, því á þriðjudagsmorguninn þann 20., mátti um fjöru ganga þurrum fótum í hana. Þann dag fanst kokkurinn dauður undir kistum 2 eða 3 í káetunni, en skiparinn algjörlega horfinn og sást ei framar. Tunna tóm sást þarámót standandi upp á endann á sandinum, brennivínsflaska ásett; skipshundurinn liggjandi þar hjá; ein stígvjel, nokkrir segja með blóðdrefjum á, og annað smávegis fanst þar og. Líka í sandinum mannaspor strax þá fyrst var á þriðjudagsmorguninn að komið.

Að skiparinn samt ei fanst og að ekkert af peningunum hans framkom, hverja þeir tveir í land komnu skipverjar sögðu hann þó talsverða átt og undir höndum haft hafa, og geymt í kistli, vakti samt strax bæði þeirra og annara meгна grunsemd um, að honum hefði af mönnum verið fyrir kom-

ið, en peningum hans rænt, bæði þessvegna, að hann tjáðist vel sundfímur maður og að veður og sjávargangur þá stóð þar á land, sem efalaust hefði mátt kasta líki hans strax upp á sandinn, þó hann druknað hefði, og líkið þessvegna finnast þar, hvar auk þessa gengt var með fjöru á land af skipinu, sem svo grunt og nærri landi var komið á mánudaginn þegar tilsást, að við sandinn niðurkrakaði þessi smáskúta. Yfrið margar líkur fleiri gjörðu einkum vissa menn, helzt þó Þorvald bónda Jónsson á Gauksmýri og Eggert bónda Rafnsson á Ásbjarnarstöðum, grunsama um skiparans morð, og dreifðu líkur þær allræmi þar um síðan stöðugt út. Þó sjest engu þar um að vera með lagarannsóknnum hreyft, fyrr en Einar prestur Guðbrandsson hafði þann 5. nóvbr. 1817 og litlu síðar ásamt stjúpsonum hans, Magnúsi og Jónasi Jónssonum og vinnumanni Bjarna Eyjólfssyni tilkölluðum, fundið, grannskoðað og uppgrafið dauðs manns bein nálægt Blönduós. Þó fundu þeir ekki öll beinin, því annan mjaðmarspaðann, báða armleggi og mäske fleiri bein líkamans vöntuðu. Kaupmaður Schram, sem hjerum fjekk fregn, sem sá, er meðgjörð mesta hafði með björgun og sölu þess strandaða skips og góss 1802, fól þann 20. nóvbr. 1817 administratori Olsen á hendur, sín vegna að útvega löglegt frumpróf um þetta grunaða morðmál tekið, og eptir ásigkomulagi halda því til laga unz sæist, hvort rannsóknin gefa mundi yfirvöldum tilefni til þess lengra framhalds. Hvað og virðist svo, því eptir það frumpróf var í þessu máli tekið 3. des. 1817, skipaði viðkomandi amtmaður, þann 5. janúar 1818, þess reglulegt framhald undir dóm, administratori Olsen sem aktori því fram að fylgja, en sýslumanni Jóni Jónssyni að setja þeim grunsömu akærðu svaramenn, ef beiddust eða þörf krefði.

Frá 4. des. 1817 hafa síðan mörg þing haldin og fjöldi vitna leiddur verið í þessu stórmæli, þó með undra löngu millibili á stundum, svo sem frá 21. apríl til 23. sept.

1818, þá mjög lítið sjest við málið gjört vera eða markvert til 9. nóvember sama ár, hvað undirdómarinn vill afsaka, sumpart með embættisönnum hans öðrum, og langvarandi heilsulasleika og sjúkdómi, sumpart með ferðalögum viðkomandi vitna og málsaðeigenda, og með ísjárverðri töf manna frá heyönnum um sláttinn; að nokkru leyti og með veðráttufari, en þó einkanlegast með því, að framkomnar líkur mót þeim ákærðu Þorvaldi og Eggert, — en þótt báðum uppvísuðum að minsta kosti að þjófnæði frá strönduðu fólki, — ekki að hans meiningu gjört hafi meiri hraða nauðsynlignan, nje heldur heimilað þeirra misgrunuðu af aktori uppástaðna varðhald, eða meðdómsmanna nefnd í málinu, af hverju landsyfirrjetturinn þó engu fær meðhald veitt, nje heldur undirrjettarins dómi, sem fjell þann 22. desember 1818 til fríkenningar Þorvaldar frá ákæru um að að hafa myrt skipara Petersen, og Eggert frá írekari ákærum og straffi fyrir sama, sem því undarlegra var, sem allir vitnisburðir og líkur lúta miður að flestu leyti til Eggerts en Þorvalds áfellis. Einungis eru báðum dæmd 10 vandarhögg fyrir stolna fjármuni af því strandaða skipi og útlát þeirra ígildis, en ekkert er skipt sjer framar af grunsömum, um Þorvald vitnuðum, illverkum, bæði með öðrum þjófnæði, og frömdum óhæfum við barn hans og móður. Þessum dómi fær landsyfirrjetturinn nú því síður meðhald gefið, sem:

1° Megnar líkur og að nokkru leyti sannfæringar um sekt Þorvaldar eru framkomnar um ýmisleg af honum framin óhæfuverk, svo sem viðvíkjandi morði skipara Petersens og öðrum ódádum.

a. Að skiparinn hafi lífs í land komist, er líklegt, bæði af þeirri í sandinum á undan uppreistu tunnu með ásettri flösku, sem þeir fundu þar, er vitni fengust um að þangað hefðu fyrstir komið, eptir það duggan strandaði, og er ei ólíklegt, að hann notað hafi hana til að bjarga sjer og peningakistli sínum á til lands, og þetta tekist honum; hann haft

með sjer brennivínsflösku til hressingar, sett hana á tunnuna uppreista í sandinum, en fallið síðan í miskunarlausar stigmannahendur. Líka af því, að lík hans, sem, mælt eptir veðurstöðu og ásigkomulagi öðru, hefði annars mátt finnast, annaðhvort í skipinu, eða upprekið á sandinn, hvar örgrunt var á, jafnvel um hásjó, þar skipið þá niðurkrakaði, en þurru fötum mátti ganga út á það með fjöru. Kistill hans og peningar máttu og þar, eða í skipinu, efalaust fundist hafa, ef hvorttveggja ei hefði mætt ómildra höndum.

b) Beinir, sem Einar prestur Guðbrandsson fann 30 föðum ofar en hæðsta sjávarrót gekk, og fyrir ofan marbakka, voru $\frac{1}{2}$ mílu frá stað þeim, hvar skipið strandaði, hvar hvorki sjór nje vötn til ná, og hefðu þau mátt kasta þeim þangað, sem álíst ómögulegt, hefðu þau ei legið þar flest kyrlega saman með aðhlaðinni, sem svo sýndist, steinaröð, en líklegra er, að eptir svo mörg ár, hafi loks sandinn innan um stórgrytið, hvar í þau fundust, ofan af þeim rífið. Þau fundust þar heldur ekki öll, því handleggi, mjaðmarspaða og fleiri vöntuðu. Lágu ekki í náttúrlegri og samanhangandi röð eða legu, en tábein hjá höfði, og fleira fanst í legu þeirra frábrugðið, sem gjörir enn sterkari þær megnu líkur, sem

c) vitnin Jón Illugason (bls. 55), Guðmundur Halldórsson á Ási (þessi eptir Bjarna á Guðrúnarstöðum), Jón Guðmundsson á Eyjólfsstöðum (bls. 67) og Jón Jónsson (bls. 67—68), og Steinunn Jónsdóttir á Ægissíðu (bls. 23) og mörg fleiri gefa um, að Þorvaldur verið hafi aðalfrumkvöðull til morðsins, og þetta eiginlega framið. Jónar þessir bera eptir Guðmundi heitnum á Akri, að sagt hafi 1802 Þorvald fortakslaust vera skiparans morðingja. Þeir 2 fyrstu, að Guðmundur á Akri gengið hafi út á Sandinn um nóttina, og sjeð þar tvo menn, annan í önnum með að verja morðingjann ásókn af skipshundinum, hinn að lífláta skiparann, brytja og láta í poka. Steinunn ekkja þessa Guðmundar bar eptir manni sínum, að Þorvaldur hafi eitthvað til morðs-

ins vitað, og leið í ómegin, þá hjer um vitna átti, var svo henni þá slept óyfirheyrðri, þá viðraknaði, í stað þess að nota þá verkun til sannleiksins sterkari uppgötvunar, sem vitnisburðurinn olli henni.

d) Sami Jón Illugason sór (bls. 35), að matrósinn Friðrik strax auktionsdaginn 1802 hafi eignað Þorvaldi morðið, og marg-opt veturinn eptir á Þingeyrum, og að ei vissi, hvar Þorvaldur var þá nótt, sem skipið strandaði, þó Friðrik væri þá á sama bæ, sem Þorvaldur, nefnil. á Hjaltabakka. Það er

e) og vitnað af Hjaltabakkafólki, að hann kom frá kindaleit seinna heim á mánudagskvöldið seint, en Jón Rafnsson. Líka borið af nokkrum, að þeir heyrt hafi, sjá bls. 14 í vitni Jóns Þorleifssonar, bls. 24, að hann og Eggert ei hafi heima verið þá nótt (bls. 36 að spurningu 13), og lýtur Jóns Rafnssonar vitni (bls. 32, 35) að sama, og að Þorvaldur

f) spurði matrósana ýtarlega um alt ásigkomulag á skipinu, áður en það strandaði, þó Jón ei vissi (hvað samt gat skeð) neinn fara úr bænum um nóttina.

g) Þorvaldur kom tvisvar eða þrisvar (bls. 29) klútum og ljereptsskyrtu, öllu sjóvotu fyrir hjá Önnu Rafnsdóttur til að þvo fyrir sig (hvað Elín á Ytri-völlum fjekk heimuglega hjá Önnu að vita), og tjáist húsbóndi Elínar, hvern hjer um bar að yfirheyra, að hafa sagt þartil: gott hafi hún (s. skyrtan) verið frí af blóði. Þorvaldar fyrri kona sást og brúka klút á höfði við kirkju, sem annar matrósanna sagði vera skiparans, og legið hafa venjulega ofan á peningum hans, en sem skiparinn hafði brúkað seinast um halsinn (bls. 62), og Þorvaldur sjálfur annan (bls. 61), og svo vitnar Valgerður Kristín á Fjósum (bls. 34, 54) um þa votu skyrtu og silkiklúta, af hverjum Þorvaldur fyrst ei kannaðist nema við einn. Líka ber hún um dönsk smíðatól hjá honum sjen í trjeskál, en nær fyrst, hvar og

hvaðan fengin, vantar alla skýrslu um. Skyrstu danska, síða seldi Valgerður annars Marsibil Semingsdóttur, líklega þá sömu. Um konu í Hjaltabakkasókn, er þurka átti fyrir Þorvald 2 silkiklúta í barmi sínum, og um ásigkomulag þeirra klúta, hvarum Stefán [Guðmundsson vitnar (bls. 24), vantar og betri skýrslu.

h) Að hundur skiparans, hvers hollustu var tamt að glepsa að þeim, sem ömuðu eiganda hans, ákaflega lagði Þorvald í einelti með grimmleika, má og styrkja þær líkur, að hann hafi öllum öðrum framar skiparanum grandað, ásamt því að hundurinn sást og koma innan eptir sandinum við og við úr þeirri átt, sem beinin síðan fundust, sem og gefa kann grun um, að hann fylgt hafi morðingjanum þangað, hvert líkið var brytjað borið. Sú umvitnaða brytjan mátti og vel rugla beinunum.

i) Að ekkert af íveru fataleifum fanst, svo sem hnappar eða annað, sem auðvitað var að skiparinn hefði á sjer haft, ef vatns eða sjórekið hefði þangað, sem beinin fundust, (hefði þetta verið mögulegt), svo sem peningar, lyklar etc. sem hann efalaust hefur á sjer haft.

k) Andsvar Eggerts Rafnssonar til afsökunar sjer fyrir því að hann borna morði: Hvorki grýtti jeg, barði jeg, nje stakk jeg Knút, sýnist og benda til þeirra banatilræða, er annar hefði honum veitt en hann (bls. 64); en — Eggert máské þó tilvitað.

l) Að fleira af skiparans góssi, en Þorvaldur meðgekk, hjá honum sást (hvar með máské smíðatólin og trjeskálín teljast mega), svo sem cirkillinn, klútar, skyrtu og fínar grænar klæðisbuxur, er Þorvaldur sást bera næst sjer (bls. 58), styrkir þar hjá grunsemina, einsog það blóðuga stígvjel, sem nokkrir (bls. 55, 57, 78) hafa umvitnað, og bannað vera börnum á Akri að segja frá; fyrir hvað Steinunn ekkja Guðmundar heitins (bls. 78) ei þrætir, en sem alt er of linlega eptir grenslast.

m) Umvitnuð fátækt Þorvaldar fyrir ströndunina, en mikil peningaeign strax eptir; kaup þá á jörð og fölun jarða er ásamt öðru mikil styrking um fyrtaðar líkur, einsog svar Eggerts Rafnssonar til 9. spursmáls (bls. 58), hvort Þorvaldur mundi geta keypt jörð, er hann falaði? Hann hefur nóg af peningunum. Jeg skal þegja, má virðast lúta að sama (bls. 31); hafði hann heyrt, að Þorvaldur hafi eitthvað það illvirki unnið, sem gjöri hann óupplitsdjarfan og að ilt sje eitt-hvað í fari hans, líka að hann hafi það sjeð til Þorvalds, sem ei hafi sjeð til annara, hvað Þorvaldur og ber álíkt um Eggert.

n) Að Þorvaldur optast varð orðlaus og sem sleginn af samvizkunögun, þegar honum brígslað var um hvað vonda hefði innanbrjósts að geyma; um peningakistilinn og um morðið etc. bls. 52, 53, 56.

o) Það vonda illmensku ríkti og orð, sem Þorvaldi er borið fyrir margvísleg hrekkja og skelmisbrögð við menn og skepnur, hótanir og ógnanir, jafnvel með aðförum og drápsverkfærum að vinna á mönnum, og jafnvel hafi ei svífst að leggja hendur á sína eigin móður, bölvað henni skammarlega og óguðlega (bls. 50), og svo meðfarið, að öll líkindi eru eptir vitnaframburði til að halda hann hennar aumkunarlega dauða olandi jafnvel, ásamt síns eigin barns. Hótun að taka fyrir háls á móður sinni (bls. 57, 58, 74, 78); kvörtun hennar yfir misþyrmingum hans, og innileg bón að láta sig ei til hans aptur (bls. 47, 52). Hennar hryggilega endalykt (bls. 64) og barns hans, sem dautt fanst við Sigríðarstaðavatn. Hans vonda samvizka útaf óguðlegri breytni við móður sína og sannfæring um, að hann verðskuldaði þar fyrir að setjast í járn. Hans ótti þá fyrir rannsókni kistu sinnar. Hans illa útlit, órólega lund, ótti fyrir reymleika, og fölun á góðum ráðum við honum eptir dauða skiparans, þá hann sem fleiri af almúga, hjeldu, að honum fylgdi vofa

hans, sem áklagandi og kveljandi morðingjann, undir ýms-
um blóðugum myndum, sem þeirra trú skóp, hverja samt
við mann, hvern samvizkan nagar, vel mátti nota til sann-
leikans uppgötvunar. Hans tilraun að stappa þrætni í konu
sína, þá hún meiri virðingu fyrir samvizku og sannleika virt-
ist bera en hann. Áhyggja fyrirfram að vilja tala við, og
afvegaleiða vitni, er hann óttaðist mundu bera eitthvað sjer
á móti, sum með ógnunum t. d. við Símon Bjarnason (bls.
52, 53), ef nokkuð bæri fyrir rjetti, sem honum ei líkaði,
og að drepa Einar Skúlason (p. 30), ef ei hjeldi
kjapti, er þessi kvaðst sjá mann standa hjá Þor-
valdi með áverka á, um hvað Þorvaldur þó var full-
trúa, er hann leitaði ráða við reymleika í vöku og svefni
(bls. 56). Konu hans hastarlegi sjúkaleiki, er að kom við yfir-
heyrslu á þinginu. Hans þrætni fyrir allan þjófnad fyrst, og
að hann aldrei meðkent hefur nema lítillræði af þeim þjófn-
aði, sem upp á hann er vitnaður, og á mörgu víða framinn,
svo sem klútum, skyrtu, cirkli, járnskóflu, grunsamri tölgar-
töku á Sauðanesi, hvers þjófnadar refsing og eptirgrenslan
aldrei fær úrelst. Eins um vitnaðan rekaþjófnad. Hótunar-
yrði við administrator Björn Olsen í hans tilliti (bls. 52),
þar báðir einir væru, og loksins hans (bls. 55) inn-
færðu, gífurlegu þrætnisorð að væri hann sem sá, er
drepíð hefði skiparann, skyldi hann aldrei
meðganga, þó höggvinn væri í stykki. Alt
þetta vottar þessa sakamanns staklegu frekju og guðleysi, sem
þessvegna vel hefði mátt minna dómaraann á, þó aktor hefði
ei svo útprykkilega þess krafist, að í því líkum stórmælum,
var stór nauðsyn, og skylda hans, báða þessa akærðu menn
aðgreinda í duglegt varðhald og járn að setja, aldrei líða
þeim saman að ná eða til vitna og annara, aldrei á nokk-
urt vitni að hlýða, í stað þess að báðir nú hafa lausir dark-
að í 1½ ár, hlýtt á vitni, og hvort vitnið á annað, þessi opt
verið yfirheyrð vikum seinna, og sjálf kona Þorvaldar latin

óyfirheyrð, halda laus heim með honum af þingi, unz hún öll umbreytt í lund, og hert af Þorvaldi, mætti seinna, þá hann hafði auðsjáanlega hana undirbúið og ummyndað, sem ráða má og af tilraunum Þorvaldar, umvitnuðum á þingi (bls. 55), þó hún í þessu máli, og eptir því líkar tilraunir aldrei ætti nje mætti í eið takast.

Þær helstu líkur um meðsekt Eggerts Rafnssonar í skiparans morði, hefur aktor fyrir landsyfirrjettinum talið að vera:

1° Meðkendan þjófnad hans sameiginlega með Þorvaldi á peningum úr fundnum silkiposa í strandaða skipinu 1802.

2° Víða um hann vitnuð ágirnd, nízka og gróðahugur.

3° Samvera hans með Þorvaldi, þá skipið strandaði á Hjaltabakka.

4° Umvitnuð orð þeirra Þorvaldar og Eggerts, að sjeð hefðu það, hvor til annars, sem til einkis annars sjeð hefðu.

5° Að vestishnappa hafi hann selt veturinn eptir það skipið strandaði, en hverjum bar nákvæmlega að upplýsa, fyrst Eggert þessa þrætir.

6° Hans áðurnefndu orðatiltæki um peningaeign Þorvaldar (bls. 58), og, að ei grýttti eða stakk hann Knútt (bls. 64). Líka kemst það vel heim við frásöguna eptir Guðmundi á Akri, að hann sá 2 menn við skipsstrandið (bls. 55), annan í önnum að myrða og lima í sundur skiparann, hinn með að verja morðingjann fyrir hundinum. Eggert gat því vel verið þessi síðari, og í vitorði með morðingja, hvern Guðmundur 1802 lýsti Þorvald að vera.

7° Eggerts geðveiki síðan umvitnuð mátti og náttúrlega af þessu leiða.

Aktinn sýnir allstaðar því nær, að dómariinn alls ekkert hefur í því líku stórmæli viðborið sjálfur að frama sannleikans uppgötvun, heldur með sjerlegri deyfð og drætti meðhöndlað málið öldungis sem privat-mál; aldrei nokkurt vitni konfronterað, eða þá ákærðu við þau, sem þó í sakamálum

er hin mikilvægasta skylda, já, liðið talsmönnum þeirra ákærðu að fyrirleggja þeim spurningar, og með þeim orð í munn, sem beinlínis miða til þeirra frúnar, en til sannleikans niðurdreps; og ekkert skipt sjer af að taka upp eða beiðast viðkomandi amts skipunar til ákæru annara undir þessari málssókn, framkominna, grunsamra illverka, t. d. um fráfall kokksins, sem í káhattunni fanst undir 2 eða 3 kistum, þó er enn óupplýst hvort líkindi til voru, að hann náttúrlega hafi þar mátt undir þeim lenda, án manna tilverknadar (bls. 45); ekkert um vætu í skipinu, eða þess brot, eða um útgrynningar nálægt því, sjón frá því til bæja, til ósanna, og annarar afstöðu, sem villa hefði mátt skiparann af rjettri leið til bæja, og leiða í háska; ekki hversu ofarlega stígvjelið fanst, eða um blóð á því; ekki um þann glöggast vitanlega tíma, nær skipið strandaði, og hversu þá stóð á sjó, hvort svo brotið var, að göss úr því skolast mátti út til lands; ekki er Hjaltabakka fólk ýtarlega nóg yfirheyrð um alt þessu máli viðvíkjandi, og kvitt þann, er útbarst eptir því (bls. 15 etc), Þorvald og strandið áhrærandi; ekki um vesti og buxur hjá Eggert (bls. 30); ekki Teitur á Þór-eyjarnúpi nóg um það, hann hafði af öðrum heyrt eða Jón Rafnsson, hvort þá vantaði af fje á mánudagskvöldið, þá þeir Þorvaldur skildu, eða Þorvaldur sjálfur þarum til sam-
burðar, og hvað, eptir það hann skildi við Jón, hefði haft að sýsla.

Ekki var síður skylda að taka undir rannsókn og dóm, og gjöra nauðsynlega ráðstöfun fyrir ákærum um guðlausa meðferð Þorvaldar og líklega bana orsök móður hans og barns, þar þvílík óhæfa ei má af yfirvöldunum, þá vitnast, afskiptalaust líðast. En — eptir alt þetta, hvar aktor þó upp-
ástóð æfilangt þrældómserfiði, og æruleysi þeirra sekuðu, dæmdi þó dómarinn einn þvílík stórmæli öll, án meðdómsmanna; en þótt um allfæst þeirra neitt að lokunum, nema 10 vand-
arhagga straff, hverjum þeirra ákærðu, og báðum jafnt, eins

og fyrir þá allra lítilvægustu politi-yfirsjón, um sumt þó öldungis óendilegan dóm. Sumt er ekkert dæmt, og í málskostnaðarins tilliti er röksemdalaust talsverðu slengt af málsins kostnaði upp á kaupmann Schram, honum til útsvars, hverjum alls engan kostnað af því líku opinberu stórmæli þó bar að standa. Reikningum sumra, svo sem hreppstjóra Ólafs í Beinakeldu, og Jóns Ólafssonar á Hnausum, er umtalslaust og ódæmdum slept, hversvegna hvorki þeir reikningar, sem áður í hjerði ódæmdir kunna hjer nú undir álit að koma, nje heldur aðrir reikningar málsins, (hverja allmarga virðist þar hjá lögum samkvæmara niður að setja, svo að sakamáli verði ei, mót ríkisstjórnarinnar tilgangi eða rjetti, fáeinum ósanngjarnt gróðæfni, en almúga eins ósanngjarnt útdrag). Þar öll þessi atriði verða nú vegna meðdómsmanna brests, og af honum og öðrum brestum leiðandi nauðsynlegrar heimvísunar málsins, að metast sem enn ódæmt, en undirrjettarins dómur sem marklaus, því framar sem yfirheyrsla vitnanna, og þeirra ákærðu, og beggja framburða samburður, en þar er, þeirra fyrri sem hálfgjörðan, þeirra síðari sem ógjörðan að meta. Ekki er spurt til hlítar, nær nýju sporin í sandinum sáust, hvert þau lágu, hvort eptir einn eða fleiri, eptir stígvjel eða íslenzka skó; ekki um blóðdresjar á þeim eða klútunum, skyrtunni, smíðatólunum, og nær þessi fyrst og hvar helst á Hjaltabakka sáust, þarf því betur að leiða öll þar að lútandi vitni, eins Þorbergs Árnasonar, og af þeim ákærðu að krefja betri grein á heimild tortrygðrar peningaeignar Þorvaldar, og hvað Eggert um hana veit að tilgreina framar en átæpt hefur; eins um smíðatólin, cirkilinn og fleira, er hjá Þorvaldi fanst. Sömuleiðis finnur landsyfirrjetturinn, að sú af aktori fyrir þessum rjetti nefnda leit á eigum þeirra ákærðu, undir eins og þeir í fangelsi settust, var hentug, ef eitthvað af stolnum fjármunum frá skipinu hefði í þeim eigum fundist, um hvert nú máske er minni von orðin, þó skýrsla Gísla á Steinnesi (bls. 57) mætti til hennar bent hafa,

og til vandaðri rannsóknar og yfirheyrslu þeirra sekuðu, bæði um það, sem Þorvaldur bað hann úr kistlinum að taka, en sem ei er nefnt, og ótal fleira, er leiða mætti til bráðra tvísagna, ef sannleikann dylja vildu undir ómerkum framburði. Mörg tilnefnd vitni, sem tjást vita eitthvað til málsins upplýsingar, eru og ennþá óleidd t. d. Margrjet á Hnjúkum, og Þórdís systir hennar um þurkun á þeim tveimur silkiklútum; Björg vinnukona á Hjaltabakka 1802, Ásmundur á Hurðarbaki um Eggerts áminstu orð (bls. 63) »ei grýtti jeg« etc; Brandur á Ásgeirsá um grænu klæðisbuxurnar (bls. 58); Sigurfljóð og Steinunn á Ægisíðu um blóðuga stígvjelið (bls. 57, 78); Bjarni á Hæli (bls. 55), er heyrði Þorvald lokka konu sína til falsks vitnisburðar; Þorlákur á Þorfinnsstöðum um meðferð á móður Þorvalds; Guðmundur á Borg um lánaða 50 rdl.banko (bls. 10); Bergur á Gauksmýri, Bjarni á Guðrúnarstöðum (bls. 67) um líflát skiparans, María á Kulgili (bls. 61), Hreggviður á Ásbjarnarnesi, Magnús á Steinnesi, Málfríður í Melrakkadal, Kristín systir Ólafar Benediktstöttur, og Álfhildur í Blöndudalshólum um klútana (bls. 68); Steinunn á Ægisíðu (bls. 78) um klút gefinn Kristínu á Geirastöðum o. fl.

Máls þessa langi dráttur mætti að sönnu virðast óforsvaranlegur með öllu, eins og þess áður upplýsta óreglulega meðferð, og leiða til áfellsdóms fyrir undirdómarann, ef ei alkunnugt væri, að hans langvarandi heilsuleysi og aðsígandi aldurdómshrönnun með fleiru afsaka mætti hann frá að geta af hendi leyst fullreglulega meðferð svo vandasams og margbrotins stórmælis, sem virðist hans kröptum vera ofvaxið. Hversvegna landsyfirrjetturinn finnur fulla nauðsyn til, um leið og hann heimvísar þessu máli til nýrrar upptektar frá rötum í hjerði, og dóms með lögskipuðum hraða, að ákvarða þess nýja meðhöndlun af öðrum dómara, sem hlutaðeigandi ammaður þartil útnefnir, þó á kostnað þess reglulega undirdómara.

Til þessa setjandi dómara atkvæða í málinu vísast einnig

sjerhverjum hlutaðeiganda kostnaðarreikningum, til hverra sanngjarns álits þeim á meðan sje rjettur geymdur, þar þann áður í málinu gengna hjeraðsdóm ber vegna meðdómsmanna skorts og fyrtdra bresta allra, sem ódæmdan í öllu tilliti að álita; og ber þá ákærðu menn Þorvald Jónsson og Eggert Rafnsson eptir amtsins frekari tilhlutun í duglegt og aðskilið varðhald að setja, og þeim engan fund með áðurstefndum og afheyrandi vitnum að leyfa, nema þá dómarrinn býður til samburðar og yfirheyrslu við rjettarhald. Eins ber gegn sjerhverjum þessara sekuðu lagaákæru að hefja, um alla hjer að framan hverjum fyrir sig fundna ákærupósta, og aðra sem undir málssókninni framkoma kynnu, hvartil sá í málinu áður setti aktor virðist landsyfrrjettinum, ef hlutaðeigandi amtmanni sama sýnist, allvel hentugur, þar rjetturinn eptir öllum kringumstæðum finnur færra að hans hálfu abótavant við meðferð þessa máls, en að dómarrans leyti, en þótt regluleg meðferð svo margbrotins stórmælis einnig sje af fæstum öðrum en vel löglesnum mönnum hjer í landi heimtandi fyrtdra orsaka vegna. Eru því áður ótaldir brestir við hana nú ei sektaðir af þessum rjetti. Loksins álitur landsyfrrjetturinn vissara, en þótt enginn viti nokkurn mann farist hafa nálægt því plássi, hvar beinin fundust, nema ef vera kynni Erlendur frá Torfalæk, hvers þessi bein með góðum tönnum í höfði ei gátu verið, þar hann vitnast verið hafa tannlaus af elli, um beinanna lýsta útlit, legu, ásigkomulag, fót og lærleggjalengd að útvega landsphyci frekara álit í stað þess ógreinilega, sem Chirurgus Ari hefur útgefið, og í því tilliti að senda honum paraðlútandi upplýsingu af málsins skjölum, svo að þetta hans álit fái til yfirvegunar komið við málsins nýju fyrirtekt í hjeraði.

Af justitskassanum bera aktori fyrir landsyfrrjettinum 19 rdl. 32 sk., en defensori 10 rdl. mót endurgjaldi á sínum tíma þaðan sem reglulegur dómur máls þessa frammar mun ákvarða.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómur í þessu máli genginn þann 22. desbr. 1818 á marklaus að vera, en málinu visast hjer með heim aptur í hjer að til nýrrar fyrirtektar frá rötum, vitnaleiðslu, löglegri meðferðar og dóms um öll þau afbrot, sem skjöl í þessu máli hjer framkomin og vitnaleiðslur gjöra sakamennina Þorvald Jónsson á Gauksmýri og Eggert Rafnsson á Ásbjarnarstöðum grunsama eða uppvísa að, bæði í tilliti til grunsamrar hlutdeildar þeirra í morði skipara Knuds Herlöws Petersens árið 1802, og þjófnaðar þá framins við ströndun skútunnar Hákallsins, hverri hann stýrði. Sömuleiðis í tilliti til alls annars þjófnaðar og illverka beggja, sem undanfarin málssókn í gegn þeim í þessari sök sannar þá valda af, eða grunsama, eða sem nú byrjandi ný kann framar í ljós að leiða, sjer í lagi, hvað Þorvald á Gauksmýri snertir, umvitnaða, ókristilega breytni í orðum og verkum við móður hans og barn, sem dautt fanst hjá Sigríðarstaðavatni, og um þeirra ískyggilega fráfall, að því leyti, sem honum það viðkoma má.

Og ber þetta mál á kostnað undirdómarans með lögskipuðum hraða á ný að meðhöndla af öðrum dómara, sem viðkomandi amtmaður partil skipar, en þá ákærðu sakamenn, eptir amtsins frekari ráðstöfun, að setja í örugt og aðgreint varðhald til dómsloka. Öllum viðkomendum skal þarhjá geymt vera við væntanlegan undirrjettardóm að beiðast sjer tildæmd sanngjörn laun eptir lögum fyrir ómak og kostnað þeirra við mál þetta hingað til. Aktori fyrir landsyfirrjettinum bera 19 rdl. 32 sk., en defensori 10 rdl. í laun af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi eptir dómslokum í málinu.

M. Stephensen.

IV.

Anno 1819 þann 5. júlí var landsyfirrjettarins session, og fjell þar þá svolátandi rjettarins úrskurður:

Af þeim í rjettinn framlögðu skjölum er það auðsætt, að fatalia appellationis í þessari sök eru úthlaupin, þegar aðgætt er, að politirjettardómur er afganginn í sökinni þann 31. oktbr. f. á., og landsyfirrjettarstefna úttekin þann 26. mars síðastl. þegar þó cancellie-resolution af 17. desbr. 1803, byggð á kongsúrskurði af 9. desbr. 1802, tiltekur útpykkilega, að ekki megi appellera politirjettardómi, þegar 3 mánuðir eru liðnir frá því dómur genginn er, hvert lagaboð er hjer auglýst og gildandi á Íslandi. Sökin getur því ei álitist löglega innstefnd fyrir landsyfirrjettinn, og verður þessvegna að frávísast.

Því ályktast:

Sökinni frávísast frá rjettinum. Hreppstjórinn í Akrahrepp Jón Erlendsson, borgi til sýslumanns Jóns Espólins átta ríkisbankadali, og til hreppstjóra Tómasar Tómassonar og bónda Skúla Guðmundssonar fjóra ríkisbankadali í reiðu silfri til hvors, í kost og tæringu, og loksins þeim af stiptinu setta sækjanda málsins, átta ríkisbankadali alt í reiðu silfri.

Það ídæmda greiðist innan þriggja sólarhringa, eptir að þessi rjettarins úrskurður, er löglega birtur Jóni Erlendssyni, undir aðför að lögum.

V.

D o m

afsagt i den kongelige islandske Landsoverret den 2. August 1819 i Sagen: Constitueret Sysselmand O. Finsen som befalet Sagfører contra Kjøbmand Lauritz Michael Knudsen og Medinteressent, Kjøbmand Vesty Peträus, angaaende reste-

rende aarlig Leje af det Kongen tilhørende Hus i Reykevigs Bye, Falkehuset kaldet.

Det kongelige Rentekammer overdrog ved Skrivelse af 22. April 1800 til afgangne Stiftamtmand Stephensen, Brug og Afbenyttelse af det Kongen tilhørende saakaldte Falkehus i Reykevigs Kjøbstæd til Kjøbmand sammesteds Vesty Petræus, imod deraf at erlægge i Leje 6 Rdl. maanedlig til Landfogden, hvorom bemeldte Petræus selv havde ansøgt, samt imod at levere Huset paa Anfordring i samme Stånd, som han havde det modtaget, naar det til Falkenes Brug maatte behöves. Paa Grund heraf udgik Stiftets Ordre den 21. Maj s. A. til bemeldte Huses lovlige Syn og Overlevering til Kjøbmand V. Petræus, og samme blev fuldbyrdet den 1. Juni næst efter, hvorved Petræus blev sat i Besiddelse af og tiltraadte Husets Brug og Raadighed fra den Tid, tilligemed hans senere Handelsmedinteressent, Kjøbmand Lauritz Michael Knudsen. Da det kongelige Rentekammer derefter modtog Anmeldelse om, at dette Hus ikkun maadelig blev vedligeholdet, fordrede höjstsamme ved Skrivelse til Petræus af 9. November 1816, dennes Erklæring om Husets daværende Forfatning, og om Betalingen af den betingede Lejesum, samt atter ved Skrivelse af 6. December 1817, da Petræuses Svar udeblev, men overdrog derpaa vedkommende Amtmand ved Skrivelse af 11. April 1818 at drage Omsorg for det kongelige Falkehuses Conservation, og at lade paa lovlig Maade indfordre den for Husets Brug betingede Leje.

Efter Amtets Bemyndigelse har altsaa constitueret Sysselmand O. Finsen, efter forgjæves forsøgt Forlig ved Stevning af 9. Decbr. 1818, saggivet Kjøbmand Lauritz Michael Knudsen i Reykevig som Medinteressent med forbemeldte Kjøbmand V. Petræus, deres Handel sammesteds, hvortil det omtalte Hus stadigt fra 1800 er blevet benyttet til, paa egne og Petræuses Vegne, at tilsvare den betingede Leje fra 1. Juni 1800 med 6 Rdl. s. v. maanedlig til Betaling sker,

samt Renter, og Renters Renter, og at svare en saadan Aabod paa Huset, som efter uvillige Mænds Skjøn anses nødvendig til at sætte det i samme Stand, som det var ved Modtagelsen den 1. Juni 1800, foruden til at svare skadeløse Processens Omkostninger, og Mulkt for unødigt Trætte. Hvorimod Indstævnte ved sin Sagfører har ladet paastaa, 1° at Lejesummen burde beregnes fra 1. Juni 1800 til i Aaret 1816, da Lejen først blev krævet, med 1 Rdl. N. V. for hver 6 Rdl. DCt, eller dog fra 1810—1813 i Overenstemmelse med For. af 20. Marts 1815 § 8—11. 2° Befrielse for Erlæggelse af Renter og Renters Renter, samt 3° Processens Omkostninger og Mulkt for unødigt Trætte, og 4° for Lejens Erlæggelse længere end til 26. Novbr. 1818, hvorhos han 5° har paastaaet Godtgjørelse for Husets Reparation, den han anslaar til 435 Rdl. 32 Sk. r. S., samt 6° for et Hus anskaffet for Kongens Falke i 2 Aar á 8 Rdl. S. V. maanedlig, og for dets Afsavn hele Tiden fra 1800—1818, som han har holdt saadant ryddeligt til Brug for de kongelige Falke, naar det maatte udfordres.

Den af Indstævnte i Henseende til 1. Post, Lejesummen angaaende derhos fremførte Indvending, at ingen formelig Lejekontrakt er om Lejen m. m. indgaaet, skjønnes ikke her at burde have nogen Retsvirkning, ham til Fordel, dels paa Grund af, at denne Lejekontrakt maa anses at være stiltiende indgaaet af Kjøbmand Petræus at tilsvare, ved efter Ansøgning at have erholdet mod samme, samt modtaget den 1. Juni 1800, og siden bestandig afbenyttet dette Hus — aldrig, selv paa Rentekammerets Anfordring i Aaret 1816, modsagt eller ved sin Mandant bemægtet denne Fordring, som denne ydermere har erkjendt oprindelig i Aaret 1800 at have været bestemt til 6 Rdl. D. C. maanedlig, men kun modsagt dennes Overgang nu til lige saa mange Rdl. S. V., hvilken Paastand dog ei kan virke nogen Forandring i dette Krav, da det maa antages at Huset i Aaret 1800 er

bortlejet til 6 Rdl. maanedlig Leje, stedse til gældende Rigsdaleres Beregning, hvori altsaa ingen Coursforandring siden kan virke nogen Forandring, saa meget mindre, som dels den Omstændighed, at Lejeren ingen flere Rigsdalere i Sedler, paa Grund af disses slettere Cours under Krigen, har erlagt, eller anbudet, dels paa Grund af Analogien af For. af 20. Marts 1815, § 10 om Pengeafgifter af udlejet Jord, hvorefter desuden Lejen bliver nu at tilsvare i gjældende Rigsbankdaler Sölv uden al Omskrivning til Navneværdi i Følge de om Pengevæsenets Forandring siden udgangne Anordninger, saa meget mere, som de Indstævnte endnu indesidde med Husets Leje fra 1. Juni 1800 af Belöb, æquivalerende stedse mod 6 gjældende Rigsdaler, men nu fra 1815, Rigsbankdaler Sölv eller Sölvværdi, om Maaneden, uden nogensinde at have anbudet anden ringere Leje i N.-Værdi, eller forlangt Omskrivning af Lejesummen under Pengevæsenets Forandring. Og ligesaa lidet bliver For. af 20. Marts 1815 § 11 anvendelig paa denne af Petræus i Aaret 1800 stiltiende indgangne, og aldrig modsagte Lejekontrakt eller denne Fordring, endskjönt först indtalet 1818, at henregne til Regningskrav, men For. 8 § derimod at tage til Følge, til Retsvirkning angaaende Lejesummens Overgang til Sölvværdi med ligesaa mange Rigsbankdaler Sölv nu, som den oprindelige Lejeforening betingede maanedlig i Aaret 1800. Ej heller skjønnes den 39 § i For. 5. Jan. 1813 at kunne afgive nogen Analogi for Betalingsmaaden af denne Fordring, dels som her i Landet nu og altid ugjældende, dels udeladt af Forord. af 20. Marts 1815, og i övrigt kun stilet til at stifte en billig Modification af det Tilsvær i et til höje Summer under den slette Cours 1813 opsteget og betingede Nominale, ved disses Omskrivning i samme Tid til Rigsbankdaler, en Omstændighed, som ikke kan komme her i mindste Betragtning ved nærværende Sags Paakjendelse. Forbemeldte Leje bliver fölgelig nu at tilsvare med 6 Rigsbankdaler Sölv, maanedlig fra 1.

Juni 1800 til 26. Nov. 1818, da de Indstævntes Mandant har ved Indlæg af 14. Jan. 1819 til Bytingsretten i hans Paastand under Nr. 3 vedkjendt hine pligtige til denne Tid at tilsvare Leje.

Angaaende 2. Post, da finder Landsoverretten ingen Grund til at affordre de Indstævnte Renter og Renters Renter, efter Citantens Paastand, dels som aldrig betingede, end ikke i Rentekammerets Ordre (Nr. 2) af 11. April 1818, dels da Lejesummen i Følge denne Ordre først efter denne Tid, er hos de paagældende indtalet, ligesom den des angaaende ved Underretten nedlagte Paastand, ifølge Amtets Ordre 26. Nobr. 1818, og Hovedcitantens Stævning af 9. Dec. f. A. om disse og Mulkt for unødige Trætte i en Sag, hvor den lovlige Betalingsmaade af den betingede Lejesum, dog var en ikke ubeføjet Tvivl undergiven, maa befrie de Indstævnte for Paastandens Nr. 3 om Böder for unødige Trætte, og fra at udrede Processens Omkostninger i Hovedsagen ved Over- og Underretterne, ligesom og den 26. Novbr. 1818 bliver efter Paastandens 4. Post, antagelig terminus ad quem, den paastævnte Lejesum fra 1. juni 1800, bliver paa forbeholdt Maade at beregne.

Hvad derimod angaar Paastandens 4. Post om Godtgjærelse og Liquidation etc. i Lejesummen af 435 Rdl. 32 Sk. rede Sölv for Falkehusets Reparationer, da bliver denne Post at frafalde som saadan, der maa antages i Følge Synsforretning Nr. 6 og Regning Nr. 12 i Underretsakten, at være foretagen, ikke til Husets nødvendige Vedligeholdelse, hvilken ei heller efter Rentekammerets første Betegnelse, om at aflevere samme i den samme Tilstand, som det blev modtaget, kunde komme til Liquidation i Lejen, men kun til Brugernes egen Handels Bekvemmelighed i Huset, som dem ved Husets Aflevering i vedbørlig Stand ei kan formenes at borttage og føre sig til Nytte. Hvorimod Hovedcitantens Paastand om Betaling af Indstævnte, til Husets

Istandsættelse, bliver nu her at afvise, som ikke bevist at være lagt til Mægling. Endelig bliver den 6. Post af de Indstævntes Paastand om Godtgjørelse for et Hus anskaffet i 2 Aar til de kongelige Falke m. v. forsaavidt at tage i Betragtning, som det erkjendes billigt, at en Sum, lig med Falkehusets Leje, vorder i dettes Lejesum liquideret for den Tid, et andet Hus hertil af dem anskaffet i dettes Sted, som oprindeligt blev betinget ryddeliggjort, naar behövedes til saadan Brug, er bevidnet at være afbenyttet. Vel have første og andet Vidne i denne Sag erklæret, at de have set de kongelige Falke gaa i et saadant Hus i 2 Aar, eller 2 Sommer, (det tredje erindrer kun om 1) men, foruden at det uegentlige Udtryk om Falkenes Gang, hvor de bundne forvares, maa antages her at betegne det samme, som deres Bevogtning, er Tiden for denne hel ubestemt, og kan kun med Billighed ansættes til 4 Maaneder af hvert af de 2 Aar, i hvilke omtrent et Falkeskib her kan formodes at ligge. Følgelig bliver i den ordentlige Leje for Falkehuset at liquidere 8 Maaneders Leje for begge Aar til sammen 6 Rdl. Sölv maanedlig, eller i alt 48 Rdl. Sölv, hvorimod det övrige af denne Post som ubevist, og uhjemlet og stridende mod forbemeldte Betingelse om Falkehusets Ryddeliggjørelse, naar det til Brug for Falkene maatte behöves, aldeles frafalder.

Dels for at gjøre nogle af Paastandene og forbemeldte Poster gjældende, dels anbringe nye, have de Indstævnte contrastævnet Hovedcitanten, og under Sagens Procedure paa-staaet, foruden sidstmeldte Godtgjørelse for et anskaffet Lokale for Falkene i 2 Aar, samt den hele Tid, og den æskede Godtgjørelse for Falkehusets Indretninger, belöbende til 435 Rdl. 32 Sk. rede Sölv, hvilke Poster i det foregaaende ere bedömt, endvidere Godtgjørelse for Opbevaring i 1 Aar af Bygningens Materialier til det saakaldte Svenske Hus i Reykevig, hvorpaa her ikke kan blive at reflectere, dels

som ubevist, dels ubetinget for kongelig Regning, og for samme aldrig indgaaet af rette Vedkommende. Den sidste Grund maa og have den Retsvirkning, at en anden, under Contrasögsmaalet fremført Paastand om Godtgjörelse for Husleje for 2de Politibetjente, aldeles maa bortfalde, som Konen formentlig, og overalt denne Sag uvedkommende, foruden at Fordringens Grund, ikke er tilstrækkelig bevist.

Paa Grund heraf bliver den i Sagen, den 4. Marts d. A. ergangne Bytingsdom nu at stadfæste, dog saaledes, at den Contracitanterne tilkjendte Liquidation af 2 Aars Lejesum, med 6 Rdl. S. V. maanedlig, indskrænkes ialt til 8 Maaneder, og at Processens Omkostninger for Underretten ophæves. Ligesom disse og for Landsoverretten bliver at frafalde.

Thi kjendes for Ret:

Bytingsdommen bör ved Magt at stande, dog saaledes, at den Contracitanterne tilkjendte Liquidation af 2 Aars Lejesum med 6 Rdl. Sölv Værdi maanedlig, indskrænkes til otte Maaneder, og at Processens Omkostninger for Bytinget bortfalde. Ligesom disse ogsaa for Landsoverretten ophæves. Denne Dom at efterkommes inden 8 Uger under Adfærd efter Loven.

M. Stephensen.

VI.

Anno 1819 þann 9 ágúst fjell svolátandi rjettarins ályktun: Áður en landsyfirrjetturinn í þessu máli fellir endilegan dóm, ber hjeraðsdómaranum, konst. sýslumanni Öetjörd, með lögskipuðum hraða til rjettarins justitiarii að innsenda verifíceræða útskrift af þeim yfir Bergþóri Jónssyni, innan Rangárvallasýslu, fallna dómi fyrir framinn þjófnað í fyrsta sinni, því framfar sem málið varðar æfinlegt fangelsi sakamannsins, og sá dómur með hverju tjeður Bergþór þann 19. ágúst 1817, er dæmdur sem fyrir framinn þjófnað í öðru sinni.

ekki svo mikið sem vænist datums þess fyrra dóms, að því leyti hjer framlögð útskrift nr. 1 af niðurlagi hans sýnir, nje heldur er sjálfur sá seinni dómur allur í dómsaktinn innfærður. Sömuleiðis ber hjeradsdómaranum, að innsenda lögskipaða vitnisburði af ministerialbókinni eða sóknarprests Bergþórs um aldur sakamannsins, undanfarið framferði, hans uppeldi og uppfræðingu, alt á undirdómarans eiginn kostnað.

M. Stephensen.

VII.

Anno 1819, þann 30. ágúst var uppsagður dómur í þjófnadarmáli Bergþórs Jónssonar úr Vestmannaeyjum.

Með þeim fyrir landsyfirrjettinn í þessu máli framkomnu skjölum er nú ánægjanlega upplýst og sannað, að Bergþór Jónsson, vinnumaður frá Vestmannaeyjum, hefur á Landi innan Rangárvallasýslu, framið ýmislegan þjófnad úr skemmum Benedikts prests Magnússonar þáverandi á Forsæti, og hreppstjóra Lopts Jónssonar í Laugagerði. Þennan þjófnad hefur sakamaður þessi óneyddur stöðuglega meðkent, aptur skilað því enn ófargaða af þeim stolnu munum, eður tilvísað, hvar niðurkomnir vóru hjá öðrum, sem þá hafa tregðulaust af hendi látið. Af því frá Lopti hreppstjóra stolna er þessum öllu aptur skilað, nema 1 ljereptsklúti. fyrir hvern engin krafa er í rjett lögð af sækjandanum, eða virðing á lögð, en af þeim frá Benedikt presti stolnu peningum, mat, áhöldum, og öðru smávegis, vantar eigandann heimtur á ýmislegu reiknuðu til 8 rdl. 24 sk. verðs í silfri.

Að þessi þjófnadur framinn er án allrar þröngar sakamannsins, og á honum ónauðsynlegum hlutum til lífsviðurværis, þó neyð hefði aðhert, sem hjer ei var tilfellið; líklega og svo á nóttu og læstum húsum og hirzlum, fær þó ei sett þetta illvirki hans í röð háskalegri og saknæmari þjófnadartegundar, sem tilskipun þ. 20. febr. 1789 § 4, eða plakat frá 24. marts 1786 bjóði að straffa með reglulegu

innbrotsstraffi í hús manna, bæði af því þjófnaðurinn framinn er úr útihúsum, hvar fólk ei hefur aðsetur, og ei er heldur nægilega sannað, að þessi hafi forsvaranlega læst, eða þjófnaðurinn á nóttum framinn verið, hvað þó ekki er ólíklegt.

Hvert straff Bergþóri Jónssyni fyrir þennan nú framdan þjófnað hæfi, sýnir tilskip. þann 20. febr. 1789 § 3, þegar aðgætist, að hann eptir hjer framkomnum presta vitnisburðum er 28 ára gamall, og sæmilega uppfræddur í kristindómi, eins og þessháttar vitni hans sóknarprests hermir, framkomið með dómi yfir Bergþóri, gengnum 28. oktbr. 1809 fyrir framinn þjófnað í fyrsta sinni, vegna hvers sami dómur sannar, að hann með vandarhagga ráðningu straffaður er, en þann 19. ágúst 1811 er hann aptur fyrir þjófnað dæmdur til þriggja ára tugthúserfíðis, af hverju hans undanfarna þjófslega framferði verður full-ljóst, og að honum nú hæfir straff með æfirlöngu festingararfíði fyrir þann margvíslega þjófnað, fyrir hvern hann nú er ákærður og dæmdur í þriðja sinni. Líka ber honum af eigin eigum að lúka ígjöld þess stolna, sem ei er til skila komið, með 8 rdl. 24 sk. silfurs til Benedikts prests Magnússonar og þar hjá að standa allan af málssókn gegn þessum sakamanni löglega leiðandi kostnað, hver kostnaður, að því leyti efni hans ei til hrökkva, jafnist niður á amtið; með þessum kostnaði reiknast 8 rdl. til aktors en 6 rdl. silfurs til defensors fyrir landsyfirrjetinum.

Eptir því sem upplýst er að dauðsfall þess reglulega undirdómara, hafi orðið að olla lengra drætti máls þessa, en lög til ætla í sakamálum, unz annar settur dómari kom til embættis aðgjörða í Rangárvallasýslu, verður nú þessi dráttur að metast hlutaðeiganda settum undirdómara ósaknæmur.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þann 26. júní 1819 á óraskaður að standa. Aktori fyrir landsyfirrjett-

inum bera 8 rdl. en defensori 6 rdl. silfurs í laun af justitskassanum mót endurgjaldi til þessa af eigum hins seka eður að því leyti þær ei til hrökkva með lögskipaðri nið-urjöfnun á amtið.

M. Stephensen.

VIII.

Anno 1819, þann 6 septbr. var í landsyfirrjettinum uppsagður dómur í itaka-þrætumáli milli jarðanna Sólheima og Hvals í Mýrdal innan Vestur-Skaptafellssýslu.

Ábúendur jarðarinnar Sólheima í Mýrdal innan Vestur-Skaptafellssýslu hafa til landsyfirrjettarins appellerað undir-
rjettardómi sýslumanns Jóns Guðmundssonar, gengnum þann 8. marts þ. á. í þrætumáli milli jarðanna Sólheima og Hvals-
ábúanda um slægjuftak þeirrar fyrri í Hvalslandi mót lamba-
beit Hvalsmanna í Sólheima, með hverjum þessum síðari er
frádæmt slægjuftak í Hvalslóð. Þennan dóm hefur talsmaður
Sólheiminga átalið vegna eptirskrifaðra þriggja helstu höfuð-
atriða.

1° Að mál þetta var af hjeradsdómaranum fyrirtekið, án
þess að nokkur sættatilaun við reglulega sættanefnd væri á
undan reynd, og það þvert á móti þeirra mótmælum fyrir-
rjetti; heldur að hann leyfði vitnaleiðslu á undan fram að
fara, og síðan tók sjer þann myndugleika fyrir, þó mál þetta
hvorki væri polití- nje gestarjettarmál, sjálfur eptir á við-
rjettinn í privatmáli að reyna að koma á sætt, en þótt eng-
in lög heimili þvílíkt í þessháttar efnum, og § 1 tilskipunar
frá 20. jan. 1797, samanborin við § 10, og aðra tilskipun
um vitnaleiðslur á undan sættatilaun, þá vitni liggja á sótt-
arsæng, eða á ferðareisu, sýni að hjer átti ekkert þvílíkt
við.

2° Að hann, enn þótt mótmæltur sem dómari í þessu máli,
svo sem því viðriðinn umhöðsmaður Hvals, sem sjálfur á $\frac{1}{6}$
afgjalda jarða í umhöðslaun og sem fullmeztugur eigandans,

sem eptir Jónsb. Landsleigubálki 28. kap. heldur átti málið Hvols vegna að sækja en dæma, þó dæmdi þessara jarða á milli, og

3° Að hann, eptir gjörða úrskurði um gildi sitt sem dómara í málinu og óparfa sættaleitunar fyr en eptir á, og þá á ólögmaetan hátt, neitaði Sólheimingum um nægilegan umbeðinn frest til yfirlesturs og andsvara langrar vitnaleiðslu, innleggs og skjala þeim á móti, og þar með um tækifæri til að leiða ný þeim til varnar, og semja nauðsynlegt varnar-skjal í málinu, hvert þeir, vegna fyrnefndra tveggja pósta þó fulltreystu, að þá ekki ætti nje mætti svo vaxið undir dóm taka. Þessara orsaka vegna væntir og uppástendur Sólheiminga svaramaður, að þessu máli verði af þessum rjetti frávísað, en undirrjettarins dómur algjörlega ógiltur m. fl.

Í þessu tilliti finnur landsyfirrjetturinn tilskipunarinnar frá 20. jan. 1797 § 1 og 10, boðorð svo ljós, að sá fyrsti póstur einn, þó ekki hefðu við bæst tveir þeir síðari markverðu, vafalaust mátti ógilda alt það fyrir undirrjettinum í þessu máli framfarna, sem öldungis marklaust, og finnur því rjett, að sýslumaður Jón Guðmundsson vegna þeirra sameiginlega standi Sólheimingum allan kostnað af appelli þessa máls til landsyfirrjettarins, með 15 rdl. silfurs, hvar af þeim sjálfum gjaldist 5 rdl., en talsmanni þeirra tíu.

Þar á móti virðist sanngjarnt, að allir hlutaðeigendur hafi fyrirgjört öllum kostnaði til undirrjettar, bæði dómariinn fyrir rjettarhöld og dómsútskrift, sækjandi í hjerði, sem svo ólöglega undanfaldi að leggja mál þetta fyrst til sætta, og eins Sólheimingar, sem þó eptir á tóku andsvörum í málinu og fjellust á ólögmaeta sáttatilraun.

Hvað viðvíkur mótmælum undirdómarans og sækjanda í hjerði hjer að gegna þessu máli sökum 1° ofnaums stefnufrests í því, og 2° þess að annar þeirra brúkuðu stefnuvotta var ei sá reglulegi þar í sveit, hvar stefnan var birt, verður nú hvorugur þessara hjer að álitum gjörður, vegna þess, að

sá fyrri póstur, eptir tilskip. 11. júlí 1800 § 15 er grundvallarlaus, en hvað þeim síðara viðvíkur, þá hefur að sönnu tilskip. þ. 3. júní 1796 § 22 gefið einungis þeim reglulegu stefnuvottum í hverri sveit myndugleika og rjett til stefnur að birta; samt hafa viðkomendur viðurkent, að stefnan er þeim við fullgilda menn birt, og að sá annar mótmælti stefnuvottur er gamall eiðsvarinn stefnuvottur úr annari sveit, hversvegna sá reglulegi stefnuvottur, sem ei var notaður, öllu framar virðist sök á þessum bresti eiga, en þeir, vegna vantandi kaups stefnufarar.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn og allar hans aðgjörðir í því eiga marklausar að vera, en málinu frávisast hjermeð öldungis þessum landsyfirrjetti. Málskostnaður fyrir undirrjetti til allra hlutaðeigenda, eins fyrir rjettarhöld og dómsútskript. á enginn að gjaldast, en til landsyfirrjettarins standi hann sýslumaður Jón Guðmundsson með 15 rdl. silfurs, hvaraf Sólheimaábúendum bera 5 rdl., en talsmanni þeirra 10. Þessir 15 rdl. silfurs lúkst hlutaðeigendum innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms. Undir aðferð að lögum.

M. Stephensen.

IX.

Anno 1819 þann 4. oktbr. var landsyfirrjettarins session, og þá afsagður dómur í þjófnadarmáli Guðrúnar Ólafsdóttur og Ingigerðar Hrólfsdóttur á Kjalarnesi.

Við undirrjettarins dóm í þessu máli genginn þann 12. ágúst þ. á. eru mæðgurnar Guðrún Ólafsdóttir, Ingigerður Hrólfsdóttir og Ástríður Sigurðardóttir, allar á Kjalarnesi, fyrir framinn þjófnad á fullorðnum sauði, og ýmislegu öðru, sem sá dómur upp telur, dæmdar, móðirin Guðrún að hýðast þrennum 27 vandarhöggum, Ingigerður tvennum 27, en

Ástríður 20, borga ígjöld hins stolna, sem enn er óapturskilað, og standa allan af málinu leiddan kostnað. Þessum dómi hafa mæðgurnar Guðrún og Ingigerður skotið til landsyfirrjettarins frekara umdæmis, en Ástríður að sínu leyti tjáð sig með hann ánægða.

Um móðurina Guðrúnu Ólafsdóttur að sönnu uppalda á sveit, en að sóknarprestsins vitni vel uppfrædda í kristindómi, og nú 53 ára, er vitnað, að hún seint og snemma hafi til orða og verka kynt sig hraklega, verið löt, þrjósk, lauslát og þjófgefin, og eptir sjer vanið börn sín, í lausung alin, til líks framferðis; árið 1787 verið fyrir leti, þrjósku og hnupl í tugthúsið dæmd um 6 mánuði, en hafi nú brúkað og hvatt dætur þessar til meðfylgis og aðstoðar við hennar framda þjófnað á þrevetrum sauði úr fjárhúsi á Vallá og stuldar þar að auki á smálegu þar úr skemmu, einnig sjálf stolið nokkru fiskæti og korni frá Þorkeli á Lykkju, hvern þjófnað allan hún og sjálf játað hefur. Líka er það nægilega sannað, að engin neyð hefur hana til þessa þjófnaðar dregið.

Um dóttur hennar Ingigerði, nú á þrítugsaldri, er upplýst, að auk hennar með móðurinni framda þjófnaðar á fyrnefndum sauði, hefur um nótt tærið ásamt systur sinni í skemmu á Vallá, og þaðan stolið ýmislegu í mat, peningum og öðru, og fyrir nokkrum árum úr annari skemmu á Bakka, klútum, peningum og hárreipum frá húsbónda sínum á Skrauthólum; sömuleiðis fær hún fyrir þjófgefni og annað framferði sitt slæman vitnisburð.

Þó móðirin Guðrún Ólafsdóttir ekki sje nú að álita sem aður eiginlega dæmd fyrir þjófnað, er samt sá fyrri yfir henni gengni dómur, ásamt öllu framhaldi hennar óráðvanda framferðis, og nú seinast margbreytti þjófnaður á fullorðnum sauði því vissar yfirlagður, sem hún aður tilraun gjört hafði hann þjófslega að handsama, og loksins hennar ósvífna eggjan, og brúkun barna sinna til þjófnaðar ódæða, orsök nóg til þess, að landsyfirrjetturinn nú álíti hana sem svo illartaða, og stórseka í þjófnaði og öðru illu athæfi.

að henni beri að sæta 4 ára erfiði í Kaupmannahafnar betrunarhúsi, borga með dætrum sínum ígjald þess stolna, hverju ei er apturskilað af því, er þær sameiginlega stálu, en ein þess, er hún sjer í lagi greip, og allan af málssókninni löglega leiddan kostnað; en að Ingigerði Hrólfsdóttur hæfi refsing með tvennum 27 vandarhöggum, ígjalda og kostnaðar útlát eptir tiltölu að hennar leyti, báðum eptir hjeradsdóminum til aktors og þeirra svaramanns.

Eptir framkomnum ástæðum metur landsyfirrjetturinn engan saknæman drátt í málsins meðferð að vera.

Því dæmist rjett að vera:

Guðrún Ólafsdóttir á að setjast til fjöggra ára erfiðis í Kaupmannahafnar betrunarhúsi, en Ingigerður Hrólfsdóttir að hýðast með tvennum 27 vandarhöggum, borga ígjöld þess stolna, sem ei er til skila komið, og allan af málinu löglega leiddan kostnað til aktors og defensors eptir hjeradsdóminum, en til yfirrjettarins gjaldist aktori 8 rdl. og defensori 6 rdl., alt í silfri, hverir síðustu 14 rdl. silfurs gjaldist talsmönnum af justits-kassanum, mót endurgjaldi af eigum þeirra seku, eður með lögskipaðri niðurjöfnun á amtið, ef hinar ei til hrökkva. Ídæmd útlát ber þeim sekundu innan 8 vikna að afgreiða undir aðferð eptir lögum, en straff þeirra ber að framkvæma eptir yfirvaldsins frekari ráðstöfun.

M. Stephensen.

X.

Sama dag var í skiptamáli úr Skagafjarðarsýslu krafist frávísunar málsins af umboðsmanni sýslumanns Espólíns.

Hjer upp á svarar rjetturinn:

Að málssóknin skuli hafa sinn framgang, og sá umbeðni frestur eptirlátast til 25. þ. m.

XI.

Anno 1819, þann 25. október var landsyfirrjettarins session, og í henni uppsagður dómur í skuldaskiptamáli milli Erlendar bónda Guðmundssonar á Holtastöðum og Árna Halldórssonar á Ásum í Húnavatnssýslu.

Það er að ráða af þeim hjer framkomna hjeraðsprocessi frammar en dómi í þessu máli, að Árni Halldórsson á Ásum hafi í hjeraði hafið málssókn gegn Erlendi bónda Guðmundssyni á Holtastöðum, með því þann 11. jan. 1819 að láta honum birta stefnufyrirkall dagsett 9. s. m. til að mæta á Tindum þann 26. þess sama mánaðar, til að heyra á vitni um reikning Erlendar til Árna, dagsettan 5. desbr. 1814, og um viðskipti þeirra, meðan saman voru, einnig til sönnunar um, að Árni hafi boðið Erlendi peninga fyrir þá skuld, er þessi þóttist eiga hjá hinum eptir sættarsamningi, hvers dagsetningu stefnan ei með sjer ber, en málssókn beggja parta síðan auglýsti framfarið hafa 6. desbr. 1814; er Erlendur að sönnu þá stefndur til andsvara að standa og til sakarinnar að svara, en þó engan dóm til að þola eða málskostnað að gjalda, þó dómur sje þann 23. apríl 1819 síðan yfir hann genginn, sem gjöri hans kröfu, eptir fyrgreindri sætt hlaupandi að Erlendar parti til 533 $\frac{1}{2}$ fisks, ógilda, og dæmi hann í 36 rdl. silfurs málskostnað þar á ofan.

Að sönnu sýnir hjeraðsaktinn, að eitthvert þingmót hefur um sama efni haldið verið að Geitaskarði þann 15. jan. 1818, freku ári áður, þá Erlendur beiddist, að hreppstjóri Ólafur Björnsson yrði sjer settur svaramaður, hverri beiðni dómarrinn tjáir strax vera fullnægt, en engin skikkun til hans kemur nokkurn tíma fram, eða nokkurt orð frá honum, eða sjálfur hann frammar í þessu máli. Engin málssókn var á því fyrsta þingi reist, engin stefna framlögð og engin finst til Erlendar samin vera fyr en 9. janúar árinu seinna. Þinghaldið þann 26. jan. 1819 er því að álfta sem það fyrsta í

Þessu máli. Hjer mótmælir Erlendur strax, að vitni sjeu öðru-
vísí spurð en eptir stefnunni, og þó þessu væri ei af dómár-
anum gegnt, harðlega alla málssókn með skriflegri afsögn
henni að gegna, dagsettri 23. apríl þ. á., þá málið aptur
fyrir kom og varð dæmt, þar þetta sje þ. 6. des. 1814 við
reglulega sáttargjörð þeirra á milli útkljáð, hverri sætt til-
skip. þ. 20. janúar 1797 í kap. 3 § 30 veiti óhnekkilegan
dómskrapt. Við þessa inngengnu sætt kannast Árni Halldórs-
son sjálfur, sem svör hans til fyrstu og þriðju fyrir hann
framsettu spurninga sýna, hversvegna undirdómarinn alls
ekkert vald hafði til með dómi að hnekkja gildi þeirrar
sættar, sem nýnefndur lagastaður segir óraskanlega. Þetta
því síður, sem engir verulegir brestir við hana voru til ógild-
is henni ákærðir, hún ekki svo mikið sem framlögð fyrir
hans rjett, eða samþykki mótpartsins að taka hana undir
rjettar umdæmi, þar þvert á móti framkomu báða þingdag-
ana alvarleg mótmæli hans gegn málssókninni, og hann auk
þessa alls engan dóm hjer um var stefndur eða útlát að þola.
Í þessu tilliti bar því þessu máli öldungis að frávísa undir
rjettinum sem útkljáðu við sættanefnd með krapti, jöfnum
við óhnekkjanlegan dóm. Hefði þar á mót verið þrætuefni,
hvort þessari sætt árið 1819 hefði mátt fullnustu veita með
aðför eptir svo langa umliðna tíð án endurnýjunar dóms,
bar samt fyrst að leggja það kærúmál til sættatilauna áður
en stefnu í því var leyfilegt að semja, birta eða við rjett
henni móttöku að veita, og miklu heldur hjer um þrætuefni
sem augljóslega miðaði til á ný að leggja þau skuldaskipti
undir dóms aðgjörðir, sættinni til óleyfilegrar hnekkingar
sem áður voru útkljáð. Söm hefði sú skylda verið þó ágrein-
ingur risið hefði þeirra Erlendar og Árna á milli um útsvar
skuldarinnar eptir þeirri sætt, sem hjer þó finst eiginlega
engin verið hafa, því alteins það ákæruefni bar áður til
setta að leggja, en leyfilegt væri nokkrum málaþrætum,
stefnuför eða þingum þar um að hreyfa. Um alls ekkert því-

líkt framfarið vitnar neitt í undirrjettarins gjörðum, hvers þó bar upphaflega að minnast, á undan stefnunnar móttöku, ef nokkur lögmæt röksemd þar um var í rjett lögð, og hana þá að bóka, og enn síður var undirdómaranum heimilt án hennar að halda nokkurt þing, eða Árna heimilt með stefnu að áreita Erlend, hvað tilskipan þann 20. janúar 1797 í § 1 augljóslega sýnir, eins og kansellíbrjef frá 21. október s. á. og kansellíumburðarbrjef frá 30. október 1802, sem telur öldungis óleyfilegt sjálfum málspörtum á annað að sættast. Þó nú Árni Halldórsson hafi til þessa landsyfirrjettar fylgja látið eptir á miða, sem votta eigi, að þetta mál hafi til einhvers slags sættaleitunar lagt verið, þá verður þessi nú um seinan, gegn mótmælum Erlendar, hjer ei að álitum gjörður, fyrst hann ei fram kom fyrir undirrjett, meðan þau skilríki skorta sem N. L. 1—13—28 tiltekur, eða konunglegt leyfi til þessháttar nýrra skjala framleggingar fyrir landsyfirrjettinn, enda virðist hann hvorki saminna vera af lögskipuðum forlíkunarmönnum nje heldur að forminu samkvæmur tilskip. frá 20. janúar 1797 § 28, þessvegna í öllu tilliti hjer ómerkur. Þessa vegna bar undirrjettardómaranum því einnig að frávísa þessum Árna ákærum frá öllum hans rjettar aðgjörðum, sem, á meðan fyrkjeð skilríki brustu, voru óleyfilegar.

Þó nú framantalið gefi landsyfirrjettinum fullar ástæður til að álíta þann í hjeraði gengna dóm í þessu máli þann 23. apríl þ. á. sem marklausan, einsog Erlendur Guðmundsson hefur hann til ónýtingar til þessa rjettar átalið, og þar hjá uppástaðið bæði dómarann og Árna Halldórsson til sekta og málskostnaðar útláta dæmda, verður þó þessari kröfu hans, hvað Árna snertir, hjer um sinn að frávísa með því þessi alvarlega mótmælir landsyfirrjettarins stefnu fyrirskalli, sem sjer ólöglega birtu, stöddum við heyskap á engi, hvað og sannast með stefnuvottanna eigin uppáskript stefnunnar; sömuleiðis átelur hann að enga útskript hennar hafi hann meðtekið, nje heldur tóm fengið hana sjálfur að útskrifa, og

uppástendur því, annaðhvort undirrjettarins dóm staðfestan, en sjer tildæmdan málskostnað, eða að þessu máli verði frávísað og að málskostnaður niður falli. Að stefnur birtast eigi í þessháttar borgaralegum málum til reglulegra hjeradsþinga fortakslaust, á heimilum þeirra, er stefnast, sýnir N. L. 1—4—2, einsog sama kapitula art. 10—13 og orðatiltæki art. 18, en hvað yfirjettastefnur áhrærir, útprykkilegt boðorð art. 22 og 25, 30 eins og plak. frá 12. maí 1784 í § 2 býður: Að hver sem öðlast leyfisbrjef til að leggja ný skjöl fram fyrir hestarjett skuli skuldbundinn vera á heimilum þeirra mótparta að birta, einsog um stefnur fyrirskipað sje þau skjöl fyrirfram, og með laganna stefnufresti, og af þeim að afhenda útskriftir. Sama bauð plak. frá 6. júní 1788 í § 2 Norvegs yfirhofrjetti viðvíkjandi, svo þetta er grundvallarskilmáli að lögum við stefnubirtingar yfir höfuð, eins og þau tvö síðastnefndu konungl. opnu brjef ítreka N. L. 1—4—4 boðorð um að afhenda þeim stefndu útskrift af stefnunni. Hvorttveggja ákærir Árni Halldórsson af stefnuvottunum að vera undan felt, sjer því ólöglega stefnt og óljóst þessvegna, um hvað og til hvers stefnt sje, þar ólíklegt sje að sú honum á engjum lesna stefna sje um skuldamál þeirra Erlendar, fyrst Erlendur sjálfur sje með henni stefndur. Þessa vegna og þar stefnubirtinguna ásamt vantar signet annars stefnuvottins, sem birti hana Árna, hvert þó tilskip. þann 3. júní 1796 í § 20, til löggildrar vissu um stefnubirtingar krefur af báðum, verður nú því Erlendar vegna gjörða fyrirkalli Árna til landsyfirrjettarins sem ólögmætu að frávísa, því framar sem Árni mótmælir eptir því að mæta og dæmast, en kanselliumburðarbrjef frá 25. jan. 1817 hjer auglýst alvarlega býður stefnuvottum nákvæmustu ryllingu laganna boðorða um stefnubirtingar, og enn yngra kansellibjef frá 13. marz 1819 fyrirbýður að birta jafnvel kallseðla til sættanefnda á auktionsstöðum í stað heimila; að framantöldum ástæðum metur landsyfirrjetturinn því rjettast að sá gengni undirrjett-

ardómur í þessu máli dæmist öldungis marklaus, Erlendar útteknu stefnu í því til landsyfirrjettarins verði frávísað og í tilliti til beggja málspartanna yfirsjóna við reisingu þessa máls og þess sök, falli málskostnaður til landsyfirrjettarins niður, en að undirdómarinn fyrir ólögmætar rjettaraðgjörðir við það, bæti einum rdl. silfurs til justitskassans.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þann 23. apríl næstliðna, á marklaus að vera; málinu frávísast; kostnaður þess til landsyfirrjettarins niðurfalli; en til justitskassans bæti hjeradsdómarinn fyrir ólögmætar rjettargjörðir 1 rdl. silfurs innan 8 vikna frá auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

XII.

Anno 1819 þann 22. nóvember voru í þeim konungl. landsyfirrjetti uppsagðir eptirfylgjandi dómar:

1. — Í arfaskiptamáli eptir Ingu Þorfinnsdóttur úr Skagafjarðarsýslu.

Að boði hins konunglega danska kansallís þann 10. nóvember 1818 og hlutaðeiganda amtmanns þar á grundaðri ráðstöfun er skiptagjörningur eptir Ingu Þorfinnsdóttur á Merki-gili í Skagafirði, konu Jóns bónda þar Höskuldssonar, sem byrjaður var af sýslumanni Jóni Espólin þ. 23. en lyktaður þ. 25. júní 1817, fyrir landsyfirrjettinum átalinn til ógildis og umbreytingar, þeirrar aðal orsakar vegna, að syni og erfingja þeirrar burt dáu konu, Ingu Þorfinnsdóttur, Pjetri Jónssyni, sem tjaist utanlands verið hafa, en ekkert vera til hans spurt nú í 26 ár, við tjeð arfaskipti ekkert arfalóð er reiknað, úthlutað eða þessu að lögum ráðstafað, í hverju skyni konungl. uppreisn er þann sama 10. nóvember 1818 útgefin til átölu

þessara skipta, þar kansellíð álítur fatalia appellationis í því þá fyrir löngu að vera útrunnin.

Í krapti þessarar uppreisnar hefur því landfógeti Sigurður Thorgrimsen sem skipaður sóknari máls þessa bæði með úttekinni landsyfirrjettarstefnu þann 2. ágúst þ. á. og hjer framlagðri rjettarkröfu þann 4. oktbr. næst eptir, samkvæmt fyrnefndu kansellibrjefi frá 10. nóv. 1818, átalíð áminstan skiptagjörning einungis að því leyti, sem forsómun arfalóðs-útleggingar til aðurnefnds erfingja Ingu heitinnar, að nafni Pjeturs Jónssonar, áhrærir, og þessvegna uppástaðið, að sýslumaður Jón Espólin verði tilskyldaður á eigin og Ingu heitinnar ekkjumanns, sömuleiðis erfingja hennar kostnað, að fyrir-taka dánarbú þetta til nýrra arfaskipta og útleggja þeim fjar-veranda erfingja Ingu, Pjetri Jónssyni fullkomið arfalóð eptir rjettir tiltölu, einnig að standa allan kostnað, sem löglega rís af þessari appellations málssókn, þar á meðal 9 rdl. n. v. fyrir stefnubirtingar o. s. frv.

Sýslumaður Espólin hefur að sönnu í eigin innleggi fyrir þennan rjett mótmælt fyrirkallinu, þar ei hafi eptir beru boð-orði þeirrar konunglegu uppreisnar með lögmætum hraða appelli málsins framfylgt verið til landsyfirrjettarins, hvert hann þar hjá meinar óþarft verið hafa, sökum þess að hann áður við hlutaðeigandi amt hafi boðist til á ný að útskipta Pjetri Jónssyni hans arfalóði, sem annars hjer eptir ásigkomu-lagi málefna í voru landi, sje í vörzlu fullveðja samarfa og andsvari, en þar landsyfirrjetturinn með gefnum úrskurði þann 4. október ei fjekk hans frávísunarkröfu málsins meðhald veitt, hefur settur svaramaður hans examinatus juris Blöndal bæði ítrekað seinna hlut þessara mótmæla og framfært rök-semdir þær, sem hann með tilliti til tilskipunar frá 2. apríl 1817 um yfirgefinn arf, álítur að gjöra megí þau framförnu skipti gild, þar þessi artur standi geymdur hjá fullveðja syst-kinum, sem nú að lögum, en ei konungur frammar, sjeu borin til þess arfalóðs er Pjetri bæri, vitnist ei innan 15 ára, að

hann á lífi sje, eða nokkur lífserfingi hans, og loksins að skiptaforvaltarinn verði ei til málskostnaðarútláta dæmdur, bæði í tilliti til fyrtjeðs skiptatilboðs hans, og að því leyti þessi skiptagjörningur einungis eptir gefinni konunglegri uppreisn varð til æðri rjettar nm seinan átalinn, til N. L. 1—6 —12, hvar hjá hann hefur öldungis mótmælt, að þau með sækjandans innleggi, hjer framlögðu nýu skjöl þessu máli viðvikjandi, hjer auðkend ad. lit. G. nr. 1 og 2, verði af landsyfirrjettuinum til nokkurra greina tekin, sem ótilhlýðileg að framleggjast í þessu máli, eins og amtmönnum sjeu málásóknir fyrir landsyfirrjettinum öldungis óviðkomandi, hvar sækjendur mála eru löglega fyrirskipaðir.

Vegna ekkjumannsins Jóns Höskuldssonar hefur settur sýslumaður O. Finsen mótmælt, að Jón þessi dæmist til að standa nokkurn kostnað af nýjum skiptum, bæði þar skiptaforvaltaranum beri að standa til ansvars fyrir þau fyrri, og Jóni enginn hagur staðið hafi af útilokun Pjeturs Jónssonar frá hlutdeild í arfi, þar hann meðtekið hafi einungis þann helming búsins, hvers eign Jón telur sjer, en uppástendur Jóns vegna, að honum geymist rjettur til bróðurlóðar eptir Ingu konu sína með stjúpbörnum hans, og hálfur útfararkostnaður af þeirra parti.

Í tilliti til framantaldra ástæða, álitur landsyfirrjetturinn einungis hjer bera um að dæma, samkvæmt kancellibrjefsins frá 10. nóvember 1818 grundvallarskipun appelsins, þeirrar útteknu landsyfirrjettarstefnu og sækjandans uppástandi 1° hvort Pjetri Jónssyni hafi átt arfalóð að útskiptast í Ingu móður hans dánarbúi, og ef svo ber, á hvers kostnað ný útskipti hennar framfara eigi, sömuleiðis 2° hver málskostnað til þessa appels nú standa eigi, og hversu mikinn, því annað eða frekara finnur rjetturinn sjer öldungis óviðkomandi að meta, bæði sem aldrei fyrirskipað, uppástefnt nje uppstaðið í arfatilkallsmáli, sem eptir eðli þess er að álíta sem privat mál, ekki svo mikið sem beneficerað með beneficio pauper-

tatis eða processus gratuiti, heldur til rjettar forsvars fjarlægs erfingja. Enn síður er það sem saka eður justitsmál að álíta, nje því þannig framfylgt, hvað ljósast vottast af álití sjálfs þess konungl. cancellís, og úrskurði upp á viðkomandi amtmanns þarum gjörða fyrirspurn þ. 30. júlí 1818 (sjá að Litr. G. nr. 2), hverri úrlausn landsyfirrjettinum í þessu tilliti má vera leyft að ljá auga, nefnil, hvort eptir plak. 25. jan. 1816 mundi þurfa uppreisnar við í þessu máli. Hverju cancellíð svaraði þ. 10. nóvbr. s. á., að fatalia þess sjeu fyrir löngu hjáliðin, og útgað því að mandatum konunglega uppreisen til málsins appels, enda er landsyfirrjettarins álit því samkvæmt, að hennar hjer hafi við þurft.

Hvað fyrsta póstin áhrærir, þá vitnar skiptagjörningurinn upphaflega, að Pjetur Jónsson, sonur Ingu Þorfinnsdóttur og samarfi hans þriggja systkina, Jóns prests Jónssonar, Bjargar Jónsdóttur og Vigdísar Björnsdóttur, hefur verið til, þá fyrir 24 árum verið utanlands, en að þá (1817) ekkert var framkomið til upplýsingar um, hvort hann enn á lífi væri, eða hvar, hvort nokkurn, eða engan lífserfingja ætti, eða hvort, og nær hann dáiinn væri. Samt var honum við arfaskiptin enginn arfur útlagður, enginn svaramaður settur, og ekkert proclama, með hverju hann sje innkallaður, vitnar skiptagjörningur þessi um, nje heldur um efnaástand þeirra samarfa, er Pjetri eigi til arfs að svara, ef síðar uppgötvast, hvar um engin tilraun sjest framar að vera gjörð. Að sönnu er það líklegt, þó ei útpykkilega í skiptagjörningnum umvitnað, að samarfar Pjeturs beiðst hafi Pjeturs lóð þeim afhent óúrskipt, sem líklega dáins, þar ekkert um hann frjettist í svo mörg ár, og boðist til að ábyrgjast útsvar hans arfs, ef fram kæmi síðar, eða erfingi hans, en full skilríki þar um finnast þar ei önnur, en að skiptafyrirráðandinn tilsegir þeim öndverðlega fyrir hans arfahluta inni að standa, verði Pjetur eða erfingjar hans uppgötvaðir við proclama, en þetta sjest samt aldrei að vera útgefið, ei heldur var skiptarjettinum

leyflegt að undanfella útskipti rjetts arfalóðs til Pjeturs upp á óvissa tilgátu eina, að hann dæinn væri barnlaus, en sjá engin rök þar um, og þannig fyrirfram strax að fá systkin-unum arf hans í hendur að hinu málinu óprófuðu, hvað tilskip. frá 2. apríl 1817 í § 3 bannar án kongsleyfis, og án fullrar vörzlu (cautionar), þó þau eptir liðin 15 ár frá því arfur fjell, ef enginn nánari erfingi áður kæmi fram, væru til hans borin eptir § 2, en ei kongur framar. Málið var því að sönnu öldungis privatmál en þvílíkt, sem önnur arfaskipti flest, hvar konungur eða opinberar stiptanir ekkert tilkall til hafa, að lagaregla í þeim skiptum bar í Pjeturs, sem sjarlægs, tilliti að gæta. Þó nú þessir útskiptu arfar sjarlægra, sem ei mæta við skipti eða mæta láta, en sem þó eiga börn, foreldri eða systkin á lífi, hvað síðasta hjer var tilfellið, eigi eptir § 1 að afhendast viðkomandi yfirformyndaradæmi, til þess að gjörast að löglegu vaxtafje, og engin önnur yfirformyndaradæmi enn sjeu hjer í landi lögskipuð, en, — ef svo skyldi nefna — það tillit sjerhverjum sýslumanni er, sem embættisskylda, ætlað með ómyndugra örfum og þeirra ráðstöfun, eptir hverjum myndugleika skiptaforvaltarinn hefur álitid sjer heimilt eins að fá þessum samörfum Pjeturs strax arfinn í hendur sameiginlega, hverja hann þar með hefur álitid sem fyrir honum fullveðja, vantar samt alla skýrslu í skiptagjörningnum, bæði um upphæð arfs Pjeturs, í hverju hann sje innifalinn, hvort samarfarnir sjeu myndugir og hæfir til að hafa hans umráð, og fullveðja, og mót hverjum vörzlum (caution) þeim sje hann til geymslu og, ef mögulegt, umboðsávaxtar í hendur fenginn.

Til fullnægju framantaldra bresta allra útskipta á ný á Pjeturs arfi, úr hans samarfa lóðum, hans löggildari ráðstöfunar mót vörzlum, og Pjeturs eða hans lögerfingja innköllunar með löglegu fyrirkalli, ber því sýslumanni Jóni Espólin á eigin kostnað, að því leyti honum ei bera kynnu frekari skiptalaun að lögum, en þau þegar meðteknu, aptur að upp-

skipta Ingu heitinnar barnalóðum, og úthluta Pjetri Jónssyni, eða hans lögerfingjum, hans rjetta arfalóð, hvar á mót þau nýju skipti ekkert viðkoma ekkjumanninum Jóni Höskuldsyni, nje heldur þeim skiptum, þær af honum hjer framfærðu líttgrunduðu klögur um útfararkostnað af þeirra lóðum, og bróðurlóð með Ingu börnum, eins og málskostnaður til þessa appels, á honum óviðkomandi að vera.

2° Hvað málskostnað þessa appels snertir, verður athugandi, a) hver hann eigi út að láta, og b) hversu mikinn. Sýslumaður Jón Espólin að sonnu tjáir appell þetta óþarft, þar boðið hafi amtinu fyrirfram að laga, hvað í Pjeturs Jónssonar tilliti nú kærast sem áfátt í skiptunum, svo ei þyrfti lögsókn að kosta, í hverju tilliti — þar skiptin þá eptir amtskjalinu að Lit. G. nr. 2, líklega fyrst í febrúar 1818 eptir formi þeirrar gjörðar, vart mættu fullgjörð heita — með framhaldi þeirra og fullkomnun, hefði þá mátt úr þessum bresti ráða, en þar engin vissa um þetta tilboð sýslumannsins og einungis hans sögusögn ein, en þótt ei ótrúleg, er hjer framlögð, fær N. L. 1—5—11 honum ei hjer að haldi komið.

Hvað þá áhrærir a) hver málsins appellationskostnað standa eigi, þá hefði þetta vafalaust orðið sýslumanns Espólsins skylda, ef skiptagjörð hans hefði í tíma verið ákærð um þennan verulega brest við hana, en þar hún varð til landsyfrrjettarins áfrýjuð, eptir fyrir löngu útrunnin fatalia appellationis og einungis með þar til veittri konunglegri uppreisn, er N. L. 1—6—12 fullljós þarum að dómarrinn vera skuli skaðlaus af appelli mála eptir fatalia útrunnin, og það í öllu tilliti, þó kongur síðar veiti uppreisn í þeim«, og nefnir hann til jafnvel þá ómyndugra, hvað hjer vel getur verið, sje Pjetur dæinn, en eigi þörn í ómegð, og — þó hann lífs sje — er hann að nokkru leyti, vegna fjarlægðar eða óvissu um hans líf, að álíta á borð við þá, en nú er það víst, að með skaðabótum teljast og eru málskostnaðarútlát, en

skaðlaus með alt slag á þó dómari hver að vera að afýunarfresti útrunnum. Málskostnað ber því ei af skipta-fyrirráðandanum framar að dæma, hvar á mót þessi sann-gjarnlegast verður að lúkast af samörfum Pjeturs, að því leyti hans lóð er í miður lögmætri vörzlu þeirra, og þeir frá skiptum hafa eins ólögmætan arð hans haft. Þar hjá mega áltast þess olandi verið, að Pjetri ekkert lóð var útskipt, heldur hans lóð þeim einum. b) Hversu mikið samörfum Pjeturs beri í þennan málskostnað að lúka, kemur því næst til yfirveg-unar og virðist þá sanngjarnt, að sækjandi málsins fyrir landsyfrrjettinum, fyrir kostnað og ómak sitt hvar með reiknast landsyfrrjettarins stefnupeningar, fái 12 rdl., en að í stefnuauglýsingarkostnað fyrir 4 mönnum nyrðra gjaldist, með tilliti til tilskip. frá 3. júní 1796, § 18, og að nokkru leyti grundvallarreglna Reglugj. 11. júní 1788, og Sportel-reglem. frá 22. marz 1814 § 146 og 159, en þótt hjer ólög-leiddar sjeu þær 2 seinastöldu, alls 4 rdl. til samans 16 rdl. silfurs, en stefnusendingar til amtsins, lengra langt úr vegi, en þeir stefndu búa, og framhjá löglega tilskipuðum stefnuvottum í sveit hverri, einnig frá amtinu aptur til þessara, teljast málspörtum óviðkomandi. Að því leyti málssókn þessari er við yfirvalda tilhlutun framhaldið, vitnast að hún álist vítalaus.

Því dæmist rjett að vera:

Sýslumanni Jóni Espólin ber, að því leyti honum ei kynni frekara í skiptalaun eptir Ingu heitina Þorfinnsdóttur á Merkigili löglega bera, á eigin kostnað að gjöra ný og löglegri arfa-skipti eptir Ingu þessarar barna á milli, af þeim helmingi dánarbús hennar, sem þeim við skipti þann 23. júní 1817 útlagður var, þannig: að samarfa barna hennar, Pjetri Jónssyni, eða lögerfingjum hans, útskiptist rjettur erfðahluti að lögum mót hinum systkinum hans, Jóni presti Jónssyni, Björgu Jónsdóttur og Vigdís Björnsdóttur, og þeim arfahluta Pjet-

urs samkvæmt tilskip. frá 2. apr. 1817 að ráðstafa. Málskostnað til landsyfrrjettarins gjaldi þau Jón prestur Jónsson, Björg Jónsdóttir og Vigdís Björnsdóttir, Ingu börn, eptir arfs tiltölu með 12 rdl. til sækjanda þessa máls, landfógeta Sigurðar Thorgrimsen, og 4 rdl. í stefnuauglýsingar og sendingarkostnað nyrðra til hreppstjóra Jóns Erlendssonar á Silfrastöðum. Fyrirnefnda 16 rdl. silfurs innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfrrjettardóms, undir aðför eptir lögum, en þau nýju skipti ber með lögskipuðum hraða af sýslumanni Jóni Espóln að framkvæma undir lagasektir.

M. Stephensen.

XIII.

II. Í hórdóms og dulmálssök þeirra Gríms Grímssonar og Lísibethar Jónsdóttur frá Leiðarhöfn í Norður-Múlasýslu.

Seinast í næstliðnum júní kom sá kvittur upp í Vopnafirði innan Norður-Múlasýslu, að Lísibeth Jónsdóttir, ógipt bústýra Gríms bónda Grímssonar í Leiðarhöfn þar í sveit, hverja sveitarrómur á næstliðnum vetri og vori, og jafnvel tal fólks á bæ með henni, taldi óljetta, væri aptur til heilsu komin, engin þykt eða merki til, að hún hefði óljett verið, væru framar á henni að sjá, og að hjer við mundi eitthvað miður löglegt fram farið hafa. Þetta kvis orsakaði, að hlutaðeigandi hreppstjóri ásamt sóknarpresti Lísibethar, Guttormi prófasti Þorsteinssyni, gjörðu sjer þann 12. júlí þ. á. ferð að Leiðarhöfn, og leiddu þetta mál þar í tal við Grím Grímsson og Lísibethu Jónsdóttur, sem þá strax fyrir þessum embættismönnum fúslega meðkendu, að Lísibeth hefði sveinbarn alið þá hjerum fyrir 3 vikum, en tjáðu það komið hafa andvana, og ei fullaldra, hvert lík Grímur kvaðst grafið hafa skamt þaðan frá bæ; ljetu þeir hann sýna sjer legstaðinn, grafa barnið upp, og flytja það að Hofs prestssetri, hvert sýslumaður Páll Melsteð, sem hjerum meðtók hreppstjóra Metúsalems Árnasonar skýrslu þann 23. júlí, dagsetta 13. s.

m., hafði kvatt distriktsschirurgum Kierulf til löglegrar lík-skurðar og skoðunargjörðar, sem fram fór fyrst þ. 28. s. m.

Frumpróf var í málinu tekið þ. 27. júlí, lögsókn þar um reist gegn Grími Grímssyni og Lísibeth Jónsdóttur þann 3. ágúst næst eftir, og undirrjettardómur síðan í því feldur degi síðar, þann 4. sama mánaðar, með hverjum Grímur Grímsson fyrir undir eins uppvísan hórdóm í 4. sinni framinn, og hlutdeild hans við Lísibethar leynilegu barnsfæðingu og þess meðferð, er dæmdur að missa sitt höfuð, en eignir hans, að falla til lögerfingja. Lísibeth Jónsdóttir að setjast til erfðis í Kaupmannahafnar betrunarhúsi í 6 ár, og bæði til in solidum að borga allan af þessu máli löglega leiddan kostnað, þar í 26 rdl. til dómarans, 7 rdl. 32 sk. til aktors, og 2 rdl. til defensors, þó svo að Grímur einn gjaldi 5 rdl. af því dóm-aranum dæmda, alt í s. v. Hvert mál síðan er í rjettvísinn-ar nafni, og meðfram að laganna boði lagt til þessa lands-yfirrjettar frekara umdæmis. En eftir óneyddum játningum sakapersónanna, og þeim vitnum, sem leidd hafa orðið máli þessu til upplýsingar, sjest þessu, að því leyti miður áreið-anlegum framburði þeirra brotlegu ei verður hjer með laga-röksemdum hnekt, svo varið, að:

Ógipt stúlka Lísibeth Jónsdóttir fædd í Vopnafirði 26. apríl 1798, konfirmeruð 1813, að sóknarprests hennar vitni, vel gáfuð til munns og handa og vel uppfærð í kristindómi, og sem hefur hagað sjer vel í vistum, kom að hennar eigin sögn við frumprófið þ. 27. júlí 1819, seint á sumrinu 1817 í vist hjá Grími Grímssyni búanda á Leiðarhöfn, og var þar síðan bú-stýra hans, því en þótt Grímur þessi sje giptur maður, og öldungis óskilinn að lögum frá konu sinni ennþá lifandi, að nafni Guðlaugu Jakobsdóttur, bjó hann ei saman við þessa konu sína, hvort ásamt af öðrum orsökum, eða hvort hún eða hann sjálfkrafa hafa sig hvort frá öðru tekið, sýnir akt-inn ei, enda gjörir það ekkert til straffsbreytingar fyrir hann, þar hjónaband þeirra enn er að lögum óupphafið og þeim ei

sjest svo mikið sem skilnaður að borði og sæng af yfirvöldum að vera veittur; heldur hefur hann þrisvar áður fram hjá henni í hórdómi tekið, fyrir hver brot hann finst í hvert sinn að vera dæmdur til hjer í landi gildandi lagastraffs fyrir ítrekaðan hórdóm, í fyrsta sinn þ. 16. maí 1814, í öðru sinni 10. júlí 1816 og í þriðja þ. 1. maí 1817, og þá seinast til að hýðast tvennum 27 vandarhöggum. Í fjórða sinni verður þessi sami sakamaður, Grímur, að hórdómi uppvís þ. 12. júlí þ. á., þá hann játar sig að vera föður þess barns, sem Lísibeth Jónsdóttir heimuglega í heiminn fæddi í Leidarhöfn, eptir því sem þau og vitnin frambera, þriðjudaginn þann 15. júní 1819, að hverju barni hún og við frumprófsrjettinn og síðan lýsti hann föður, og er þetta hennar fyrsta lausaleiksbrot. Hvorki vitnast nje heldur játar hún, að hún á nokkurn hátt hafi reynt til að leyna þessu sínu ásigkomulagi, meðan hún óljett var, ei heldur hún eða Grímur að til nokkurra orða komið hafi þeirra á milli um að leyna þessum barnspunga fyrirfram, fæða hann leynilega, og enn síður að granda lífi föstursins, heldur ráðgert að koma þessu barni til fösturs á Ytra-Nýpi hjá fösturforeldrum Lísibethar, þó sú ráða gjörð hafi ei lengra komist. Grími, en ei öðrum, hafi hún að sönnu frá ástandi sínu sagt, en hann litlu sem engu tilsvarað. Efni í barnsfatnað, ljereptsstúfa og borða á húfu hafi hún búin verið að útvega, sem í kistu sinni sje, en ei að sauma, þar vita vildi fyrst, hvort barnið lífs kæmi, og máta húfuna eptir höfðinu, þó hafi hún vænt sín á hverjum degi í viku, verið óviss í tímatalinu, því samfarir þeirra hafi optar verið, verið mjög lasin seinustu vikuna, og, þar aldrei fyrri hafi fætt, ekki vitað að aðgreina verkjakviður jafnaðarlega frá ljettasótt, þessvegna ei beðið Grím um yfirsetukonu-útvegum, ráðgjört þó að leita Vigdísar á Ytranýpi, þó hafi hún sagt Grími, þá hríðir hörðnuðu, að ljettasótt mundi vera, en ei úr því haft rænu á að beiðast nærkonu útvega, og hafi það ei verið nema hjerum eykt, áður en ljettari varð,

en Grímur ei þorað frá sjer úr því að fara. Heimilisfólk meðan hún lá, voru þar móðir Gríms, rænulaus af sóttveiki alla þá viku, fjöggra vetra barn, af tveimur vinnukonum var Hólmfríður að afla eldiviðar, en druknaði síðar, svo ei varð yfirheyrd, hin að nafni Ragnhildur hafi farið að reka saman sje, óskipað að venju, en vinnumaður Halldór verið að sækja ferju. Þennan framburð um fjarveru þessara tveggja hjúa, þegar Lísibeth fæddi og nokkru áður hafa vitnisburðir þessara, síðar eiðfestir sýnt, ómerka að vera, og að bæði voru þau heima á Leiðarhöfn um það leytið Lísibeth fæddi barnið í útikofa, áföstum við bændaskemmu, en löng króka-göng lágu frá baðstofu inn í hann. Þar var eiginlega geymd lifur og lýsi, því hákalla og selaveiði mun vera á jörðu þeirri eða nálægt, þar verið var að verka sel, þegar hún tók ljetta-sótt úti á hlaði, en því segist hún hafa lagst þar fyrir, að fót hennar voru þar áður, hver hún við barnburðinn vildi láta óhreinkast, en ei annara, þar sem 3 nóttum áður hafi orðið þangað að vikja úr rúmi sínu í baðstofu frá gestum. Hafi Grímur þar setið yfir sjer, hún ei vitað af sjer nema annað slagið, fyrri en barnið lá í grasinu, að sinni vitund dautt, og vissi hún það hvorki hljóða nje sprikla, heldur Grím hafa skilið á milli, en sagðist þó ei vita meira þar um víst. Síðan hafi Grímur tekið það upp í klúti, og lagt það hjá henni stundarkorn, en borið síðan burt í skemmuna, þar til um morguninn, þá hún rólaði inn í baðstofuna aptur. Að hún strax sama kveldið hafi flutst inn í baðstofuna, en ei gist um nóttina í kofanum, heldur strax farið á flakk um kveldið eptir það hún barnið ól, er af vitninu Ragnhildi svarið. Um morguninn segir hún Grím hafa látið það aptur í kofann um eins dags tíma, vissi svo ei um það fyrr en grafið var degi síðar, þá hún spurði um barnið, og Grímur kvaðst búinn að grafa það, en þar um bar henni þó eigi saman við sjálfa sig síðar.

Hún kvaðst hafa eptir það dregist á fótum til að búa

Grími nesti til fiskveiða í Bjarneyjum eptir skipun hans; ei heldur vitað hvort aðrir á bænum urðu þess varir, þá hún ljettari varð, og segir Grím aldrei nokkurn tíma hafa beðið sig launungar um barnið fyrir nje síðar; en þá hann hafi verið búinn að grafa það, hafi hún fyrst af því sjeð, að hann vildi það væri leynt. Þessvegna ei viljað ljósta því upp, til þess ei að gjöra hann ólukkulegan vegna hórdómsbrota hans, þar henni var vél til hans. Hún vissi að sönnu, að hann var giptur, en segir hann hafa sagt sjer, að við þriðja hórdómsbrotið, hafi hann verið skilinn frá konunni, um hvað hún ekkert víst vissi, fyrri en prófastur og hreppstjóri (þ. 12. júlí) sögðu henni annað, í hverju henni ei ber saman við Grím, sem tjáir sig hafa sagt henni, að eins stæði á högum sínum sem fyrri, og því vildi hann reyna, fyrst barnið væri nú dautt, að leyna þessu broti, þar mikið lægi við. Ókristilegt vissi hún vera að grafa dauð börn leynilega, og að leyna barnburði, en hún hjelt, og vissi líklega, að Grímur hafi þetta gjört til þess að hórdómsbrot hans kæmist ei upp.

Grímur Grímsson eptir sóknarprestsins attesti fæddur 14. ág. 1789, konfirmeraður 1804, vel gáfaður til munns og handa, og vel að sjer í kristindómsþekkingu, jatar sig enn vera giptan með Guðlaugu Jakobsdóttur, og enn óupphafið hjónaband þeirra; vera föður að Lísibethar barni, sem hún fæddi 15. júní, þrisvar áður hafa fram hjá tekið og nú í fjórða sinni; hafi vitað um miðjan vetur, að Lísibeth óljett var af hans völdum, því hún sagði honum þetta, en hann ansaði engu til, og aldrei ráðgjörðu þau neitt um það barn. Á einmánuði fjekk Lísibeth hjá honum lítið eitt af grófu ljerepti; hún gat ei gjört honum fulla grein á um ljettasóttina, þegar hana tók, þar hún mjög vesæl var viku áður, og ei vissi hann, hvort svo væri, því hún kvaðst blóðlát fengið hafa daginn áður og 2 nætur undanfarnar og sama dag, og merkti það af klæðum hennar, hvað Lísibeth sjálf segir þó mjög lítið að eins verið hafa, stundarkorn dægri áður en hún fæddi.

Hún fæddi, segir hann, barnið í kofa innar af skemmunni þriðjudaginn þann 15. júní um nónbil, (þó ber engum rjett vel saman um tíma dagsins), því þar hafði hún rúm sitt vegna gestanaúðar að undanfögnu. Hann var einn hjá henni, þá hún fæddi, þar hann segist engan haft hafa til að senda, hvað ósatt var, þá Lísibeth tjáði honum, að fæðing nálægðist. Lísibeth hafði engin orð við hann, þá hún lagðist, nema hún bað hann vera hjá sjer. Hann tók við barninu, og kvaðst við frumprófið ekkert lífsmark hafa með því fundið, en játaði þó seinna fyrir rjetti, að það lifandi fæðst hefði, þar hann fann hjarta þess slá þungt og hægt, þá um brjóst þess strauk. Hann skildi milli, eins og sjeð hafði áður gjört, batt ei fyrir naflastrenginn, en segist hafa haldið fyrir hann um tíma. Fullaldra að mestu hjelt hann barnið. Hann lagði það svo innan í smá einskeptu á fjöl hjá móðurinni í 2 daga, segir hann fyrst, þó var Lísibet ei í kofanum nema næstu nótt, þá hún flutti inn í baðstofu, en Grímur sló stokk saman utan um það, og gróf það skamt frá bænum. Bæði um veru hennar nóttina eptir í kofanum er gagnstætt vitni Ragnhildar framkomið, og ómerkt Lísibethar um barnsins grestrunartíma. Engan segir hann vitað hafa af, meðan Lísibeth fæddi, en að honum og Lísibeth hafi komið ásamt, þá barnið var dautt að dylja þetta, því þá hann sagði henni, að af ótta fyrir því, sem fyrir sjer lægi, vildi hann reyna að leyna því, og þá hún spurði, hvort mikið mundi hjer á segjast, kvað hann já við, því hans högum (með óupphafið hjónaband nl.), væri eins varið sem áður, hvar til hún ansaði, að hann færi að sem honum litist, en ei væri henni um það. Hann segist ei vita, hvort Lísibeth vissi hann vera við konu sína skilinn, kannast þó við eptir á, að hann hafi sagt henni það, og að hann mætti eiga hana. Ekkert verið áður ráðgjört með þeim um barnið, nema hún ætlaði að koma því til fósturforeldra sinna að Ytranýpi. Við engan gat hann

um, að Lísibeth óljett væri, og bláleitt segir hann barnið verið hafa þá fæddist, um höfuð og axlir.

Það frekara, sem fram kom þessu máli til upplýsingar, og að nokkru leyti þessari skýrslu ósamkvæmt, þegar síðar var þ. 3. ág. hjer um þingað, og vitni leidd, er einkum þetta: Skoðunarmenn af rjettinum tilnefndir til að rannsaka hirzlur Lísibethar, fundu í kistu hennar engin barnaföt, sniðin eða saumuð, en aðeins afgangsstúf af góðu ljerepti $\frac{1}{4}$ al. breiðan og $\frac{1}{2}$ al. langan, þar hjá 2 stúfa af breiðum flauelsborða, annar $\frac{3}{4}$ al., hinn 8 þuml. — Kofann fundu þeir svo lagadan og langt frá baðstofu með krókagöngum, að vart hefði úr honum heyrst í bæjardyr, þó hljóðað eða kallað hefði verið í kofanum, nema eimur í logni, og ei heldur út á hlað, ef upp í vindauga væri stungið og hurðin aptur. Í honum var hákallslifur og lýsi, og hann viðbjóðslegt hýbýli mönnum.

Grímur meðgengur fyrir rjettinum, að hjer um drukklanga stund hafi hann, eins og fyr segir, eptir fæðinguna lífsmark með barninu fundið, þó hafi það samt hvorki hljóðað nje spriklað; stundarkorn lá það í grasinu, en eptir það fann hann ekkert lífsmark með því, hjelt því óþarfa að binda fyrir naflastrenginn; þegar á milli skildi hrukku þá að eins nokkrir dropar blóðs út úr honum. Nokkra, en ófullkomna vissu hafði þó Grímur um, að líf barnsins gilda mætti, væri það ei gjört; í engu segist hann því hafa misþyrmt. Af hræðslu ætlaði hann að hylma yfir fæðingu þess, þegar dautt var, en — þykist ei í hasti hafa getað leitað því lífsbjargar, þá svo stutta stund lifði, hann vissi, líf sitt lá við, ef barnið hefði dáið af völdum sínum, svo við fengi gjört. Líka lífleysi við fjórða hórdómsbroti. Lísibeth vissi ekkert af því, að barnið kom lifandi, og þá hún spurði þar um, eptir það til rænu kom, og búið var að skilja á milli, sagði Grímur henni það vera dautt. Þeim kom ásamt, að hún legðist fyrir í kofanum, og hún vildi og helst skemma sín eigin föt þar; ei

beiddi hún hann að láta nærkonu vitja, en hafði ráðgjört að fá Vigdís á Ytranýpi, sem ei var sókt, því enginn var við, segir hann. Lísibeth þverneitaði enn fyrir rjettinum, að vitað hefði barnið vera með lífi fætt, en segist hafa fundið lífsmark með barninu viku áður en fæddi, og daginn áður mist dálítið blóð stundarkorn; eins neitar hún að vitað hafi áður til, að Grímur vildi leyna barnsfæðingunni, ekkert hafi hann um það talað eða ráðgjört og sagt sjer, þá hún ljettasóttina tók út á hlaði, að leggjast þá fyrir í rúm sitt; ei hafi hún beðið hann vitja nærkonu, því engan sans hafi hún úr því á neinu haft; Grímur hafi sagt sjer barnið andvana fætt, þá hún spurði að því, og búið var að skilja á milli, en enga hugsun hafði hún á, að fyrir naflastreng þess bundið væri, þegar það ei var með lífi, ei heldur gat hún hönd á því haft. Hún segist þá hafa farið á fætur daginn eptir, en það var strax um kveldið að vitni Ragnhildar, því Grímur hafi talað að því, svo ei bæri á barninu, hvert hún í fyrstu segir hann grafið hafa nóttina eptir að það fæddist, en apturkallar það þó seinna, og segist ekki muna um tím-ann rjett; bjóst hún og við fæðingunni fyrri en að kom.

Vitnið Halldór veit ekkert merkilegt, eða sem virðist áreiðanlegt að bera, nema að eptir framburði hans, en um dags-tímann líklega ómerkum, skakkar nokkru litlu um fæðingartíma Lísibethar frá Gríms sögn, er segir hana fætt hafa um nónn, en Halldór kveðst hafa heim komið undir miðaptan sama daginn, og sá þá Grím og Lísibeth á hlaðinu, — hana mjög svo kranka — rjett áður en hún fæddi; fór hann inn í baðstofu og úr vosklæðum, skipaði Grímur honum að fara að sofa, og kvað hann nógu lúinn, en Lísibethu orðna altekna af landfarsótt sem móður sína, við hvað Grímur þó ei vill kannast. Af þessu sjest því, að Halldór var heima áður Lísibeth fæddi, en Gríms sögusögn um fjarveru hans þá reynist ósönn, en alllíklegt að hann jafnvel hafi skipað Halldóri svo snemma að hvílast, þar eð ei vildi vita hann á flakki.

Halldór sá Grím og Lísibethu koma úr kofanum út eða skemmunni, hvar á milli samganga var, þá heim kom, en Lísibethu ei síðan, fyrri en heim kom viku seinna úr Bjarnarey, og sá þá, að hún var ljettari orðin, og aptur komin í baðstofuna, en segir, að hún hafi við gestakomu í kofann litlu áður flutt. Aldrei hafi þau Grímur neitt talað, svo hann heyrði, um ástand hennar, en Halldór heyrði það af öðrum, og sá, en undir eins að hún gekk ófeimin fram, og leyndi því ekkert áður en hún fæddi. Og er þessi vitnisburður Halldórs bæði einstakur, og í mörgu lítt áreiðanlegur.

Vitnið Ragnhildur Bjarnadóttir ber, að heyrt hafi af öðrum, líka sjálf þókst mót sjá til, að Lísibeth óljett væri, en ei hafi hún eða Grímur við sig talað þar um, nema hún einu sinni, sem verður hjerum fyrst í júní, og það í glensi, og mælt, að hún væri óljett sögð, en það væri þó ekki hægt að sjá, því ekkert barn væri í sjer, við hvað Lísibeth vill mjög treglega kannast. Hún hafði grun um, þá Lísibeth var búin að taka ljettasótt, og var hjá henni úti á hlaði; fóru þau Grímur og Lísibeth inn í kofann, en Ragnhildur inn til móður Gríms, sem lá rænulaus, og var hjá henni, unz Grímur kom með mjólk í potti inn til Ragnhildar, og bað hana velgja, sem hún gjörði, og rjetti að honum inn í kofann, hvers hurð stóð í hálfa gátt, þóttist hún þá sjá böggulkorn dökkleitt til fóta Lísibethar, gat þó ei glögt sjed, hvort það var barn vegna dimmu, þar torfa var yfir hliðarglugganum, en heyrði ekkert til hennar eða barnsins, fór svo af stað sjálfkrafa og óskipað til fjár, að reka saman rjett um miðaptan. Um náttmál kom hún heim, og sá þá Lísibethu úti á hlaði, náhvíta í andliti, og á skapnaði hennar, að þá mundi hún ljettari orðin. Var Lísibeth vesæl vikuna eptir, en á ferli strax um sama kveldið; bjó Grími nesti til Bjarneyja daginn eptir. Blóðferil hennar mátti þó rekja um bæinn, en hún kvað sóttveiki að sjer ganga. Grímur bar leppa hennar út í kofann 3 kveldum áður en hún fæddi, því gest-

ir komu þar, og svaf hún þar, unz fætt hafði, en flutti sama kveldið inn í baðstofu aptur í Gríms rúm, hvar Grímur bjó um hana. Eptir á hafi Lísibeth haft á orði, að þeir mættu svara til sálar barnsins á dómsdegi, sem skrökvað hefðu upp, að hún óljett hefði verið. Vitnið Guðrún Þórðardóttir veit ekkert merkilegt að bera, nema að hún kom að Leiðarhöfn þ. 25. júní til að mala korn, þá Lísibeth spurði Guðrúnu, hvort hún heyrt hefði sagt, að hún óljett væri? Þegar Guðrún jataði því, ansaði Lísibeth, að skrattanum mætti gefa það barn, sem í sjer væri (að skilja þá eptir fæðinguna). Bæði þau Grímur og Lísibeth þræta altaf harðlega fyrir allan ásetning þeirra að granda lífi barnsins, hafa sjer vitanlega ollað þess dauða, eða viljað leyna þess fæðingu, hefði það lífi haldið.

Sú skoðunargjörð líksins, sem hlutaðeigandi chirurgus Kierulf á 43. degi eptir barnsins fæðingu og dauða, nefnilega þ. 28. júlí 1819 gjört hefur, gefur til kynna, að barnið hafi fullaldra, vel skapað og lifandi fæðst, lifað líklega hjerum eina stund, og að því muni um naflastrenginn ófyrirbundinn hafa til ólísis blætt, en engin misþyrmingar kennimerki ber líkið með sjer. Þess setta landphysici O. Hjalta-líns yfirlit um þessa skoðunargjörð, gefið þ. 8. október 1819, telur öldungis engin áreiðanleg kennimerki sjer kunnug, sem heimili að segja tilveru þess lífs um nokkra fáa víska tíma. Líka ýmislegt að vera áfátt við þá gjörðu líkskoðunargjörð, til þess að hún gefa megí vissu, um að barninu hafi til ólísis blætt; forsómun fyrirbindingar naflastrengsins sje að sönnu á stundum dauðleg, en á stundum ei óholl um tíma, og í þessu tilfelli mjög efasamt, hvort saknæm verið hafi, en þess líklegra, að barnið eins vel dáið hafi af kulda, krapta- og aðhlynnningarleysi.

Hvert straff þessum ákærðu persónum nú hæfi eptir vorum hjer á landi gildandi lögum fyrir þau hjer upplýstu af-

brot, fyrir hver þau ákærð eru og dæmd, fellur því næst undir landsyfirrjettarins yfirvegum, og þá

1° Hvað Grím Grímsson snertir, er hann

a) uppvís orðinn að hórdóms broti frömdu í fjórða sinni fram hjá sinni ennþá lifandi konu, við hverja hans hjónaband enn er öldungis óupphafið, ei heldur neitt fyrirbórið honum til afsökunar fyrir þau brot, hver alteins straffa bæri, þó, sem þó ekki er til fundinn, einhver brestur á konunnar síðu væri, sem hefði hamlað þeirra sambúð. Nú hefur konungleg náð hjer í landi með brjefi sínu þ. 25. júlí 1808 í § 13. boðið hjer í landi að straffa framinn hórdóm með tveggja ára tugthúserfíði, en með öðru frá 3. maí 1816 í § 2. að tugthússtraff, undir 3 ára tíma eptir eldri lögum fastsett, afplánast skuli með vandarhaggarefsingu, hverra tölu dómarinn ákvarði svo, að minni sje þrennum 27 höggum, þó aldrei með færri en 10, alt eptir málavöxtum, hversvegna Grímur og þ. 1. maí 1817 er fyrir framinn hórdóm í þriðja sinni dæmdur undir tvennra 27 vandarhagga refsingu. Um straff fyrir framinn hór í 4. sinni þegja þar á mót öll lög Danmerkur, Noregs og Íslands; þeirra fyrri ríkja og Íslands eldri vegna þess, að hórdómur í fjórða sinn eptir þeim vart varð mögulegur, þar eð eptir N. L. 6—13—25 D. L. 24 og Stóradómi, lífinu var við þriðja hórdómsbrot fyrirgjört, nema ef konungur náðað hefði þann brotlega með lífgjöf, og þessir enn í fjórða sinni fengju hór tramið, fyrir hverju lög þó ei gjöra ráð. En nú, þar þetta tilfelli samt hjer er skeð, en síðan straff fyrir hórdóm í 3. sinni hjer er mildað, optar má henda, finnur landsyfirrjetturinn ei, á meðan lífsstraff í Danmörku enn er óupphafið fyrir hórdóm í 3. sinni, og í tilliti til löggjafarans auglýsta vilja í rescr. 25. júlí 1808 § 10, að legorð, nema í hórdóms tilliti fyrir hver brot § 11—13 gjöra hjer undantekningu, straffist hjer álíkt og í Danmörku, að þetta Gríms Grímssonar fjórða hórdómsbrot sje nú öðruvísi að straffa en sem fyrir þriðja hórdómsbrot, er í Stóra-

dómi ákvarðað, nefnilega með líftjóni hans, en að eigur hans fastar og lausar, að því leyti afgangs verða kynnu löglegum af þessari málssókn leiðandi kostnaði, falli til erfingja hans, því þó straff þetta virðist of stórkostlega að mismuna frá þriðja til fjórða sinnis, ef það nú varða skal líftjóni, sem við næsta brot áður aðeins varðaði tvennum 27 vandarhöggum, er sá mismunur ennþá álskur þeim, sem Stóridómur áður setti á milli hórdóms í öðru og þriðja sinni, þá hann í öðru sinni gildi líkamlega refsingu, en í þriðja sinni lífið, hvern mismun löggjafarans eins er, ef honum svo þóknast, öðruvísi niður að skamta.

b) kemur til yfirvegunar, hvort Gríms Grímssonar hlutdeild í leynilegri barnsfæðingu Lísibethar Jónsdóttur meðferð á þessu afkvæmi sínu, og þess leynilega grefstrun, fái á ný nefnt straff hert, og hann áltist sem banamaður þessa piltbarns af vangá, hirðuleysi eða yfirlögðu ráði.

Að sönnu er margt, sem lýtur að því, að Grímur hafi ráðið fyrir Lísibethu, og komið henni til leynilegrar barnsfæðingar, við hana undirtalað um þann afvikna fæðingarstað í óhræsis kofa, að sönnu samtengdum bæjarhúsum, en þó úr gangvegi manna, svo að sem minst bæri þar á fæðingu hennar, fyrir fram valið þann stað til, 3 dögum áður borið þangað flíkur hennar, vísað henni þangað til að fæða, ekki leitað henni eða barninu hjálpar við fæðinguna, en þótt 2 hjú hans þá væru heima, um hverra fjarveru hans framburður hefur ómerkur reynst, vísað öðru þeirra til hvíldar, og tjáð Lísibethu sóttveika orðna af landfarsótt, þegar ljettasótt tekið hafði, þó þetta beri aðeins eitt vitni, verið einn hjá henni, skilið sjálfur á milli, látið naflastreng barnsins ófyrirbundinn, vitað barnið fæðast með lífi, en þó skrökvað í fyrstu til um það, eins við Lísibethu, það lifa stundarkorn, og þó enga viðleitni haft að bjarga því til lífs, endurnæra það, hlúa að því, heldur látið það hjalparlaust út af deyja, grafið það leynilega og komið Lísibeth til að dylja þess fæðingu. Þess-

vegna sem húsbóndi hennar og faðir barnsins forsómað alla skyldurækt móti því og henni, og rekið hana strax í blóðböndum hennar á fætur, til launungar fæðingarinnar; samt sem áður vantar landsyfirrettinn gildar lagaröksemdir til þess, að hann hjerum sakfellast kunni sem fullviss og viljandi banamaður þess; engin vitni hafa neitt þar að lútandi getað upplýst, og sú framfarna skoðunargjörð loksins eptir 43 daga í júní og júlí hásumardögum, er of óáreiðanleg, ófullkomin og efasöm, eins og landphysici yfirálit hennar vottar, til þess eptir henni að fella hann sem banamann síns barns, hvar um engin játning hans er fengin, og hvar ekkert víst er á að byggja annað en sakapersónanna eigin óáreiðanlegur framburður um líf, dauða og meðferð barnsins, hvers líkami þó enga misþyrmingu á sjer bar sýnilega. Þar á móti má honum til afsökunar frá dómsáfalli fyrir ásett og framkvæmt dráp eða morð síns barns telja, að ekkert vitni eða fulláreiðanlegar líkur eru til, sem lýsi áformi Gríms á undan fæðingu barnsins, að fyrirfara því eða alvarlega dylja fyrir öðrum ástand Lísibethar, og ekki um sjálfa fæðinguna, þá hann leið vinnukonu sinni Ragnhildi að færa sjer mjólk í kofann, hvar Lísibeth lá, og barnið í böggul vafið hjá henni ófalið, og hún hvorttveggja mátti sjá, en hurð stóð í hálfu gátt. Áform hans með þess launungu finst eiginlega fyrst líklegt, eptir það hann sá, að barnið líflítið fæddist, og hann vænti þess bráðs andláts; en að hann þá með forsómun að hjálpa og hlúa að því, máské hafi flýtt þessu, en forsómað föður og húsbóndaskyldu, finnur, einkum þar fullvissu vantar, nokkra náttúrlega afsökun, frá þyngra straffi fyrir leynd á dauðu eða dauðvona barni, og þess heimuglega gróft í þeim lífsháska, hann fyrir sitt fjórða hórdómsbrot vissi sig sjálfan staddan, ef þess fæðing vitnaðist, hversvegna hann ljét sjer þá annara verða um síns eigin lífs, en barnsins frelsi. Hans ljúfa játning alls þess framfarna, strax sem hann hjer um var aðspurður, en þótt í fyrstu ei full áreiðanleg, má og

með hinu öðru gjöra, að til bresta, sem N. L. 6—11—13 tilnefni, mætti eins vel nokkurt tillit hafa við ströffun þessa afbrots, frammar en 6—6—1, fyrst ekkert fullvíst banatilræði við barnið er á hann sannað, ef ei það lífsstraff, er hann með hórdómi í fjórða sinni frömdum, verðskuldar, innibindi sjerhvert minna straff, og gjörði þvílíks ákvörðun ótilhlýðilega í þessu tilliti.

Undirrjettarins dóm ber því í tilliti til Gríms Grímssonar nú öldungis hjer að staðfesta.

2° Í tilliti til Lísibethar Jónsdóttur má að sönnu segja, að sumt af því, sem gjörir Gríms framferði við fæðing þessa barns grunsamt og saknæmt, á og heima hjá henni, svo sem: hennar valdi afsíðis fæðingarstaður, flutningur til hvíldar í kofann þrem dögum fyrri en hún fæddi, þá hún vænti sín, orð við Ragnhildi nokkru áður en hún fæddi, en þótt í glensi og af Ragnhildi einni borin, en loksins ei algjörlega fyrir þrætt af Lísibeth, »að hún væri með barni«; skortur sniðins og saumaðs barnsfatnaðar; engin bön eða útvegum um yfirsetukonu; hastarleg fótaferð með veikasta mætti sama kveldið, sem hún barnið ól, og síðan launung barnsburðarins eptir á, og þess greftrunar; ósamhljóða framburður hennar um hana, og vitund sína um hjónaband Gríms, eins við hans framburð, tal við Guðrúnu Þórðardóttur eptir það barnið ól; umsögn manna viðvíkjandi barnspunga sínum, hvern hún eptir á vildi þar með bera til baka, og eptir Gríms framburði samkomulag hennar við Grím um að fæða í kofanum, en leyna eptir á fæðingu barnsins. Samt finnur landsyfirrjetturinn ekki, að N. L. 6—6—8 verði til hennar brots heimfærður þar með a) ekkert er vitnað og enn síður játað af henni eða Grími, heldur þverlega neitað, er sanni hana nokkurn tíma fyrirfram haft hafa það áform í dulsmáli að fæða, og ekki að leyna þunga sínum á nokkurn hátt, því þau sáu glensorð við Ragnhildi af henni einni borin, og sem Lísibeth vart við kannast, mega metast sem

gamanglens þeirra á milli, og tilgangslaust framsett. Þau Grímur hafa og bæði borið, að upp á barnfóstur væri hugsað hjá fósturforeldrum Lísibethar, og nærkonu hjálp hjá Vigdís á Ytranýpi, en ei vissi hún sem óreynd, nær hún hennar við þyrfti, eða þekti ljettasótt frá lasleika daglegum í viku áður. b) Þegar ljettasóttin greip hana, varð hún sem sinnulaus til að beiðast þeirrar hjálpar, lagði sig í Gríms umsjón, og eptir hans skipun, hvar hann fyrirsagði, bæði sem ástvinur hennar og húsbóndi, hverjum hún fulltreyst hefur til að veita sjer nærkonuhjálp eða útvega hana sem húsbónda, hvað og var hans vafalaus skylda bæði við væntanlegt barn sitt og við hans hjú, sem ei rjeði fyrir neinum sendingum fólks á aðra bæi. c) Efni í nokkurn barnfatnað hafði hún til, enda mun hann ei ætíð mikill fyrir hjá fátækum hjer, eða vinnukonum, sem í fyrsta sinn fæða. d) Aldrei er með neinu í hinu minsta sannað, að hún vitað hafi barn sitt lifandi fætt, heldur strax sem hún fjekk rænu um það að spyrja, heyrði hjá sínum kæra barnsföður, hver áður hafði leynt hana sínu enn viðvarandi hjónabandi, og gefið henni, líklega við tælingu hennar, í skyn, að skilinn væri til fullnustu við konu sína, og mætti nú ekta Lísibethu, að barn þetta væri dautt, en fjekk strax eptir, ósk Gríms og áform að vita, og bón um samtök til að leyna fæðingu barnsins, þar líf Gríms lægi við vegna fjórða hórdómsbrots, og varð hún þá af honum vísari. bæði um hans enn óupphafða hjónaband, og, þá hún um hættu hans spurði, undireins um þessa. e) Innkomin ást til barnsföður hennar, lífsháski hans, henni sagður dauði barnsins, og — máské von um að fá breitt yfir eigin óvirðingu sína, mega álftast hafa leitt hana til þagnar með Grími um grefstrun barnsins og sína barnsfæðingu, honum til frelsis í svo miklum háska stöddum og f) er alls ekkert fram komið, sem gefi líkur um, að hún nokkurn tíma hafi stuðlað til að, síður sjálf, með verki í nokkru viljað granda lífi síns barns, aldrei svo mikið sem

snert það eða skoðað, eða neitt það framið, er heilsu þess mætti að tjóni koma, hvers vegna sú lagagrunsemd, sem N. L. 6—6—8 inniheldur, um áform barnamorðs hjá mæðrum, sem í dulsmáli fæða, hjer öldungis má burtfalla, þó nokkrar af þeim kringumstæðum, sem sú lagagrein annars tilnefnir, einkum launung mæðra á þeirra barnburði, sje hjer að finna; hjá henni einungis eptir á, og ei fyrri, en barnið var henni sagt dautt, hún þess vegna sem ófróð um laganna boð og sekt í þeim tilfellum, halda kunni, að einungis óreglulegum greftri dauðs barns, eigin ósæmd sinni, og háskalegu broti barnsföður væri nú að leyna.

Henni hæfir því ekki, með því hún og hefur strax ljúflega sagt alla þessa barnsfæðingarsögu, í vissum óártíðandi greinum þó miður merka, en að öðru leyti fær hún góða framferðis vitnisburði, ekki straff eptir N. L. 6—6—8 og tilskip. þ. 6. febr. 1694, heldur eptir málavöxtum 4 ára erfiði í Kaupmannahafnar betrunarhúsi, en að öðru leyti ber undirrjettarins dóm að staðfesta, hvað ídæmd útlát til lögsóknarkostnaðar áhrærir af Gríms og Lísibethar eigum, af hverjum allan annan löglegan kostnað fyrir þessari málssókn gjalda ber, þar á meðal til aktors fyrir landsyfirrjettinum 8 rdl., en til defensors 6 rdl. silfurs, hverja 14 rdl. silfurs þó, mót endurgjaldi lúkist þeim fyrirfram af justitskassanum.

Máli þessu virðist fyrir undir og landsyfirrjettinum forsvaranlega framfylgt.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn á í tilliti til Gríms Grímssonar og alls kostnaðar útláta óraskaður að standa. Lísibeth Jónsdóttir á að setjast um 4 ár til erfiðis í Kaupmannahafnar betrunarhúsi. Aktori fyrir landsyfirrjettinum bera 8 rdl., en defensori 6 rdl. silfurs, í laun fyrir fram af justitskassanum mót endurgjaldi af eigum þeirra seku, eða við lögskipaða jöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

XIV.

3. Í justitsmáli höfðuð gegn expresti Jóni Reykjalín í Glæsibæ í Vaðlasýslu um meðvitund hans í fölsun brjefs, og um komenturitgjörð.

Með pólitírjettardómi í vistarráðamáli vinnukonu Guðrúnar Þorsteinsdóttur í Vaðlasýslu, föllnum 20. febr. þ. á., var rjettvísinni geymt lagatiltal gegn vinnumanni Guðna Guðna-syni, sem meintist í þessu máli framlagt hafa 2 fölsuð skjöl, og eins mót þeim, sem Guðni hafði brúkað sem ráðgjafa í því máli fyrir framda komenturitgjörð. Þar þessi ráðgjafi var síðan af Guðna tilnefndur að vera þáverandi prestur til Glæsibæjar og viðtengdra safnaða, Jón Reykjalín, en hjerum var að hlutaðeigandi amts boði lögsókn þegar hafin, er nefndur Reykjalín með undirrjettardómi þ. 9. júní þ. á. dæmdur til að líða 27 vandarhagga politíaga, hans álegg-ingu að kosta, og að sínu leyti standa aktors málssóknar-kostnað í hjeraði með 2 rdl. í silfri, og loksins til að gjalda 1 rdl. í silfri til justitskassans í sekt fyrir ótilbærilegan skrif-máta í innleggi hans fyrir undirrjettinn, með hvern dóm sá ákærði exprestur Reykjalín ei hefur tjáð sig ánægðan, og því lagt hann undir landsyfirrjettarins frekara umdæmi.

Í fyrnefndum undirrjettardómi er Reykjalín gefið að sök 1° meðvitund með Guðna í fölsun eins orðs í skjali, sem fyrjtjður vinnumaður Guðni Guðnason framlagði í vistarráða málinu fyrir politírjettinn, og 2° komenturitun fyrir hann og ráðaneyti í vörn og sókn þess máls.

Hvað hið fyrra áhrærir, þá finst þetta orð í politíprocess-ins Litra D. bls. 81 við landsyfirrjettinn, markaðs, í fylgiskjal-inu H., nefnilega copiu af Jóns Höskuldssonar á Merkigili þ. 1. ágúst 1818 gefinni skýrslu um vistarráðning Guðrúnar

Þorsteinsdóttur til sín m. fl., hennar burtvísun úr hans vist viðkomandi, og sem svo byrjar: »Guðrún Þorsteinsdóttir, hverja eg bað Mr. G. G.s. að útvega mjer fyrir vinnukonu, ef liðug til þess fengist, og hingað komst af hans forlagi, og dvaldi hjer um lítinn tíma« etc.

Eptir fylgiskjali í sama processi Litr. K. bls. 84 sjest þar á móti, að Guðni hafi sömu skýrslu Jóns framlagt, í hverri finst, sá mismunur, að þar í stóð »af mínu forlagi«, en polittrjetturinn áleit þetta umbreytt svo frá »hans«, en líklegt að »hans« hafi þar upphaflega staðið. Hvort nú breytingin vissulega er skjen, og af hverjum, er hvorki sannað nje ját- að af nokkrum, ei heldur er hún Reykjalín nokkurn tíma eignuð, en hvort hún þar hjá sje í nokkru saknæm, eða að álíta sem fölsun, álitur landsyfrrjetturinn sjer ei eiginlega bera um að dæma, sem Guðna sök, en ei Reykjalíns viðkomandi.

Hvað þar á mót yrði Reykjalín tileinkað í þess tilliti, finst helst að vera, að hann, eptir processinum í justitsmálinu, byrjuðu 12. mars þ. á. bls. 18, hafi játað sig vita, eptir Guðna sögusögn, »að umbreyting nefnds orðs: frá hans til mínu skjen væri með vitund og hræðslufullu samþykki (útgefarans) Jóns (á Merkigili)«, og þó verið Guðna liðsinnandi með stýlfærslu og ritun málsvarnar og kontrastefnu fyrir hann, og með Guðna samvitandi, að þessi hugði sjer þetta skjal þannig breytt í rjetti að brúka gegn hreppstjóra Þorsteini Gíslasyni, jafnvel ásetti að átelja þenna um fyrgreindan orðamun frá hans orginal, ef ranga copiu framleggja kynni.

Hvað komenturitun prests fyrir Guðna snertir. þá kannast hinn öldungis ekki við í nokkrum illum tilgangi, eða minsta ávinningsskyni að hafa ljeð Guðna sem fáraðlings vinnumanni hönd sína til að stýlfæra og rita eigin þanka hans til varnar og betri rjettar í máli, sem presti og líklega mörgum, kann hafa þá virðst ónáttúrlega af hreppstjóra Þorsteini reist vera

gegn Guðna, í stað Jóns á Merkigili, fyrir þessa ólöglegu burtvísun hjús í ótíma, dómlaust eptir nokkurra vikna hald, heldur einungis af meðaumkun prests, — eins og upp á exprest Reykjalín ekki er sannað, heldur af honum þvert neitað, að hann á stefnuconcept Guðna hafi ei annað ritað en, að bón Guðna, innihald eigin ástæðna hans, sem hann mögulega brúka vildi við málsfærsluna. Þetta eptir Guðna eigin fyrirsögn, honum til minnis, án þess að Reykjalín rjeði fyrir þessa minnisuppkasts brúkun eða framleggingu, heldur Guðni einn, eða að neitt votti, að prestur hafi Guðna æst upp til þrætugirni eða gegn nokkrum manni, eða ósvinn orðatiltæki í hans stýl, og ósiðsemi í eigin innleggi hans, finnist honum í nokkru saknæm, hversvegna og svaramaður hans fyrir landsyfirrjettinum rjettilega áltst hann undanþeginn vilja komenturitaru sektum, eptir tilskip. frá 28. desbr. 1792 § 4, og annari hjer á landi ógildandi frá 19. ág. 1735 § 16, hver ekkert eigi skylt við þetta mál, eins og væri um þann, er æst hefði Guðna upp og tælt til opinberra ósannra klagana og loginna sakargipta, líka frá ídæmdum bótum fyrir eigið ósaknæmt innlegg sitt, en að Reykjalín sem sóknarpresti, þá þetta gjörðist, fyrir það leysðist að gefa sig af með málaferli annara, stefnu og innleggja ritgjörðir til dómstóla fyrir fákænan vinnumann, og öðrum meiðslalaust, hvað hann telur engin lög hjer í landi banna, finnur landsyfirrjetturinn þó ekki, en þótt hjer sjeu hvorki fastir talsmenn að finna, nje aðrir tilnefndir menn í þessum tilskipunum hjer í landi settir til þesskonar ritgjörða fyrir almúga, og þó kongsbrjef frá 6. apríl 1753 leyfi almúga hjer í landi sjálfum alt eins klaganir yfir embættismönnum að semja, því prestum eru óviðkomandi mála afskipti bönnuð í hjer gildandi kirkju-ordinantiu Kristjáns kongs fjórða, sem í fyrstu ætlaði stiptamtanni og biskupi fyrir þessháttar hlutdeild í óviðkomandi málaferlum að gjöra prestum alvarlegar áminningar, sem nú ei framar virðast Reykjalíni að hæfa, eptir það hann fyrir uppvíst leg-

orðsmál, hefur síðan kall og prestsskap mist. Ei heldur það af undirdómaranum honum valda vandarhagga straff, heldur fjeðbætur einar, sem í tilliti til hans, í dóminum umvitnaða sárfátæklega ástands, nú brauðlauss sjálfs og með fjölskyldu, og ásamt með tilliti til svipaðra lagaröksemda, sem leiða má frá 3. § í tilskip. frá 28. desbr. 1792 en þótt hjer ei sje um ritun á supplicatiu mál, líka til þess að einber överkleg vitneskja um breytingu þess umþrætta orðs, ef hana og er hjer sem saknæma að álíta, gjörir samt enga saknæma meðvitund í falsverknaði, til hvernar verkleg hlutdeild í skaðvænum tilgangi, sjálfum sjer til hags, en öðrum til órjettar, krefst, virðast nú hæfilegast ákvarðast kunna til 20 rdl. s. v. útláta til fátækra í hreppi þeim, hvar exprestur Reykjalín næstliðinn vetur bjó, þegar mál þetta fram fór, auk þess að hann standi ídæmdan málskostnað eptir undirrjettardóminum og til landsyfirrjettarins, hver kostnaður ákvarðast til yfirrjettar aktors 12 rdl., en til defensors 6 rdl. silfurs. Áminstir 18 rdl. silfurs gjaldist þessum af justitskassánum, mót endurgjaldi af Reykjalín, sem að öðru leyti sje ákærulaus og frítekinn frá ídæmdum bótum fyrir innlegg sitt, við hvers innihald og form landsyfirrjetturinn ekkert finnur að sekta, þar orðið justitiens erindisreki, hreppstjóranum valið, virðist rjettilega þýða sama sem politíþjón, hvert nafn sjálf lögin hreppstjórum velja, og það nafn í engu þá að vanheiðra, en þar hjá er augljóst, að vor gildandi lög áminna um, en sekta ei, þjetta ritgjörð og litlar spátsúr á rjettarskjölum, hvar um plak. frá 9. apr. 1783 ber vitni. Eptir málavöxtum finst ekkert í meðferð máls þessa að öðru leyti hjer að sekta.

Því dæmist rjett að vera:

Jón exprestur Reykjalín á fyrir ólögmeða hlutdeild sína í málssókn og vörn með vinnumanni Guðna Guðnasyni í vistraðningarmáli Guðrúnar Þorsteinsdóttur, að bæta 20 rdl. silfurs til fátækkrakassa þeirrar sveitar, hvar hann næstlið-

inn vetur bjó, gjalda málskostnað eptir undirrjettarins dómi, og til landsyfirrjettarins, hvar af aktori bera 12 en defensori 6 rdl. silfurs, hverjir 18 rdl. greiðist þeim af justitskassanum mót endurgjaldi af Reykjalín, hver að öðru leyti sje frá aktors frekari ákæru og við undirrjettinn ídæmdum bótum frítekin. Þessum landsyfirrjettardómi ber að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

1820

I.

Anno 1820 þann 3. janúar var landsyfirrjettarins session. (Átti þá að taka fyrir mál áhrærandi eptirstandandi gjöld af jörðinni Kornhól og fjallinu Yztakletti í Vestmannaeyjum, en stefnandi gat eigi lagt fram landsyfirrjettarstefnuna, og beiddi um frest til að taka út nýja stefnu).

Hjer um fjell rjettarins úrskurður þannig:

Þareð stefnandinn hvorki framleggur landsyfirrjettarins stefnu í þessu máli, nje heldur sannar nein lögmæt forföll, sem hann þar frá hindrað, þá ber honum eptir N. L. 1—4—34 að hafa tapað þessari málssókn, þar til hann stefnir málinu löglega fyrir rjettinn á ný, í hverju tilfelli hann tilskyldast fyrir landsyfirrjettinum að sanna lögmæt forföll, sem nú hafa honum þar frá bægt.

M. Stephensen. O. Finsen. Blöndahl.

II.

Sama dag var uppkveðinn svolátandi dómur í justitsmáli

gegn Páli timburmanni Sigurðssyni, Valgerði Pálsdóttur og Torfa Sveinssyni.

Sögu þessa máls telur undirrjettarins dómur í því genginn þ. 28. oktbr. 1819, með hverjum Páll timburmaður Sigurðsson er dæmdur sem fyrir framinn hórdóm í þriðja sinni til að hýðast tvennum 27 vandarhöggum, Valgerður Pálsdóttir sem fyrir hennar annað hórdómsbrot að bæta 18 rdl., og þar að auki 4 rdl. til justitskassans fyrir sýsluvist, hvorttveggja í reiðu silfri, Torfi Sveinsson á Hóli að bæta 2 rdl. til Álptanesshrepps fátækra, og þessi öll sameiginlega til að standa máls þessa kostnað með 11 rdl. reiðu silfurs. Torfi þar af að gjalda 2 rdl. en þau Páll og Valgerður 9 rdl. silfurs.

Þessum dómi er að Suðuramtsins tilhlutun til landsyfirrjettarins frekara umdæmis skotið, hvar sá skipaði sóknari málsins krafist hefur Pál Sigurðsson dæmdan fyrir passaleyssi og ólöglega veru í Álptanesshreppi, ásamt fyrir óhlýðni við hreppstjóra til 10 rdl. silfurs bóta til þessa hrepps fátækra, 36 rdl. fyrir hans annað og tvöfalda hórdómsbrot til Gullbringusýslu sakafallskassa, en 4 rdl. til justitskassans, og til hýðingar með tvennum 27 vandarhöggum fyrir þriðja hórdómsbrot hans, en Valgerði barnsmóður hans fyrir ólöglega veru í sama hreppi, og lausamensku til 10 vandarhagga aga, og 36 rdl. bóta fyrir hennar fyrsta og annað hórdómsbrot til sama sakafallskassa, en 6 rdl. til justitskassans, allt í silfri. Sömu leiðis að Torfi Sveinsson á Hól dæmist fyrir þessara sakapersóna, honum fyrirboðna, hýsingu í 10 rdl. silfurs bætur til Álptanesshrepps fátækra, en öll þrjú til að standa allan af þessu máli löglega leiddan kostnað sameiginlega, og þoksins að rjettvísinni sje tilkall geymt til frekari lagaákæru gegn stiptprófasti Markúsi Magnússyni fyrir þann þátt, hann átt hefur í máli þessu. Hvar á mót settur svaramaður þess ákærða fólks uppástendur, að þau Páll og Valgerður dæmist hvort um sig eptir kongsbrjefi frá 25. júlí 1808 § 12 til

að borga 18 rdl. til Gullbringusýslu sakafallskassa, og 2 rdl. til justitskassans, alt í silfri, en fríist frá málskostnaði öllum, og að Torfi Sveinsson að öllu leyti fríkennist.

Viðvíkjandi yfirsjónum Páls timburmauns Sigurðssonar er í þessu máli upplýst og ákært; 1° að hann fram hjá konu sinni Ingveldi Guðnadóttur átt hefur barn með ógiptri stúlku Sigríði Ólafsdóttur á Sigmundarstöðum í Borgarfirði, fyrir hvert fyrsta hördómsbrot Páll er þann 23. maí 1812 í Mýrasýslu dæmdur til 9 rdl. courants sektar til þeirrar sýslu sakafallskassa og 2 rdl. til justitskassans. Þar eptir átti sú hjer lögsókt Valgerður Pálsdóttir, gipt kona og að lögum óskilinn við mann sinn, vinnumann í Þingeyjarsýslu Danfel Jónsson, barn með Páli Sigurðssyni í Álptaneshreppi þ. 9. apríl 1818. Þriðja barnið fæddi fyr umgetin barnsmóðir Páls, Sigurður Ólafsdóttir í Borgarfirði í annað sinn þ. 16. júlí 1818, og með samþykki Páls sór hann vera föður að, en Valgerður sama Pálsdóttir fæddi Páli fjórða barnið þ. 7. oktbr. 1819.

Við þessar fjórar barneignir Páls verður nú aðgætandi:

a) að Páll er með dómi í Gullbringusýslu gengnum þann 1. júlí 1818 skilinn frá konu sinni Ingveldi Guðnadóttur, hversvegna hans síðari barneign með Valgerði er að álíta sem lausaleiksbrot hans, hvar á mót hans þriðja barneign þ. 16. júlí 1818 með Sigríði Ólafsdóttur í síðara sinni, verður að metast honum sem hördómsbrot, þar barn þetta fæddist honum einum 15 dögum síðar, en hann löglega skilinn var við konu sína Ingveldi, og ætti því þetta hördómsbrot að reiknast Páli til sektar sem hið þriðja, og honum ei fá að haldi komið, að hann einungis einu sinni er áður fyrir hördóm dæmdur, en þótt þrisvar að honum uppvís orðinn, síðan kongsbrjef frá 3. marz 1816, § 6 nú leyfir að undanfella rjettvísinnar ákæru um þau afbrot, sem lög sekta vissum bótum einungis þá, þegar hinn seki góðviljuglega vill án hennar lagasektir af hendi láta, ef í þessu máli væri með nokkru upplýst eða sannað, að Páll um hör-

dómssektir fyrir hans aðra og þriðju barneign hafi löglega krafinn verið nokkurn tíma, þær góðmótlegu gildið, og þar með sætt laganna ákvarðaða straffi, honum til varúðar framvegis; en þar þetta öldungis brestur, ber hann nú að álíta sem enn nú óstraffaðan fyrir öll 3 hans síðari barneignarbrot, hvar af hans síðasta er í lausaleik, en sem nú fyrst kominn undir lagahegningu í annað sinn fyrir hans svæsna lauslæti í frammi haft með 2 barneignum í hórdómi, og eitt í frillulífi, og þessi öll í einu nú straffast eiga, sem framin og framhaldinn hór og frillulífnaður með annars hórdómsbrots lagsæktum, þar fyrtjeðu boði kongsbrjefs frá 3. maí 1816 í § 6 engan veginn er fullnægt, en Páll einungis einusinni áður um hórdóm með dómi og fjársektum straffaður, þetta samkvæmt N. L. 6--13--25, og laganna anda í 2--9--8, 10; 6--11--14, 15; 6--17--33, 38; 6--13--16, 17, og tilsk. 20. febr. 1789 § 1--5, hverjir lagastaðir allir áskilja, að sá seki sje í laganna straff að minsta kosti dæmdur hjer eptir boði konungs frá 1. febr. 1799, eða forgefins með því sektaður samkvæmt kongsbrjefi 3. maí 1816 § 6, sem eptir því líka forgefins straffs bendingu, sektast eigi með svo stórkostlega auknu straffi, sem misverka ítrekan í öðru, þriðja, fjórða eða fimta sinni að lögum tilvinnur. En þó Páls hneyxlanlega lauslæti með hórdómi, og þar á ofan bættu fjórða frillulífisbroti virðast megi verðskulda frekari hegningu en þess, er einungis fellur í öðru sinni í hór, líkt þjófasekt, er tiltalast um framin þjófnað í öðru sinni á fleirum stöðum, gjörir vor gildandi lagasetning ei greinarmun þar á í legorðsmálum, eða leyfir í tilteknar fjársektir fyrir legorðsbrot, sem ákærast í öðru sinni að auka líkamlega refsingu, því síður, sem brot þessi Páls eru ei framin með 3 ýmislegum heiðvirðum kvenmönnum, cancellibr. frá 26. apr. 1800 og 20. nóv. 1802 álíta því þriðja lausaleiksbrott í öðru tilfelli sem fyrsta, og tilsk. frá 3. júní 1746 í § 10 fyrir fjórða legorðsbrot, bauð

aðeins sýslu eða landsfjórðung að rýma, sem kongsbr. 5. maí 1799 og 15. mars 1780 láta bætur fyrir koma.

b) Að Páll ákærast hjer um sekt fyrir 2 hórdómsbrot í tvöföldum hórdómi til 36 rdl. útláta, en þessu fær landsyfir-rjetturinn þó ekki meðhald veitt, 1° vegna þess, að Páll hefur alls einu sinni áður dæmdur og sektaður verið, sem mælt, um hórdóm. Þessi hans nú ákærðu lauslætisbrot þrjú, metast honum sem hórdómsbrot í öðru sinni framin, og varða því eptir kongsbr. frá 25. júlí 1808, § 12 aðeins 18 rdl. sektum, auk vissra eptir ástandi hans til justitskassans, því þó annað barneignabrot hans, það fyrra nefnilega með Valgerði, væri með giptri konu, og Stóridómur ætlist til, að sektir fyrir tvöfaldan hórdóm, — þá báðar þær brotlegu persónur reynast giptar, — aukist að hálfu, votta sá 1. og 12. §§ hæðst-nefnds kongsbrjefs því nær með berum orðum, að Stóradóms í þeim 11. § útpykkilega tilnefndu sekt, er með þeim svo umbreytt, að hún framvegis vera á hjer á landi, 9 í fyrsta, og eptir § 12, 18 rdl. í öðru sinni, og aðgreinir hvor-ugur framar einfaldan hórdóm frá tvöföldum, sem löggjafarinn efalaust hafði í báðum þeim lagagreinum gjört, hefði hann framvegis þeim greinarmun til sekta skeytt. Ef annars vafi væri á, hvort tvöfaldar sektir, sem fyrir tvöfaldan hórdóm, ennþá mættu finna stað eptir Stóradómi, virðist þessum nú þó aptur fráfalla eiga, bæði sem óhentugu straffi fyrir afbrot, líka sem auknum fjárbótum sem hjá Öreigum, sem Páli og Valgerði, yrðu aðeins dæmdar, en ómögulegt að fá útteknar eða afplánaðar, og loksins yrðu þær fátækum hreppum og saklausum öllu framar straff, en þeim seku, að því leyti þessir þar með sviptast meðölum til að forsorga óegta börn, en þessum kastast á sveita forsorgun þeim til útörmunar. Frá N. L. 6—13—26 verður hjer á landi ei heldur nokkur laga ástæða dregin til þessháttar straffsauka, bæði af því að Norsku Laga boð um hórdómsmála sektir eru hjer með öllu ólögleidd og ógildandi, en Stóridómur um þau var

oss einungis lög alt að 1808, en kongsbr. frá 25. júlí þ. á. síðan að öllu leyti, líka af því, að heimfærsla N. L. 6—13 26 um tvöfalds hórdóms sekt, þar, hvar þessi lagagrein gildir, hefur sjaldan sem aldrei fundist í praxi gjörleg, og þau löggildu aðvörunarskilyrði, sem hann tiltekur til þess, eptir N. L. 6—13—3, sem hjer eins er ógildur, hafa eins og hjer full-lögmæt brostið. Loksins vegna þess, að Páll engan veginn hefur túlkað og tælt þessa konu frá manni sínum, heldur við hana, áður burthlaupna frá honum, og til sambúðar frammar óhneigjanlega, eptir nokkurra ára frest, loksins samlagt og með henni loks fallið.

Pál Sigurðsson ber því nú að dæma fyrir hans 3 fyrnefndu, og áður óhegndu lauslætis og hórdómsbrot beint eptir kongsbr. frá 25. júlí 1808 § 12, til 18 rdl. silfurs sekta til Gullbringusýslu sakafallskassa, og þar í ásamt að innbindast sektin fyrir hans seinast framda frillulífi, þó svo, að þetta megi auka bætur hans fyrir sýslu, eða landsfjórðungs vist, sem tilsk. þ. 3. júní 1746 í § 10. bauð tapaða við fjórða legorðsbrot, hverri kongsbr. frá 5. maí 1779 og 15. mars 1780 leyfðu með fjeðótum að framhalda, en kongsbr. 25. júlí 1808 í § 11. lagði þær bætur til justitskassans. Þessar bætur virðast nú eptir málavöxtum og ástandi Páls vera eiga 8 rdl. silfurs.

2° Fyrir passaleysi og þessvegna ólöglega veru í Álptaneshreppi án lögskipaðra skilríkja, og fyrir að hafa heimildarlaust dregið með sjer lausakonu Valgerði Pálsdóttur þangað, þverskallast við hreppstjóra ítrekaðar áminningar um að flytja hana strax um hæl þaðan, svo hún ei sem nú, yrði hreppnum til þyngsla, en hann sekur í tveimur barneignum þar með henni, fyrir hennar heimildarlausu sambúð þar við hann.

Í þessu tilliti öllu finnur landsyfirrjetturinn alls ekkert sem mæli Páli Sigurðssyni nokkra bót, eða megi fría hann frá þeim af aktor uppástöðnu 10 rdl. bótum í silfri til Álptaneshrepps fátækra, þar tilsk. þ. 19. febr. 1783 í § 9 skyldar

alteins handverksmenn, þá ferðast til daglaunavinnu utan sýslu, að útvega sjer fararleyfi sýslumanns og passa þar til, en undir eins og sú grein leyfir þeim þessháttar atvinnuveg, virðist hún ei tilætla, að þvílskir handverksmenn, sem Páll er þektur að vera, fái sig ársvistum bundið, þá ei, sem hann, vegna fátæktar eða annars, fá jarðir haldið. Af hverju leiðir, að fyrir lausamensku ber hann, þegar hann reglulega í öðru lögunum hlýðnast, akærulausan og óhegndan að láta. Ei heldur áskilja nein lög fyrir þetta land, eða sá tilvísaði 9 § tilskip. frá 1783, að handverksmenn til sveita hjer á landi, eða neinstaðar hjer sýni eða hafi sveinalærdómsbrjef, sem hjer lítt viðeigandi, hvar fái sem engir meistara finnst, nje nokkurt handverksfjelag, hvert kaupstaðanna fríheita brjef þ, 17. nóvbr. 1786, og fyrirbýður hjer á landi að stipta. En sá álízt að vera þvílskur handverksmaður til sveita, sem § 9 tilsk. frá 1783 heimilar smíðar fyrir aðra, hvers helsti atvinnuvegur þær eru.

Valgerði Palsdóttur viðvíkjandi er upplýst, að hún um haustið 1809 giptist í Þingeyjarsýslu Daníel Jónssyni nú vinnumanni þar, stökk frá honum vorið eptir, og var við þar gjörða sáttatilraun með þeim, ósveigjanleg til sambúðar framar við Daníel, við hvern hún þó enn er að hjónabandi óskilin. Tók hún svo nokkru seinna saman við giptan mann, Pál timburmann Sigurðsson, dvaldi 2 ár í Borgarfirði, 1 ár á Gilsbakka í Mýrasýslu, flæmdist síðan með þessum Páli, þó með passa en vistarlaus, um vorið 1817 að Görðum á Álptanesi, hvar hún var fram á haust, settist síðan óljett orðin við Páli, að hjá húsmanni Torfa Sveinssyni á Hóli, þvert á móti hreppstjóra ítrekaða forboði, og fæddi Páli giptum barn í hórdómi þ. 9 apríl 1818, en honum ógiptum, sjálf þó enn gipt, annað þ. 7. oktbr. 1819. Af sömu rökum, sem um Páls sekt eru framfærð, finnur landsyfrrjetturinn samt ekki, að Valgerður, sem áður aldrei er sektuð eða dæmd fyrir lausung eða hórdóm, og ei skjallega krafín um hór-

dómsbætur fyrir hennar fyrra brot, eigi fyrir þessi legorðs-brot, þá hún í fyrsta sinn ákærast og dæmist, eptir enga und-angengna sekta eða straffs aðvörun, nú öðruvísi að straffast, sem fyrir hórdóm í fyrsta sinn framinn, og það beint eptir kongsbrjefi frá 1. febr. 1799, sem útpykkilega krefur dóm til þess, að straff fyrir hórdóm megi heimfærast, en nú kongsbr. frá 3. maí 1816, í § 6, að fastsettar lagasektir góðmótlega afgreiðist, eigi lagaakæru að sleppa, hvað eins um Valgerðar 2, sem um Páls 3 síðari brot finst öldungis forsoðað að vera. Hún á því nú, sem í fyrsta sinni um hór ákærð samkvæmt kongsbr. frá 25. júlí 1808 § 11 að sektast með 9 rdl. silfurs útlátum til Gullbringusýslu sakafallskassa, og 6 rdl. til jústitskassans, án tillits til Páls hjónabands, þá hún í fyrsta sinni með honum fjell. Þar á mót ber henni fyrir þverúðarsamlega lausamensku og heimildarlausu, hneyxlanlega, og sveitinni þyngslafulla sambúð, við Pál í Álptaneshreppi í meir en 2 ár, og það í hreppstjóra ítrekaða forboði, nú að sæta 10 vandarhagga politiaga.

Torfi Sveinsson, hverjum kunnug mátti vera sú sekt, sem kongsbr. frá 11. apríl 1781, optlega fyrir almúga opinberlega brýnd og fyrir Torfa sjálfum með hreppstjóra ítrekaða forboði til hans um að halda þau Pál og Valgerði saman, segir þeim á hendur, er halda lausafólk og passaleysingja, hverrar lagasetningar forboði enginn annar en sjálfur löggjafarinn fær úr gildi hrundið, verðskuldar þarfyrr og fyrir óhlýðni sína við hreppstjóra í þessu efni að sæta 10 rdl. bótum til Álptaneshrepps fátækra, eins og honum ásamt Páli og Valgerði ber, hverju þeirra að þriðjungi að standa allan af þessari málssókn löglega leiddan kostnað eptir undirrjettardóminum, og til landsyfirrjettarins öllum sameiginlega að sam. hlutfalli 8 rdl. launa útsvar til aktors, en 6 rdl. til defensors.

Í tilliti til aktors kröfu, að rjettvísinni geymist hennar lagatiltal til stiptprófasts Markúsar Magnússonar um hlutdeild

hans í þessum málefnum finnur landsyfirrjetturinn kgsbr. frá 11. apr. 1787, boðorð þar að lútandi um presta skyldur við komu utansveitarmanna í þeirra sóknir til aðseturs, og N. L. 3—21—8 hjer lögleidd, einnig önnur boðorð hæstnefnds kongsbrjefs um passaleysingja og lausafólk ásamt tilsk. þ. 19. febr. 1783, og kongsboðs þ. 21. júlí 1808 svo ljós í þessu efni, að sá rjettvísinni áskildi rjettur til ákæru hjerum, hlýtur henni nú að geymast.

Eptir málavöxtum finnast ei nógu lögmætar ástæður til að sekta þann annars yfrið langa drátt þessa máls eptir útveg-un skilríkja úr fjarlægri landsálfu, en að öðru leyti er máls þessa rekstur vítalaus.

Því dæmist rjett að vera:

Timburmaður Páll Sigurðsson á fyrir hans þrjú áður ósektuðu legorðsbrot að sæta 18 rdl. silfurs bótum til Gullbringusýslu sakafallskassa, og 8 rdl. til justitskassans; sömuleiðis fyrir passalausau veru í Álptaneshreppi, sambúð þar í hreppstjóra forboði við lausakonu Valgerði Pálsdóttur, og fyrir óhlýðni gegn hreppstjórum að gjalda 10 rdl. silfurs í bætur til þessa hrepps fátækra. Valgerður Pálsdóttir á sem fyrir framinn hórdóm í fyrsta sinni að gjalda 9 rdl. silfurs til Gullbringusýslu sakafallskassa, og 6 rdl. silfurs til justitskassans; þar hjá fyrir lausamensku í hreppstjóra forboði og þverúðarsamlega sambúð við Pál Sigurðsson að hýðast 10 vandarhöggum. Torfi Sveinsson bæti fyrir ólöglega honum fyrirboðna hýsingu Páls þessa og Valgerðar, og fyrir óhlýðni gegn hreppstjórum 10 rdl. silfurs til Álptaneshrepps fátækra. Páll, Valgerður og Torfi þessi standi þar hjá sameiginlega allan af þessari málssókn löglega leiddan kostnað eptir undirrjettarins dómi, en til landsyfirrjettarins með 8 rdl. til aktors, og 6 rdl. til defensors, hverjir síðustu 14 rdl. þó gjaldist þessum fyrir fram af justitskassanum mót endurgjaldi eins þriðjungs þessa kostn-

aðar af sjerhverjum þeirra seku, en að sama hlutfalli standi hvert þeirra annan málsins kostnað.

Mót stiptprófasti Markúsi Magnússyni skal rjettvísinni geymt vera lagatiltal fyrir hans miður lögsmætu hlutdeild í þessum málum.

Dóminum að fullnægja eptir amtsins tilhlutun með lögskipuðum hraða, en ídæmdar bætur og kostnað að lúka öllum viðkomendum innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

III.

Anno 1820, þann 17. janúar var í landsyfirrjettarins session afsagður eptirfylgjandi dómur:

Fyrir framinn þjófnad á 5 sauðkindum og mjög svo grunsaman á 5 öðrum, einnig meðkendan þjófnad ýmislegs annars, og þó grunsaman um enn meiri, er Jón bóndi Jónsson á Grófargili í Hegranessýslu með undirrjettarins dómi gengnum þann 7. septbr. 1819 dæmdur til fjöggra ára erfiðis í Kaupmannahafnar tugthúsi, borga ígjald þess stolna, að því leyti ei er apturskilað, eður goldið fyrir, og allan af málinu löglega leiddan kostnað, hvar í fyrir þinghöld og svaramann reiknast 34 rdl. 48 sk. r. s. Þessum dómi hefur sakamaðurinn Jón Jónsson skotið til landsyfirrjettarins frekara umdæmis, hvar honum settur svaramaður hefur mótmælt landsyfirrjettar fyrirkallsins birtingu fyrir sakamanninum, svo sem ósamkvæmri tilsk. frá 3. júní 1796 § 20, þar ei sje á aktinum nafngreint, hverjum það auglýst sje, og birtingin ei staðfest með stefnuvottanna signetum að lögum, þessvegna krafði stefnunnin frávísað, en sjer tildæmdan kost og tæringu; sömuleiðis ákærir hann útivist Jóns eða talsmanns hans, á stundum, þá vitnaleiðslur eða próf í málinu fram fóru í hjeradi, sem gagnstæða N. L. 1—4—1, og óskar því, að þær vitnaleiðslur komi Jóni ei að gjaldi.

Hvað fyrirkalls birtingarrestinn áhrærir, verður það að sönnu ei fegrað, að stefnuvottar ekki halda sjer laganna boðorð allra undirgefnað fyrir reglu í öllu eptir áminstum lagastað við stefnu birtingar, enn þótt þar um á ný ámintir að boði hins konungl. cancellis frá 25. janúar 1817, sem þar hjá er opinberlega á prenti auglýst, samt virðist nú þessi brestur ei að kunna hnekkja framgöngu þessa sakamáls því til lögmæts uppihalds, 1° vegna þess, að stefnuvottanna uppaskript tjáir fyrirkallið birt öllum hlutaðeigendum, en þessara nöfn greinir fyrirkallið sjálft að vera Jón sakamann á Grófargili, aktor og defensor málsins í hjerði, hvers vegna eptir uppaskriptinni fyrirkallið má álitast að vera Jóni birt. Í opinberu sakamáli, hvert viðkomandi dómari hefur fram sent, verður og óefandi, að þeir tilnefndu eiðfestu stefnuvottar, sjeu þeir rjettu, þó signet þeirra vanti, en þótt dómariinn aðvarast eigi, að tilhalda stefnuvottum betur að gá þeirra lagskyldu í þessu tilliti framvegis. 2° Þar sakamaðurinn Jón sjálfur, en ei aðrir, hefur óskað málsins fyrirtektar og þess dóms af landsyfirrjettinum, eru mótmæli hans vegna nú um þess fyrirtekt því síður álita verð, sem fyrirtektin var hans eigin ósk, og hann um hana vel vitandi, þar sem hann sjálfur eptir fyrirkalls birtinguna, í bræfi frá 8. oktbr. 1819 til stiptamtsins hefur beiðst þess honum nú setta talsmanns fyrir þessum rjetti, hvað hans skikkun umvitnar, og þau gjörðu mótmæli því augljóslega miða til óparfs dráttar á þessu sakamáli, en ei þess frama í sjálfu sjer.

Hin mótmælin um brest viðurvistar Jóns eða talsmanns við sumar rannsóknir eða þingsvitna tektir í hjeruðum, finnur landsyfirrjetturinn ei heldur til greina takandi, bæði af því þetta skeði með samþykki málsparta og Jóns sjálfs, sem Proc. bls. 6 sýnir, til umstangs og kostnaðarspörunar öllum viðkomendum, og þeim seka sjálfum, líka af því að Jón og svaramaður höfðu eptir á nógan frest til að mótmæla þessum gjörðum, eða því við þær framkomna, en reyndu aldrei

til, vegna fjarvistar þeirra, að hrinda þeim í neinu, loksins af því að lög og landsvenjur ei til ætlast, að sakamaður eða svaramaður hans vegna ferðist, með almenningss opt þungbæra kostnaði, sem jafnaðarlegast á almúga lendir, sýslu úr sýslu, amti úr amti, til að vera við sjerhverja þingvitnistekt, sem sakamál krefja úr fjarlægum áttum, áður en dæmast megi, svo sem hjer úr Húnavatns og Gullbringusýslum.

Hvað málið sjálf og illvirki Jóns á Grófargili áhrærir, er af honum játað, og þar hjá nægilega sannað, að hann hafi í mörg undanfarin ár stolið 5 sauðkindum og ýmsu öðru; líkindi mikil til, að hann þar að auki stolið hafi öðrum 5 og ýmislegu, þó hann það ei játi, nje heldur hafi það orðið nje verði hjeðan af fullsannað, þar margir hlutaðeigendur eru dánir, er þann þjófnad upplýsa kunnu, hver og ei til muna auka mundi á straff sakamannsins, þó sannaðist, þar hann aldrei er fyrir þjófnad áður dæmdur, en þótt allir vitnisburðir votti hann langsamlega að þjófnadi á margvíslegu kunnan þjófsrummung, hverjum því ei hæfir vandarhagga hegning eptir kongsbrjefi frá 3. maí 1816, heldur samkvæmt hjeradsdóminum eptir kongsbrjefi frá 25. júlí 1808 § 8, fjöggra ára tugthúserfíði í Kaupmannahöfn, eins og landsyfírrjetturinn þar hjá finnur, að hjeradsdómurinn, að því leyti Jón á Grófargili áhrærir, ígjöld þess stolna og af málinu leiddan og dæmdan kostnad megi hjer í öllu staðfestur verða, og sekta laust fyrir málsins drátt, eptir þeim í dóminum framsærðu ástæðum, ellegar fyrir aðra þess meðferð. Við landsyfírrjettinn hefur málið verið forsvaranlega sókt og varið; hvar fyrir aktori bera 8 rdl. en defensori 6 rdl. silfurs fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af eignum Jóns á Grófargili, ef til hrökkva, annars með lögskipaðri jöfnun á amtið.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeradsdómur í þessu máli genginn, á í tilliti til sakamannsins Jóns Jónssonar á Grófargili, og alls af málinu

löglega leiðandi kostnaðar, óraskaður að standa. Aktori fyrir landsyfirrjettinum bera 8 rdl. en defensori 6 rdl. silfurs í laun af justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum Jóns, ef til hrökkva, eða með lögskipaðri jöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans auglýsingu eptir yfirvaldsins frekari ráðstöfun undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

IV.

Anno 1820, þann 7. febrúar var landsyfirrjettarins session, og í henni uppsagðir eptirfylgjandi

d ó m a r .

1° Í beinamálinu úr Húnavatnssýslu og mót Þorvaldi Jónssyni og Eggert Rafnssyni.

Landsyfirrjettarins heimvísunardómur, genginn í þessu máli þann 7. júní 1819, heldur greinilega frásögu um undirrót þessa mikilvæga máls, þess framhald þangað til, megnar þá þegar framkomnar líkur mót Þorvaldi Jónssyni á Gauksmýri um, að hann hafi ollandi verið hvarfs og dauða skipherra Knuds Herlövs Petersens, er strandaði með jagt við Hjalta-bakkasand haustið 1802, og ásamt framið þar þjófnað á ýmislegu frá skipbrotsmönnum, breytt ókristilega og skamm-arlega við móður sína í orðum og verkum, og jafnvel flýtt dauða hennar, breytt illa og ræktarlaust við börn hans með fleiru, sem um Þorvald var þá þegar illmannlegt borið af vitnum, sömuleiðis líkur og rök til, að Eggert Rafnsson á Ásbjarnarstöðum hafi verið samsekur Þorvaldi í þjófnaði frá þessum skipbrotsmönnum sama haust, mäske og meðvitandi honum í skipherrans morði, ef framið væri, eins telur sami dómur upp þá bresti, sem landsyfirrjetturinn fann við undirdómarans meðferð þess máls, þangað til, vegna hverra ógjörlegt virtist þá að leggja fullnaðardóm á þetta mál, hverju landsyfirrjetturinn þess vegna vísaði heim aptur í hjerað til

nýrrar upptektar frá rótum, meðferðar og dóms á kostnað undirdómarans af þeim dómara öðrum, sem hlutaðeigandi amt þar til veldi, en þar hjá nauðsynlegt, að báðir þeir ákærðu menn gistu örugt varðhald, og aðgreint til dóms loka, svo ei næðu samtali innbyrðis, eða við vitni, er leidd yrðu um málið. Bæði upptekt málsins á ný og sakamannanna bráðustu fangatekt fyrirskipaði þess vegna viðkomandi amtmaður þegar þann 24. júní 1819, hver fangatekt þó ei sjest að vera á þeim Þorvaldi og Eggert framkvæmd, fyr en í lok júlímánaðar, sem aktor málsins telur mjög svo tálmað hafa þess framgangi. Loksins er þetta mál eptir rögg samlegt fylgi þess setta dómara málsins, sýslumanns Espólíns, og aktors í hjerði, administrators Olsen, hverjir ekkert ómak virðast sparað hafa til þess lögmætrar, hraðrar og ítarlegustu upplýsingar og meðferðar, dæmt á ný við undirrjett þann 26. október s. á. þannig: að þeir Þorvaldur Jónsson og Eggert Rafnsson dæmast báðir til kagstrýkingar og æfilangs þrældóms, Þorvaldur í járnum í Kaupmannahafnar þrælavardhaldi, en Eggert í Kaupmannahafnar tugthúsi, og báðir til að borga ígjöld hins stolna eptir þar um gjörðu mati, og allan af málinu löglega leiðandi kostnað til beggja rjetta til 8. júní, og frá undirrjettarins seinna dómi, eptir þar um inngefnum og dæmdum reikningum, en sýslumaður Jón Jónsson tilskyldast samkvæmt landsyfirrjettarins dómi frá 7. júní málskostnaðinn að standa, hvar yfir reikningar við undirrjettinn framlagðir með hjerðsdóminum eru metnir til útláta.

Þessi dómur heldur nú greinilega og áreiðanlega sögu þessa máls og þess framhalds til undirrjettardómsloka, einnig lögmætar ástæður fyrir því, að þess dómi ei álst gagn eða fært lengur að skjóta á frest eptir nýjum, langsömum og almenningi útdragsömum vitnaleiðslum í öðrum ömtum, sem þó auðsjáanlega hvorki mundu fá gefið þessu máli annað vissara horf, eða markverða upplýsingu um sekt þeirra ákærðu, hverjar ástæður finnast í innleggi aktors til undir-

rjettarins þann 21. októbr. 1819, mörkuðu ππ bls. 92—93, og eins hjeradsdómarans álit um þær í rjettinum þ. 25. októbr. næst eptir (sjá bls. 93—94), sem landsyfirrjetturinn gilt álitur, því framar sem þau einhvern tíma fyrri á Hjaltabakkasandi fundnu mannsbein, aldrei, þó ítarlega skoðuð, og umvitnuð verða kynnu, þar við væntast mættu sönnuð að vera af þeim horfna skipherra, eða þeim ákærðu þar með yfirbevísast sekt framar í þeirra tilliti, ei heldur mundi nokkur skoðun af chirurgo eða rjettinum á öðrum fleiri fundinna beina á sama stað, fá þekt skipherrans frá, eða um neitt þar fyrir sannfært þá Þorvald og Eggert framar en fyrri.

Hvað annars við þá seinni teknu ítarlegri rannsókn málsins nú er upplýst, Þorvaldi og Eggert til sekta eða meiri styrkingar áðurfengnum líkum um hlutdeild þeirra í skipherra Petersens grunaða lífláti, hefur nú hjeradsdómurinn svo greinilega fram sett, að hjer virðist óþarfi að ítreka þvílíkt, og nóg þar um að vísa til hans, en ásamt til þeirra af aktor útdregnu höfuðatriða vitnaleiðslunnar, sem öll miða til þess að votta, hversu ómerkur, opt tvísaga, og þess vegna grunsamur Þorvaldar framburður í flestu er, bæði um stuld hans af skipinu, peningaeign hans, þá umvitnuðu klúta, skyrtu, smá smíðatól og annað, sem gjöra vafalausan frekari þjófnad hans frá skipbrotsmönnum, en hann hefur viðgöngu veita viljað, og þar hjá auka á grunsemi um hans sekt í skipherrans morði. Þar eð samt alla meðkenningu hans frekari hjer um brestur og fullnóg vitni til þar um að fá hann sannfærðan, vanta — honum líklega til verðskuldaðs straffs, hlýtur hann nú í þess ákæru pósts tilliti frá rjettlætisins frekari ákærum að fríkenast.

Um þjófnad hans á ýmislegu frá þeim skipbrotnu mönnum, er hans sekt þar á mót augljós, þó ei svo ánægjulega sönnuð verði, að stuldur hans reiknast geti að nema 50 lóða silfurs virði, svo § 4 í tilsk. frá 20. febr. 1789 nái einmitt til þeirrar greinar af hans illvirkjum, sem annars virðast

mörg eptir þeim framkomnu vitnaleiðslum, svo sem illmenska, ósvífni, tregða á viðgöngu afbrota, hótana og óhæfuorð í frammi höfð, grunsamur þjófnaður á tólg og öðru í Saudanesi, en sem ei er á hann sannaður, en — langt yfir allt hans óguðlegu orð, verk og meðferð á hans eigin móður, jafnvel 2 hans eigin börnum. Vitni tilnefnd í landsyfirrjettarins dómi frá 1819 bera, að hann, eptir móður hans eigin sáru umkvörtun, ei hafi svífst að leggja hendur á sína eigin móður, hótað að taka fyrir háls á henni, bölvað henni skammarlega og óguðlega (sjá bls. 50 hins fyrra akts í vitni Jóns Arngrímssonar), beðið »að hún skyldi verða bölvuð um tíma og eilífð fyrir helvítis lýgina«. Þar með 1° borið henni ærulausa athöfn, lýgi um sitt eigið barn, 2° beðið móður sinni tímanlegra og eilífra ófara. Þorvaldar við seinni þingin (sjá seinna akt bls. 92) upp á hitta útlegg-ing, »að bölvað hafi lýgi Jóns Arngrímssonar«, fær ei stað-ist sem marklaus og ósamkvæm með orðum, stýl og vitni um Þorvaldar formælingar orð (bls. 50 í hinum fyrra akt). Þar hjá er vitnað af mörgum um hans, sem þá fullríks og jarðeigandi manns, sem og tók meðgjöf með móðurinni af öðrum börnum hennar, svo skammarlega meðferð, að hún varð að flýja burt frá honum, bera sig upp við prest og sýslumann, beiðast grátandi að verða ei til hans aptur látin, en Þorvaldur var sjer svo ills meðvitandi í hennar með-ferð, að hann bjóst þá strax við að verða settur í járn, en, þó eptir alvarlega áminningu sýslumanns fyrir meðferð móð-urinnar, skipaðist ekki við hana betur en svo, að öll líkindi eru til, að hennar hrylli- og aumkunarlega dauða leitt hafi af hor, illri meðferð, sulti og óþrifum hjá honum, hvar að lúta til styrkingar vitnisburðir hreppstjóra Þorleifs p. 18 hins seinna akts, að Þorvaldur hafi sjálfur fundið sig sekan um hennar meðferð, maður, sem þó er nógu ósvífinn, reyndur að þrætu fyrir augljós afbrot fleiri. Ólafs Ólafssonar p. 33, að hans meðferð á móður sinni hafi slæm verið til orða og verka.

Haralds Ólafssonar p. 42 eptir Ingvaldi Rafnsdóttur, að móðir Þorvaldar muni dáið hafa af neyð og hor. Jóns á Reykjum p. 44, sem sá Guðrúnu móður Þorvaldar, aður en dó, grannleita, en þó matheila. Hreggviðs Jónssonar (p. 49) sem heyrði eptir móður hans klaganir um misþyrmingar Þorvaldar á sjer með höndum og óhæfilega breytni við sig og orð, heyrði hann sjálfan kalla hana kellingarfjanda, og fleiri þvílík orð, sem formælingarorð, »bölvada og andskotans kellingu; um ill atlot Þorvaldar við hana vitnar Jón Arngrímsson á ný (p. 49), en lýsing Sæmundar Brynjólfssonar (p. 49—50) á hennar hryllilega ástandi, hor, óþrifum, veini af sulti, þá hann hjá Þorvaldi gisti, og presturinn þjónustaði hana, en þó kappnógar veitingar hans við prestinn og Sæmund, sem vottaði, að enginn efnaskortur var þar, gengur yfir alt. Sú illa meðferð var og (sjá pag. 50) alkunnug Þorláki á Þorfinnsstöðum. Ólöf á Geirastöðum ber (p. 50), að Þorvaldur hafi sagt hjá sjer um móður sína, »að hún væri í standi til að ljúga líf og æru af prestinum, sem var að gefa móður sinni æruleysis ákæru öldungis ósannaða af öllum, eða að hún hafi til þess vitnis af honum eða nokkrum manni unnið, eða Þorvaldi tilefni gefið til slíkrar óhæfu. Að sama lúta og illir vitnisburðir um Þorvaldar breytni við móður sína og ótta hans fyrir að verða settur í járn, gefnir p. 51 af Gísla Jónssyni og Ólafi Magnússyni, eins Guðmundar á Ægissíðu p. 52, »þó hann mörgum efnugri væri«. Álíkt er Sveins á Miðhópi vitni bls. 53 og Sigmundar Jónssonar. Eins lúta mörg vitni að því, að harðýðgi hans við börn sín Stephán og Björgu, og forsómun hans í að hlynna að þeim í tíma, hafi ollað því, að vesluðust upp, ef ei deyðu þar fyrir út af, svo að hans föðurhjarta virðist þar í áþekt hans sem sonar, og að öðru leyti samsvarandi því, sem um hans sinnislög við aðra, jafnvel húsbónda sinn Þorberg á Fjósum, er umvitnuð, og hótunaryrði við fleiri. Þó metur landsýrjetturinn aðferð hans við Þorberg sem privat sök, er þess-

um einum til komi að ákæra, honum hjer ekki til sakfellis, þar hjá aðeins hálf upplýstu, heldur sjer í lagi og einkum hans ræktar og guðlausu meðferð og breytni við sína eigin móður og börn, hvernar umvitnan sem publique misgjörnings og óhæfu í frammi hafðrar, ei fær við hans svaramanna meiningu úrelst til straffs, en svo stórkostlegt afbrot í sameiningu við hans önnur umvitnuðu, svo sem þjófnad frá skipbrotsmönnum og sterkustu grunsemi um frekari en hann meðgengið hefur, jafnvel um stigamensku, óhæfu og rán í frammi haft við hinn horfna skipherra, verður nú að álitast alt í einu, með því hans umvitnaða framferði hæfilegasta straffi, er meinast vera eiga fyrir þvílíkan háskamann, æfilangt festingarerfiði í Kaupmannahöfn, ígjöld hins stolna eptir gjörðu mati, og útsvar alls kostnaðar upp á gjörða málssókn og dóm til 7. júní 1819, og nú frá þessa landsyfirrjettardóms degi. Þetta með tilliti til tilsk. frá 3. júní 1746 § 14, sem leggur arfsmissis og tukthússtraff í Kaupmannahöfn, við einbera leti og þvermóðsku fullorðinna barna gegn foreldra boðorðum, hvað með tilliti til svo óguðlegra formælinga, misþyrminga, og þrælslegrar svektu meðferðar á móður, sem um Þorvald er vitnað, má hjer til þessa straffs herðingar í sameiningu við þjófnad hans og önnur augljós afbrot, finnast honum vel að hæfa fyrgreint straff með tilliti til N. L. 6—5 2, þó Íslandi gefin lagaboð um straff fyrir svo stórkostleg afbrot mót foreldri, þegi.

Viðvíkjandi Eggert Rafnssyni, þá er ekkert hvorki af honum nokkurn tíma játað, nje um hann vitnað við þau fyrri eða seinni þinghöld, sem sanni hann sekan í meiru en stuldi 40 sk. og peningaposa af því strandaða skipi; en þótt grunsemi liggi á honum, að minsta kosti um meðvitund með Þorvaldi um skipherrans morð, eru samt engin svo gild vitni framkomin, sem heimili þar fyrir að sakfella hann, eða um annað en stuldinn. Hann fær og, þegar undantakast vitnisburðir um ágirnd hans og hvinsku í æsku, af öllum betri og

allgóða vitnisburði, eins þetta mál snertandi, og ólíka Þorvaldar, en þar stuldur hans af skipinu nemur svo litlu, hæfir honum samkvæmt kongsbr. frá 25. júlí 1808 fyrir hann, sem einafaldan þjófnað, aðeins 30 vandarhagga refsing, borgun ígjalda þess stolna, og annars kostnaðar, alls til helminga við Þorvald, til 7. júní 1819, og frá þessa dóms degi, upp á málssókn dóma og þessa landsyfirrjettardóms fullnustugjörð í hans tilliti.

Þar eð Halldór prestur Ámundason tvisvar stefndur til vitnis að Torfalæk í hvorugt sinn persónulega mætti til yfirheyrslu, heldur í fyrra sinni, innsendi sitt vitni, með tilsettri eiðsstaðfestingu, »að ekkert vissi frammar að bera beinamálinu til upplýsingar«, er hann eptir aktors uppástandi tvisvar í fallsmálsbætur dæmdur við undirrjettinn. Þessum hefur hann í innleggi til undirrjettarins merkt K. K., dagsettu 18. október 1819, og í öðru til landsyfirrjettarins við þennan rjett auðkendu að Litra M. a dagsettu 3. jan. 1820 reynt að verjast með viðbárum 1° N. L. 2—11—5, 2—7—3 og 2—9—5 eptir hverjum hann vill láta embætti banna sjer að ferðast á þing til vitnisburðar, þann fyrstnefnda lagastað, þó leyfa sjer vitnisburði að útgefa, um hvern óheimilt gefinn Þorvaldi Jónssyni, hann þó er nú og í hjeraði ákærður. Í þessu tilliti finnur landsyfirrjetturinn, að enginn þessara lagastaða eiginlega fær prestinum að haldi komið, á meðan enginn þeirra verður sannaður að vera á Íslandi gildandi og innleidd lagaboðorð, og yngri lagaboð Íslands, svo sem kgsbr. frá 7. apríl 1780, en einkum kgsbr. frá 11. apríl 1781 öldungis fyrirbjóða prestum alla vitnisburði, nema þá sem lög útprykkilega af viðkomandi sóknarprestum áskilja, og á passa, sem sýslumenn fyrst útgefið hafi, en tilsk. frá 21. maí 1751 § 1 og af 3. júní 1796 § 38 ætlast til, að aktor sakamála eða dómari krefji vitnisburði presta um sakamenn útdregna af þeirra ministerialbókum. Hjer ber það af Halldóri presti gefna attest með sjer, að það er útgefið að

bón sakamannsins Þorvaldar, en ei rjettra viðkomenda til rjetts sóknarprests. Þetta attest ber því nú sem ólögmætt að álíta, en í sektir fyrir það kann presturinn ei nú við þennan landsyfirrjett að fellast eptir fyrgreindu kongsbrjefi af 11. apríl 1781, þar ekkert áður er í hjeraði þar um dæmt. 2° að N. L. 2—11—6 banni prestum þing að sækja, en hvorki mun það lagaboð Íslendingum ennþá lögmál gefið, nje heldur því vera af prestum fylgt, sem yfir höfuð að segja, alment sækja þing. Því síður fær N. L. 1—13—4 heldur nað hjer til íslenzkra presta, sem þeir eptir kgsbr. frá 24. apríl 1741 ei kunna að teljast með þeim mikils háttar mönnum (í 2 efstu flokkum rangtilskipunarinnar), sem vegna upphéðar þeirra, sjeu of góðir til að mæta sem vitni persónulega á þingum framar en aðrir embættismenn, nje heldur við kemur Íslandi neitt, einstök fyrirskipan í sjerlegu tiltelli eða stað, eptir rescr. af 26. sept. 1749 eða Reglem. fyrir Tranquebar. 3° Að mögulega uppáfallandi barnskírnir, eða vitjun prests í yfirsetukonustað, kunni upp á að falla, meðan sækir þing til vitnisburðar, fær því síður verið nein afsökun frá lagahlýðni og skyldu persónulega að mæta til vitnisburðar, sem það síðara er ekki presta embættisverk og tíðin óviss með hvert um sig, sem gjörir þeirra vitjun fyrirfram vitanlega, enda er barnskírn minna markvert eptir heimkomu prests frá vitnisburði að fresta, en að frama sakamála fljóta og fullkomna hraða, rjettlætinu og almenningi til gagns, sem þó opt tálmast mætti við útivist vitna, þeirra samburð, ítarlegri og þeim fyrirfram óvitanlegu samburðar og rannsóknað nauðsynja. Loksins þessvegna, að prestar hjer, ei framar en aðrir embættismenn og þegnar kongs, kunna álitast of góðir til að veita laga og rjettarfyrirköllum og dómstólum heiður og hlýðni.

Það eina, sem í nærverandi tilfelli virðist mega fría Halldór prest Ámundason frá ídæmdum fallsmálsbótum er 1°, Hans sannaða embættisskylda ásamt eigin að gegna Staðar-

bakka og Eframýrssóknum í þáverandi prests sjúkdóms og heilsuleysis forföllum, hversvegna líklegt er, að hann ei hafi mátt langt og til lengdar burtfara 2° Að hann stefndur var í fimta hrepp frá heimili hans, og átti yfir fjögur vatnsföll að sækja. Áð sönnu er það ei svo að skilja, sem vitni hans í sakamáli væri bundið við hans eiginlega varnarþing, því tilsk. 3. júní 1796 § 29 leysir úr þeim mótmælum, heldur að sú ferð til Lorfalækjar mátti virðast honum sem presti, þá þjónandi fleiri sóknum, heldur til laung á haustdag, með tilliti til boðorðs tilskipunar fyrir Norveg frá 5. maí 1797 § 2, sem ei ætlar einum lengri veg en yfir 4 mílur þing að sækja. Eptir þessum ástæðum ber því Halldór prest Ámunda-son nú frá ídæmdum fallsmálsbótum að fríkenna í þessu einstaka tilfelli, hverjar bætur þar á mót nú hefðu átt á kaupmann Schram að falla til útláta að hans leyti, fyrir hans öldungis ólögmætu og freku afsögn að mæta til vitnisburðar, þar um löglega stefndum, ef nokkur úrskurður hefði þar um í hjeraði, sem þó bar, verið feldur, og hann nú hingað stefndur til dóm þar um að líða.

Um breytingu á ídæmdum málskostnaði í hjeraði eptir undirrjettarins dómi, finnur landsyfirrjetturinn enga orsök að taka til yfirvegunar, þar enginn hefur hann í þeim póstum áfríað, eða reikningnum yfir hann hjer mótmælt, og landsyfirrjettarins dómur um sýslumanns Jóns Jónssonar hlutdeild í honum frá 7. júní 1819 til þessa landsyfirrjettardóms, stendur óraskaður, en til yfirrjettarins aktors ber nú nefndum sýslumanni að gjalda 12 rdl. og til defensors 8 rdl. silfurs.

Um Jón Illugason og Kristján Bjarnason virðist þessu máli óviðkomandi hjer neitt að álykta, auk þess að báðir eru hingað til dóms óstefndir. Loksins vitnast, að meðferð þessa vandasama máls í síðara sinni, virðist að vera með mikilli kostgæfni og röggsemi viðkomenda, og í öllu tilliti lögum samkvæmt af hendi leyst. En um bresti við þá fyrri ber landsyfirrjettarins heimvísunardómur vitni.

Því dæmist rjett að vera:

Þorvaldur Jónsson á Gauksmýri á fyrir óguðleg orð í frammi höfð, og illa breytni við og meðferð á sinni sál. móður, einnig ræktarlausa illa meðferð tveggja burtsofnaðra barna hans, sömuleiðis fyrir þjófnað frá skipbrotnu fólki framinn, og fyrir aðra ósvífna óhlutvendni hans, að erfiða æfilangt í Kaupmannahafnar festingu, en að öðru leyti fríkennist hann fyrir rjettvísinnar frekari ákærum um grunsamt morð skipherra Knuds Herlöws Petersens 1802, en Eggert Rafnsson á fyrir framinn lítillvægan þjófnað frá skipbrotnu fólki að hýðast 30 vandarhöggum, og sje að öðru leyti fríkendur frá rjettvísinnar frekari ákærum um grunaða meðvitund hans í morði skipara Petersens 1802. Baðir þessir sakamenn borgi ígjöld eptir undirrjettarins dómi, og standi kostnað allan sameiginlega af sókn, meðferð og dómi þessa, máls til 7. júní 1819, og frá þessa dóms degi, unz straff sjerhvers er framkvæmt, að því leyti sjerhverjum þeirra við kemur.

Halldór prestur Ámundason fríkennist eptir málavöxtum að þessu sinni frá ídæmdum falsmálsbótum og ákæru um ólögmaetan vitnisburð hans Þorvaldi gefinn.

Til aktors fyrir landsyfirrjettinum betali sýslumaður Jón Jónsson 12 rdl. og til defensors 8 rdl. silfurs. Ídæmd útlát afgreiðist innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms undir aðför eptir lögum, og dóminum ber að öðru leyti fullnustu að veita eptir viðkomanda yfirvaldsráðstöfun.

M. Stephensen.

2º) Dómur

í skógsþjófnaðarmáli Erlendar Helgasonar úr Rangárvallasýslu.

Við undirrjettardóm genginn 27. nóv. 1819 er Erlendur

Helgason frá Austvaðsholti í Rangárvallasýslu dæmdur sem fyrir framinn þjófnad í öðru sinni til fjöggra ára festingar-erfiðis í Kaupmannahöfn, fyrir heimildarlausu skógaryrkju í Skarðs og Merkur landareignum, svo sem svaraði 6 hesta klyfjum af hrísi, án vitundar eða skipunar húsbónda síns Þorsteins Grímssonar, sem sendi hann til skógarvinnu til Galtarlækjar, í stað hvers hann þá fór í Skarðsskóg, eign Ingibjargar á Skarði, og lokkaði með sjer þangað pilt, er með honum sendur var, sem ókunnugur virðist verið hafa landamerkjum eigna þeirra; var Erlendur síðan ljeður af Þorsteini þessum Jóni nokkrum Runólfssyni í Árbæ, sem sendi Erlend í almenning þann, er heitir Sölva eða Bessahraun, til skógaryrkju á ný, en þá fór Erlendur í Merkurskóg; kvaðst þekkja þessa skóga, en vann þó í báðum án vitundar og vilja eigendanna og þeirra, er hann sendu. Grunaður er Erlendur auk þessa um stuld á 12 pundum ullar, þó hefur hann ei orðið upp á Erlend nóglega sannaður. Vitnisburð fær hann annars ófróman, og er áður fyrir einfaldan þjófnad dæmdur og straffaður 30 vandarhöggum.

Sá setti svaramaður Erlendar fyrir landsyfirrjettinum hefur atalið, 1° að Erlendur í hjeradi hafi ei fengið 5 náttu stefnufrest eptir N. L. 1—4—7, en sami artíkuli virðist líta til undangangandi lögfestu í áverkamálum, er sækjast sem privat mál, en ei þeirra, hvar þjófnadur til sekta akærist, enda eru engin mótmæli af Erlendi eða hans vegna þar um við undirrjettinn framkomin, 2° að meðdómsmenn ei sjeu hingað stefndir og skoðunarmenn, en þar tilsk. 3. júní 1796 segir þá fyrri óþarfa í máli sem þessu, sem ei varðar æfinlegu frelsistjóni þess sekaða, er stefna þeirra eins óþörf hingað til landsyfirrjettarins, eins og áverkans skoðunarmanna. Að sönnu hefur svaramaður Erlendar og framfært honum til málsbóta, að Erlendur kunni vilst hafa um landamerki skóganna, en þetta fær landsyfirrjetturinn ei til greina tekið, þar sem hann kvaðst skógana þekkja. Ei heldur fær Erlend frá þjófnadar-

sekt afsakað, að hann sjálfur ei græddi þar við þetta skógartiltak. Loksins heldur svaramaður hans vafasamt, hvort að Norskulög heimfæraðst eigi upp á slíka skógaraðtekt hér í landi, hvar þau meta það þjófnað, sem Íslands lög ei sjerstraffi, svo sem hér Jónsbókar Landsleigub. 19. kap. samanborinn við 18. kap. næst á undan, sem leggi aðeins landnáms og áverkaspjallabætur þar við, og að N. L. 6—17—27 meini varla heldur kurlskóg, sem hér sje um að mæla; en þar sá eptir Llb. 19. kap. verður þjófur, er hylur stofna, fær öðrum við eður notar sjer, verður sjerhver sviksamleg, heimildarlaus og leynileg taka, alteins skógar frá öðrum, að álltast og metast sem þjófnaður með tilliti til N. L. 6—17—27, því fremur sem Erlendur skrökvaði til um fengið leyfi til þeirrar yrkingar, og svipti aðra eignum við hennar óheimild, en mildanir seinni laga um straff í Danmörku fyrir óheimila yrkingu skóga, fá ei náð til Íslands. Þess vegna ber nú Erlend, sem í öðru sinni um þjófnað ákærðan, eptir tilsk. frá 20. febr. 1789 § 2 að dæma til þriggja ára festingarerfiðis, en ígjald eða skaðabót gjaldi hlutaðeigendum þeir, sem hrísíð, er Erlendur í óheimild hjó, þágu, með 44 rbsk. silfurs fyrir hvern hríshest, en í landnám gjaldi Erlendur sjálfur 1 rdl. 36 sk. silfurs, og standi allan af málssókn gegn honum löglega leiðandi kostnað, í hverjum hjeradsdómaranum bera aðeins 7 rdl. en aktori fyrir landsyfirrjettinum 8, og defensori 6 rdl. silfurs, sem gjaldist þeim fyrir fram af justitskassanum mót endurgjaldi af Erlendar eigum, eður ef þær ei til hrökkva, með jöfnun á amtið. Mál þetta virðist annars vítalaut rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Erlendur Helgason á sem fyrir framinn þjófnað í öðru sinni að erfiða 3 ár í Kaupmannahafnar festingu, gjalda landnám og áverka skóganna þeirra eigendum, alls með 1 rdl. 36 sk. silfurs, en þeir ígjald þess heimildarlaus högna

hríss eigendunum með 44 rbsk. fyrir hvern hest af 6, er hrísviðinn þágu. Sömuleiðis standi Erlendur allan af málsókninni gegn honum löglega leiðandi kostnað, í hverjum eptir undirrjettardóminum 1 rdl. til dómarans niður falli, en til landsyfirrjettarins aktors 8, og til defensors 6 rdl. silfurs, hverjir 14 rdl. gjaldist þessum af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi. Ídæmd útlát öll innan 8 vikna frá dómsins auglýsingu, hverjum að öðru leyti ber eptir ráðstöfun yfirvaldsins að fullnægja undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

VI.

Anno 1820, þann 21. febrúar var landsyfirrjettarins session, og í því svokallaða folaldamáli svofeld ályktun afsögð.

Sú gjörða appellations áteiknun á þennan dómsakt, ber með sjer eptir uppáskriptunum, að hún einungis er birt Helgu Sigurðardóttur, Eiríki Höskuldssyni, þeim setta aktori Lopti hreppstjóra Jónssyni, og settum defensori Jóni hreppstjóra Hjörtssyni, en ekki fleirum. Síðan hefur hlutaðeigandi amtmaður, með framhalds áteiknun á dómsaktinn, appellerað málinu í rjettvísinnar nafni til landsyfirrjettarins, að því leyti viðkemur öllum þeim ákærðu, en þessi áteiknun er engum hlutaðeigendum birt, nema þeim setta defensori við landsyfirrjettinn. Loksins sjest, að hjeraðsdómarinn hefur ekki, eins og tilsk. frá 31. maí 1805 í § 4 fyrirskipar, játað sig að sínu leyti sem gilt meðtaka það honum gefna fyrirskall.

Þar eð nú þeir brúkuðu meðdómsmenn, og þau ákærðu Gróa Höskuldsdóttir, Jarðþrúður Lafranzdóttir og Höskuldur Eiríksson, en að fyrkjeðu leyti, sýslumaður sjálfur, eru að álfta sem óstefnd til landsyfirrjettarins, getur málið með tilliti til N. L. 1—4—1, hjer ei dæmt orðið, fyr en þessir brestir eru bættir, fyrir hverju aktori við landsyfirrjettinn ber að ala önn.

Því ályktast:

Sá í þessu máli rjettvísinnar vegna setti aktor við landsfyrirjettinn, á að láta þeim konstitueraða sýslumanni í Rangárvallasýslu, Þórarinn (sic) Öefjörd, hans í málinu brúkuðu meðdómsmönnun, bændunum Sigurði Jónssyni á Króktúni, Hafliða Sigurðssyni á Miðhúsum, Einari Einarssyni á Miðkrika og Guðmundi Jónssyni í Götú, sömuleiðis þeim ákærðu persónun, Gróu Höskuldsdóttur á Ártúnun, Jarðþrúði Lafranzdóttur á Uppsölun og Höskuldi Eiríkssyni á Bakkavelli, löglega birta þær á hjeraðsrjettardóms aktinn rituðu appellations uppáskriptir, dagsettar 4. janúar og 11. febr. þ. á. Að fullnægja með þeim um sakamál skipaða hraða. Undir viðliggjandi vfti.

M. Stephensen. S. Thorgrimsen. O. Finsen.

VII.

Anno 1820, þann 4. apríl var í landsyfyrirjettarins session uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í justitsmáli úr Rangárvallasýslu, höfðuðu gegn Höskuldi Eiríkssyni og konu hans Helgu Sigurðardóttur, börnun Höskuldar, Eiríki og Gróu, og ekkjunni Jarðþrúði Lafranzdóttur, viðvíkjandi aðtekt og skurði á folaldi haustið 1819.

Saga þessa máls er sú, að þ. 18. maí 1818 uppskrifaði og virti hreppstjóri í Hvolhrepp í Rangárþingi, Loptur Jónsson, að boði hlutaðeigandi sýslumanns, dánarbú Þorsteins heitins Eyjólfssonar bónda á Velli í sama hreppi. Meðal annars, sem ekkja þessa, Jarðþrúður Lafranzdóttir þá tilvísaði, var rauður hestur, góðgengur 8 vetra, sem virtur var á 34 rdl. 40 sk.; færleikur rauðskrá móttur, 12 vetra, virtur á 20 rdl. 48 sk., og rauðstjörnöttur færleikur, 6 vetra á 24 rdl. Þann 9. júní næst eptir útgaf sýslumaðurinn auglýsingu um, að þann 15. sama mánaðar ættu aðskiljanlegir fjemunir, tveimur

dánarbúum tilheyrandi við auktion að seljast af fullmegtugum hans, sem degi síðar var þar til útnesndur, hreppstjórinn Loptur Jónsson, en við þá framförnu auktion þennan tiltekna dag, eru þó ekki önnur hross úr fyrgreindu Þorsteins dánarbúi seld, en sá rauðstjörnótti færleikur, þá á 17 rdl., en hversu rauða hestinum og þeim rauðskrá móttu færleiki hafi við dánarbússkiptin verið ráðstafað, fyrst þau ei seldust ásamt öðru, sjest ei af hjeradsaktinum; hvort ekkjunni Jarðprúði eður öðrum erfingjum hafi þau útlögð verið í búslóð hennar, eða þeirra arf og því undanskilin auktionssölu, hvað þó líklegast er, eða hver önnur ráðstöfun um þau sje gjörð. Einungis framber hreppstjóri Loptur í málssóknarskjali sínu þ. 17. desbr. 1819, að sá rauðskrá mótti færleikur hafi verið, með sýslumanns leyfi, ljeður Jarðprúði til betliferðar það ár að hreppstjóra ráði; hver óglöggi framburður hans, auk þess að hann ei er áreiðanlega sannaður, ekkert vitnar á móti þeim líkindum, að Jarðprúði ekkju hafi þessi færleikur við skiptin útlagður verið í hennar búslóð, því framar, sem ekkert er hjer vitnað um skuldir á búinu, og þessi tvö óseldu hross þó urðu einhverjum við skipti að útleggjast, hvað ei sjest gjört, hvað þann rauðskrá móttu færleik áhrærir, nein- um öðrum en Jarðprúði, því annars hefði hreppstjórinn ei þókst hafa heimild til færleiksins sölu seinna meir, sem Jarðprúðar eignar, þar hún þá var komin á sveit, hver eign hennar til þessarar hryssu því verður að álftast vafalaus, og hreppstjórans sala ella á henni að hafa enn framar verið öldungis heimildarlaus, hefði hún ei Jarðprúði verið útlögð í skiptum og til eignar. Eiðfestir vitnisburðir vitnanna þ. 17. desbr. teknir, sanna og, að þau heyrt hafi kapalinn Jarðprúði til eignar fenginn af þeim sál. sýslumanni, cancelliráði V. Thorarsen, sem deyði um vorið 1819, en candidatus juris Þórarinn Öesfjörð varð eptir dauða hans settur til að gegna sýslumannsverkum í Rangárþingi, og ferðaðist um tíma norður í land sama sumar; fól því áður hreppstjóra Lopti Jónssyni á

hendur í fjarvist sinni að halda auktion á fjármunum sakamanns Bergþórs nokkurs Jónssonar, hvar um auglýsing var birt þann 1., en auktionin sjálf haldin, eins og hreppstjóri þessi nú eptir á vill rjetta hennar dagsetningu, þann 4. ágúst 1819. En þá tók þessi hreppstjóri sjer þau fríheit, eins og hann sjálfur að orði kemst í málssóknarskjali sínu, (þó öldungis óskipað og leyfislaust) að innskjóta þeim rauðskrámótta færleiki Jarðþrúðar á þá auktion ásamt hryssunni þá fylgjanda folaldi, sveitinni, segir hann, til bezta, þar Jarðþrúður þá var þar til sveitar hnigin og niðursett; tilsló hann hryssuna með folaldi, sveitarinnar sóknarpresti Sigurði Thorarensen fyrir 4 rdl. 90 sk., og bauð strax að afhenda þessum hana með folaldinu, en prestur kom þeim þar eptir fyrir í næsta koti við Bakka-völl, Vallnahjáleigu nefndu. Ekkjan Jarðþrúður Lafranzdóttir, hverri hreppstjórinn alls ekkert til vitundar gefið hafði um aðtekt hans á kapli hennar, áleit sig fyrir það ennþá þessarar hryssu og folaldsins rjettan eiganda; þrábeiddi því Bakkavallarfólk að slátra fyrir sig folaldinu, svo kapallinn fengi því heldur gengið veturinn af, og bjargað sjer úti folaldslaus. Frá Bakkavelli var því hryssan með folaldinu sótt þ. 23. nóv. 1819 úr vellinum eða haganum umhverfis, á milli dagmála og hádegis í auglýsni fólks, og rekin heim að Bakkavelli. Tók Eiríkur Höskuldsson þá folaldið og drap það úti á varpanum. Móðir hans Helga Sigurðardóttir hjelt höfðinu, systir hans Gróa Höskuldsdóttir, þar aðkomandi stödd, hrærði í blóði, en faðir systkinanna Höskuldur bóndi Eiríksson var ei heima, hafði og áður um dráp folaldsins verið af Jarðþrúði beðinn, en leitt það hjá sjer. Vallnahjáleigufólk, sem í nábyli þar horfði á, þegar færleikurinn var sóttur og rekinn heim að Bakkavelli, en folaldið tekið og drepíð, sendu þangað strax til að forvitnast um þetta; spurði vitnið Jón Andrjesson, er þangað var sendur til að grenslast hjer um, hver leyft hefði Bakkavallarfólki folaldsskurðinn? En það hjelt

djarflega fram verki sínu opinberlega, og kvað Jarðprúði Lafranzdóttur það heimilað hafa og umbeðið. Strax voru Sigurði presti Thorarensen hjer um boð send frá Vallnahjáleigu, en hann sendi sama dag 2 menn að Bakkavelli með hótunarskjal, í hverju hann telur Eirík og þá, sem að folaldsskurðinum með honum þjónað hafi, að sínu álitu seka um rán og ofbeldi, ef ei fullkominn þjófnað á eign sinni. Folaldslimunum og skinninu var síðan aptur skilað af Bakkavallarfólki, en fyrir blóð þess, innýfli og lítið eitt af huppunum, sem vantaði, varð presturinn ásáttur við Bakkavallarfólk, að það fyrir þetta bætti sjer, sem ígjaldi 42 $\frac{1}{2}$ rbsk.

Eptir það nefndur prestur þ. 30. nóv. 1819 hafði til náfrænda síns og nú mágs, setts sýslumanns Öesfjords, skotið þessu máli til rjettar ítrustu rannsókna og meðferðar, sem máli, er hann telur meðhöndlast eiga rjettlætisins vegna, tók settur sýslumaður Öesfjorð þann 4. desbr. s. á. trumpróf í því, setti síðan Bakkavallarfólk og ekkjuna Jarðprúði Lafranzdóttur undir lagaákæru til rjettvísinnar nafni, nefndi til dóms með sjer um þetta mál, eins og varðaði það líf eða æru Bakkavallarfólks, meðdómsmenn, og dæmdi loks þann 18. desbr. 1819 mæðginin Helgu og Eirík, sem sek í þjófnaði folaldsins bæði til fjöggra ára erfðis í Kaupmannahafnar betrunarhúsi, en þær Gróu og Jarðprúði fyrir meðvitund og hlutdeild í þess þjófnaði, báðar til að líða, hverja fyrir sig, 20 vandarhagga refsingu, Höskuld bónda frían frá frekari ákærum rjettlætisins í þessu máli, þau Helga, Eirík og Gróu, til ígjaldsbóta 42 $\frac{1}{2}$ rbsk. til Sigurðar prests Thorarensen fyrir það óapturskilaða af folaldinu, en öll þau ákærðu sameiginlega til að standa kostnað málsins, þar í 4 rdl. 48 sk. til aktors, en til defensors 2 rdl., og til dómarans 5 rdl. alt í reiðu silfri.

Þau Helga, Eiríkur og Gróu skutu máli sínu strax undir landsyfirrjettarins dóm, þó sjest seinna, að Gróu hafi af ein-

feldni frá því fallið, og eins Jarðprúður, fyrir hvernar hönd svaramaður hennar í hjerði, heldur en ekki hraparlega, kvaðst sættast á dóminn, en þar hlutaðeigandi amtmaður fann orsök til rjettvísinnar vegna að leggja málið allra þeirra ákærðu vegna undir landsyfirrjettarins dóm, og lögskipaða vitnisburði um fyrirkallsins auglýsingu fyrir sumum þessara og meðdómsmönnum, þá vantaði, ásamt undirdómarans lögskipaða vitni, að hann sjálfur tæki fyrirkallið gilt, varð dómi málsins til þessa á meðan að fresta við landsyfirrjettinn, að hverju gjörðu, það loksins eptir framkomna sókn og vörn og forsvar viðkomenda varð þ. 20. mars undir rjettarins algjörlega dóm tekið.

Aktor fyrir landsyfirrjettinum hefur uppástaðið hjeradsdóminn staðfestan, og sjer, auk launa fyrir sókn þessa máls, til-dæmda 9 rdl. í sendifararkostnað til fyrirkalls auglýsingar fyrir áður greindum hlutaðeigendum. Undirdómarinn með innsendu ódagsettu skjali viljað rjettlæta sinn dóm, og assessor B. Thorarensen þó ennfremur sama með tveimur framlögðum varnarskjölum, þeim mágum og náfrændum sínum, hjeradsdómaranum og Sigurði presti Thorarensen, til forsvars, og þar hjá báðir krafist uppástands setts svaramanns þeirra ákærðu, examinati juris Blöndals, um 1 rds. sekt undirdómarans pro meliore informatione, dæmt ógilt, en brúkuð svigurmæli um aðgjörðir mága sinna í þessu máli sektuð, og sem ómerk álitin. Nýnefndur svaramaður þeirra ákærðu hefur þar á mót með mikilli alúð sýnt í þremur framlögðum málsvarnarskjölum:

1° Að sú umþrætta hryssa með folaldinu hafi verið og sje Jarðprúðar eign;

2° Að hreppstjóri Loptur enga heimild haft hafi til hennar sölu;

3° Að Jarðprúður átt hafi frjálst að láta taka folald sitt og drepa, og

4° Að Bakkavallarfólk hafi engan þjófnað á því framið,

en sje ólöglega þar um ákært, þessvegna krafist, að undir-
rjettarins dómi verði sem ógrunduðum öldungis fráfallið,
þau ákærðu frítekin frá rjettvísinnar ákærum, undirdómarinn
dæmdur, sem fyr segir, í bætur til justitskassans, og til máls-
kostnaðar útláta fyrir appell málsins til landsyfirrjettarins,
en rjettvísinni og Jarðprúði Lafranzdóttur geymdur rjettur til
ákæru gegn hreppstjóra Lopti Jónssyni, og loksins að Sig-
urður prestur Thorarensen dæmist skyldur að standa máls-
kostnað allan til undirrjettarins, en að sjer dæmist þokkaleg
laun fyrir vörn þessa máls.

1° Hvað nú áhrærir þann fyrsta af svaramanni þeirra hjer
tilgreinda póst, að kapallinn með folaldinu hafi verið og sje
Jarðprúðar Lafranzdóttur eign, þá er upphaflega ávikið, að
hvergi er í gjörðum málsins að finna, að fyrverandi sýslu-
maður, cancelliráð Thorarensen hafi fyrirskipað eða látið
alla fjármuni Þorsteins á Velli dánarbúi tilheyrandi við
auktion selja, og að sá rauði hestur þess hvergi þar fram
kom, er þar um ljósastur vottur; þar hjá nefnist þetta Þor-
steins dánarbú ekki á nafn í auktions auglýsingunni, og að
sá rauðskrá mótti færleikur hafi verið Jarðprúði einungis ljeð-
ur, en ei hennar eign, er bæði ómerkur og ósannaður fyrir-
sláttur hreppstjóra Lopts eptir á, sem aptur rekst bæði með
fyrgreindum vitna framburði þann 17. desbr. 1819 til fimtu
spurningar, og eins með því, að hreppstjórinn rjedist í að
selja kapal þennan sem Jarðprúðar eign 1819, henni, sem
það heita skal, til forlags og sveitinni til bezta,
hvar til hann enga þá minstu rjettarátyllu hafði, hefði hryss-
an ei verið Jarðprúði í skiptum útlögð í hennar búslóð, og
þannig verið ásamt henni, komin undir umsjón hreppstjórans.
Að sama lýtur og játning bæði Jarðprúðar sjálfrar og Sig-
urðar prests Thorarensens, að Jarðprúður hafi sagt við prest-
inn eptir auktionina á áliðnum slætti, »að hún ætti kap-
alinn, því guð hefði gefið sjer hann, en vildi ei
kenna prestinum, hversu hann hefði verið frá

sjer tekinn«, eins við Vallnahjáleigu fólk, þegar verið var að slátra folaldi á lík orð, »og að hryssan hefði verið sjer óvitandi frá sjer tekinn«, hvað alt af öllum því og síðar er ómótmælt, og enn síður til baka rekið. Hryssuna var því ásamt með folaldinu, sem ávexti hennar, í öllu tilliti að álfta sem Jarðþrúðar vafalausa eign, hverri enn er óhnekt við Nikulásar Sveinssonar einstaka ónóga vitni, að hann hafi tekið orð sál. cancelliráðs Vigfúsar svo, að Jarðþrúður skyldi sveitinni til ljettis fara um á kaplinum, hvað alls ekkert vitnar móti Jarðþrúðar eign á því hrossi, heldur má öllu framar virðast staðfesta þau líkindi, að hryssan hafi henni þess vegna einkum verið til eignar í hennar búslóð útlögð, að Jarðþrúður með henni fengi sem fátæk og gömul betra bjargræðismeðal við umferð, hvað fyrtrjeð vitni ásamt bera; hverri yfirvalds ráðstöfun hreppstjórinn þá enn síður var bær um að raska af eigin myndugleika; ei heldur hefur þessi með neinum útdrætti af skiptagjöfningi þessa bús, eða nokkru leyfisbrjefi sýslumanns að brúka kapalinn einungis sem lámsgrip, eða með betlibrjefinu, Jarðþrúði gefnu, fengið í nokkru styrkt fyrirslátt sinn hjer um, sem þessvegna verður sem öldungis ómerkur að metast.

2° Að hreppstjóri Loptur alls enga heimild haft hafi til sölu á þessari hryssu Jarðþrúðar, verður nú ljóst af áðursögðu, þegar aðgætist: a) að engum hreppstjóra ber af eigin myndugleika einum, að selja lifandi gripi annara, sem komast á sveit, á auktion, að þessum ómögum enn lifandi, b) að til alls því um líks auktionahalds þurfa hreppstjórar skýlausa skipun, fullmagt, og heimild viðkomanda sýslumanns, hvert þeir ei að ósekju öðru vísi mega leyfa sjer í stað þess, sem konungur eða settur umboðsmaður hans hefur þess háttar embættisverk á hendur falið, en að hjer brast hreppstjóra Lopt alla þvílíka heimild, er ljóst af eigin játningu hans, »að hann tók sjer þau fríheit að inn-skjóta Jarðþrúðar rauðskrámóttu hryssu með

folaldi á auktion honum á hendur falda af settum sýslumanni Öefjord, áður en norður fór«, einungis á fjármunum sakamanns Bergþórs Jónssonar. Þessa sýslumanns skipun til kapalsins sölu var því alls engin til, ei er sýnd eða tilvitnuð, heldur hreppstjórans eigin sjálf-ræðis fyrirtekt, ei heldur hafði hann nokkurn tíma til sölu þessarar hryssu fullmagt af þeim sálaða sýslumanni, þar áður var sýnt, að auglýsing hans um auk-tionina þ. 15. júní 1818 ekki nefnir á nafn þetta Þor-steins heitins dánarbú, og enn síður fól hann hreppstjóra Lopti nokkurn tíma á hendur alla fjármuni þess bús nokkru sinni, eða seinna en þá, nefnil. þ. 15. júní 1818, að selja, en hryssa þessi var strax á þeirri auktion undan-skilin, eins og af rauða átta vetra hesti þess bús, engar sög-ur þá eða síðar fóru, svo þar af verður alls engin heimild til hryssunnar sölu ári seinna, óskipað og að fornspurðum og óheyrðum bæði eiganda hryssunnar Jarðþrúði og sýslu-manni, fyrir hreppstjórann dregin; af hverju ljóst er, að því-lik aðtekt og afhending annara eigna, er öldungis ómerk, og verður því sú haldna auktion á hryssunni sem ógjörð að álíta, eða enn verr, þar c) auktion þessi var auglýst einungis 3 dögum áður, þess vegna ei nógu tímanlega eða víða birt og d) gagnstætt aukcionalögum var hjer gripur þessarar nauð-stöddu ekkju, henni ó-afvitandi og heimildarlaust, tekinn, mäske hennar helzta eign, og seldur svo langt undir alla virðingu árið áður, sem þá hljóp til 20 rdl. 48 sk., að nú tilsló hreppstjóri Loptur ári seinna sama grip, vax-inn með folaldinu heldur að verði en rýrnað-an, fyrir minna en $\frac{1}{4}$ sinnar eigin virðingar, eða hvortveggja fyrir 4 rdl. 90 sk., og þessa heimildarlausu sölu beggja fyrir hjerumbil 1 árs leiguverð kapalsins, eða rúmlega folaldsins eins, lætur þessi fátækra forstjóri heita sveitinni til bezta, fyrirtekna, og þannig afhenta sama hrepps fátækra með forstjóra hans. Loksins e) virð-

ist 1. og 6. art þess konungl. opna brjefs um auktionir frá 3. júní 1818 um skiptarjett og staðfestingu auktionsskilmála í dánar og þrotabúum, og um þeirra lögskipaða auglýsingu, hjer öldungis óuppfylltir vera, og allra fyrtjedra bresta vegna, sú framfarna auktion þessvegna eiga sem öldungis ómerk og ógjörð að álítast, hvar af flýtur, að ekkjunnar Jarðþrúðar eign á kaplinum og því slátraða folaldi, eða nú þess verði, virðist öldungis vafalaus.

3° Að ekkjunni Jarðþrúði Lafranzdóttur hafi frjálst verið að láta taka folald sitt og drepa, verður nú af áðursögðu vafalaust, í samburði við Jónsbókar þjófabálks 7. kap., því fremur sem N. L. 6—17—12 á ekkert skylt við þetta tilfelli, eða í því hnekkir hjer gildi fyrgreinds lagastaðar, er leyfir að taka fje sitt eða grip að heimilu, hvar sem maður hann finnur, ef ei er á haldið.

4° Að Bakkavallarfólk hafi engan þjófnad við folaldstökuna framið, en sje ólöglega þar um ákært, verður einnig, eptir áður sögðu, ljóst, þar folaldinu er frá engum stclið. Sigurður prestur Thorarensen hafði alls engan eignarrjett eður löglega heimild fyrir því, en þess rjetti eigandi, ekkjan Jarðþrúður ljet folaldið taka og slátra því; dráp þess fram fór að hennar ítrekaðri bón, en hún var þess rjettur eigandi. Höskuldur bóndi Eiríksson var ei við, nje átti neinn þátt að þess skurði, og verður því öldungis hjer að fríkennast, eins og eigandi folaldsins, ekkjan Jarðþrúður og Gróa Höskuldsdóttir, hver síðast nefnda, sem aðkomandi á Bakka-velli, ei vissi annað en, (það sem var), að Jarðþrúður ætti hryssuna og folaldið, og sjer því heimilt vera að hræra í blóðinu við skurð þess eptir Jarðþrúðar bón.

Dags, tíma og staðar ásigkomulag, opinber vitjun hrossa þessara í nábylishaga umhverfis, og folaldsins lógan óleynt, alt í margra augsyn, lýsa ei heldur neinu þjófslegu í verkinu, en þar hross þessi eptir áðursögðu voru Jarðþrúðar eign, þeirra taka að bón hennar heimili verður, varðar hún ekki

heldur ránsstraffi, og virðist mál þetta því sem öldungis privat-mál, hvorki viðkomið hafa rjettvísinni að láta ákæra, nje dómaranum borið hafa eptir tilsk. þ. 3. júní 1796 § 36, 37 og N. L. 1—5—20 jafnvel eptir fram farið frumpróf í málinu, til þess meðferðar og dóms að nefna meðdómsmenn.

Mæðginin Helga Sigurðardóttir og Eiríkur Höskuldsson hafa að sönnu meðkent, að haldið hafi síðan eptir auktionina, kapalinn og folaldið vera eign prestsins, þó verður af ýms-um rökum ljóst, að þau efað hafi svo lögmæti þeirrar sölu, en treyst Jarðþrúðar alkunna eignarrjetti, að þau loks eptir Jarðþrúðar ítrekaðri bön, framkvæmdu þess dráp, vottuðu þó bæði við það og folaldsins töku alls ekkert þjófslegt, frömdu ei heldur neitt straffvert í því, en þar þetta þó var af þeim útrjett með nokkrum efa um rjettindi þessa fyrirtækis, verða þau aðeins nú að frkennast fyrir rjettlætisins frekari ákær-um, þeim þó útlátalaust, fyrst ekkert saknæmt frömdu, og ekkert í sjálfu sjer, er krefja þurfti rjettlætisins ákæru þeim á móti, heldur ef svo sýndist, þess eins, sem eignar-rjett hjelt sjer bera til þess slátraða folalds, hvar um honum þó áður bar sætt að reyna beint eptir tilsk. frá 20. jan. 1797 § 13, 14, en lagaákæru hjer um að hefja.

Eptir fyrirsögðu bar því Sigurði presti Thorarensen, hvorki að áklaga Bakkavallarfolk og Jarðþrúði til ítrustu rann-sóknar og þessa máls meðferðar, sem um þjófn-að, rán eða ofbeldi fyrir skurð þessa folalds, nje heldur bera honum nein ígjöld fyrir það óapturskilaða af þess slátri, þar alt þetta ásamt skinninu álitst að vera Jarð-þrúðar rjetta eign.

Samt verður presturinn nú ei hjer fyrir sektaður, þar hann ekki er nokkurn tíma stefndur til ákæru eða dóm í þessu tilliti að líða, en eptir málavöxtum finst ekkert í varnarskjöllum svara-manns þeirra ákærðu, sem sökum svigurmæla, er assessor

Thorarensen, svo kallar, sjeu óforþjént af hinum valin mágum hans, krefja ógildisdóm, og enn síður sekt fyrir uppástaðnar bætur og málskostnað, þennan síðari af báðum þeim, en bætturnar sjer í lagi af dómáranum, þar svo mikið finst aflaga við meðferð og dóm þessa máls, því enn þótt landsyfirrjetturinn frá falli að fella undirdómarann til krafinna bóta til justitskassans pro meliore informatione, helzt vegna játningar þeirra Helgu og Eiríks við frumprófið, að grunað hefðu prestinn, frá auktionar lokum vera folaldsins eiganda, og hins, að hann hefur sett of mikla trú til hreppstjórans alls ómerka framburðar um lán hryssunar til Jarðþrúðar, finnur forsómun hans ekkert forsvar fyrir fram, ei til hlítar að hafa rannsakað nóg ásigkomulag þessa máls með samburði við skiptagjörning í Þorsteins heitins dánarbúi, auktionshald og aðrar að því lútandi embættisráðstafanir hans formanns, áður en hann sem settur eptirmaður hans, fyrirskipaði ákæru í rjettlætisins nafni, sem um þjófn að eða rá, og útnefndi meðdómsmenn í máli, sem eptir eðli þess var lítillsvert, og þar hjá öldungis privat eptir áður sögðu, og loks mætti það þeim ákærðu til svo stórkostlegs, ólögmæts straffs og sekta, sem í sjálfu sjer var lítið, eður alls ekki saknæmt, hvers vegna undirdómaranum nú ber sjerhvern kostnað þessa máls til beggja rjetta að standa, þar á meðal 8 rdl. laun til landsyfirrjettar aktors, og 14 rdl. til defensors, hvortveggja í silfri. Þann gengna hjeraðsdóm ber því nú ógildan að meta, en breytni hreppstjóra Lopts með heimildarlaust auktionshald, og ráðstefnu á Jarðþrúðar Lafranzdóttur eignarhrossi með folaldi, og á svo ólögmætan hátt, sem greint er, einnig hans þar við í ljósi látna misjafna ráðstöfun, og meðferð á tátækra fjemunum með leyfislausri sölu bjargargrips fyrir minna en $\frac{1}{4}$ verðs í stað þess að byggja hann á leigu Jarðþrúði til forsorgunar, en þá líða henni sem gamalmenni fótgangandi umferð, er þess eðlis, að til viðkomanda amtmanns frekari ályktunar setst, þar Loptur er ei til ákæru hjer um hingað

stefndur, hvort þessi hegðan hans í embætti eigi ákærulaus að vera.

Hvað meðferð málsins að öðru leyti snertir, en hjer er greint, er engin forsómun eða töf við hana hjer saknæm fundin.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn á ógildur að vera. Höskuldur Eiríksson, Jarðprúður Lafranzdóttir og Gróa Höskuldsdóttir eiga fyrir rjettvísinnar ákærum öldungis, en Helga Sigurðardóttir og Eiríkur Höskuldsson fyrir hennar frekari ákærum, frí að vera. Málskostnað sjerhvern til undir og landsyfirrjettarins, leiddan af sókn og vörn og appelli þessa máls, standi hjeraðsdómarinn settur sýslumaður Þórarinn Öefjörð, þar af til undirrjettar aktors og defensors þau þessum við dóm hans þ. 18. desbr. 1819, báðum þeim ákvörðuðu laun, en landsyfirrjettarins aktors 8 rdl. og til sama rjettar defensors 14 rdl. laun, til beggja þessara í silfri, hverjir 22 rdl. silfurs gjaldist þessum fyrir fram af justitskassanum mót endurgjaldi af undirdómaranum. Breytni hreppstjóra Lopts Jónssonar í tilliti til heimildarlausrar sölu á hryssu með folaldi, eign Jarðprúðar Lafranzdóttur og ísjárverð ráðstöfun þessara eigna hennar sem nú sveitarómaga, vísast til viðkomanda amtmanns frekari atkvæða, hvort ákærulaus niðurfalli, eður ekki.

Ídæmd útlát ber innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms viðkomendum að lúka undir aðfór eptir lögum.

M. Stephensen.

Ut supra

M. Stephensen. S. Thorgrimsen. Finsen.

VIII.

Sama dag settist landsyfirrjettarins Personale og var þá uppsagður eptirfylgjandi dómur landsyfirrjettarins í sauðaþjófnaðarmáli Jóns Hannessonar og dóttur hans Sigríðar á Krókskoti, m. fl. í Árnessýslu.

Við yfirvegum þessa máls finnur landsyfirrjetturinn skorta ítarlega yfirheyrslu leitarmannanna um kjöt það, er fanst í rúmi Hannesar Guðmundssonar á Króki, hvort þeim virðist af fullorðinni sauðkind eða lambi verið hafa, og að þeir ei finnast kallaðir fram til samburðar þeirra vitnisburða um játningu Króksbræðra fyrir þeim við leitina, þjófnaðinum viðvíkjandi, ásamt þeirra nautn af ófrjálsum kjöti í Krókskoti, við neitun þeirra eptir á um nokkra vitund eða hlutdeild hjer í, í hverju tilliti og væri þörf að reyna, hvort kona Jóns í Krókskoti fengi bræðrum þeim viðvíkjandi nokkra hjerað lútandi upplýsingu gefið.

Sömuleiðis virðist nauðsyn að yfirheyra alt Króksfólk annað um ferðir þeirra bræðra að Krókskoti, hvað þeir þaðan hafa með sjer haft, hver orð þeim hafa um munn farið fyrir og eptir leitina, um þeirra hlutdeild í þjófnaðinum, og að enn betur upplýst væri um rekstur óskilakindanna að Krókskoti, nær á sumrinu hann skeði, og hvort Magnús á Reykjavöllum um sama leytið, eða nær misti kinda sinna, í hverju tilliti hann áður bar, og enn ber fyrir rjett að kalla, bæði til að sanna missir sinn á þeim, framfæra þeirra lýsingu, mörk og auðkenni, þau sem getur, og færa þau saman við játningu Jóns á Krókskoti, hvort kannist við álík á þeim stolnu, og hvort Magnús eptir þessu fái sjer þær stolnu helgað. Í öllu tilfelli ber þeirra stolnu kinda lögmæta virðingu eptir þá gengu meðalverði að útvega og síðan eptir öllum hjerum fengnum, ítarlegustu upplýsingum, nýjan dóm á mál þetta í hjeraði að leggja, hvers vegna landsyfirrjetturinn finnur fulla

orsök til alls þessa fullnægjugjörðar aptur að heimvísa málinu á kostnað undirdómarans.

Að öðru leyti en hjer er greint, virðist mál þetta annars vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Þessu máli er hjer með til ítarlegri upplýsingar, fullnægju, gjörðar og dóms um alla hjer að framan talda saknaða pósta, aptur í hjer að heimvísað á kostnað undirdómarans, en launaákvörðun svaramanna bíði landsyfirrjettarins fullnaðardóms í þessu máli.

Dóminum að fullnægja með lögskipuðum hraða undir lagasektir.

M. Stephensen.

Ut supra.

M. Stephensen. Ísl. Einarsson. B. Thorarensen.

IX.

Anno 1820, þann 2. maí var í þeim konunglega landsyfirrjetti uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í misklíðarmálinu milli Helgafellspresta.

Fyrir kreinkjandi orðatiltæki og sakargiptir, framfærðar af fyrrum presti til Helgafells Sæmundi Magnússyni Hólm mót þáveranda kapelláni hans, nú presti Gísla Ólafssyni í brjefi til hr. amtmanns Stephensens, dagsettu 23. nóvbr. 1818, að því leyti þessar lagðar hafa verið undir akæru og dóm við undirrjett, er Sæmundur prestur Hólm við þess rjettar dóm þ. 28. maí 1819 sektaður um 120 rdla s. v. fjebætur til jafnra skipta milli tjeðs kapelláns G. Ólafssonar og fátækra prestaekkna, þau framfærðu orð og sakargiptir dæmd ómerk og dáðlaus, en presturinn Hólm þar hjá dæmdur, til að standa allan kostnað máls þessa í hjerði, til dómara, mót-parts hans og svaramanna, alls hlaupandi til 197 rdla 27

rbsk. silfurs. Þessum dómi hefur Sæmundur prestur Hólm skotið til landsyfirrjettarins frekari umdæmis, hvar konstitueraður sýslumaður Ólafur Finsen, honum eptirlátinn svaramaður hans vegna, mætt hefur og uppástaðið, að presturinn Hólm verði frí fundinn fyrir ákærum kapellánsins, en þessi sektaður fyrir í frammi höfð blótsyrði við sinn fyrveranda Principal, og dæmdur til að standa allan kostnað þessa máls til undir og landsyfirrjettarins.

Vegna Gísla prests Ólafssonar hefur þar á mót mætt fyrir landsyfirrjettinum, honum veittur umbeðinn svaramaður, landfógeti Sigurður Thorgrímson, og prestsins vegna mótmælt: 1° Gildi þess leyfis, honum með skjali hr. amtmanns Stephensens, útgefnu 29. nóvber. 1819, veitt var í konunglegrar uppreisnar stað, (þar þess háttar leyfisbrjef voru þá engin til við Vesturamtíð), að stefna þessu máli til landsyfirrjettarins, en þótt fatalia þess appels eptir N. L. 1—6—10 þá væru hjá liðin: 2° Öllum dómi Gísla prest snertandi við landsyfirrjettinn í þessu máli, vegna N. L. 1—4—1, þar nefndur prestur með þeirri útteknu landsyfirrjettarstefnu, ei sje skyldur eða kallaður til hjer að þola dóm, auk þessa sje þessi stefna óglögg um of, þar einungis í henni tilnefnt sje, að stefnandinn vænta og uppá standa muni, að hjeradsdómurinn verði umbreyttur og til síðu settur, en ei í hverju tilliti. Þessa alls vegna krefur hann, að því nú verði frávísað landsyfirrjettinum, og nefndum presti tildæmt ánægjanlegt endurgjald fyrir kost og tæringu, en hjeradsdómurinn ella staðfestur.

Hvað nú áhrærir þann fyrra póst þessara mótmæla, finst hann ei að vera þess gildis, að málinu hans vegna frávísa eigi, bæði þar konunglegar uppreisnir til appels allra dóma, eptir svo nýlega útrunnin fatalia, eru öllum til reiðu, sem girnast, en að hjer vantaði nú slík leyfisbrjef, við Vesturamtíð, var einber hending, sem ekki á að spilla neins rjetti, en viðkomanda amtmanns vitnisburður þar um, eptir tilnefndri skipun þess konunglega danska cancellis frá 3. maí 1806,

en þótt hjer ei þjóð kunnugri, samt af háyfirvaldi embættis vegna umvitnaðri, og henni samkvæmt útgefið leyfi, í vanti konunglegrar uppreisnar stað til málsins framhalds, verður nú í slíku tilfelli gilt að álfast.

Ekki heldur virðist seinni pósturinn, en þótt bygður að nokkru leyti á ástæðum N. L. 1—4—1, að verðskulda algjörlegt meðhald, þar N. L. 1—4—5 um tilgreiningu þess rjetta máls eðlis, er í stefnunni fullnægt, og með henni kunngjört, að appellantinn vænti með landsyfirrjettarins dómi að fá hjeradsdóminn umbreyttan og til síðu settan, og kallar hann því mótpart sinn til að heyra uppástand hans um fjársektir Gísla prests, hvert uppástand einmitt hljóðar, upp á landsyfirrjettarins dóm um þær og alt málið.

Aðgætist samt eðli þessa máls, og öll meðferð þess í hjeradi, virðast aðrar fullsterkar laga röksemdir hjer öllu frammar krefja þess frávisun eða dómsins ónýtingu eptir embættisskyldu og tilhlutun landsyfirrjettarins sjálfs, því 1° Grundvöllur og tilefni þessa máls er einungis brjef Sæmundar prests Hólms til herra amtmanns Stephensens, dagsett 23. nóvbr. 1818 (sjá proc. bls. 31—33) innhaldandi umkvartanir yfir sjer veittum yfirgangi, eður ójöfnuði síns þáverandi kapelláns Gísla Ólafssonar, og það með þrennu móti, sem brjefið einkum tilgreinir a) með áköfum óróa, vondum orðum og blóti, þá hann um nótt eptir þann 15. nóvember s. á. hafi komið að Undirtúni, hvar prestur Hólm gisti þá nótt, og hafi Gísli kapellán hans þar kastað framan í andlit sitt hund; b) með því að Gísli kapellán hans hafi það sama kveld, eptir það prestur Hólm, sem um daginn embættaði á Helgafelli, var um kveldið seint þaðan farinn, sjer á laun, og mót áður með stefnuvottum honum við kirkju auglýstu forboði sóknarprestssins gefið þar saman hjón, sem hafi orðið að vera eptir dagsetur, og c) hafi kapellán þessi, stefndur af Hólm fyrir sættanefnd þann

14. júní 1818, ekki mætt þar, en með brjefi til hennar óvirt sig sem Principal hans, jafnvel og sættanefndina, og hótað þangað aldrei að koma, þar umstefndar sakir gegn sjer ósannar væru; beiðist prestur Hólm því, að amtmaður stemmi stigu fyrir Gísla kapelláns síns óþolandi yfirgangi.

Að sönnu er nú auðfundið, að þessir 3 póstar ei viðkoma eiginlega embættisafskiptum amtmanns, til hvers brjefið ritað var, nje heldur má álitast samið með nógri gætni í tilliti til þess, sem síðar varð með vitnum sannað. Sú undir a) hjer tilnefnda grein um presti Hólm af kapelláni hans í orðum og verkum veittan ójöfnuð, innihjelt öldungis privat ákæru, sem engum öðrum en þeim, er þann ójöfnuð beið, viðkom að átelja, beint eptir tilskip. frá 20. jan. 1797 § 13 og 14, eins og jafnvel ójöfnuður við embættismenn, framfærðar í prentuðum ritgjörðum eða munnlegum orðum, einungis er privat, og ei þessara skylda að hreinsa sig sjálfir frá, frammar en vilja, eptir tilsk. 27. septbr. 1799 § 11—12, og cancellibrjef 8. nóv. 1804, nema hið framfærða last sje fyrir þá ærukrenkjandi, hvað og er beint eptir § 15 tilsk. frá 20. jan. 1797 og N. L. 1—5—2 og 3—4—4, en hvað lögin í því tilliti meta ærukrenkjandi vottar ljóslega § 12 tilsk. frá 27. sept. 1799 með því að tilnefna ærumeiðandi ákæru, sem N. L. 6—21—2, 3. og 7. art. tilgreina, eða hjer þeim samgilt Jónsb. Mannhelgis 25., 27. kap., af hverjum alls engin ákæra finst framfærð þvílík af presti Hólm í umkvörtunarbrjefi hans af 23. nóv. 1818, þó af því brjefi einu mál þetta rísi; eins er auðsjeð að ákærugreinin hjer auðgreind með b) einungis viðkom geistlegs yfirvalds áliti, eður og dómi geistlegs rjettar, og loksins meðfram partur af greininni c) að því leyti áhræra mátti yfirsjón kapellánsins við óvirðu síra Hólm veitta í brjefi hins til sættanefndar, því aðrar afleiðingar af útivist Gísla prests frá sættafundi eru í

lögum tilteknar (tilsk. 20. jan. 1797 § 26, kongsbr. 19. og plakat 30. október 1798, sjá og cancellibr. 12. jan. 1799). Að prestur Hólm órjettilega hjelt sjer með þetta til amtmanns í stað síns biskups, má eigna þjóðkunnugri fávizku hans í lögum og rjetti, en ei ásetningi hans að spilla þar með velferð Gísla prests eða frama til brauðs. 2° Sannindum greinarinnar b) hefur Gísli prestur aldrei mótmælt, eða máské sjer ei til þess treyst, þessvegna ennþá ei hrundið þeim ákærupósti Hólms, sem þó grundvallast beint á N. L. 2—14—10, 12, og Kristjáns 4. Ordinantiu frá 2. júlí 1607; en áhrærandi þann part ákærugreinarinnar c), sem við kom presti Hólm, er sá partur fyllilega sannaður með notarial-útskrift af brjefi Gísla prests (í hjeradsaktinum Lit. O) bls. 33—34, svo umkvartan hans á þeim helztu og mest áriðandi póstum er enn óveikt, að miklu sönnuð, og með þögn mótparts hans viðurkend.

3°) Einungis fyrsta grein a) umkvörtunar Hólms yfir kapeláni Gísla Ólafssyni, nefnilega ójafnaðarorð þessa og verk við sig sem hans Principal um nóttina þann 15. nóvbr. 1818 í Undirtúni hefur Gísli prestur lagt til laga; að sönnu um alt prestsins Hólms brjef frá 23. nóv. s. á. stefnt, en ekki hrundið af sjer, eða ámælt greinunum b) og c), heldur lögsókt þennan um ójafnaðar ámælin ein frá Undirtúni, sem þó alls ekki snertu hans kapelláns embætti í neinu, nje voru hans æru kreinkjandi. Hans talsmaður Sigurður Guðlaugsson gjörir í innleggi sínu fyrir Gísla prest Lit L. bls. 26 tókarkasts og orðakasts umkvörtunina að einkamálsstofni og umtalsefni; um þetta eitt brúkar hann frek og ósvífin orð í stefnu til Hólms prests; um það eina gjörir hann sakfelliskröfu, og um þetta eitt dæmir síðan hjeradsdómarinn. Ákærugreinin a) útdregin af Hólms klögun, sýnir þó berlega, að hún innihjelt einungis privat ójafnaðaráburð, og sem mælt, í engu tilliti ærumeiðandi að áliti áður tilnefndra laga, og því enn síður Jónsb.

Mannh. 25. k., þessvegna ei þess eðlis, að lög skylduðu Gísla prest að hrinda honum einum sem ærumeiðandi með dómi. Ei heldur verður, nje er með neinu sannað, að boð biskups 21. desbr. 1818 bls. 34 til Gísla prests um að hreinsa sig á löglegan hátt frá sakargiptum síns Principals í brjefinu frá 23. nóv. 1818, hafi haft einungis þann umkvartaða ójöfnuð í Undirtúni framinn fyrir augum; eða póstiinn Lit. a), heldur öllu fremur hina, Lit. b) og c), sem fram- ar snertu embættisbreytni Gísla prests, en sá Lit. a) nefndi í engan máta, nema hvað hlýðni og virðingarskyldu bresti þessa við sinn Principal, og prestum öldungis ósæmi- legt umvitnað orðalag, snerta kynni, en þótt ekki æru- meiðandi. Líka er í því boði herra biskupsins og stiptsyfir- valdanna seinna brjefi frá 6. febr. 1819, ei að finna neina skipun til Gísla prests, um áburð Hólms; einungis viðvíkj- andi breytni hans í Undirtúni við þennan að hefja lögsókn, en þvert á móti þar, (hvað þetta síðara brjef vottar). Gísli prestur við Synodalrjettardóm frá 10. júlí 1818 var sem kapellán fyrir ólögsmæta breytni við sinn Principal sektaður, þessi þar hjá hafði marga ákærupósta aðra gegn kapelláninum fyrir til lögsóknar, og um þá þegar kallað hann til sætta, en stiptsyfirvöldin þ. 24. febr. 1818 útvegað presti Hólms settan duglegan talsmann mót Gísla kappelláni, var prestin- um Hólms, sem þeim er yfir óskunda kvartaði ætlað hann að átélja að lögum, en ei Gísla presti, eins og injuriöntum ei er ætlað að hreinsa sig frá því ekki að hafa gefið ójöfnuð, sem væri að skylda menn til probationis dia- bolicæ, heldur þeim, er ójafnaðar orð þoldi að votta þau óverðskulduð. Það vottar og berlega amtsskipunin til Páls Benediktssonar þ. 24. febr. 1818 bls. 7—8 til að vera sókn- ari, prestsins Hólms vegna, í hans og Gísla prests málum, og amtsskipan þann 19. mars 1819 bls. 2 til Sig- urðar Guðlaugssonar að vera svaramaður Gísla prests í málum, sem prestur Hólms höfða ætlaði gegn

Gísli presti, en heimild yfirvalda til að hefja lögsókn gegn presti Hólmi, og um Undirtúns þrasið eitt, hefur hvorki Sigurður Gauðlaugsson sem sóknari, sjer veitta neina sýnt, nje heldur Páll Benediktsson til að vera svara- maður prestsins Hólms í hundskasts og blótsmálinu; báða virðist því til þessara málsfærslunnar gagnstæðu greina vant- að hafa allan myndugleika frá viðkomanda amtmanni, eins og Gísli prestur enga af honum ranglega fyrirborna yfirvalds- skipun hafði, einungis um óróann, orðin og hund- kastið í Undirtúni, að höfða mál og hreinsa sig með dómi, heldur eptir orðatiltækjum biskups; »á þann hátt sem lög fyrirmæla« (bls. 34), sem þegar engar æru- krenkjandi sakargiptir um privatlíf, eður um óráðvönd embættisverk krefja höfðun máls án sátta- tilrauna, einmitt fullgjörast mátti og átti, fyrst með sátta- leitun, og tilraun, hvort þar við með framfærandi afbötun ei næðist heiðarleg apturköllun ákæru þeirrar, áður en leyfi- legt var um hana mál að höfða, eða þá, prestur Hólm lagði alla ákærupósta sína til laga, frífinning Gísli prests með dómi, sem af þeim álitu þennan, að vera sýkn saka.

Hjer ber því nú að athuga, að hvorki hefur biskup litið til greinarinnar a) einnar, nje heldur assessor B. Thorar- ensen, er þessi, á meðan hann vegna stiptamtmanns Casten- schiolds, rjeði fyrir brauðaveitingum, synjaði Gísli presti um brauð, þar til þessi hefði hreinsað sig með dómi fyrir ákær- um Hólms um breytni hans við sig, ekki aðeins í Und- irtúni, heldur unz dómur fríkendi hann frá sameiginlegum eldri, og ásamt þessum gjörvöllum í brjefinu tilbentu nýrri ákærupóstum Hólms.

Þannig finnur landsyfirrjetturinn ekki að yfirvöld hafi fyr- irskipað Gísli presti neina málssókn að höfða til hreinsunar með dómi frá áburðinum einum um breytni hans í Undirtúni, eða álitu þennan einan ærumeiðandi, ekki fyrir hann einan synjað honum brauðs, — ekki fyrir

hreinsun frá honum einum, alitið Gísla prest hreinan frá öðrum saknæmari ákærum Hólms hins breytni eptir geistlegri stöðu hans öllu framar sakfelliandi. Og þar ákærupósturinn a) ekki var ærukrenkjandi, en þótt ósæmandi og sekta verður, ef sannast hefði, var sú ákærugrein öldungis privat. Svo er hún og af öllum yfirvöldum, undirrjettinum og málspörtunum sjálfum álitin og sókt. Svaramenn við báða rjettina leyfðir á kostnað þeirra, er um báðu, þó ei við undirrjettinn í þessu máli einstöku, heldur í gagnstæðum eiginlegleika um alla misklíðar pósta þessara presta. Engin justitsákæra var nokkurn tíma fyrirskipuð, engir kostnaðarreikningar eptir justitsmála eðli sjást myndaðir. Uppreisnar ígildi er veitt fyrir venjulegan betaling, en í justitsmálum þurfti alls enga uppreisn eptir plak. 25. jan. 1816, og amtsins appellations leyfi nefnir þetta mál berlega privat mál.

Sem öldungis privat orða og ójafnaðarmál, sem hvorki lög nje yfirvöld skylduðu Gísla prest til að höfða neina lögsókn um án sættatilraunar, og hvartil Sigurður Guðlaugsson alls engan myndugleika af yfirvöldum hafði, vegna þessa prests, var því að lögum og boði tilskip. frá 20. jan. 1797 § 1 öldungis óleyfilegt að leggja þessa Undirtúns ójafnaðarákæru til dómstóla án undangenginnar sættatilraunar forgefins, hver þó alls engin finst gjörð vera; hvers vegna undirdómarans vafalaus skylda var af sjálfsdáðum að frávísa þessu máli rjetti unz laganna boðum um sættatilraun var fullnægt, já, eptir cancellibr. þ. 21. okt. 1797, og 30. okt. 1802 var honum ei leyfilegt að gefa þingdag í slíku máli, á meðan hann engan vitnisburð sættarnefndar um forgefins reynda sætt í málinu sá. Hvers vegna allan rjettargang og dóm í þessu máli framfarinn ber nú sem öldungis ómerkan að álíta eptir tilgreindum lagastað.

4° Hjer verður þess vegna minni þörf á að meta, hvort Gíslí prestur hafi jafnvel frá ákærunni einni um framinn

ójöfnuð í Undirtúni löglega hreinsað sig, eða frá ákærum
 prestsins Hólms yfir höfuð í brjefinu frá 23. nóbr. 1818. Um
 ákærugreinirnar helztu Lit. b) og c), er áður sýnt, að þetta
 öldungis ekki er skeð, en hvað viðvíkur greininni Lit. a), þá
 eru nægilega með vitnum sönnuð á hann ljót orð, og hon-
 um sem presti öldungis ósæmileg blótsyrði, óróalegt
 fas og óvirðulegt og haturslegt tal kapelláns við
 sinn Principal. Hundskastið er að sönnu ei sannað eða af
 vitnum sjeð, en þó bæði af vitnun Hólms prests til nálægna
 þar um strax í stað og eins vitnisframburði um heyrðan þyt
 af hundi, en hvort heldur sem af kasti hunds með skræk
 eða öðru, er ei upplýst, að hundur þá sást á pallinum, að
 Gíslu prestur hjelt hendi á honum, benti á hann sem vitnið
 þrætti ei fyrir Hólms áburð um kastið þar strax í stað, — gjör-
 ir Hólms prests framburð þar um ei ólíklegan. En alt það
 sannaða á Gísla prest af Hólms umkvörtun í brjefinu frá 23.
 nóv. 1818, er samt svo markvert, og þess eðlis, að Gíslu
 prestur alls engan fríkenningardóm, og enn síður bóta og
 málskostnaðar meðtöku eptir honum, eða dóm, sem dæmi
 umkvörtun Hólms prests að öllu ósannaða sýnist að verð-
 skulda, því síður sem stefnandinn eins að sínu leyti bæði
 í stefnu og málssókn ógætilega valið hefur presti Hólmu of
 frek, of svæsin og ótilhlýðileg orð og sakargiptir, sem um
 Gísla presti af hinum gefin ókvæðis orð, heiðri og
 velferð skaðnæm, ósönn og rógburðarfull orð,
 sem þó ei finnast, nje heldur að prestur Hólmu hafi með
 optnefndu brjefi, sókt eptir heiðri og velferð
 Gísla prests, eða viljað hnekkja frama hans til
 brauðs, heldur aðeins öðlast aðstoð til að verjast hans
 áreitingum, en þótt með ógætilegu móti hennar beiðst; beggja
 yfirsjónir í meðferð þessa ójafnaðar máls mega því
 passlegast jafnast svo, að hvorugur í þessu máli öðlist nú
 rjettlætingardóm. Að þvílíkur, en þótt ástæðu lítill, veittist
 Gísla presti við undirrjettinn, um hvers grundvöllun meiri

eða minni yfirvöldum ei við kom að dæma, og að prestur Hólm þarhjá svo lengi, og alt hingað til, dregið hefur stofnsetta málssókn sína móti Gísla presti um sameiginlega ákærupósta hans gegn þessum, var yfirvöldum engu að síður full röksemd fyrir, að sá dráttur og óvissan um útfall þeirra misklíðar ei ætti lengur að tálma Gísla presti frama til brauðs, hvern hann því og nú öðlast hefur.

5° Í meðferð málsins finst annars margt sem gjöra má hana og þann gengna dóm ómerk; þó hjer ei svo metist, þar með þingdagsetning dómarans með svo naumum fresti, að málsparti og vitnum varð ei stefnt nema með 8 daga fresti í stað 14 eptir N. L. 1—4—7, 8, og að þá talsmaður Hólms prests mótmælti þessum fresti sem ólöglegum, dómarinn þó úrskurðaði hann gildan upp á miður lögmætar ástæður, fyrst þetta nú ei er hjer sjer í lagi ákært, er samt í rjettarins framkvæmd vítandi, að þvert á móti boð N. L. 1—13—8, 9 tók hann engin vitni í eið fyr en eptir afheyrslu þeirra, og þetta þó í privat ójafnaðar sök, hvað ei er að lögum leyft, nema í óðals- og eigna-þrætum, og þeim sakamálum einum, hvar vansjed er, hver hæfur sje sem vitni, eða hver sakamaður sje, sem með lagarannsóknum og yfirheyrslu áður uppgötva þurfi. Og þegar til yfirheyrslunnar kemur, tekur þó yfir, að hann leyfir sjer í privat ójafnaðarmáli sjálfur, eins og málspartur væri, að semja 9 spurningar og framsetja þær fyrir vitnin öll, fram yfir þær af málspörtunum inngefnu, hvað öldungis óleyfilegt er í öllum privatmálum af hverra sókn og vörn dómarinn á öldungis hlutlaus að vera, og einungis dæma eptir framkomnum gögnum og skilríkjum, hvort ljett eða mikilvæg eru. Einungis við frumpróf sakamála ber honum sú rannsókni, en við vitnaleiðslur í þeim, helzt að tilhalda svaramönnum því ítarlegri upplýsingu og vitnaleiðslu að útvega, er hann í þeim málum finnur við þurfa.

Sömuleiðis verða þeir ídæmdu kostnaðarreikningar ásamt

bótunum öldungis að burtfalla, bæði af því að allmargir þeirra virðast ólögmatir, þar á meðal dómarans, aldrei bókaðir eða framlagðir í rjett áður en mál þetta var undir dóm tekið, þessvegna málspörtunum ekkert færi gefið á, þeim að mót-mæla. Auk þessa innihalda þeir ýmislegt, er ekkert lagameð-hald hefur, svo sem uppeldispeningar í 20 daga dómarans, og fylgdarmanns frá 29. mars til 17. apríl, en þótt málið fjelli fyrst í rjett þ. 13. apríl; betalingur fyrir vitnaafheyrslu, rjettarúrskurð, aukagjald af uppeldispeningum dómarans og fylgdarmanns, smá útgjöld ónafngreind reiknuð til 7 rdl. 48 sk., — alt í lögum óheimilað; sömuleiðis 12 rdl. s. v. til, eins og það í dóminum heitir, meðdómsmanna og þingvitna, enn þótt lög hvorki heimili þingvitnum 1 rdl. s. v. gjald á dag, og enn síður í slíku máli, sem hvorki varðaði æru nje líf prestsins Hólms, nje var sem þvílíkt umstefnt, eða uppástand þesskonar gegn honum framfært, að nefna til dóms meðdómsmenn.

Í þessu tilliti hefur cancellíbrjef frá 7. maí 1791, hjer á lögþingi auglýst, og í lögþingisbókina prentað, fyrirboðið að fylgja hjer ólöggleiddum norskum lagasetningum um aukatekjur, en boðið öldungis að fylgja hjer N. L., og hing-að gefnum lagaboðum, eptir hverju 4 rdl. 48 sk. s. v. fyrir undirrjettardóm eptir dómarans afskript þessa dóms verða gagnstæðir N. L. 1—23—7, eins og innsiglungarpeningar eru dómurum hjer í landi fyrirboðnir með kongsbr. frá 14. apríl 1759. Líka var dómaranum heimildarlaust að dæma Hólm prest ekki einungis skyldan að standa allan kostnað þessa máls til undirrjettarins dóms, heldur og allan þar eptir af því orsakandi kostnað og þetta í privat ójafnaðarmáli.

Eins ólögmatir eru 2 rdl. í incaminationspeninga, sem hjer á landi ólöggleiddir eru, þó Gísla prests Ólafssonar kostnaðarreikningur færi þá til skuldar. Líka flestalt annað í þeim reikningi og hans þessu máli óviðkomandi ferðakostn-

aður til Reykjavíkur, eða ómak til rjettarhalds í því máli, þar sem hann sjálfur bjó, því ósanngjarnt er, að hann og talsmaður hans, þó betri málsveg og undirbúning þess lögmætari haft hefðu, ættu hver sjer í lagi málskostnað báðir að fá; sama er um Sigurðar Guðlaugssonar þessu máli í mörgu óviðkomandi reikning að segja, t. d. 30 rdl. fyrir uppihald frá embættisskjala afhendingu, þvott og fataslit, uppihald við málið í 22 daga, þó það fyrst kæmi fyrir rjett þann 13. en væri undir dóm tekið þ. 17. apríl. Álfka er og allmörgu varið með ferða og fylgdar, og annan kostnað beggja málsparta svaramanna.

Alls fyrtalins vegna ber nú þann gengna undirrjettardóm í þessu máli sem ómerkian að meta, beggja málsparta ógætni í orðum, hvors þeirra við annan, og allra viðkomenda við undirrjett í meðferð málsins, að meta þeim til jafns ósigurs og ábyrgðar, þess vegna nú þeim ídæmda málskostnaði til dómara, málsparts og svaramanna við undirrjettinn að fráfalla, einnig öllum kostnaði til þessa landsyfirrjettar. En frá útlátum vegna aflaga dómaraverka í þessu máli er þess undirdómara slept með tilliti til líkrar lagaástæðu fyrir hann, sem N. L. 1—6—12 um yfirdómara lætur reglu vera.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þ. 28. maí 1819 á ómerkur að vera; ídæmdur málskostnaður við undirrjettinn til dómarans og allra annara hlutaðeigenda burtfalli ásamt öllum kostnaði til landsyfirrjettarins í þessu máli.

M. Stephensen.

Actum ut supra

M. Stephensen. Isl. Einarsson. Blondahl.

X.

Anno 1820, þ. 24. júlí var landsyfirrjettarins session, og í henni uppkveðinn dómur í þjófnaðarmáli úr Snæfellsnes-sýslu.

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þann 8. jan. þ. á. hermir greinilega sögu ýmislegs þjófnaðar framins af Sigríði Jónsdóttur hjer og hvar, alls 5 sinnum í næstliðin 9 ár, seinast úr læstum húshjalli á Brimilsvöllum nóttina milli 30. nóv. og 1. desbr. 1819 á fiskætum og leðri til 9 fjórðunga verðaura, hvar af alt er þó apturskilað, nema 1 rdl. courants og 12 sk. virði, til eigandans Árna Þórólfssonar, eins hvað hún fyrrum stal, flest smávegis, þeirra eigendum, eða af þessum henni uppgefið. Fyrir þennan þjófnað er hún þann 8. janúar 1820 dæmd til að straffast með 5 ára tugthúserfíði í Kaupmannahöfn, og betala ígjald þess síðast stolna, óapturskilaða til Árna Þórólfssonar með 1 rdl. 12 sk. courant, til aktors 31 rbd. 16 sk. n. v. og til defensors 12 rdl. 72 sk. n. v., en hrökkvi eigur hennar ei hjer til, þá gjaldist þetta ídæmda af almenningi. — Þar hjá er Gestur Guðmundsson á Neðritungu, dæmdur fyrir meðhöndlun sína á þeim stolnu munum til að bæta 2 rdl. n. v. til fátækra í Neshrepp.

Þessum dómi hefur hlutaðeigandi amtmaður boðið til landsyfirrjettarins frekara umdæmis að stefna. Gjörðir í málínu sjást þó fyrst að vera af undirdómaranum útgefnar 14. mars þ. á.; fyrirkallsáteiknun til landsyfirrjettarins 27. apríl, en þó fyrst birt hlutaðeigendum þann 25. maí, og dómsacta til justitiarii komin 12. júní næstliðna. — Fyrir þennan drátt á meðferð máls, hvar hin sekaða Sigríður er af undirdómaranum þegar frá 10. desbr. 1819 í varðhald sett á almennings kostnað til málaloka, hefur aktor fyrir landsyfirrjettinum uppástaðið dómarann dæmdan til að standa þennan kostnað, og bæta til fátækra eptir landsyfirrjettarins álit, en að öðru leyti Sigríði Jónsdóttur dæmda til að hýðast við staur,

og erfiða æfilangt í Kaupmannahafnar tugthúsi og gjalda ígjald þess stolna óskilaða eptir hjeradsdóminum, en Gest Guðmundsson fyrir meðferð þeirra stolnu muna til að hýðast 10 vandarhöggum, og ásamt Sigríði allan málskostnað að standa, en settur svaramaður þeirra sekuðu, að Sigríður Jónsdóttir, aldrei áður dæmd, fríkenntist fyrir rjettlætisins frekari ákærum, ellegar, að minsta kosti, straffist ei harðara en með 10 vandarhagga refsingu, en frífinnist frá útsvari alls varðhaldskostnaðar, og að dómarrinn álitist með sektum bæði fyrir hennar ólögmæta varðhald, og fyrir drátt málsins, en að Gestur Guðmundsson alveg fríkenntist.

Það sem aktor fyrir landsyfirrjettinum vill láta íþyngja Sigríðar sekt, er einkum, að hún stolið hafi tvisvar, nefnilega nú seinast, og einu sinni áður úr læstum hjallhúsum, hvað hann meinar, eptir plak. frá 24. mars 1786, varða eigi innbrotsstraffi, þar þetta, án þess að vísa til tilskipunar frá 4. mars 1690, leggi það straff við innbrot í hús, en þeirri meiningu fær landsyfirrjetturinn engan veginn meðhald veitt, ei heldur finst hún nokkurn tíma í málum frá þessu landi að vera af Hæztarjetti staðfest, hvar innbrot og þjófnaður ei er framinn í bæjaíbúðarhúsum manna, hvar fólk hefur aðsetur og veru, með því áðurnefnt plakát útpykkilega tilnefnir innbrot í fólks hús, hvar orðið fólks hús berlega virðist benda til þeirra húsa, hvar fólk býr í, en ei úti eða geymsluhúsa, allra sízt hjallhúsa, sem flest liggja afsíðis frá bæjum, og við sjávarstrendur, þetta því framar, sem engin líkleg orsök finst til, að fyrnefnt plakát hafi tilætlað svo mikinn straffsauka fyrir þjófnað úr útihúsum, framar en sjerhvern þjófnað í húsum að varða skyldi strax í fyrsta sinni ærutjóni og ævilöngum þrældómi, hjer á landi, heldur en í Danmörku eður Norvegs ríkjum, frábrugðið almennum reglum fyrir sektum þvílíks þjófnaðar, hvartil engin líkleg ástæða finst því, vilji menn tilgeta, að slíkt ætti hjer að auka eignarfríðhelgi í úti jafnt

og íbúðarhúsum verður strax spurning, því svo framar hjer en í báðum ríkjunum? og þar hjá í húsum, eða önnur: því þar framar en eigna manna úti, t. d. þvottar, fiskiafla undir þurkun, eða á stökkum við sjó, og veiðarfæra, sem ei annarsstaðar um vertíðir varðveittar verða? Það sýnist því liggja í augum uppi, að fyrnefnt plakát með orðinu fólks hús einmitt hafi bent til íbúðarhúsa fólks, í hver innbrot til þjófnadar úr þeim, eptir alment viðtekinni reglu við dómstóla Danmerkur og Norvegs eigi saknæmari að metast eptir ástæðum og röksemdum þeim, sem tilskip. frá 4. mars 1690 telur, en þótt sú sje hjer ei auglýst, er alllíklegt að þetta þá ei hafi verið löggjafara plakatsins af 24. mars 1786 fullkunnugt, nje heldur að hann hafi álitíð hennar ítarlegri birtingu hjer framar nauðsynlega, þar hennar reglur voru þá þjóðkunnugar orðnar öllum dómstólum þegar í heila öld, og hún jafnvel óbirt hjer, mátti í vafamálum benda dómurum til að líta eptir hennar ástæðum, samkvæmt boði kongsbr. frá 19. febr. 1734, áður en í vafa leyfðu, sem með svo veikum og ólíklegum röksemdum, að auka svo stórkostlega á sekt manna einungis hjer, fyrir sömu afbrot fram yfir annara þegna konungs í ríkjunum; en þessar ástæður straffisaukans telur fyrgreind tilskipan frá 4. mars 1690 að vera, lífsháska búinn fólki, sem vakna, eða vart kynni verða við svo bíræfinn næturþjóf, að ei vílar fyrir sjer að brjóta sig inn í íveruhús fólks á nóttu til að stela, vildi þá nokkur þar verja eigur sínar, meðfram með tilliti til, að sá þjófur líklega vera kynni útbúinn, með verktærum jafn hentugum til dráps og til húsabrots, ef honum mótvörn mætti, hvar hann veit menn fyrir vera.

Hjer verður nú því stóður heimfærandi inn brots þjófnadarstraff til Sigríðar afbrots, sem eigandi hjallsins, er hún stíðast úr stal, sjálfur játar hjallstafinn fúinn verið hafa, svo alllíklegt er, að hún án húsabrots hafi, þá sjálf gekk hálfhorið á flakki, fengið honum með fingrum úr kipt, eins

og hún sjálf segir, og hjallalásar alment reynast hjer ógildar læsingar víðast. Þar Sigríðar Jónsdóttur þjófnaður, en þótt áður á smávegis optar framinn, nú fyrst er henni allur í einu til sekta ákærður, ber hana nú að straffa sem fyrir fyrsta sinni framinn einfaldan þjófnað með vandarhagga refsingu samkv. kongsbr. frá 3. maí 1816, en þar hún þvert á móti boði kongsbr. frá 25. júlí 1808 í § 1 sætt hefur ólögmætu fangelsi frá 10. desbr. 1819, ber þetta á straffsins ákvörðun að meta henni til vægðar, hana þessvegna nú einungis að straffa með 20 vandarhagga hirtingu, því það af undirdómaranum valda 5 ára tugthússtraff, finst ei á lögmætum rökum bygt.

Hvað áhrærir Gest Guðmundsson, þá auk þess, að alls ekkert þjofslegt honum saknæmt er um hann vitnað, eða á hann sannað, eru engin þau hjer gildandi lög til, sem heimili bætur fyrir hans grunsömu meðferð á því, sem Sigríður afhenti honum til geymslu, eða fjekk til eignar, því væri nokkuð honum saknæmt fundið við hylmingu, bar honum hylmanda hirting með vandarhöggum, en þar þessi maður hjer að auk var öldungis óstefndur í hjeraði, til nokkrar ákæru, eða dóm að líða, engin lögsókn gegn honum þar af yfirvaldinu fyrirskipuð, enginn svaramaður honum þar settur, ei heldur er Gests minst á áteiknun landsyfirrjettarins fyrirkalls, nje undirrjettarins dómur nokkurn tíma Gesti birtur, þvert á móti tilskip. frá 3. júní 1796 § 33, útpykkilega boði, virðist sú gegn Gesti áskipuð framfarna ákæra, sá fallni dómur og undirrjettarins defensors játning um ánægju sína með hann Gests vegna, vera ógilt, og málið í hans tilliti því eiga að að frávisast.

Í tilliti til lögmæts kaups svaramanna fyrir undir- og landsyfirrjettunum álist Jóni Hákonarsyni að bera í laun 5 rdl. silfur, en studioso Jóhanni Bjarnasyni 4 rdl. s. Aktori fyrir landsyfirrjettinum 8 rdl., en defensori 6 rdl. s., en öðrum málskostnaði vísast til hlutaðeiganda amtmanns atkvæða. Sigríði Jónsdóttur ber málskostnað allan ásamt ígjaldi 1 rdl. 12

sk. courant því stolna óapturskilaða að standa, að því leyti eigur hennar til hrökkva, en að öðru leyti jafnist málskostnaðurinn en ei ígjöld á amtið. Talsmenn fyrir landsyfirrjettinum fáí fyrgreinda 14 rdl. s. fyrirfram af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi.

Í tilliti til undirdómarans óforsvaranlega dráttar málsins, fyrst ekkert að hafa hreyft við sakamáli þessu, sem tilsk. frá 3. júní 1796 í § 28—33 býður með mesta hraða að flýta og framfylgja, frá 10. desbr. til 5. janúar, ekki frá 8. janúar, — þá dómur fjell, sem tafarlaust sendast átti eptir § 33 til viðkomanda amtmanns, og eptir kongsbr. frá 25. júlí 1808 sendifarir allar með gjörðir í sakamálum, eins með dóma og stefnur til birtinga, að kostast af almenningi, — til 14. mars, þá dómurinn fyrst sjest, að vera útgefinn; stefna til landsyfirrjettarins fyrst áteiknuð 27. apríl, hún síðan fyrst birt 25. maí, og með actis fyrst komin til justitiarii þann 12. júní; þarnæst að hafa strax þann 10. desbr. 1819 fyrirskipað Sigríðar Jónsdóttur arrest, sem kongsbr. frá 25. júlí 1808 í § 1 útpykkilega fyrirbýður, og var hjer öldungis óþarfi að ofþyngja almúga með, á flakkara kvenræfli um hávetur, og það í einfalds þjófnaðarmáli, en þó svo óforsvaranlega að hafa lengt hennar ólögmæta arrest með jafn ólögmætum drætti málsins, finnur landsyfirrjetturinn nú rjett, að undirdómarinn sjálfur standi allan Sigríðar varðhaldskostnað, en ei almúgin, og fyrir málsins ólöglega drátt samkvæmt tilskip. frá 3. júní 1796 § 35, bæti 20 rdl. s. v. til fátækra í Neshrepp.

Að öðru leyti, en hjer er greint, má mál þetta álífast víta-laust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Sigríður Jónsdóttir á fyrir framinn ýmislegan einfaldan þjófnað úr hjöllum og húsum manna, með tilliti til hennar útstaðna ólögmæta fangelsis, frá 10. desbr. 1819, að sæta einungis 20 vandarhagga refsingu, borga

gjald þess stolna, sem ei er apturskilað, með 1 rdl. 12 sk. courants til Árna Þórólfssonar, og allan af málssókn gegn henni löglega leiddan kostnað, að varðhaldskostnaði undanskildum. — Í tilliti til Gests Guðmundssonar á sá gengni undirrettardómur ógildur að vera, en málinu frá-vísast í hans tilliti.

Fyrir ólögmeitt fangelsi á Sigríði Jónsdóttur, ályktað frá 10. desbr. 1819 til auglýsingar þessa landsyfirrjettardóms, ber undirdómaranum, stríðscancellisecretaira, sýslumanni Bonnesen, allan hennar varðhaldskostnað að standa, og fyrir málsins ólöglega drátt að bæta 20 rdl. silfurs til fátækra fjárhirzlu í Neshreppi. Undirrettarins sóknara bera 5, en svaramanni 4 rdl.; landsyfirrjettarins sóknara málsins 8, en svaramanni 6 rdl. silfurs í laun, en annar málskostnaður gjaldist eptir atkvæðum viðkomanda amtmanns. Þeir 14 rdl. silfurs til landsyfirrjettarins sóknara og svaramanns greiðist þeim fyrirfram af justitskassanum, mót lögskipuðu endurgjaldi við jöfnun á amtið.

Ídæmd útlát lúkist hlutaðeigendum innan 8 vikna frá auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

XI.

Anno 1820, þann 7. ágúst var landsyfirrjettarins session, og í henni uppkveðinn eptirfylgjandi dómur.

Áreiðanlega frásögn þessa máls heldur hjeraðsdómurinn, svo að alls enginn vafi virðist á því, að drengirnir Guðmundur Erasmusson og Arnbjörn Árnason stolið hafi 2 hvítum sauðkindum fullorðnum úr fjárhúsum á nóttum. Guðmundur Erasmusson annari þeirra frá foreldrum sínum úr sjálfs sín vörzlu, skorið þær, og, eptir tilstyrk og matreiðslu Guðrúnar Sveinbjörnsdóttur, hafa þau 3 sameiginlega jetið þær kindur, skipt þeim með sjer, og Guðrún gefið börnum

sínum af slátrinu, en skipað Hildi dóttur sinni í blóði þeirra að hræra. Ýmislegar líkur eru þar hjá til þess, að þriðju kindinni, eða gráflekkótttri á frá Bitru hafi af þeim stolið verið, einkum þar Guðrún beiddi viðkomendur gott fyrir, að ákæra ei um hana, segist hún að sönnu eptir á hafa gjört það af hræðslu, en meðgengur hvorki nje drengirnir hennar stuld. Líka eru líkur til, að Guðrún hafi jafnvel hvatt drengi þessa, hverra annar, nefnilega Arnbjörn, var hennar eiginn sonur, en öldungis ekki latt til þessa illvirkis, en sann- að er, að með þeim var hún í fullu vitorði fyrst og seinast, þó finnur landsyfirrjetturinn ei gild rök til, fyrir meðvitund hennar og hilmingu, framar en af henni sjálfri, verklega framinn þjófnað, að herða hjeraðsdómsins straff henni til handa hjer sanngjarnlega valið, fyrir þessa hennar hlutdeild, jafnt harðasta straffi eptir kongsbr. frá 25. júlí 1808, sem fyrir einfaldan þjófnað í fyrsta sinni, nema í tilliti til hennar van- ræktar á uppeldi barna sinna, en grunuðu hvatningar þeirra til illis í öptrunar stað, svo að straff hennar verði alls 40 vandarhögg.

Guðmundi Erasmussyni vel uppfræddum af skikkanlegu, fátæku foreldri, en þó brotlegum með þjófnaði sauðkindar frá þeim, úr sinni eigin vörzlu, og optar illa kyntum, hæfa þau þrenn 27 vandarhögg, sem kongsbrjef frá 3. maí 1816 leggur til jafns við þriggja ára tugthússtraff en Arnbirni Arnasyni, illa uppfræddum, en þó konfirmeruðum fávísuðm drengi, undir yfirráðum óráðvandrar móður, mega nægja þau af undirdómaranum honum völdu 40 vandarhögg, og Hildi sem ókonfirmeruðum unglingi undir móður skipun, sá í hjer- aðsdóminum tiltekni agi af föður hennar.

Alt framantalið, meðfram með tilliti til umvitnaðrar bjarg- ræðisneyðar allra þeirra ákærðu, hver þó framar mundi hafa linað sekt þeirra, væri í nokkru sannað, að þau eða foreldr- ar þeirra forgefins leitað hefðu bjargar aðstoðar hjá hlutað-

eigandi fátækra forstjórum, og útlit þeirra vitnað hefði fram-
ar um megnan skort með þeim.

Í tilliti til dæmdra ígjalds útláta, má undirrjettarins dómur óbreyttur vera, en kostnað málsins viðkemur hlutaðeig-
andi amtmanni að ákvarða, nema kaup svaramanna, sem
hjeraðsdómaranum eptir plak. frá 30. júlí 1819 bar að ákvarða.
Í þessu tilliti sýnist sanngjarnt, að aktor fái 4 rdl. en defen-
sor 2 rdl. í laun af eigum þeirra þriggja sekuðu fyrst töldu,
en þótt defensor hvorki hafi sjálfur neitt uppástaðið, nje
komið þeim sekuðu til gagns á þing, og einungis skrifað
eitt stutt innlegg í málinu. Er sú fyrirtekt aktors þar hjá
vítaverð, að hann leyfir sjer, hvað öldungis ekki við kom
kalli hans, að framsæra reikning og kröfu dómarans vegna
og defensors, sem þó þessum einum bar. Þann af málinu
leidda lögmæta kostnað, ber annars þeim seku, Guðrúnu,
Guðmundi og Arnbirni sameiginlega ásamt ígjöldum þess
stolna að lúka; á meðal kostnaðarins, aktors laun fyrir lands-
yfirrjettinum með 8, en defensors með 6 rdl. silfurs, sem
endurgjaldist justitskassanum, hver fyrirfram útleggur þeim
nefnda 14 rdl. s., eða, hrökkvi eigur þessara seku ei til þess,
þá með jöfnuði á amtið. Mál þetta virðist annars vítalaust
rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Guðmundur Erasmusson á að hýðast þrennum 27 vand-
arhöggum, en Arnbjörn Árnason og Guðrún Sveinbjörns-
dóttir, hvort um sig 40, og þessi 3 sameiginlega að borga
ígjöld þeirra stolnu tveggja sauðkinda eptir undirrjettarins
dómi, og allan annan af málinu löglega leiðandi kostnað,
þar á meðal 4 rdl. til sóknara málsins í hjerði, en 8 rdl.
til sóknara þess við landsyfirrjettinn, 2 rdl. til svaramanns-
ins í hjerði og 6 rdl. til svaramanns þeirra við landsyfir-
rjettinn. Þeir 14 rdl. til talsmanna við landsyfirrjettinn af-
greiðist þessum fyrirfram af justitskassanum, mót endur-

gjaldi af eigum þeirra seku, eða við lögskipaða niðurjöfnun á amtið, ef efni þessara ekki til hrökkva. Í tilliti til Hildar Árnadóttur á undirrettarins dómur óraskaður að standa.

Dóminum að fullnægja í tilliti til ídæmds straffs eptir ráðstöfun yfirvaldsins, og ídæmd útlát innan 8 vikna frá dóms auglýsingu að afgreiða hlutaðeigendum, undir aðför að lögum.

M. Stephensen.

XII.

Anno 1820, þann 4. september var landsyfirrjettarins session, og í henni uppsagðir eptirfylgjandi

dómar:

1° Í prangmálinu úr Snæfellsnessýslu.

Með svonefndum politírrjettardómi gengnum að Ingjaldshóli þ. 23. marz 1820, er 61 pottur brennivíns tilheyrandi Bjarna Jónssyni, kendum við Hnausa, $2\frac{1}{4}$ potts vinnumanni Gísla Sveinssyni, 26 pottar vinnumanni Guðmundi Magnússyni, $2\frac{1}{2}$ potts vinnumanni Jóni Jónssyni, alls $91\frac{3}{4}$ potts, sem uppnæmir gjörðir voru á Sands, Gufuskála og Keflavíkur verstöðum þ. 28. desbr. 1819, sem vörur, er útprangast skyldu, dæmdar rjettilega upptækar, og fyrtrjeðir eigendur þeirra til þar að auki að sæta fjeðótum, ásamt missir verðs þá þegar útselds tóbaks og brennivíns þannig: að Bjarni Jónsson bæti 27 rdl. 26 sk., Gísli Sveinsson 9 rdl. 88 sk., Jón Jónsson 6 rdl. 78 sk., Guðmundur Magnússon 22 rdl. 54 sk. og Páll Guðmundsson 11 rdl. 35 sk., alt í nafnverði. Hreppstjóri Jón Hallgrímsson sektast þar að auki um 10 rdl. fyrir geymslu brennivíns, sem útprangast átti, og sjómaður Árni Jónsson að norðan um 5 rdl. fyrir brennivíns-sölu fyrir aðurnefndan Bjarna. Fyrtralið brennivín og bætur alls hlaupandi til 92 rdl. 89 sk., til skipta eptir plak. frá 13. júní 1787. Sömuleiðis áttu allir þessir dæmdu, einn fyrir

alla, og allir fyrir einn, að standa allan af þessu máli leiddan og hjer eptir leiðandi kostnað, alls til undirdómarans stríðscancellisekretera, sýslumanns Bonnesens, samt stefnu og þingvotta 40 rdl. 63 sk. n. v. útlát, þó svo, að Bjarni Jónsson sjálfur betali þaraf 6 rdl. 48 sk., og alt ídæmt að lúkast innan 3ja sólarhringa undir aðför.

Strax appelleruðu allir hlutaðeigendur dóminum til landsyfirrjettarins, og beiddust undireins fyrir politírjettinum dómsgjörðanna útskrifaðra. Þessar tjáir undirdómarans uppáskript, að vera fullbúar þann 4. apríl, og kosta 8 rdl. 35 sk. reiðu silfurs, engu að síður er appellantanna vegna, hjer fyrir landsyfirrjettinn, framlagður vitnisburður undir hendi og signeti fyrveranda konstitueraðs sýslumanns í Snæfellsnessýslu, Sigurðar Guðlaugssonar, dagsettur 27. apríl, að hann ekki hafi, eptir honum þar til gefinni fullmagt appellantanna vegna, af faktori Boga Benediktssyni, getað öðlast gjörðir málsins, en þótt fullútskrifaðar, sjer afhentar, hvorki mót framboðnum betalingi, nje mót pantsetningu factors Benedictsens á jörðinni Stakkabergi 12 hdr. að dýrleika, fyrir skrifarapeningum fyrir tjeðan politífdóm, en loksins er þessi þ. 4. maí 1820 afhentur Páli Benediktssyni, hverjum kaupmaður Bogi Benediktsson þ. 29. apríl gaf nýja fullmagt til að útleysa nefndan process og dóm, fyrir hvern undirdómarinn þegið hefur 10 rdl. 75 sk. í smácourant sk. eptir kvittanzíu hans fyrir þeim útgefinni þ. 4. júní 1820, þó uppáskript hans á dóminn tilnefni aðeins 8 rdl. 35 sk. r. s.

Til þess nú að fá appellerað til landsyfirrjettarins fyrnefndum, þá þegar úrelta pólitírjettardómi, beiddust og öðluðust appellantarnir hjá viðkomanda amtmanni þartil veitta uppreisn þ. 13. júní þ. á., en höfðu áður úttaka látið landsyfirrjettarins stefnu þ. 29. maí, og framhaldsstefnu þann 10. júní af þeim settum svaramanni, sýslumanni O. Finsen, með hverjum hann fyrrtjeðra appellanta vegna kallar sýslumann og sekretera Bonnesen til forsvars síns dóms, og andsvara

sinni rjettarkröfu um dómsins ógildingu, en tilsvár málskostnaðar af undirdómarans hendi m. fl., en þessi mætti hvorki sjálfur nje nokkur hans vegna.

Við sókn þessa máls fyrir landsyfirrjettinum hefur nú sýslumaður O. Finsen framfært þá rjettarkröfu, annaðhvort að

1° Politírjettardómurinn setjist algjörlega úr gildi en undirdómarinn dæmist til að standa málskostnað til beggja rjetta, vegna þess,

a) að kyrsetningargjörð hans frá 28. desbr. 1819 á því síðan uppnæmt dæmda brennivíni, sem enginn annars með vissu segja kunni hvað þá var, og sem þó er stofn málsins, hvergi fanst framlögð, en að brennivínið varð fyrst mælt undir dóms uppsögn.

b) Að framför undirdómarans í þessu máli hafi verið um of smásmuglega rannsóknarfull, með tilliti til grundvallarreglna í þess háttar málum, eptir tilskip. frá 25. ág. 1741, hver ei leyfa þvílíkar rannsóknir, sem hjer voru í frammi hafðar, en skyldar áklagendur í prangmálum að hafa lög-gild rök gegn þeim ákærða á reiðum höndum, og strax að framfylgja þeim málum fyrir rjetti, en

c) sjáist einkum seint í dóminum fyrst, að undirdómarinn sjálfur er bæði uppljóstrari, klagari og dómari í málinu, og dæmir sjálfum sjer hlut þann, sem lög tileinka þeim fyrst-nefnda, er því sjálfur málspartur, og óhæfur dómari eptir N. L. 1—5—6, en forsómaði samt öldungis eptir þessari lög-máls grein, ásamt með tilliti til kongsbr. frá 6. apríl 1742, að gefa svo vaxið máletni viðkomanda amtmanni til kynna, og beiðast hans afskipta, ellegar

2° Verði þessi hans rjettarkrafa ei af landsyfirrjettinum gild metin þessara ástæðna vegna, beiðist hann, að allir þeir sakfeldu í þessu máli verði fyrir frekari ákærum fríðir, en sæti mildari aðfinningu eptir landsyfirrjettarins álit, og fríst því fyrir málskostnaði til beggja rjetta. Í fyrra tilfellinu, að undirdómarinn dæmist til að borga drjúgan málskostnað

til landsyfirrjettarins, lúka því lögboðna lausnargjaldi fyrir útvegaða uppreisn í málinu, sökum ólögmæts halds á þess dómsgjörðum, og apturskila því af honum um of tekna kaupi fyrir útskrift þeirra.

Með tilliti til fyrri greinar þessarar rjettarkröfu og hennar 1. atriðis a), að stofn málsins, nefnil. sú fram farna kyrrsetningargjörð þ. 28. desbr. 1819 á því fyrrtjeda brennivíni sjáist hvergi framlögð, finnur landsyfirrjetturinn, að hana bar augljóslega fyrir rjettinn strax að framleggja, og með henni að hefja sök, þar eð hún var og er einka grundvöllur alls þessa máls; hún átti á því að sýna bæði, hver mótpartur þeirra ákærðu var og áklagari, að hvers bón þvílík kyrrsetning fram fór, á hverju, nær, og á hversu miklu hún var framkvæmd, líka hversu löglega dómariinn strax framfylgdi henni með lögskipuðum hraða í kyrrsetningar(arrests)málum til dómsstaðfestingar að laganna boði í N. L. 1—19—20, og eptir tilskipun um sættanir mála frá 20. janúar 1797 § 11, að sætt hafi strax að henni gjörðri forgefins reynd verið við reglulega sættanefnd, fyrst hann meðhöndlaði mál þetta sem privátmál, og sjálfur eptir á við pólitírjett þykist sætt hafa reynt, en síðan bar þó að sanna, að kyrrsetningargjörðinni sje með lögsókn til fyrsta þingdags, sem fenginn varð, löglega framfylgt, ef hún ei eptir N. L. 1—19—20 og 22 ætti sjálf ómerk og dáðlaus að verða. Að þeir ákærðu í þessu máli, ólöglesnir vinnudrengir og einn lausamaður, ei höfðu vit á að ákæra, bæði brest þessarar sættatilaunar strax ofan á, og eins brest (arrestsins) kyrrsetningarinnar forms, og hennar staðfestingar í tíma frá 28. desbr. 1819 til 18. febr. 1820, þá stefna fyrst í málinu var útgefin, og eins þá, að þessi var útgefin af dómaranum einum í máli, sem hann meðhöndlaði sem privátmál, en að enginn klagari sjest, og engin kyrrsetningargjörð, af hverri einni þó þrætan reis, gjörir ei þessa rjettarhald lögmætari fyrir það, því ekki var þeim ákærðu unt að mótmæla undirdómarans dómsaðgjörðum, á meðan þeir ei

grunuðu eða vissu neitt um, að hann einn væri áklagarinn, hvar um þeir fyrst leiddust úr skugga við afheyrn þeirra áfellsdóms. Ekki heldur rjettlætti þar þessa breytni hans, að hann fyrst eptir 7 vikur kallar þá fyrir politírjett; kveðst þar þá fyrst reynt hafa sætt á að koma, sem málspartur forgefins, sem líkindi voru til, við sjálfan sig, hverjum hann að lokunum tildæmdi $\frac{2}{3}$ þess uppnæms gjörða brennivíns, og gífurlegu bóta auk ósanngjarns málskostnaðar. Ekki fær hann heldur fegrað þá breytni sína með þeim fyrirlætti, að hann embættis vegna hafi sjálfkrafa framið þessa kyrrsetningargjörð, stefnt, ákært og dæmt þetta mál, sem opinbert politímál án svaramanna, því þá bar honum alls enga sætt í því að reyna, heldur fela ákærana öðrum, og skjóta ráðstöfun allri um það til hlutaðeigandi amtmanns, sem hann þó aldrei fyrst eða seinast sjest gjört hafa, þó kongsbr. frá 6. apríl 1742, en öllu framar tilskip. frá 11. júlí 1800 § 10, mætti benda honum til þeirrar skyldu í þessháttar máli; ei heldur nær tilskip. frá 13. júní 1787, 1. kap. § 9 boðorð um uppljóstara hlutdeild í uppnæms varnings sektasje, þó yfirvöld sjeu, hjer til, en áhrærir einungis kaupverzlun framda mót laga forboði við útlenzkar þjóðir, og loksins á kongsbr. frá 11. apríl 1781, eptir sömu tilskipunar 2. kap. § 2, viðvíkjandi þessara mála þar aftekna appelli hjer enn síður við, bæði af því, að þessháttar politímál ein, sem sektast aðeins 4 marka bótum við undirrjett, ei mega appellerast, heldur öll stærri, þau sem nema allt að 2 rðla bótum, setjast til amtmanna atkvæða, en þau er stærri taka, til landsyfrrjettarins dóms eptir tilskip. frá 11. júlí 1800 § 10.

Í sama máta finnur landsyfrrjetturinn stefnandans ástæðu, annað atriði Lit. b) á lögum grundvallað, því framar, sem plak. af 13. júní 1787 engar húsrannsóknir um prang hefur fyrirskipað, hverjar vor löggjafari og með tilskip. þ. 27. desbr. 1799 tjáir sjer ógeðfeldar, ei heldur vill tilskip. fyrir Danmörk frá 25. ág. 1741, að þær í prangmálum brúkist, held-

ur önnur gögn og skilríki, og að þessi framfærast strax fyrir rjetti.

Hinnar fyrri rjettarkröfu stefnandans, þriðja atriði Lit. c) verður nú eptir áður sögðu jafnlögmætt, þar eð eðli máls þessa og allra mála, og N. L. 1--5—6 votta sjerhvern áklag-ara og málspart hjer einkum þvílíkan málspart, sem með dómi tileinkaði sjálfum sjer $\frac{2}{3}$ af öllu því uppnæma góssi, og bótum fyrir þess verzlun með, — öldungis óhæfan dómara í eigin sök, um eigin breytni hans, bæði við kyrresetningar-gjörðina, lögsóknardráttinn, sættatilaunar forsómun, — og fyrirborna tilraun hennar við sjálfan sig, loksins um stærð þeirra bóta, í hverjum hann hafði sjer $\frac{2}{3}$ fyrirhugaða, og um rjettarhalds kostnaðinn.

Hvað annars málið í sjáltu sjer áhrærir, þá verður að sönnu því engin bót mæld, að vinnumenn, almúgi, eða nokkur annar en rjettir borgarar í kaupstöðum og í lögteknum höndlunarplássum, verzli hið minsta með brennivín, útsjúgi þar með eigur fólks, og venji það á ofdrykkju, og spilli svo siðgæði manna í verstöðum eða annarsstaðar, við hverju yfirvöldum ber rammar skorður að reisa, því framar sem plak. 13. júní 1787, sem ítrekar eldri lagaboð þar um, og annað af 23. apr. 1793 í § 1 fyrirbýður stranglega alt þvílíkt prang, og kaupmönnum að senda menn með vörur út um land til sölu, þar kaupstaðavarningur á á kaupverzlunarstöðum einum að seljast; samt heimila þessi lög ei húsrannsóknir um prang, nje heldur að gjöra alt brennivín upptækt, sem í húsum manna finst, og þar með banna fólki kaup þess til eigin brúkunar og nota, ei heldur að aðrir útvegi manni bæði þessar og aðrar vörur í kaupstöðum, til að spara fólki löng og útdragssöm ferðalög til þeirra plássu eptir sjerhverju, sem þaðan nauðsynjar um, og sem heilsa eða ástand manna og fjarlægð, opt banna mörgum sjálfum að útrjetta. Þess vegna heimila ei fyrrtjeð lög uppnæmi annars en þess ólöglega útprangaða, og það jafnvel ekki fyrir brennivíns og tóbakssölu

af óviðkomendum, nema hvorttveggja sje selt dýrra en eptir almennu verði þess höndlunar hjeraðs, hvar sú ólöglega sala fram fer, þó þessari sölu eigi með tilhlýðilegum bótum annars að hegna, án þeirra uppnæmis, til þess að fyrirbyggja þá sölu bæði af óviðkomendum, og á óleyfilegum verzlunarstöðum með þvílíkan varning. Þessvegna var nú og einungis aðgætað í þessu máli, hvort það selda brennivín var svo útprangað dýrra en eptir Ólafsvíkur kauphöndlunar prís, í hvers umdæmi salan fram fór, svo að það selda ætti þar fyrir, sem fyrirgjört upptækt að verða, eða rjettara andvirði þess, ellegar, ef ekki, þá salan einungis með bótum að sektast, en um þetta eru alls engin áreiðanleg og lögmæt skilríki framkomin, og dómars vitni þar um, sem nú augljóss parts í málinu, og lauslegur framburður þingvotta, fær ei, mót stefnandans mótmælum, þar um til greina tekist. En, hvorki til húsrannsóknna hjá fólki um óselt brennivín, nje til þess kyrrsetningar sem uppnæms, virðist dómarsinn nokkra lagaheimild fyrir sjer haft hafa.

Hvað áhrærir sölu og kaupskap lítilfjörlegum á öðrum vörum, sem dómarsinn upp á hljóðar, virðist sá kaupskapur enn minna vítaverður, bæði sem lítil í sjálfu sjer og lítt umtalsverður, og þar hjá framinn á nauðsynjavörum. Tóbak er nú, því miður! orðin sú nauðsyn almennings, jafnt matbjörg, framar en 1746, þá kongsbr. frá 3. júní (aptur að sönnu ítrekað 13. júní 1787), sektaði svo hart sölu þess, til að aptra útbreiðslu þess brúkunar, að lítilvægar fjebætur, sem annars þykja harðar fyrir þessháttar, lítið ávinna til laganna tilgangs. Mjöl og allur matur og verzlun hans í landi, jafnt kaupstaðarverði, hvar hann selst, til víxlunar fyrir aðrar lífsnauðsynjar, ella opt ófáanlegar, eru sannkölluð lífsnauðsyn orðin, einkum undir núverandi kaupverzlunarformi, hvar engir peningar í kaupstöðum fyrir vörur fást, eða sárlitlir og með óaðgengilegum afarkostum, svo að margir, sem vörur eiga, umfram húsnauðsynjar sínar, neyðast til vörur í kaup-

stöðum fyrir nokkrar að taka, og víxla þeim aptur í aðrar sjer þarfari. Sumt vinnufólk við kaupstaði fær og helst vörur í kaup, og víðast um land í núverandi peningaleysi, og þarf því að víxla þeim aptur í því hentugri aura til bús síðar meir eða fatnaðar. Þannig eru fáein krókakerfi til sölu höfð, sem þessi process um getur og tvinnaborði, ei metals verð, með því og ósannað er, hvort þetta var útlend eða innlend vara; bönd ýmisleg og krókakerfi eru og alkendur verknaður landsmanna vorra. En hvað áhrærir kaup vinnumannsins Guðmundar Magnússonar á sæng, af fullmyndugri ekkju Ragnhildi Andrjesdóttur á Munaðarhóli, og þetta með ráði lögverjara hennar, hvers hún þó ei til þeirra kaupa við þurfti, var sú sala og það kaup, eins og öll lögmæt viðskipti manna í landinu, báðum frjáls, og dómaranum að öllu leyti óviðkomandi, nema að því leyti hann af hendi ljet upp í andvirði sængurinnar $\frac{1}{2}$ pott brennivíns, en óvíst hvort með okurverði, yfir Ólafsvíkurpris, en honum þó óheimilt með að verzla, og sem því mäske með annari hans brennivínssölu sektast átti, þar hjá sannar það hjer fyrir landsyfirrjettinn framlagða, af skoðunarmönnum innsiglaða, fiður úr fyllingu þeirrar sængur, að þetta er hálfslitið fiður eitt, en enginn æðardúnn, eins og dómariinn fyrir ber, og er hann þar í næsta ómerkur.

Að hreppstjóri Jón Hallgrímsson tók brennivín til geymslu, og vissi þó til, að nokkuð af því átti af óviðkomandi mönnum að útseljast, án þess að tilkynna það sýslumanni, var gagnstætt embættiseiði og skyldu hans, eptir hreppstjórnarinstruxins § 38, og vítavert, þó sá af undirdómaranum tilnefndi kap. 1 § 8 í tilsk. frá 13. júní 1787, um kaupskap við framandi þjóðir, alls ekkert eigi hjer við. Samt er þessi áklagari Jóns, einn undireins óhæfur dómari hans þar um, því heldur sem hann tildæmir sjálfum sjer eins $\frac{2}{3}$ af Jóns ídæmdu, miður sanngjörnum bótum, hjer fyrir. Líka finnur Jóns yfirsjón nokkra afbötun þar við, að hann mäske af reynslunni

vissi sama yfirvald ósektað látið hafa og enn með dómi svo láta það nú af fleirum fyrir hans rjetti, á opinberu þingi tilnefnda útprang á 1 eða 2 kvartilum romms og brennivíns í Dritvík vorinu áður, af vinnumanni úr Ólafsvík, hvert afbrot, ef brennivínsprang, er opinbert afbrot, sem víst er, hverju yfirvöld eiga að láta hegna, ei úreldast á einu ári til sekta, og var því framar til greina takandi, sem prang það var fyrir rjetti tilnefnt, ef allir áttu jafnri rjettaraðgjörð að sæta án manngreinarálits.

Viðvíkjandi þeirri grein dómsins, að þeir ákærðu allir eru in solidum dæmdir til að standa allan málskostnað, einn fyrir alla og allir fyrir einn, finst engin lagaástæða fyrir því dómsatriði, heldur, ef allt annað hefði verið í lagaformi rjett, að sjerhver hefði þeim útlátum sætt, eptir tiltölu hans afbrots sektar.

Nú verður þetta ekki samt hjer að álitum gjört, þar eð landsyfirrjetturinn allra fyrirtaldrá ástæðna vegna finnur rjett, að sá gengni undirrjettardómur sem feldur af óhæfilegum dómara, dæmist ógildur og ómerkur að vera, en að undirdóm-arinn, með tilliti til tilskip. frá 15. janúar 1817 § 3, tilskyldist að endurgjalda stefnandanum appellantanna vegna bæði það útlagða lausnargjald fyrir uppreisnarbrjef í málinu, hvers ei hefði við þurft, hefði hann dómsaktinn, (hjer í politfmáli, sem átti allan hraða skilinn), innan lögskipaðrar tíðar af hendi látið, hver breytnei hans eptir tilskip. frá 20. októbr. 1710, hjer lögleiddri með kongsbrjefi frá 19. janúar 1742, hefði mátt honum hættulegri verða, ef þar um stefndur og ákærður verið hefði í þessu máli, hvers sókn frá upphafi til enda (eins með útvegaðri uppreisn, sem ei við þurfti í opinberu máli, eða fyrir undirrjetti sættaleitunar etc.), landsyfirrjetturinn eptir þess formi meta verður, sem privatmáls, þó það eptir eðli þess sje vafalaust publique politfmál.

Sömuleiðis ber undirdómaranum aptur að skila viðkomendum, meðteknum dómsgjörðanna skrifara launum í þessu

máli, 10 rdl. 73 sk. courants, því frammar sem alt þar um fram farið, er sem ómerkt að álíta, en kongsbr. frá 23. ág. 1754 þarhjá bannar meira fyrir undirrjettardómsgjörða útskriptir að taka síst í politismálum, en eptir N. L. 1—23—7, og ástæður kongsbr. frá 17. apríl 1759 í samburði við hjer þinglýst cancellíforboð þann 7. maí 1791, hjer að taka dóms og skrifaralaun eptir norskum lagasetningum um aukatekjur, gjöra hjer ennþá einungis heimilt, eptir N. L. og öðrum til Íslands útgefnum lagasetningum þessháttar laun að krefja. Í kaup til stefnandans fyrir sókn þessa máls fyrir landsyfir-rjettinum ber undirdómaranum þar að auki að gjalda 15 rdl. silfurs.

Um yfirsjónir dómarans við meðferð þessa máls er hjer að framan vitnað. Þó má þess hjer að lyktum geta, að þetta mál eptir eðli þess opinbert politismál sem fullgjörast átti með lögskipuðum hraða, er meðhöndlað sem privat politismál af sama uppljóstrara þess tilefnis, áklagara og undirdómara; þess stofn reistur þann 28. desbr. 1819 með húsrannsóknum og kyrrsetningargjörð brennivíns, ómælt þá, hversu mikils, í því samt fyrst stefnt þann 18. og politírjettur haldinn þann 21. og 22. febr. 1820, og reyndi þá undirdómarinn fyrra daginn að sætta viðkomendur við sjálfan sig, sem áklagara, en að líkindum forgefins; síðan var ekkert við því hreyft til 10. mars, þá stefna var útgefin á ný, en politírjettur enn haldinn þ. 11., svo finst ekkert frammar við það gjört til 20. mars, en dómur feldur þann 23. s. m. — Dómsaktinn var þennan dag af þeim sakfeldu umbeðinn strax fyrir politírjetti, fjekst þó ei afhentur enn þ. 27. apríl mót framboðnum skrifara peningum, og þar hjá pantsetning fyrir þeim með 12 hndr. í jörðu, þá varð dómurinn loksins afhentur þ. 4. maí þ. á.

Því dæmist rjett að vera:

Politírjettarins dómur í þessu máli genginn þ. 23. mars 1820 á ómerkur að vera. Til sækjanda þess sýslumanns

Ólafs Finsens ber undirdómaranum, stríðscancellisekretera, sýslumanni Bonnesen að endurgjalda útlagt lausnargjald fyrir leyfisbrjef amtsins til apells þessa máls, sökum ólög-
mæts halds á politírjettar dómsins útskrípt, og þar hjá apt-
ur skila hlutaðeigendum þeim meðteknu skrifaralaunum
fyrir ómerkar dómsaðgjörðir. Sömmuleiðis í laun fyrir sókn
þessa máls fyrir landsyfrrjettinum að lúka sýslumanni Fin-
sen 15 rdl. silfurs. Öll fyrkjeð útlát hlutaðeigendum innan
8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfrrjettardóms
undir aðför eptir lögum.

XIII.

Sama dag uppkveðinn svolátandi dómur:

Með hjeradsdómi gengnum þann 17. maí 1820 að Helga-
stöðum innan Þingeyjarsýslu er vinnumaður Magnús Helga-
son skyldaður til innan 3^{ja} mánaða frá þess dóms auglýsingu,
til að vinna á sínu varnarþingi eptir löglega meðferð og á
eigin kostnað sinn sáluhjálpareið, að hann sje frí fyrir öllu
holdlegu samræði við Ingiríði Eiríksdóttur, af hverju það barn,
Gamallél að nafni, sem Ingiríður ól þann 6. mars s. á.,
kunni getið að vera, að hverjum eiði aflögðum hann átti frí
að vera fyrir ákærun í þessu máli, þó svo, að hann borgi
að hálfu leyti löglegan kostnað fyrir því hafðan, en Ingiríð-
ur Eiríksdóttir dæmdist fyrir þetta hennar fjórða barneignar-
brot í frillulífi að vera útlæg úr Norðlendingafjórðungi, þang-
að sem amtsyfirvaldið ákvarðar, þó dæmdist enginn máls-
kostnaður af henni sem fjelausri. Sóknara málsins dæmdust
64, en svaramanni þeirra ákærðu 48 rbsk. í silfri í laun, en
uppheldispeningar eptir ákvörðun amtsins.

Þessum dómi hefur viðkomandi amtmaður skotið til lands-
yfrrjettarins dóms álits, og hefur sá setti sóknari þess fyrir
landsyfrrjettinum uppástungið, að hjeradsdómurinn í Magn-
úsar tilliti verði staðfestur, þó svo, að ef hann ei innan 8

vikna frá auglýsingu landsyfirrjettarins dóms, hafi eiðinn unn-ið, ályktist hann að vera sannur faðir þessa barns, og standi þá málskostnað til beggja rjetta, eins að Ingiríðar leyti, en að Ingiríður dæmist til 30 vandarhagga refsingar. Svaramað-ur þeirra ákærðu hefur þar á mót lagt það til, að Ingiríður öldungis verði fríkend, en að Magnúsi tildæmist fríunareiður, og að hvorugt standi neinn kostnað málsins.

Við ítarlega yfirvegun þessa máls finnur nú landsyfirrjett-urinn

1° Hvað áhrærir Magnús Helgason, að hjeraðsdómarans ályktun honum viðvíkjandi er í öllu tilliti lögmæt, að því leyti snertir hans fríunareið, því enn þótt miklar líkur fram-komnar sjeu um sekt hans, og um sannindi Ingiríðar lýsing-ar faðernis upp á hann, bæði í tilliti til tímans nákvæmu samstemmu frá samkomu þeirra í fjárhúsi á hvítasunnu, til þess hún barnið ól, og við vitnisburði svarna þar um, og gjafir Magnúsar henni til handa, sem styrkja líkindi um því-líkan kunningsskap þeirra á milli, eins og ískyggileg af Magn-úsi neituð, en þó umvitnuð viðkynning þeirra Ingiríðar og hans áður í fjósranghalanum, vega þær allar samt ei svo mikið, að þessari óheiðvirðu lausakonu, áður opt að lygi reyndri, leyfast megi fyllingareiður, en Magnúsi synjað fríun-areids, undan hverjum hann sig aldrei skorað hefur, vegna Ingiríðar áður reynda ósannsöglis. Samt finnur landsyfirrjett-urinn mjög svo ísjárvert, án nauðsynlegs undirbúnings Magn-úsar af sálusorgara hans, og kostgæfinnar uppfræðingar um svívirðu og saknæmi lyga og um eiðs heilagleika, en sak-næmi meinsæris, að leyfa þessum Magnúsi fríunareið, sem manni áður við rjetti optar sannprófuðum að ósvífní og ósann-indum, þvermóðskufullri þrætni fyrir augljós afbrot, þvert á móti vitna framburði, og fyrir margbreytta óráðvendni lög-feldum; eins í þessu máli sönnuðum ósannindamanni með svörnum vitnum, bæði um neitun hans fundar við Ingiríði í fjósranghalanum og fjárhúsinu á Stafni og gjafir Magnúsar

til Ingiríðar, ei ólíklega fyrir þeginn greiða, og finnur því tilhlýðilegt, ásamt með tilliti til hans af mörgum umvitnuðu lygagirni, og af sóknara málsins í hjerði frambornu ákæru, »að Magnús í nokkur misseri hafi gjört sig frásneyddan kristilegum söfnuði og trú«, nauðsynlegt að ákvarða, að Magnús áður í fyrgreindum póstum setjist undir síns sálusorgara ítarlega uppfræðingu í trúarbragðæfnum, og sanni með vitnisburði hans, að hann þar um hafi öðlast fullgreinilega þekkingu og sannfæringu, áður en honum leyfist frúnareiður, en hafi hann ei hvorutveggju fullnægt, nefnilega útvegum þessara skilríkja frá sóknarpresti hans og frúnareiðinn unnið, eptir eigin bön hans þar um til viðkomanda dómara, innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms, skuli hann vera og álftast sannur faðir barnsins Gamalfels, sem Ingiríður upp á hann lýsti, og standa hálfan (kostnað) þessa máls til undir- og yfirretta, en fullnægi hann hvorutveggju í tækan tíma, vera frí við mál þetta og þess kostnað.

2° I tilliti til Ingiríðar Eiríksdóttur, að tilskipun af 3. júní 1746 § 10, og kongsbr. frá 10. mars 1780 ásamt cancellískipun frá 4. nóvember 1780, að heimfæra þessa kongsbrjefs straff upp á tilfelli öll, hvar eldri lög fyrirskipi sýslu eða fjórðungs útleigðar straff, verður nú með tilliti til plakats frá 12. júní 1812 um Ingiríðar straff að verða reglan.

Rjettilega hefur hjeradsdómarinn með sínu snjalla og löggrundaða, skarpvitra forsvarsskjali fyrir dómi hans, skorið úr því efamáli, hvort kongsbrjefsins frá 25. júlí 1808 § 10, hafi hjer innleitt dönsku og norsku laga ströff fyrir lausaleiks brot, með neitun þessa, og sýnt, að sú lögmálgrein einungis áhræri, að afmiðlun legorðsbóta fyrir öll lausaleiksbrot, eins hjer og þá í Danmörku og Norvegi, skuli reynast, hver afmiðlunar tilraun þó nú er aftekin með plak. 12. júní 1812, því annars yrði herðsla lausaleiks straffs ósamkvæm laganna anda á seinni tímum, þessa kongs brjefs sjálfs um hörsektir og mörg önnur ströff, sem það mildar, og ósamkvæm nátt-

úrlegri sektun lausaleiks í samburði við hórdóm, eins hefur hann rjettilega framfært, að plakatið frá 12. júní 1812 öldungis ekki afmái vor sjerlegu lög frá 3. júní og 15. mars 1780 um fjórðungsútleð, eða úr sýslu fyrir legorðsbrot, og það í hennar stað fyrirskipaða straff, en vafalaust hefur það plakat hjá oss aftekið allar áður lögskipaðar lausaleiks fjebætur, eins í 3. og 4. og því 1. og 2. sinni. Loksins hefur hann alteins rjettilega í dómi sínum ákvarðað Ingiríði einungis fjórðungs útleð fyrir 4. lausaleiksbrot, án annara bóta eptir Stóradómi, hvern hann í þeim pósti eins og landsyfirrjetturinn álstur að því leyti umbreyttan, strax 1746 og nú enn fremur í bótanna tilliti með plak. 12. júní 1812. Þar og bætur eptir yngri laga grundvallar ástæðum ekki eiga saman við líkamleg eða útleðar ströff. Samt sem áður verður landsyfirrjetturinn að álsta cancellí-ályktunina frá 4. nóv. 1780, hjer á lögþingi auglýsta og fyrirskipaða dómurum reglu, og prentaða í Lögþingisbók 1781 bls. 17 »að í öllum tilfellum, hvar áður er skipað sýslu eða landsfjórðung að rýma, beri að dæma samkvæmt kongsbrjefi frá 15. mars 1780 svo að sá seki bæta skuli frá 2 til 10 rdl., helming til justitskassans, en helming til sveitarinnar fátækra, hverja síðustu ráðstöfun kongsbr. frá 25. júlí 1808 í § 11 ásamt kongsbrjefinu frá 15. mars 1780 staðfestir, þó svo, að allar bætur fyrir sýslu eða fjórðungsvist lendi úr því hjá justitskassanum einum« nú enn nú að vera reglur um Ingiríðar straff fyrir hennar 4. lausaleiksbrot þannig, að hún með þessu að sönnu eigi að hafa fyrirgjört veru í sama landsfjórðungi eptir tilskip. frá 3. júní 1746 § 10, en skuli þó nú leysast frá þeirri fjórðungs útleð með 2 rdl. silfurs bótum til justitskassans samkvæmt kongsbrjefi frá 15. mars 1780 staðfestu með kongsbr. frá 25. júlí 1808 § 11, og cancellíályktun frá 4. nóv. 1780 um heimfærslu sömu sekta upp á alla sýslu og fjórðungsútleð eptir eldri lögum þetta einkum af eptirfylgjandi röksemdum

a) Má þess konunglega cancellíis sem þess efsta Justits

collegii ályktun, og sem interpretatio doctrinalis um samstemmu lagaröksemda fyrir heimfærslu þess, í kongsbr. frá 15. mars 1780 í fjórðungsútlegðar stað, setta bótastraffs upp á öll sýslu og fjórðungs útlegðar sektamál, vera dómstólum meðtækileg regla.

b) finst engin náttúrleg röksemd fyrir, að fjórðungsútlegð fyrir lausaleik megi ei alteins afplánast, og hin fyrir hórdóm, sem er í öllu tilliti saknæmara afbrot.

c) Stóridómur lagði húðlát auk tvöfaldra bóta við hórdóm í öðru sinni (sjá og kgsbr. 25. júlí 1808), en N. L. 6—13—25 ýtrustu fjársektir og útlegð úr landi, en fyrst fyrir 5. lausaleiksbrott kom húðlátsstraff eptir Stóradómi, sem þar var talið meira, en fjórðungs útlegð hjer tiltekin, var fyrir 4. lausaleiksbrott, en setur kongsbrjef frá 25. júlí 1808, § 12 einna 18 rdl. sekt til kongs, en 2 til 10 rdl. til justitskassa fyrir hórdóm í öðru sinni, er áður samgilti 5ta lausaleiksbrotti, því má nú fjórða lausaleiksbrott ei verða jafnhart, enn síður harðara, en hórsekt í öðru sinni, og hvorki varða verulegri útlegð nje húðláta, heldur hin fyrri leysast með bótum

d) er fjórðungs útlegðarstraff þess vegna með lögum og í dómum aftekið, að það virðist öldungis ótilhlýðilegt í öllu tilliti, þar það hvorki álist að vera í sjálfu sjer neitt straff fyrir þá seku, sem opt mega öllu heldur hag hafa af sýslu eða fjórðungaskiptum, losast þar með við vinnu fyrir börnum sínum, sem ei verða með þeim til framfæris slengd upp á óviðkomandi sveitir, sýslur og ömt, ei heldur sanngjarnt í sama landi að vísa sakamönnum úr eigin umdæmum í önnur, og skylda þessi til að taka við sekuðu afhraki annara sveita, sem í tugthús, og loksins hvorki neinn rjettur eða skylda fyrir aðra að veita slíku sakafólki viðtöku, hverju viðkomandi amtmaður naumast með nokkurri laga sanngirni fær vísað til annara sýslna innan hans eigin amts, og þó enn síður með minsta rjettaryfirskini til annara amta, yfir hverjum hann alls ekkert hefur að segja. Að landsyfirrjettur-

inn hjer tiltekur einna 2 rdla bætur af Ingiríði fyrir hennar fjórðungsvist, eða þær minstu í kongsbr. af 15. mars 1780 ákvörðuðu, er bæði vegna hennar umvitnuðu fátæktar, og með tilliti til þess, að stærri mundu því heldur svipta hana mögulegleika til að styrkja til framfæris launbarna sinna, en því framar íþyngja sveitinni, hvar á móti kongsbrjefið frá 25. júlí 1808, sem í § 9da fyrirskipar, hversu ídæmdar bætur og opinber útsvör afplánast eigi af fátækum er vort nýjasta hjer um gildandi og hjer kunngjörða lögmál.

Þau við hjeradsrjettinn dæmdu laun svaramanna í þessu máli, virðast sanngjörn, og málinu til beggja rjetta löglega framfylgt að vera, en sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum bera 6 og svaramanni þeirra ákærðu 4 rdl. silfurs af justitskassanum, mót lögskipuðu endurgjaldi af þeim sakteldu eða með jöfnuði á amtið.

Því dæmist rjett að vera:

Þegar Magnús Helgason með vitnisburði síns sóknarprests sannar, að hann hjá þessum þegið hafi nauðsynlega undirvisun í kristindómsins lærdómi, einkum um saknæmi og straffsekt lyga og meinsæris, og um eiðsins heilagleika, og innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýsingu hjá sínum sýslumanni, beiðst á eigin kostnað að mega vinna frúnareið fyrir faðerni barnsins Gamalíels að nafni, hverju Ingiríður Eiríksdóttir á hann lýsti, og vinnur þann eið á sínu rjetta varnarþingi, á hann við þetta barnsfaðernis lýsingarmál og þess kostnað frí að vera, en ella álfíttast sem þess sannur faðir, og standa hálfan kostnað málsins til undir- og yfirrjettar.

Ingiríður Eiríksdóttir eptir tilskipun frá 3. júní 1746 § 10 sek fjórðungs útleigðar, á samkvæmt kongsbrjefi frá 15. mars 1780 og 25. júlí 1808 § 11, og cancellíboði frá 4. nóv. 1780 að leysa sig frá fjórðungsútleigð með 2 rdla silfurs bótum til justitskassans, ellegar ef efni til bresta af-

plána þá sekt samkvæmt kongsbr. frá 25. júlí § 9. Í tilliti til launa svaramanna í hjeraði standi undirrjettarins dómur í fullu gildi. Sóknara málsins fyrir landsyfirrjettinum bera 6, en svaramanni 4 rdl. silfurs af justitskassanum, mót endurgjaldi af þeim sakfeldu, eða, ef efni þeirra þar til skorta, með lögskipaðri niðurfjöfnun á amtið. Þessum landsyfirrjettardómi ber innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöfun, en ella í útlátanna tilliti með aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

XIV.

Ennfremur var sama dag uppkveðinn svolátandi dómur:

Í þessu máli, sem er í rjettvísinnar nafni höfðað, varið og dæmt við Heyness hjeraðsrjett innan Borgarfjarðarsýslu, ásakast Gunnar Jónsson búandi á Tanga á Akranesi, 40 ára gamall, ásamt konu hans Ingibjörgu Guðmundsdóttur, 56 ára að aldri, og syni þeirra Guðmundi Gunnarssyni 12 vetra gömlum um ófrjálsa töku á hesti, sem var til hagagöngu á Reynir, og Guðmundur nokkur norðlenskur maður átti, er hinn fyrstnefndi með hjeraðsdóminum þann 5. júlí sannur fundinn að misgjörð þessari, og þar fyrir dæmdur til að líða kagstrýkingu, og æfilangt festingarerfiði, konan 30 vandarhagga refsingu, en sonur þeirra frítekinn frá straffi; ígjald geti ekki stað haft, þar hjónin sjeu öreigar, en málskostnaður í hjeraði, nl. 5 rdl. silfurs til aktors, 3 rdl. til defensors og 6 rdl. til dómars skuli lúkast af Borgarfjarðarsýslu sakafallskassa.

Til hlítar er það sannað með meðkenningu þeirra ákærðu, og vitnanna skýrslur, að eina nótt seint í vetur eða laust fyrir páska, skipaði sá áklagaði Gunnar Jónsson, sem þá var bjargprota orðinn fyrir sig, konu og 2 börn og sem forgefins leitað hafði sveitarstyrks, syni sínum Guðmundi 12 vetra gömlum að sækja hest þar upp fyrir túnið á Tanga og koma með heim annaðhvort þann, sem hjer er nú umtalsefnið, eða

þá einhvern annan. Drengurinn gjörði þetta þó hálfnauðugur, og þegar hesturinn kom heim, slátraði Gunnar honum með vitund en ekki aðstoð konu sinnar, hverri þetta tiltæki einungis var um geð, síðan var átan matreidd og sameiginlega jetin af hjónunum og börnum þeirra. Nú var hestsins saknað á Reynir, og þjófaleit litlu síðar hafin að hreppstjórans tilhlutun; fundust þá í Tanga búi hrossbein og lítið eitt af hrossafeiti samt hrossskinns lengjur niðri í hjónarúminu. Allir vissu, að Gunnar engan hest hafði átt, og bar hann þá fyrst fyrir, að þessar leifar væru af hesti, sem hefði fundist niðri í mógröf þar fyrir ofan túnið. Við frumprófið, sem haldið var á Tanga þann 12. júní þ. á. gekk Gunnar fúslega og kona hans tregðulítið til sannleikans viðurkenningar, hvar eptir málssókn var höfðuð að yfirvaldsins ráðstöfun í rjettvisinnar nafni. Sækjandi settur 26. júní seinastliðna candidatus juris O. M. Stephensen, en verjandi hreppstjóri Ásmundur Jörgensson, var málið svo á ný rannsakað, samt sókt og varið á Heyness hjeradsþingi þann 5. júlí 1820, hvar þá dómur fjell eins og áður er sagt.

Konungleg auglýsing af 24. mars 1786 er það strafflögmál, sem hjer á landi gildir um hestastuld á víðavangi, og eptir henni er straffið kagstrýking og festingar þrældómur alla æfi í járnum fyrir nefnda misgjörð. Þeim áklagaða Gunnari Jónsyni er það til málsbóta, að a) var hann bjargþrota með fjórða mann á heimili sínu, sem var sjálfur hann, kona hans, sonur þeirra 12 vetra, og annað barn þeirra enn ýngra. b) hafði hann áður leitað sveitarstyrks hjá hlutaðeigandi hreppstjóra, svo að segja forgefins; c) hefur hann eða konan aldrei áður verið að ófrómleika kynt; veruleg neyð, en engin þjófnáðar tilhneiging má því virðast hafa komið þeim ákærða óyndis úrræðis¹⁾. Kongsbrjefið af 25. júlí 1808 fyrir Ísland útgefið, fastsetur í 7da artic. þá núgildandi hegningu fyrir

1) Sic.

einfaldan þjófnað í fyrsta sinni framinn og bætir svo við: annars þó eptir þeim aðgæslureglum, sem ákvarðaðar eru með kongsbrjefinu af 2. maí 1776, þetta seinast nefnda kongsbrjef útgefið fyrir Finnsmörkina í Norvegi, segir svo í þess 7da art »það skal ætíð álítast, hvort þjófnaður skeður af óumflýjanlegri nauðsyn, eður á nokkurn hátt til lífs og heilbrigðis viðurhalds, þá varðar engu straffi nema andvirði til eigandans«. Það gæti því sýnst sem hinn ákærði Gunnar Jónsson ætti í þessu máli fyrir frekara straffi frí að vera, eins og forsvarsmaður hans við landsyfirrjettinn hefur krafist.

En hins vegar hlýtur að merkjast, að eins og kongsbrjefið áðurnefnt af 25. júlí 1808 § 7 talar ei utan um einfaldan þjófnað í fyrsta sinni framinn, svo höndlar og hitt af 2. maí 1776 í 1sta til 7da art aðeins um sama lagabrot, og sýnist þar leggja til grundvallar, að andvirði þess stolna ei sje yfir 5 rdla virði; þar á mótt býður seinastnefnt kongsbrjef í þess 9da art þannig »þjófnaður yfir 5 og undir 10 rdli, straffist eins og smáþjófnaður eptir lögunum, sömuleiðis skal allur stór og qualificeraður þjófnaður meðhöndlast eptir lögunum og þar um útgengnum tilskipunum«. Þegar hjer við er sam-anborið N. L. 6—17—37 og yngri tilskipanir þar að lútandi, verður ei dómendum leyfilegt að undanskilja hinn ákærða Gunnar Jónsson því straffi, sem áðurnefnd konungl. auglýsing 24. mars 1786 lagt hefur við hestapjófnað hjer á landi framinn.

Sú áklagaða Ingibjörg Guðmundsdóttir er sannfundin í því að hafa vitað af misgjörðum manns síns, og neytt af stolna hestinum, en þar hún var undir bónda síns valdi, og þareð því er ekki hnekt, sem hún hefur fyrir borið, að þessi tiltekt hafi verið henni um geð, eins og engar líkur heldur eru til, að hún hafi samtaka verið manninum í því að láta sækja þann stolna hest, eða slátra honum, svo virðist hún eiga fyrir frekari ákærum í þessu máli að sleppa.

Guðmundur Gunnarsson sonur þeirra ákærðu sókti hestinn,

að sönnu eptir skipun föður síns, á náttarþeli, og át með foreldrum sínum, þá búið var að matreiða, en þegar aðgættist, að hann er 12 vetra gamall aðeins, hafði að líkindum enga vissu um, hvort hesturinn væri frjáls eða ekki, (því þó hann gjörði verkið hálfnaðugt getur það ei undir nærverandi kringumstæðum álitist honum til sekta), þá álst hann eiga í þessu máli fyrir öllum ákærum frí að vera, sem fyrir aldurs sakir undan skilinn sakamanns hegningu.

Hjéraðsdómurinn að því leyti, sem hann ekki skyldar þau ákærðu hjón að svara skaðabótum og málskostnaði vegna örbyrgðar þeirra, verður ekki staðfestur, þar örbyrgðin hvorki er til hlítar sönnuð, og mætti líka ske, að efni þeirra síðar meir rífskuðu með arfi eða afla.

Annars virðist það aktori og defensori ákvarðaða salarium sannsýnilega metið, en hvað dómurinn hefur sjálfum sjer ákvarðað í diætpeninga og sendiferða kostnað, heyrir ei undir landsyfrrjettarins umdæmi.

Aktor og defensor við landsyfrrjettinn hafa hver á sinn hátt áskilið rjettvísinni, eða hlutaðeigandi amtmanni rjett til ákæru og straffs ákvörðunar gegn hreppstjóranum á Akranesi, fyrir það hann lítið eða ekkert liðsinti þeim áklagaða Gunnari Jónssyni, þegar hann var bjargþrota á næstliðnum vetri, en þareð slík Reservation ekki getur af landsyfrrjettinum gefist með þvingunar atkvæðum án þess að taka fram fyrir hendur á justitsyfrrvaldinu, og það ei heldur þarf þar um rjettarins ályktun, ef það álstur þau á móti hreppstjóranum tilbentu gravamina svo vaxin, að sök eigi út af þeim að höfðast, endilega þar undir þessum process ei er fyllilega upplýst, að hreppstjórinn hafi haft björg að veita á útmánuðum, og ei heldur, að hinn áklagaði Gunnar Jónsson hafi að lögum tilkall átt til slíkrar bjargar, þó til hefði verið, svo hlýðir ei að gefa hjer slíkt dómsatkvæði. — Aktori við landsyfrrjettinn ber 8 og defensori 6 ríkisbanka dalir silfurs í salarium

fyrir sókn og vörn þessa máls, hvert vítalaust er rekið fyrir undir- og yfirrjetti.

Því dæmist rjett að vera:

Hinn ákærði Gunnar Jónsson frá Tanga á Akranesi innan Borgarfjarðarsýslu á að kagstrýkjast og erfiða í járn-um æfilangt í Kaupmannahafnar festingu. Þau áklöguðu Ingibjörg Guðmundsdóttir og Guðmundur Gunnarsson eiga fyrir rjettvísinnar ákærum, hún þeim frekari, en hann öld-ungis frí að vera. Skaðagjöld fyrir hinn stolna hest eptir skilvísra manna mati, að svo miklu leyti, sem ei er aptur skilað, sem og þessa máls kostnað skaðlausan eiga þau ákærðu hjón að greiða. Aktors og defensors salaria við hjeraðsrjettinn álítast rjett metin með hjeraðsdóminum, en við landsyfirrjettinn ber aktori exam. jur. Torfa Thorgrim-sen 8, en defensori exam. jur. Blöndahl 6 ríkisbankadala silfurs. Hið ídæmda að útgreiða innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum, en hinu að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöfun.

Ísl. Einarsson
p. t. constit.

XV.

Anno 1820, þann 20. septbr., var landsyfirrjettar session, í hverri var uppsagður dómur í þjófnadarmálinu úr Rangár-vallasýslu, hver eð hjer eptir fylgir.

Fyrir framinn sauðapjófnað í öðru sinni er Arnbjörn Árna-son þann 7. ágúst þ. á. að Kirkjulæk innan Rangárallasýslu dæmdur af settum sýslumanni Öefjörd til þriggja ára fest-ingar erfiðis, Guðmundur Ólafsson, í fyrsta sinni sekur dæmdur, og þá að sauðapjófnaði ásamt Arnbirni uppvís, til tvisvar 27 vandarhagga refsingar, en Rannveig Guðmunds-dóttir móðir þessa, fríkend frá rjettlætisins frekari ákærum, þó svo, að hún ásamt þessum standi allan málskostnað, en

að þeir sameiginlega gjaldi ígjöld stolins 2 veturs sauðar með 30 fiskum í landaurum. Þessum dómi hafa þeir sakfeldu drengir, báðir um tvítugsaldur, skotið til landsfirrjettarins frekara álits, en sóknari málsins beiðst undirrjettardómsins staðfestingar í Guðmundar, en í þeirra Arnbjarnar og Rannveigar tilliti hans skerpingar þannig, að Arnbjörn dæmist til 5 ára festingar erfiðis, en að hún hýðist 20 vandarhöggum. Svaramaður þeirra þar á mót farið því fram, að Guðmundar dómur standi óbreyttur, Arnbjörn verði frá frekari ákærum frítekinn, en Rannveig öldungis fríkend, og undirdómarinn sektaður fyrir ólögmæta eiðtöku af Guðmundi Ólafssyni.

Sjálfá málsins frásögu inniheldur undirrjettarins dómur greinilega, hvernar stysta ágrip er þetta. Nóttina milli þess 15. og 16. júlí þ. á. fundu leitarmenn nýafhöfðaðan, volgan og óstirðnaðan sauðarkropp falinn í taðstáli á Glámu, höfuð af honum ljet Rannveig Guðmundsdóttir afhenda leitarmönnum, en Ólafur Loptsson að Velli sör sjer síðan eign þessa stolna 2 vetra sauðar. Guðmundur Ólafsson á Glámu, sonur Rannveigar jatar sig hafa haldið fótum þessa sauðar, á meðan Arnbjörn Árnason þar sauðinn skar um nóttina, og ásamt honum falið hann í taðstálinu, hefur hann bæði staðfest þennan framburð sinn með eiði, og að Arnbjörn um nóttina hafi fært þangað þennan sauð með fleiri kindum, hver síðari framburður hans staðfestist með eigin sjón vitnisins Þórunnar Sveinsdóttur á Kollabæ, bæði til ferða Arnbjarnar þessa sömu nótt með kindurnar að Glámu, og Arnbjarnar á Glámbæ, og í tópt þar um nóttina við ný-afhöfðaða sauðkind, hverja hann þá reyndi til að hylja með meisi, en höfuð kindarinnar sá hún hvergi. Þegar hún hafði runnið heim aptur, sagt móður sinni frá tíðindum, og að hennar boði kvatt ná-búa hennar Jón Eyjólfsson til skoðunar þessa, fara þau Jón um aptureldingu að Glámu, verða ei vör þar við neinn mann eða sauðkind í tóptinni framar, og þar einungis við sauða-

spörð og blóðdresjar á kláfi, og slóðadrátt einhvern þaðan til fjóss. Þau vöktu því nábúa fleiri upp til þjófaleitar þar, fóru þangað á ný, þá 4 saman; fundu þá leitarmenn hund dauðan skorinn í tóptinni, hvar Þórunn áður sá sauðinn, en þennan síðan í taðstáli falinn, sem fyrr segir. Megnar líkur fengust og síðar, að þeir Arnbjörn og Guðmundur hafi stolið öðrum sauði, sem litlu seinna fanst dysjaður í Kolls-lækjará, og varpað honum eptir á ofan fyrir háan bakka í Þverá, þar báðir sáu ganga þar með bökkum og dvelja fyrir neðan þá um sömu slóðir daginn eptir, og fleiri sauða var af Ólafi Loptssyni saknað, hvar af mislitur fótur, áþekkar ullarreitur og fundust. Samt hefur ekkert fulláreiðanlegt til sakfellingar nefndum drengjum um þær kindur fengist uppgötvað, en þeir og Rannveig algjörlega þrætt fyrir alla hlutdeild í þeirra hvarfi, og Arnbjörns eins í Glámu-sauðarins töku, skurði og meðvitund allri um hans þjófnað, til hvers Rannveig ei heldur þóttist neitt vitað hafa.

Viðvíkjandi straffs sekt Guðmundar Ólafssonar, 20 ára gamals, konfirmeraðs 1819, en veiks í kristindóms þekkingu eptir vitnisburði hans sóknarprests, þá er ungdómur hans og tæpa uppfræðing það eina, sem mæla má honum bót, óhappalega flæktum í þjófalag við áður alþektan dæmdan þjóf Arnbjörn, frá þyngri hegningu en þeirri, sem undirrjettarins dómur hefur honum valið, fyrir svo neyðarlausan, saknæman og bíræfinn þjófnað sem sauða frá mönnum um hásumars bjargræðatíma bestan, á albjartri nóttu og í þjettbýli, og það eptir sterkum líkum fleiri en einnar, þó fullnógar laga-röksemdir skorti til að fella hann og Arnbjörn algjörlega fyrir stuld fundinna sauðarleifa urðaðra undir vatnabökkum, hverjum þó líklegast er að báðir stolið hafi, einkum annar til skorið sömu nótt og falið, en urðað degi síðar. Hvað áhrærir Arnbjarnar Árnasonar sekt, og neitun hans fyrir alla hlutdeild í þessum þjófnaði og vitund um hann, finnur lands-

yfirjetturinn hans þvermóðskufulla neitun þessa glæps að vera öldungis ómerka af eptirfylgjandi röksemdum.

1° Vitnisins Þórunnar Sveinsdóttur svarinn framburður er í öllu tilliti svo greinilegur um öll atvik, tíð og kringumstæður í þessu máli, og í öllu samstemmandi bæði við annara vitna, og í mörgu þjófanna sjálfra framburði, að hann virðist öldungis áreiðanlegur, að því leyti hann til nær, og þetta er, að hún sá Guðmund á vakki og bið fram eptir nóttu uppi í húsagarði á Glámu og bak við húsgafl þar, horfa lengi í þá átt, hvaðan Arnbjarnar var von, eptir líklegu aftali þeirra um kveldið sama litlu áður, þann 15. júlí, þá þeir vitnuðust báðir á reið verið hafa skamt þaðan — hún sá um lægst Arnbjörn koma á bleikalóttum — honum til reiðar ófrjálsum hesti, og reka sauðkindur — fleiri en 3 — hjá bæum þar fram hjá hratt að Glámu, þekti Arnbjörn glögt þá af baki steig, og sá Guðmund strax koma móti honum frá Glámu ofan á túnið, rjett sem aftalað væri þeirra á milli; sá kindur tættar (sem hjer mun eiga að skiljast eltar) um tún og kring um húsin og hverfa síðan, líklegast við innrekstur þeirra í tóptina. Fór svo litlu síðar sjálf að Glámu, sá þar sjálf bæði hestinn og Guðmund og Arnbjörn, talaði við báða, sá Arnbjörn í tóptinni við nýskorna sauðkind, vera þar í önnum með að hylja hana með meisi, skoðaði grandgæfilega þá kind, en fann ei höfuð hennar, skoðaði þar glögt fleiri sauðkindur, og lýsti þeim rjett; bríxlaði báðum drengjunum um ódádaverk þeirra þá á nóttu, en Guðmundur vatt strax í stað skuld af sjer svo sem á Arnbjörn, en þessi bar þá ei af sjer ámælið, heldur kvað þetta ei vera hennar kindur, eins og hún hefði viðbúið; hún vekur upp fólk; við gjörða leit fanst loks sú skorna kind, sem hún sá, og Guðmundur meðgengur strax meðverknað sinn í því að hafa haldið fótum, en Arnbjörn skorið hana. Þetta Þórunnar vitni er því hið gildasta eitt vitni gegn Arnbirni, sem gefur svo sterkar líkur um

meðverknað hans, og aðalverknað í þessum þjófnæði, að væri frúnareiður hjer leyfilegur í þessháttar máli ept. N. L. 1—14—6 var full röksemd fengin gegn Arnbirni um hans nauðsyn, en það er hvorttveggja, að í þessháttar sakamáli ber hann ei að leyfa, svo grunsamt stórsekum, nje heldur er það vorra seinni tíða löggjafara álit, að eiðar sakaðra sjeu í sakamálum alment hentir til málalyktunar, eptir því sem ljósast votta útgefnar lagasetningar fyrir Holsetuland frá 11. desbr. 1758 og 26. júlí 1796, hver síðasta í § 11 öldungis aftekur þar frúnareiða í sakamálum, og mega þær undir eins sýna oss vorra löggjafara vilja og álit um þá, allstaðar jafnmerkt, þó þessar lagasetningar ei sjeu hjer vor almenn lög. Auk þessa votta slakir vitnisburðir Arnbjarnar, að þessi tvítugi drengur, sem fyrst 1819 þókti konfirmerandi, en samt veikur í kristindómsþekkingu, og dagvaxandi að tilfinningarleysi um þessa framferðis boðorð, og enn framar undirrjettardómur yfir Arnbirni Árnasyni genginn þann 20. júní 1820 fyrir framinn þjófnæð á tveimur sauðkindum, staðfestur af landsyfirrjettinum þann 7. ágúst eður sama dag, sem Arnbjörn er nú við undirrjettinn dæmdur á ný fyrir sauðapjófnæð í öðru sinni, að hann er sá ódádamaður orðinn þegar á unga aldri, sem ei horfir í að framhalda strax ofan í nýlega yfir hann genginn dóm, sömu, ef ei auknum ódádum, og þar við bæta þeirri ósvífní að þræta fyrir alt, eins mót vitnasvörnum vitnisburðum, og eggja aðra meðseka til sama samviskuleysis, eptir framburði þeirra Guðmundar og Rannveigar, neita því, sem hann er svarinn og staðinn að, og þarmed að spotta rjettvísina. Því er ei vafi á, að hann eptir N. L. 1—13—20 er sá ódádamaður reyndur, hverjum síst bæri að leyfa spil og spje með eiðsins heilagleika, eða ætla sannsögli um eigin straffsækt. En hjer virðist þessa ei heldur að viðþurfa, því hvað ábresta kann fullar lagaröksemdir honum í gegn við Þórunnar vitni eitt, fylla nægilega aðrar, svo sem

2° sú áðurnefnda samstemma tímans, vitund um burtveru

Arnbjarnar frá heimili hans, hans koma opt — en seinast litlu áður sama kveldið — að Glámu, líklega til undirtals við Guðmund um verkið; hans koma undir lægst aptur að Glámu, og þá með kindahóp, enn Guðmundar bið eptir honum um nóttina þangað til; mót þessa við hann á túninu; sjón Þórunnar á hans ferð þangað og veru þar; hans eigin játning um sína þarveru, meðan þjófnaðurinn skeði um nóttina; Guðmundar og Rannveigar lýsing strax um komu hans þangað þá ferðamanns, og vitna framburður um samreið þeirra litlu áður um kveldið, sá bleikalótti hestur, sem Þórunn vitnar hann riðið hafa, af vitnum skoðaður, fundinn storkinn og öðrumegin blóðlitaður, sem gefur grun um, að Arnbjörn hafi þaðan á honum burtu reitt, á meðan Þórunn fjekk til leitarmenn, þann sauð, sem dysjaður fanst í ánni litlu síðar, og sem líklegast er, að skorinn hafi verið sömu nóttina, en af Arnbirni undan reiddur í felur um nýnefnt tímabil.

3° Arnbjörn einn vitnast rekið hafa að Glámu þá nótt annara manna kindur, af hverjum sú meðgengna stolna var, en 2 öðrum, sem Þórunn þar sá um nóttina, lýsti hún samstundis, annari með marki, en hinni með lit svo greinilega, að öldungis saman bar við vitna skoðun þeirra á eptir, þar á meðal vellóttum sauði með Ólafs Loptssonar sama marki, sem á þeim meðgengna sauði, og sem venjulega hjelt hóp með fleirum hans, þar á meðal var og morhólsóttur sauður, af hverjum fótur mislitur og ullarlagður af kindinni úr ánni þókti líklegur að vera, og sem Arnbjörn eptir nógum vitnum gjörast má grunsamur þjófur af, ásamt Guðmundi, bæði vegna blóðlitarins á hestinum strax eptir þá nótt, gangs hans daginn eptir með ánni ásamt Guðmundi, og vera undir bökkunum, byrðar þeirra ofan að ánni þá og vörpunar hennar ofan fyrir bakka af vitnum sjena, sem alt ber saman við tímann, staðinn, fólans ásigkomulag, þjófanna tiltæki og sauðarmissir eigandans (sjá proc. pag. 11).

4° Játun Arnbjarnar um Guðmundar veru í Glámu þá tilnefndu sunnudagsnótt, samanborin við tímann, þá Þórunn og leitarmenn komu þangað. Þórunnar vitni, að hún sá Arnbjörn grúfa yfir nýskorinni höfuðlausri kind í tóptinni, sem hann með meisi reyndi þá að hylja. Guðmundar svar til Þórunnar strax óforhugsað, er hún að þeim kom, að markið kæmi sjer ei við, heldur, þá að skilja Arnbirni, sem var í tóptinni, en Guðmundur rjett fyrir utan og Arnbjarnar svar til Þórunnar, að þessi skorna væri ei af hennar kindum, án annarar afbötunar, blóðdresjar sem á kláfnum fundust, hvar sauðurinn lá, en var þó burtu þegar þau Þórunn og Jón ein komu aptur, og þó var þá enn enginn skorinn hundur þangað kominn, og hann skorinn að Arnbjarnar vitni (bls. 20) á hlaðinu austarlega og látinn liggja þar, en Guðmundur segir fyrir neðan kálgarð. Þegar enn framar aðgætist, að hvorki Arnbjörn nje Guðmundur sáust á ferli á Glámu, þegar Þórunn og Jón komu aptur að Glámu til njósna um nóttina, og þá hvorki sá skorni sauður, nje hundurinn í tóptinni, en þegar leitarmenn fleiri seinna komu í birtinguna, var hundurinn fyrst þangað kominn, og þá játar Arnbjörn sig ásamt Guðmundi hafa borið hann í tóptina. Þeir hafa því sameiginlega á ferli verið, meðan Þórunn og Jón Eyjólfsson komu, en líklega komnir af bænum í felur með móhölsötta sauðinn, reitt hann á hestinum, þessi orðið blóðugur öðru megin af því, komið heim aptur og tekið til bragðs að skera sameiginlega hundinn, leggja hann hvar sauðurinn lá, og bera svo ofan í Þórunni, að í missýningum hafi sjeð sauð fyrir hund, og þetta með ráði og vitund Rannveigar, sem strax ber hundskurðinn fyrir, en lætst ei vita af öðru, þá leitarmenn vöktu þau Guðmund upp. Hún ber og fyrir komu og veru Arnbjörns þangað í það skipti, til að skera hundinn, eins og þetta væri tveggja fullorðinna karlmanna verk, og þyrfti nauðsynlega að gjörast á náttarþeli. Að þeir því hafi falið hinn skorna sauðinn um nótt í

grend við Glámu, en þá þjófnaðurinn var við leit uppvis orðinn, lagt hug á strax á sunnudaginn að koma honum í ána og Arnbjörn því til þess ferðast þá aptur að Glámu, sýnist að vera auðskilið.

5° Bæði Guðmundar framburður strax, þá Þórunn kom að þeim Arnbirni fyrst, að þessi ætti mest með verkið, og strax við leitarmennina, að Arnbjörn hefði komið þangað með kindurnar; líka að þessi hefði haldið fótum, en Arnbjörn skorið, sem ekkert kunni að bæta Guðmundar ódád eða vera honum í hag, Rannveigar lýsing síðan, að Arnbjörn hefði komið daginn eptir til að stæla Guðmund upp til ekkert að meðganga, og loks, svarið vitni Guðmundar eptir ýtarlega áminningu dómarans, bæði um sannsögli, eiðsins heilagleika og meinsærissekt, líka um, að ekkert bætti það sök Guðmundar, þó Arnbjörn yrði sekur, sannar fyllilega Arnbjarnar sekt. Hefur Guðmundur og með því að eiðfesta framburð sinn um Arnbjarnar forustu í þessum þjófnaði, einungis styrkt þær fullu líkur, Þórunnar vitni og aðrar fyrrtalдар málsástæður gegn Arnbirni, gefið höfðu, og sem hefðu annars fullnógar mátt áltast, þó eiður Guðmundar hefði ei tilkomið. Samt finst ekkert í lögum, sem hrinda megi hans gildi í þessu máli, þar Guðmundur ekkert með honum vitnað hefur sinni eigin sekt viðvikjandi, sjer til frfunar, eða vægðar í straffi, heldur að eins um Arnbjarnar hlutdeild í verkinu. Eptir N. L. 1--13—18 eru þeir að sönnu viljug vitni nefndir, sem meðverkandi eru til illgjörða, en þar fyrir ekki ógild vitni framar en þeir í 1—13—17 tilnefndu, hverra vitni sú lagagrein segir gilt, þegar önnur vitni skorti, einkum í sakamálum, í hverjum þá vitna skuli þeir sem til vita, og plak. frá 16. septbr. 1778 staðfestir öldungis þá meiningu og útskýringu þessarar lagagreinar, að einungis í privat og borgaralegum málum sjeu náfrændur ei stefnandi, og að álíta sem viljug vitni, en sjeu þau gild í sakamálum, eru þeir það alt eins, sem í samverki voru, þó sem viljug

vitni, en N. L. 1—13—20 boðorð náði þá ei til Guðmundar, sem þangað til ölögfelds. Í öðrum álitist til dæmis um borgaralega samninga. Arnbjörn Árnason ber því vafalaust sem þjófn- aðarforingja í þessu máli að álíta, sjálfsagt samsekan Guðmundi í stuldi og skurði þess fundna sauðar, og jafnt honum full líklegan til að hafa stolið hinum móhólsóttu, sem urðaður fanst undir árbökkum. En að landsyfrrjetturinn þó lætur honum nú nægja það í undirrjettardóminum honum valda straff án herðingar, hvar til næg rök af verkinu annars finnast, er einungis vegna hans ungdóms, nýlegu kristnunar, og af sálusorgara hans umvitnuðu tæpu uppræðingar í trúarbragðæfnum. Áhrærandi Rannveigar Guðmundsdóttur samsekt í þessu máli, er það augljóst af svörum hennar strax við leitarmennina, að hún með yfirlögðu ráði hefur hilma viljað yfir þessar ódádír þeirra Guðmundar og Arnbjarnar, er hún strax þrætti fyrir allan framinn þjófnad á Glámu þá nótt, bar strax fyrir að Þórunni mundi hafa missýnst skorinn sauður í staðinn fyrir skorinn hund, hefur því sjálfsagt verið í vitorði með þjófunum og ráðum, bæði með hundsskurðinn, og að bera þennan einan fyrir í stað sauðanna, kvað Arnbjörn komið hafa þangað til að skera hundinn með Guðmundi, hver dauðdagi hundum ei heyrir valinn, svo 2 menn þyrfti, heldur almennast rothögg eða hending, og er því auðsjeð fávíslegt úrræði eptir á, til að leyna sauðarskurðinum, eins og legging hins í tóptina, hvar sauðurinn var; hún þrætti fyrir vitund alla um sauðinn, dró þó höfuð hans upp til fóta sjer, og bauð Guðmundi til afhendingar, og kvað úr því ei til góðs að gjöra, að leyna lengur höfðinu, úr því kroppurinn væri fundinn. Ekki var sauðurinn skorinn ofan í tóptina, og ei sást þar að honum blætt hefði á jörð, Guðmundur játar og, að það verið hafi í trog, hvert Rannveig líklega hefur látið til og hirt blóðið, máske í því hrært. Hún þrætir samt, að vitað hafi Arnbjörn koma þangað með kindur; veit þó þennan opt leggja þangað leiðir

sínar, og lag sitt við Guðmund son sinn, þó nýdæmdur sauða-þjófur væri, en sem óráðvönd og ræktarlaus móðir, aprtrar syni sínum ei frá þessu samlagi. Mörg sauðabein og 2 sauðarskinn finnast ásamt falin í sama taðhlaða; ljós vottur um, að þetta voru ófrjálsir aurar, hverjum þar voru valdar felur, eins og Rannveigu ei heldur tókst að sanna í neinu heimild sína til skinnanna, þar allan hennar framburð um þau, er sem ósannan að álíta, en þar á mót gefur þessi fundur þeirra og beinauna í þvílíkum felum fullan grun um, að á Glámu sje nú uppvíst bæli þjófa á sauðfje manna. Þess vegna hæfir nú Rannveigu 20 vandarhagga refsing, sem fullsannaðri að meðvitund og hilmingu, en grunsamri mjög um fullan meðverknað þessa þjófnaðar, Samt ber þeim Arnbirni og Guðmundi einum ígjöld þess fundna stolna sauðar að standa eptir hjeradsdóminum, en Rannveigu ásamt þeim allan kostnað af málinu löglega leiddan, hvar af sóknara þess fyrir undirrjetti bera 3, en svaramanni 2 rdl. silfurs í laun, en sóknara fyrir landsyfirrjetti 8 og svaramanni þar 6 rdl. silfurs. Mál þetta er í öllu tilliti vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þann 7. ágúst þessa árs, á, í tilliti til Arnbjarnar Árnasonar og Guðmundar Ólafssonar straffs og dæmdra ígjalda óraskaður að standa. Rannveigu Guðmundsdóttur hæfir 20 vandarhagga refsing. Allan af þessu máli löglega leiðandi kostnað ber þessum 3 hjer sakfeldu sameiginlega að standa, hvar af sóknara þess fyrir undirrjetti bera 3 rdl., en svaramanni þeirra sekuðu 2 rdl. silfurs, en sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum 8 rdl. og svaramanni þeirra hjer 6 rdl. silfurs. Þessir 14 rdl. til þeirra síðarnefndu gjaldist þeim fyrirfram af justitskassanum mót endurgjaldi af þeim seku, eða með lögskipaðri niðurföfnun á amtið, ef efni hinna tilbresta. Þessum lands-

yfirrjettardómi ber með lögskipuðum hraða að fullnægja eptir viðkomandi yfirvalds ráðstöfun.

M. Stephensen.

XVI.

Anno 1820 þann 2. október var landsyfirrjettarins session, og þar í svonefndu »Kíkirs« máli eptir kröfu málspartanna afsögð svolátandi ályktun:

að þar landsyfirrjettarstefnan sje birt Secretera Bonnesen með tveimur eiðsvörnum hreppstjórum og einum stefnuvotti, hverjir allir áltast gildir til að birta stefnur, skuli mál þetta nú fyrir landsyfirrjettinum framgang hafa.

XVII.

Anno 1820 þann 16. oktbr. var landsyfirrjettar session, og í henni uppsagður

dómur

í sauðapjófnaðarmáli Jóns Hannessonar á Krókskoti og dóttur hans Sigríðar, og um hlutdeild bræðranna Guðmundar, Bergs og Hannesar Guðmundssona á Króki innan Árnessýslu.

Jón Hannesson, 50 ára, og dóttir hans Sigríður, tvítug að aldri, bæði á Krókskoti innan Árnessýslu, og að sóknarprestsins vitni allvel uppfærdd, og ei áður að ófrómleika kunn, lögsækjast í þessu máli til straffs fyrir framinn, og af þeim meðgenginn þjófnað, í fyrra sumar um höfuðdag á 2 veturgömlum sauðarkindum, fyrir hvern þau dæmd voru í hjeradi fyrst þ. 9. nóvbr. 1819, Jón til 40 vandarhagga, en Sigríður, sem að boði föður síns, honum meðhjálpanði til þjófnaðarins, slátrunar og matreiðslu þeirra stolnu kindu, til 20 vandarhagga refsingar, en þareð þau fastlega fram báru fyrst og seinast þá Króksbræður, Guðmund, Berg og Hannes Guðmundssyni að hafa verið þeim samvitandi í þessu verki, Guðmund einkum að hafa eggjað til þess, en alla af

Því stolna neytt, hvar til fram komu líkur, þó drengir þessir hardlega þrættu seinna fyrir alla meðvitund þeirra í þjófn-
aðinum, voru þessir þrír með sama dómi frikendir frá frek-
ari tiltali, en allir þó skyldaðir til að gjalda talsmanni þeirra
fyrir undirrjettinum 4 rbd. í kaup. Í þessu máli fann lands-
yfirrjetturinn skorta fullnæga yfirheyrslu leitarmanna, og sam-
burð þeirra vitnisburðar við játningu Króksdrengjanna fyrir
þeim við leitina, um nautn þeirra af ófrjálsu kjöti í Króks-
koti, og neitun síðar meir allrar vitundar um stuldinn, einnig
konu Jóns Hannessonar og annars fólks á Króki, og við-
vskjandi rekstri á óskilakindum, líkum til, að Magnús Símons-
son á Reykjavöllum ætti þær stolnu kindur, lýsingu glöggv-
ari þeirra og verðleggingar, og vísaði því 4. apríl 1820, mál-
inu heim aptur, til fullnustu þessara og annara áriðandi
pósta, og ályktunar um ígjald þess stolna með nýjum undir-
rjettardómi.

Við þessa máls nýrri fyrirtekt finst samt ekkert að vera
hreyft í hjerði, fyrri en þann 1. septbr. næst liðna, þá þing
var þar um haldið að Minna-Ármóti, vitni leidd, og dómur á
ný uppsagður degi síðar, með hverjum Jóni Hannessyni og
Sigríði dóttur hans er dæmt sama straff sem áður, og þar
há að lúka Magnúsi á Reykjavöllum 4 rbd. reiðu silfurs
sem ígjaldi þeirra stolnu kinda, og að standa allan af máls-
sókninni gegn þeim löglega leiðandi kostnað; en Króks-
bræðrum Guðmundi, Bergi og Hannesi innan 3 vikna frá
endilegum dómi að hreinsa sig með eiði frá áburði Jóns
Hannessonar um meðvitund þeirra og nautn af því stolna, en
falli þeir á eiðnum, hegning sem þjófsmeðviturum með vand-
arhöggum, Guðmundi 30, Bergi 25 og Hannesi 20. Hefur
nú skipaður sóknari þessa máls fyrir landsyfirrjettinum 1°
krafist, að máli þessu verði enn á ný heim vísað sem ei
framar en áður upplýstu, — hvað hann byggir þar á, að
undirdómarinn hefði átt frá rótum að upptaka mál þetta
og ei sjáist, hvort landsyfirrjettarins heimvísunardómi sje full-

nægt, eður ei, þar þessi ei sje inntekinn í málsins nýju gjörðir, — vill hann því, að það enn verði af öðrum dómara í hjeradi fyrir tekið á kostnað undirdómarans, en þessi sektaður um 1 rbd. r. s. til justitskassans, og heldur sig að öðru leyti til áður gjörðrar rjettarkröfu í málinu þ. 20. mars þ. á. af þess fyrri sóknara fyrir landsyfrrjettinum, að því viðbættu, að undirdómarinn standi allan þess nýja kostnað til beggja rjetta, 2° að þessi fyrir ólöglegan drátt málsins dæmist til 40 rbd. r. s. bóta til fátækra í Árnessýslu eptir tilskip. frá 3. júní 1796 § 26.

Hvað viðvíkur fyrri grein þessarar kröfu, þá er það að vísu óreglulegt, að undirdómarinn ekki tók landsyfrrjettarins, honum frá amtinu senda heimvísunardóm, í málsins nýju gjörðir til samburðar þessara við hann, samt er landsyfrrjettinum þessi dómur fullkunnur af hans dómabók, og þegar gjörðir málsins nú eru við hann saman bornar, finst honum nokkurn veginn að vera fullnægt í tilliti til áskildrar umbótar í málsins meðferð, nema hvað Herdísar, Guðmundar í Króki konu, yfirheyrslu enn vantar, þó metur landsyfrrjetturinn hana ei öldungis nauðsynlega, þar lítils var í rauninni að vænta við hana um sekt manns hennar, en sem vitni bar hana ei í eið að taka mót plak. frá 16. sept. 1778, — en allar fyrri gjörðir málsins eru nú af sóknara þess, að landsyfrrjettardóminum einum undanteknum, hvern auðvelt var að fá til yfirskoðunar, — á ný fyrir landsyfrrjettinn fram lagðar. Er því hvorki nauðsyn til heimvísunar máls þessa á ný, með því þess algjörleg upptekt frá rótum á ný, ei var áskilin, heldur ítarlegri upplýsing, sem nú fengin er að því leyti verður; ei heldur virðist yfirsjón dómarans með undanfellingu landsyfrrjettarins dóms úr þessa máls nýju gjörðum að þessu sinni sektandi. Í tilliti til seinni greinarinnar, og sóknarans kröfu um 40 rbd, r. s. batur fyrir undirdómarann sökum málsins langa dráttar eptir tilsk. frá 3. júní 1796 § 26, þá heimilar þessi grein engan veginn, — ættu þær batur að

hafa stað —, þeirra lækun frá 100 rbd. þar tilteknum til 40 rbd. —, en bæði hefir dómarrinn í þingbókinni talið ýmisleg forföll, svo sem fjarlægð viðkomenda í verstöðum og ferðalögum, eigin embættisannir og ákvörðuð þing, og loksins með hjer framlögðum embættisvitnisburði Landphysici sannað langvinnan lasleika sinn, og forboð til hans að ferðast, unz fulllæknaður yrði; líka eru engar lagaröksemdir hjer fram komnar, sem votti vitnisburð hans í þingbókinni að vera ósannan. Því hæfir honum ei sekt eptir § 26ta, en að því leyti ótilgreint er, hverjir hlutaðeigendur voru í mjög fjarlægum verstöðum utan sýslu eða ferðalögum, og hversu lengi, og að þaðan ei hafi mátt lögmæt þingsvitni í málinu öðlast fyrri, líka að fyrirbornar embættisannir, sem hann meint hefði eiga nauðsynlega forgöngu fyrir lögskipaðri fljótri meðferð þessa sakamáls á ný, eru ónafngreindar ítarlega, hvað § 26 þó áskilur og að ei heldur er dómarrans lasleika og batatíð glögt tilgreind, hæfir honum þó með tilliti til boðorða §§ 26 og 35 í tilskip. frá 3. júní 1796, í þessu tilliti fyrir yfirsjón hans hjer við einungis 10 rbd. silfurs sekt til þeirrar sveitar fátækra, hvar málið fram fór, þar enginn þeirra ákærðu hefur fangelsi sætt, svo varðhaldskostnað sje hjer að endurgjalda.

Hvað áhrærir sekt og straff þeirra ákærðu sakamanna, virðist hvorugt, fyrir stöðuglega játað brot þetta af Jóni Hannessyni og Sigríði dóttur hans, að vera vafasamt, og straff þeirra með tilliti til þeirra fátæktar, góða vitnisburðar að undanfögnu og ljúfu játningar, vel mega vera það af undirdómaranum þeim báðum valda í síðara sinni, að því einu fráskildu, að einungis málsins kostnað til landsyfirrettarins heimvísunardóms, hvar í reiknast 5 rbd. til undirrjettarins sóknara í fyrra sinni, en 2 rbd. s. til þeirra svaramanns, en 6 rbd. til málsins sóknara í fyrra sinni fyrir landsyfirrettinum, sýslumanns Blöndahls, og 4 rbd. þá til svaramanns þeirra sýslumanns Finsens, ber þeim Jóni og Sigríði að standa

sameiginlega með Króksbræðrum, en þeim feðginum þó einsömlum kostnað fyrir straffs þeirra áleggingu, og útsvar þeirra 2 rbd. til undirrjettarins svaramanns.

Viðvíkjandi þeim Króksbræðrum, er að sönnu stöðug og einarðleg lýsing þeirra Jóns og Sigríðar um þeirra meðvitund þjófnaðarins og nautn af því stolna, líkleg í samburði við vitnisburði og játningar um rekstur óskilakinda úr þeirri átt, og á þeirri tíð, sem þær mistust úr högum Reykjavalla, að Krókskoti, veru Króksbræðra þar kvöldið áður komu þangað optar um þær mundir, og játningu að hafa fengið þar nýtt kjöt optar en einu sinni, og haft heim með sjer að Króki, fund kjötbita þar, játningu eins þeirra, að hjeldi verið hafa ófrjálst, og af fullorðinni kind, kjöt það hann át, auk þessa við full líkindi til, að 3 menn ei hefðu optar lagt þangað leiðir sínar, og haft kjöt með sjer heim, upp á einn þar skorinn lambkrakka hjá fátæklingi og því líklegast, að þau Jón og Sigríður segi satt, að hjerumbil annarar stolnu kindar átan hafi í þeim lent, því frammar, sem neitun þeirra síðar meir, ofan í svarið vitni leitarmanna um þeirra játning við þá, má gjöra alla þeirra þrætu öldungis tortrygglega; samt skorta hjer fullar laga röksemdir til að sakfella þá drengi sem þjófa, hvers vegna sá fyrri yfir þeim gengni undirrjettardómur má að því leyti staðfestast, að þeir nú frí-kennist fyrir frekari ákærum rjettvísinnar, en þeim seinna dómi, sem leyfir þeim eið, ber öldungis að fráfalla, þó eiga þeir allir 3 sameiginlega að standa allan málskostnað með þeim Jóni og Sigríði eptir fyrsögðu til 4. apríl þ. á., nema til svaramanns Jóns og Sigríðar við undirrjettinn, en þaðan í frá ber undirdómaranum fyrir seinni þinghöld í málinu, og til landsyfirrjettarins, hann einum að standa, þar á meðal sama kaup til landsyfirrjettarins sóknara og svaramanns, sem í fyrra sinni áður er tiltekið, en við undirrjettinn er þá ekkert kaup krafið eða dæmt.

Að öðru leyti en fyrr segir er mál þetta vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Í tilliti til Jóns Hannessonar og Sigríðar Jónsdóttur á Krókskoti og bræðranna Guðmundar, Bergs og Hannesar Guðmundssona á Króki, á sá fyrri í þessu máli, þ. 9. nóvbr. 1819, gengni undirrjettardómur óraskaður að standa, þó svo að þau Jón og Sigríður gjaldi Magnúsi Símonssyni á Reykjavöllum ígjald þeirra 2ja stolnu veturgl. sauðkinda með 4 rbdm. reiðu silfurs, en öll 5 standi þau sameiginlega allan af málssókninni löglega leiddan kostnað til 4. apríl 1820, Króksbræður þó ei kaup svaramanna Jóns og Sigríðar við undirrjettinn, en þau Jón og Sigríður þar að auki þeirra refsingarálags kostnað. Í fyrstjæðum kostnaði reiknast 5 rbd. s. til undirrjettarins sóknara, og 2 rbd. til svaramanns þar fyrir Jón og Sigríði í fyrra sinni, en 6 rbd. s. til landsyfirrjettarins sóknara málsins í fyrra sinni, sýslumanns Blöndahls, og 4 rbd. til svaramanns þeirra þá sýslumanns Finsens. Allan af málsins seinni meðferð til undir- og landsyfirrjettarins frá 4. apríl 1820, löglega leiddan kostnað, þar á meðal sama kaup til landsyfirrjettarins sóknara og svaramanns sem í fyrra sinni, standi undirdómarinn og bæti þar hjá fyrir miður rjettlætta meðferð og drátt þessa máls 10 rbd. silfurs til fátækra í sveit þeirri, hvar það í hjerði fram fór. Þessum landsyfirrjettardómi ber í straffs þeirra Jóns og Sigríðar tilliti að fullnægja eptir viðkomanda yfirvalds ráðstöfun, og ídæmdar bætur og útlát, hlutaðeigendum að lúka, innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu dómsins undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

XVIII.

Anno 1820 þann 6. nóvbr. var í þeim kgl. ísl. landsyfirrjetti uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í því svonefnda kíkirmáli úr Snæfellsnessýslu.

Mál þetta rís út af kíkir, sem Ólafur heitinn Björnsson á Munaðarhóli undir Snæfellsjökli hafði, eptir því sem eiðsvarin vitni hafa borið, gefið sóknarpresti sínum Jóni presti Ásgeirssyni eptir sig, fyrir líksaungseyrir og prestsverk við útför hans, hvern kíkir ekkja Ólafs og erfingjar því strax á banadægri þessa afhentu, eða ljetu lausan prestinum í hönd sem gjöf þess dána, og ánöfnun fyrir umgetin prestsverk, en þessa afhendingu átaldi síðan sýslumaður, og Stríðscancelli-sekreteri Bonnesen, sem nokkru seinna tók fyrir sig skipta-aðgjörðir í þessu búi, hvar þó allir erfingjar voru myndugir, og finnast ekki að hafa þeirra afskipta hans beiðst, nje heldur að hann sín vegna apturkalla vildi kíkirinn til sterfbúsins, eður hnekkja Ólafs heitins gjöf á hcnun. Þ. 12. ágúst 1819 klagði Secreteri Bonnesen Jón prest Ásgeirsson skriflega fyrir viðkomanda amtmanni fyrir það, að ei vildi hann apturskila sterfbúi Ólafs kíkirnum, þó hans krafist hefði, en þar amtmaðurinn, sem vonlegt var, fann þessa ákæru um eignarrjett til kíkirs, gefins í lífanda lífi af þá dauðum manni, presti sínum, fyrir prestsverk við útför hans, að vera öldungis privatmál, ljet hann sjer samkvæmt tilskip. frá 11. júlí 1800 þetta málaþras vera með öllu óviðkomandi, öðru en því, að ráða málspörtum til sættar um þennan kíkir, þó hvorugur vildi þau heilræði þekkjast. Secreteri Bonnesen inn-gaf því beiðni sína til amtsins þann 13. desbr. s. á. um, að þetta mál yrði útklað með lögum og dómi, hvers vegna amtið sendi nefndum Secretera nefnd fyrrum setts sýslumanns Sigurðar Guðlaugssonar, til að dæma í málinu, og setti í vald Secreterans eptir velþóknun hans að senda Sigurði þá nefnd.

Nú hóf Secreterinn lögsókn gegn Jóni presti Ásgeirssyni um kíkirinn, og sótti hana með ákafa og ósvinnu, sem aptur vakti ákafa og ósvinna vörn þess ákærða prests á

mörgum þingum, unz sá setti dómari þ. 26. maí 1820 feldi þann dóm, að optnefndur prestur skyldi aptur skila til Secretera Bonnesens þeim umþrætta kíkir, og fyrir tregðufult hald þessa, bæta 10 rbd. silfurs til Nes hrepps fátækra utan Ennis, en leggja fram fyrir skiptaforvaltarann í þessu dánarbúi kröfur sínar til þess, sem hann sannaðar fengi. Í málskostnað átti presturinn að gjalda alls 169 rbd. 75 sk. silfurs, þar af 26 rbd. til Secretera Bonnesens, en 129 rbd. 59 sk. til þess setta dómara, og ennframar bæta 4 rbd. til justitskassans fyrir gefið þarflaust þrætutílefni, en báðum málsþörtum geymdist rjettur til lagatíltals út af beggja á víxl brúkuðu væringaryrðum, sem dómariinn svo nefnir, hvort orðatiltæki landsyfírrjetturinn ekki skilur, en ímyndar sjer af því, sem beggja málspartanna sóknar- og varnarskjöl með sjer bera, að þýða eigi móðs- og ójafnaðarorð. Fyrir útskript þessara dómsgjörða meðtók sá setti dómari 15 rbd. í seðlum og 64 sk. courant í smáskildingum eptir því, sem hans eigin, á dóminn ritaða, kvittanzia með sjer ber.

Þessum dómi skaut Jón prestur Ásgeirsson strax við hans uppsögn til landsyfírrjettarins, við hvers þ. 1. ág. næstl. útgefnu stefnubirtingu, bæði eptir stefnuvottanna uppáskript, og í rjettinn framlögðu klögun, Secreteri Bonnesen tjáist hafa leyft sjer í frammi að hafa ójafnaðarframferði og verk við þessa rjettarins erindisreka, honum sem yfirvaldi ósæm- andi, ef sannast, hvað þó hjer ei verður að álitum gjört, sem enn í hjeraði ódæmt mál, en verðskuldar þó að tilkynnast viðkomanda amtmanni, ásamt öðrum Secreteranum sem dómara saknæmum ákærum, framkomnum fyrir rjettina, einkum þar hann í mótmælaskjali til landsyfírrjettarins dagsettu 16. septbr. 1820 hefur nú skuldað stefnuvottana um ranga og lygifulla áteiknunarstefnunnar, og mót hennar birtingu fyrir þessum rjetti framsett mótmæli, að ei hefði hún sjer birt verið af rjettum stefnuvotti, hver þó með yfirrjettarins úrskurði gefnum þ. 2. oktbr. voru ógild

metin, þar stefnan fanst honum birt að vera af 3 eiðsvörnum mönnum, þar af 2 hreppstjórum og 1 eiðsvörnum stefnavotti öllum í sama hreppi, og gildum til stefnufara. Líka hefur Secreteri Bonnesen sjálfur nú játað hana birta verið hafa á hans heimili í skjali sínu frá 16. septbr. 1820 (sjá litra D). Settur sækjandi þessa máls fyrir hönd Jóns prests Ásgeirssonar, sýslumaður Blöndahl hefur hjer framfært þá rjettarkröfu, að máli þessu verði frávísað og genginn hjeradsdómur í því að öllu leyti ógildur álitinn, og að Jóni presti Ásgeirssyni dæmist talsvert endurgjald fyrir kostnað hans, og mæðu fyrir sókn málsins fyrir landsyfirrjettinum; þetta vegna þess, að mál þetta sje öldungis privat mál, en hafi þó aldrei verið lagt til reglulegra sætta. En verði þessari kröfu hans eigi meðhald veitt, hefur hann málið ítarlegar til vara útlistað, og aðra rjettarkröfu í því tilliti framborið, hvað hjer hlýðir nú ei framar að áhræra, á meðan ei er metið, hver áheyrsla hans fyrri kröfu að lögum beri. Henni til hnekkis hefur settur svaramaður Secretera Bonnesens, sýslumaður Ólafur Finsen framfært, að dómarrinn hafi álitð mál þetta að vera höfðað að háyfirvaldsins undirlagi, þess vegna eptir tilsk. frá 20. jan, 1797 § 14, ei þurfa til sætta að leggjast, og tjáir amtsbrjefið styrkja þá meiningu stórum, þar í því standi, að Secreterinn leiðbeini amtsbrjefinu til þess setta dómara, og framsylgi málinu eptir velþóknum. Telur og líkindi til þessarar útleggingar þau, að amtmaður muni hafa viljað málssókn fyrirskipa vegna skiptaforvaltarans í Ólafs heitins dánarbúi, klögunar yfir, að Jón prestur Ásgeirsson hafi eigi viljað láta þess eign, kíkirinn af hendi til hans, og krefur sýslumaður Finsen því, að kíkirs málinu ei verði frávísað, nje prestinum nokkurt endurgjald, heldur málið nú algjörlega dæmt, og framfærir því næst aðrar málsvarnir. Sá setti dómari hefur og fram fyrir landsyfirrjettinn sent varnarskjal fyrir dómi sínum, en þó alls ekki áhrætt fyrkjeð mótmæli appellant — sækjandans.

Landsyfirrjetturinn finnur þar á móti ekkert, hvorki í eðli málsins sjálfs, nje formi amtsins skipunar til þess setta dómara, eða brjefinu til secretera Bonnesens, sem í nokkru tilliti fái mál þetta undantekið frá sættaprófi í privatmálum lögskipuðu við reglulega sættanefnd, hver samt öldungis finst að vera forsómuð, og enginn lögskipaður vitnisburður framkominn um, að málspartar báðir sjeu fyrir nokkra sættanefnd kallaðir, hafi þar báðir mætt, eða annarhvor, eða báðir móttþróanlega látið sig vanta, eða ei fengið sjer komið saman um sættir, og þess vegna finst ei heldur nein vísan málsins til laga og rjettar. Af amtsins vitnisburði í skipuninni til þess setta dómara sjest, að þetta hafi forgefins ráðið til sátta; er þetta að sönnu góð, en engin lögskipuð Sættatilraun við reglulega nefnd; og þessi ei ætluð amtmanni sjálfum frá Borgarfjarðarsýslu að framkvæmast fyrir vestan Jökul, heldur eptir sættatilsk. § 2 næst bústaði hans og eptir § 4 ei fjær, 4 mílum. Þessvegna engan veginn að álíta sem lögskipaða sættatilraun. Enn minna vill segja, já alls ekkert í sama tilliti sú, af þeim setta dómara ólögskipað sættaleitun í þvílíku máli, sem hvorki var pólití- eða gestarjettar, nje ójafnaðarmál, heldur einber privat þræta um eign á kík-ir, eða gildi hans gjafar. Samt hefðu hvorki amtið nje hann reynt neinar sættatillögur í þessu máli, hefðu þeir nokkurntíma sjálfir álitid það öðruvísi en privat mál, því hvað mundi heimila þær í öðru? Þetta vottar þá augljóslega, að skipunin til þess setta dómara, eða rjettara sagt honum veittur myndugleiki til að dæma um eignarþras kíkirsins, milli þeirra Secretera og prests, var engin skipan um að dæma jústitsmál, nje heldur til Bonnesens að höfða neitt rjettvísinnar vegna, eða í hennar nafni heldur eptir Secreterans velþóknun að skilja, ef hann lysti að leggja út í lögsókn móti Jóni presti, þá væri þarna myndugleika veiting til S. Guðlaugssonar að dæma málið, og

Þessi er undir eins varaður við, að hann hefði ei launa að vænta annarstaðar en hjá þeim, sem fjelli á málinu. Hefði það nú orðið Secreteri Bonnesen, og átt þó að standa kostnaðinn, vottar það, að málssókn í rjettvísinnar nafni, var honum ekki af amtinu skipuð, því þá var ei hans að borga kostnaðinn, en tilskip. frá 11. júlí 1800 § 10, og eðli málsins vottar þar hjá ljóslega, að amtið sjálft ekkert í þessu skipaði, heldur þá Bonnesen beiddist styrktar, að fá málið með dómi útkljáð, sendi það honum myndugleikaveitingu til Sigurðar að dæma það, og eptirljet Secretera eptir velpóknun að nota sjer hana eða ei.

Án þess nú hjer að meta með hverjum rjetti Secreteri Bonnesen mót N. L. 5—2—16 ótilkvaddur af myndugum erfingjum tók fyrir þessi skipti, og hóf mál um kikirinn, er nóg að minnast þess, að hvort heldur hann sjer, eða dánarbúinu til hagnaðar, sókti að ná honum aptur frá presti, var gagnið hans eða erfingja þar við, ef tekist hefði, öldungis privat; málssóknin þessvegna eins og sættalögin upp á hana hlýðandi; svo hefur og viðkomandi amtmaður á málið litið, og þessvegna bent þeim setta dómara til launa hjá þeim tapandi parti, en ei opinberum sjóðum, sem fyrir meðhöndlun justitsmáls, og ei hjá dánarbúinu, þar myndugir erfingjar allir aðra ráðstöfun gjört höfðu um kikirinn, en með lögsókn að óska riptaða gjöf þess dána Ólafs á honum, hefðu þeir annars verið þar um bærir, eða sínar eigin gjörðir um hann við Ólafs dauða.

Loksins er þá eptir að álíta, hvort mál þetta sem skiptamál í dánar- eða protabúi, sje fráskilið sættatilraun, og fer því fjarri, því tilskip, frá 20. jan. 1797 § 10, b) tiltekur berlega, að einungis vegna þess, að enginn málkostnaður gjaldist við þessara mála fyrsta dómstól, nefnilega skiptarjettinn, þurfi þau mál ei fyrir sættanefndir að koma, en skiptafyrirráðendur skuli þá þræta afrís, reyna til að sætta málspartana. Secretera Bonnesen var því eptir þess-

ari lögmálgrein aldrei ætlað sjálfum neina þrætu að hefja, heldur sem skiptafyrirráðanda, ef löglega tilkvaddur var, hvað hvergi finst, bar honum sjálfum að úrskurða um þá kröfu, og það kauplaust, en ei sjálfum að hlaupa frá skiptum til amtsins með því óviðkomandi klaganir í privattálum, útverka annan dómara settan, en verða sjálfur sóknari í dómara stað, og máske þar með olla dánarbúinu óþarfs kostnaðar, óþeðinn fyrir lögsókn fyrir þess hönd, ástæðulítið um lítilsjörlegan kikir. Sjálf rjettarhöldin í þessu máli af öðrum dómara, og sá ídæmdi gifurlegi kostnaður votta, að það ei verður álitið sem skiptamál, undanskilið sættatilraun, og því enn síður sem mál í þrotabúi, hvað hvorki er með nokkru sannað um Ólafs heitins dánarbú, og þá enn síður um Jóns prests Ásgeirssonar bú, gegn hverjum krafa og lögsókn er reist, og allra síst sjest með nokkru hrundið þeirri af prestinum fyrir rjett framfærðu ákæru, að dánarbú þetta við Secretera Bonnesens afskipti þess, sje á stuttum tíma rýrnað til hjer um bil helminga, svo það máske að lokunum fyrir það verða kunni þrotabú, einkum hefði nú á það bætst sá ídæmdi 169 rbd. 75 sk. silfurs málskostnaður upp á kíkirinn.

Framantaldra orsaka vegna verður nú sá í þessu máli gengni undirrjettardómur öldungis ómerkur að álítast í öllum greinum, en sá setti dómari í hjeraði, og sækjandi þess þar Secreteri Bonnesen, eiga báðir með heimildarlausri lögsókn og dómi privattáls, án lögskipaðrar sættatilraunar, og þarað lútandi lagaafglöpunar, að hafa unnið fyrir ekkert að þessu máli, og því sameiginlega standa appellantinum, málskostnað, og báðir til Jóns prests Ásgeirssonar að lúka alls 26 rbd. silfurs í málskostnað til beggja rjetta, en undirdómarinn að apturskila prestinum þeim 15 ríkisbankaðölum í seðlum og 64 skildingum í smáskildingum, sem hann fyrir dóminn þegið hefur. Að öðru leyti ber stefnuvottanna ákærum um misþyrmingar og óskunda þeim veittan við

landsyfírrjettarins stefnubirtingu, ásamt ærumeiðandi sakargíptum Secretera Bonnesens, gegn þeim í skjali fyrir landsyfírrjettinn framlögðu frá 16. sept. þ. á. að vísa til löglegrar meðferðar og dóms í hjerði; sömuleiðis mannorð og embætti málspartanna meiðandi áreitingum beggja fyrir opinberum rjetti, til laga meðferðar þar, samkvæmt lagananna boðun.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn á öldungis ómerkur að vera, þess ídæmda kostnað í hjerði standi settur dómari og sækjandi þess þar sameiginlega til appellantsins, en hafi hver um sig unnið að málinu fyrir ekkert, hvers vegna undirdómaranum ber aptur að skila Jóni presti Ásgeirssyni þeim meðteknu skrifarapeningum fyrir málsins gjörðir, og skulu undirdómari og sækjandi í hjerði báðir gjalda sameiginlega nefndum presti 26 rbd. silfurs í málskostnað til beggja rjetta.

Ákærðum ójöfnuði Sekretera Bonnesens í frammi höfðum við stefnuvottana í hjerði, og ákærum hans gegn þeim við landsyfírrjettinn, vísast til löglegrar meðferðar í hjerði, en mannorð og embættisvirðingu nefnds sýslumanns og prests, meiðandi orðum og sakargíptum beggja þessara fyrir opinberum rjetti, til lögskipaðrar rjettarmeðferðar í hjerði, eptir málavöxtum. Ídæmd útlát lúkist hlutaðeigendum innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfírrjettardóms undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

1821

I.

Pann 26. febrúar 1821 var í hinum kgl. ísl. landsyfrrjetti uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í justitsmáli gegn Halldóri Tómassyni, rísandi út af drápi hests og stuldi úr 2 læstum útihúsum, og mót Brandi Árnasyni og Árna Brandssyni um hestsdrápið, öllum innan Árnessýslu.

Með undirrjettarins dómi gengnum að Bakkárholti í Ölv-
esi þ. 2. desbr. 1820, er drengurinn Halldór Tómasson, 21
árs gamall, fyrir aðtekt og dráp á 1 hesti nálægt Þorkels-
gerði í Selvogi, og fyrir húsbrot og smávegis þjófnað úr læstri
sjómannabúð í Þorlákshöfn, einnig fyrir rof á skemmu og
11 fiska stuld úr henni í Jaðarkoti í Flóa, dæmdur til að
líða 40 vandarhagga refsingu. Brandur Árnason 16 vetra
drengur, illa upplýstur og ókonfirmeraður fyrir meðverknað
í nefndri heststöku, og hans drápi, að líða 12, en faðir hans
Árni Brandsson rúmt fimtugur að aldri, 20 vandarhögg, sem
líklegur hvatamaður til töku og dráps hestsins í þeim til-
gangi að fá átu hans til eignar. Sögu áreiðanlega þessa at-
burðar heldur hjeradsdómurinn, hvers vegna einber óþarfi
virðist hjer að ítreka hana, heldur ber nú að yfirvega, hver
sekt liggi að lögum við afbrotum sjerhvers þessara ákærðu.
Drengirnir Halldór og Brandur unnu einir að töku og drápi
hestsins, með því að hefta hann á fram- og apturfótum, toga
hann og hrinda honum ofan í gjá nálægt Selvogi. Tilgang
þeirra hjer með hafa þeir meðkent verið hafa, að látast fund-
ið hafa hestinn af slysum, eða annara en þeirra völdum,
dauðan í gjánni, segja þar til hans, en Árni Brandsson faðir
Brands, en páverandi húsbóndi Halldórs, hvern þeir ljetu til
fundarins segja, eignast skyldi part af átunni fyrir lítið verð

eða ekkert, í þáverandi miklum bjargarskorti á heimili þeirra, en alls ekkert hvorki af há nje kjöti hans drógu þeir sjer leynt nje ljóst. Hjer finst því, eins og undirrjettarins dómendur rjettilega hafa metið, enginn þjófnaður við aðtekt og dráp hans að vera framinn, heldur viljandi dráp á annarlegum gripi, sem Landsleigubálks 39. kap. sem um þetta tilfelli virðist hjer í landi hið rjettast gildandi lögmál, því N. L. 6—20—2 er oss hjer ei skuldbindandi, þó vel megi nokkurt tillit til þess lagastaðar hafa, að því leyti báðum þessum Lögbókum ber að straffinu saman í því að sekta þvílíkt dráp, ei með þjófnaðarstraffi, heldur skaða- og fjárbótum. Samt virðast fullrjettisbætur hjer í þessu tilfelli miður hæfa þessum öreiga drengjum, þegar aðgætist þeirra djarfa og skelmirslega aðtekt, og meðferð á annara stórgripi til eigin hagnaðar sjer. Þessvegna henni betur vera samboðinn pólitíagi, sem undirrjetturinn hefur sanngjarnlega metið til vandarhaggarefsingar. Á þessa sekt Halldórs bætist samt önnur fyrir innbrot í 2 læst útihús, stuld ýmislegs úr sjóbúð í Þorlákshöfn, hvað alt þó tjáist aptur skilað, og 11 fiska úr skemmu í Flóa sem metnir eru á 95 rbsk. silfurs. En þar þessi hús engin íbúðarhús manna voru, rof skemmunnar þar hjá vart má húsbroth heita, þó lausri torfu væri af þekju hennar lypt frá, svo handleggi fengi innsmokkað til að stela út þaðan 1 fiski í senn, og þessa yfirrjettar margir undanfarnir dómar um alík tilfelli að þeirra leyti staðfestir af hæztarjetti, ekki sekta stuld úr þeim húsum með, innbrotsþjófnaðar í manna íveruhús á nóttum, þunga straffi, verður þessi Halldórs þjófnaður nú einnig að álítast sem einfaldur, og hjeraðsdómsins, fyrir hans hjer sameiginlega ákærðu afbrot, honum valda straff með 40 vandarhöggum, sanngjarnt, auk þess að Halldóri ber ígjald þess úr húsunum stolna og hálfan kostnað fyrir málssókn þar um, einum að standa eptir undirrjettarins dómi, en sameiginlega með Brandi skaðabót þess drepna

Hests til hans eiganda Ara Þorbjörnssonar á Vogsósum með 11 rbd. n. v.

Viðvíkjandi sekt Árna Brandssonar húsbónda Halldórs, en föður Brands drengs, finst honum gefið að sök, að hann hafi verið hvatamaður þessa skelmirsstykkis, til þess að eignast part í átu hestsins fyrir lítið eða ekkert. Líkur eru að sönnu nokkrar til þess, en þó sárveikar, svo sem, að Árni lýsti bandið, sem hesturinn var heftur með sína eign, fór fyrstur að skygnast um hann í gjánni, þá Halldór hafði sagt þar til hans, bar ýmislegar vöflur fram um vitund sína eptir Halldórs sögu, hversu hesturinn farið hefði; vænti parts af átunni fyrir tilsoðn og útvegum manna, og hjálp að ná hestinum upp úr, sem þó virðist ósaknæmt, og til samans ná þessar líkur ei þeim krapti, að verða metnar við hálfa lagaröksemd um meðvitund hans um drengjanna illvirki, enn síður hvatningu til þess, því þó drengir þessir báðir, að vitni sóknarprestanna hraklega uppfræddir og óráðvandar, beri það fyrir, er þessara skelmera vitni, sem sjálfir drápið frömdu, í þeim pósti öldungis ómerkt, og Brands Árnasonar, ókonfirmeraðs, illa uppfrædds og illa artaðs barns Árna Brandssonar, var ótilhlýðilegt að taka mót hans eigin föður gagnstætt laganna boði í N. L. 1—13—17 og plak. 16. septbr. 1778, hvað því eins og ennfremur gildir um vitni, yfirheyrslu og eiðfestingu konu Árna Brandssonar í máli sem þessu, hvar lög í mesta lagi sekta mega mann hennar um málskostnaðarhlutdeild eina, þessir vitnisburðir barns og konu, hverjum svaraður þeirra í hjeraði ei hefur borið skyn á að mótmæla, og hrinda sem ólögmætum, verða því hjer öldungis ómerkir að metast, eins og Halldórs er ógildur Árna á móti, og á þessvegna sú Árna af undirdómaranum valda vandarhagga hirting öldungis að burtfalla, því framar sem hylmingarstraff ekkert finnur hjer fyrir hann stað í máli, hvar drengirnir sjálfir, sem hestinn tóku og drápu, ekki finnast fyrir þjófnad sekir, en engin lög sekta neinn fyrir einbera leynd

Þessháttar afbrota, nje skylda föður til að ljósta því upp um börn [sín. Þareð samt líkur nokkrar í fyrstu, um meðsekt Árna með drengjunum, gjörðu ákæður gegn honum og ítarlega rannsókn fyrir rjetti nauðsynlega, virðist nú henta, að Árni Brandsson aðeins fríkennist fyrir rjettvísinnar frekari ákærum, þó svo að hann sameiginlega með drengjunum, standi löglegan kostnað fyrir lögsókninni um hestsdrápið, en að þeir Halldór og Brandur einir gjaldi þá 11 rbd. í skaðagjöld hestins. Að öðru leyti virðist hjeraðsdómurinn mega í gildi standa, og eptir málavöxtum vegna sjúkdóms þess fyrrum setta sýslumanns, dráttur málsins frá majo til (sic) verða honum ósaknæmur, en síðan telst það vítalaut rekið vera.

Því dæmist rjett að vera:

Árni Brandsson á fyrir rjettvísinnar frekari ákærum í þessu máli frí að vera, þó svo að hann standi allan af málssókn, rísandi útaf aðtekt og drápi á hesti Ara Þorbjörnssonar, löglega leiddan kostnað, og ídæmt kaup svaramanna sameiginlega með drengjunum Halldóri Tómassyni og Brandi Árnasyni, hverjir báðir einir lúki nefndum Ara Þorbjörnssyni tildæmda 11 rbd. n. v, í skaðagjöld fyrir hans hest. Að öðru leyti á undirrjettarins dómur óraskaður að standa. Til sóknara þessa máls fyrir landsyfirrjettinum gjaldi fyrnefndir 3 ákærðu Árni, Halldór og Brandur sameiginlega 10 rbd. silfurs, en til síns svaramanns þar 8 rbd. s., hverjir 18 rbd. s. lúkist þeim fyrirfram af justitskassanum mót endurgjaldi af þeim seku, eða með lögskipaðri jöfnun á amtið. Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans auglýsingu undir aðför eptir lögum, og ídæmt straff hinna seku að framkvæma eptir ráðstöfun yfirvaldsins.

M. Stephensen.

II.

Anno 1821, þann 2. apríl var í landsyfírrjettarins session uppsagður fylgjandi

dómur

í justitsmáli gegn Arngrími Jónssyni frá Hafranesi í Suður-múlasýslu um leynd á fundarfe og eldiviðarstuld.

Fyrir sviksamlega leynd á fundinni dauðri sauðkind eptir sögusögn sakamannsins, og notkun kjöts og mörs hennar, virts á 1 rbd. 40 sk. n. v., og fyrir eldiviðarstuld til 12 rbsk. virðis, til að sjóða við mat af henni, er Arngrímur Jónsson frá Hafranesi í Suður-Múlasýslu, 25 ára gamall, mjög svo illa uppalinn og uppfræddur, að tveggja presta vitni, en óráðvandur að náttúrufari, þar hjá árið 1814, þ. 13. júní fyrir sauðkinda, og annan þjófnað áður dæmdur, til 4 ára tugthúserfíðis, en í þess stað eptir kongsbr. frá 3. maí 1816 hýddur þrennum 27 vandarhöggum, — þann 17. oktbr. 1820 dæmdur af sýslumanni, kammerassessor Tvede til æfinlegs erfíðis í Kaupmannahafnar tugthúsi, ígjaldsbóta þess fundna leynda, með 1 rbd. 40 sk. n. v. til fátækra í Fáskrúðsfjarðarhreppi, og 12 rbsk. fyrir stolinn eldivið til bændanna á Hafranesi, og til að standa löglega leiddan kostnað af þessu máli.

Frá þessum dómi hefur sakamaðurinn appellerað til landsyfírrjettarins, sem við málið finnur helst athugandi:

I. Hvort sá ákærði Arngrímur Jónsson þyki trúverðugur um ærfundinn og markleysu hennar, eða sje uppvís orðinn að sauðapjófnaði í annað sinn, og ef svo er, hvert straff sje þar við lagt. Í því tilliti finnast líkur, en engar fullar laga-röksemdir fyrir, að fóli fundinn í rúmi þess ákærða, sje af hnífskorinni kind, og ei ólíklega af sauði þeim, sem Jón á Kolmúla um sama skeið misti, en var ei um litinn spurður.

Arngrímur varð uppvís orðinn að töku á kjöti og mör, þá hann frambar, að hafa fundið sjórekna ærkind. Þó saka-

mannajátning um misverk sín, er til áfellis horfa, ei þyki trúanleg og sama ætti að gilda um þær verulegu kringumstæður, sem þeir frambera viðkomandi þeirri játningu, virðist sá trúverðugleiki samt helst bera þeim, sem ei eru að glæp sannadir, því þessum virðist eigin vitnun í vil sjer, að litlu haldi eiga koma, nema undanfærslan sönnuð verði. Líklegt virðist samt, að útlit kjötsins af blóðhlaupi, framar en seltubragð af því sjóreknu hefði sýna mátt, hvort kind sú hefði druknað, enda hefur hann enga átyllu leitt þar að, að fje hafi flætt þar í nánd, sem hann tiltekur hana fundna, liggur því á honum grunsemi um kindarinnar stuld heillrar og lifandi, einkum þar hann með ásetningi og sjálfskaparvítum gjörði ómögulegt að afsakast þar frá. 2° Hvort vor lög leggi reglulegt þjósstraff við leynd fundar eða annað minna eptir sannsýni. Þeirri almennu meiningu um aðra þýðingu laganna talsháttar: »þá verður hann þjófur« sýnist að sönnu rjett að fylgja í því, að minni, og að nokkru leyti annar glæpur sje, að lýsa ei fundi en að stela, þó hafa lög-in gjört þá jafna að straffnæmi, og sumstaðar, svo sem í Landsl.b. 57, N. L. 6—17—16, 20 brúkast orðatiltækið um þjófnað í eiginlegasta skilningi, og verður þá Arngrímur sekur þjófnaðarstraffs í annað sinn, hvort heldur hann svo tekið hefur þýfi sitt af lifandi eða dauðri kind, eða hvernig og hvar sem helst, því að hann hafi lagt alla þá forhugsaða leynd á feng sinn, er augljóst, og heimildarleysi hans töku á annars manns fjöru sýnir Rekabálks 12. kap.

3° Hvort eptir N. L. eða Jónsbók dæmandi sje um verðhæð á fóla?

Andsvar þessara spurninga mundi máli skipta, ef hún einungis áhrærði stuld eldiviðarins til 12 rbsk. virðis, og samt í þeirra tilliti bera N. L. að fylgja, þar sem þjófab. 1. kap. Jónsbókar, sem aðgreinir hvínsku, eður stuld til minna en 1 eyris virðis, frá reglulegum þjófnaði, áljzt að vera aftekin með kongsbr. frá 19. febr. 1734, sem býður, að

í þjófnaðarmálum skulu N. L. gilda hjer, hvar mismunur sje milli íslenzkra og N. L., en þau minnst ekki á smáhvinsku, og hennar straff, sem var Jónsbók í þjófab. 1. kap., nema ef vera skyldi í kongsbr. frá 2. maí 1776, hvert þó í § 8, undanskilur þá lögteknu straffvægð í smástuldi, sje þessi framinn í annað sinn. — Þó hart virðist í sjálfu sjer, að ófrjáls taka á 12 rbsk. virði geti ollað illa mentuðum unglingi þrældómsútlegð meðal verri þræla upp á langa tíð, verður þó undirdómarans ástæða gild að metast, að stuldur verði saknæmur, hversu lítið sem verð hins stolna sje, sje það annars nokkurt, og verður þá eldiviðarstuldurinn einn til áfellis, einhlítur.

4° Þó Arngríms nú átaldi glæpur verði að metast sem einfaldur þjófnaður, hvort hann samt straffast eigi harðara en eptir § 2 tilskip. frá 20. febr. 1789, og finst nú því ei að verða meðhald veitt, að undangenginn fjárstuldur Arngríms, fyrir hvern hann áður fullstraffaður er, fái nú íþyngt straffi hans, framar en þó sá fyrri hefði lítilsförlegri verið. Þar lögin öllu fremur til sekta meta, hversu opt, heldur en hversu hart sakamenn áður dæmdir eru, er nú ei nauðsyn laganna orða, eða málsröksemda vegna, nje heldur tilgang strafflaganna. Þar Arngríms seinni þjófnaður ekki er álitinn skýlaus sauðaðþjófnaður, til að fella harðari dóm yfir hann, en upp á þriggja ára festingarerfiði, en að öðru leyti virðist undirrjettarins dómur mega í gildi vera. Sækjanda málsins við landsyfirrjettinn bera 8 rbd., en verjanda 6 rbd. silfurs.

Málið virðist þar hjá vítalauðst rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Arngrímur Jónsson á að þrælka í 3 ár við festingarerfiði í Kaupmannahöfn; að öðru leyti á undirrjettarins dómur óraskaður að standa. Sækjanda málsins við landsyfirrjettinn bera 8 rbd., en verjanda þess 6 rbd. silfurs, hverjir 14 rbd.

silfurs lúkest þeim af justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum sakamannsins, eður ef þær skorta, með lögskipaðri niðurjöfnun á amtið.

Dóminum innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins, undir aðför eptir lögum.
M. Stephensen.

III.

Sama dag var í landsyfirrettarins session uppsagður eptirskrifaður

dómur

í barneignamáli Samsonar Samsonssonar og Gunnlaugs Gunnlaugssonar úr Húnavatnssýslu.

Samson Samsonsson á Yxnakeldu í Húnavatnssýslu er lög-sóttur um 1°, 5 barneignir í lausaleik, 2° síðan 3 hórdóms- og 1 lausaleiksbrot, þau 5 fyrstu meðgekk hann, en það fimta þessara virðist honum þó vart tilreiknandi, þar hann skömmu eptir þess fæðingu giptist móður þess, því þó kongsbr. frá 25 nóvbr. 1791 sje hjer innleitt, svo einföld lausaleikssekt eptir því gjaldast eigi, er samt víst, að N. L. 5—2—32 lætur þau börn vera arfgeng, og Stóridómur hjónaband afplána húðlátsstraff fyrir fimta frillulífisbrot, hvers vegna tugthússtraff fyrir það brot traudlega yrði persónum svo brotlegum álagt, ef giptast vildu, þó tilsk. frá 3. júní 1746 láti það koma í húðlátsstað; þó ei til að fyrirmuna þeim friun frá því með giptingu, hverri eldri lög og yngri með líkum brotlegum, nema í hórdómi, öllu framar hafi ívilnað. Þetta Samsons fimta lausaleiksbrot með konu, sem hann strax eptir giptist, verður því ei reiknandi honum til straffsauka, hvað og í tilliti til þess ákvörðunar fyrir öll, lítið gjörir til sektar. Ei heldur verður hann hjer sakfeldur fyrir það þriðja honum eignaða hórdómsbrot með Sigríði Andrjesdóttur 1815, sem enn er á hann ósannað. Að sakamaður þessi ei hefur áður dæmdur verið, verður nú það að verka,

að öll hans legorðsbrot virðast passanlegast afplánast eiga með nokkrum politíaga, samkvæmt niðurlagi § 7 kongsbr. frá 25. júlí 1808, án hvers rjettvísinnar kröfum ei virðist fullnægt. Þó tilskip. frá 3. júní 1746 § 4 hafi ætlast til, að dómur ganga skyldi um fjórðungsútlegðarstraff fyrir fjórða lausaleiksbrott, virðist samt miður nauðsynlegt að taka svo orð kongsbrjefs frá 15. mars 1780, að hann engan veginn megi undanfella, þegar sá seki góðmótlega vill fyrir sig bæta, hverja meiningu N. L. 1—5—11. og kongsbr. frá 3. maí 1816 styrkja, samt mundi dómurum ráðlegast að fylgja beint hæstnefnds kongsbrjefs frá 15. mars, og canselliboðorðum frá 4. nóv. 1780, ætíð að láta dóm ganga eins og um hórdóm, en þær tveggja til 10 rbd. s. batur til justitskassans, sem legorðsseka ber eptir málavöxtum um að sekta til lausnar frá sýslu eða fjórðungs útlegð, svo minni vafi verða mætti um legorðssakra lagastraff, eptir því sem dómar opt eru áður yfir þá gengnir. Að § 4 konungsbrjefs frá 25. júlí 1808 gjörir ráð fyrir dómaútskriftum af þingbókum til að senda amtmönnum, þá legorðssækir hafa ei efni til að borga sektirnar, sýnist bæði að benda til sama, líka til þess, að ráð sje þar fyrir gert góðmótlegri sektaborgun, þegar eptir þingbókinni vitnast, að ekkert í henni um þær standi sem ógoldnar. Nú hefur Samson játað sig goldið hafa 3 lausaleiks og eina hórdómssekt, og 2 rdl. fyrir sýsluvist, hvað og vitnast satt vera um fyrsta hórdómsbrott hans, já, jafnvel 4 lausaleikssektir og gipst barnsmóður sinni, eptir tillögum sýslumanns, til að sleppa frá straffi fyrir 5. legorðsbrott, og full aðvörun virðist sýslumanns Jóns Jónssonar ályktun og skipan þann 20. júní 1817, um að láta barnsmóður sína Hólmfríði burt, undir 48 sk. sekt á viku hverri, mátt verið hæfa Samsyni. Þó finst hann enn 1819 hafa átt barn í lausaleik; hann virðist því sem áður sektaður, þó án dóms, fyrir hór, nú eiga fyrir hórdóm í öðru sinni, að straffast með bótum, ef ei strafflaganna tilgangur eður agi hans öllu heldur hjer

sýndist nást, með áleggingu líkamlegrar hegningar í bótastað, og framar hans mörgu brotum en þær að hæfa. Loksins má hjónaskilnaðardómur yfir Samsoni genginn, virðast honum gefið hafa jafnkröftuga bendingu, að halda sjer framvegis frá lausung, eins og þó bótadómur, til lausnar frá fjórðungs útleð, hefði yfir hann gengið, þar hin meinaði honum giptingar án kongsleyfis, hvers hann ei vænta mátti, nema hann í nokkur ár vottað hefði lífernissetrun með skírlífi, mætti því síðasta legorðsbrot hans virðast hinum saknæmara. Hann verður nú samt að sleppa með 15 vandarhagga straffi fyrir hans öll áður ósektuðu barneignarbrot, þess heldur bóta-laust, sem litlar fjebætur vart mundu aptra honum frá svo lengi mótpróanlega drýgðum glæpi, en öllu framar verða börnum hans og fátækrakassa til tjóns.

Gunnlaugur Gunnlaugsson viðgengur faðerni 6 óekta barna frá 1808—1810, um hver hann aldrei áður er lögsóttur nje-dæmdur, má hann samt vart sekur teljast nema um 5 barn-eignir, þar hann bætti úr síðasta broti sínu með því að giptast 1820 síðustu barnsmóður sinni; hann viðkannast að hafa borgað sektir fyrir 3 brot sín en ber fyrir sekt þess fjórða einnig goldna vera, hverju þó hlutaðeigandi sýslumaður neitar. Hvað reglulegar fjebætur fyrir fjórða brot snertir, má þetta á sama standa, þar plakat 12. júní 1812 uppgefið hefur þar sektir, en til bóta fyrir fjórðungs útleð, finnst hann enn ei feldur vera; hans fjórða og fimta brot verða því nú í einu, sem áður ósektuð, að metast sem 1. til fjórðungs útleðar fyrir fjórða legorðsbrot, en sú útleð afplánast meiga með 8 rbd. bótum til justitskassans samkvæmt kongsbr. frá 15. mars, og canselliskipunar frá 4. nóv. 1780, því heldur sem hann aldrei hefur fallið með giptum konum, eða sjálfur rofið hjónabandssáttmál, og fær að öðru, en þessari lausung, bestu vitnisburði.

Rekstur málsins virðist í hjeraði lögmætur, og hjer við landsyfirrjettinn ei sektandi, hversvegna sækjanda bera 8 rbd.

s. en verjanda málsins 6 rbd., hvern kostnað ásamt öllum af málssókninni löglega leiðandi, báðum þeim nú sekuðu, Samsyni og Gunnlaugi, ber jafnt að standa eptir undirrjettarins dómi.

Því dæmist rjett að vera:

Samson Samsonson á að hýðast 15 vandarhöggum, en Gunnlaugur Gunnlaugsson að gjalda 8 rbd. silfurs til justitskassans til lausnar frá fjórðungs útleðarstraffi; en báðir þessir sakfeldu að standa allan af þessu máli löglega leiðandi kostnað eptir undirrjettarins dómi, og í laun til sækjanda þess fyrir landsyfirrjettinum 8, en til verjanda 6 rbd. silfurs. Þessir 14 rbd. silfurs greiðist þessum fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum þeirra seku, ef þar til hrökkva, en annars með niðurföfnun á amtið.

Dóminum eptir yfirvaldsins frekari tilhlutun að fullnægja og ídæmd gjöld að lúka innan átta vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

IV—V.

Anno 1821 þann 12. maí var landsyfirrjettarins session í hverri voru uppsagðir eptirfylgjandi
dómar.

1° Í justitmáli höfðuð gegn Guðmundi Jónssyni og Kristjáni Björnssyni í Kjósarsýslu sem grunuðum að sauðkinda þjófnaði.

Hjéraðsdómur í þessu máli, genginn þann 10. mars 1821, heldur greinilega frásögu þessa máls, uppruna og framhalds undir dóm, gegn vinnumanni Guðmundi Jónssyni í Þverárkoti og fyrrum bónda Kristjáni Björnssyni á Skeggjastöðum í Kjósarsýslu, sem grunsömum að þjófnaði á einni á, og tveimur lömbum, hverjar kindur mistust Jóni bónda Einarsyni í Skorhaga sama daginn, sem þessir menn ráku sauðfjárrekstur snemma í næstliðnum nóvember suður um, nálægt

sauðfje Jóns á vegi þeirra. Veitti Jón þeim því litlu seinna eptirför með leitarmönnum, sem grannskoðuðu nýslátraðan fjenað við gjörða þjófaleit bæði að Skeggjastöðum og Þverárkoti. Bauðst þeim ekkert tortryggilegt til sjónar á Skeggjastöðum, en í Þverárkoti fundu þeir úti uppbreidd þrjú nýrökuð blaut skinn, af einni fullorðinni kind og tveimur lömbum, þar af eitt lambskinn svo svartfleckótt, að Jón Einarsson sór síðan þetta vera af sínu missta lambi. 3 höfuð af þessu nýslátraða fje fundu þeir og, sviðin svo að eyrnamörk voru af, en af öðru lambshöfðinu stóðu hornaslær eptir, Jón segir alíkt lagaðar, eins og vænta var af hornalagi síns lambs af fjórhyrndu kyni, hvar hornstiklar klufust eptir lýsingu hans. Kristján Björnsson játaði sig annars staðið hafa fyrir kaupum þessa flekkótta lambs, og skírskotaði til sölu þess frá Jarðlangstöðum í Mýrasýslu fyrsta kastið, kvaðst þó strax ei muna það rjett, og jafnvel apturkallaði, en stóð þar á mót: fast á því, að eins litt lamb hafi sjer selt verið á Steðja eða Hurðarbaki í Borgarfirði. Skinnið, eins og það fram kom fyrir undirirjettinn, var þar forsiglað og þingsvitni tekin frá báðum þeim bæjum, um lit á þaðan seldum lömbum, en seljendur vildu ei við kannast, að litnum á því skinni bæri saman við gæru lit þeirra seldu lamba, hvern vitnisburð þeir ákærðu þó vildu ónýta bæði með skýrslu þeirri, að eptir 12 vikur væri ómögulegt að þekkja rjett lit á rökuðu, hörðu og skorpnu skinni af gæruliti lifandi kindar, og kváðu hann þar við stórum breytast, og birtast öðruvísi á skinninu rökuðu og hörðu, en á órakaðri gæru, enda rengdi Guðmundur, að það forsiglaða skinn væri hið sama, sem leitarmenn tekið hefðu burt frá Þverárkoti.

Bóndi Rögnvaldur á Þyrli, hjá hverjum þeir með reksturinn gistu nóttina áður en þeir ráku hann hjá Skorhagaþje, sór að svo litt lamb þá ei hefði verið í rekstri þeirra, sem skinnið með sjer bar. Samt hafa báðir þeir ákærðu sífellt þverneitað öllum þjófnaði þessara lamba, ekkert af heimilis-

fólki beggja vitna þeim neitt ófrómt á móti; líkur einar, jafnvel megnar, að sönnu framkomið um beggja sekt af þerrra stuldi, hverjar hjeraðsdómurinn greinilega framtekur, en einungis einstakir vitnisburðir, hver um sjerleg atriði, allir ónógir til að gjöra þessa yfrið grunsömu menn, algjörlega sakfallna mót þeirra stöðugri neitun, eins og Jóns Einarssonar rjettileg eign þess umþrætta lambsskins, og að það sje hið sama skinn, sem var á hans mista lambi, er eptir hans ein-eiði ei fullsönnuð, nje heldur er litarmuninn á skinninu rök-
uðu, gömlu og skorpnu og gæru þeirra seldu, eða hjáreknu lifandi lamba, við þá einstöku eiða þar um tekna, að álfta fulláreiðanleg orðin.

Strok Kristjáns Björnssonar af Esjubergsþingi mót rjettarins forboði, í dögun, og ferð hans að Þverárkoti, ásamt flutningi kindahöfðanna þaðan, hafa vel mátt auka á sektargrunsemi hans, og einkum, að sú ferð þangað, miðað hafi til að undirleggja og úttala við Guðmund Jónsson og Þverárkotsfólk um vitnisburði þeirra og neitun þjótnaðarins, eins og ráðgjörð bráð ferð með þau til Borgarfjarðar, af sekudum manni, sem settur var undir lagaákæru, virðist heimila mega varðhald honum ákvarðað, samkvæmt kongsbrjefi frá 25. júlí 1808 § 1, og hann því einn eiga þess kostnað að standa.

Auk grunsams stuldar fyrtjedra Skorhagakinda er 1° Guðmundi Jónssyni gefin að sök áformuð óheimil sala lambs Þórðar bónda Snorrasonar á Blikastöðum í næstliðnum sauðarjettum; en auk þess að eigandi þess lambs, sem fjekk það strax sjer afhent, sem hann eignaði sjer það þar, er einn til vitnis, er alt söluáform þess þverneitað sífelt af Guðmundi, og af engum af hann sannað, en að hann hafði hönd á því lambi undir eins og annað seldi, má vel, eins og hann fyrir ber, afsaka með miður saknæmu misgripi, bæði vegna þess að mörk Þórðar og Ólafs á Þverárkoti voru að nokkru sárísk, og þess, að Guðmundur vitnast þá, að hafa verið býsna drukinn, og því heldur mátt taka skakt til lamba.

2° Kristjáni Björnssyni eru eignuð óskil a) á einni á með honum sendri frá Jóni presti Magnússyni í Hvammi til Þórarins í Árbæ, b) eptir lausu rykti, að með honum sent lamb frá Hreðavatni að Ferjukoti í Mýrasýslu, hafi að óskilum farið, c) klútur og tvær brauðkökur með honum sendar upp í Borgarfjörð frá vinnukonu í Árbæ, eins og d) hafi hann ei skil staðið á verði bókar, Gamans og Alvöru, sem Þórarinn bókbindari sendi með honum í sömu fjárkaupaferð, en þar Þórarinn leyfði honum bókina að selja, burtfellur öll óheimildarákæra gegn Kristjáni fyrir hana, hvar á mót Þórarinn á sinn aðgang að honum fyrir verð hennar, sem skuld. Ákæran a) burtfellur og, þar hvergi sannast, að hann hafi selt eða ætlað að selja þá með honum sendu á til Þórarins, því hann lýsti hennar sendingu með sjer til hans skömmu eptir við aðra, gerði honum og boð með Philippusi Pálssyni um, að hann ætti hjá sjer kind, og afhenti þá sömu með honum sendu, undir eins og hennar var frá Þórarni vitjað. Að hann ei gerði sjer ferð strax um hávetur með hana inn til hans, verður ei álitíð ófrómleika merki, eða neitt skyldurof, en auk þessa vel afsakanlegt með því, að hann eins og hann segir, fódra vildi hana fyrir hann, og fala síðan á leigu. Ákæran b) burtfellur og, sem fyrirborin laust og með engum líkum, eða ákæru hlutaðeigenda í annari sýslu styrkt, heldur óáreiðanlegt rykti, um hvert hjer ei bar neitt mál að höfða, þar aðrar markverðari sakargiptir fengust ei fullsannaðar. Eins viðkemur ákæran c) um klútsins og brauðkakanna óskil privat ákærum, og skuldaskiptum Kristjáns og vinnukonu þeirrar í Árbæ, er þetta sendi, þar bæði telja til skuldar hvert hjá öðru, og þjófnaður þessara hluta ei er á Kristján sannaður, enda virðast þessir póstar sameiginlega heyra til reglulegrar sættaleitunar, áður en leggjast megi til laga og rjettar.

Bjarni Bjarnason á Miðdal var öndverðlega þessa máls settur rjettvísinnar vegna svaramaður þess ákærða Kristjáns

Björnssonar, tókst þetta umboð á hendur, og mætti við haldin þing, en þótt án þess, að nein vörn af honum Kristján vegna finnist framfærð til þess 13. febr. þ. á., þá honum hafði þó áður af rjettinum verið við rjettarlok daginn fyrir, skipað með öðrum svaramönnum og stefndum að mæta á Esjubergsþingi, hvar Bjarni samt þá lét sig frá vitnaleiðslunni vanta, svo annan svaramann varð að setja Kristjáni, en dómariinn sendi þá beint til hins, og tilhjelt honum alvarlega málsvörninni að framfylgja, en í staðinn fyrir þá að hlýða og fylla sína talsmannsskyldu, sem var að vera viðstaddur sjerhvert þinghald í málinu, og mæta eptir rjettarins útprykkilegri skipun eins á Esjubergs og öðrum þingum, sendi hann rjettinum afsvar, dagsett 13. febr. 1821 málsvörninni að gegna, þar ei stefndur væri nema til Lágafells, og sig enn vantaði umbeðna útskrift af vitnaleiðslu um Kristján, hverjar viðbárur eru öldungis ómerkar að álíta, þar dómaraans skipun fyrir rjetti þann 12. til hans, að mæta á Esjubergi, var honum fullgild stefna, sem öðrum þar um, og hvað útskrift vitnaleiðslunnar áhrærði, var hún honum heitin á því þingi, enda hæfði ekki neina að útgefa, fyr en við hennar lok, því síður sem ekkert málssóknarskjal var af sækjanda framlagt, fyr en þ. 15. s. m., þá allrar vitnaleiðslunnar fyrst var þört, og frests til hennar yfirskoðunar og andsvars sóknaraans ákærum. Bjarni Bjarnason hefur því bæði reynst ónýtur, og virðist ei talsmenskuskyldu sinni fyrir Kristján að hafa fullnægt, nje hlýðninnar við rjettinn, og því rjettilega vera af dómaranum sektaður. Finnur landsyfirrjetturinn nú óþarfa hjer til greina að taka undirdómarans mótnæli, að ansa hjer Bjarna, þó appelli lýst hafi um bæturnar, sökum þess að málinu ekki sje í þeirra tilliti af amtinu appellerað, en að ákæra Bjarna um þær sje privat til hverrar, 1° dómariinn af honum óstefndur sje, og 2° appell ei megi leyfast eptir tilsk. frá 11. júlí 1800 § 10 vegna 2 rbda einna, því eptir tilsk. frá 3. júní 1796 § 35, ber yfirdómstólum að

meta, og eptir málavöxtum sekta eða staðfesta breytni undir-
dómara, og svaramanna í sakamálum stefnulaust, í hverju
skyni fyrirfallið til landsyfrrjettarins mun og Bjarna birt
vera, að hann við því búist og fram komi með lögvarnir.

Eptir framantöldum ástæðum ber því þann í málinu gengna
undirrjettardóm í öllu tilliti að staðfesta, en sóknara þess
fyrir landsyfrrjettinum að ákvarða 8, og verjanda 6 rbdl.
silfurs í laun. Og virðist mál þetta löglega rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur á óraskaður að standa. Sóknara
málsins fyrir landsyfrrjettinum bera 8, en verjanda 6 rbdl.
silfurs af justitskassanum, mót endurgjaldi af Guðmundi
Jónssyni og Kristjáni Björnssyni, innan 8 vikna frá lög-
legri auglýsingu þessa dóms, eða með lögskipaðri niður-
jöfnun á amtið, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

Dómur

2. í þjófnaðarmáli Einars Bjarnasonar, Þóris Pálssonar og
Halldórs Ketilssonar vinnumanna á Suðureyri í Barðastrand-
arsýslu.

Heimilisþjófarnir Einar Bjarnason, Þórir Pálsson og Hall-
dór Ketilsson, fulltíða og sæmlega uppfærddir vinnu-
drengir á Suðureyri í Barðastrandarsýslu, eru ákærðir og
dæmdir við undirrjett setts sýslumanns, Guðbrands Jóns-
sonar, þ. 27. mars 1820, fyrir optsinnis framinn þjófnað þar
á bæ, frá húsbónda sínum úr skemmu, buri og baðstofuhúsi
hans á ýmislegum mat, 119 pörum púlssokka, 3 peysum og
2 pundum af tóbaki, hvar til þeir þó hvorki brutu nein hús,
eða sig inn í þau um nótt eða svefntíma, hvar menn höfðu
aðsetur, heldur sem kunnugir heimilismenn, luku skemmumni
ílla læstri með hespuðum hlera að innan, upp með hand-
leggi, er þeir um vindauga á þilinu smeygðu inn, og ýttu

svo frá; í baðstofuhúsinu stóð lykillinn í skránni, en að búrinu ljet Einar Bjarnason smíða líkan lykil búryklinum, sem hann þekti, og gekk svo opt í það stelandi með lagsmanni sínum Þórir Pálssyni á vixl, þó fór þessi og sjer í lagi með vinnumanni Halldóri Ketilssyni í búið með Einars þjófalykli, hverjum hann náði. Auk þessa fór Þórir einn með þjófalykli, sem hann sjálfur smíðaði, í læsta skemmu Björns Björnssonar í Krossadal, hvar hann hafði áður verið, og var því gagnkunnugur, gekk því þar um svefntíma inn í ólokaðan bæinn og stakk upp skáp, í hverjum hann vissi lykil geymdan að peningakistu Bjarnar, til að ná þessum, og komast með í kistu hans í skemmunn, úr hverri hann síðan stal 19 specium, 4 krónum, 3 túmörkum og 4 ríxortum. Halldór Ketilsson virðist samt hinum minna sekur, þó hann tvisvar einsamall og tvisvar með Þóri færi með þjófalykli Einars í Suðureyrarbúr, og stæli þar nokkrum matvælum.

Þó heimilisþjófa stuldur að því leyti sje öðrum saknæmari, sem þeir reynast meiri trygðrofar gegn lagaskyldu ærlegra hjúa við húsbændur, sem trúá þeim fyrir friðhelgi eignasinna, og verði að því leyti háskalegri sem flestir fyrir þeim miður varið og varðveitt af eigum húsbænda, sem ekki ætla þeim skammarleg drottinssvik, líka vegna þess, að þessir grannkunnugir eru öllu ásigkomulagi húsa, eigna, háttalags á hverjum bæ, og óhultasts máta og tíma, til að fremja þar þjófnad, fær samt ei innbrots stórsaknæma straff náð í þessu tilfelli til þessara skálka, þar þeir eptir fyrsögðu, og sem heimilisþjófar, ei vitnast þvílíkt, eptir því sem lög þar til kretja, framið hafa, heldur virðist hið harðasta fyrir einfaldan þjófnad í fyrsta sinni lögskipað straff, (þar enginn þessara er áður dæmdur), að hæfa þeim Einari og Þórir, nefnilega, eptir kongsbrjefi frá 25. júlí 1808 § 7, staðfestu með kongsbrjefi frá 3. maí 1816 § 5, 30 vandarhögg hverjum þessara, en Halldóri Ketilssyni 20; þar hjá ber hverjum þessara að gjalda

ígjöld þess af sjerhverjum stolna, sem ei er aptur skilað eptir löglegri virðingu; Þórir því einum peningastuldarins en öllum þremur sameiginlega að standa allan af málsókninni gegn þeim leiðandi löglegan kostnað, hvar á meðal svaramanna kaup eptir undirrjettarins dómi, og til sóknara fyrir landsyfirrjettinum 8, en verjanda málsins þar, 6 rbdl. silfurs.

Eptir málavöxtum finst ei sektandi dráttur eða meðferð málsins uns það kom fyrir landsyfirrjettinn, hvar því nú er löglega framfylgt.

Því dæmist rjett að vera:

Einar Bjarnason og Þórir Pálsson eiga hver fyrir sig að hýðast 30, en Halldór Ketilsson með 20 vandarhöggum, og hver þessara þriggja að borga ígjöld þess, sem hver þeirra stal og ei er aptur skilað, eptir löglegri virðingu til húsbónda þeirra á Suðureyri. Sömu leiðis eiga þeir allir sameiginlega að standa allan af þessari málsókn löglega leiðandi og dæmdan kostnað, þar á meðal 8 rbdl. s. til sóknara þessa máls fyrir landsyfirrjettinum, en 6 rbdl. s. til þess verjanda þar, hverjir 14 rbdl. s. útleggist þessum af justitskassanum, mót endurgjaldi af eignum þeirra seku, eður með lögskipaðri niðurjöfnun á amtið.

Dóminum eptir yfirvaldsins ráðstöfun fullnustu að veita, og ídæmd útlát innan 8 vikna frá auglýsingu hans hlutaðeigendum að lúka. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

VI.

Anno 1821 þann 6. ágúst var landsyfirrjettarins session í hverri var uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í þrætumáli um Þeistarreykjárnámur í Þingeyjarsýslu, milli Skúla prests Tómassonar og þess konunglega rentukammers.

Við mál þetta er athugandi, að við sókn þess og meðferð

4 hjeraði, finst það aldrei vera til sætta lagt. Þó er það vafalaust þess eðlis, að það fyr átti til sættaprófs að koma, en lögsókn þar um var leyfð, því eptir § 1 tilskipunar frá 20. jan. 1797, bar ekki að taka það undir rjettaraðgjörðir án sönnunar um undangengna sættaleitun, því hvorki er þetta saka, nje annað justitsmál, sem eptir hennar § 14 sje undanskilið sættaprófi, ekki heldur höfðað, — þó um borgaralegan rjett og eigna að eður ískyldu einungis sje, — að skipun neins stjórnarráðs eður yfirvalds, og ekki í rjettvísinnar nafni, heldur um rjett kirkjueignar til, aðra útilokandi, arðs af brennisteinsnámu í hennar landi, á Þeistarreykjarlóð, mót kröfu forpaktara Húsavíkur brennisteinsverks, eptir hefðaðri ískyldu, að mega grafa eða grafa láta þar brennistein ókeypis, þessvegna um borgaralegan rjett manna til jarðarískyldu eður ágóða, og er málið því svo privatmál, sem nokkurt vera kann, þó kirkja öðrumegin sje málspartur, en hið konunglega rentukammer hinsvegar, látið halda svörum uppi til verndar þeim rjetti, sem leigusamningar þess við tvo kaupmenn, um notkun brennisteinsverksins á Húsavík, »með sömu námum, sem þar til hafa að undanfögnu verið brúkaðar«, á meðan hvorki rentukammerið þessa verks vegna, nje hið konunglega kanselli, eða stiptsyfirvöldin, Múlakirkju vegna, skipuðu Skúla presti Tómassyni, eða öðrum þessara eigna vegna, nokkurt mál að höfða heldur aðeins hið fyrsta lagði Múlastaðar beneficiario í sjálfvald að öðlast dómstólanna atkvæði hjer um, en lögsókn viðkom þessu stjórnarráði ei heldur um rjett kirkna að fyrirskipa, og hvar yfirvalda skipun engin er fyrir um málssókn, ber þeim, er tala kirkna eða opinberra stiptana málum, enginn undantekningarjettur frá það hlýðnast sættalögunum, og boði tilskipunar frá 20. jan. 1797 § 1 og 10. En þó prestar átelja megí ásælni við kirkna eignir, eru þeir sem beneficiarii og sjálfur hlutaðeigandi, einberir málspartar í þeirrá tilliti; ekkert yfirvald sem málssókn rjettvísinnar vegna, beri að fyrirskipa, eða til

eða til hverra § 14 nýnefndrar tilskipunar nái. Þeir mega að sönnu höfða þvílík mál, en einungis eptir fyrirskipuðu lagaformi, sem í þeim verður vafalaust, að byrja eigi með sættatilaun, eins um opinberra stiptana eignarrjett, samkvæmtnefndrar tilskipunar § 10, og kanselliúrskurði frá 9. apríl 1796. Hjer var Skúli prestur sjálfur hlutaðeigandi málspartur, þessvegna ekkert yfirvald, sem fyrirskipaði, nje mátti fyrirskipa neina málssókn hjer um í rjettvísinnar nafni; ekkert yfirvald, sýna gjörðir málsins heldur, að hafi honum þessa málssókn skipað, þó enginn heldur meinaði honum að deila um sinn og kirkjunnar rjett. En þegar hann tók sjer fyrir, að höfða mál mót kongi eða rentukammeri, um arð af, eða ískyldu í fasteign, bar honum vafalaust áður að reyna sætt við þá, er tala vildu, eða áttu þess á leigu ljenta brennisteinsverks máli (sic.).

Þó nú frávísan málsins, þessa verulega málssóknarbrests vegna, auki málalengingu, er samt ekki í dómstólanna valdi, að veita undantekning frá laganna útþrykkilega boði í fyrtjeðrar tilskipunar § 1, eða þeim leyft þvílíkt mál að dæma mót hennar forboði, [fyr en hennar § 1 og 10 er með sannaðri fyrirskipaðri sættatilaun hlýðni sýnd. Að málið, sem vonlegt var, ogsvo var af öllum viðkomendum metið privat mál, vottar 1² umsókt og Skúla presti veitt frí málssókn og svaraður, hvers ei þurfti, ef málið var public, eða af honum rjettilega höfðað að yfirvaldsboði, 2° konungl. uppreisn honum í ár veitt til að stefna undirrjettarins úrelta dómi fyrir landsyfirrjettinn, sem ei þurfti í justitsmáli eptir plakati frá 25. janúar 1816, því í þeim málum einum útrenna ekki fatalia appellationis, sem í privatmálum. Þó hefur svaramaður prestsins ekki í tíma notað þessa veittu uppreisn samkvæmt plac. frá 2. júní 1819 § 2, hvað þó ekki er af verjanda þessa privatmáls átalið. Fyrtaldra röksemda vegna ber nú þá í hjeraði framförnu málssókn, og fallinn dóm um Þeistareykjanámur sem ógild að álíta, en málinu að frávísa til fullnustugjörðar tilskipunar frá 20. jan. 1797 §, 1 og

10 um sættatilraun í því, áður en það megi undir dóm leggja. Þetta þó án kostnaðar hlutaðeigendum, bæði sökum veittrar frí málssóknar í því, og hins, að eðli málsins kann virst hafa viðkomendum vafasamt.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsrjettarins dómur í þessu máli genginn á ógildur að vera; en því frávíssast landsyfirrjettinum til fullnustu-gjörðar sættalögunum, áður en það megi undir dóm leggja. Málskostnaði öllum í því er fráfallið.

M. Stephensen.

VII.

Anno 1821, þann 3. septbr. var landsyfirrjettarins session í hverri uppsagður var eptirfylgjandi

dómur

í skuldakröfumálinu, höndlunarhúsið H. P. Clausen & Olsen c. kaupmanni Jóni Kolbeinssyni í Stykkishólmi.

Kaupverzlunarfjelagið H. P. Clausen og Olsen hefur látið lögsækja kaupmann Jón Kolbeinsson í Stykkishólmi um 536 rdla 85 sk. skuld, sem sækjandi málsins, vegna Clausens og Olsens, Sigurður Guðlaugsson, eptir framlögðum krambúðar-reikningum frá Ólafsvík og Grundarfirði frá 1811 til ágúst-loka 1819, telur þann innstefnda kaupmann Jón Kolbeinsson um skuldugan hinum, þar sættum varð ei á málið komið. Þessari lögsókn mótmælti strax sá innstefndi fyrir undir- og landsyfirrjetti,

1° Vegna rangskrifaðs og útskafins datums á stefnunni, þar undirritað hefði verið, og dagsett 23. oktbr. 1820, en þó stefnt til 13. október, en síðan af Sigurði Guðlaugs-syni ranglega útdregið október, og september yfirritaður, en 13. október sem stefnudagur útskafinn úr 16. oktbr. áður.

2° Vegna ómerkra signeta, sem stefnuvottar brúkað hafa,

nefnil. tinhnapp á lakk-klessu settan, en á annari spilpening.

5° Að appellantinn var ei stefndur til að líða dóm í hjerði.

4° Vegna þess að Sigurður Guðlaugsson hafi enga heimild haft til að hefja þar þvífka lögsókn, eða myndugleika þar til veittan af viðkomandi yfirvaldi, hvers vegna appellantsins svaramaður fyrir landsyfirrættinum, sýslumaður Finsen, hefur krafist þessa yfirrættar dóm til ógildis 2 úrskurðum í málinu, feldum þ. 13. og 14, oktbr. 1820 af undirdómaranum stríðscancellisekretera, sýslumanni Bonnesen, með hverjum fjurtjæðum mótmælum appellantsins er hrundið, en úrskurðað, að málið eigi framgang að fá, þar hjá krefur hann undirdómarann feldan til málskostnaðarútláta.

Í tilliti til fyrsta pósts mótmælanna, finnur landsyfirrætturinn, að appellantinn hefur eptir stefnunni mætt, játað sig fyrirfallið fengið hafa, og eigi átalíð frestinn með henni gefinn, en að misgáningur í fyrstu með hennar dagsetningu, er eintómt pennafeil. Til annars, að signet stefnuvotta eiga helst að sanna stefnur birtar að vera. Þetta viðurkennir appellantinn skeð, því verður stefnunni til undirrættarins fyrir þann brest ei hrundið, að ei voru regluleg eigin signet stefnuvotta við hönd, eða undirsett, þó þetta ætíð beri að vera, og að engir aðrir takist til stefnuvotta, en þeir, sem víst eigið signet hafi til reiðu, til sönnunar þeirra útrættum í svo áfíðandi kalli, eptir skýlausum lagaboðum. Til þriðja, að appellantinn í stefnunni ei var stefndur til að líða dóm, mátti vel gjöra allan genginn dóm í málinu ógildan, hefði hann ei sjálfur játað, við þessi mótmæli, dagsett þann fyrsta þingdag, og þá fyrir rjett framlögð undir litra F. (nr. 3), að hann stefndur væri með þeirri mótmæltu stefnu, til að dæmast til útbetalings þeirrar ríxdalasummu, sem hún nefnir, hverja peninga reikningategund hann segir framar ólögmæta, en þar sætta-

nefndarvitnisburðurinn ber með sjer, að appellantinn þangað var kallaður til sætta um 536 rdl. 85 sk. skuld, verður þessu eigi heldur gaumur gefandi. Auk þessa hefur appellantinn ekki fyrir undirrjettinum í tíma, hreyft mótmælum gegn dómi, þeirrar orsakar vegna, að hann eigi væri stefndur til að líða dóm, og sjálfur loks lagt málefni þetta undir dóm. Við fjórða póst er það athugavert, að þó N. L. 1—9—8 og einkum 10, rjettilegast sjeu svo skildir, að engum, sem ei er talsmaður mála, leyfist án yfirvaldsskipunar, eða þar til gefins myndugleika, í rjett fyrir aðra að ganga, en N. L. 1—9—14 tiltekur, hvað og tilskip. frá 19. ágúst 1735 í § 14 og 15 berlega sýna, eins og kongsbr. frá 31. oktbr. 1732 og plak. 13. ág. 1753, samt eru þessar seinni lagasetningar ei gefnar hingað á land, svo að efi sá, sem N. L. 1—9—15 virðist vekja, hvort yfirvaldsskipunar við þurfi, til málssóknar fyrir aðra, hvar einhver sjálfur fær sjer svaramann útvegað, sje hjer með þeim eyddur. Í þessu máli, fær þetta því síður komið appellantinum að haldi, sem hann sjálfur hefur í málinu, án yfirvaldsmyndugleika, látið Pál Benediktsson mæta sín vegna og tala máli sínu.

Fyrir landsyfirrjettinum hefur appellantinn bætt þeim mótmælum gegn undirrjettardóminum við, að hann ei sje uppsagður á hans varnarþingi, heldur fjarlægð í dómarans heimahúsum, sem í þessu privatmáli hefði verið til greina takandi, og til ámælis, ef dómurinn ei hefði verið honum, af löglegum stefnuvottum birtur, innan háls mánaðar frá hans uppsögn.

Landsyfirrjetturinn finnur því ekki, fyrtdra mótmæla vegna, orsök til að frávísa málinu.

Við málið sjálft er þá athugandi, að þó reikningar þeir, sem málið afrís, ei sjeu appellantinum í lögskipaðan tíma afhentir, nje heldur af honum í öllu viðurkendir, hefur hann þó játað sig hafa þá loksins meðtekið, dagsetta 9. febr. 1815 til þess tíma, og síðan til 16. ágúst 1817 og 15. sept. 1818

(sjá bls. 117), en yfir höfuð að hafa meðtekið, hvað þeir upp á hljóða, sjer afhent að vöxtum, vigt eða mælir, en þar á móti ekki viljað viðkannast þá honum settu þrísu á þessu, eður samning um það setta verð á hans til betalings afhentu vörum; eins vænist hann, að sjer hafi heitið verið 10 procto sem kaupmanni, af vörum, sem hann keypti eða afhenti Clausen & Olsen, sem þokkabót í stórkaupum, og sanngjörn ávinningshugnun fyrir hann sem kaupmann, sem lifa átti af ábata þeim, honum auðnast mætti við varanna fyrri útsöluprísu aptur. Þennan framburð, um þvílíkan samning við Clausen & Olsen, hefur hann að sönnu gjört líklegan, með þeim af mótparti hans framlagða reikningi undir litra K (Process bls. 74—75) til 7. septbr. 1812, til hverrar tíðar reikningur sá sýnir appellanttinn skuldlausan verið hafa til Ólafsvíkur, eða Clausens og Olsens höndlunar, og að honum eru þá gottgjörðir 10 pcto af keyptum og afhentum vörum, líka styrkir sama Clausens og Olsens brjef 1815 hjer litr. X, í hjeradsprocessinum, samt er þvílíkur samningur partanna hvergi sannaður fullgjörður, sem framvegis skuldbindandi eða vera til, ei heldur nein vissu um vöruþrísu appellanttinum heitna, öðruvísi en reikningarnir með sjer bera, þar sem engin á tilskip. frá 13. júní 1787, kap. 2 § 17—18 lögskipuð kontrabók er framlögð, eða sjest að vera til, eða viðurkenning viðkomenda, um þessara skuldaskipta sannindi, og enginn jöfnuður ákominn þeirra á milli um útásetningar þær, sem appellantsins brjef til faktor Schiøtts, dags. 16. ág. 1817 (sjá litr Q] bls. 90), kveðst þá hafa þegar þessa reikningum, eins hvað appellantsins kontrakröfur, eða önnur mótmæli reikninganna áhrærir, hvert kærúmal aldrei er að hans leyti til sætta lagt nje uppá stefnt; þessvegna virðist hans kontrareikningum jafnlítið gildi að bera, og sækjandans kröfu í hjeradi, þegar aðgætist, 1° að báðar eru öldungis illiquidæ, eður líttmerkar, óljósar og ósannaðar á þann hátt, sem lögin fyrirskipa, nefnilega N. L. 5—13—47, 51, hverra

boðorð tilskipun frá 13. júní 1787, 2. kap. § 18 býður, að hjer gilda skuli um kaupmannakröfur, en enginn frekari forrjettur bera þeim; hennar § 17 og 18 krefja þar hjá fortaks- laust kontrabækur til sönnunar kaupstaðaskulda, þá þræta af- rís, og samburð við kaupmannabækur af yfirvaldinu, því ann- ars eru sækjanda tortryggilegu reikningar, eins tortryggileg, og lítt merk vitni í eigin sök, og til eigin ágóða; sama fyr- irskipar N. L. 5—13—49 og, að árlega sje skýlaus afreikn- ingur við kaupmann gjör, en býður að þeirra verzlunarkröf- ur ella skuli dáðlausar vera, og 5—13—50, að aðrar frekari röksemdir sanni kaupmannakröfur til bænda en kaupmanna- bækur einar; leiðir því hjer af, að merkari röksemdir, en þessa lausu og mótmæltu, úreltu reikninga, kontrabókarlaust, þarf, til að skylda appellanttinn til fullnægjugjörðar stefnand- ans kröfu, um 536 rdl. 85 sk. eptir hans ógildu reikningum, hverjum hann sem skökkum og úreltum mótmælir, þeirra sam- burður er ei heldur vitnislaust gildan, þó sýslumaður einn þá sanni, að álíta, eða sem gilt notarial vitni, og ekki er hann gjör í viðurvist appellantsins, eða fyrir rjetti. Í sjálfu sjer er og dómár- ans önnun, að bækurnar sjeu fundnar lögum samkvæmar lítt merkt, fyrst reikningar þessir og þar ljóslega votta, að engin umskript hinna frá D. courant til rbdala n. v. er í þeim gjörð samkvæmt boði tilskip. frá 20. mars 1815 § 8, 11.

2° Yfirlíti nú landsyfjrrjetturinn, hver skuld appellantsins eptir sannsýni verða mætti, rísandi út af þessum reikningum, þó þeir væri að lögum svo á sig komnir, að sem áreiðanlegir metast mættu, hverju appellanttinn þó freklega mótmælir, verður skuld þessa manns til útgöngu september 1815, sem telst 542 rbd. 44 sk.

umskrifað til rbk. n. v. 90 — 39¹/₃ sk.

til sama árs útgöngu hefur hann úttekið

fyrir 304 — 92 —

en 1816—18 vörur fyrir 54 — 41 —

alls fyrir 449 rbd. 76¹/₃ sk.

Þar á mót innlagt vörur frá 13. mars 1816 til 11. maí 1819
fyrir 364 rbd. 88 sk.

Yrði þá skuldin 84 rbd. 84¹/₃ sk.

Og ef honum gottgjörast, honum til skaða
öflítið reiknaðir á innlögðum vörum í
maí 1815

16¹/₃ —

hvar uppi honum virðast sannsýnilega bera
10 procto af útteknum og innlögðum vör-
um frá septemberlokum 1815 til 11. maí

1819, eður af 814 rbd. 68¹/₃ sk. 81 — 45 —

og það eptirstandandi þá verða. 3 rbd. 23 sk.

En þar hann öldungis mótmælt hefur 683 rbd. 88 Dct. skuld
upp á hann skrifaðri til loka 1812, eður 113 rbd. 94²/₃ sk.,
nema allir hans kontrareikningar yrðu gildir metnir, hverju
mótpartur hans hefur að öllu leyti neitað, eins og hann sjálf-
ur ýmislegu í hans reikningi, af öðrum útteknu, og bæði
fyrir sækjandans og appellantsins kröfu, vantar lögmæt skil-
riki, virðist rjettast að láta beggja kröfur eptir málavöxtum
falla í faðma, og nú að frífinna sjerhvern partanna fyrir hins
rjettarkröfum í þessu máli, og að þessvegna allur þess kostn-
aður niðurfalli.

Þar á mót ber eptir kröfu appellantsins svaramanns, sýslu-
manns Finsens, þau af undirdómaranum, í skjali til lands-
yfirrjettarins dagsettu 14. júní 1821, en hjer auðkendu litra I,
appellantinum völdu ótilhlýðilegu atyrði, hver hann hefur sókt
tækifæri til að gjöra framar meiðandi þennan með þessu skjali
og hinum sem dómara öldungis óviðkomandi, ógildu fylgi-
skjali (c að litra I), nú ómerk og dáðlaus að dæma, svo að
þau aldrei komi appellantinum til nokkurs vansa eða van-
ryktis framvegis, en undirdómarann fyrir því líka ósvinnu, að
sekta um 2 rbd. silfurs til fátækra í Seltjarnarneshreppi.

Því dæmist rjett að vera:

Málspartarnir eiga hvor fyrir annars ákærum í þessu

skuldamáli frtir að vera. Þess kostnaði öllum er fráfallið. Ótilhlýðileg atyrði, sem stríðscancellisekreteri, sýslumaður Bonnesen valið hefur kaupmanni Jóni Kolbeinssyni, í dómsvarnarskjali til landsyfirrjettarins, eiga ómerk og dáðlaus að vera, og ekki koma kaupmanni Jóni Kolbeinssyni til nokkurs vansa eða vanryktis framar, en nefndum sýslumanni ber fyrir ósvinnu sína, með þeim í frammi hafða, að bæta 2 rbd. silfurs til fátækra í Seltjarnarneshreppi, innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýsingu. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

VIII=IX.

Anno 1821. þann 29. oktbr. var landsyfirrjettarins session í hverri voru uppsagðir eptirfylgjandi

dómar

1° Dómur í þjófnaðarmáli Jóns Guðmundssonar í Skagafirði.

Með hjeraðsdómi gengnum í Skagafirði þann 6. septbr. 1819, er Jón Guðmundsson, þá 19 vetra og konfirmeraður, dæmdur til tvennra 27 vandarhagga refsingar, fyrir þjófnað á tveimur lömbum. Aptur er hann nú ákærður og dæmdur í öðru sinni, þann 20. ágúst 1821, fyrir margvíslega framinn þjófnað um veturinn 1820 og 1821, einkanlega frá Guðmundi bónda Guðbrandssyni á Læk í Viðvíkursveit, á mörgu óætu til ærnra verðaura, hvað þó alt er eigandanum aptur skilað, nema kvennreiði, 13 merkur ullar og buxnahappar. Það fyrsta af þessu verðlagði eigandinn á 2 speciur, ullina á 13 fiska, hnappana á 2 rb.mörk, og hefur sá sekaði því í engu móti mælt, og við allan þjófnaðinn kannast. Sömu leiðis stal hann hatti frá Jóni á Miklabæ, bandreipum á Hofdölum og vesti á Kúlu, allt þó þessum apturfengið. Óknytta vegna hefur hann verið vistarlaus á rjåtli norðan og sunnanlands, en þó án þess nokkur neyð ræki hann til þess, stolið svo víða,

og stórkostlega óætum munum frá ýmsum, og hvorki sann-
að sig að hafa borið sig fram við neinn um bjargarskort,
nje um vist, þó hann þetta síðara, ómerkur í öllu fundinn
til munns og handa, nú tyrirberi. Mestu af því marga á Læk
tekna, hefur hann stolið úr læstri skemmu og læstum kist-
um þar, en hvort heldur hann til þess hefur brotið skemm-
una upp, eða, sem hann fyrirber, smogið inn um gátt henn-
ar, er ei víst, þar gáttin var ei af rjettinum skoðuð, enda
má það á sama standa, bæði þar eigandi skemmunnar játar
læsingu hennar slæma verið hafa, og eins aðra kistuna lítt
læsta, og skemman þar hjá ekkert íbúðarhús manna var,
heldur útihús, úr hverri þjófnadur, þó hún betur læst verið
hefði, ekki varðar innbrotsstraffi, heldur ber nú þenn-
an Jóns Guðmundssonar í öðru sinni framinn, og til dóms-
ákærðan þjófnad, að sekta, samkvæmt undirrjettarins dómi,
hvers straff má virðast honum því sanngjarnara valið, sem
óráðvendni hans, um vitund til munns og handa, og marg-
víslegur þjófnadur ræður til herðingu straffsins, nokkuð fram-
yfir hið minsta, fyrir þjófnad í öðru sinni, eptir tilskip. frá
20. febr. 1789 § 2, en þó ekki til stórkostlegri sökum ung-
dóms hans, og þess, að hans fyrri tveggja lamba þjófnadur,
ei má eiginlega álitast sem sauðapjófnadur, eða sem saka-
næmari grein öðrum af einföldum þjófnadi, og enda sá vera
fyrri fullsektaður. Þar hjá ber þeim ákærða að gjalda Guð-
mundi bónda á Læk ígjöld þess stolna, sem ei er aptur skil-
að, eptir hans útvegaðri virðingu, og að standa allan af
málssókninni löglega leiddan kostnað, til beggja rjetta, þar
á meðal til sóknara málsins fyrir landsyfirrjettinum 6 rbd.,
en til síns svaramanns, sem þar undir eins flutti annað saka-
mál, 4 rbd. s., sem útgreiðist þeim af justitskassanum mót-
endurgjaldi af eigum þess seka, eða með lögskipaðri niður-
jöfnun, ef efni hans til skorta. Mál þetta finst löglega rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Hjeraðsdómur í þessu máli genginn á óraskaður að standa. Til sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum gjaldist af justitskassanum 6 rbd., en þess sekaða svaramanni, [sem undireins flutti hjer annað sakamál, 4 rbd. silfurs, mót endurgjaldi af eigum sakamannsins, eður ef þær til skorta, með lögskipaðri niðurjöfnun á amtið. Dóminum ber, af ráðstöfun yfirvaldsins, með löglegum hraða fullnustu að veita.

M. Stephensen.

2° Dómur í justitsmáli úr Skagafirði, mót Ívari Ívarssyni um lítilfjörlegan þjófnað eða þjófnaðarmeðvitund.

Ívar Ívarsson 22 ára gamall, hefur fyrir höldnum prófrjetti, þann 24. apríl og aptur fyrir aukarjetti að Viðvík þann 4. ágúst þ. á., játað sig 16 vetra gamlan tekið hafa, og verið í samfylgd með Guðmundi nokkrum Brandssyni í Húnavatnssýslu, til að taka koparbolta hjerum 1 @ að vigt og skipsnagla úr járnri, frá hreppstjóra Vorm Beck á Geitaskarði; þennan bolta tjáir hann Guðmund að sönnu eiginlega hafa komið upp með að taka, en sig þó hafa slegist í fylgd með honum, og enn framar, að Guðmundur hafi boltann brotið í sundur, beðið sig geyma brotin og færa Birni á Holtastöðum, en þessi hafi gefið sjer lítið eitt af mat í betaling þar fyrir, líka játar hann Guðmund hafa gefið sjer af boltanum og loku hans í axlabandahringjur; seinna frambar hann að sönnu, að hann ekki eiginlega hafi boltanum stolið, heldur Guðmundur, og ei vitað fyrri, en að nokkurra daga fresti, að boltinn var ófrjáls, hvað þó ei kemst heim við fyrstu játningu hans, að Guðmundur hafi komið upp með að stela boltanum, en Ívar slegist í fylgd með honum, og þeir tekið hann; þessa játningu staðfesti Ívar þó síðan, með andsvari til fyrstu spurningar til hans þarum framsettr-

ar, fyrir aukarjetti þann 4. ágúst, en fór síðan í svörum til hinna spurninganna, að bera sjálfa töku boltans á Guðmund þanninn, og að ei hafi hann fyrri en að nokkurra daga fresti vitað af stuldi hans, hvað þó lítið bætt fær málstað hans, væri þeim tilslætti annars nokkur gaumur gefandi, þar hann undireins játar sig síðar hafa af honum þegið og lokuna í hringinn, tekið hann til geymslu og fært Birni á Holtastöðum, eptir það hann vissi boltann stolinn vera.

Til fullnaðarupplýsingar þessa máls, vantar að sönnu eiganda boltans, Vorns Becks, vitnisburð hjer um, og verðleggingu þess stolna, eins Björns á Holtastöðum játningu um meðtöku og betaling boltabrotanna, líka þessa bolta og stolna skipsnagla ítarlegri lýsingu, og loksins yfirheyrslu Guðmundar Brandssonar, alt frá Húnavatnssýslu. Samt sem áður, þó þetta til fullnaðarorðu krefjist í sakamálum, virðist fyrir það gagnlaust, og einungis til útdragssamrar málalengingar, nú að heimvísa málinu, því þó alt þetta kæmi fram, er þjófnadurinn allur auðsjáanlega af svo litlu verði, að ei má sæta meiru en 10 vandarhagga refsingu, og hvort Ívar álfzt sem aðal- eða meðþjófur Guðmundar að boltanum, eða meðvitari í hans stuldi, verður honum ei minni hegning fyrir þá hlutdeild hans nú ákvörðuð. Þar hjá ber Ívari að standa allan af þessari málssókn löglega leiddan kostnað, hvar á meðal til sóknarans fyrir landsyfirrjettinum sýslumanns Finsens, sem undireins varði hjer annað sakamál, 6 rbd., en til síns svaramanns 4 rbd. silfurs, hverjir 10 rbd. silfurs af justitskassanum fyrirfram greiðist, mót endurgjaldi af eigum þess seka, eða með lögskipaðri niðurjöfnun á amtið, ef hinar ei til hrökkva. Engin saknæm forsómun er fundin að öðru leyti við meðferð þessa máls.

Því dæmist rjett að vera:

Ívar Ívarsson á Pottagerði í Skagafirði á að sæta 10 vandarhagga refsingu, og standa allan af þessu máli lög-

lega leiddan kostnað til beggja rjetta. Sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum, sem undir eins varði hjer annað sakamál, bera 6 rbd., en svaramanni þess ákærða 4 rbd. fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi til þessa af þess seka eigum, ellegar skorti þær, með lögskipaðri niðurfjöfnun á amtið. Þessum landsyfirrjettarins dómi ber að ráðstöfun yfirvaldsins tafarlaust fullnustu að veita.

M. Stephensen.

XI.

Anno 1821, þann 10. nóvbr. var landsyfirrjettarins session í hverri var uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í justitsmáli úr Húnavatnssýslu, höfðuðu gegn Ísleifi Jóhannessyni, Jóni Rafnssyni, Jóhanni Jónssyni, Árna Jónssyni, Guðmundi Brandssyni, Sigurlaugu Jónasardóttur og Jóni Jónssyni með fleirum, um margbreyttan framinn þjófnad.

Áreiðanlega sögu þessa margbreytta og langa þjófnadarmáls, heldur undirrjettarins dómur, í því genginn þann 11. ágúst þ. á., með hverjum 9 af 11 ákærðum persónum, í rjettvísinnar nafni eru dæmdar til ýmislegs straffs, fyrir framin þjófnad, en tvær að öllu leyti fríkendar. Af þeim sekuðu 9, hafa tvær, nl. Jóhann nokkur Brynjólfsson og Helga Ólafsdóttir, tjáð sig ánægð með dóminn, en hinar 7 skotið honum til landsyfirrjettarins frekara dómsálits, nl. Ísleifur Jóhannesson, dæmdur til að kagstrýkjast, brennimerkjast á enni og að erfiða æfilangt í Kaupmannahafnar festingu, undir strangri vöktun; Jón Rafnsson til þriggja ára festingarerfiðis á sama stað; Jóhann Jónsson til að hýðast tvennum 27 vandarhöggum; Árni Jónsson og Guðmundur Brandsson, hvor um sig 20, en Sigurlaug Jónasardóttir og Jón Jónsson, hvort fyrir sig 10 vandarhöggum, og öll þessi ásamt þeim Jóhanni Brynjólfssyni og Helgu Ólafsdóttur, til að standa allan af þessu máli löglega leiddan kostnað, að því leyti hverju þeirra

eptir málavöxtum viðkemur, auk ígjalda þess stolna, sem er eigendunum heimt.

Þennan dóm, hefur skipaður sóknari þessa máls fyrir landsyfirrjettinum, uppástaðið að öllu leyti staðfestan, þó svo, að festingar erfiðistími Jóns Rafnssonar lengjast mætti um 6 mánuði, en svaramaður þeirra ákærðu, að málefni Ísleifs Jóhannessonar verði skotið til kongsúrskurðar, og að Jón Rafnsson hirtist aðeins með 20, Jóhann Jónsson með 35 en Árni Jónsson og Guðmundur Brandsson hvor með 10 vandarhöggum; loksins að Sigurlaug Jónasdóttir fríkennist öldungis fyrir rjettvísinnar ákærum, en Jón Jónsson fyrir hennar frekari ákærum í þessu máli. Við ítarlega yfirvegun þessa máls, finnur nú landsyfirrjetturinn, í tilliti til þeirra 7 sakfeldu persóna, sem hjeradsdóminum hafa skotið til þessa rjettar atkvæða:

1° Hvað áhrærir sakamanninn Ísleif Jóhannesson, að hann er:

a) Tvisvar áður dæmdur, fyrst þann 3. júní 1809, fyrir margvíslegan smáþjófnað, þó til talsverðrar summu, til að hýðast 21 vandarhöggi, og var hann þá 21 árs að aldri, en svo litla betrun hans verkaði þá þessi honum álagða hirting, að hann sama sumarið, litlu þar eptir, stal hesti frá Reykjavík og seldi austur í Árnessýslu, fyrir hvern stórþjófnað hann við Reykjavíkur býþingsrjett þann 20. maí 1813, og við þann kgl. yfircriminalrjett, þann 8. júní s. á., var dæmdur samkvæmt plak. frá 24. marz 1786 og tilsk. frá 20. febr. 1789, § 4, til húðstroku við kagann og erfiðis æfilangt í Kaupmannahafnar þrælavarðhaldi, hvert straff kglri hátign þó þóknaðist, allranáðugast, með kongsbrjefi frá 22. febr. 1814, að milda til 3ja ára tugthúserfiðis.

b) Engu að síður finst þessi sakamaður ekki að hafa tekið neinni lífernibetrun, hvorki við undanfarinna dóma bendingar og útstaðin ströff, nje tjáð sig verðugan síðan til þeginnar konunglegrar náðar, þar sem hann nú undir þessari

málssókn, er ákærður um, að hafa um haustið 1819 tekið sauð úr Geitaskarðsfje sem óskilakind þar, hvernar eiganda þau ei vissu, og ljest ætla að lýsa honum; að ásetningur hans var ei samt sá, vottar, að hann eins heimildarlaust lagði á hann sitt mark, við hvað rjettarbót Eiríks kongs, við Jónsbókar landsleigubálks 48. kap., leggur þjófssekt, eins og hans stuldur á honum og ásetningur, að halda honum sem sinni eign, varð þar við fullkominn og auglýstist enn betur við hans af vitnunum, Einari Jónssyni og Eyjólf Jónassyni fráskýrðu, áformuðu suðurferð með hann, strax eptir með öðrum sauðkindum til sölu, en þegar honum vildi sú óheppni til, að sauðurinn strauk frá honum, lýsti hann honum sem sinni eign, en ei annara, og í von um, að hann heimtist honum aptur, tók til láns annan sauð fyrir hann til suðurferðar, hjá barnsmóður sinni Sigurlaugu Jónasdóttur, hverri hann vísaði í þessa sauðarstað til þess strokna, stolna sauðar. Sá sauður komst síðan heim til síns rjetta eiganda Sigfúsar, sjálfur, og þekti Sigfús á hann markað Ísleifs mark, en sauðinn eins fyrir það rjetta eign sína. Þegar Ísleifur aptur að sunnan heim kominn spurði þau óttíndi, hitti hann uppá ýmisslags fyrirlætti, hverjum aldrei bar saman; vildi við hreppstjóra Worm Beck lengi fyrirbera, að einungis einn sauð hefði í fje hans tekið, en með vitnum rakst það aptur, og sannaðist, að hann hefði tekið þar 2, þar sem honum bar að meðtaka einungis einn; stundum að misgrip hefðu orðið á þessum eina meðtekna sauði, og mörkun hans, sem hann hugðist haldið hafa Becks eign; stundum að markað hefði hann í gáleysi; stundum til þess, að betur fengi honum svo lýst, sem öldungis var gagnstætt rjettri lýsingarreglu óskilakinda, eins og eigandi sauðarins fengi hann betur þekt undir Jóhannesar (sic) en sínu eigin marki, enda bar Jóhannes (sic) aldrei við að lýsa þeim sauði sem annara eign en sinni, eða óvissari, og bar eptir á að sjer böndin um ásettan þjófnað sinn framinn á þessum sauði, með því að

hræða út af Arnþóru tvisvar ósanna vitnisburði um afhendingu og meðtöku einungis eins sauðar hjá henni, og stýla þá fyrir hana, þog með bón sinni til Becks (sem frumprófið sýnir), að hann bera vildi, að Ísleifur hafi haldið sauðinn vera Becks eign, í því hann þó játaði fyrir Beck, að hann honum stolið hefði og markað sjer hann, eins fyrir Jóhannesi á Sneis, að hann hafi ætlað að eiga og halda til haga sauði þessum, líka með því að hann bað eigandann, Sigfús, síðar gott fyrir, að hann ljeti sinn vitnisburð, þá farið var að þinga í málinu, bera saman við Jóhannesar seinni, en ei við hans fyrri framburð, jafnframt ljet hann í ljósi við Guðrúnu Sigfúsdóttur, að Sigfús skyldi ei komast eptir þessum stuldi fyrir bölvuðum moðreyk.

Fyrir utan þjófnað á þessum sauði, hvern landsyfirrjetturinn álitur fullsannaðan, er með 2 órækum sjónarvottum, Davíð Erlendssyni og Svanbjörgu Sigurðardóttur fullsannað, að Ísleifur, ásamt Jóhanni Brynjólfssyni, stal einum fjórðungi af ullu á Gunnsteinsstöðum sumarið 1819, virtum á 1 rbd. 64 sk. n. v., hvað meðkenning og framburður hins meðseka Jóhanns, einnig styrkir, og sem Ísleifur sjálfur ei þrætir fyrir, en kveðst ei muna, því drukkin hafi þá verið; en þó drykkju-skapur ei afsaki illvirki þvílík, fær hann það enn síður, er sá, er eitthvert í ofdrykkju fremur, ei strax játar brot sitt algáður, aptur skilar þá því stolna, vill ofgjört hafa og bæta góðu fyrir, hvað hjer náði ei til Ísleifs.

Sömuleiðis álitur landsyfirrjetturinn, með vitnisburði Helgu Ólafsdóttur, og Helgu Halldórsdóttur, sem báðar sáu Ísleif og Jóhann Brynjólfsson koma með trje og borð, og ferja þau þanguð, hvar Jóhann til þeirra vísaði, nægilega sannaðan á Ísleif þjófnað eða þjófnaðarmeðverknað með Jóhanni Brynjólfssyni á tveimur trjám frá kaupmanni Schram, virtum á 9 rbd. 32 sk. s., eins með vitnisburði Blöndubakkafólks, um samferð þeirra Ísleifs og Jóhanns um sama leyti, sem kaupmaður Schram misti trjen, og vitni Árna Jónssonar um

dröguförin langt frá mannavegi upp á fjall, og þegar skammaryrði Ísleifs við Árna, út af því, að hann getið hefði um þetta, hvað Ísleifur sjálfur þó hefur við ýmsa fleiri vini sína gefið í skyn, að hann sje valdur af, þó hann síðar við þinghöld hjer um með harðuð þræti fyrir þetta, eins og flestöll á hann sönnuð og umvitnuð stórmæli.

Hjer að auki má Ísleif álíta því nær sannfærðan um þjófn- að á tveimur sauðum frá Njálstöðum, frá Ólafi Bjarnasyni haustið 1818. Þeir hurfu þaðan nóttina sömu sem Ísleifur fór þaðan seint; vitnið Pjetur Jónsson sör sig hafa sjeð Ísleif og Jón Rafnsson um nóttina reka 2 sauði hvíta í sambandi; með 2 sauði, eins og Ólafur þá misti að útliti, kom Ísleifur og hann sömu nóttina að Illugastöðum; heimild brast hann og fyrir kindum nokkrum, sem hann meðferðis hafði, svo hann falaði af Helgu Ólafsdóttur að kannast við, að hún hefði fengið sjer 2 sauði. Að sama lúta vitnisburðir Helgu Halldórsdóttur og Þorkels Þorkelssonar, líka Arnþóru Ólafsdóttur, og að hann fyrir nokkrum þessara hafi því nær algjörlega jatað á sig þeirra sauða stuldi, samt skortir eigin meðkenningu Ísleifs og fullvissu um, að sauðir þeir, hann flutti heim til sín þá sömu nótt, einmitt sjeu þeir Ólafi á Njálstöðum mistu; að Jón Rafnsson hafi átt að fá sinn hluta í þeim stolnu sauðum með sauði, sem Ísleifur kom með frá Geitaskarði, svo sem hentugri til sláturs heima á Njálstöðum, en hinn frá sambýlismanni Jóns stolinn var, eru miklar líkur til, þó ýrtruðu lagaröksemdir skorti, til að fella þá Ísleif og Jón, fyrir þjófnað þessara sauða til straffs og sekta.

Þjófnað á bleikum hesti frá Runólfi Jónssyni, er Ísleifur að sönnu hjer ei sannfærður um. Þó mun sú dómarans meining vart meðtækileg, að þó þessi hestsþjófnaður Ísleifs, sje framinn áður en hann í síðara sinni dæmdur var fyrir hestsþjófnað, eigi þessi ákærulaus nú að hata verið, þegar eptir á varð uppvís eða grunaður, en ei þá kunnur eða til

laga lagður, en þótt straff fyrir hann, þó nú fullsannaður væri, yrði, að öðru en ígjöldum fyrir hann, hið sama, og sem nú ei getur vægара orðið, en það af undirdómaranum Ísleifi rjettilega valda eptir tilskip. frá 20. febr. 1789, § 5, þar Ísleifur áður dæmdur er 1813 eptir hennar § 4, til kagstrýkingar og æfinlegs þrældóms, en þó mildun þessa straffs, af konunglegri náð, fengist, nær hún engan veginn til að minka staffisækt hans við seinni og ítrekuð þjófnaðarafbrot, beint eptir hæðstnefndri tilskipun, hversvegna hennar 5ti § einmitt hlýðir til hans nú ákærðu óbótamála, hverra fjöldi, art og saknæmi er svo geysilegur, að Ísleifur með þeim vottað hefur, bæði háskasemd af hans lengri frjálsri sambúð við menn, og hversu óverðugan hann með þeim hefur tjáð sig þeirrar þegnu konunglegu náðar. Auk margvíslegs þjófnaðar annars, sem honum borinn er víða, bæði af meðsekum og öðrum, og allsháttar varmensku til orða og verka, er hvað geysilegast á hann af tveimur vottum sönnuð fölnun fólks til morðbrennu á Gili, en þar þessi vitni eru einstök, og heyrðu því líkt ei fleiri til hans en einn í einu, verður hann nú ei hjer um sakfeldur, með því hans eigin játning eða svör og upplýsing frekari um afbrot þau, hverjum hann borinn er, fengust með engu móti fyrir undirrjettinum. Að sönnu leyfir alment kongsbrjef frá 23. oktbr. 1795 að setja sakamenn, sem við yfirheyrslur ei vilja ansa fyrir þá framsettum spurningum, í fangelsi við vatns og brauðs viðurværi, uns þeir hlýðnast og svara greinilega, en á Íslandi er þetta straff öldungis fyrirboðið með kongsbr. frá 25. júlí 1808, og var því ei hægt úrræða fyrir dómarann í þessu tilfelli. Sama er og að segja um þá uppá hann bornu óhæfu, að hafa boðist til útvegunar meðala til fósturmorðs, og svo margs annars, hverju landsyfirrjetturinn hlýtur fram hjá að ganga, sem ei til hlítar sönnuðu, en finnur nú rjettast, að hjeradsdómurinn í Ísleifs Jóhannessonar tilliti standi óraskaður.

2° Þó Jón Rafnsson, eptir megnum framkomnum líkum,

sje mjög grunsamur að þjófnaðarhlutdeild með Ísleifi Jóhannessyni á þeim fyrumgetnu 2 Njálstaða sauðum, einkum eptir vitni Pjeturs Jónssonar, líka um ásetning að stela einni á frá Árbakka, hverri hann hjelt lengi hjá sjer ólýstri, eins og að ýmislegri annari óraðvendni, er samt í þessu máli ei fullsannaður til sekta annar þjófnaður, en á einni gjarðahringju og einum rakstrarhnífi, til samans virt á 5 rmbk. silturs, en þar Jón Rafnsson áður er þann 7da (sic) 1812 dæmdur fyrir smáþjófnað þá á einum hattgarmi til 32 sk. virðis, til 12 vandarhagga refsingar, en vafi er á meðal lögmæna hjer á landi, hvort kongsbr. frá 2. maí 1776 um smáþjófnað í Finnmörk, hjer að sönnu innleitt til aðgæslu með kongsbrjefi frá 25. júlí 1808 § 7, sje hjer heimfærandi uppá smáþjófnað í öðru sinni framinn, þar nefnd grein áhræri aðeins einfaldan þjófnað í fyrsta sinni. Lúta nú fleiri atkvæði að því máli, að undirjettarins dómur einnig í tilliti til Jóns Rafnssonar megi óbreyttur standa.

3° Af Jóhanni Jónssyni er góðmótlega meðgenginn þjófnaður hans með Jóhanni Brynjólfssyni á litlu af hákarli og ullu úr skemmu Jóhannesar á Breiðavaði, einni veturgamalli kind og einu lambi, í samverki með Ísleifi Jóhannessyni, einnig peningum úr læstri hirzlu í stofu á Breiðavaði, hverja hann uppstakk; samt nær þetta hans tiltæki enganvegin innbrotsstraffi, bæði vegna ónýtrar læsingar og þess, að hann sem þá var þar heimilismaður, vissi vel þá fólk var þar háttað, til að fremja þjófnað þann í frambænum, án þess að háski neinn væri mönnum búinn, af hans uppstungu líttlæsts frambæjarhúss. En bæði hans ódygd mót þáverandi húsbónda sínum, hvers heimilisþjófur hann gjörðist, og bíræfni með þann stuld úr húsum —, en þótt þar til máskjegintur af Ísleifi, sem þó þverneitar öllum meðverknaði í þessu —, og einkum hans sauðþjófnaður, sýnast að rjettlæta dómarans honum valda fjölgun vandarhagga sem tvennra 27 hagga fram yfir þá tölu 30, sem kongsbr. af 25. júlí 1808 í § 7 ákveður, sem mest straff annars einfalds þjófnaðar í

fyrsta sinni, og straff hans því meiga þar við standa, því heldur sem hann er um enn meiri þjófnað misgrunaður og illa ræmdur.

4° Árni Jónsson, efnagóður og jarðeigandi, er uppvís að þjófnaði með Jóhanni Brynjólfssyni á timbri frá Árbakka, sem bóndinn þar Árni Ólafsson geymdi fyrir ýmsa menn; einnig að hafa stolið einu pari borðknífa í Reykjavík, og ásamt Ísleifi Jóhannessyni og Jóhanni Brynjólfssyni tekið 5 lömb uppi á fjöllum haustið 1818, ekki haldið uppi löglegri lýsingu þeirra, en með Jóhanni hirt þeirra andvirði, án þess að standa skil á fjögra þeirra verði. Við þennan þjófnað hefur Árni sjálfur loks kannast, en ei ýmsan annan honum borinn. Sá stolni viður er virtur á 2 rbd. 48 sk. n. v., en þau óborguðu lömb á 3 rbd. 32 sk. n. v., hvert ígjald landsyfirrjetturinn finnur sanngjarnt, að Árni borgi þangað og til þeirra jafnaðarskipta, sem hjeradsdórnarinn tiltekur. Líka að hann fyrir þjófnaðinn hýðist 20 vandarhöggum.

5° Guðmundur Brandsson kannast við og er sannfærður um þjófnað, helst á lítilfjörlegu af mat; einni tinkönnu stal hann og frá Gísla á Brekku, og einum saumabolta af kopar frá Worm Beck, og tveim spítum frá þeim síðar nefnda; boltanum sem virtur er á 5 rbd. silfurs, stal hann með hjálp Ívars nokkurs Ívarssonar, nú í Skagafirði, sem með landsyfirrjettarins dómi er þann 29. oktbr. þ. á. fyrir þann þjófnað sektaður, þó ei til ígjalda dæmdur, sem einungis meðvitari boltastuldarins, hversvegna Guðmundi Brandssyni ber hans ígjald einum til Worms Becks að lúka, en fyrir þennan sinn þjófnað að straffast með 15 vandarhöggum.

6° Sigurlaug Jónasdóttir er uppvís af þjófnaði á einum saumabolta úr kopar frá móður sinni, Ingibjörgu Jónsdóttur á Gili, hverjum þjófnaði hennar Einar Jónsson fyrstur uppkom. Leynilega fór hún lengi með hann og kom honum af bæ fyrir til geymslu; og eru öll líkindi til, að Ísleifur Jóhannesson, barnsfaðir hennar, sem vitnast að hafa tælt hana

til margs ills og móðgunar við móður sína, hafi og verið í verki með henni í þessu. Í fyrstu bar Sigurlaug fyrir, að Ingibjörg hefði ljeð sjer boltann, en þessi hefur með eiði sannað, að hann sje sjer mót vilja sínum og vitund horfinn. Þó viðurhlutamikið virðist að sekta svo lítilfjörlega aðtekt barns frá efnugri móður sem þessa, einkum þess, sem í arf þykist vera til meira borið, er það samt N. L. 6—17—11 samkvæmt, að Sigurlaug sæti þjófnaðarstraffi eptir hjeraðsdóminum, fyrir hennar leynilegu aðtekt á boltanum.

7° Jón Jónsson er ákærður um óheimild á `stedja, sem fram kom hjá Guðmundi á Ási, hverjum Jón hafði fengið stedjann, hvern Þorbergur bóndi Árnason á Fjósum sör sína eign að vera, og hann sjer mót vilja sínum og vitund frá horfinn. Jón að sönnu fyrirbar, að Jón Rafnsson hafi sjer stedjann fengið, en þessi þverneitað því, og borið þjófn að stedjans á Jón Jónsson, sem ei hefur getað neinar líkur framsært sjer til málsbóta. Þar hann því brast alla þá heimild fyrir eign stedjans, sem lög áskilja, verður Jón Jónsson í tilliti til straffs og ígjalds fyrir stedjann að álftast eptir undirrjettarins dómi.

Loksins finnur landsyfirrjetturinn bæði þau atriði dómsins, sem ákvarðar hluttekningu þeirra sakteldu í öllum af málinu löglega leiðandi kostnaði, og þeirra stolnu muna ígjöld og þessara deilingu, ásamt kaupi svaramanna fyrir undirrjettinum, að vera sanngjörn, en málið sjálft forsvaranlega rekið fyrir báðum rjettum, líka rjett, að þeir nú sakteldu einir, sem undirrjettarins dómi hafi hingað appellerað, eigi málskostnað landsyfirrjettarins sameiginlega að standa, hvar í reiknast 10 rbd. silfurs til þess sóknara og 8 rbd. s. til svaramanns þeirra ákærðu.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn á, að því leyti hann til landsyfirrjettarins áfrýjaður er, óraskaður að

standa, þó svo, að Guðmundur Brandsson sæti einum 15 vandarhöggum, en borgi einn ígjöld þess stolna bolta til Worms Becks. Sóknara málsins fyrir landsyfirrjettinum bera 10, en svaramanni þeirra ákærðu 8 rbd. silfurs fyrirfram af jústitskassanum, mót endurgjaldi af eigum þeirra með þessum dómi sakfeldu. Dóminum ber að ráðstöfun yfirvaldsins fullnustu að veita.

M. Stephensen.

XII.

Anno 1821, þann 26. nóvbr., var í landsyfirrjettinum uppsagður eptirfylgjandi

dómur

í þjófnaðarmáli Jóhannesar Jónssonar, konu hans Þorgerðar Þórðardóttur og Daníels Jónssonar úr Dalasýslu.

Sakamaðurinn Jóhannes Jónsson á Saurstöðum í Dalasýslu er uppvís og sannur orðinn að sök um, að hafa haustið 1820 stolið 4 ám, frá prestinum Gunnlaugi Gunnlaugssyni á Kvennabrekku; bæði er niðursaltað kjöt af þessum hjá honum við gjörða leit fundið í búri hans, og undir eins illvirkið af honum og konu hans stöðugt játað, opt fyrir rjettinum og fyrir mörgum samhljóða vitnum, líka sannað og meðgengið, að hann um haustið skar sjálfur einungis eina fullorðna kind sína, og fargaði þó af henni skammrifunum, lifði þar hjá með hyski sínu, mjólkurlaus að mestu, frá haustnóttum til jólaföstu mestmegnis á slátri, skar þó ein 10 eða 11 lömb alls og nefnda eina fullorðna kind sína. Samt fundust þar undir jólaföstu tvær hálfunnur af kjöti — lítið eitt af lambaslátri ofaná — en kjöt af fullorðnum kindum, líkast til að vera af ám, undir því. Um þennan stuld er því alls enginn vafi, því síður sem játning sakamannsins og konu hans, sem með honum var í öllu vitorði hjermeð, og í launung þess stolna, án þess nokkur þvingun hennar þar til eða hótan á mannsins síðu sje fyrirborin, af henni eður öðrum, er stöðug,

og sú stolna ull fanst kembd og hálfunnin, falin í fatakestu konunnar, en maður hennar sættist við prestinn sjálfur og kosinn svaramaður hans uppá ígjöld hins stolna.

En auk þessa er Jóhannesi gefin að sök áfýsing og útsending Daníels förudrengs Jónssonar, til stuldar á ýmislegum munum á Háafelli, þó þessu sje samt neitað af Jóhannesi, og Daníels framburður þar um, eptir öllum líkum, sje engu að síður trúlegur, má þessi ákæra gegn Jóhannesi þó ei sönnuð heita, en þar á mót fullvíst, að þau Jóhannes og Þorgerður kona hans voru meðvitendur og hilmendur þeirra af Daníel stolnu muna; þau ljeðu honum poka undir þá, þegar hann fór af stað til veiða; tóku við þeim til geymslu síðar meir, fálu þá á afviknustu stöðum í heygeilum og annarstaðar. Konan tvinnaði það stolna band, og bæði játuðu sig hafa keypt af honum fyrir sokka og brjefabuddu stolna ull, og vitað gjörla alt þetta stolið vera, þrættu þó harðlega við leitarmenn fyrir alla vitund þar um; bæði þau, en einkum konan brúkuðu ill, ósæmileg orð og eiða um alla meðvitund um það stolna, hversvegna nú verður vafalaust, að báðum ber hegning að lögum fyrir framinn þjófnað á þeim stolnu fjórum sauðkindum, og fyrir hilmingu og meðvitund á þjófnaði Daníels, hver hegning virðist Jóhannesi hæfilegust, að sjeu tvenn 27 vandarhögg, en konu hans Þorgerði 15 vandarhögg, með tilliti til, að hún að nokkru mætti afsakast fyrir þögn um illverk bónda síns, þó hún játi sig í fullu vitorði með honum verið hafa, eins og hún reynist sek í hilmingu með Daníeli, og ber báðum þeim hjónum því að standa allan af málssókninni gegn þeim löglega leiðandi kostnað.

Daníel Jónsson hefur játað sig stolið hafa frá bóndanum á Háafelli, Þórði Þórðarsyni, 3 hrosshársreipum, hvítu og gráu ullarreifi, 2 bandhnyklum, tvennum leðurskóm og böndum úr tveimur klyfberum; er hann og grunsamur hafður um að hafa stolið nokkrum spaðbitum kjöts frá Háafelli. Til alls

Þessa, nema spaðbitanna vísaði hann á Saurstöðum, hvar það og, eptir launung og þræt看 þeirra hjóna í fyrstu, framkom loksins, en falið á afviknustu stöðum, og komst svo til eigandans, að eptir það þýfið var uppvíst og afhent leitarmönnum, sendi Jóhannes það að Háafelli, og 4 ríkisort með, líklega til að mýkja þann til, sem frá var stolið, ei að leggja mál það lengra. Þó nú sá framburður Danfells, að hann til þessa illræðis hafi sendur verið af Jóhannesi á Saurstöðum til Háafells, sje ekki ótrúlegur, er hann samt ósannaður, og fær ei heldur afsakað Danfel, sem langt yfir sakalögaldur kominn, konfirmeraðan og ei áeggingarbarn; honum virðist því hæfa 15 vandarhagga refsing, líka ber honum, að því leyti sem hans málefni viðvíkur, að standa allan af málssókninni gegn honum löglega leiddan kostnað.

Viðvíkjandi meðferð dómarans og drætti á þessu máli finnur landsyfrrjetturinn, að þjófnaður þessi er af hreppstjóranum tilkyntur sýslumanni þann 23. nóvbr. 1820, samt gjörði hann sjer, mót boðum tilskip. frá 3. júní 1796, alls ekkert far af að rannsaka það mál strax; einungis yfirheyrði hann, við svonefnd frumpróf þann 2. des., þjófinn Jóhannes, sem sjálfkrafa til hans kom, heima hjá sjer, en ei konu hans Þorgerði eða vinnukonu hans Maríu, og þessa ljét hann aldrei undir vitnaleiðslu eða rannsókn í málinu koma, enn þótt líklegasta heimilisvitni. Eins forsómaði hann öldungis alt frumpróf um Danfells, hinu málinu fráleita stuld síðar meir, en það sem yfir tekur er, að hjónin á Saurstöðum aldrei eru til gagns og ítarlega afheyrð um öll atvik við kinda stuldinn, ekki María um hann, ekki um lit kálfa, sem á Saurstöðum bornir voru, þó annarlegt kálfskinn og fyndist þar, um hvers stuld Jóhannes er misgrunaður af Bergþóri á Leikskálum, sem álíkt misti, eins og um geldsauðarullar sem þar fannst. Líka að mál um allan þennan þjófnað fyrst var höfðað um krossmessu 1821, og látið bíða þannig óviðhrært í 5½ mánuð. Að sönnu ber dómariinn fyrir þungt vetrarfar, líka

hið eptir amtsskipun til þessarar málshöfðunar, en hið fyrra fær ei afsakað þann drátt, og hið síðara er öldungis ólög-mætt, þar canc.br. frá 18. maí 1805 býður sýslumönnum sjálfum, 5 mílum fjær amtmönnum, hvað dómariinn var, tafarlaust að láta höfða sakamál og setja sóknara og svara-menn í þeim. Eins ómerk er hans eigin dagbók og prests-attest um lasleika hans um tíma til afsökunar þeim drætti, en allra helst sektavert, að hann, eptir það amtskipan var honum í mars til handa komin, einnig um að nefna til sóknara og svaramann, leyfði sjer til 25. ágúst þ. á., að skjóta fyrirtekt þessa máls á frest, eptir ómerkri beiðni þess ákærða Jóhannesar til þess, að þessi sjálfur fengi sjer utan sýslu svaramann af amtinu settan, hvern dómaranum var ei óhægra sjálfum innan sýslu að tilnefna, en hæfilegan sóknara. Í til-liti til alls þessa hlýtur undirdómariinn nú að sektast um 20 rbd. s. til fátækra í Haukadalshreppi.

Sóknara þessa máls fyrir undirrjetti, móti þeim Jóhannesi, konu hans og Daníeli bera alls 4 rbd. s., en um laun tals-manna þeirra þar viðkemur landsyfirrjettinum ei neitt hjer að álykta, þar báðir þessir hafa því mati fráfallið. Þar á mót virðist sanngjarnt, að sóknari þess fyrir landsyfirrjettin-um fái 8, en svaramaður þeirra ákærðu, 6 rbd. s. fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum þeirra seku, að því leyti sjerhverjum þeirra viðkemur, sem að Daníels hluta reiknast $\frac{1}{3}$ af nefndu talsmanna kaupi.

Að öðru leyti en hjer greinir er málsins meðferð í hjeraði ei fundin sektandi, en hjer við landsyfirrjettinn var hún lög-mæt.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómi í þessu máli gengnum fráfellur landsyfirrjetturinn, en Jóhannes Jónsson á að straffast með tvennum 27 vandarhöggum, kona hans Þorgerður Þórðar-dóttir, og drengurinn Daníel Jónsson, hvort um sig með

15 vandarhöggum, og þessi 3 sameiginlega standa allan af málssókninni löglega leiddan kostnað, þar af til sóknara þess í hjerði 4 rbd., en til sóknara fyrir landsyfrrjettinum 8 og svaramanns þar 6 rbd. silfurs, þó svo að Daníeli ber einungis $\frac{1}{3}$ þessa talsmannakaups að lúka. Nefndir 14 rbd. s. til talsmanna við landsyfrrjettinn greiðist þeim fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af þeim sakfeldu, eða með lögskipaðri jöfnun á amtið. Fyrir miður vandaða meðferð og drátt þessa máls, bæti undirdómarinn 20 rbd. silfurs til Haukadalshrepps fátækra fjárhirslu. Ídæmt straff, ber að tilhlutun yfirvaldsins, tafarlaust að framkvæma, og dæmd útlát hlutaðeigendum að lúka innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfrrjettardóms undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

1822

I.

Anno 1822, þann 9. apríl, var landsyfrrjettarins session haldin og í henni uppkveðinn svolátandi

Dómur

Bjarni Guðnason á Vestara-Fróðholti er uppvís að þjófn-
aði á tveggja punda koparlóði, hvers faktor Petræus saknaði
úr salthúsi á Vestmannaeyjum um veturinn 1821; þetta lóð
kveðst Bjarni hafa þar fundið, leyndi því síðan og lýsti al-
drei, hvað hann fram ber, að faðir sinn Guðni hafi og harð-
bannað sjer, og hótad ella að segja kaupmanni Petræus frá
þeim þjófnadi. Þetta lóð seldi hann síðan Guðmundi nokkr-
um Pálssyni frá Uxahrygg, hvað Bjarni viðkannast og vitnin-
nægilega staðfest hafa. Að Bjarni komast megi hjá þjófs-

straffi fyrir töku og leynd þessa lóðs, hvert hann kveðst fundið hafa, þegar hann í Petræusar þjónustu stóð að saltmokstri í salthúsi þessa, fer fjarri, því þetta var á lóðanna venjulega geymslustað, og því ekkert honum óljóst um eiginanda þessa lóðs, enda ber Bjarni sjálfur böndin að sjer um meðvitund sína um fullan þjófnað þessa lóðs, með því að fá Jóni Símonssyni peninga til að hreyfa ei frammar við þessu máli. Þar hjá er hann eptir sóknarprestsins og annara vitni að ófrómleika kunnur. Hann á nú þessvegna að sæta þjófnaðar minsta straffi, með 10 vandarhöggum, og standa jafnan málskostnað með dánarbúi föður síns Guðna, sem — en þótt þessi nú dáinn sje, og því laus við líkamlegt straff fyrir vitorð með syni sínum, og hvatningu þessa til lóðsins þjófslegu leyndar, við hvað hann kannast hefur —, ei fær fyrir það sloppið frá jafnri hlutdeild í málskostnaðarútlátum með Bjarna Guðnasyni, því síður sem faðirinn hafði málinu sjálfur einnig til landsyfirrjettarins skotið.

Að aktor fyrir landsyfirrjettinum fái 6 rbd., en defensor 4 rbd. s. metur rjetturinn sanngjarnt og álítur mál þetta forsvaranlega rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Í tilliti til Bjarna Guðnasonar á undirrjettarins dómur óraskaður að standa. Sömu leiðis gjaldist allur löglega fljótandi kostnaður af sókn og vörn málsins fyrir báðum rjettum af eignum Bjarna Guðnasonar og dánarbúi föður hans Guðna Bjarnasonar eptir hjeraðsdóminum, og til sækjanda þessa máls fyrir landsyfirrjetti 6 en verjanda 4 rbd. silfurs, hverjir 10 rbd. s. þó fyrirfram greiðist þeim af justitskassanum, mót endurgjaldi af eignum þeirra ákærðu.

M. Stephensen.

II.

Anno 1822, þann 15. apríl, var í hins konunglega lands-
yfirrjettar session uppsagður sá

dómur

í hormálinu úr Ísafjarðarsýslu, sem hjer eptir fylgir.

Undir heyjaslátt árið 1818 varð sveitarómaginn Ásgrímur Ásmundsson settur til framfæris hjá Hallgrími bónda Lár-
entíussyni, þáveranda á Ósi í Bolungarvík, allvel fataður og
útlítandi, enn þótt annarsstaðar áður reyndur sóði og mathákur.
Hallgrímur beiddi hreppstjórann að mega halda hann vetrar-
langt, en þann 21. des. sama árið deyði ómaginn Ásgrímur.

Ilt orð flaug um sveitina af illri meðferð þess dána hjá
Hallgrími, að hverri hann jafnvel áður var kunnur, því
hreppstjórinn vitnar, að hann fyrri skilað hafi sjer vöxnum
ómaga, sem ei gat staðið vegna hors, en sem rjettist fljótt
við hjá öðrum. Vegna þessa tóku prestur og hreppstjóri sjer
fyrir á nýjárstag 1819, þá lík Ásgríms var að kirkju komið
til greptrunar, að slá kistuna upp í nærveru safnaðarins og
skoða líkið, en kvöddu þó til þess sjerflagi 4 helstu menn
sveitarinnar, sem eptir grannskoðun líkamans ályktuðu, að
Ásgrímur ómagi dáinn væri af megurð og vondri meðferð,
þar líkaminn væri óstirðnaður, linur sem lippukveikur, höf-
uðið gat ei haldið sjer, beinin stóðu út í kroppinn, holdið
var mórætt sem torfa, iljar svartar sem tjara, er gubbaði
upp með hverri tá, kroppurinn lúsum kafinn og þessu jafn
vesall og óþrifalegur moldarbúnaður líksins. Þetta tilkynntu
prestur og hreppstjóri sýslumanninum degi síðar; hann ósk-
aði líkskoðunar af lækniinum, en forgefins; tók því próf í
málinu þann 30. jan. 1819 og sendi það amtmanni, en nær,
bera dómsskjölin ei með sjer. Amtmaður bauð þann 15. júlí
næst eptir, lagaákærur að höfða gegn Hallgrími Lár-
entíussyni, konu hans og myndugum börnum um illa ræmda
meðferð þeirra á Ásgrími heitnum, en samt var mál þetta

fyrst í hjeraði höfðað þann 4. júlí 1820, en, þó það væri þar dæmt þ. 21. sama mánaðar, komu dómsgjörðir í því samt fyrst til stiptamtmanns Moltkes, sem um tíma stýrði vestur-
 amtinu, þann 23. maí 1821, en hann fyrirskipaði þann 25. sama mánaðar appell málsins til landsyfirrjettarins, og krafði með brjefi af sama dato skýrslu undirdómarans, hvers-
 vegna þess höfðan, en þótt af amtinu fyrirskipuð þann 15. júlí 1819, fyrst þann 4. júlí 1820 byrjuð væri. Til afsökun-
 ar bar þessi fyrir í brjefi, vesturamtinu sendu og dagsettu þann 26. júlí 1821, að hann meðtekið hefði fyrst nefnda amtskipun frá 15. júlí 1819, þann 17. apr. 1820; og að vitni, sem leiðast þurftu, hefðu sum verið víða burtflutt, sum í verstöður komin í fjarlægð við þeirra varnarþing, en eitt dáið, hvert þá samt enga töf sjekk-
 orsakað. Getur hann þar hjá til, »að amtskipanin frá 19. júlí 1819 vera kunni antidateruð eða með óskilum send«, en ber alls ekkert í bætiflaka fyrir, hvers-
 vegna dómsskjöl málsins, sem loks dæmt varð í hjeraði þann 21. júlí 1820, ei komu fram til amtsins fyr en þann 23. maí 1821, en þótt ferðir opt falli á sumrum, og viss póstganga fram og aftur til Suðurlands sje þaðan og þangað um hvert nýtt ár, og þó kongsbrjef frá 25. júlí 1808 þar hjá í § 5. fyrirskipi sendifarir með gjörðir í opinberum málum.

Þessa, fyrir hinn yfirskipaða dána amtmann meiðandi, get-
 gátu um miður vandað embættisverk þessa, bauð herra stipt-
 amtmaður Moltke, settum sækjanda málsins fyrir landsyfirrjetin-
 um, landfógeta S. Thorgrimsen, ásamt öðrum brestum við með-
 ferð og drátt þess, rjettvísinnar vegna að ákæra, í hverju tilliti þessi nú krefur undirdómarann fyrir allar yfirsjónir hans hjer við og mikilvægar skrifvillur í hjeradsgjörðunum sektaðan um 100 rbd. silfurs til fátækra innan Ísafjarðarsýslu, auk málskostnaðar, þar sem hinn ákærða Hallgrím abresta kynni hans útsvar, til hvers hann annars krefur Hallgrím

dæmdan og til 20 vandarhagga refsingar fyrir meðferð hans á Ásgrími heitnum.

Að því leyti fyrnefnd getgáta undirdómarans í brjefi hans til vesturamtsins frá 26. júlí 1821, til afsökunar drættinum á fyrstu höfðun málsins, áfella mætti brjefshöfundinn fyrir hans háyfirvald meiðandi innihald brjefsins, ellegar fyrir drátt málsins höfðunar, beiddi justitiarius stiptið um að útnefna annan dómara í sinn stað til atkvæða um þá grein málsins, eptir hverjum nú og verður um hana dómur feldur. Þetta brjef undirdómarans er annars af vesturamtinu sent justitiario ásamt gjörðum málsins til yfirvegunar við dóm þess; frá honum aptur stiptinu; af þessu aktori ásamt áður greindri skipun um ákæru, og loksins er það hjer nú in origináli framlagt undir litr. C. af málsins sóknara fyrir landsyfirrjettinum.

Aðalmálið sjálf, eður þá ákærðu misjöfnu meðferð á þeim síðan dána ómaga Ásgrími Ásmundssyni, hvað snertir, verður hjer athugandi: 1° hvort sannað sje, að ill meðferð á Ásgrími hafi ollað bana hans, og 2° hvort Hallgrímur Lár-entiusson og börn hans sjeu sek í illri meðferð hans, því í tilliti til konu Hallgríms, sem deyði fyrri en henni varð til landsyfirrjettarins stefnt, er hjer ei framar ákærum hreyft, nje neitt framar um að dæma. Í tilliti til þess fyrra, er ósannaður sá bjargarskortur hjá Hallgrími, eða svo naumur matarskamtur við Ásgrím, svo lítið nærandi eða óhollur, að þar af leitt hafi dauða þessa. Vitnin sem til vissu, bera að sönnu, að honum helst gefinn hafi verið blautur fiskur, hvort sem heilsufar hans þolað hefur þennan kost, eptir það hann lasnaðist, eður ei, og stundum flautir, ljettmetis næring fyrir matgráðugan og soltinn mann, eins og vitnað er, að Ásgrímur verið hafi, ei heldur sjest neitt spurt um, hversu opt eða mikið honum var af þessu skamtað á hans heilbrigðu eða sjúku dögum, eða hversu ásigkomið og matreitt; eða hver önnur fæða honum gefin var, og hversu aðhlynt í banalegu

hans. Flest vitnin á bænum sáu sjaldan eða aldrei, hvað konan Þórdís bar honum af mat, eða hversu lagað, og á-nægjanlegt það var, þó hún segi honum veitt vera af sama sem öðru heimilisfólki. Þegar því illur orðrómur um vonða meðferð sveitarómaga áður hjá þessum Hallgrími og embættis-lýsing hreppstjórans fyrir rjettnum, þann 30. jan. 1819 um útlit og meðferð á ómaganum Kristínu Daníelsdóttur, sem frá Hallgrími var honum færð svo vesæl af megurð og óþrifum, að varla gat staðið, en rjettist fljótt við hjá öðrum; einnig umvitnað, að sönnu grannlegt útlit, en þó allgott og til fatnaðar þrifalegt Ásgríms, þegar hann til Hallgríms kom undir sláttinn 1818, er allt samanborið við jafnaðarlega, sárar sultarumkvartanir hans, sem vitnin herma, hans hræmuglegu þjónustu og banvænlega leguból í óþverrastað og safni á gólfi undir rúmbóli hvar alþekt er, að banvænt lopt eitt, þó betri aðbúnaður væri, eptir náttúrlegu eðli valda má dauða manna, einnig við banadægur hans þann 21. des., áður en hálft missiri af veru Ásgríms hjá Hallgrími var umliðið, og loksins við skoðunarmannanna eiðsvörnu, hryllilegu lýsingu á útliti líksins, og álit um hans dauða úr hor og óþrifum, vakna hjá flestum megnustu grunsemdir mót Hallgrími, að ill meðferð hafi valdið Ásgríms dauða, sem hjer bæri nú alvarlega að sekta, væri hjerum fullvissa fengin; en þar þessa vantar og löggild skilríki um, að sú vonða meðferð ein leitt hafi Ásgrím til bana, og — sem stórum var þó umvarðandi í þvílíku máli, — engin skoðunargjörð læknis á líkinu og álit um dauðamein þess fráfallna, eða hvort innvortis meinsemdir voru hans uppdrætti ollandi, verður Hallgrímur ei álitinn sem viljandi eða óviljandi bana-maður Ásgríms.

2° Að sönnu er mikil barsmið opt á Ásgrími heitnum vitnuð á Þórdísi heitna konu Hallgríms, stundum með rúm-fjöl, og af henni meðgengin, ásamt annari vondri meðferð hans, samt er hvergi sannað, að hún spilt hafi heilsu hans

eða gengið fram yfir húsagatakörk, svo að Hallgrímur bóndi hennar sem húsfaðir sektast kunni fyrir hans tilsjónarrest, með hóf við þann aga, þó kona sú sje nú dái og undan heimsins stráfdómum hjeðan farin; ei heldur er nein harka við Ásgrím heitinn Hallgrími sjálfum borin, nje saknæm börnum hans, heldur jafnvel vitnað, að Hallgrímur við og við hafi sýnt honum líkn. En þar hjá er og vitnað bæði um það banvænlega legurúm fatnaðarlítið, Ásgrími meðal hunda valið, og aldrei í banalegu hans umbúið, lítil aðhlyning þá eða þrifnaður á honum, og að hann áður var optast látinn töturlega, fram úr lagi óþverralega og skófatalaus ganga. Líka með sárum umkvörtunum sultar af Hallgrími sjálfum sem húsöður óaðgætt, óumvandað eða bætt uns hann deyði í dæmalausri megurð og óþverrahætti, sem áður tjeð lýsing skoðunarmanna hryllilega útmálar, og sem líkast til ollað hefur meðfram sótt hans og bana, allt til samans. Hallgrími sýnist því vel hæfa 15 vandarhagga pólitíagi hjer fyrir, þó sóknari þessa máls fyrir landsyfírrjettinum krafði hafi 20, auk þess að hann einn standi allan málskostnað í hjeraði; líka ber honum að gjalda sóknara fyrir landsyfírrjettinum 8, en svaramanni 6 rbd. silfurs, en börn hans eiga að frífinnast fyrir rjettvísinnar ákærum í þessu máli.

Í tilliti til ákærðs dráttar og meðferðar þessa máls í hjeraði, sýnir undirrjettaraktinn, að frumpróf er í því tekið þann 30. jan. 1819. Amtskipanin um höfðun þessa máls er útgefin 15. júlí 1819, en málið sjálft þó fyrst höfðað 4. júlí 1820, og þá dæmt 21. sama mánaðar. Þó komu dómsacta ei til stiptamtmanns Moltke's fyrr en 23. maí 1821, en þótt margar ferðir á sumrum gefist, líka vissar hvert ár með pósti, strax eptir nýárið, og kongsbrjef frá 25. júlí 1808 í § 5 ætlist til beinna sendiferða með gjörðir í justitsmálefnum. Þær framan töldu afsakanir, sem undirdómarinn í fyrgreindu brjefi til vesturamtsins, frá 26. júlí 1821, hefur fyrirborið, hefur hann með engu orði eða skilríki sannað, nje heldur

nú, eptir að hann var þar til útbrykkilega stefndur, og hafði nógan tíma til að útvega þar um full skilríki, hefðu nokkur gefist. Þær verða því að áltast sem ómerkar, og af honum sjálfum, þar uppá stefndar röksemdir nú skorta, að vera fráfallnar, því framar, sem alls ekkert finst í þingbók hans við höfðun málsins, innfært til afsökunar á hennar drætti, hvorki fyrir borin sein meðtaka amtsskipunarinnar nje aðrar þær hindranir, sem brjefið frá 26. júlí 1821 seinna fyrir bar, hvað lagaskylda þó krafði, ef orsök lögmæt fanst til dráttarins, eptir tilskipun frá 3. júní 1796, § 26. Ekkert finst heldur vitnað um, hvenær frumprófið var af honum til amtsins sent, 1819, nje nú ennþá með einu orði afsakaður dráttur hans á innsendingu dómsaktanna, frá dómsdegi þann 21. júlí 1820, eða frá 23. ág. s. á., þá brjef hans til amtsins, með dóminum, dagsett er, til 23. maí 1821, þá hann fyrst kom til stiptamtmanns Moltke's. Fyrir þennan ólögmæta drátt málsins verður undirdómarinn að sektast um 40 rbd. silfurs til Hólshrepps fátækra í Bolungarvík, með tilliti til boðorða tilskipunarinnar frá 3. júní 1796, § 26 og 35.

Auk þessa finnast í meðferð og process útgáfu undirrjettarins svo stórkostlegar skrifvillur og brestir, að í justitsmáli sem þessu, ber undirdómaranum landsyfirrjettarins vandlætandi áminningu að sæta. Þar sem í eiðstaf Ragnhildar Halldórsdóttur (á proc. bls. 12) vantar það gjörvalla atriði, sem sýna skyldi, hvort nokkuð eða alls ekkert er að marka vitnisburð hennar. Sömuleiðis finst vitnið Þorbjörg Þorvaldsdóttir á Fremra-Hnífsdal aldrei að vera fyrir rjetti, afheyrð, eður hafa með eiði staðfest sinn vitnisburð. Undirdómarinn, sem ei vildi ómaka hana óljetta á þing, fór ei sjálfur heim til hennar til yfirheyrslu og eiðstektar, en sendi þangað tvo menn, sem eptir á framlögðu og eiðfestu svör hennar til fyrirlagðra spurninga, þó af henni aldrei eiðfest, og þar hjá sum svo ómerk, sem til dæmis gða spurning (bls. 15): hver gjörði það? (að berja Ásgrím), svar (bls. 16):

aungan. Framantalda bresti finnur landsyfírrjetturinn helzt saknæma við málsins meðferð í hjeraði, en til yfírrjettarins er því tilhlýðilega fram haldið í sókn og vörn.

Þær af undirdómaranum í brjefi til vesturamtsins, af 26. júlí 1821, sem þaðan er sent til landsyfírrjettarins yfirvegunar um fyrirbornar afsakanir hans á drætti málsins höfðunar í hjeraði, framfærðu meiðandi getgátur fyrir hans sáluga amtmann, um antidateringu eða óskila sendingu amtskipunarinnar frá 15. júlí 1819, um að höfða þetta justitsmál, eru eptir N. L. 1—2—3 og tilsk. af 27. sept. 1799 þess eðlis, að þær án undangengins dóms um þær í hjeraði, ei verða nú við landsyfírrjettinn dæmdar, því hvorki er brjefið af ritara þess stýlað til rjettarins, eða af honum hingað sent til framleggingar, svo hann fyrir varnarósvinnu fyrir rjetti verði nú sektaður, þó brjefið, stýlað til núverandi amtmanns, sje af þessum með málsskjölunum justitiario sent, frá þessum stiptinu með þeim, en frá þessu aptur aktori með skipun — að tilmælum justitiarii sem náfrænda þess sálaða amtmanns — ásamt að átelja fyrnefnd þennan meiðandi svigur-mæli. Þó nú undirdómarinn enga vörn hjer í móti framfært hafi, þar um þó löglega og með löngum fresti stefndur, nje heldur mótmæli, að sú grein ákæru aktors gegn honum yrði hjer ásamt af landsyfírrjettinum dæmd, virðist fyrir það ekki bera nú að dæma við yfírrjett mál, sem lög ætla til að fyrst sje dæmt við undírrjett, einkum ójafnaðar orð mót embættismönnum, sem tilsk. 27. sept. 1799 ætla til, að þessir höfði mál um, nema konungur sjálfur justitssókn um þau fyrirskipi; en eptir orðum stiptsskipunarinnar um átölu fyrnefndra svigur-mæla, verður hún helzt að álftast útgefin vegna tilmæla nákomins eptirmálsmanns þess sálaða amtmanns, en ekki eiginlega sjálfkrafa í rjettvísinnar nafni, hvers vegna þeirri grein ákæru aktors gegn undirdómaranum hlýtur nú að frávísa þessum yfírrjetti.

Því dæmist rjett að vera:

Hallgrímur Lárentíusson á að sæta 15 vandarhagga refsingu og standa allan af málinu í hjerði löglega leiddan kostnað; líka til landsyfirrjettarins sóknara málsins lúka 8, en svaramanns síns þar 6 rbd. silfurs, hverjir 14 rbd. s. útgreiðist þessum fyrir fram af justitskassanum, mót endurgjaldi af Hallgrími. Börn þessa fríkennast fyrir rjettvísinnar ákærum í þessu máli. Fyrir ólöglegan drátt á málsins rekstri bæti undirdómarinn 40 rbdm. silfurs til fátækra í Hólshreppi í Bolungarvík, og fyrir aflaga dóms- og skrifaraverk í málinu áminnist hann um framvegis, að vanda því lík embættisverk betur. Ákæru út af meiðandi getgátum undirdómarans viðvíkjandi amtsskipuninni frá 15. júlí 1819, framfærðum í bræfi hans til vesturamtsins frá 26. júlí 1821, frávísað þessum rjetti. Ídæmd útlát ber viðkomendum að lúka innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa landsyfirrjettardóms undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

III.

Anno 1822 þann 20. maí var í landsyfirrjettarins session, í meinamáli úr Rangárvallasýslu uppsagður svolátandi úrskurður.

Í tilliti til þessa máls finna landsyfirrjettarins dómendur sameiginlega: hvað áhrærir aktors fyrstu ástæðu um málsins heimvísun, vegna þess að þau ákærðu ekki sjeu stefnd til að líða dóm, að þar þau í hjerði eru stefnd til straffs sekta og málskostnaðar, sje engin þörf til þeirrar orsakar vegna málinu heim að vísa, ei heldur vegna aktors uppástands 3. greinar, þess vegna að eingir meðdómsmenn sjeu í hjerði brúkaðir, þar í hjerði einungis sje gert uppástand til fjárútláta, en í tilliti til aktors framfærða annars pósts, að 1° vanti hlufaðeigandi presta vitnisburði um sæðingu og skírn

systranna Guðlaugar og konu Magnúsar með framhalds skýrslum um, að þær sjeu þær sömu, sem hjer eiga hlut að máli. 2° Prestsvitnisburð um hjónaband þeirra Magnúsar og konu hans, og að tjeð kona sje hálsystir Guðlaugar, þessarar annarar greinar vegna finna nú landsyfrrjettarins dómendur sameiginlega, með tilliti til tilsk. af 21. maí 1751 og 11. júlí 1800, orsök til að krefja undirdómarans ýtarlegri skilríkja um fyrteðða pósta, áður en þessi rjettur fái dóm á málið lagt.

IV.—V.

Anno 1822 þann 10. júní var í þeim konungl. ísl. landsyfrrjetti uppsagðir fylgjandi

dómar:

1° Í meinbuga barneignar máli Magnúsar bónda Jónssonar á Syðra-Hólakoti í Rangárvallasýslu og systur konu hans Guðlaugar Björnsdóttur.

Ásigkomulag rjett og sögu þessa máls heldur hjeraðsdómurinn áreiðanlega, svo ekki er þörf þetta hjer að ítreka. Af brot þess ákærða, Magnúsar Jónssonar bónda á Syðra-Hólakoti, er augljóst af honum og barnsmóður hans sjálfum játað, og líka umvitnað, að hann átt hefur barn með ógiptri vinnukonu sinni Guðlaugu Björnsdóttur, hálsystur konu sinnar, að þessari lifandi. Að kona hans Guðrún Ögmundsdóttir, sem síðan er önduð, hafi verið hálsystir Guðlaugar Björnsdóttur, barnsmóður Magnúsar, og á lífi þegar barn þessarar í meinbugum fæddist nóttina milli 20. og 21. desbr. 1821, sanna hjer framlögð prestsattest, eins og fæðingar- og skírnardag beggja, hjónaband Magnúsar með Guðrúnu, og að þessar persónur þannig venslaðar, sjeu þær sömu sem málið útaf rís, er nú allt vafalaust orðið. Hjer verður því einungis álitandi, hvort straff nú að lögum liggi við meinbuga broti þeirra ákærðu saka-persóna Magnúsar og Guðlaugar, hans með mágkonu sinni, að systur hennar lifandi. Að sönnu vill aktor fyrirbera, að þetta brot áltast megi sem blóðskömm framin af systkinum,

hvert tilskip. frá 23. maí 1800 í § 1, segi líftjóni varða, og undir lífstraff fyrirbjóði hjónaband og samlegu tengdra í fyrsta liði síðulínunnar, en þar eð sama lagagrein telur upp þá liði, í hverjum blóðskammar straff liggi við eður líftjón, og nefnir til alla návenslaða í upp- og niðurstígandi línunum, en í síðulínunni einungis systkin en engar tengdir, hafa lögpakir menn ei fundið sjer heimilt að skilja orðið systkin, um aðrar en svo náskyldar persónur, en ekki að heimfæra lífstraff til þeirra tengda í síðulínunni, því síður sem þessi sama tilskipan leyfir hjónaband með systur dainnar konu, án þess að beiðast konungsleyfis, og ýmisleg dæmi eru til, að konungur leyft hefur hjónaband með alsystur þeirrar, sem maður átt hafði barn með, þó þessi enn væri á lífi, hvað ei þenkist fáanlegt, hvar blóðskömm álitst framin vera. Hjeradsdómarinn virðist því rjettilega valið hafa þeim ákærðu straff samkvæmt hjergildandi Stóradóms ákvörðun um saknæmustu meinbuga brot, sem þó ei teljast með blóðskömm, eður varða eiga lífsstraffi, heldur 9 marka fjársekt, sem eptir þeim útreikningi sektagjalds marka, sem kongsbrjef frá 20. júlí 1808 hefur löggilt um legorðsbrot, verða nú 13 rbd. 48 rbsk. silfurs eður jafnt hörsekt hálfu aukinni, hverju þau brotlegu eiga jafnt að lúka, eins sú ógipta sem fyrir meinbugabrot, en Magnúsar hörsekt virðist innibundin í sekt hans fyrir það brot, þó svo að þeir ídæmdu 2 rbd. 48 rbsk. silfurs þar að auki gjaldist af Magnúsi eptir undirrjettarins dómi fyrir hans sýsluvist, hverja hann sem giptur skyldast til að gjalda til justitskassans, samkvæmt kongsbrjefi frá 25. júlí 1808.

Af aðursögðum rökum ber nú þann í málinu gefna undirrjettardóm að staðfesta, eins í tilliti til svaramannakaups og málskostnaðar, hvern þau ákærðu allan standi til begeja rjetta, þar á meðal 6 rbd. silfurs laun til aktors, en til defensor 4 rbd. silfurs. Engin sektandi yfirsjón eða forsómun finst við mál þetta framin.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn, á óraskaður að standa. — Aktori fyrir landsyfirrjettinum bera 6, en defensori 4 rbdl. silfurs í laun fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum þeirra brotlegu ákærðu, sem þar hjá standi allan af málinu löglega leiðandi kostnað. Dóminum ber innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, fullnustu að veita, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

2° Dómur í justitsmáli, höfðuðu mót systkinunum Birni Þorsteinssyni og Kristínu Þorsteinsdóttur um framda blóðskömm þeirra á milli, og gegn föður þeirra Þorsteini Þórðarsyni, útaf forsómun hans í að skilja þau sundur í tíma.

Sögu þessa máls áreiðanlega heldur hjeradsdómurinn, genginn að Reykjavík þann 15. maí þetta ár, með hverjum systkinin Björn Þorsteinsson og Kristín Þorsteinsdóttir frá Miðdal í Kjósarsýslu, eru fyrir framda blóðskömm með tveimur barneignarbrotum saman, dæmd frá lífi, en faðir þeirra Þorsteinn Þórðarson til 20 rbdl. silfurs fjársekta til fátækra í Kjós, og öll 3 til að standast sameiginlega allan af málinu löglega leiðandi kostnað.

Bæði hafa þau brotlegu systkin jatað sig hafa átt barn saman árið 1819 um haustið, en þá lýsti Kristín föður að því vinnumann í koti þar hjá, Ásmund Gissursson, sem veitti því faðerni viðgöngu; var það skírt Guðrún, en sálaðist nokkru síðar. Síðan kom kvis upp um næstliðna páska, að Kristín mundi í vetur hafa fætt ótímabæran burð, og að faðerni þessa eignað væri bróður hennar Birni, sem ásamt henni var á sama heimili hjá föður þeirra Þorsteini. Við frumpróf þann 16. apríl næstl. varð upplýst, að Kristínu leystist höfn í vetur undir miðgóna, í rúmi hennar í bað-

stofu inni, og álitur landphysicus Thorsteinsen, eptir gjörða skoðun þess fósturs, þetta ei hafa verið yfir þriggja mánaða gamalt. Þetta fóstur gróf bróðir hennar Björn, ásamt viðstöddum aðkomnum manni, Torfa frá Vallá, ofaní gólfíð undir rúminu og fylgjuna því áfasta. Systkinin meðgengu þetta brot. Björn gróf fóstrið með fylgjunni upp aptur, og meðkendi loksins ásamt faðernið að fyrra barni systur sinnar, hverju Ásmundur kvaðst síðan, fyrir tilmæli Björns og Þorsteins föður hans, einnig húsbónda síns, viðgöngu veitt hafa, en sig þó með öllu saklausan af Kristínu fyrr og síðar.

Þau brotlegu systkin hafa loksins ljúfa viðgöngu veitt báðum barneignar- eða blóðskammar brotum sínum, sem þó metast sem eitt, þaræð þau nú fyrst ákærð eru með lögsókn. Líka hefur Þorsteinn faðir þeirra játað, að hann vitað hafi um hið fyrra brot þeirra, og falað af Ásmundi viðgöngu þess, en ámalgað við þau að skilja. En þar hjá bera þau öll fyrir sjerlegt fáfræði sitt um saknæmi þvílíks brots, og bann svo venslaðra samrekkingar, eðu þekkingu á þar að lútandi lögunum. Sóknarprestur þeirra hefur og vitnað bæði um föðursins og barna hans sjerlegt fáfræði í andlegum efnum, en að öðru leyti en þessum brotum, um ráðvant framferði þeirra, líka að þau ákærðu Björn og Kristín sjeu alsystkin, hjá föður þeirra Þorsteini til vistar.

Hvert straff við þeirra blóðskammar broti liggi, sýnir Stóridómur frá 1564, hjer ennþá í þessháttar málum gildandi sjerlegt lögmál, eptir hverjum dæma ber, en hvorki eptir N. L. 6.—13—14, sem hjeraðsdómarinn þó valið hefur, en sem aldrei er hjer lögleiddur, nje heldur er honum raskað sem Íslands sjerlegu lögmáli, með tilskip. frá 23. maí 1800 § 1, því síður sem kongsbrjef frá 25. júlí 1808, nema í þar og með öðrum sjerlegum lögum fyrir Ísland undanskildum greinum, með berum orðum staðfestir hann sem Íslands gildandi lögmál í legorðsmálum, eins og nýir hæðstarjettardómar í

blóðskammar málum, hjeðan frá landi, hafa honum fylgt. Fyrir sitt drýgða blóðskammar brot ber því að systkinin Björn og Kristín, Þorsteins börn, dæmist til að hafa fyrirgjört lífi sínu, og lausafje þeirra falli undir konung.

Hvað áhrærir Þorstein Þórðarson, föður þeirra, þá krefja lög ei af föður að uppljósta þvílíku illvirki um börn sín, svo hann að ósekju þegja mátti um brot þeirra. Hitt bar honum, þegar vitneskju fjekk af þeirra fyrri samförum, sem föður, að stíla þeim strax í sundur, svo ei rötuðu aptur í líka óhæfu, og það þeim sjálfum til góðs, þó lög ei krefðu það af vandalausum húsföður. Engu að síður má hans umvitnaða staklega fáfræði um sekt þvílíks brots, ásamt hans náttúrlegu fáskiptni, afsaka hann frá þyngri sekt fyrir hans framkvæmdarleysi í þeirri hússtjórn honum bar í þvílíku til-liti, en að það varði 10 rbdla silfurs sekt til fátækra sjóðs í Kjósarhreppi, auk þess að hann sameiginlega með börnum sínum standi allan af þessari málssókn til þessa dags löglega leiðandi kostnað, en þau seku systkin ein hann upp hjeðan, og virðist kaup svaramönnum við undirrjettinn dæmt sanngjarnt, en fyrir landsyfirrjetti ber aktori 6, og defensori 4 rbdl. silfurs fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af þeim sakfeldu, þannig sem fyr greinir, að því leyti efni þeirra til hrökkva.

Mál þetta virðist vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Systkinin Björn Þorsteinsson og Kristín Þorsteinsdóttir eiga að hafa fyrirgjört lífi sínu fyrir saman drýgða blóðskömm, en lausafje þeirra falli undir konung; allan af broti þeirra löglega leiddan kostnað standi þau til málaloka, en faðir þeirra, Þorsteinn Þórðarson, hann þó ásamt þeim til þessa dóms dags, og bæti Þorsteinn þar hjá fyrir forsömun sína að skilja þau brotlegu að, 10 rbdlm. silfurs til fátækra sjóðs í Kjósarhreppi. Ákvörðuð laun svaramanna í

hjeraði gjaldi þau 3 sakfeldu eptir undirrjettarins dómi og til aktors fyrir landsyfirrjettinum, en til defensors 4 rbd. silfurs til hvors, síðast nefndir 10 rbd. silfurs greiðist af justitskassanum, mót endurgjaldi af þeim seku innan 8 vikna, undir aðför eptir lögum. — Að öðru leyti ber um dæmt straff þeirra seku systkina að leita konunglegrar allra náðugustu úrlausnar, áður en það framkvæmast megi.

M. Stephensen.

VI.—VIII.

Anno 1822, þann 5. ágúst, var landsyfirrjettarins session, í hverri voru uppsagðir eptirfylgjandi

dómar:

1° Í justitsmáli höfðuðu gegn Árna Sveinssyni um lausamensku og hlaupalækningar.

Giptur maður og öreigi, Árni Sveinsson, vegna báginda viðskilinn konu sína, sem enn lifir í Árnessýslu, hefur síðan árið 1816 uppi haldið sjer sem lausamaður í Húnavatnssýslu óátalinn, mest við lækningatilraunir þar og í nálægum sveitum, fyrir hverjar allir hafa honum góðan róm gefið, svo að alls ekkert er á hann sannað, sem gefi líkur, auk heldur vitni, að hann hafi nokkurn með þeim skaðað, en þvert á móti orðið mörgum að liði í stóru hjeraði, hvaðan, einkum á vetrum, því nær ómögulegt er flestum að leita líknar hjá mjög svo fjarlægum læknum, sem of stór umdæmi hafa til þess, að þeir í bráðri þörf manna, opt margra í einu á fjarstæðustu stöðum, fái í tíma frelsað margra líf, þó þá ei skorti þar til vit, vilja eða föng og viðleitni, hvað þó dæmið sýnir að bregðast má, sem Hannesi Hannessyni á Tindum, sem forgefins leitaði reglulegs læknis hjálpar við ígerð í fæti sínum, þá lækningin ferðaðist þar í nánd, og var þetta sá sami Hannes, sem grunur var um að бага og ógagn beðið hefði af blýhanka, sem Árni Sveinsson í góðri veru setti fyrir neðan aðra knjesbót hans, til að lina hans bakverk;

sá hanki af blyi, sem þar beið vart dægur, uns burt var tekinn, en olli þar verks og bólgu, er læknum einum unt um að dæma, hvort þar skaðvænn virðast megi, en landsyfirjetturinn finnur ósannað, að sá hanki einn hafi Hannesi að meini orðið, þó líkindi nokkur, en engin fullvissa, sje þar um, og hending eða ókunnug og óeptirgrensluð atvik og tilfelli, sem eptir það mætt hafa, megi mäske meira þar að unnið hafa. Að sönnu bannar tilskip. frá 5. septbr. 1794 í § 6, öðrum en reglulegum læknum að gefa sig af með lækningar, þó gott skynbragð á þeim og sjerlegan dugnað við þær hafi í ljósi látið, án þar til fengins cancelli leyfis, en auk þess að inngangur hennar ber með sjer, að hún eiginlega er fyrir Danmörk, en ei Ísland útgefin, er hún enn þótt hjer þinglýst, fyrir það ekki auglýst hjer að vera gildandi, eða þessu af læknum, eptir landsins legu og miklu víðáttu, örsnauda landi, haganleg að álíta, hvar flestir mættu dauðir liggja, leyfðist þeim hvergi að leita sjer líknar, og það í bráðustu nauðsynjum, nema hjá reglulegum, flestum ófinnanlegum eða ófáanlegum læknum, og með enn torfengnari læknisbúða meðulum öreigum, fyr en um seinan. Nefndrar tilskip. bótastraff fyrir hlaupalækningar virðast þess vegna miður Árna að hæfa, einkum þar öreigi er, og að öll vitni hafa honum vel gefist, að hann hvorki í illum tilgangi, nje af ásælni, hafi sig við þessum lækninga tilraunum gefið, heldur af góðvild til að bjarga öðrum, og undir eins til einungis að ávinna sjer klipta eigin forsorgun. Þetta allt mest með brúkun saklausra innanlands meðala, eða þeirra, sem öllum er leyfilegt frá apothekum í hendur að fá, og sem hann enga verzlun hefur framið með; því má nú virðast sanngjarnt, svo ei líkamleg og bóta fráleit ströff ótilhlýðilega saman hrúgist fyrir smávegis yfirsjónir, að heimildarleysi hans fyrir lækninga tilraunum að eins íþyngi nokkuð þeim pólitíaga, sem hann fyrir lausamensku í undanfarin ár hefur að lögum til unnið, beint eptir kongsbr. 25. júlí 1808 § 7, með því

öll lausamenska og eins hlaupalækningar, eru (sjá cancelli úrskurð frá 20. mars 1802) einberar políti yfirsjónir, sem því rjettilega voru í fyrstu í hjeradi meðhöndlaðar, ekki sem saka- heldur politimál, hvers appelli því virtist hæfa, sem þess síðara, en ei sem sakamáls að framhalda með reglulegu lögsóknar formi, hvað inngangur tilskip. frá 21. maí 1751, kgsbr. frá 25. júlí 1808 og 3. maí 1816, ásamt yfirskrípt og innihaldi tilskipana frá 7. júlí 1760 og 31. maí 1805, kgsbr. frá 10. mars 1786 og cancelli úrskurði frá 22. mars 1808, hjer þinglýstum og prentuðum, sýna. Ei heldur virðist sú kringumstæða í neinu umbreyta eðli þessa máls, að Árni skuldast fyrir vitnisburðar útskrípt og brúkun, sjer í vil að sönnu, en engum til skaða, undir nafni Guðmundar í Stóradal, þar þessi hafði leyfi, sem sjálfur óskrifandi, gefið öðrum til að rita vitnisburð um Árna sem sitt hjú, og bón undir sínu nafni um passa hans, þó Árni síðan af því brjefi ljeti útdraga vitnisburðarins innihald sjer til afsökunar. Dráttur málsins í hjeradi frá því það fyrst höfðað var, þ. 7. des. 1820, til 21. jan. 1822, virðist því síður saknæmur undirdómaranum sem málið ei áltst sakamál, og hann svo lengi biðað varð eptiræsktra upplýsinga í því frá fjarlægum sýslum og amti; en sá ákærði Árni hvorki var nokkurn tíma í varðhaldi, nje átti það eptir lögum að gista, svo biðin engin þyngsli eða útdrag olli almúganum, nje heldur nú þess reglulegt fyrirkall til landsyfirrjettarins, með lögskipuðu formi og fresti.

Eptir framantöldum röksemdum virðist nú hæfilegt, að Árna Sveinssonar yfirsjónir með lausamensku og heimildarlausum lækninga tilraunum afplánist til samans með 18 vandarhöggum, og að hann að sínu leyti standi málskostnað í hjeradi eptir undirrjettarins dómi, en allan til landsyfirrjettarins, hvar á meðal sækjanda þess fyrir yfirrjettinum bera 7 rbd., en verjanda 5 rbd. silfurs, sem gjaldist þessum

af justitskassanum fyrir fram, mót endurgjaldi af Árna Sveins-syni.

Máls þessa meðferð álitst að öllu ósaknæm.

Því dæmist rjett að vera:

Árni Sveinsson á að hirtast með 18 vandarhöggum, og standa málskostnað í hjerði eptir undirrjettarins dómi, en allan til landsyfirrjettarins. Sækjanda fyrir þessum rjetti bera 7, en verjanda 5 rbd. silfurs fyrir fram af justitskassanum, mót endurgjaldi af Árna Sveinssyni. Dóminum ber að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins, og ídæmdan málskostnað að útgreiða innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

2° Í þjófnadarmáli úr Vestmannaeyjum.

Philippus Þorvaldsson haustmaður að Gjábakka í Vestmannaeyjum, en vinnumaður að Hildisey í Rangárvallasýslu, ákær-ist um stuld á 4 þryktum ljereptsklútum um borð á brigg-skipinu »Seyen« að kvöldi þess 17. oktbr. 1821, sem reynd-ust eign piltungsmennis, að nafni Laurus Holsts, á því skipi, en svo bar til að Philippus var allan þann dag úti á því við erfiði. Holst hafði lagt klúta þessa, hverja hann einn virti alla til samans á 4 rbd., n. v. hjá gömlum buxum innvasða í gamlan klút á bekk á þilfarinu, en þegar til átti að taka, og þeir fóru í land um kvöldið, voru þeir fjórir klútar horfnir. Philippus fór í bátinn með þeim, en timbur-maður Norðsfjörð frjetti Philippus að, hvað hann hefði innan-undir peysunni, hann kvað ekkert, laut þó niður í sama bili, hnepti frá sjer peysunni, og ljet þá 4 klúta detta niður í bátinn, en sýndi þeim skipbrauðsköku. Norðsfjörð fjekk piltinum Holst klúta sína, sem ákærði fyrir sýslumanni þeirra stuld; í frumprófi teknu daginn eptir í málinu stendur, að Philippus hafi þá játað sig hafa borið þá undir peysu

sinni, þegar hann fór í bátinn, og stolið úr klúti, sem lá á bekknum, en engvar spurningar sjást fram settar vera fyrir Philippus hjer um eða svör hans til þeirra tekin, hvorki við frumprófið eða þinghöldin síðan, hvers vegna bæði sóknari og svaramaður fyrir landsyfirrjettinum telja mál þetta ei til hlítar upplýst, ellegar skýlausa játningu stuldarins af Philip-pusi enn fengna; ei heldur sáu vitnin hann klútunum stela, heldur falla í bátinn úr barmi hans, auk þess að þeir telja beggja vitnanna yfirheyrslu í einu, og svör hvors eptir öðru, orðrjett tekin, þar samt þeir tveir útlenda farmenn eru framar til yfirheyrslu torfundnir, og hafa þegar svarið, og piltungur Holst, hvað þó ei var leyfilegt, stuldinn á hendur Philippusi, telur svaramaður þessa málið ei þess vert, framar að heimvísa því, en krefur þar á mót Philippus frikendan, því eptir eigin lýsingu hans strax í bátnum, þar klútarnir fjellu niður, — við vitnin í land hefur hann, sem eiðsvarinn framburður þeirra og svör til þriðju spurningar sýna — þverneitað að hafa klútunum stolið, og eins í eigin varnarskjali sínu, hvers vegna lagaskylda krafði dómarans ýtarlegri yfirheyrslu hans, bæði þegar tvö vitni sóru hans neitun þjófnadarsins strax í stað, og sjálfur hann fyrir rjetti síðan, hver helst sem hans játning kynni verið hafa við frumprófið, varð hún samt ei síðar í dóminum sem viss og skýlaus fyrir borin; hann neit-
aði að sönnu ekki klútanna töku, en þó öldungis öllu þjófs-
áformi, og tjáði sig ásett hafa að færa þá faktori Petræus, til þess að hann áteldi í lögum fyrirboðið varningsprang farmanna, en Philippus fengi þau laun í staðinn, sem lög tileinka þeim, er frá því skýrir. Þetta virðist helst að afsaka Philippus frá þjófnadarsekt, en þótt hann þar á móti áfelli klútanna leynileg taka, og neitun, að hann nokkuð bæri í barmi sjer, og að hann hafi viljað losa sig sem hægest við fólann, þá hann laut niður, svo að þeir óaðgætt, hafi það ei orðið af vangá, dyttu niður í bátinn. Að sönnu sjest ei nokkurt svar eða játning Philippusar sjálfs á aktsins bls. 2,

að hann hafi klútunum stolið, hvað þó nauðsynlegt var, en dómariinn hefur það samt bókað, rjett á eptir framburði tveggja vitna um, að Philippus hafi stulðinum neitað, að hann sje um hann sannfærður, og hafi (líklega við frumprófið) játað hann, og meðkent, að vitnin hefðu satt sagt, en því líka um neitunina, hvers vegna boðun tilskipunarinnar frá 21. maí 1751 í § 2, 3, 5 og 8 engan veginn er fullnægt, sjest á hennar § 2, sem býður sóknara, verjanda og dómara fyrir rjettinum, að leggja sakamönnum fyrir allar spurningar, sem leiða megi til upplýsingar málsins, og taka þeirra svör upp á sjerhverja, eins og í § 5, að láta þýfi löglega virða, en ei af eigandanum einum, nema þjófur sættist á verðleggingu hans, bannar fyrri dóm að leggja á nokkurt þjófnáðarmál, en skipar í § 8 yfirdómurum annars að heimvísa því á kostnað undirdómara.

Engu síður var það, sem mælt, straffsvert af Philippusi að taka burt klútana leynt, svipta eiganda svo þeirra eignarhaldi, fela þá í barmi sínum, þræta fyrir að hann bæri þar nokkuð, þó á sæist, og klútarnir strax af slysum týndust honum ofan í bátinn, þá brauðkökuna taka vildi þaðan til að sýna farmönnum. Sú afbatan, að hann klútana tekið hafi til að færa faktori Petræusi, og átelja um þeirra útprang mót lögum, fær hvorki tiltrú, svo sem studd af litlum rökum, nje honum að haldi komið, bæði sem auðsjáanlega uppásett til ómerkrar afsökunar, og þess vegna að prang með þá ekki var framið, meðan þeir lágu á bekk skipsins, engum boðnir nje seldir, en varð fyrst ákærandi, þegar framið var, því þá var Philippusi fyrst heimil uppljóstran og ákæra þeirrar sölu, en ei nokkurn tíma með valdi, hvað þá leynt eður þjófslega að handsama þá, því til upptektar varnings, sem útprangast, þurftu yfirvalds aðgjörðir. Hefði hann og haft þann ásetning einan, að átelja klútanna áformað prang, hvert og ósannað er, hefði hann ei þurft að fordást strax fund sýslumanns, heldur mætt fyrir honum djarf-

lega með skýrslu síns saklausa áforms, því lítst landsyfirrjettinum hjer í falið fullnóg til að sanna á Philippus stuldar-áform, og stuld klútanna, þó ei sje skýrsla um játun hans frekari fengin en sú, sem bókuð er í frumprófinu, og gjörðum málsins, en sannindi þeirrar bókunar verið hjer ekki rengd, svo þessu annars lítilvæga máli ei virðist þess vegna nauðsyn heim að vísa, en þar á mót, þar það nemur hvinsku einni og fjöggra rbdla n. v. virði eður 3 rbd. 19 sk. s. v., rjett eptir kongsbrjefi af 25. júlí 1808, § 7, og með tilliti til kongsbr. frá 2. maí 1776, § 1, ásamt þess, að Philippus aldrei áður er dæmdur, og fær beztu framferðis vitnisburði, að hann fyrir þessa yfirsjón sína nú sleppi með 15 vandarhagga politi aga, og standi kostnað málsins eptir undirrjettarins dómi, en gjaldi sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum 4 rbd., en verjanda 3 rbd. silfurs, hverjir 7 rbd. silturs justitskassinn fyrir fram útleggi þeim, mót endurgjaldi af Philippusi.

Eptir málavöxtum er rekstur málsins í hjeraði ei latinn bótum sæta, en við landsyfirrjettinn er hann lögmætur fundinn.

Því dæmist rjett að vera:

Philippus Þorvaldsson á að sæta 15 vandarhagga politi-aga, og standa allan af þessu máli löglega leiðandi kostnað eptir undirrjettarins dómi. Sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum bera 4 rbd., en svaramanni 3 rbd. silfurs af justitskassanum, hverjum ber þessa 7 rbd. silfurs að endurgjalda af eigum þess ákærða. Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins, og ídæmdan málskostnað að lúka innan 8 vikna frá dómsins löglegrí auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

3° Í justitsmáli úr Vestmannaeyjum, höfðuðu gegn Ólafi Guðmundssyni, Einari Snorrasyni og Guðmundi Jónssyni eður Guðrúnarsyni.

Andrjes faktor Petræus í Vestmannaeyjum saknaði um haustið 1820 nokkurrar vöru úr búð sinni, og grunaði ýmsa þar í eyjunni um hennar þjófnað; við settan aukarjett af þá veranda sýslumanns fullmektugum Magnúsi Bergmanni, og fram farnar vitnaleiðslur um þennan þjófnað, sem þó ekki nema að nokkru leyti nú fylgja dómsgjörðunum, varð Guðmundur nokkur Guðrúnarson á Búastöðum, eins og önnur vitni fyrir fram í eið tekinn, og afheyrdur sem vitni, ásamt fleirum, þá og síðar grunsömum um hlutdeild í þessum þjófnaði, meðal hverra Guðmundur þessi nú er einn, en Einar Snorrason þó aðal-þjófurinn, og Ólafur Guðmundsson einnig uppvís að lítilvægum, á gömlum mottum til 16 sk. virðis, en grunaður um stuld tveggja borðafjala, og ófrjálsa brúkun búðarlykils honum fengins til geymslu, að hann segir af Einari Snorrasyni; við gjörða leit á heimili Guðmundar, fundust ýmsar af þeim söknuðu og mistu krambúðarvörum í hirzlum og vörzlum Einars, vinnumanns þar, Snorrasonar, hverra stuld úr pakkhúsi Petræusar og innför til hans í gegnum lúku hússins, án þess að neitt sanni eða aktor og undirdómarinn leiði líkur til, að sú innför í það sæta eigi innbrots straffi til þjófnaðar, eða að það pakkhús ásamt sje íbúðarhús manna, hvað óvenjulegra er hjer á landi. Einar Snorrason hefur játað, en undir eins fyrir borið, þjófnaðinn framinn að vera að boði, og með tilstyrk húsbónda síns, Guðmundar, hver þó öldungis þverneitar því, ásamt allri meðvitund og meðverknaði sínum; annars er eiganda vörunnar frá Einari aptur fengið hið stolna, nema eptir Petræusar eiðfestri virðingu 11 rbd. n. v.

Hvað Ólaf Guðmundsson snertir, þá er ei af honum játaður annar stuldur en mottanna til 16 rbska. virðis, en þó óheimild hans fyrir 2 borðsfjöllum, sem hann fyrirber að hann keypt hafi af timburmanni árið 1819, sje mjög grunsöm, eins og viðtaka hans á einu pundi tóbaks af Einars Snorrasonar hendi, og líklegast sje að Einar þó hafi stolið því úr

krambúðinni, og þar hjá launung og geymsla búðarlykilsins, hvern hann vill ei við kannast þekt hafa, enn síður misbrúkað, auki grunsemina, er samt mót neitun hans ekkert það fram komið, er löglega fullsannað hann sakfellandi, annað en motta-þjófnadurinn til 16 skildinga n. v. virðis, sem er einhver hin lítilvægasta hvinska, sem með tilliti til þess, að vitnisburðir gefast Ólafi Guðmundssyni vel, og að hann aldrei fyrri er fyrir neitt lögfeldur, eptir kongsbr. frá 25. júlí 1808, § 7, og 2. maí 1776, § 1, tekur að eins 10 vandarhagga politi aga, auk þess að hann standi að sínu leyti allan af málinu löglega leiðandi kostnað.

Um Guðmund Jónsson eða Guðrúnarson er að sönnu sannað, að hann hafi haft álíkar kramvörur þeim, sem Einar tjáir sig hafa með honum skipt, undir höndum, og þess háttar vörur eru líka fundnar í húsum hans og hirzlum, og skemmu vindauga, og rúgur í bæjarveggi falinn, samt fær eitt vitni að eins um sakfelli hans, og enn síður framburður Einars sem þjófs, mót neitun Guðmundar á öllum meðverknaði í Einars þjófnadi, og vitund um hann, nú ei algjörlega felt Guðmund til þjófnadarstraðs, þó megn grunsemi á honum liggi, bæði eptir framkomnum líkum og vitnisburðum um framferði hans, sem illa gefist hafa, auk þess, að hann áður lögfeldur er fyrir sauðapjófnad, og kunnur að útillegu ódæða-áformi, sem fyrri dómur, yfir hann genginn 1811, þann 3. ágúst, framar sannar. Vegna skortandi, og líklegast framar ófáanlegra fullgildra hann sakfellandi laga röksemda, verður hann samt nú að fríkennast frá rjettvísinnar frekari ákærum í þessu máli, þó svo, að hann fyrir sitt leyti standi að $\frac{1}{3}$ hingað til löglega leiddan kostnað af máli þessu.

Hvað Einar Snorrason áhrærir, er að sönnu hans þjófnadarbrot nú í öðru sinni fullsannað, bæði með hjá honum fundnum fóla þess stolna og skýlausri játningu um pakkhúsþjófnadinn, þó hann fyrir beri, að nokkuð af þeim hjá honum fundnu vörum sjeu af sjer keyptar á höndlunarstaðnum

og skipum, og nokkrar fundnar í úrð, er samt það játað, og úr pakkhúsinu stolna, ásamt innförinni í það, fullnóg til að sakfella hann. Samt verður nú ei algjörlegur dómur á hans mál lagður, vegna þess ólögmætu meðferðar í hjerði, einkum í Einars tilliti, því þó undirdómarinn temji sjer í sakamálum frá upphafi að brúka 4 þingvotta í stað tveggja, eptir tilskip. frá 3. júní 1796, § 36, sjást þessir aldrei af honum kvaddir vera til að vera meðdómendur í þessu máli, hvað þó máské hefði orðið full nauðsyn, hefði löggild upplýsing um innför Einars í pakkhúsið sannað þetta að vera ásamt íveruhús manna á nóttum, eða þaðan innangengt að svefnherbergi manna, þjófnaðurinn framinn vera um svefn-tíma nætur, og Einar þar hjá útbúinn með verkfærum, jafn líklegum til dráps sem þjófnaðar, ef honum hefði mótstaða veitst, þó N. L. 1—5—20 og tilskip. 20. febr. 1789, § 4, mátti kanske til afbrots hans verða heimfærandi, og § 36, 37 í tilskip. 3. júní 1796, hvað og aktors í hjerði, annars sjer sjálfum mótsegjanda uppástand um straff hans eptir § 3 og 4, tilskip. af 20. febr. 1789, gefur orsök til að halda, því annars náði sá 4 § hjer ei til, og ef þessi, þá ekki hinn. Þar nú þessar verulegu upplýsingar skorta, eptir hverju enn óvíst er, hvert straff Einari hæfir, því reynist þjófnaður hans sæta eiga innbrotsstraffi, er dóminn, feldan án meðdóms-manna í hjerði, sem engan að álfta, og eins nú vegna þar um skortandi löglegra skilríkja, og þar hjá enn ítarlegri yfir-heyrslu og rannsóknar Einars, og samburðar hans játn-ingar við vitnanna framburð, og þessa auglýsingar fyrir Ein-ari til reynslu, að hverju leyti hann við hana kannist. Eins þar, aðeins ítarlega að ganga á og taka skýrslu, þó eiðlaust, síst fyrirfram, náunga Guðmundar Guðrúnarsonar, viðvikj-andi þessa af Einari fyrirbornu meðsekt með Einari, og þeirra sjalfra meðvitund, eða hilmingu þeirra ódáða, og loks-ins þar, eptir pl. af 28. mars 1800, engan eið þess, sem stolið var frá, um eign hans og missir, eða virðingu þess

stolna að taka, fyr en sá seki mótmælti þessu, um hvað hann bar áður að spyrja, og ennþá, hvort með virðinguna ánægður sje, þar hún annars eptir nú gengu vöruverði má heldur ósanngjörn virðast. Þessara bresta vegna ber nú þann gengna undirrjettar dóm marklausan að dæma, að því leyti Einar Snorrason snertir, og ásamt vegna þess, að af þeirri einberu ályktun yfir hann áður, þann 26. mars 1818, gengins dóms um þjófnað, sem í aktinum finnast ei, síst fyrir hversu mikinn og hvers kyns þjófnað hann þá sakfeldur var, svo straff hans nú verði þar eptir rjettilega metið með til-liti til kongsbr. af 2. maí 1776, hvers vegna þann dóm ber heilan fram að leggja, en málinu nú á undirdómarans kostnað að heimvísa til nýrrar og löglegrí meðferðar og dóms, hvað Einari Snorrasyni viðvíkur, og til umbótar allra fyrtaldra bresta í meðferð málsins.

Aktor fyrir landsyfirrjettinum hefur átalíð meiðandi orð og ákærun, sem undirdómarinn í innsendu skjali til rjettarins, dagsettu 17. júní þ. á., hefur leyft sjer um embættisbreytni óstefnds formanns hans í embættinu, setts sýslumanns Öesfjords, hvar til hann alls enga lagaheimild hafði á þessum stað, nje var þar til bær, með því hann bæði þekkja mátti sitt embættis-umdæmi ekkert ná út yfir Vestmannaeyjar, en hra. stiptamtmanns Moltkes honum gefna skipun til fyrirtektar og dómsaðgjörða þessa máls, en formanns hans frúnar frá þeim, eptir þar til af beggja há-yfirvaldi meðtækilegum fundnum ástæðum, til hverra yfir-dóms sýslumaður Abel síst var bær að vera báðum þeim lög, eptir sjálfs hans embættisveitingarbrjefi. Því ber nú þau settum sýslumanni Öesfjord völdu óviðurkvæmilegu og meið-andi orðatiltæki, og grundvallarlausu ákærun af sýslumanni Abel í nefndu skjali, dauðar og dáðlausar að dæma, svo alls ekkert komi Öesfjord til vansa, en sýslumanni Abel fyrir ósvinnu hans, fyrir sínum yfirdómstóli, þannig í frammi hafða, að sekta eptir N. L. 1—12—1, 3 um 3 lóð silfurs til justitskassans.

Hversu langur sem dráttur þessa máls meðferðar og dóms í hjerði og appels til landsyfrrjettarins orðinn er, þar sem það, byrjað reglulega á ný þann 3. nóv. 1820, varð fyrst dæmt rúmu ári seinna, eður þann 17. nóv. 1821, appelli þessa dóms af sakamönnunum lýst þann 26. nóv. s. á., en þó fyrirkall þess til landsyfrrjettarins, fyrst af undirdómaranum, áteiknað dóminn þann 17. júní 1822, og þó voru svaramenn þess í hjerði samt aldrei með því innkallaðir —, lætur landsyfrrjetturinn samt, vegna framfærðra afbatana undirdómarans, sjerlegra bágra, langvarandi ógæfta, og ördugra milliferða frá Vestmanneyjum, þennan drátt og aðra aflaga meðferð máls þessa að þessu sinni ósektaða, en fyrir landsyfrrjettinum er málinu löglega framfylgt.

Því dæmist rjett að vera:

Í tilliti til Einars Snorrasonar á undirrjettarins dómur marklaus að vera, en málinu heimvísast að því leyti hann áhrærir, til nýrrar og löglegrar meðferðar, upplýsingar og útvegunar allra í þessum dómi taldra vantandi skilríkja, og dóms á kostnað undirdómarans. Ólafur Guðmundsson sæti 10 vandarhagga politiaga, og standi allan af málinu löglega leiðandi kostnað, að því leyti honum við kemur. Guðmundur Guðrúnarson fríkennist fyrir rjettvísinnar frekari ákærum í því, þó svo að hann standi þriðjung þess kostnaðar hingað til, en báðir þessir sakfeldu $\frac{2}{3}$ af kostnaði þess til landsyfrrjettarins, með hverjum teljast 7 rbd. silfurs laun til þess sóknara hjer, en 5 rbd. til þeirra ákærðu svaramanns.

Meiðandi orð og ákætur settum sýslumanni Öefjord valin af undirdómaranum í skjali þessa til landsyfrrjettarins, eiga dauð og dáðlaus að vera, og aldrei koma Öefjord til nokkurs vansa, en fyrir ósvinnu sína þar með í frammi hafða fyrir landsyfrrjettinum, bæti sýslumaður Abel eptir N. L. 1—12—1, 3 þrem lóðum silfurs til justitskassans.

Dóminum ber með lögskipuðum hraða að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins, en ídæmdar bætur og útlát að lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

IX.

Anno 1822, þann 19. ágúst, var landsyfirrjettarins session haldin, í hverri þá var fyrirtekið þjófnaðarmál Gísla Þorvaldssonar og meðsekra úr Skagafirði, og ályktaði rjetturinn þannig:

Við yfirvegun þessa máls finnur landsyfirrjetturinn nauðsyn til, áður en hann felli dóm yfir þeim ákærðu, að krefja þann fyrri, yfir Gísla Þorvaldssyni eldra, þann 11. apríl 1821, gengna þjófnaðardóm in extenso framlagðan, þar hjer einungis finst ályktan hans innfærð í hjeraðs-processinn, svo þar af sjáist, að hversu miklum þjófnaði hann í fyrra sinni varð sekur. Sömuleiðis ítarlega, annaðhvort af þjófum Gísla viðurkenda eður eigendum þeim, hverja hann í fyrra og síðara sinni stal, löglega sannaða virðingu þess stolna, hverjar skýrslur og skilríki undirdómaranum byrjar að senda justitiario með lögskipuðum hraða.

X.—XII.

Anno 1822, þann 4. nóvembr., var landsyfirrjettarins session, í hverri voru uppsagðir eptirfylgjandi

dómar:

1° Í þjófnaðarmáli Ísleifs Jóhannessonar úr Húnavatnssýslu.

Um þau mörgu og stórkostlegu afbrot, fyrir hver Ísleifur Jóhannesson er í rjettvísinnar nafni til straffs ákærður, og sjerhvers þeirra af dómstólunum fundna saknæmi, gefa þar um gengnir dómar 1821, nefnilega undirrjettarins, þann 11. ágúst, og landsyfirrjettarins þann 10. nóvbr. s. á. skýrslu og

alit; samt hefur hæstarjetti, eptir föllnum allranáðugasta dómi í málinu þann 17. apríl 1822, þótt vanta ítarlegri upplýsingu einungis um eptirfylgjandi 3 Ísleifi viðkomandi atriði:

1° Hvort Ísleifs Jóhannessonar fyrirsláttur, að hann lýst hafi sauði Sigfúsa Oddssonar, sannur sje.

2° Hversu mjög Ísleifur Jóhannesson hafi drukinn verið þá, þegar ull sú, sem í málinu umvitnast, var gripin frá Arnljóti Árnasyni.

3° Hvers virði sú ull var.

Þar hæstirjettur nú einungis um nefnda 3 pósta krefur frekari skýrslu, hefur sá á ný í málinu haldni undirrjettur, ekki talið sig bera rannsókn og dóm um aðra ákærupósta gegn Ísleifi, heldur haldið sig um þá til síns fyrra dóms, þegar hann þann 19. ágúst 1822 á ný feldi, hinum fyrra, frá 11. ágúst 1821, samkvæman straffdóm yfir Ísleif, eptir nú fram farnar ítarlegar vitnaleiðslur um þau af hæstarjetti tilgreindu atriði.

Í annara pósta tilliti finnur landsyfirrjetturinn því síður hlýða neitt framar hjer að áhræra, sem hæstarjettardómurinn alls ekkert tilefni þar til gefur, nje nokkur ný lögsókn og dómur um þá nú er á ný í hjeraði fram farinn, en landsyfirrjetturinn heldur sig einnig hvað þá áhrærir, einmitt til síns fyrra, þann 10. nóv. 1821 hjer um gengna dóms í öllum hans greinum.

Hvað nú þá 3, til frekari upplýsingar heimvísuðu, pósta áhrærir, nefnilega:

1° um Ísleifs fyrirbornu lýsingu á sauði Sigfúsa Oddssonar, þá er að sönnu fullsannað af fleiri vitnum, að eptir það Ísleifur hafði hann tekið heimildarlaust úr Geitaskarðs fjenu, og síðan leynilega á hann lagt sitt mark (hvað sú í landsyfirrjettarins dómi, frá 10. nóv. 1821, fyrsta pósti tilvitnaða rjettarbót Eiríks konungs við Jónsbókar landsleigubk. 48, lætur varða fullri þjófssækt, eins og mörkun annars fjár undir sitt mark er sú fullkomnasta eignarheimild, sem nokkur

fær kastað á fenginn lifandi grip, og merki þess, að sá sem það ásetta nýja mark á, úr því telur hann sína eign, samkvæmt boði landsleigubs., 58. kap.) —, lýsti Ísleifur að sönnu sauði þessum, ætluðum til rekstrar suður og sölu, þegar sauðurinn, að óvörum Ísleifi, áður burt strauk heim til síns rjetta eiganda, en öll merk vitni eru samt samhljóða í því, að hann lýsti honum einungis sem sinni eign, en aldrei sem annara eign. Meðal annara eru vitnin Ingibjörg Jónsdóttir og Einar Jónsson, og vinnumaður sjálfs Sigfúsa Oddssonar, Jón Jónsson, öll óræk, ásamt fleirum, hverra engin heyrðu Ísleif lýsa þeim strokna, honum ófrjálsa sauði sem annara, heldur sem sinni eign eign; ekki Einar bræðrunga, og samferðamaður hans suður með sauðkindareksturinn, þá sauðurinn strauk; ekki Jón Jónsson, með hverjum hann sem hjúi Sigfúsa mátti gjöra þessum boð með lýsingunni, um stök sauðarins og Sigfúsa eign hans, og ekki Ingibjörg, hjá hverri hann til suðurferðar ákaft falaði sauð fyrir þennan stökna, og vísaði henni til þessa í staðinn. Þetta gat hann enganveginn með frjálsu, bæði af því, að hann vissi ei vera sína eign, heldur hvað frumprófið sýnir (sjá dönsku útlekkingar þess, pag. 666—667, og þar Ísleifs svör til 5. og 8. spurningar), hafði Ísleifur játað fyrir rjetti, að hann tekið hefði í Geitaskarðs fje sauð, sem hann vissi Sigfús í Selhaga eiga; þar hann þá strax vissi þetta, en sendi eigandanum hann ei, nje gjörði nein boð um, þó vinnumann hans fyndi, en lagði sitt eigið mark á, lýsti honum sem sinni, en ei Sigfúsa eign, vísaði til hans til eignar fyrir þann sauð, sem hann falaði til suðurferðar hjá Ingibjörgu, og barnsmóður sinni og heitkonu, Sigurlaugu Jónasardóttur, eins til hans, fyrir þann sauð hún ljet hann fá; loksins þar sá fyrirláttur er eins ómerkur, að Ísleifur betur fengi lýst sauðnum undir sínu eign, en þess rjetta eiganda marki, hvern hann gjörþekti í grend við sig, eins og það lýsingarmeðal er öllum lögum gagnstætt, ásamt

allri Ísleifs breytni með þann sauð, og hans lýsingu, verður hann nú vafalaust að álitast og dæmast þjófur fyrir hann. Því að alls engu haldi fær honum komið nú fyrst í ár, en aldrei í fyrra, uppáhittur framburður þeirrar illa kyntu og dæmdu fylgikonu hans, honum í annan lið náskyldrar, og þar hjá heitkonu hans, en með honum í fleiri ákærupóstum í fyrra illa grunaðrar og dæmdrar —, að Ísleifur hafi bedið sig að koma boðum til Sigfúsa um sauðinn, og fyrir þann hún lánaði honum 1820, gefið sjer handskriptar veð fyrir öðrum betalingi, en ei til sauðarins vísað, hvað bæði er ósamkvæmt eldri framburðum, líka að eins eitt, ómerkt og ógilt, og því rjettilega af undirdómaranum, óeiðtekið vitni, líklega eins undirbúið nú af Ísleifi, eins og Arnþóra Ólafsdóttir í fyrra af honum var, með þá ósönnu vitnisburði, hann sjer í vil fjekk hana hrædda til að útgefa.

Loksins fær mörkun sauðarins af Ísleifi, án eigandans vitundar, og vilja aldrei afsakast sem traustatak, eptir Ísleifs svaramanns fyrir undirrjetti marklausu afbötun, bæði þess vegna, að Ísleifur sjálfur aldrei hefur þvílíkt traustatak fyrirborið, enda mundi það að lögum hvergi afsaka þjófa, sem allir fengju áþekk traustatök fyrir borið, mættu þau að nokkru haldi koma.

2° Viðvíkjandi fyrirborinni ofdrykkju Ísleifs, þegar hann á Gunnsteinsstöðum, um sumarið 1819, ullinni stal frá Arnljóti Árnasyni, í samverki með Jóhanni Brynjólfssyni, eru nú mörg vitni afheyrð, sem sáu og töluðu við Ísleif, og stundu eptir, að 2 vitni horfðu á hann ullinni stela, sem öll sóru, að hann þá hefði verið með fullu ráði, sem eðlilega og ódrukkinn; einungis 1 vitni, Björn Þorvaldsson, sem veitti honum, segir að Ísleifur og Jóhann hafi orðið kendir, en þó gat hann ei annað sjeð, en að báðir væru með nokkurn veginn fullu ráði. Að súpa tvisvar á kúti, og fyrir 3 menn með Birni, sem veitti, að súpa af 3 pela brennivíns (því á 3ja pela flöskunni var slumpur eptir, þegar bætt var á hana

aptur, en þá brotnaði hún, þegar borð var á orðið ofan fyrir axlir hennar), fjekk ei fullorðna menn ráðdeild svipt, ei heldur saúst þess á þeim, eða nein ofdrykkju merki á sömu stundu, er þeir Ísleifur og Jóhann að Strjúgi komu, ellegar á Holtastöðum, hvar þeir komu litlu eptir, mjög árla morguns, og beiddu að geyma þá stolnu ull. Ísleifur vissi þá strax gjörla að hún vot var —, sem undan þurkun stolin af túni Arnljóts —, var því efalaust með öllu ráði, vel vitandi um ásigkomulag hennar, mundi þá og til með Jóhanni um kvöldið að vitja hennar aptur, hvað gild vitni, Pálmi, Ósk og Erlendur Guðmundsson sanna. Þó Ísleifur látist síðar ekkert til þessa muna, mundi hann það eina þá, að koma fólanum undan, en skila ei eigandanum, ef í óraði var nokkuð frá öðrum tekið. Vigt ullarinnar er að eiðfesta vitna ágiskun gjörð að samsvara 10 pundum þurru, og verð hvers punds af eigandanum svarið þá verið hafa 20 sk. n. v. Í fyrra var það eptir kapituls taksta samt reiknað 16 sk. virði. Fyrir þennan ullarþjófnað verður Ísleifur því vafalaust enn að sakfella, og betala ígjald hennar hálfa verðs, mót Jóhanni Brynjólfssyni, því ei mundi henta, að ei meiri drykkjuskapur en hans nú umvitnaði, láti óbótamenn hans vegna sleppa óhegnda fyrir ódádaverk, og freisti illverka til í því oftrausti, að drekka sig fulla, til þess að stofna árásir mót annara lífi, æru, eignum eða velferð, en leyfði þeim, vegna ofdrykkju þó, að komast saklítið af.

Þessa vegna finnur landsyfirrjetturinn nú rjettast að staðfesta undirrjettarins dóm, þann 19. ágúst næstliðna í þessu máli genginn, en aktori fyrir landsyfirrjettinum að bera 10 rbd., og svaramanni Ísleifs þar 8 rbd. silfurs af justitskassanum, mót endurgjaldi af þeim seka, eður ef efni hans tilbresta, með lögskipaðri niðurlögnun á amtið, og málið fyrir báðum rjettum að vera löglega sókt og varið.

Því dæmist rjett að vera :

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn, á óraskaður að standa. Sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum bera 10. en svaramanni hins sekaða 8 rbd. silfurs af justitskassanum, mót endurgjaldi af Isleifs Jóhannessonar eigum, eður ef þær ei til hrökkva, við lögskipaða niðurjöfnun á amtið. — Dóminum að fullnægja eptir frekari ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

2° Í máli Gíslanna Þorvaldssona, eldra og yngra, úr Skagafirði og Helga Helgasonar.

Í þessu máli akærist Gísli Þorvaldsson eldri, frá Tungu í Skagafirði, 25 ára gamall, til sekta og straffs fyrir þjófnað öðru sinni í frammi hafðan, á fjórum eða fleiri stöðum, einna helst úr læstum húsum og hirzlum, á margvíslegum, og til ærnra verðaura hlaupandi, ætum og óætum hlutum, n. l. frá Halldóri húsbónda sínum í Tungu á 3 peysum, 2 specium, ullu, nýrri hempu, skyrtu, sparifötum vinnumanns þar úr læstri kistu í ólæstri skemmu; á smjöri, korni, fiski og magálum, einnig á hóbandskróki og heyljái; en frá bónda á Brúnastöðum á matarbuddu, knífi og hákarli; frá Sigurði í Háakoti á 1 kýrlæri og nokkru af spaði; frá Jóni á Þorgautsstöðum á tvennum bandsokkum, fernum skóm og einum vetlingum. Hann akærist og um að hafa kvatt yngri bróður sinn, Gísli, til þjófnaðar frá húsbónda sínum Halldóri, og þá þjófnaður hans uppvís varð, að hafa byrjað strokferð á fjöll upp, útbúinn þar til útilegu ódáða, til að forðast manna hendur.

Fyrir þessi afbrot öll er Gísli Þorvaldsson eldri, þann 18. júní þ. á., dæmdur við undirrjett, sem fyrir framinn yfriðsáknæman þjófnað í öðru sinni, til 3 ára og 9 mánaða festingar-erfiðis í Kaupmannahöfn, auk ígjalda þess stolna, sem

ei er eigendunum aptur heimt, og málskostnaður, en þarð af eintómri dómsályktun þess fyrri, þann 11. apríl 1821, yfir honum gengna þjófsdóms til 28 vandarhagga refsingar, sem fylgir hjeraðsgjörðunum undir litra Y, ei sást upphæð þessa af Gísla í fyrri sinni stolna, nje rjett eðli þess þjófnaðar, fann landsyfirrjetturinn nauðsynlegt vegna þess tillits, kongsbr. frá 25. júlí 1808, § 7, uppá leggur dómstólum hjer á landi við ákvörðun þjófnaðarstraffa, að hafa til kongsbr. frá 2. maí 1776, áður en dómur nú yrði á hans málefni lagður, samkvæmt tilskip. af 11. júlí 1800, § 19, eptir að landsyfirrjetturinn, þann 19. ágúst næstl., tók mál þetta undir dóm, að skylda undirdómarann til að framleggja útskript hins fyrri, yfir Gísla gengna hjeraðsdóms in extenso, og ítarlega virðingu þess, er Gísli í fyrri sinni stal, hvar um skýrsla nú er rjett nýlega til landsyfirrjettarins innkomin, og gjörðum máls þessa viðtengd, auðkend litra K. Þetta skjal sýnir nú ljóslega, að Gísli jafnvel í fyrri sinni fór til þjófnaðar í læst útihús, stal víða margvíslegu, og samtals langt yfir 5 rbd. silfurs virði, svo að algjörlegs þjófnaðar sekt og straff þá virðist rjettilega á hann fallin; en svo litla betrun þessa háskalega sakamanns vann sá fyrri, yfir honum gengni dómur, að strax eptir, og áður en refsingin varð á hann lögð, stal hann sinn eigin húsbónda, hvað alls engin neyð þrýsti honum til hjá velhafandi manni, og marga aðra, sem fyr segir, til ærnra verðaura; áfýsti sinn yngri bróður Gísla til sömu ódáða, braut víða upp læst útihús og hirzlur manna til þjófnaðar, og tók fyrir sig, eptir allt saman, stroks- og útilegu áform, þar til vel undirbúinn, hvar með hann vottaði sig að vera mannlegu samfjelagi enn hættulegri stórþjóf en að vandarhagga agi á ný megi verða honum hæfilegur, og líklegt betrunar meðal, sem eptir honum gefnum prests vitnisburði tekur þegar að hafna öllum guðrækilegum áminningum og siðum. Hans slaka uppeldi fær honum konfirmeruðum og fullmyndugum ei heldur hlíft við því straffi,

sem tilskip. frá 20. febr. 1789 í § 2 leggur við algjörlegum þjófnaði í öðru sinni, og sem hjer virðist honum hæfilegast, 4 ára rasphús erfiði í Kaupmannahöfn, svo að undirrjettarins dómur, að straffinu til, heldur herðist en linist, en standi að öðru leyti hvað hann áhrærir í fullu gildi.

Helgi Helgason frá Berghyl, 22ja ára, og Gísli yngri Þorvaldsson frá Minni-Reykjum, 20 ára, ákærast einnig í þessu máli fyrir lítilvægan stuld á 3 pundum grjóna, 1 pundi smjörs, og Helgi einn þar hjá á hnefasylli ullar úr læstri skemmu í Tungu, eptir áeggjan hins eldra Gísla þjófs Þorvaldssonar. Helgi tældi hinn yngri Gísli til samverks með sjer í þessu, hvers þessi þó latti hinn, og iðraðist bráðlega þessa fyrir-tækis, neytti þó smjörsins með Helga, kastaði grjónunum ásamt honum í læk þar hjá, og daldi verkið. Samt vitnast um sult þessara drengja, og meinlaust framferði þangað til, hvers vegna hvinsku þeirra virðist vel hæfa það straff, sem undirdómarinn hefur báðum þeim valið með sama, þann 18. júní næstliðna feldum dómi, nefnilega Helga Helgasyni 14, en Gísli Þorvaldssyni yngra 10 vandarhagga politiaga; en að báðir gjaldi ígjöld þess, þeir stolið hafa, og að þeirra leyti kostnað allan málsins, ásamt Gísla eldra Þorvaldssyni. Sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum bera sanngjarnlega 10 rbd. silfurs í laun, en svaramanni 8 rbd. silfurs —, og finst málið fyrir báðum rjettum að vera vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn á óraskaður að standa, þó svo, að Gísli Þorvaldsson eldri frá Tungu, straffist með 4 ára rasphúss-erfiði í Kaupmannahöfn, og að ígjöld þess, sem sjerhver hinna ákærðu stolið hefur, og ei er eigendum aptur heimt, gjaldist af hinum, ásamt öllum af málinu löglega leiðandi kostnaði, að sjerhvers þeirra leyti. Sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum bera 10, en svaramanni þeirra sakfeldu 8 rbd. silfurs af

justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum þessara, að því leyti til hrökkva, en annars við lögskipaða niðurjöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja eptir frekari ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

3° Í þjófnaðarmáli Ingiríðar Eiríksdóttur úr Norðursýslu.

Aður mjög illa upp alin og kynt kven-persóna, Ingiríður Eiríksdóttir, fyrir flakk, lausung og þjófnað optar dæmd, tvisvar hýdd og sett í tugthús hjer á landi, ákærist nú til straffs fyrir framinn lítilvægan þjófnað til 16 fiska virðis, eður hjer um 8 rbm. n. v., fyrir hvern í þriðja sinni drýgðan þjófnað hún er við undirrjett dæmd, þann 15. ágúst þ. á., til erfiðis í Kaupmannahafnar betrunarhúsi um sína lífstíð, og til að borga allan af þessu máli löglega leiðandi kostnað. Hún umvitnast í hjeraðsgjörðunum og dóminum að vera öldungis bláfátæk, að hafa verið í tyrra alstaðar á þingum í Norðursýslu upp boðin til vistar, en enga fengið vegna óþektar hennar og óknytta, og þess vegna verið til dvalar vísað á nokkra bæi, þó ei sem sveitarómagi.

Þar hún nú áður er dæmd fyrir þjófnað, nefnilega fyrst með yfircriminalrjettar dómi, þann 5. maí 1809, sem nú viðlegst þessum landsyfirrjettarins, undir litra H, í fyrsta sinni fyrir þjófnað á einu lambi, sem eptir gamalla landaura virðingu jafnast telst 10 fiska, og þess vegna undir eyris virði; samt í öðru sinni, þann 22. apríl 1811, við undirrjett, fyrir þjófnað í annað sinn, á klúti til 80 sk. virðis, til 3ja ára tugthússvinnu, hverri hún þó einungis í 2 ár sætti vegna þess, að tugthúsið hjer á landi þá varð aflagt, og hún nú seinast ákærist um þjófnað í 3ja sinni á 16 fiska virði, hefur henni skipaður svaramaður fyrir landsyfirrjettinum —, enn þótt sóknari málsins af sömu rökum, sem hjeráðsdóm-

urinn inniheldur, hafi uppástaðið þessa rjettardóms staðfestingu —, Ingiríði til málsbóta fram fært, að hún vistarlaus, í megnu yfirgangandi hallæri eptir alkunnan, mikinn peningsfellir næstliðinn vetur í Norðursýslu, hafi báginda vegna neyðst til að hnupla þessu 16 fiska virðis lítilræði, til að útvega sjer matbjörg fyrir, og sannað sig hafa ætlað það til þess, og þess vegna uppástaðið, annaðhvort að Ingiríður öldungis frífinnist fyrir rjettvísinnar ákærum í þessu máli, ellegar ef landsyfirrjetturinn ei finni næga orsök til þess, að hún þá dæmist sem fyrir einfaldan þjófnað, í öðru sinni framinn, til fárra vandarhagga refsingar, en standa samt málskostnað, þó svo, að kaup hennar svaramanns í hjeraði burt falli, og að hann að minsta kosti þannig álitist fyrir ónóga og ótilhlýðilega málsvörn.

Þetta síðara vafa uppástand um Ingiríði byggir defensor á þeim ástæðum, að þó hún sje tvisvar áður dæmd, hafi hennar þjófnaðarbrot í hvorugt sinn numið fullkominni þjófnaðar sekt, því 1809 hafi hún við yfircriminalrjett dæmd verið fyrir þjófnað á einu lambi, mäske þá 1 rds. virði, til 20 vandarhagga politiaga, samkvæmt kongsbr. frá 2. maí 1776, § 1, en árið 1811 fyrir þjófnað á einum klúti, 80 sk. virði, í annað sinn, hvern smáþjófnað hann meinar þá hafa átt að varða einfalds þjófnaðar straffi, sem í fyrsta sinni, samkvæmt þeirri útlekkingu og frekari ákvörðun kongsbrjefs frá 2. maí 1776, sem seinna kongsbr., frá 15. okt. 1783, gjöri á þess fyrra § 8, hvað hjer megi alt eins teljast gildandi, og virðist líka svo að vera álitid af hæstarjett, með í ár föllnum, og hjer auglýstum dómum; hann meinar því, að hún í 3ja sinni um þjófnað ákærð, nú sæta eigi einfalds þjófnaðar straffi, eins og hann í öðru sinni framinn væri, og hennar svaramaður í hjeraði, sem fyr segir, þess vegna sektast með kaupsmissir, að hann jafnmikið virðist áfella og afsaka Ingiríði.

Viðvíkjandi fyrra alternativ uppástandi defensors, finnur landsyfrrjetturinn að sönnu upplýst, að Ingiríður ei gat fengið sjer vinnuvist, og hefur því líklega átt bágð með að ala sig á lausamensku, þó börn hennar væru á hreppsframsæri, en jafnframt að þetta geti ei orðið henni að lagaforsvari, fyrst auðsjeð er, að þetta orsakast hefur af stelvísi hennar og óknyttum, en ei af heilsubresti eða því, að ei væri vinnufær. Hafi nú svo verið, bar ei að setja hana niður á fátækra fje sem verðugan lim guðs volaðra, hverjum án harðýðgi við fátæka búendur, sem ala verða hina, þó þeir að eins sjeu sjálfbjarga, full-örðugt veitir að forsorga, hvað og því heldur mátti vera tilfellið í Norðursýslu næstliðið ár, sem þar voru meiri bágingi manna á milli, þó finst lítið þar um upplýst eða sannað í dómsgjörðunum, og ei er þar um hallæri getið síðan sumraði, en Ingiríður stal samt í næstliðnum ágúst. Ekki kvartaði hún um neyð fyrir hreppstjórum um það leytið hún stal, og þó hún bágð ætti, varð neyð hennar ekki óafverjanleg, hvað kongsbrjef frá 2. maí 1776 með berum orðum krefur til þess, að þjófn-aður verði vítalaus; vistarleysi hennar orsakaðist sem mælt, af óknyttum hennar; hvergi finst, að henni hafi verið úthýst, þó hún stelandi um færi, og lægi stundum úti af eigin vilja, líklega til að leita sjer færís til þjófnadar; víða voru henni óætir munir gefnir, og sett var hún til dvalar á fleiri bæi; hún flakkaði því að eigin vild, og um sumartíma, þá alkunnugt er, að eigi er svo hart manna á milli, að niðursetur þurfi neyðar að kenna, meðan fólk við býli helst, og safnar sjer vetrarforða.

Í tilliti til þess síðara alternativ uppástands defensors, verður því spurning: Er Ingiríðar seinasti stuldur svo stór, að hann nemi þjófssök?

Þar er fyrst nýlega orðinn vafi á, að 12 fiska stuldur tæki þjófssekt á Íslandi, og vandskilið virðist, þó kongsbr. frá 25. júlí 1808, § 7, bjóði, að hafa við þjófnadarstraff

dóma tillit til ákvarðana kongsbr. frá 2. maí 1776, sje við þetta síðara umbreytt boðorð Jónsbókar, 1. kap., sem er mildara en dönsk og norsk lög. Þetta kongsbr. og 2 instrux fyrir politimeistara í Björgvin og Kaupmannahöfn, sýna að sönnu, að gömlu lögin um stuld þóttu of hörð, og að sjerhver smámuna stuldur varða skyldi æru og búslóðar tjóni, og áteljast, einkum hjá Finnum, sem justitsmál, ljet því eptir að hegna ókvalificeraðri hvinsku með politfaga, eptir sum-mariskum prócessi. Það leyfi til politimeistara í Khöfn aptur-kölluðu 2 kongsbr. frá 30. júlí 1751, en kongsbr. frá 25. júlí 1808, § 7, innleiddi hjer fyrst hitt frá 2. maí 1776, þó með orðatiltækjum, sem gjöra efasamt, hvort þetta skuli hjer að öllu leyti gilda. Því margt í því mundi stórum trufla aðrar vorar lagareglur; ei heldur er það hjer in extenso birt, hvað ella bar. Því sýnist sem þær aðgæslur þessa kongsbr.s ákvarðana, sem hitt af 1808 fyrirskipar, sjeu helzt þær, »að þegar smástuldi refsá skuli með nokkrum vandarhöggum, megi hann hvorki vera kvalificeraður, (framinn úr læstu húsi eða læstum hirzlum), og ekki af óumflýjanlegri hungursneyð til að firra sig öðrum lífsháska«, má og vera að vandarhögg-in beri að tvöfalda, geti þjófurinn ekki skaðann endurgoldið, og ei stendur það í kongsbr. frá 1776, að stuldur hætti stuldur að vera, nemi hann ei 5 rdl. virði, heldur þvert á mót, að hann jafnvel undir 1 rdl. sje og heiti þjófnaður; virðist og ísjárvert að fjölga þær hjer á undan gefnu undan-tekningar, og sjerleg vægðarlög í þjófamálum, eptir það al-menn linan þeirra út kom með tilskip. frá 20. febr. 1789, sem mundi tiltekið hafa objectum minimum furti, þætti það ráðlegt, þó hún umbreytti eldri lögum þar í, að verð þýfis-ins metast skyldi einungis sem auka atvik til straff-herslu, en ei skapa aðgreindar þjófnaðargreinir. Í þessu Ingiríðar máli sýnist § 8, kongsbr. frá 2. maí 1776, taka tvímæli af, sem býður að dæma þá, sem í annað sinn fremja þjófnað eptir almennum landslögum, og það boð eiga nú við hjá

oss, hvað straffið er orðið vandarhögg í báðum tilfellum, ástundum jafn stórt eða 20 vandarhögg, svo vansjeð verður eptir því eðli þeirrar fyrri refsingar.

Báðir þeir undan gengnu þjófsdómar yfir Ingiríði hljóða skýlaust upp á reglulegt þjófnaðarstraff, og standa ei undir landsyfirrjettarins umdæmi. En ei virðist þessum rjetti ábyggjanlegt, að hæstirjettur hafi hjer löggilt kongsbr. frá 15. oktbr. 1783, sem authentiska og útvíðkandi útlekkingu, heldur breytingu laga, sem hæstirjettur víst telur sjer ei bera; en ólíklegt er, að konungleg hátign, eða nein völd í hennar nafni, hafi viljað hjer innleiða nefnt kongsbr. frá 1783, fyrst það ei er officialiter hingað sent eða hjer auglýst, því það umbreytir hins fyrra § 8, um smáþjófnað í öðru sinni, er því sem ný löggjöf, og hefði kongsbr. frá 25. júlí 1808 þá átt að skírskota til þess, ef það hjer gildi átti, undir eins og það innleiddi það fyrra frá 2. maí 1776, ei heldur á þess fyrirsögn við ástand Ingiríðar, við hvernar burtför Norðursýsla enu tapar.

Frá börnum, sem í fyrsta sinni straffast innan luktra dyra, verður ei heldur áreiðanleg ástæða dregin, svo ei straffist fullorðnir, þá stela á ný, nema fyrir þjófnað í fyrsta sinni, þar þetta er gagnstætt kongsbr. 2. maí 1776, og analogia hrindir ei ljósum lagaboðum, sem ei undan skilja að fylgja þessa kongsbrs. § 8 sem sjerlegu lagaboði. En sje svo ríður á litlu, hvort sá fyrsti stuldur Ingiríðar nam 5 rbda virði, og þjófnadarsekt eður ei. En þar hvorki kongsbr. frá 2. maí 1776, nje önnur lög, minka þjófnadarskrá í 3. sinni fyrir það, þó þá lítilræði sje stolið, mælir þetta ei heldur Ingiríði nú bót í þessu máli, því síður sem óvíst er, hvort Ingiríðar þjófnadur, þar sem hún nú tók torf og moð úr tóptardyrum í Sýrnesi, til að komast þar inn í bæinn um nótt, ei mætti kvalificeraður sem innbrot álitast, þar innangengt kann verið hafa úr þeim húsum, sem hún stal úr, í íveruhús manna, þó hefur hún ekki eiginlega inn í þessi brotist; en ætti hjer

ekki þjófsstraffi nema eptir kongsbr. frá 2. maí 1776, stuldur undir 5 rbd. virði, virðist samt sem húsfro Ingiríðar vel mætti samgilda 8 rbd. stuldi af glámbekk.

Að svaramaður Ingiríðar í hjerði sektast eigi fyrir ótilhlýðilega málsvörn finnur landsyfirrjetturinn ekki, þó hann sem ólærður almúgamaður mintist á óknytti hennar og dyldi ei, að sjer þætti illt að mæla henni bót.

Af framantöldum ástæðum virðist hjeráðsdómurinn nú mega standa óraskaður, þó svo, að Ingiríður dæmist í Khafnar tugthús, þar enginn, sem sakfallinn var eptir § 3 tilskip. frá 20. febr. 1789, mun hafa átt í Íslands tugthús að dæmast, en § 3 kongsbr. frá 2. maí 1816 mun eiginlega tillit haft hafa til þeirra einna, sem áður bar þangað að dæma, og helst upp á viss fáein ár þeim til betrunar.

Sóknara þessa máls fyrir landsyfirrjettinum virðast bera 10, en svaramanni, sem að sönnu undireins stóð hjer fyrir öðru máli, en varð að kosta ferð til þessa rjettarhalds, 8 rbd. silfurs fyrir fram af justitskassanum, hverja 18 rbd. endurgjalda ber af eignum Ingiríðar, ef nokkrar finnast, annars með jöfnuði á amtið.

Mál þetta er vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn á óraskaður að standa, þó svo, að Ingiríður straffist í Kaupmannahafnar tugthúsi. Sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum bera 10, en svaramanni Ingiríðar Eiríksdóttur 8 rbd. silfurs af justitskassanum mót endurgjaldi af eignum hennar, en bresti þær, þá við lögskipaða niðurjöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja eptir frekari ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

XIII.

Anno 1822 þann 25. nóvember var landsyfirrjettarins session, í hverri var uppsagður eptirfylgjandi dómur í justits-

máli höfðuðu gegn Gísla Bjarnasyni við Reykjavík um þessa 4 sinnum framinn hórdóm.

Gísli Bjarnason, ennþá giptur maður, 36 ára gamall, ákær-ist í þessu máli um fjórum sinnum framinn hórdóm fram hjá enn lifandi konu sinni í Ölvesi, Bergþóru Guðbrandsdóttur, hverri hann [giptist þann 5. ágúst 1810, en hefur aldrei síðan umsótt nje öðlast yfirvaldanna skilnaðarleyfi við hana að borði og sæng, og enn síður er þeirra hjónaband enn þá löglega upp hafið, þó þau að ári liðnu frá giptingu þeirra skildu að samvistum, fátæktar og ólíks lundernis vegna, og máske fleiri orsaka, sem hinn ákærði ei vill tilgreina, og sem ei heldur gjöra neina umbreytingu á hans straffi nú, svo að nokkurt gagn eða nauðsyn sje til framar um þessar að grenslast.

Sjálfur meðkennir hann þau fjögur barneignarbrot fram hjá konu sinni, að hverjum hann uppvís er, þeim þremur fyrstu, frömdum með sömu ógiptri stúlku í Reykjavík, Maríu Jónsdóttur, árin 1816, 1818 og 1819, en það síðasta og fjórða með ógiptri stúlku í sömu sókn, Önnu Jónsdóttur, þann 27. sept. 1822.

Fyrir þau tvö fyrstu brot hans finst Gísli aldrei dæmdur að vera, en þó undirgengist hafa, að greiða fyrir þau að nokkru leyti lögskipaðar, en að nokkru leiti óvissar fjársektir, þessar nefnilega fyrir sýsluvist til justitskassans, hverjar þó með alls engum dómi nokkurn tíma ákvarðaðar finnast, samkvæmt útpýrkkilegum boðum kongsbrjefs frá 15. mars 1780, aptur staðfestum með kongsbr. frá 25. júlí 1808 § 11 og sama er tilætlað í þess § 4, en seinast með kongsbr. frá 3. maí 1816 í § 4. Þar nú Gísli þessi er í fyrsta sinni um hór lögsóttur og dæmdur þann 8. janúar 1820 við hans þriðja hórdómsbrot til tvisvar 27 vandarhagga refsingar, hefur svaramaður Gísla Bjarnasonar fyrir landsyfirrjettinum leitt rök tii, — jafnvel staðfest með landsyfirrjettardómum í Páls Sigurðssonar og Samsonar Samsonssonar hórdómsmál-

um, og í því fyrra af hæstarjetti gild metin, — að Gíslí sem einungis einu sinni áður dæmdur um hór, eigi nú að sæta bótum einum, þegar hann nú fyrst í öðru sinni tiltalast og dæmist fyrir þennan ítrekaða glæp, og ber einkum fyrir sig kongsbrjefs frá 1. febrúar 1799 hjer auglýsta og gildandi boðorð, að hórstraff sje óheimfærandi til hórdómsbrota án dóms þar um, hvert boðorð hann meinar öldungis óraskað vera við § 6 kongsbrjefs frá 3. maí 1816, hvað aktor þó fyrir ber, þar sýsluvistar bætur ei sjeu vissar fyrir hór í lögum ákveðnar, heldur með kongsbrjefum frá 15. mars 1780 og 25. júlí 1808 í § 11 boðið með dómi í sjerhvert sinni að ákvarða þær, og þau boðorð staðfest með kongsbr. frá 3. maí 1816 § 4, ei heldur sjeu nokkur skilríki framkomin um, að hlutaðeigandi amtmaður hafi samþykkt dómleysu, um Gísla tvö brot, nje heldur sje af lögum að sjá, að amt-mönnum sje lagt á vald að staðfesta dóma í sakamálum, hvað þá að dispensera frá útþykkilegum lagaboðum um þessara meðferð. Líka meinar defensor, að Gísla ekki beri varðhaldskostnaði að sæta vegna saknæmis hans brots.

Eptir framantöldum ástæðum verða nú um Gísla sakferli 3 ólíkar röksemdir helst athugandi til dómsatkvæða: Að Gísla nú beri að álíta sakfallinn einungis sem fyrir tvisvar framinn hór, þar hann einungis einusinni er hjerum áður dæmdur samkvæmt kongsbr. frá 25. júlí 1808 § 12 til 18 rbd. s. sektar til Gullbringusýslu sakafallskassa, og fyrir sýsluvist frá 2 til 10 rbd. s. til justitskassans, hverjar bætur hjer meinast hæfa helst að sjeu 8 rbd. silfurs. Önnur: Að þar hórdómur í fjórða sinni framinn þó ei hefði sætt kvalificeruðu lífsstraffi, á meðan Stóradóms lífsstraff fyrir hórdóm í þriðja sinni, ei var mildað með kongsbr. frá 25. júlí 1808, hefði það brot getað viljað til, t. d. fyrir þeim sem náðaður var fyrir þriðja brot, heldur straffið í fjórða sinni orðið sama ókvalificerað lífsstraff sem þriðja brot, svo sje nú hæsta hórdómssekt í stað lífsstraffs orðin eptir þessu kongsbr. § 13. —

að boði þessarar nýju lagasetningar um hör, sem nú megi álitast ein um hórdómssekt hjer að gilda, — tugthússtraff um 2 ár, eða samgildi þess í vandarhöggum samkvæmt kongsbr. frá 3. maí 1816, hvar uppá áþekk dæmi gefist um hæsta þjófnadar straff, þó sá glæpur optar ítrekist, og eins skamm-aryrða straff af ærulausum o. s. frv., virðist því Gísla Bjarnasyni nú fyrir hans fjórða brot hæfa tvennra 27 vandarhagga refsing, en þar sú ástæða samt ekki finst samkvæmt almennum grundvallar ástæðum sakalaga eða þeim nýlega auglýstu í tilskip. frá 11. mars 1818 § 2 og 3, verður þriðja ný röksemd dregin sú bæði af þessari tilskipun, öðrum strafflögum og þeirra grundvallarreglum, að hvenær sem álagt straff ekki hrifur til öptrunar frá ítrekun glæpa, beri að herða það og sýnir þá kongsbr. frá 25. júlí 1808 §§ 11 til 13 dæmið, einkum um straff fyrir ítrekaðan hórdóm, og að það eptir þessum lagagreinum tvöfaldast eigi, þessvegna, að Gísla hæfi sem áður ströffuðum með vandarhöggum, er samgildi þriggja ára betrunarhúsi, nú að refsfa með fjöggra ára betrunarhúss erfiði í Kaupmannahöfn, en að hann engan veginn eigi lífsstraffi að sæta, þó jafnvel samsinnast mætti, að hans tvisvar áður goldna sekta gjöld fyrir fyrsta og annað brot, dóm- laust, hafi átt að gefa honum jafngilda viðvörun með ítrekun sama glæps, einsog þó tveir dómar þá hefðu yfir hann gengið.

Þó nú fyrstu röksemdanna straffis atkvæði virðist grundvallað á framan tilfærðra lagagreina bókstaflegum boðordum, — en þessi sjeu um hinar tvær seinni síður augljós, — verður samt miðlungs straffið, sem undir nr. 2 uppkveðið er, eður tvenn 27 vandarhögg nú, það sem skylt mun Gísla að velja, án tillits til, hvort hið fyrra á hann lagða var honum þó hið hæfilegasta eður ei, heldur til þess að sá verður hjer við ólík atkvæði meðalvegurinn, og sem leggur nú ei linara straff á Gísla ítrekun hórdóms, en 1820 var með dómi á hann lagt, en álist þar hjá næst koma því,

sem hæstirjettur þann 9. maí 1820 fann hæfa fyrir fjórum sinnum framinn hór, eður þrenn 27 vandarhögg, hvar þó dómur um sjerhvert brot áður gengnir voru, og aðrar skerpandi ástæður margar máttu straff herða, en það tvöfaldaðist þó ei við fjórðu ítrekun hórdóms, fram yfir það í kongsbr. frá 25. júlí 1808 í § 13 ákveðna.

Þar eð vafamál hefur þótt, hvort Gísla Bjarnasonar fjórða hórdómsbrot ei ætti enn lífsstraffi að sæta, sem þó er fjarlægt landsyfirrjettarins álit, virðist Gísla bera allan kostnað hingað til af varðhaldi hans og af málsins sókn og vörn til þess loka að standa, en sækjanda þess fyrir landsyfirrjettinum sanngjarnt að gjalda 10, en svaramanni þess ákvarða 8 rbd. silfurs í laun af justitskassanum móti endurgjaldi af eigum Gísla Bjarnasonar, eða hrökki þær ei til, þá með lögskipaðri niðurjöfnun á amtið.

Mál þetta finnur landsyfirrjetturinn löglega rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Gísli Bjarnason á að sæta tvennra 27 vandarhagga refsingu, og standa allan af þessari málsókn löglega leiðandi kostnað, einnig sinn varðhaldskostnað hingað til. Sækjanda þessa máls fyrir landsyfirrjettinum bera 10, en svaramanni hins ákærða 8 rbd. silfurs af justiskassanum mót endurgjaldi af eigum þess dómfelda, eða hrökkvi þær ei til, þá við niðurjöfnun á amtið.

Dóminum að fullnægja eptir frekari ráðstöfun yfirvaldsins, ídæmdan kostnað að lúka innan 8 vikna frá þessa landsyfirrjettardóms löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

1823

I.

Anno 1823 þann 17. febrúar var landsyfirrjettarins session og í henni uppsagður dómur í þjófnaðarmáli Einars Snorrasonar í Vestmannaeyjum.

Með dómi gengnum þann 5. ágúst 1822 fann landsyfirrjetturinn nauðsyn til að heimvísa aptur í hjerað til löglegrí meðferðar og dóms, á undirdómarans, sýslumanns Abels kostnað, justitsmáli höfðuðu gegn Einari Snorrasyni, við undirrjett dæmdu þ. 17. nóv. 1821 fyrir framinn þjófnað úr Vestmannaeyja verslunarhúsum um haustið 1820, vegna skortandi verulegra upplýsinga um eðli þessa þjófnaðar, sanngjarna verðleggingu þess stolna, saknæmi þessa illverks með tilliti til tíðar og staðar, hvar hann framinn var og Einars fyrra þjófnaðarbrots, fyrir hvert hann árið 1818 dæmdur og straffaður var, hvern dóm landsyfirrjetturinn krafði heilan framlagðan. Þessum heimvísunardómi landsyfirrjettarins hefur nú sýslumaður Abel að öðru leyti fullnægt en því, að sá fyrri, þann 27. mars 1818 yfir Einari Snorrasyni gengni, þjófsdómur fanst ei við hið seinna undirrjettarhald og dóm í þessu máli þann 25. október 1822, en þótt af landsyfirrjettinum útpykkilega krafinn, að vera útvegaður og framlagður heill, hversvegna landsyfirrjetturinn við upptekt þessa máls á ný, undir dóm þann 25. nóv. 1822, fann nauðsyn til, áður en mál þetta yrði dæmt, að beiðast hlutaðeigandi amtmanns tilhlutunar, að dómurinn yfir Einari genginn í fyrra sinni, yrði útvegaður heill og framlagður fyrir landsyfirrjettinn, til hvers rjett nýlega í þessum mánuði fyrst gafst færi.

Af þessum eldra dómi frá 1818 sjest nú berlega, að Einar Snorrason þegar í fyrra sinni er sannfærður um áræðismikinn þjófnað, og straffaður þá eptir kongsbr. frá 25. júlí 1808 § 7 með hæsta einfalds þjófnaðarstraffi í fyrsta sinni, einsog

hans bíræfni með uppbrót útiskemmu og stuld úr læstum hirslum, og ýmislegs til ærnra verðaura, og tilraun að brjóta upp enn þá aðra skemmu til stuldartilrauna. En af þeim seinna processum og þann 25. október 1822 yfir hann í öðru sinni gengna þjófnaðardómi er augljóst, að hið fyrsta einfalds þjófnaðar á hann rjettilega lagða mesta straff, ekki fjekk aptrað honum frá ítrekun líkra ódádá, þar sem hann nú er sannfærður um og hefur fúsa viðgöngu veitt, að hafa farið haustið 1820 um nótt, og eptir háttatíma fólks, inn-um ólæsta lúku á pakkhúsi við Vestmannaeyja kauphöndlun og stolið þaðan 8 borðum, sem viðkomendur hafa með eiði virt til 8 rbd. n. v., en af borðsenda seilst til að smokka handlegg inn um hátt lúkuop á öðru pakkhúsi til að krækja henni upp, síðan smogið þar inn og þaðan stolið 6 skeppum rúgs virtum á 9 rbd. n. v., eptir hverju allur sá stuldur, sem Einar hefur viðgöngu veitt, hleypur til 17 rbd. n. v., með hverja virðingu sakamaðurinn tjáir sig ásáttan. Af þessu þýfi tjáist 11 rbd. virði óapturskilað, þar hjá er nú með rjettra viðkomenda, sem fyrir þessum pakkhúsum rjeðu, játningu og vitnum upplýst, að þessar pakkhúsálúkur ei voru læstar öðruvísi en fyr segir, að þau pakkhús, sem úr var stolið, engin íbúðarhús manna á nóttum eru nje úr þeim innangenget til manna-híbýla, heldur einungis geymslu útihús, að þó þjófurinn Einar Snorrason í þau færi til stuldar um nótt og svefntíma fólks, var hann samt alls engum vopnum eða verju til mótstöðu útbúinn, þó menn hefðu þar að komið.

Enn framar er Einar Snorrason magnlega grunaður um talsverðan stuld kramvöru, sem úr Vestmannaeyja krambúð hvarf, en sem Einar hafði álíka undir höndum, gaf og burt seldi, og sem við gjörða þjófaleit þann 23. des. 1820 hjá honum fanst, en þar hann fyrirber, að þessar sjeu sumar af sjer fundnar í urð, sumar á skipum tilkeyptar og engin vitni fást til hnekkingar þeim annars ískyggilega framburði, nje játn-

ing hans um þeirra stuld, nje heldur nokkur hefur vogað með eiði að helga sjer þær, verður hann fyrir frekari ákæru um þeirra þjófnað að sleppa, en ítrekuð bíráfni og þjófgefni Einars Snorrasonar með innför til stuldar í geymsluhús manna, virðist með tilliti til þess, að verð þess, sem nú er upp á hann fullsannað, og viðgengið af honum í öðru sinni stolið vera, þó ei nemur stórmiklu, að verðskulda fjöggra ára straff hans við rasphúsvinnu í Kaupmannahöfn, hvar hjá honum ber að lúka ígjald þess stolna, sem ei er aptur skilað, ásamt $\frac{1}{3}$ alls kostnaðar þessa máls, til 5. ágúst 1822, þar $\frac{2}{3}$ hans eptir landsyfirrettarins dómi sama dag, viðkoma til útsvars, þeim með honum ákærðu og þá dæmdu Ólafi Guðmundssyni og Guðmundi Guðrúnarsyni. Þar á mót ber sýslumanni Abel einum að standa allan af þessa máls seinni meðferð og dómi löglega leiðandi kostnað frá 5. ágúst 1822 til 17. febr. 1823, bæði til undir og landsyfirrettarins, sakamanninum Einari Snorrasyni sjerhvern annan af hans máli hjer eptir fljótandi kostnað.

Þó landsyfirjetturinn nú finni, eptir nægilega upplýst eðli þessa máls, að meðdómsmanna nefnd í hjeraði eptir undirrettar aktors frumvarpi var í þessu máli ekki lögskipuð nje því samboðin, verður samt undirdómarans ósvinni úrskurður um aktors þar að lútandi siðsama og alls ekki ótilhlýðilega frumvarp vítandi, vegna hans óvirðulega röksemdalaus forms, sem lítt sómir þeim, er í stjórnandans nafni klæða eiga dómsvalda tignarsæti. Að öðru leiti en hjer er greint, má mál þetta virðast vítalaust meðhöndlað fyrir undirrjetti en við landsyfirjettinn löglega rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Einar Snorrason skal erfiða um 4 ár í Kaupmannahafnar rasphúsi, standa þriðjung alls kostnaðar þessa máls til landsyfirrettarins dóms þann 5. ágúst 1822 mót þeim með þessum dómi sakfeldu Ólafi Guðmundssyni og Guðmundi Guð-

rúnarsyni, en frá 17. febrúar 1823 standi Einar Snorrason einn allan af þessu hans máli löglega leiðandi kostnað.

Sýslumanni Abel ber að lúka allan kostnað þessa máls frá 15. ág. 1822 til 17. febr. 1823 til undir og landsyfirrjettanna, hvar af sóknara þess við landsyfirrjettinn bera 8, en svaramanni 7. rbd. silfurs, hverjir 15 rbd. silfurs greiðist þeim fyrirfram af justitskassanum mót endurgjaldi af sýslumanni Abel.

Þessum landsyfirrjettardómi ber að ráðstöfun yfirvaldsins fullnustu að veita, en ídæmd útgjöld að lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

II.

Anno 1823 þann 3. mars var í hinum konunglega íslenska landsyfirrjetti uppsagður svohljóðandi

d ó m u r

í justitsmáli höfðuð gegn systkinum Árna og Guðnýju Eiríks-börnum í Norðurmúlasýslu fyrir drygða blóðskömm saman, en mót Guðnýju þar hjá fyrir barnsfæðingu í dulsmáli.

Allt ásíðkomulag og frásögn þessa máls inniheldur sá í því fallni hjeradsdómur þann 23. sept 1822 svo greinilega og áreiðanlega, að landsyfirrjetturinn finnur hjer einberan óþarfa að ítreka hana, en nóg að vísa til þessa dóms, með hverjum alsystkinin Árni og Guðný Eiríks-börn, frá Merki í Norðurmúlasýslu upprunnin, þar uppfædd og lengst af til dvalar veranda, dæmd eru fyrir þeirra drygðu blóðskömm, hvers með öðru, til að missa líf sitt, hann við hálshögg, en hún með drekkingu, hafa fyrirgjört lausafje sínu til konungs, og borga allan af þessu máli fljótandi kostnað, en að fasteign þeirra, ef nokkur er, falla skuli til lögerfingja.

Sakakonan Guðný er samt auk hennar blóðskammarbrots, lögsótt til straffs ásamt fyrir fæðingu þessa barns í dulsmáli, því hún leyndi bæði föður sinn og barnsföðurinn, bróður

sinn Árna stöðugt því, að hún óljett væri, þó báðir ítarlega þar um á hana gengu, einkum sá meðseki Árni opt, eins alla aðra, og kvað meínlæti og tíðateppu valda heilsulasleika sínum og gildleika. Hún daldi þetta sitt ástand stöðugt fyrir öllum, eins seinasta daginn og kvöldið, þá hún var í samvinnu, að heyi með öðrum, fann fæðingartímann nálgast, fór því ei úr fótum, en dróg sig um morguninn þann 10. ág. 1822 fyrir sólaruppkomu frá samvistum manna, ofan og fram úr baðstofunni, eður íveru og svefnhúsi manna, þá hún fann komið vera að fæðingu, einasta til að fæða frammi á afviknum stað frá mönnum, komst hún samt ei lengra, en rjett fram fyrir dyrnar, og, án þess að leita sjer liðs af mönnum rjett fyrir innan dyrnar, fæddi barnið þar standandi, en hjelt svo niðri í sjer hljóðunum við mjög örðuga fæðingu, að menn rjett hjá ei skyldu til sín heyra, nje varir hjer um verða, tók sjálf, segir hún, með höndunum við barninu, leitaði aldrei til að rannsaka, hvort það væri lífs eða liðið eða líflítið, heldur ljet það strax með fylgjinni og með ófyrirbundinn naflastreng ofan í vaðmálspokaræfil, hvern hún í þessu áformi hafði með sjer haft, og vaði þetta allt þannig þjett innan í pokann, gekk svo út með það og gróf við túnhala, og þar í gröf álnar djúpt, hjelt síðan heim til bæjar og mætti þá sambýliskonu sinni nýkominni á fætur, kvaðst mjög lasin og hafa kastað upp, en mintist alls ekkert á fæðingu sína við hana eða neinn mann.

Þann 3. september sá 8 vetra (barn) sem utanað kom fælulega sjón, og þorði ei einsamalt út aptur, þá sent var af móður sinni, fór því sambýliskonan út með því. Henni tjáði barnið sig sjeð hafa hund uppá túnhalanum draga dauft hræ líkt ungbarns; fóru þá báðar konurnar þangað, og fundu alblóðugan, svartan poka ræfil og við hann ungbarn höfuðs- og hægra handleggslaust upp að herðablaði, báru inní fjárhús og lokuðu því til að verja það vörgum. Fundur þessi var strax tilkynstur sóknarprestinum, sem með tveimur bændum

granskoðaði líkið, ljet smíða að því stökk og, enn þótt heldur til fljótt, mót boði rituals í kap. X bls. 336 og NL. 6—6—9, grafa það að kirkju; játaði Guðný sig þá vera móður þess, og lýsti giptan mann, Jón Ingimundsson þess barns föður, eins við frumpróf málsins þann 18. sept. fyrra ár, en apturkallaði þá lýsingu degi síðar fyrir rjettinum, og lýsti þá albróður sinn Árna vera þess rjetta og sanna föður, hverju hann og veitti fúsa og stöðuga viðgöngu jafnan síðan. Undirdómarinn kvaddi því hlutaðeigandi chirurgum til líkskurðargerðar og skoðunar líksins, sem þess vegna var upp aptur grafið og skoðað þann 18. sept., 39 dögum eptir þess burð, þá um sumartíma rotið orðið og maðkað. Við fyrirtekið lungnapróf fann chirurgus lungun sökkva til botns í vatnsláti og ályktaði þar af, að það aldrei hefði anda dregið, eða lifað, en mundi vera andvana borið; á hverju læknisáliti hjeraðsdómurinn bygt (sic) það atriði dómsins, er sleppir Guðnýju óhengdri frá því straffi, sem NL. 6—6—7 og 8, leggja við barnsfæðingu í dulsmáli, og meinar, að þegar þessi ályktan er samanborin við Guðnýjar framburð, að hún að sönnu glögt hafi merkt hræringu fóstursins með sjer um meðgöngutímann, nema í 2 eða 3 seinustu dagana, alls engar, sje þar með hrundið þeirri lagagrunsemd, sem Guðný eptir NL. 6—6—8 hefur mót sjer, að hafa viljandi fargað fóstri sínu og straff því ei verðskuldað eptir tyrgreindum lagastöðum, heldur annað minna fyrir ólaga breytni hennar við fæðingu og meðferð þessa barns, hvert straff þó falli burt við það lífsstraff, sem hún með blóðskömm hafi til unnið.

Þar eð landsyfirrjetturinn samt ekki fann þeirri lagagrunsemd hrundið við chirurgi Kierulfs skoðunargjörð, sem NL. 6—6—8 svo berlega fram setur um sekt sjerhverrar lausakonu, sem í dulsmáli fæðir, þó þessi áliti lungnaprófið sanna, að barn Guðnýjar ei hafi anda dregið, enn ekkert heimila chirurgó þar af að ráða að það hafi andvana fæðst,

þar öll hrakleg meðferð móðurinnar á fósturinu strax vel mátti hafa fyrirbyggt bæði andardrátt þess og vein, — bæði við tak fyrir andrúm þess af ásettu og með þess, af henni sjálfri játaða, þjetta innvasfningi barnsins með fylgju og öllu í pokaleppum, strax og það kom, hvort sem lifandi eða líflítið fæddist, og þar móðirin ljét sjer ei ant um, áður en hún til þeirra ókristilegu bragða tæki, að skoða barnið eða hvort lífs eða líðið var, — fann landsyfirrjetturinn nauðsyn til, áður dómur fjelli að beiðast landphysici embættisálits um, hvort chirurgi Kierulfs skoðunargjörð gæfi fulla vissu um 1° að Guðnýjar í dulsmáli fædda barn hafi óefanlega andvana fæðst, 2° þó það aldrei hefði anda dregið, hvort þar af sje ráðandi, að það ei hafi lifandi fæðst, og andardráttur þess ei orðið fyrirbygður með móðurinnar játuðu hraklegu meðferð strax í fæðingarlokin, og 3° hvort nýfætt barn fái anda dregið, meðan vit þess eru óupphreinsuð, og það er óskilið frá móður og fylgju? Þar nú landsphysici álit og svar hjer uppá neitar öldungis, að lungnaprófið sanni, að barnið ei hafi lifandi fæðst, þó það ei hafi síðan andadregið, en telur mögulegt, að andardráttur þess hafi straks við fæðinguna orðið hindraður, einkum hafi það líflítið eða skindautt fæðst, og öll upplífgunarmedul og tilraunir verið forsómaðar, og álistur þá í hjeradsprócessinum játuðu hraklegu meðferð þessa barns nóga til að hindra viðröknun lífflítils barns og loksins, að mörg börn fyrst andi og veini, eptir það vit þeirra verða hreinsuð, finnur landsyfirrjetturinn ekkert það fram komið í þessari sök, sem hrindi að lögum þessara fullri grunsemd eptir NL. 6—6—8 mót henni sem móður, að hafa af ásettu ráði og viljandi fætt í dulsmáli, og orsak að bana barns síns, þó útvortis limlesting þess, eins og það fanst, ekki verði Guðnýju með rökum tilreiknandi, því hún virðist í öllu tilliti að svara til þeirra sektar-atríða sem NL. 6—6—8 framsetur; hún var lausakona, áður að lausung kunn, máské — þó ósannað og ójátað sje — áður sek orðin

með sama albróður sínum, fyrst hennar lýsti barnsfaðir þá sór fyrir brot með henni; hún fæddi af ásettu ráði leynilega, neitaði við alla skilda og vandalaus þunga sínum, útvegaði sjer alls engin barnaföt, leyndi fæðingu sinni, og í staðinn fyrir að leita sjer og fóstrinu í hennar barnsneyð manna hjálpar, dróg sig úr samvistum manna, til að fæða í leyni, útbúin með leppapoka til að harðvesja það í strax, er það fæddist, leit ei á það eða hvort lífs var eða liðið, áður en hún fullkomnaði illvirkið að harðvesja sitt nýklakta fóstur, með fylgju og öllu, þjett innaní leppinn og grafa allt strax, hvar við kvein og hljóð þess og andardráttur vel máttu fyrirbyggjast, einsog annara vitund um brot hennar, með því að hún hjelt við örðuga fæðingu niðri í sjer hljóðunum. Að hún fyrirbar sig ei hafa lífshræringu þessa síns barns vara orðið í 2 eða 3 seinustu dagana, en það hafa andvana fæðst, er fyrirsláttur einn, hvern NL. 6—6—8 metur marklausan og sektar þá móður, sem þannig brýtur með straffi því, er NL. 6—6—7 ákveður.

Öðru máli öllu væri að gegna um móður, sem — án þess að dylja óekta þunga sinn, eða vanrækja að afla sjer ungbarns fatnaðar, verður af jóðsótt hastarlega yfirfallin í fjarvistum manna, í löglegum erindum þar, og án þess með ásettu að draga sig úr manna samvistum, en fær ei þaðan leitað sjer fæðingarhjálp, og verður sjálf ófær til að bjarga þar fóstri sínu, þó með lífi fæðist, ef þetta engin áverka-merki vottar, en ber með sjer önnur um að það hafi andvana fæðst, þar aldrei anda náði eða vegna skortandi bjargar strax út af dáðið, svo ásetningur móður að fæða leynt (þó andvana barnsfæðing undir því líkum kringumstæðum eptir á dyljist) og farga fóstri sínu þyki ólíklegur. Að Guðný með blóðskömm hafi forbrotið líf sitt, afsakar ei sekt hennar að bæta annari enn meiri óhæfu við, þeirri að fæða með ásettu ráði barn í dulsmáli, synja því allrar móðurhjálp, líta ei eptir, hvort lífs eða liðið var, og fara svo hraklega

með, að þó lífs hefði verið, varð það óðara af ásettri illri meðferð hennar útaf að deyja.

Þessara orsaka vegna finnur landsyfrrjetturinn ónóga orsök til að undanskilja Guðnýju frá því straffi, sem NL. 6—6—7 og 8 henni ákvarða, heldur lögskipað að hún sæti því sama, og þar hjá eptir tilsk. frá 16. febr. 1794 dæmist til að hafa fyrirgjört bæði landi og lausum aurum til kongs, í hverju stærra straffi hið minna fyrir blóðskömm innibinst. Hvað Árna Eiríksson áhrærir finst hjeraðsdómurinn vera á fullum rökum byggður, og nú staðfestast mega eptir fyrir-mælum Stóradóms, hvers — líklega hjer annars of harða straffi fyrir blóðskömm með sekt allra lausra aura til konungs, — hvar við saklausir erfingjar eins mjög straffast fram yfir sekt sama brots í Danmörku eptir DL. 6—13—14 og í Norvegi eptir NL. 6—13—14 og tilskip. frá 23. maí 1800, þó mun álitast á Íslandi enn óraskað eptir Stóradóms sjerlegu straffalögum fyrir þessa eyju — við þessi seinni almennum. Að bæði sakasystkinin standi allan málskostnað, og þar á meðal 8 rbd. silfurs til sóknarans fyrir landsyfrrjettinum, en 7 rbd. til þeirra svaramanns, virðist rjett, og mál þetta við báða rjettina að vera löglega sótt, varið og meðfarið.

Því dæmist rjett að vera:

Í tilliti til Árna Eiríkssonar á undirrjettarins dómur óraskaður að standa. Guðný Eiríksdóttir á að missa sitt höfuð og þetta setjast upp á stöng; hún að hafa ásamt fyrirgjört fasteign sinni ef hún nokkra á, en bæði þau systkin lausum aurum til kongs, og standa allan af þessari málsókn löglega leiðandi kostnað, þar af til sóknara fyrir landsyfrrjettinum 8 rbd., en svaramanni þeirra 7 rbd. silfurs, sem fyrirfram greiðist þessum af justitskassanum, móti endurgjaldi af eigum þeirra seku systkina, eða bresti þau fje þá með lög-

skipaðri niðurjöfnun á amtið. Dóminum að fullnægja eptir frekari ráðstöfun yfivaldsins að lögum.

M. Stephensen

III.

Anno 1823 þann 1. apríl var landsyfirrettarins session og í henni uppkveðinn eptirfylgjandi

d ó m u r .

Ólafur Matthíasson er við politírjettardóm genginn að Skriðu í Eyjafirði þann 9. septb. f. á. fyrir lausamensku dæmdur til 16 vandarhagga refsingar, ásamt með tilliti lausingja lífnis hans og óleyfðrar samveru með barnsmóður sinni og kærustu Guðrúnu Jónsdóttur, frá hverjum dómi sá ákærði hefur appellerað.

Við þau í málinu framkomnu rök finnur samt landsyfirretturinn ei annað í fari Ólafs sekta vert en að hann vorið 1821, þá úr vist fór frá Árna presti Halldórssyni, virðist hafa áformað frá þess árs krossmessu að vera laus, þó hann yrði strax rekinn í vist hjá föður sínum, í hverri hann framhjelt til vordaga 1822, þá hann áður hatði með konuefni sínu vistráðist til Þorláks prests Hallgrímssonar á Skinnastöðum frá þess árs vorkrossmessu, hvað síðar aftalaðist svo, að hann og Guðrún færu þar að búa með styrk prestsins á eyðikotinu Vesturhúsum í hans sókn, hvar til Ólafur kostaði miklu verki fram á sumar 1822, og höfðu þau þar til nógan búskaparstofn, sem lög áskilja fyrir frumbýlinga, nl. 1 kú, 6 ær 1 vetrung og 1 fola; tveimur húsum og tveimur húsatóptum kom hann þar og upp, en sjekk loksins forboð sýslumanns um þar veru, sökum passaleyfis hans úr Eyjafirði, hvers hann finst ítrekuðum sinnum forgefins leitað hafa; þó landsyfirretturinn í þeim framkomnu málsins skjölum ei sjái orsökina til þeirrar neitunar, nje heldur neina í pólitírjettardóminum lögmæta fyrirborna, hvað þó bar, ef nokkur var í máli, sem dómarans sjálfs skylda var til fullnustu að upp-

lýsa, hvar talsmenn ei leyfast fyrir rjettum. Samt finnur landsyfirrjetturinn enga orsök til, nú að heimvísa málinu eptir Ólafs svaramanns uppástandi til upplýsingar mögulegra orsaka þar til, eða hvort Ólafi og konuefni hans, hafi verið hægt, apturkomnum fyrst í ágúst 1822 frá löglegum nýbýlingsstörfum, sem lög upphvetja til og umbuna þá að fá sjer og konuefni sínu vist, sem auðvitað var, að þó ei var þeim hægt, því annars mundi hreppstjóri og dómarrinn hafa þess getið og vísað báðum í vistir.

Þar nú ekki er heldur sannað, að Ólafur hafi nokkurn tíma rífið sig úr vistum í ótíma, nje verið laus nema einn mánaðar tíma frá því honum var ei hægt framar vist að fá aptur komnum frá honum meinuðum nýbýlingsstörfum á miðju sumri, og óhlýðni um skilnað þeirra Guðrúnar, framar virðist henni saknæmt, er til hans fór, og foreldrum hans, er bæði tóku á bæ saman um tíma, virðist sækjandans uppástandi um pólitírjettardómsins staðfestingu ei heldur verða samsint, en Ólafur þar á móti fullsektaður vera að lögum fyrir lausamenskutilraun sína 1821, og óleyfða sambúð við konuefni sitt, í ótíma með бага og hnekkir áformaðs búskapar, hvern heldur bar að lögum að styrkja eptir ástæðum Ólafs. Ólafur þessi virðist því nú eiga að fríkennast frá rjettvísinnar frekari ákærum, en að því leyti hann megnar, standa kostnað þessa máls til landsyfirrjettarins með 3 rbd. til sóknara, en 2 rbd. til hans svaramanns.

Annars er mál þetta vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Ólafur Matthíasson á fyrir rjettvísinnar frekari ákærum í þessu máli frí að vera, þó svo að hann borgi sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum 3, en svaramanni sínum 2 rbd. silfurs, sem fyrirfram greiðist þeim af justitskassanum, móti endurgjaldi af Ólafi, eða skorti hann fje með lögskipaðri

niðurjöfnun á amtið. Dóminum eptir yfirvaldsins frekari ráðstöfun að fullnægja eptir lögum.

M. Stephensen.

III.

Anno 1823 þann 8. júlí var landsyfirrjettarins session, og í henni uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r .

Með hjeradsdómi, gengnum að Vestmannaeyjum þann 26. maí þ. á., er bóndinn Ólafur Guðmundsson á Kirkjubæ, sem að amtsins boði var lögsóttur út af grunsamri heimild hans fyrir einum leðurskæðum, fríkendur fyrir rjettvísinnar frekari ákærum, en dæmdur þó til að standa allan af málinu leiðandi kostnað, hverjum dómi sá ákærði skotið hefur til þessa yfirjettar umdæmis. Engin laga röksemd eða vitni sanna á Ólaf stuld þessara skæða, nje heldur vill hann viðkannast hann, en þar á móti finst honum helst til áfellis, að þegar Bjarni Björnsson mist hafði nautshúð úr þurkun, og ljet því um eyjarnar hefja þjófaleit eptir henni, framkom hvergi neitt, er hann grunaði vera af því mista skinni, nema, að hann segir, eptir litnum líklegt, að ein leðurskæði, hjá fyrnefndum Ólafi fundin, væru af því. Þó nú liturinn einn, án nægra röksemda annara, og eptir áklagandans eins einberri sögusögn, svipaður, ekki fái Ólaf sakfelt, og engin vitnaleiðsla gjöri hans óheimildar töku þeirra vissa, nje heldur játning hans þar um, gjörir samt Ólafs framburður um heimild hans fyrir þessum skæðum, að kaupmaður Petráus hafi sjer þau selt, þegar hann hjá honum var, tortryggilegt, að þessi sjeu þau sömu, því Petráus og Jón hreppstjóri Einarsson sóru, að þessi skæði ei hefðu verið meðal þeirra, sem hjá Ólafi fundust 1820, við þá gjörða þjófaleit, þar eð upp úr þeim hafi rist verið, svo að saman hafi hangið aðeins á 2 hornum, en þessi sjeu órist sundur í einlægri bót, þó kvaðst Petráus síðar ei fortaka, að lík

skæði hafi fundist, af öðrum fengin, hjá Ólafi við þjófaleitina, hvað hann þó kvaðst ei muna, eða að þau sjeu Ólafi af sjer einhvern tíma afhent, samt sje Ólafs sífeldar mis-sagnir og skírskotanir, bæði um heimild þessarar skinnbótar og hennar litun, ýmist af Petræus eða Gísla Ólafssyni, ýmist af Sigurði í Garðinum, nógar til að gjöra grunsama Ólafs heimild fyrir skæðunum, svo að hann nú ekki getur hjer vænst frekari frífinningar frá honum í gegn höfðaðri ákæru, en undirrjettarins dómur hefur honum veitt, hvern þess-vegna nú ber að staðfesta, en Ólafi Guðmundssyni að standa allan málsins kostnað, þar á meðal í laun til landsyfirrjettarins sóknara 5, en til síns svaramanns hjer 4 rbd. silfurs.

Mál þetta virðist löglega rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur á óraskaður að standa og ber Ólafi Guðmundssyni, að lúka allan af þessari málssókn löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til málsins sóknara fyrir landsyfirrjettinum 5 rbd., en til síns svaramanns fyrir sama rjetti, 4 rbd., hverjir 9 rbd. fyrirfram gjaldist þeim af justitskassanum mót endurgjaldi af Ólafi Guðmundssyni innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

V.

Sama dag var uppsagður

dómur

í pólitísmáli úr Skagafirði, höfðuðu rjettvísinnar vegna gegn Sigurði hreppstjóra Jónssyni, svo hljóðandi.

Að boði norðuramtsins af 30. júlí 1821, var Sigurður hreppstjóri Jónsson í Krossanesi, rjettvísinnar vegna, settur undir lagaákæru útaf tálmun hans að líða óljettri kven-snipt, Sigríði Þórðardóttur, dvöl í Seiluhreppi, svo að hún

Þessvegna meindist á hrakning komin manna á milli, hvað þó virtist gagnstætt kansallibrjefi frá 19. ág. 1820, því frammar sem foreldrar þess væntanlega barnspunga hennar þó áttu til 12 ær og 1 hross, og höfðu fengið sjer borgunarmenn fyrir öllum af hennar þar, þó hún eigi ætti þar hrepp, leiðandi sveitarþyngslum, í hverju tilliti hreppstjóri Sigurður varð við pólitírrjettardóm þann 16. jan. 1822 sektaður 3 rbd. silfurs til Seiluhrepps fátækra, þó án málskostnaðar, frá hverjum dómi Sigurður heppstjóri hefur til landsyfírrjettarins appellerað.

Við nákvæma yfirvegun þessa máls finnur landsyfírrjetturinn að sönnu: 1° Að hreppstjóra Sigurði bar eptir embættisskyldu, að verja hrepp sinn óviðkomandi sveitarþyngslum, þessvegna ei að líða utansveitar óljettum lausakonum, sem hvorki áttu þar fasta vist nje lögbyli, þar að sveitfestast, fæða þar börn á hreppinn, eða halda fram lausingja samlífi í öldungis óheimilli húsmensku, saman við óekta barnsfeður þeirra, þó fáeinar sauðkindur ættu til, og skjóta þar við óektabörnum og ómögum niður í óviðkomandi hreppa, þeim til útörmunar, hvað Sigurði hreppstjóra bar að fyrirbyggja.

Að hann tregðaðist við samþykki til Sigríðar inntöku í Seiluhrepp svo ásigkominnar og vistlausrar eptir skildaga hjúa, var því alls ekkert afbrot gegn boði kanselliisins af 19. ág. 1820, sem tiltekur öll önnur tilfelli, þá óljett kvenfólk er burtrekið úr löglegum vistum í ótíma og úr hreppum, enda sýnir seinna kansallibrjef frá 14. apríl 1821, að hið fyrra í alls engu breytir landsins gildandi lögum í því efni, fyrir vörn þeirra þyngsla fyrir sinn hrepp, var Sigurður því alls ekki sektandi, en þar á mót hefur hann

2° í frammi haft alla aflaga aðferð í þessu máli: með linleika í því, að drífa ei þá óljettu utansveitar kind, sem í ótíma skaust ólöglega inn í hrepp hans, strax burt til sinnar rjettu, nálægu sveitar, taka því á stundum vel, og með barnsföður sínum ílengdist þar leyfislaust, uppá hans eigið umdæmi látið sjer í því tilliti lynda, lítt efnaðra utansýslu-

búenda ábyrgð af öllum vandræðum af veru Sigríðar í Seiluhrepp, þó hún hvorki væri í rjettu lagaformi útgefin af þeim, meðtækileg nje leyfð af hans rjetta yfirvaldi, hver einn, en ekki Sigurður, var bær hana gilda eða ógilda að meta, og sjerhvern úrskurð um fátækra mál og burtvísun óskilafólks að fella, og hvers atkvæða bæði hans embættis instrux og eiður skylda hann til um allar sveitarsakir að leita, og þeim að hlýðnast með eiði; þó nú forsómun hans hjer í ei sektist af landsyfrrjettinum; með sjerlegum fjárbótum, fær Sigurður hreppstjóri ei hjá komist, í þessu að yfirvaldsins boði höfðaða justitsmáli, að standa allan kostnað málsins til landsyfrrjettarins, hvert hann hefur því að þarflausu skotið, sökum fyr taldra yfirsjóna hans, og í því tilliti ber honum að greiða þeim hjer skipaða sóknara rjettvísinnar vegna, sýslumanni Finsen, 3 rbd. silfurs, og fyrir frekjufull orðatiltæki og ósönnuð meiðandi svigurmæli í innleggi sínu til landsyfrrjettarins af 14. maí þ. á. með hverju hann sett hefur til síðu bæði siðsemi og virðingu fyrir landsyfrrjettinum og sínum yfirboðna sýslumanni, að bæta 3 lóðum silfurs til justitskassans. Að öðru leyti en hjer er greint, er mál þetta vítalaust rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Sigurður hreppstjóri Jónsson á Krossanesi á fyrir rjettvísinnar frekari ákærum í þessu máli frí að vera, þó svo að hann standi þess málssóknar kostnað til landsyfrrjettarins, þar á meðal til sýslumanns Ó. Finsens 3 rbd.

Fyrir freka og óvinna sókn þessa máls fyrir landsyfrrjettinum, bæti hreppstjóri Sigurður 3 lóðum silfurs til justitskassans, og lúki allt hið ídæmda innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa dóms undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

VI.

Þann 20. október 1823, var í þeim kgl. ísl. landsyfirrjetti uppsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í dulsmálssök Guðrúnar Þorleifsdóttur úr Árnessýslu.

Við nákvæma yfirvegun þessa dulsmáls til dómsáleggingar, hvers máls greinilega frásögu hjeraðsdómurinn annars inniheldur, finnur landsyfirrjetturinn sjerlega athugavert.

1° Að bæði vitnisburðir sóknarprestsins og eiðsvarnir vitnanna, Jóns Björnssonar, Gróu Björnsdóttur og Þorbjargar Erlendsdóttur, sanna þá ákærðu, Guðrúnu Þorleifsdóttur, að vera »mjög svo daufa, heimska, í andlegu fávísa, fábreytilega frá öðrum mönnum og almennings skikki, og að hún leggi sjer hráæti til munns, en grafi alt eins frjálsa fæðu sína niður út um haga; sje óráðþægin og örðug«, hvað seinasta hús-móðir hennar einkum ber henni. Af þessum áreiðanlegu og svögnu vitnisburðum hefur svaramaður þeirrar ákærðu Guðrúnar Þorleifsdóttur fyrir landsyfirrjettinum, þókst finna fullar líkur til, að Guðrún Þorleifsdóttir sje rænuskert, hálfviti eða fálkuð, því að þess háttar dæmi gefist ei hjá neinum heilvita og þessvegna sett til landsyfirrjettarins, hvort málinu ei þessa vegna, þurfi að vísa heim til ítarlegri fullvissu um hennar vitsmuna- og uppfræðingar ástand, áður en hún til reglulegs lagastraffs dæmd verði. Þessa defensors beiðni finnur landsyfirrjetturinn því heldur nauðsyn til að uppfylla, sem alls ekkert finst hjerum framar að vera grenslað, eða upplýst í hjeraði, á hverju merkis atriði þó byggja þarf landsyfirrjettarins dóm um sekt Guðrúnar. Að sönnu gefa svör hennar fyrir undirrjettinum ekki líkur til hennar rænbrests, en alþekt er, að margur er fullvita með köflum, óviti þess á milli, hvert tilfelli mögulegt er, að eigi heima hjá henni því framar, sem hún reynist heimskari, fávísari

í andlegum efnum örðugri, óráðþægnari og að temja sjer síði svo fábreytilega, að ólíkir sjeu heilvita manna breytni. Ekkert sjest Guðrún sjálf, eða vitnin vera spurð um, hversvegna hún lagðist á hráeti, hvort vegna naums matarskamts, eða því hún græfi mat sinn í högum. Að þessu sýnast og lúta mörg rök til, að hún lengi hafi ásett sjer, einsog hún framkvæmdi, að fæða í dulsmáli, en þó annað veifið sagt frá barnspunga sínum og hans lífshræringum alt til þess seinasta dags, bæði Gróu og Þorbjörgu; einnig að hafa fætt í dulsmáli, komið barninu ófímlega undan, og þó kvöldið eptir óneydd sagt báðum, að hún hafi grafið það í flagi eða útá móa, en síðan stöðugt, að hún hafi sökt því í Laugardalsvatni. Eptir sóknarprestsins vitnisburði um heimsku hennar og deyfð, og fáfræði í andlegum efnum, en landsyfirjettinum þar hjá óljóst, hversu megent hennar andlega fáfræði er, og hverja ímyndun hún gjörir sjer um guð, skylduverk, eilífðinnar endurgjald og sekt hennar afbrots með fæðingu í dulsmáli, útburð eða förgun barns hennar, bæði eptir kristindómsins og laganna boði, hvar um prestsins vitnisburður er alltof ógreinilegur og ónógur, og virðist því hans nákvæmari yfirheyrslu Guðrúnar um alt þetta hjer vera full þörf og eins af undirdómaranum.

2° Við rannsókn málsins finst og full nauðsyn á ítarlegri skýrslu prests og vitnanna um, í hverju Guðrúnar heimska og fábreytni frá öðrum mönnum, og almennings skikki sje helst falin; hvort — þar hún er sárheimsk — nema dálítið máski í veraldlegu — eins og hús-bóndi hennar Jón Björnsson hefur um vitnað, — hún fálkuð, eða með köflum rænuskert eða hálfviti sje, — til geðsmuna biluð eða öðruvísi, — hvar um alls ekkert finst að vera grenslað eða spurt, ei heldur, þó vitnin beri um játningu Guðrúnar við þær Gróu og Þorbjörgu, — að hún hafi barnið grafið, hvar helst (þær hafi kom-

ist að af henni), að hún græfi það, því í svari Þorbjargar uppá 1. spurningu heitir það, að Guðrún hafi óglögt svarað uppá hvar helst, þó við spyrðum hana ekki, hverjir hana spurðu — in plurali er óspurt um, og þessir óyfirheyrðir fullglögt, og ekki er á Guðrúnu sjálfa nóg eða vitnin þar um gengið, nje hún konfronteruð við þeirra vitnisburð hjer um, sem þó því nauðsynlegra var, sem líkindi eru til, að hennar fyrsta játning við þær Gróu og Þorbjörgu, kunni merkari reynast þeirri síðari, að hún hafi varpað því í Laugar-dalsvatn, var þó helst áriðandi, að lík barnsins yrði fundið hvar hún tilvísaði, uppgrafið og skoðað, hvort það ei bæri á sjer ljós útvertis merki um misþyrmingar.

3° Vitnin vissu ei til, að Guðrún byggi sig út með neinn ungbarnsfatnað, en þar Guðrún áður hafði barn átt, var nauðsyn að spyrja hana, hvort hún nokkurn eldri ungbarnsfatnað ætti til, og vitnin hvort vissu nokkuð til þess. Og þar Þorbjörg eptir svari hennar til 3ju spurningar, kveðst deginum áður en Guðrún ól barnið, hafa talað við hana um líf barnsins, en getur ekki í svarinu um, hvað Guðrún hafi þá um það sagt, sem hún þó við frumprófið í svari uppá 1stu spurningu segir fortakslaut, að Guðrún þá hafi sagt það vera með lífi. var einkum nauðsynlegt undir Þorbjargar síðar eiðfesta vitnisburð, að láta hana við vitnaleiðsluna ítreka þetta og Guðrúnu sjálfa þar um að framkalla og konfrontera því frammar, sem þessi síðar neitaði að hafa fundið lífsmark með barninu í 2 eða 3 seinustu dagana, og þessu ei bar saman við Þorbjargar vitni um Guðrúnar játningu, en gjörði hennar dulsmáls og morðsáform líklegra. Í Þorbjargar svari uppá 5tu frekari spurningu heitir það svo, að Guðrún hafi játað sig hafa borið barnið út, af því hún var spurð um það, en af hverjum, er óumspurt.

Á sjálfa Guðrúnu sakakonu, finst ei heldur vera nóg gengið um áform hennar með barnið, er hún í svari uppá 4. spurn-

ingu hvað stundum hafa áformað að láta það í vatnið, en hvort heldur lífs eða andvana? En stundum að láta það fæðast hvar helst sem vildi — en þá — hvað framar gera við það lífs eða liðið? Ei heldur er henni borið á brýn, hennar ómerka svar til ótu spurningar, að hún hafi hulið barnspunga sinn sem hún gat, en í hverju skyni? Þar sem hún þó hafði sagt frá honum, bæði Gróu og Þorbjörgu, og þessari, daginn áður en hún fæddi, að barnið þó væri lífs, sem ei bar saman við framburð Guðrúnar við frumprófið í svari uppá zougasta spursmál, ei heldur bar henni saman við Þorbjörgu í svari uppá itu. odu og ritu spurningu til þessarar, hvar um þörf var allar þær að konfrontera; og þar Guðrún kvaðst ei bundið hafa fyrir nafla-streng barnsins, þurfti um að spyrja, hvort hún sá blóð renna þar úr? einnig hvort vit barnsins, munn eða nasir, væri af henni reynt til upp að hreinsa, og að láta hana rjetta þá missögn sína, stundum að hún hafi vafið það innan í svartan lepp, stundum að það hafi skyrtugarmur verið, og bera þann framburð saman við vitnanna.

Þessara orsaka vegna finnur nú landsyfirrjetturinn nauðsyn til aptur að heimvísa máli þessu í hjerad til ítarlegri rannsóknar, upplýsingar og fullnægjugjörðar framantaldra pósta, og þar eptir áleggjanda nýs dóms í hjeradi.

Að öðru leyti en hjer greinir, finst mál þetta vera víta-laust rekið, en sóknara fyrir undirrjetti einungis að bera 2, og svaramanni þeirrar sekuðu 1 rbd., sömuleiðis sóknara málsins fyrir landsyfirrjettinum 5 rbd., og svaramanni þeirrar ákærðu þar 4 rbd., alt í silfri af eigum þeirrar sekuðu; gjaldist þó þeim 9 rbd. s. talsmönnum fyrir landsyfirrjetti fyrirfram af justitskassanum mót endurgjaldi af Guðrúnu Þorleifsdóttur eða, skorti hana fje til, við lögtekna niðurjöfnun á amtið:

Því dæmist rjett að vera.

Þessu máli um barnsfæðingu Guðrúnar Þorleifsdóttur í

dulsmáli vísast hjer með heim aptur í hjerað til ítarlegri rannsóknar og upplýsinga um hjer í formála þessa dóms framantalin óljós atriði öll, og til nýs, eptir framkomandi frekari, og þegar fengnum skilríkjum, áleggjandi dóms í hjer-
aði, alt með lögskipaðri nákvæmni og hraða.

Sóknurum þessa máls bera: fyrir undirrjetti 2 rbd., en fyrir landsyfirrjettinum 5 rbd., og svaramönnum þeirrar ákærðu: fyrir undirrjetti 1 rbd. en fyrir landsyfirrjetti 4 rbd., alt í silfri, af eigum þeirrar sekuðu; þó gjaldist þeir 9 rbd. silfurs talsmönnum við landsyfirrjettinn fyrirfram af justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum þeirrar ákærðu, eða bresti hana fje, þá við lögboðna niðurrjöfnun á amtið.

M. Stephensen.

VII.

Anno 1823 þann 19. desember var landsyfirrjettarins session haldin, og í henni uppkveðinn svohljóðandi
dómur.

Hvað landsyfirrjetturinn fann við uppsagðan heimvísunardóm í þessu máli, þann 20. október næstliðna, ábótavant með áriðandi upplýsingar um vitsmuna, og uppfræðingar ásigkomulag, þeirrar fyrir barnsfæðingu í dulsmáli ákærðu Guðrúnar Þorleifsdóttur, eins um ósambljóða vitnisburð hennar og vitnanna og fleira sem nefndur heimvísunardómur átelur, má nú nægilega heita upplýst orðið og áreiðanlegt við seinni vitnaleiðslur í málinu, rannsókn, yfirheyrslu þeirrar ákærðu, og samburð hennar og vitnanna framburða, svo fullnaðardómur finst nú fyrst áleggjandi um sekt hennar.

Guðrún Þorleifsdóttir er nú sannfærð um, og hefur sjálf stöðugt meðkent, að hún nóttina milli 16. og 17. ág. þ. á. fætt hafi leynilega piltbarn, hvert hún fyrirbar andvana fætt hafa; farið til þess um nóttina út úr sameiginlegu svefnhúsi fólks í Útey, hvar hún vinnukona er, út fyrir tún og fætt barnið þar í móa. Hún batt ei fyrir naflastreng

Þess, þá móðurinni var fráskilið, leit ekki eptir, hvort nokkurt eða ekkert blóð úr honum rann, hreinsaði ekki upp vit þess, en vafði það strax óskoðað innaní svartan lepp, batt við stein, vóð með það úti Laugardalsvatn og snaraði því þar, hvar það þó við gjörða ítarlega leit ekki hefur fundist. Að sönnu sagði hún tveimur vitnum, að hún hafi grafið það í móanum hvar hún fæddi, en þóttist ei muna eða finna staðinn og apturkallar annars þá sögu sína, en stendur fast við þá skýrslu í rjettinum, að hún hafið varpað því í Laugardalsvatn. Áður hafði hún að sönnu barn átt, og er frá manni sínum óskilin kona nú í öðrum sveitum, en hefur ei fundið hann svo, að hennar barnspungi sje honum eignandi eptir neinum líkum, enda hefur hennar lýsti barnsfaðir, Símon Magnússon, við faðernið kannast, samt játar hún sig alls engan ungbarnsfatnað átt hafa frá eldri tíðum, nje nokkurn tilbúið, hvar til heldur ekkert heimilisfólk vissi þar, svo augljóst er að áform hennar hefur fyrirfram verið, að bera barnið út og leynilega að fæða, hvað bæði styrkist við hennar hugsunarleysi fyrir barnsfatnaði, og launung þunga síns fyrir öllum, nema einhvern tíma fyrir húsmóður sinni og öðru vitni til, bar hún í móti þunguðu ástandi sínu. Eins þrætti hún fyrir við rjettinn að hún hefði lífsmark fundið með fóstri sínu í 2 eða 3 seinustu daga fyrir fæðinguna, játaði þó við eitt vitnanna daginn áður en hún fæddi, að nokkurt lífsmark þess fyndi, hversvegna framburður hennar, að hún ei hefði ætlað að bera barnið út, ef lifandi fæðst hefði, er eins óáreiðanlegur eins og sá, að hann hafi andvana fæðst, þar hún hvorki segist hafa aðgætt það nje hreinsað upp vit þess, eða fyrir naflastreng bundið nje aðra móðurlega aðhjúkrun því veitt. Eptir öllu fyrtildu finnur landsyfirrjetturinn því síður neitt að vera framkomið sem geti fríað hana frá straffi, sem NL. 6—13—7, 8 í þessu tilfelli ákveður sem hún sjálf er orsök í, að hún bar barnið þangað, hvar það ei síðan hefur geta fundist, eða rangsegir

til þess staðar, hvar hún fyrirkom því, svo ei varð við reglulega líkskurðargjörð rannsakað, hvort nokkur líkindi corpus delicti gjöri trúlegt, að barnið hafi andvana fæðst, ellegar ljósir áverkar á því sanna megí þess morð. Að öllu þessu aðgættu ber nú þann gengna undirrjettardóm af 20. nóv. þ. á., sem dæmir sakapersónuna til að missa sitt höfuð með exi, en þetta síðan að setjast upp á stöng, og allar eignir hennar fastar og lausar, ef nokkrar til eru, að frádregnum kostnaði þessa máls, fallnar undir konung, að staðfesta. Meðal þessa kostnaðar eru 4 rbd. s. til aktors fyrir landsfyrirjettinum, en 3 til hennar defensors þar, álitnir sanngjörn laun eptir málavöxtum.

Enginn saknæmur dráttur málsins er að þessu sinni fundinn, nje önnur sektandi meðferð þess fyrir undirrjetti, en við landsfyrirjettinn álist hún lögmæt.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins síðari dómur í þessu máli genginn á óraskaður að standa. Sóknara þess fyrir landsfyrirjettinum bera 4, en verjanda 3 rbd. silfurs í laun af justitskassanum, mót endurgjaldi af eigum þeirrar sakfeldu Guðrúnar Þorleifs-dóttur, ef til hrökkva, en annars við lögskipaða jöfnun á amtið.

M. Stephensen.

1824.

I.

Anno 1824 þann 1. mars var í landsfyrirjettarins session afsagður eptirfylgjandi

d ó m u r

í þjófnaðarmáli Arnórs Þorkelssonar á Halltúni í Rangárþingi.
Þann 17. janúar þ. á. er Arnór bóndi á Halltúni í Rang-

árþingi Þorkelsson, dæmdur við undirrjett til þrenna 27 vandarhagga refsingar, fyrir stuld á veturgamalli gimbur með dilki á næstliðnu hausti, frá húsmanni Tómasi Bjarnasyni á Harlaugsstöðum, hverjum dómi sá sakfeldi skotið hefur til landsyfirrjettarins.

Upp á Arnór er löglega sannað og af honum sjálfum stöðugt jatað, að hann í seinni Kambs skilarjett tekið hafi þessa gimbur með dilki hennar, strax sem fólk frá Rauðalæk, þar á meðal Stefán prestur Stefánsson rak hana ásamt öðrum kindum þangað til skilarjettar. En prestinum og fleiri vitnum ásjaandi, handsamaði Arnór þessa gimbur strax við rjettardyrnar, kvaðst eiga og reiddi hana burt þaðan, en Jón nokkur Bjarnason, vinnumaður í Litlu-Tungu, dilkinn með honum, var sá ómarkað hvítt hrútlamb. Bæði voru áður lögðuð en þau þangað komu með tveimur svörtum ullarlögðum, hvert á bakinu og hægra læri, en á gimbrinni var þó mark tvístýft aptan vinstra, en sneitt aptan hægra, og í þetta eyra lítið gat, eptir áður ídregið band; og svo var marki og auðkenningu af vitnum og eiganda gimbrarinnar, Tómasi á Harlaugsstöðum, lýst og það svarið, en hún honum með eiði helguð. Þessa gimbur ljét Arnór strax ásamt dilkinum inn í fjós sitt á Hallstúni, þá þeir Jón Bjarnason komu þangað með þau bæði; skar síðan þann ómarkaða dilk strax, en setti hálft kaupamark sitt, að hann segir, á annað, nefnilega hægra eyrað, á hvert hann markaði hálfan stúf framan hægra, því hann fyrirbar »að hann hafi haldið sig eiga gimbrina«, þar hann ári áður hafi fengið lamb hjá Jóni Árnasyni á Brekkum, en sjer muni þá hafa gleymst að marka hana undir sitt þinglýsta mark, sem er hálft af framan hægra, biti aptan, en sýlt vinstra; jataði þó seinna fyrir rjettinum, að Jóns Árnasonar mark sje sneitt framan vinstra, og gat á sama eyra og sneitt aptan hægra, sem var bæði ólíkt því marki, er á gimbrinni fanst í rjettunum, og gatið auk þessa á vinstra í stað hægra eyra, og

eins bæði Arnórs eigin rjetta og hans kaupamarki, á hægra eyranu, eptir gjafaseðli Hjartar Guðmundssonar, sem vera átti hálfur stúfur framan hægra og hnífsbragð neðanundir, ólíkt. Sjálfur ber Arnór að sjer böndin með að hafa tekið gimbrina og dílkinn sjer vísvitandi ófrjálst, með því stundum að fyrirbera, að hann ekki hafi haustið fyrir markað nema annað eyrað, en ætlað að marka hitt vorið eptir, stundum að sjer hefði gleymst hreint að marka hana, stundum að hann hafi við mörkunina haldið sig hafa tekið gatið burt með, hvað þó á Jóns Árnasonar lambi vera átti á vinstra eyra, og vissi hann þó það mark, og lýsti því glögt, en nú fannst það á því hægra, líka með því að eigna sjer dílk, og gimbur svo auðkennilega tví-lögðuð, hvers alls engin von var á hans aðfengna lambi, og mátti því síður misgrip heita, sem allt þetta var augljós aðgreining, þó aldrei hefði Jón Árnason svarið þessa af Arnóri stolnu gimbur, að vera öldungis fráleita þeirri, sem hann árinu áður afhenti Arnóri, nje Tómas á Harlaugsstöðum og vitni svarið gimbrina í rjettunum, áður en Arnór hripsaði, verið hafa með Tómasar klára marki og hans skýlausa eign, en Arnór — eptir það flutt hafði bæði ófrómlega heim til sín og látið inn í hús — haft nóg tóm til að glöggva sig á marki og auðkennum beggja, áður en hann þjófslega dílkinn skar, en hálf-markaði gimbrina. Þar nú allt fyrталиð vitnar mót Arnóri og hvorki fær gert neitt til eða frá, hvort fyrirláttur hans, að sig vantaði hvíta, jafngamla kind, reynist sannur eða ekki, fyrst þessi, að marki og öllu einkenni, var svo fráleit hans, finnur landsyfirrjetturinn enga nauðsyn til, eptir Arnórs svaramanns framvarpi, til frekari upplýsingar hjer um, nú að heimvísa málinu; því tortryggileg skýrsla konu hans og vinnukonu, sem í þessu máli voru nauðsynjalaust í eið teknar, mundi lítið áreiðanlegt frambera.

Auk alls fyrtalins er lýsir sekt Arnórs fyrir óheimila aðtekt á optnefndri gimbur og dílki hennar, segja vor

landslög hann sakfallinn fyrir hana og mörkun gimbrarinnar, þar sem Jónsb. landslagab. 47. kap. bannar öllum »að hafa nema eitt mark á öllu fje sínu«, en hjer lagði Arnór hálfst annarlegt mark á gimbrina, ólíkt hans þinglýsta marki; en rjettarbót Eiríks konungs frá 1292, innfærð í 48. kap. býður, »á aðfengnum sauðkindum af að bregða marki innan hálfsmánaðar, eptir það þær fengnar eru, og færa sem næst verður sínu, annars eignist sá fjeið, er mark á«, og »leggi nokkur með leynd mark sitt á annars fje, og villi þar með heimildir að, sje hann þjófur ef þjófsök nemur að verði«. Alt þetta er nú heimfærandi til Arnórs, bæði hvað snertir hans ólöglega marka fjölda, og að hann á laun lagði hálfst kaupamark sitt, honum þó óleyfilegt ásamt síns þinglýsta að brúka, á skýlausa eign annars manns, með svo ólfku marki undir og auðkennum, þeirri gimbur, hverja hann fyrirbar að sig þó vantaði, og tjáði sig eptir á aldrei hafa sagt hana vera, heldur haldið hana sína eign; en — með þeim vafa — þó kallaði enga votta til eða lýsti vafanum um sitt ímyndaða rjetta tilkall, og skar dílkinn. Þó nú verð veturgamallar gimbur með dílki, 2 rbd. 23 rbs. n. v. ekki taki þjófsök, eptir kongsbrjefum frá 2. maí 1776, § 1, 25. júlí 1808, § 7, og 3. maí 1816, ef í fyrsta sinni væri stolið, er eptir þess fyrsta § 8 og kongsbr. frá 13. okt. 1783, Arnór nú samt til fulls þjófnadarstraiffs, sem í fyrsta sinni framins sakfallinn að álíta, því framar, sem NL. 6—17—6—11 ljóslega ákvarða þetta, og hann það sama ár er, þann 10. júlí 1823, áður fyrir stuld á 14 marka n. v. virði, dæmdur til 10 vandarhagga politíaga.

Að sönnu má í straffsins tilliti virðast, að verulegt atriði til þjófnadar sektar vanti hjer við Arnórs afbrot, eður leynilega aðtekt á annars eigu, þar sem hann opinberlega við sauðarjett, öllum ásjaandi, hripsaði gimbrina og dílkinn, eignaði sjer þetta þá fyrir vottum, og fjekk mann af öðrum bæ til að reiða dílkinn heim að bæ sínum, en lagði þá á

hvorugt launung, svo að sú aðtekt eptir því, hefði mátt útleggjast sem misgáningur eða misgrip í fyrstu, sem ekki heldur metast mætti sem rán, en að Arnór heimkominn ekki ljest finna nein af framantöldum augljósum vottum um annara eign gimbrarinnar, nje nein einkenni mót sínum ímyndaða eignarrjetti, nje lýsti fyrir nokkrum efa sínum um þennan, þó alls engin rök styrktu hans rjett, lýsti ekki heldur gimbrinni, en þótt hann sjálfur fyrir rjetti hafi neitað, að hann vissi sig vera, heldur hafi meint sig í fyrstu vera hennar eiganda, en með þvílíkum efa og óvissu kvaddi þó enga votta til, áður en hann leynilega lagði sitt mark á hana, hvað honum eptir heilt ár var jafn saknæmt stuldi, með aðfengna kind eptir fyrnefndri rjettar-bót, og skar strax dilkinn, virðist allt að fullkomna eptir á launung hans og þjófnaðar sekt, frá hverri einber fyrirs láttur um misgrip, hverjum öllum er auðvelt að beita, ekki fær fríað þjófa. Hjer virðist Arnóri nú hæfa refsing sem fyrir sauðapjófnað í fyrsta sinni, tvenn tuttugu og sjö vandarhögg, og hann tilskyldast eiga, í gjald til Tómasar á Harlaugsstöðum, að lúka fyrir þann stolna og skorna dilk eptir undirrjettarins dómi; en allan kostnað af þessu máli leiðandi að standa eptir amtsins ákvörðun, þó ályktast sóknara fyrir undirrjetti að bera í kaup einungis tveir ríkisbankadalir, en sóknara fyrir landsyfirrjettinum 5 rbd., líka hverjum undirrjettarins svaramanni 64 rbs., en svaramanni hans fyrir landsyfirrjetti 4 rbd., allt í silfri, hver laun talsmanna fyrir landsyfirrjettinum justitskassinn útleggi mót endurgjaldi af Arnórs eigum. Mál þetta finst annars fyrir báðum rjettum vítalaut rekið.

Því dæmist rjett að vera:

Arnór Þorkelsson á að sæta tvennra tuttugu og sjö vandarahagga refsingu; borga ígjald þess stolna dilks eptir undirrjettarins dómi, og standa allan af þessari málsókn löglega leiðandi kostnað, hvar á meðal til sóknara fyrir undir-

rjetti tvo ríkisbankadali í kaup, en hvers svaramanns þar 64 rbs.; sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum 5 ríkisbankadali, og svaramanns þar 4 ríkisbankadali allt í silfri. Þessir 9 rbd. silfurs til yfirrjettarins talsmanna greiðist þessum fyrirfram af justitskassanum, móti endurgjaldi af eigum þess sakfelda, og ber þessum landsyfirrjettarins dómi eptir ráðstöfun yfirvaldsins að fullnægja undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen

II.—IV.

Anno 1824 þann 21. apríl var landsyfirrjettarins session í hverri voru uppsagðir eptirfylgjandi

d ó m a r .

1. Í smáþjófnáðarmáli Jóns Pálssonar úr Húnavatnssýslu.

Undir þessu máli, hverju defensor þess ákærða fyrir þessum rjetti hefur krafist afvísað, þar eð byrjun þess sje orsökun við privat áburð, en hverri kröfu ei verður gefið meðhald, þar eð yfirvaldinu var frjálst að höfða málið vegna þess það var þjófnáðarmál, hvernig sem það (yfirvaldið) fyrst gat orðið áskynja um tilveru þess efnis, er Jón Pálsson á Syðriey, lögsottur fyrir að hafa um vorið 1821 stolið úr krambúð höndlunarmanns Schrams á Skagatrönd blekpulverspakka, sem metinn var á 1 rbd. n. v. og látúnslömum sem jafnhátt voru virtar. Blekpulverspakka þennan hafa 3 vitni, nefnilega Schram, sonur hans Ellert Schram og Jóhann Jónsson á Holtastöðum, hvar af þar fyrst og síðastnefnda undir öllum kringumstæðum, eru óræk, sjeð hinn ákærða hafa undir höndum, hvað hinn ákærði einnig hefur meðgengið, og að hann hafi honum aptur skilað, en beri fyrir að hann hafi fengið hann hjá holsteinskum skipbrotsmanni, en aldeilis ekki sannað þessa frambornu heimild, þau tvö síðast nefndu vitni þar hjá sjeð Jón Pálsson taka pakka þennan úr krambúðar hillunni hjá Schram, en þessi með eiði tilheimilað sjer þann sama, hvers vegna Jón Pálsson verður að álfást

sannur að sök, að hann hafi ófrjálslega þennan blekpúlvers pakka tekið. Hvað lómunum viðvíkur, þá hefur Schram einnig borið, að hann hafi þær af Jóni Pálssyni tekið, og tilheimilað sjer þær með eiði, en engin vottur er að sönnu til þess, að Jón hafi þær tekið, hinsvegar hefur hann ei heldur þverneitað, að hann hafi skilað Schram þeim aptur, nje heldur að hann hafi sagt þetta hið sama útf frá, og virðist því tilheimildareiddur Schrams verða um lamir þessar að gilda sem sannur, þar eð honum er ei einu sinni fullkomlega móti mælt. Við undirrjettardóm er nú nefndur Jón Pálsson dæmdur til að líða 10 vandarhögg m. fl. sem dómurinn meðfærir.

Fyrst sakarpersónan getur ei eiginlegt þjófsstraff [feingið] eptir höfðunarmáta og meðferð sakarinnar, og af því Jón Pálsson sjálfkrafa skilaði aptur látúnlómunum áður þeirra var saknað, og hann var áður búinn að fá privatrefsing, virðist hann sleppa mega með þau í hjeraði tildæmdu 10 vandarhögg, en hjeráðsdómurinn að öðru leyti standi óraskaður og að hann svari öllum málskostnaði til þessa rjettar, hvarf til aktors 5, en defensors 4 rbd. silfurs.

Sóknarprests attest um aldur og framferði Jóns er að sönnu ei hjeráðs-prosessinum fylgjandi, en þareð hann er áður dæmdur í straff, verður sakamannalögaldur hans að álitast fullsannaður, og eins hans undanfarna líferni að miklu leyti af sjálfum prócessinum, fyrir utan að málið verður að álitast pólitímal. Í málsins færslu er fyrir hvorugum rjettinum neinn saknæmur dráttur skeður.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins yfir dómur, Jóni Pálssyni genginn, á óraskaður að standa. Málskostnað allan til landsyfirrjettarins standi sá sakfeldi, þar á meðal 5 rbd. s. kaup til þess sóknara fyrir þessum rjetti, en 4 rbd. s. til síns svaramanns, hverja

níu rbdl. justitskassinn útgreiði þeim mót lögskipuðu endurgjaldi.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

II.

Í justitsmáli úr Snæfellsnessýslu, höfðuðu gegn Árna Helgasyni og Magnúsi Þórðarsyni á Ytri-Krossum, um leynd á og óheimila nautn af fundarfje.

Árni Helgason og Magnús Þórðarson á Ytri-Krossum í Staðarsveit í Snæfellsnessýslu ákærast rjettvísinnar vegna um óheimila aðtekt á og nautn af sjóreknun sauðfje, hvert hreppstjóri Jón Þórðarson á Stakkhamri misti í sjó á næstliðnu hausti í október, en þær kindur bar þann 23. okt s. á. upp á Staðastaðar kirkjureka, hvar Jón Pjetursson, vinnudrengur í Arnartungu, fann 8, færði þær undan sjó og búnkaði 3 þeirra í viðurvist húsbónda síns, Sigurðar Guðbrandssonar; hann segir svo frá, að neðstur hafi verið veturgamall hrútur heill, nema úr annað augað, og var hann óskila úrgangs kind hjá hreppstjóra Jóni, sem enginn hafði leitt sig að, en í vörslu hans; ofan á honum óskaddað hvítt lamb hreppstjórans, en efstur lambræfill mjög vargjetinn. Sigurður þekti mark hreppstjórans á mörgum kindanna og sendi honum samdægris boð um rekann; sá sendisveinn kom við á Ytri-Krossum og gat um fjárrekann, en bóndinn þar, Gísli Þórðarson og móðir hans Margrjet, dvöldu þann dag til kvölds á öðrum bæ, Mel; hafði þó húsbóndinn Gísli bannað vinnudrengjum sínum, Árna Helgasyni og Magnúsi Þórðarsyni, neitt að forvitnast um reka þann dag; en strax sem þessir frjettu kindarekann og sendisveinn Sigurðar var burt farinn, hjeldu þeir samt ofan til sjávar, og segjast þar hafa hitt mjög jetinn ræfil af veturgömlum hrúti, með gati í annað eyrað, hitt eyrað segja þeir verið hafa af og ræfilinn jetinn

aptur að huppi, báru hann heim, köstuðu höfðinu í Krossavatn, matreiddu og átu einir upp í einu átuna, en geymdu einn afgangs bóglegg í fláti hjá öðru saltkjöti. Morguninn eftir sendi hreppstjóri Jón 2 menn eftir þeim sjóreknu kindum. Kösin, sem óskilahrúturinn, eftir Jóns Þjeturssonar sögu, lá neðstur í, og lamb Jóns hreppstjóra, fanst horfinn, en efsti lambræfillinn kominn ofan á aðra kös þar fyrir neðan. Vegna rekagangs þeirra Árna og Magnúsar daginn áður, eftir að þeir frjettu af þessum sjóreknu kindum, og það í forboði og fjarveru húsbónda síns, um hvern fljótt vitnaðist, og vegna hvarfs þessara kindu lifnaði kvis um, að þeir mundu hrútnum og lambinu, sem söknuðust, stolið hafa; þá fyrst vildu þeir nokkru síðar eyða því kvisi, þó þeir áður hefðu harðþrætt við húsbónda sinn, fyrir að hafa fundið neitt rekið, og játuðu sig fundið hafa á öðrum stað sjórekinn hrút-ræfil, sem fyr segir, matreitt leyfar af honum og jetið báðir upp, en varpað höfðinu í Krossavatn, alt svo að enginn annar afvissi, en buðu Jóni hreppstjóra borgun fyrir; harðþrættu þó fyrir bæði að hafa tekið þann hrút heilan úr fyrnefndri kös eða nokkurn tíma lambið. Þó nú öll líkindi sjeu til þess, að samt svo hafi verið, bæði vegna játningar þeirra um fund og nautn sama hrútsins, en þótt þeir fyrirberi í öðrum stað rekins, og orðins að ræfli, líka um þeirra að-tekt á lambinu, sem hvergi kom fram, einkum þar spor eftir 2 menn fundust úr þeirri átt að bæli kasarinnar, eru samt engin gild vitni framkomin, sem sanni á þessa 2 ákærðu meiri leynilega og óheimila töku eða nautn af því sjórekna fje, en þeir sjálfir loksins fyrir undirrjettinum hafa við kannast, nefnilega hrútræfilisins, hvern eiðsvarinna virðing til 1 rbd. n. v. er á lögð, því bæði er Jóns Þjeturssonar eins framburður um viðskilnað kasanna ónógur, en Sigurðar húsbónda hans ógreinilegur og óábyggjandi, enda fjekk hvorugur borið neitt um, hvort engra annara manna, en þeirra ákærðu völd hefðu mátt á milli koma. Þessir drengir verða

því nú einungis sakfeldir fyrir þeirra játuðu óheimulu aðtekt óskila hrútræfilsins til 1 rbd. n. v. virðis. Að sú aðtekt ei(gi) þjófnaðar, en ei bóta sekt að sæta, er ljóst af allri breytni þeirra ákærðu, því þó undanfelling lýsingar á fundi, sem enginn veit hver á og aðtekt þess, sem af hendingu einni finst, að æðri og æðstu dómstóla álitu ekki sæti reglulegu þjófnaðar straffi var hjer öllu öðru máli að gegna með þá ákærðu drengi. Þeir fundu ei fyrstir hrútin; vissu glögt hver með flædda fjeið átti, og að það bráðlega mundi sótt verða, þá boð um það voru fram hjá bæ þeirra til eigandans gengin, nýttu sjer ófrjálslega það stutta millibil, fóru strax í forboði og sjarveru húsbónda síns eptir hrútinum, matreiddu hans leyfar og átu, komu höfðinu leynilega undan, þrættu við húsbóndann fyrir hans og allan annan fund og leyndu því alla, uns kvisið lifnaði gegn þeim, sem alt vottar stofnaða ferð þeirra og áform til að stela og framkvæmd því samboðna.

Samt er þessa þjófnaðar upphæð til 1 rbd. n. v. verðaura bæði eptir Jónsbókar þjófsbálks 1. kap. og kongsbrjefs frá 2. maí 1776 svo lítil, að hann ei ber að sekta með þjófstraffi, heldur politíaga, sem virðist vel hæfa að sjeu 10 vandarhögg, þar fyrir borin ósvífn og heitingar orð þeirra ákærðu ekki verða hjer að álitum gjörð eptir undirdómarans eins mati, mót N. L. 1.—5.—22, fyrst dómsgjörðirnar ekki tilgreina orð þeirra og svör orðrjett til framsettra spurninga fyrir þá, eða þessar svo skilmerkilega að landsyfirrjetturinn fái þau metið, til hvors tilskip. frá 21. maí 1751 § 2 og 8 (með tilliti til tilskip. frá 3. mars 1741 § 11) þó miða og alt eins tilskip. 8. mars 1799, 13. okt. 1819 lúta, en að öðru leyti finst undirrjettarins dómur vel mega óraskaður standa og málið álfzt vítalaut rekið fyrir báðum rjettum. Sóknara þess fyrir landsyfirrjettinum virðist bera 5, og verjanda 4 rbd. s. af justitskassanum mót endurgjaldi af eigum

þeirra sakfeldu ef til hrökkva, en annars með niðurjöfnun á antið.

Því dæmist rjett að vera:

Árni Helgason og Magnús Þórðarson eiga hver um sig að sæta 10 vandarhagga polití-aga og undirrjettarins dómur á að öðru leyti óraskaður að standa. Sóknara þessa máls fyrir landsyfirrjettinum bera 5, en svaramanni þeirra ákærðu 4 rbd. silfurs af justitskassanum mót þessara 9 rbd. s. endurgjaldi af eigum þeirra sakfeldu, en að því leyti þessar ei til hrökkva, með niðurjöfnun á antið.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

III.

Interlocutorium í Hellulands jarðakaupamáli milli Illuga bónda Gíslasonar og Þorláks bónda Símonssonar.

Illugi bóndi Gíslason á Holti í Húnavatnssýslu átelur í þessu máli dóm sýslumanns Espolins genginn að Frosta-stöðum þann 6. oktbr. 1823, að því leyti Þorláki bónda Símonssyni á Ökrum sje með honum tildæmdur eignarrjettur til jarðarinnar Hellulands í Skagafirði, hvern Illugi telur sjer bera. Í þessu tilliti mótmælir verjandinn Þorlákur málsókn og dómi hjer um við landsyfirrjettinn með skjali frá 12. febr. þ. á. þareð:

1° Sjer sje ei stefnt til svara nje sekta fyrir þessum rjetti, heldur til að sjá gögn og skilríki í rjett lögð, og heyra sjer frádæmdan eignarrjett Hellulands, á móti þann 11. des. 1822 þar um saminni sætt, sem finst í hjeraðsgjörðunum hjer auðkendum lítra D, en þar í nr. 2 til lítra B. a blaðsíðu 10—12.

2° Þar sú sætt sje ekki af neinum hlutaðeiganda, stefnandanum Illuga, átalín síðan.

- 3° Ekkert forboð eða aðvaran gjörð að kaupa við seljanda Hellulands, Þorlák Jónsson.
- 4° Ei sje í undirrjettarins valdi að raska áminstri sætt.
- 5° Eigi Illugi eigi sókn í þessu máli, meðan hann ei hreinsi sig frá megnum líkum um, að hann hafi vitneskju haft um, að seljandi hafi áður pantsett jörðina Bjarna Jónssyni, og selt hana verjanda þessa máls Þorláki Símonarsyni, áður en sala hennar framfór til Illuga og vitnar hann til Jónsbókar kaupabálks, 14. kap.

Undirdómarinn, sýslumaður Espolín, hefur í tveim skjölum, dagsettum 26. febr. þ. á., krafist, að stefnandanum Illuga og hans ákæru, verði nú frávísað landsyrrjettinum, en sje tildæmdur kostur og tæring, þar eð:

- a) þráðbeint sje eptir lögum, að fyrstu kaup skuli gilda.
- b) Illugi hafi ei viljað mæta, en þótt stefndur processmátans vegna í hjeraði, nje heldur þar reynt til að sanna sinn eignarrjett til Hellulands, ei heldur inngefið neina stefnubón. En
- c) sje málið útkljáð með reglulegri sætt milli Þorláks Símonssonar og seljandans Þorláks Jónssonar, en finnist þetta ei nóg til frávísunar málsins, telur hann enn framar
- d) óprófaða breytni Illuga Gíslasonar í Hellulands kaupunum, hvort vjelakaup sjeu eður ei.
- e) Eins að Illuga hafi aptur boðnir verið hans peningar, en þeir ei þegnir, nema 30 specíur legðust umfram, hvar uppá hann framleggur brjef E. Oddssonar til merkis.
- f) Alt eins hvort Illugi hafi ei vitað eignarrjett Þorláks Símonssonar á Hellulandi, þegar hann gjörði kaupin, og
- g) að hann hvorki hafi verið kallaður fyrir sáttanefnd nje kallað aðra, og þess vegna ekki undirbúið lögmætan rjettargang mót Þorláki Símonssyni eða seljandanum Þorláki Jónssyni, krefur því hjeraðsdómar-

inn málsins frávisun, eður að kaupin prófist áður en landsyfrrjettardómar á það falla.

Stefnandans talsmaður hefur nú hjer til ansað:

- a) Að sættin sje því óátalin af Illuga, að hún hafi honum aldrei birt verið, eða honum til hennar stefnt, og alt sje ósannað um viðveru Illuga, og vitund um hana, en verjandinn sjálfur álitid hana ógilda, með því að hefja mál til staðfestingar hennar innihalds, og sje hún úr gildi gengin við dóminn frá 6. oktbr. 1823, og annars sjálf móti þriðja manns eignarrjetti ógild.
- b) Um forboð að kaupa við seljandann Þorlák, sómi hjer ekki að tala, en verjandinn segi hann fullmyndugan, og ei sje Hellulands eignarrjettur frádæmdur foreldrum hans.
- c) Sættin sje ekki óraskanleg, vegna áður talins og skortanda samþykkis Illuga.
- d) Beri mótmælendum að sanna Illuga malam fidem, til hvernar engar líkur sjeu, en hún ósönnuð.
- e) Að Illuga kaupi sje fyrri og á rjettum stað þinglýst, megi það því eldra metast en verjandans kaupbrjef, sem og sje orðið ógilt við seinni kaupgjörninginn með sættinni þann 11. desbr. 1822.
- f) Að Illugi, sem ólöglega stefndur, var ei skyldugur að mæta á Frostastöðum þann 6. oktbr. f. á., nje þurfti að inngefa bón um stefnu, þó dómara stefndi að forsvara dóm sinn.
- g) Að Illugi hafi með þögn sættina samþykkt, geti ei sagst á meðan ósannað sje, að hann hafi hana sjeð.
- h) Að brjef E. Oddssonar vitni Illuga í hag og sýni, að hann hafi álitid sinn eignarrjett svo sterkan fyrir Hellulandi, að ei vildi það selja, nema með ábata. Líka sýni brjefið, að Þorlákur Símonsson ei treysti eignarrjetti sínum, og

i) Að Þorlákur ei hafi viljað kalla Illuga fyrir sættanefnd, en þessi ei þurft að kalla hann sem sækjanda, og að hann (talsmaður Illuga) ei hafi neitt á móti að málið prófist í Húnavatnssýslu, hvað Illuga breytni snertir, verði dómurinn frá 6. oktbr. f. á. dæmdur ómerkur, en þá ætti Þorláks og að prófast í Skagafirði — krefur sækjandi því, að málið fái nú framgang.

Í tilliti til framantaldra mótmæla, finnur Landsyfir-rjetturinn:

1° Að hjer er stefnt þeim fallna undirrjettardómi frá 6. oktbr. f. á. til ógildis, en ei þeirri tilnefndu sætt frá 11. desbr. 1822, um hverrar verkanir mót ástæðum þeim, sem frambornar eru gegn mótmælum fyrirtektar málsins hennar vegna, og mót Illuga, sem til hennar ókölluðum, og eins til þinghaldsins þann 6. oktbr. f. á., að hans meiningu ólöglega stefndum, hjer nú er aðal-þrætan, en um hverrar röksemdir með og mót partanna, ástæður ber að heyra, áður en málinu verði hjer löglega frá-vísað, með hverju alt eins þess átalda hjeraðsdóms og sættarinnar gildi mundi úrskurðast, enn þótt ekkert að þessu sinni um forrjett þeirra Illuga í Holti eða Þorláks á Stóru-Ökrum til Hellulands kaupa, hvar til enn sýnist vanta löglegan undirbúning í hjerði, með sáttartilraun-um við aðal-hlutaðeigendur að beggja hálfu.

2° Þar nú þess nefnda hjeraðsdóms frá 6. oktbr. f. á. gildi til útilokunar Illuga frá eignartilkalls-rjetti, og arði af Hellulandi hjer einungis virðist átalið, en stefna þar um er í tíma úttekin, og engir hennar verulegir brestir framfærðir, og hjer ekkert sýnist vega, hvort verjandinn er stefndur eða ei til svara, sem undir hans eigin vild eru komin, hvort nokkur verða eður engin, og

3° Hvort Illugi hafi til Frostastaða þings löglega verið stefndur eður ei, eða hvað annað talið er um meiri eða minni heimild hans til Hellulands kaupa, alt áhrærir

sjálft málið, ber þessu nú ei hjeðan fyrirfram að frávísa, að óskoðuðum beggja málsparta hjeraðlútandi lagaástæðum, heldur áður að meðtaka fulla sókn og vörn í því.

Þess vegna ályktast:

Mál þetta á hjer nú framgang að fá.

V.

Anno 1824, þann 3. maí, var landsyfirrjettarins session haldin, og í henni uppsagður eptirfylgjandi

dómur:

Sá skipaði sóknari þessa máls fyrir landsyfirrjettinum, landfógeti Thorgrimsen, hefur í sfnu málssóknarskjali frá 21. apríl þ. á. fram sett svo greinilega, með málsgjörðinni samkvæma og áreiðanlega frásögn þessa stórmælis, og alls ásigkomulags þeirra hjer lögsóktu sakapersóna, Ragnheiðar Pálsdóttur og Árna Jónssonar, viðvíkjandi morði á þeirra nýfædda lifanda barni, hverju þau borin eru, og um Ragnheiðar fæðingu þess í dulsmáli, að landsyfirrjetturinn finnur óþarfa málalengingu eptir dómsgjörðunum hjer að ítreka sömu frásögn, en þar á mót vel hlýða að vísa til hennar í fyrnefndu málssóknarskjali. Ei heldur finst hjer hlýða neinn dóm að fella yfir óstefndan hreppstjóra Benedikt Jónsson Gabríel, fyrir seinlæti hans með rannsókn og auglýsingu þessa sakamáls, um hvert hann við undirrjettarins dóm sektaður er, en hefur ei þá grein dómsins áталиð. Hitt er meira vítandi, að um birtingu fyrirkallsins til landsyfirrjettarins vantar allan lögskipaðan vitnisburð stefnuvottanna, sem tilskip. frá 3. júní 1796 í § 19 þó alvarlega býður þeim svo greinilega að áteikna og innsigla, að tilgreindum stundum og stöðum, sem þar segir, enn þótt um nákvæma uppsýllingu þessa lögmáls, sje ítarleg og hjer þinglýst, líka í Klp. 1819 á bls. 17 prentuð áminning, útgengin í Cansellisins umburðarbrjefi frá 25. janúar

1817, hvern brest viðkomandi sýslumanni bar, samkvæmt tilskip. frá 3. júní 1796, § 19, og cansellibrjefi frá 1. des. 1798, sem býður að sekta þvílíka forsómun, að fá bættan, áður en hann fyrirkallið svo illa vaxið framsendi til æðri dómstóla, þar þetta vel mætti orsaka frávisun stefnunnar. Þareð samt undirrjettardómarinn hefur sjálfur tekið fyrirkallið gilt seinastur hinna, þess vegna sjeð og mátt þekkja hinna margra eiginhandar nöfn undirrituð, nema þeirra sakfeldu persóna, fyrir hverjum enginn vitnisburður sjest um, að stefnu fyrirkallið sje nokkurn tíma birt, á hverju þó mest reið, og þar mál þetta að öðru leyti enn virðist skorta þær frekari upplýsingar, áður en algjörlegur dómur á þvílík stórmæli leggist, sem hjer eptir teljast, álítur landsyfrrjetturinn skylt til flýtirs þessu sakamáli, og kostnaðar ljettirs almúganum, nú að greina þessar skortandi röksemdir, sem ásamt hinum brestinum nú krefja málsins heimvísun til lögmætari meðferðar.

Að sönnu er játning sakapersónanna Ragnheiðar og Árna skýlaus og stöðug framkomin um, að þau hafi ráðgert og áformað að myrða þetta lífsafkvæmi þeirra, sem málið af-rís, ef það lifandi í heiminn fæddist, líka að það hafi lifandi fæðst, og þau verið orsök til þess dauða með illri meðhöndlun þess nýfædds, forsómun að binda fyrir naflastreng þess, sem of nærri kviðnum var með ásetningi af móðurinni afskorinn, líka með forsómun að bjarga því til lífsins; sömuleiðis að hún hafi barnið leynilega fætt, dulið aðra sínum þunga, vanrækt öll þunguðum konum lögskipuð og venjuleg hjálparmeðul; eins dulið fæðinguna, hvað öll meðferð og dysjan barnsins fullsannar, samt er enn ei nóglega upplýst, hvern verklegan þátt sjerhvert foreldranna átt og tekið hefur í þess morði, þar á meðal ekki:

1° Hvort, eins og handlæknisins álít segir, barnið sje kyrkt eða kæft, og hvort móðurinnar umvitnaða grip um hals þess og hversu hafi ollað þess bana; hvort þar af leiða megi þann

umvitnaða blett aptan á hálsi þess eða annan bláma á mjöðm eða höfði; ellegar af slögum annarshvors, og þá hvors foreldranna á þessa staði og með hverju, eður við hvað hafi beitt verið, ellegar líkindi sjeu til, að álíta þá bletti framar sem rotnunarmerki, án hins framkominn eptir 3 vikur á líkinu um heitustu sumartíð.

2° Hvort mikið eða lítið blóð rann út úr naflanum ófyrirbundnum; hversu nærri kviðnum hans strengur var afskorinn; hvort lífið þar við og þar eptir sjálf-fjaraði burt, eður því verklega var eytt af móður eða föður; hvort barnið nakið oían á fötunum lá, og hversu lengi; hvort munnur og vit barnsins voru upphreinsuð; hvort nokkru var á það dreypt, eður nokkuð fyrir munn eður vit þess til kæfingar bundið.

3° Í Árna tilliti, hvort barnið þá enn var lífs, er Árni tilkom; hvort hann vissi það þá vera lifandi, sá þetta og vill við kannast það, eða það dáið var fyrir hans komu; hvort hann játar Ragnheiðar framburð, að það enn lifandi var, er þau ljetu það í pokann, og hann vissi það; hvort hann einn gjörði þetta eða hún ein eða þau bæði; hvort dulan yfir andlitinu var harðvasin um þetta, og eins pokinn utan um það tórandi barn; hvort hann tók við barninu lífs pokalaus eða í pokanum, eða fyrst eptir að það dáið var; hvort hann sá það lífs liggja á kistlinum eða deyja þar, eða enn lífs, er hann bar það burt og gróf; hvort lífsmark það sýndi, sem móðirin þó við kannast, er það var í pokann látið, og hvort þau bæði sáu það; hvort það enn andaði eða hreyfðist, eða því var hætt að blæða, og það tekið að kólna mjög, hver meiðsli og misþyrmingar sjerhvert foreldranna veitti því. — Ítarlega eptirgrenslun og rannsókn alls þessa finnur landsyfirrjetturinn til hæflegs straffsákvörðunar nú nauðsynlega, áður en með dómi verði sjerhvers þeirra ákærðu óbótamál metið, og fullvissa sje fengin um beggja lögmætt fyrirkall til landsyfirrjettarins.

Yfirsjón, forsómun eða gleymsku undirdómarans, samkvæmt kongsbr. frá 25. júlí 1808 og tilskipun frá 31. maí 1805, að áteikna strax, sem undirrjettarins dómur þann 8. nóv. 1823 var fallinn, fyrirkall þess til landsyfirrjettarins og það í líftjónsmáli, í hverjum lög í öllum tilfellum fyrirskipa bráðasta fyrirkall til æðri dómstóla, og dómanna beina og tafarlausa framsendingu til þeirra, en drátt þeirrar áteiknunar til 10. mars 1824 um fulla 4 mánuði, fær landsyfirrjetturinn ei minna sektað en álagt er í tilskip. 3. júní 1796, § 35, fyrir gleymsku að vitna í dómum um mála tilhlýðilegan rekstur við rjettina, eður með 20 rbd. silfurs til fátækra þeirrar sveitar, hvar málið framför, þegar og aðgætist, að fyrirkallið loksins sendist fram með svo ólöglega skortandi vitnisburðum um þess auglýsingu fyrir lífsföngum, og öðrum viðkomendum, auk þess að hjer með orsakaður dráttur þessa í 4 mánuði, verður að skylda undirdómarann til að standa allan fyrnefndra sakamanna varðhalds og forsorgunar kostnað jafn lengi. Sú marklitla og ógreinilega skýrsla chirurgi Hvidsteins, eptir útvortis útliti líksins einu, fær eptir þriggja vikna heitustu sumarstíð, ekkert áreiðanlegt upplýst um barnsins banaefni, nje heldur landphysici ítarlegri yfirskoðun og álit hans vitnisburðar, á meðan fyrtdaldar nákvæmustu upplýsingar allar um breytni og játningar þeirra sakfeldu enn skorta.

Önnur meðferð máls þessa við undirrjettinn finst ei sektandi, en fyrir landsyfirrjettinum álízt hún verið hafa lögmæt.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn, á ómerkur að vera, en því vísast hjer með heim aptur í hjerað til fanganna ítarlegri yfirheyrslu, og rannsóknar um hjer að framan tilnefnd atriði öll, til þar eptir áleggjanda dóms og síðar lögskipaðrar stefnu þess á ný fyrir landsyfirrjettinn. Fyrir drátt á þess fyrirkalls uppáskript og hennar framsendingu með skortandi vitnum stefnuvotta um hennar

lögsmætu auglýsingu, lúki undirdómarinn 20 rbd. sílfurs sekt til fátækra í þeim hreppi, hvar málið framför, og standi allan varðhalds og forsorgunar kostnað þeirra sakfeldu frá 8. nóvbr. 1823 til 10. mars 1824. Sóknara þessa máls fyrir landsyfrrjettinum bera 5, en svaramanni þeirra sakfeldu 4 rbd. sílfurs af justitskassanum, mót endurgjaldi af þessara eigum, að því leyti til hrökkva, en annars með lögskipaðri niðurföfnun á amtið. Dóminum að fullnægja með löglegum hraða, eptir frekari ráðstöfun yfirvaldsins, og ídæmd útlát að lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

VI.

Anno 1824 þann 2. júní var landsyfrrjettarins session haldin, í hverri var uppsagður eptirfylgjandi dómur í þrætumáli milli Illuga bónda Gíslasonar á Holti í Húnavatnssýslu og Þorláks bónda Símonarsonar á Stóru-Ökrum í Skagafjarðarsýslu um eignarrjett beggja á jörðinni Hellulandi í Skagafjarðarsýslu.

Sem umboðsmaður Illuga bónda Gíslasonar á Holti í Húnavatnssýslu hefur sýslumaður Ólafur Finsen, eptir þar til veittum myndugleika, með úttekinni landsyfrrjettar stefnu frá 19. jan. þ. á. til þessa rjettar, skotið undirrjettardómi sýslumanns Espólíns, gengnum að Frostastöðum í Skagafirði þann 6. okt. f. á., með hverjum Þorlákur bóndi Símonsson á Stóru-Ökrum í Skagafirði er álitinn að vera rjettur eigandi jarðarinnar Hellulands í Hegranesþingi, og honum að bera öll afgangi hennar, sem undir málssókninni hafa ógoldin staðið og framvegis, en fyr nefndur Illugi bóndi Gíslason telur þar á mót sig vera hennar löglegan eiganda, síðan Þorlákur nokkur Jónsson þann 2. maí 1822 seldi honum fyrnefnda jörðu, fyrir hverri Illugi ljét kaupbrjefi sínu þinglýsa að Rísp þann 14. júní s. á. Þorlákur bóndi Símonarson öðlaðist þar á mót fyrir nefndu Hellulandi kaupbrjef, honum útgefið nokkru

fyrri, eður þann 13. mars 1822, af sama seljanda Þorláki Jónssyni, og ljet kaupandinn, nafni hans, því þinglýsa að Stóru-Ökrum, 1823 þann 3. júní, og hafði seljandinn Þorlákur Jónsson við reglulega sættanefnd þann 11. des. 1822, áður staðfest Þorláks Símonssonar eignarrjett til nefndrar jarðar, hver eignarrjettur var með eldra undirrjettardómi þann 20. mars 1823, að eins geymdur næstnefndum Þorláki og Illuga eptir því, sem hver þeirra sannað fengi sitt lögmætara eignar tilkall til Hellulands.

Fyrir landsyfirrjettinum hefur nú umboðsmaður Illuga átalíð þann síðari undirrjettardóm frá 6. okt. f. á., að því leyti hann fortakslaust dæmir Þorláki Símonarsyni eign Hellulands og þess afgjöld; 1° vegna þess, að Illugi í annari sýslu, sje hvorki stefndur með löglegum stefnufresti, nje til rjetts þingstaðar í eignaprætu málum. Hinn fyrri hafi verið 15 dagar einir í stað 4 vikna, eptir N. L. 1—4—8; þessi hefði átt að vera Ripur, í hverri þingsókn jörðin Helluland liggur, en ei Frostastaðir, samkvæmt N. L. 1—2—15. 2° Sje hann ei stefndur til að framkoma með skilríki til sönnunar sínum eignarrjetti; ei um það mál fyrir sáttanefnd áður kallaður, heldur til undirrjettar stefndur til að sjá og heyra stefnandans skilríki þar framlögð um þessa eignarrjett, heyra uppástönd í rjettinn lögð og dóm í málinu; loksins sje það dæmt við aukarjett með 2 þingvottum í stað 4 meðdómsmanna. 3° Hefði dómaranum borið að aðgæta, að Illugi var rangt stefndur, og vitnisburður stefnuvottanna, sem birti honum stefnuna í Auðkúlu-rjett, »að Illugi hefði játað hennar birtingu jafngilda þar sem á heimili hans«, bæti ei úr bresti hennar með ólöglegan frest og til rangs þingstaðar.

Í tilliti til þessara pósta finst sá gefni 15 daga stefnufrestur fyrir utansýslumann, mót N. L. 1—4—8, of naumur, þar ei verður til þessa máls heimfærð sú fimtar stefna, sem sama kapítula 7. grein fyrirskipar í áverka- og eignar-prætum, þeim nefnilega, hvar landnám eða jarðarspjöll skal meta,

eða hvar ágreinir um landamerki, og lögfestur eru áður útgefnar um eða forboð. Illugi jataði sig ei heldur í Auðkúlurjett taka þá stefnu fullgilda, sem honum var þar birt, enn þótt eins gilda þar og heima hjá sjer, en hvort Illugi fyrir það hafi stefnunni og frestinum fyrir rjetti löglega og í tíma mótmælt, skal síðar meta; eins hvað varnarþingið snertir, býður N. L. 1—2—15, að þar sje, sem eignin liggur, sem um er þrætt, enn þótt hjer ekki sje þræta um landamerki; ei heldur mátti það lögskipuðu varnarþingi um fasteignar tilkall breyta, að málið er sókt og dæmt við aukarjett, og ei leyfa að undanfella 4 meðdómsmanna nefnd, eptir N. L. 1—7—1 og tilskip. frá 3. júní 1796, § 24, því þingvitna tala við þá til tveggja niðursett eptir þessarar § 36, á eiginlega við ljettvægari sakamál og vitnaleiðslur í þeim, en ei við þrætur um fasteignarjett, sem 4 meðdómsmenn eiga, ásamt dómaranum, að meta, og í borgaralegum málefnum verður § 24 reglan, eins við aukarjetti. En aukarjettir teljast öll undirrettahöld á Íslandi, sem ei eru fastsett viss í lögum. (Samanber Jónsb. Framf.b., 12. kap.).

Að Illugi ei var stefndur til að framkoma með skilríki fyrir eignar tilkalli sínu, þegar hann þó var stefndur til að sjá og heyra sækjandans um hans, og þar að lútandi rjettarkröfur og dóm, virðist ósaknæmt Þorláks Símonssonar málsstað, hefði alt annað verið í lagaformi, því stefna til að sjá og heyra rjettarkröfu og dóm viðvíkjandi þessa eign, var nóg stefna og bending honum að framkoma með skilríki og lagavörn um sinn rjett í tíma, ef hann vildi, og að sjá og heyra hitt, er álíkt því, að þola það og dómsins afleiðingar, hverjar helst sem verða kynnu; við meiru virðist málsparti ei skylt að vara mótpart sinn með stefnu, nje að framkoma með það, er bæta megi málsstað hans. Ei heldur virðist dómaranum skylt vera í borgaralegum málum að gæta þess, er áfátt vera kann í partanna málssókn, og ei leyft að vara

við því, svo hann ei votti þar með málafylgi, heldur ber honum eptir framkomnum gögnum, vitnum og skilríkjum, hvert þvílíkt mál að dæma, þó svo, að dómarrinn aðgæti þær skyldur um málssóknar-formið, sem lögin honum sjálfum einstakar uppáleggja í þeim málum, meðal þessara eru: nefnd fjöggra meðdómsmanna í eignapræti-um og undangengin sættatilraun, hvers honum í þessu máli einkum viðkom að gæta, en flest af hinu fyrtalda þar hjá eptir ákærum appellantsins svaramanns, hefði því verið löglega mótmælt í tíma fyrir rjetti hans.

Um meðdómsmanna-skortinn er áður sagt, og þessi einn virðist full-nógur til að gjöra undirrjettarins dóm af 6. okt. ógildan um Þorláks Símonssonar eignarrjett til Hellulands og rjett til þess afgjalda; um sáttaprófs-brestinn við Illuga, áður en málið hófst, verður þess vegna sama að segja, að dómarrinn og Þorlákur Símonarson vissu og gjörþektu bæði þinglýsingu Illuga kaupbrjefs fyrir Hellulandi, líka dóminn frá 20. mars 1823, sem hvorugum þeirra Þorláki og Illuga dæmdi neinn eignarrjett Hellulands, en geymdi hann báðum, uns síðar með lögsókn og dómi útkljáðist. Af honum er því augljóst, að þeir Þorlákur og Illugi þá voru álitnir einkamálspartar í þeirri præti, hversvegna ei bar málið í undirrjetti fyrir að taka, áður en við Illuga var forgefins reynd sætt, þar hann þó var augljós málspartur orðinn, því síður sem dómur gat ei fallið svo, að Þorlákur hrepti eignina án þess að Illugi misti sem verulegur málspartur.

Að sætt var þann 11. des. 1822 samin milli Þorlákanna sem seljanda og kaupanda um Hellulands eignarrjett, og að bæði undirdómarrinn og Þorlákur Símonsson hennar vegna, nú mótmælt hafa máls þessa fyrirtekt í landsyfrrjettinum, fær ekkert unnið til hnekkis Illuga eignar tilkalls, bæði af því að hann, sem þá augljós seinni kaupandi til Hellulands, er látið hafði þinglýsa sínu kaupbrjefi nær því 6 mánuðum fyrri, var aldrei kallaður til þeirra sættasamninga til Hellu-

land, og sú sætt sannast ei heldur að vera honum löglega birt, en í hvorugs Þorlákanna valdi stóð með sætt þeirra einna á milli að svipta hann óstefndan hans meinta eignartilkallsrjetti. Að þeir Þorlákar hafi það sjálfir ásamt dómaranum fundið, vottar dómurinn frá 20. marz 1823, sem telur beggja forrjett jafnvafasaman, og í því skyni bannar landsetakonunni á Hellulandi, Halldóru Jónsdóttur, að gjalda þeim Illuga og Þorláki Símonarsyni jarðarskuldir, uns útkljáð sje, hvor þeirra vinni Hellulands-eignarmálið, hvaraf þeim síðara, og eins dómaranum var ljóst, að Illuga fyrirkall til sætta var nauðsynlegt, áður en málssókn leysðist í því, eða nokkur eignarrjettur Hellulands yrði Þorláki Símonarsyni dæmdur, í hverju tilliti undirrjettarins dóm ber því og ógildan að meta.

Af framantöldum rökum finnur landsyfirrjetturinn ei viðeiga, framar að þessu sinni, hjer að áhræra undirdómarans og Þorláks Símonarsonar mótmæli um fyrirtekt þessa máls nú í landsyfirrjettinum vegna sættarinnar frá 11. desbr. 1822, eða partanna ástæðu um sjerhvers þeirra eignartilkalls forrjett til Hellulands, kaupbrjefanna og þeirra þinglýsinga meira eða minna gildi og forgöngu, heimildir seljanda og kaupanda, og andvirðis lúkningar til ýmislegra í þessara eignarrjettar skyni, staðfestingargildi foreldra Þorláks Jónssonar á sölunni til Illuga, eða Þorláks Jónssonar til Þorláks Símonarsonar, eða hvert álit hæfi um skort eignarrjettarumráða Jóns Hallssonar og Halldóru konu hans til Hellulands, sölugildi þeirra til Pjeturs í Ási, og hvort þessi hafi verið rjettur Hellulands eigandi, og þess andvirðis rjettur meðtökumður af Illuga, og mátt Helluland öðrum selja, eða Jón Hallsson fá Illuga sem húsbónda nokkur þess umráð. Sömuleiðis ósannaðar dylgjur Þorláks Símonarsonar og hjeræðsdómarans um fulla vitund Illuga, þegar Helluland keypti, af þess undangenginni sölu til Þorláks, óhreina breytni við þau kaup, þagnar samþykki til bæði sættarinnar frá 11.

desbr. 1822 og dómsins frá 20. marz 1823, og að bæði hafi honum þá vel kunnug verið, hvað hjer ekkert er löglega sannað, heldur laus, en þó ómerkur fyrirburður einn. Ei heldur eru hjer framlagðir söluskilmálar Hólastólsjarða, svo tilvitnað innihald þeirra Pargr. 8 sjáist, og verði að álitum gjört í þessu máli. Alt framantalið leiðir nú landsyfrrjetturinn öldungis hjá sjer að meta, á meðan bæði gild skilríki öll, í fyrirsláttarstað, vanta, og málið sjálft er í hjeraði svo ólöglega undirbúið, höfðað og meðfarið, að ei finst fært nokkurn dóm að fella um Hellulandsjarðar eignarrjett, og forrjett annarshvors partanna til þessa, sem fyrtalðar röksemdir tilgreina, sú einkum, að þeir Þorlákur Símonarson og Illugi í Holti hafi báðir kaupbrjef þinglýst fyrir Hellulandi; Illugi þess eignarhald og umráð; þrátta þó báðir um það; eru því vafalausir einir málspartar og svo álitnir í undirrjettardóminum frá 20. marz 1823, en hafa samt hvorugur annan kallað fyrir sættanefnd um þetta mál, þó sættin frá 11. desbr. 1822 við Þorlák Jónsson næði aðeins til þessa, en fái ei svipt Illuga ókallaðan til sætta, neinu eignartilkalli til Hellulands ásamt hinum, eptir fyrir því fengnu afsalsbrjefi.

Það er hvortveggja, að í þessu privatmáli engar fjársektir fyrir þess aflaga meðferð eru af stefnandans umboðsmanni krafðar, enda finnast þær hjer ekki við eiga, og ekki að málskostnaður verði af hlutaðeiganda mótparti eða undir-dómaranum dæmdur, því augljóst er það bæði af málsókninni og undirrjettardóminum, að báðir hafa þeir fulltrúa verið um, að málið ei bæri að höfða nema við seljandann Þorlák Jónsson einn um fyllingu hans fyrr útgefna kaupbrjefs til Þorláks Símonssonar, og heimilunar eignarrjettar og umráða þessa til Hellulands, því þó yngra væri til og Illuga veitt, töldu báðir það stöðugt ógilt vegna Jónsbókar kaupab. 14. kap., til hvers þeir opt vitna, en Illuga þar á móti bera, eins og dómurinn frá 6. oktbr. f. á. sýnir, einungis skaðabótartilkall til Þorláks Jónssonar, en ei til Hellu-

landseignar. Við Þorlák Jónsson var sættin því einan samín hjerum, en Illugi af þeim, eins og báðir opt herma, aldrei álitinn sem málspartur í tilliti til Hellulands eignar, því hafa þeir haldið óskýlt að kalla Illuga til sættaprófs þeirri eign viðvíkjandi, en nóg að vara hann með stefnu við, að Þorlákur Símónarson framfylgja ætlaði eignartilkalli sínu undir dóm, og kalla hann til að heyra og sjá þaraðlútandi skilríki, rjettarkröfur og dóm um Hellulands eign. Bæði hans þögn í nærfelt eitt ár til sættarinnar við Þorlák Jónsson og í sex mánuði rúma til dómsins frá 20. marz 1823, Hellulands eigninni viðvíkjandi, án tilrauna að mótmæla þeim eða ógilda þau, þó þeir fastlega standi upp á, að hvorttveggja væri Illuga vel kunnugt, og Halldóra kona Jóns Hallssonar, þann 20. mars 1823 fyrir rjetti játaði sig vitað hafa sættarinnar innihald, mátti vel leiða þá til að trúá, að Illugi öldungis ekki hefði í áformi að keppa við Þorlák Símónarson um Hellulands eignarrjett, heldur ná öðrum jöfnuði við seljandann Þorlák, þessvegna ei álitið hann sem part, hvern kalla þyrfti til sætta, heldur Þorlák Jónsson til efnda sinnar sölu og sættar, þar ábúandinn tregðaðist við gjöld öll til Þorláks Símónarsonar; vegna hveírrar gjaldatregðunar málið því eiginlega virðist hafið á ný þann 6. okt. f. á. Að Illugi, enn þótt aðvaraður, ekki mætti sjálfur þann dag. eða hafði áður beiðst frestunar á málsins fyrirtekt, eða tekið út contra stefnu, virðist alt hafa styrkt sömu trú þeirra, hjer ei vera um eignarrjett tveggja að þrátta, heldur um sönnun á Þorláks Símónarsonar eign Hellulands og afgjalda tilkallsrjett hans af því framvegis, þessvegna ei nauðsynlegt að þinga hjer um að Ríp, í hvers þingsókn jörðin lá, eða nefna meðdómsmenn, fyrst ei var um eignarrjett að þrasa. Að engin mótmæli löggild eða gagnsókn framkom þingdaginn þann 6. oktbr. frá Illuga, mátti og telja dómarann á, eptir tilsk. frá 3. júní 1796 1. k. § 2. að dæma mál þetta eptir sækjandans Þorláks framkomnum gögnum og skilríkjum. Að

sönnu framkom mótmælaseðill, rjett undir dómsuppsögn frá Ólafi nokkrum Björnssyni að Litlu Giljá í Húnavatnssýslu, með hverjum hann mótmælir þeim Illuga gefna stefnufresti, og hennar birtingu, (hverja Illugi sjálfur þó hafði játað jafngilda, sem sjer heima birt væri), og að hann ei var stefndur til að þola dóm; líka á móti þingstaðnum, en með hverri heimild, sjest hvergi, og óðara en sá seðill framkom, mótmælti sækjandans umboðsmaður þar öllu hans innihaldi upphaflega, og kvað Ólaf hvorki hafa framlagt neina fullmaga Illuga eða sjer veittan yfirvaldsmyndugleika til að framsæra mótmæli Illuga vegna í því máli, og krafði þessvegna alt það sem ómerkt álitid, sem seðillinn framsærði. Í þessu prívatmáli var því engu minni abyrgðarhluti dóm-arans mót þvílíkri afsögn að taka þau Ólafs mótmæli gild, sækjandanum til rjettarspillis. Því fremur, sem Ólafur ei var ófróður um, að fullmaga Illuga þurfti, og yfirvaldsleyfi til að ganga í rjett fyrir hann í annari sýslu, og hann hafði sig áður með þvílíkt sem nauðsynlegt útbúið, er hann gekk í rjett 20. mars 1823 í Hellulandsmálinu fyrir Halldóru Jónsdóttur. Líka leyfðu lög hvorki honum nje öðrum án þess, að sletta sjer inn í annara málaferli, og það í annari sýslu, þvert á móti ljósu lagaboði 1—9—15, sem jafnvel á landsbygðinni engum leyfðist, er ei sjálfur stóð fyrir máli sínu, annan fyrir sig að fá, en ráðvandan búanda í sömu þingsókn, hvar málið framfer ella skyldi svara-manns beiðast hjá yfirvaldinu, hver síðasta skylda nú er lögskipuð í öllum öðrum tilfellum en þeim, sem 1—9—14 tilgreinir með tilsk. frá 19. ág. 1735 § 14 og 15, og þeirri tilskipun nú fylgt, sem vel tilhlýðandi af öllum lögvitrum og upplýstum dómstólum, eins í Danmörku sem öll málaferli, eins og almennar yngri danskar lagasetningar t. d. sú frá 23. jan. 1750 og plac. fyrir Danmörk frá 25. júlí 1820 tilnefna hina sem gildandi lögmál, og engum öðrum nú þessvegna leyfist í Danmörku og Noregi í rjett

fyrir aðra að ganga, en þeim, sem yfirvöld þar til veita myndugleika, þó D. og NL. 1—9—15 sjeu samhljóða. Þar hjá krefja lög gildar fullmágtir partanna svaramönn-um veittar, og fram lagðar eins og við sættanefndir; á stund-um mega jafnvel talsmenn mála við hæstarjett fram leggja sínar frá málspörtum. Án þessara og yfirvalda leyfis eða em-bættis veitingabryjefa til talsmensku, mundi og óráðlegt heimildarlaust að hleypa hverjum þrætukærum inn í þeim óviðkomandi mál manna, stundum máske til að etja mönn-um saman til útdragssams málavasturs í ýmsum sveitum og sýslum. Loksins er athugavert, að sjálf þetta drittu-umboð með mótmæli Ólafs, alls ekki ákærði Illuga vegna, eða hann sjálfur nokkurn tíma við undirjett, að hann ei var til sætta kallaður í Hellulandsmálinu, og mætti því virðast, sem hann tapað hafi þeim mótmælum nú fyrir landsyfirrjetti, en eptir tilskip. 3. júní 1796 1. kap. § 2, megi sjálfum sjer um kenna halla þann, er hann fær af forsómun sinni, að mæta ei sjálfur í tíma, eða löggildur umboðsmaður fyrir hann með þau mótmæli, er hann girntist við undirjett að fram færa, eða þá helst með gagnsókn þar í tíma, talaði máli sínu, hvað hvorki mótparti hans nje undirdómara gjörast þyrfti ósanngjarn kostnaður fyrir forsómun hans eina, til málsins stefnu fyrir landsyfirrjett og nú frávisun þaðan til nýrrar löglegri meðferðar, hver kostnaður þar hjá er aukinn við hans nýju sjálf-skaparvíta forsómun, að beiðast ei landsyfirrjettarstefnu sjer veittrar og sendrar með tveimur norðurlandsþóstsins ferðum á næstliðnum vetri, ef hann dóminn átelja vildi, í stað þess til óþarfa að gera út mann eptir henni. Þessi tvöfalda for-sómun hans á samt ekki að falla mótparti hans ellegar undirdómaranum til útdrags, þó landsyfirrjettarins meining í vafasömu málstilliti nú verði undirjettarins fráleit um nauðsyn fyrirkalls Illuga til sætta um Hellulands málið, og vinnist hún ei, þá þess meðferðar fyrir rjetti samkvæmt N. L. 1—2—15 og 1—7—1, áður en neitt verði hjer dæmt annað-

hvort um Illuga eða Þorláks Símonarsonar forrjett til Hellulands eignar og umráða.

Málskostnaður verður því ekki heldur af neinum dæmdur að þessu sinni, því ei bar dómaranum í privat máli að frávísa stefnunni fyrir ofnauman stefnufrest, án löggildra mótmæla frá Illuga, sem áður er sýnt, að hvorki í tíma, nje frá löggiltum umboðsmanni framkomu.

Því dæmist rjett að vera:

Undirrjettarins dómur í þessu máli genginn þann 6. oktbr. 1823 á ógildur að vera um ákvörðun eignartilkalls máls-partanna Þorláks Símonarsonar á Stóru-Ökrum og Illuga Gíslasonar á Holti til jarðarinnar Hellulands, en kostnaður enginn er í málinu dæmdur.

M. Stephensen.

VII.

Anno 1824, þann 5. júlí var landsyfirrjettarins session; var þá feldur svolátandi

úrskurður:

Í tilliti til þeirra af stríðscancellie sekretera, sýslumanni Bonnesen og Sigurði presti Thorarensen framfærðu mótmæla mót þeim gefnum stefnufresti í þessu máli sem of naumum, finnur landsyfirrjetturinn, að fullan einn dag brestur á löglegan stefnufrest eptir tilskip, frá 11. júlí 1800, hversvegna þeirri útteknu stefnu í málinu ber nú að frávísa, en í tilliti til þess kosts og tæringar, sem í þeirra mótmælaskjali frá 29. júní þ. á., er af þeim uppástaðinn samkvæmt því fylgjandi reikningi, hjer auðkendum Litra E, hlaupandi til 33 rbd. 48 sk., hvern presturinn Thorarensen einkum áskilur sjer dæmdan útgoldinn af svaramanni Bergsteins, eða þessum appellanti, er aðgætandi, að undirdómarinn alls engan kostnað haft hefur til móts hjer við landsyfirrjettinn, hvorki sjálfur mætt, sent eða framlagt nokkra fullmagt eða yfir-

valds-authorisation til nokkurs sín vegna að mæta, heldur aðeins sett nafn sitt undir fyrkjeð mótmælaskjal, en þó í því krafist kost og tæring eptir reikningnum, hvers ekkert atriði finst þó heimfærandi til hans, og engin fullmagt neinum gefin til þess framleggingar. Honum virðist því alls ekkert bera í kost eður tæringu. Hvað þar á mót áhrærir Sigurð prest Thorarensen, hefur hann að sönnu fyrir landsyfirrjettinum framlagt fyrkjeð mótmælaskjal, en þar rjettinum ber samkvæmt tilskip. 3. júní 1796 2. kap. § 5 að meta sanngirni málsparta kröfu um kost og tæringu eptir málavöxtum, og auðvitað er, að hann í þessari almennings lestatíð hefur öllu framar ferðast til búss- og verzlunar útrjettingar í kaupstöðum um þessar mundir, sem allir, en ekki tekist neina aukaferð á hendur þessa máls eins vegna, virðist honum ei bera meira en 4 rbd. silfurs af sækjanda í kost og tæringu.

Hvað loksins áhrærir þau af appellantssækjandanum gjörðu mótmæli gegn heimild prestsins Thorarensens hjer að mæta í rjetti án stiptamtmanns þar til veitts myndugleika fyrir hönd Bonnesens, þá eru þau mótmæli gild fundin, en þar á mót óljóst, að N. L. 2—11—6 sje hjer á landi lögleiddur, svo að prestar hjer ei megi til þinga koma án síns prófasts og biskups leyfis. Hitt er þar á mót víst, að prestur hver, sem kallaður er fyrir rjett, einkum yfirrjett, er samkvæmt N. L. 1—12—1 og líkt boði 2—11—2 skyldur til í fullum, fyrir presta, lögskipuðum búningi fyrir rjettinn að framkoma, og hann að virða.

Því ályktast:

Þeirri útteknu stefnu til landsyfirrjettarins frá 5. júní þ. á. frávisast, og ber appellantinum til Sigurðar prests Thorarensens í kost og tæringu að gjalda 4 rbd. silfurs innan 8 vikna frá auglýsingu þessa úrskurðar. — Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen. J. Scheving. Finsen.

B. Stephensen.

VIII.

Anno 1824, þann 2. ágúst, var landsyfirrjettarins session í hverri var uppsagður eptirfylgjandi dómur í morð- og dultsmálinu úr Barðastrandarsýslu.

Eigingipt kona, Ragnheiður Pálsdóttir, er seinast hefur dvalið sem vinnuhjú hjá bóndanum Jóni Nikulássyni á Fossi innan Suðurfjarðarhrepps í Barðastrandarsýslu, er undir þessari sök rjettvísinnar vegna, ákærð fyrir að hafa í dultsmáli fætt, og þar á eptir myrt barn, er hún hafði fram hjá manni sínum aflað með Árna Jónssyni á sama bæ, syni fyrnefnds bónda Jóns Nikulássonar, og nýnefndur Árni Jónsson ákærður fyrir meðvitund og samverknað í tjeðum hennar gjörningi, hvarfyrir þau Ragnheiður og Árni við undirrjettardóm, afsagðan þann 7. nóvbr. 1823 að Fífustöðum innan nýnefndrar Barðastrandarsýslu af settum sýslumanni þar, Guðbrandi Jónssyni, eru bæði dæmd til að hafa fyrirgert lífi sínu eptir N. L. 6—6—7 og 8, og hálshöggvast með exi eptir tilskip. 21. oktbr. 1791, og beggja göss, fast og laust, forbrotið undir kóng.

Þessum undirrjettardómi var til landsyfirrjettarins innstefnt, og þarð seinastnefndur rjettur fann ýtarlegri eptirgrenslan nauðsynlega um ýms atvik málsins, var því við landsyfirrjettarins dóm þann 3. maí aptur í hjerað heimvísað til ýtarlegri yfirheyrslu fanganna Árna og Ragnheiðar, og rannsóknað um þau í þessum landsyfirrjettardómi nefndu atriði, til þar á eptir áleggjanda dóms og síðan lögskipaðrar stefnu málsins á ný fyrir landsyfirrjettinum m. fl., sem nefndur landsyfirrjettardómur sjálfur með sjer ber.

Málið var því á ný í hjeraði eptir optnefndum dómi fyrirtekið, og fóru þar í fram undirrjettaraðgjörðir þann 9. júní yfirstandanda árs á sama stað sem fyrri, að Fífustöðum, hvar nýr dómur framfór sama dag í málinu yfir Ragnheiði Pálsdóttur samkvæmur þeim fyrri í hjeraði gengna, en Árni

Jónsson er með þessum dómi einungis dæmdur til að líða einfalt lífsstraff, en beggja þeirra eigur í föstu og lausu, dæmdar fallnar undir kóng.

Undir meðhöndlun málsins í hvorttveggja sinn er sakarinnar ásigkomulag eptir óneyddri meðkenningu beggja fanganna þannig upplýst, að fanginn Ragnheiður Pálsdóttir, fædd árið 1790, gipt Pjetri nokkrum Bjarnasyni, fram hjá hverjum hún eitt sinn áður hefur barnshafandi orðið, varð aptur fram hjá manni sínum veturinn milli 1822—1823 óljett að völdum þess ákærða Árna Jónssonar, með hverjum hún þá á sama bæ, Fossi innan Barðastrandarsýslu dvaldi, og varð hún þá, er nokkuð var komið fram á meðgöngutíma, seint á nefndum vetri samráða með nefndum barnsföður sínum að fyrirfara þessu barni, ef það lífs kæmi, hverri ætlun þau ekki breyttu. Um fimtudagskveldið þann 14. ág. 1823 varð Ragnheiður ljettari að fyrnefndu barni, og atvikaðist þetta svoleiðis, að þá hún sama kveld var að heyverkum niður í túninu þar á Fossi, ásamt með barnsföður sínum Árna nærri náttmálum, en engir aðrir nálægir, tók hún ljettasóttina, og fór þá inn í sjárhúskofa þar á túninu, hvar hún ól barnið, sem fæddist lifandi, og bæði hreyfði sig og andaði, skildi á milli og batt ekki fyrir naflastrengiun, úr hverjum hún jatar að blætt hafi, hreinsaði ekki heldur munn barnsins, nje veitti því aðra hjálp, en vafði þarámóti, meðan það enn sýndi lífsmark, ljereptsdulu um höfuð þess, sem náði niður að munninum, Skömmu þar eptir kom Árni inn í kofann, og hjálpuðust þau þá bæði að láta barnið niður í lítinn einskeptu poka, sem náði aðeins upp að hálsi þess, flutti hann þá nokkru seinna pokann með barninu í, upp í annað hús ofar í túninu, þar sem ei sást til frá bænum, en fylgju-na gróf hann áður niður í þeim fyrstnefnda kofa. Seinna er hann sá sjer færi, tók hann líkama barnsins þaðan, gróf hann niður í blauta mold fyrir utan túngarð, og tók hann

ei þaðan, fyrri en þá dulmálsfæðing Ragnheiðar uppgötvaðist með þeim hætti, sem heimaþings actinn með sjer ber.

Við skoðun á líki barnsins fundu bæði þau hjerum afheyrðu vitni, er fyrst sáu það, og líka viðkomandi chirurgus, er seinna skoðaði það, bláa bletti svo sem eptir fingurgóma ofan á hálsi þess, og þessi embættismaður telur það víst, að barnið hafi kyrkt eða kæft verið, hvar við bætist, að eitt vitnanna, Guðmundur Halldórsson (pag 34). sá svo sem blóð fram úr nösum þess, en þareð ályktunin í því umgetna viso repertoire læknisins ekki er motiveruð af öðru en þeim nefndu blettum og bláma (líklega á andlitinu), er gátu orsakast af öðru, þá verður það ei álitid fullsannað, að barnið hafi með handgjörningi myrt verið, hvað ekki heldur í tilliti til straffsins fyrir þá ákærðu Ragnheiði Pálsdóttur getur gjört frá nje til, því fyrir utan þá lagagrunsemd, sem móti henni er, og aldeilis ekki er við neinar kringumstæður linuð, hver þessvegna útaf fyrir sig er nægileg til að orsaka henni ströffunardóm eptir NL. 6—6—7, er það hjer sannað, að hún löngu áður hafði það stöðuga áform að fyrirfara barninu, og þar á ofan hefur hún með vilja forsómað að leita því nokkurrar hjálpar með að binda fyrir naflastreng þess o. s. frv. í þeim tilgangi, að það vegna þessa skorts á móðurlegri hjálp skyldi deyja, og að hún því með þessu, ef ekki öðru móti, hefur viljandi deytt það. Undirrettardómurinn af 9. júní þ. á. verður því í tilliti til hennar að staðfestast.

Sá ákærði Árni Jónsson hefur á sig játað, að hann ásamt með Ragnheiði hafi haft í áformi að fyrirfara því umgetna barni; og það verður að álitast sem víst, að hann hafi ei breytt þeirri sinni ætlun (hvað hann ei heldur hefur fyrirborið, að hann gjört hafi), þareð hann gekk inn í kofann til hennar, þar sem hún ól barnið til að hjálpa henni að fullenda áform hennar með það, er hann ásamt með henni ljet það ofan í pokann, og fór burt með barnið í honum til að fela það, og sem sjá er af játningu hans, án þess að

skipta sjer af, eða einu sinni spyrja um, hvort það væri lífs eða líðið, miklu síður að hann leitaðist við, að lifga það, eða beiddi hana að reyna slíkt, svo tilgangur hans var ennþá að láta það deyja af hjúkrunarskorti, ef það hefði lífs verið, og svoleiðis viljandi indirecte að deyða það. Þar á móti verður ekki áburður Ragnheiðar, að hann hafi vitað að barnið væri enn með lífi, er þau ljetu það í pokann, en fyrri snerti hann það ei, — tekinn gildur móti neitun hans, og hann því ei álitinn hluttakandi í sjálfu verkinu að myrða barnið, þaræð sú lagagrunsemd, sem N. L. 6—6—8 fastsetur móti kvenpersónunni, ei verður látin gilda mót honum, hvar af flýtur, að hann ei verður álitinn hluttakandi í lífláti barns þessa að meiru leyti, en upp á hann er sannað, og sem áður er sagt, því síður sem þessi sama lagagrunsemd, sem verkar móti Ragnheiði í nærverandi tilfelli verður að styrkja hans umgetnu neitun eptir sömu tiltölu, sem hún áfellt hana, með því Ragnheiður nokkrum tíma áður en hann kom inn, hafði skorið naflastreng barnsins sundur mjög nærri kvið þess, án þess að binda fyrir hann. ei hreinsað vit barnsins, en þarhjá vafið dulu um andlit þess, áður en hann kom inn, svo að sterkar líkur eru, fyrir utan þessa umgetnu lagagrunsemd, móti henni, að barnið hafi dáið verið af hennar völdum, áður en hann tók við því, allrahelst hafi það með litlu lífi verið.

Þaræð sá ákærði Árni nú eptir því framtalda ei getur álitist að hafa verklega hlutdeild í sjálfu morði barnsins, getur hann ei álitist sem verulegur manndrápari, heldur eptir því áðursagða sem sá, er hefur hjálpað að dylja morð, en sjálfur haft fastan ásetning að myrða, eður hjálpa að framkvæma morðið, ef það ei allareiðu hefði verið framkvæmt, fyrir hvern ásetning hann, sem er langt yfir sakamanna lögdur, verður að dæmast eptir N. L. 6—6—22, til einfalds lífsstraffs, in solidum með þeirri ákærðu Ragnheiði.¹⁾

1) Sic. vantar líklega línu í dóminn um málskostnað.

Málið er fyrir undir- og yfirrjetta í þetta sinn rekið með tilhlýðilegum hraða. Sóknara fyrir þessum rjetti virðast að bera 5, en defensori 4 rbd. silfurs í salarium.

Því dæmist rjett að vera:

Hinn ákærði Árni Jónsson á að hafa fyrirgjört lífi sínu og borga allan af meðferð máls þessa fyrir báðum rjettum löglega leiddan kostnað in solidum með þeirri ákærðu Ragnheiði Pálsdóttur, í tilliti til hvernar undirrjettardómurinn á að öllu óraskaður að standa. Sóknara þessa máls fyrir landsyfirrjettinum bera fimm rbd. en defensori í því fyrir sama rjetti, fjórir rbd. í salarium, hvortveggja í silfri, fyrirfram af justitskassanum mót lögskipuðu endurgjaldi af eignum þeirra dómfeldu, eður ef þær ei tilhrökkva, með lögskipaðri niðurjöfnun á antið.

M. Stephensen.

Hæstarjettardómar.

Mánudaginn 8. maí 1820.

Nr. 171. Hæstarjettaradvokat Frederick Wilhelm Treschow
eptir konunglegri skipun
gegn
Bergþóri Jónssyni.

Bergþór Jónsson á að sæta festingarerfiði í Kaupmanna-
hafnar festingu alla ævi sína, og gjalda allan af málssókn-
inni löglega leiðandi kostnað. Um iðgjöldin á dómur lands-
yfirrjettarins að vera óraskaður.

(Sjá hjer að framan, bls. 131—33).

Þriðjudaginn 9. maí 1820.

Nr. 172. Hæstarjettaradvokat Poul Egede Sporon
eptir konunglegri skipun
gegn
fanganum Grími Grímssyni og Lísibeth
Jónsdóttur.

Lísibeth Jónsdóttir á að vera sýkn af frekari ákæru
sækjanda í þessu máli. Grímur Grímsson á að sæta 3 × 27

vandarhagga refsingu. Svo greiði þau og hvort um sig allan löglegan kostnað, er leiðir af málinu.

(Sjá hjer að framan, bls. 149—65).

Þriðjudaginn 9. maí 1820.

Nr. 173.

Hæstarjettaradvokat, yfirauditör

Gregers Schack

eptir konunglegri skipun

gegn

Guðmundi Ólafssyni.

Guðmundur Ólafsson á að kagstrýkjast og erfiða í Kaupmannahafnar festingu alla ævi sína; hann greiði og allan af málinu löglega leiðandi kostnað. — Birni Jónssyni og Ólaf Vilhjálmssyni áskilst aðgangur að Guðmundi Ólafssyni til endurgjalds þess, er þeir krefja hann um.

(Sjá hjer að framan, bls. 61—65).

Miðvikudaginn 10. maí 1820.

Nr. 174.

Hæstarjettaradvokat Poul Egede Sporon

eptir konunglegri skipun

gegn

Páli timburmanni Sigurðssyni og Valgerði

Pálsdóttur.

Páll Sigurðsson á að greiðu 18 rdl. silfurs til Gullbringusýslu sakafallssjóðs, og 8 rbd. silfurs til dómsmálasjóðsins. Valgerður Pálsdóttir á að greiða 9 rbd. silfurs til sömu sýslu sakafallssjóðs, og 6 rbd. silfurs til dómsmálasjóðsins. Ennfremur eiga þau eitt fyrir bæði, og bæði fyrir eitt, að greiða

allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til setts sýslumanns Finsen's 3 rbd. 32 sk. í seðlum og teiknum.
(Sjá hjer að framan, bls. 169—78).

Þriðjudaginn 3. október 1820.

Nr. 256.

Hæstarjettaradvokat F. W. Treschow
eptir konunglegri skipun
gegn

Jóni Jónssyni í Grófargili.

Jón Jónsson á að sæta 2 × 27 vandarhagga refsingu, og greiða allan af málinu löglega leiðandi kostnað.
(Sjá hjer að framan, bls. 178—81).

Mánudaginn, 30. október 1920.

Nr. 249.

Hæstarjettaradvokat, jústitsráð
Jens Laasby Rottböll
eptir konunglegri skipun
gegn

Þorvaldi Jónssyni á Gauksmýri.

Þorvaldur Jónsson á að hýðast 10 vandarhöggum, og greiða allan af málinu löglega leiðandi kostnað, en hinsvegar á Jón sýslumaður Jónsson að vera laus við að gjalda nokkuð af honum.

(Sjá hjer að framan, bls. 181—90).

Miðvikudaginn 21. nóvbr. 1821.

Nr. 126.

Jón Erlendsson

gegn

Tómasi hreppstjóra Tómassyni.

Meðferð málsins í hjerði og dómur feldur í því, á ómerkt að vera. Stefnandi skal laus við að greiða upphæðir þær, sem yfirrettardómurinn gjörir honum að greiða Espólin sýslumanni, hreppstjóra (Tómasi) Tómassyni og sækjanda við yfirrettinn, en hann fái sína tildæmdu þóknun úr almennum sjóði.

(Sjá hjer að framan, bls. 124).

Þriðjudaginn, 10. apríl 1821.

Nr. 158.

Hæstarjettaradvokat J. L. Rottböll

eptir konunglegri skipun

gegn

Arnbirni Árnasyni.

Arnbjörn Árnason á að vera sýkn af sækjandans frekari ákærum í þessu máli. Um málskostnaðinn skal dómur landsyfirrettarins standa óhaggaður.

(Sjá hjer að framan, bls. ~~247~~57). (224-226)

Mánudaginn 16. apríl 1821.

Nr. 159.

Hæstarjettaradvokat Hans Bilsted

eptir konunglegri skipun

gegn

Gunnari Jónssyni á Tanga.

Gunnar Jónsson á að vera sýkn af sækjandans frekari ákærum í þessu máli, þó þannig, að hann greiði eiganda hests þess, er um getur í málinu, það verð, sem nefndur eigandi treystir sjer til að verðleggja hann með löglegum eiði. Sóknar- og varnar-laun þau, sem ákveðin eru í yfir- og undir-
rjetti, greiðist úr almennum sjóði.

(Sjá hjer að framan, bls. 243—47).

Miðvikudaginn, 3. oktbr. 1821.

Nr. 267.

Hæstarjettaradvokat J. L. Rottböll
eptir konunglegri skipun
gegn

Helgu Sigurðardóttur, Eiríki Hösk-
uldssyni, Höskuldi Eiríkssyni, Jarð-
þrúði Lafranzsdóttur og Gróu Hösk-
uldsdóttur.

Að því er Höskuld Eiríksson snertir, vísast málinu frá
rjetti. Helga Sigurðardóttir, Gróa Höskuldsdóttir og Jarð-
þrúður Lafranzdóttir eiga að greiða, þær tvær fyrstnefndu
5 rbd. silfurs hvor, og hin síðastnefnda 2 rbd. silfurs til
fátækra sjóðs hreppsins. Eiríkur Höskuldsson á að sæta 10
vandarhagga refsingu. Í bætur til prestsins, hr. Sigurðar
Thorarensen, greiði þau fjögur síðastnefndu einn fyrir alla,
og allir fyrir einn, 5 fiska eða $42\frac{1}{2}$ ríkisbankaskilding í silfri.
Þau eiga einnig á sama hátt að greiða allan af málinu lög-
lega leiðandi kostnað, þar á meðal sóknar- og varnar-laun
þau, sem ákveðin eru í yfir- og undirrjetti.

(Sjá hjer að framan, bls. 194—205),

Fimmtudaginn, 25. októbr. 1821.

Nr. 290.

Hæstarjettaradvokat F. M. Treschow
eptir konunglegri skipun
gegn
Arngrími Jónssyni.

Arngrímur Jónsson á að sæta 30 vandarhagga refsingu.
Um iðgjalda greiðslu og málkostnaðar standi landsyfirrjettar-
ins dómur óhaggaður.

(Sjá hjer að framan, bls. 274—77).

Fimmtudaginn, 16. jan. 1823.

Nr. 126.

Kammeradvokat, etatsráð
Johan Martin Schönheyder
í embættis nafni
gegn
presti hr. Skúla Tómassyni.

Brennisteinsverki Húsavíkur skal vera óheimilt að nota
brennisteinsnámur í kirkjujörðinni Þeistareykjum, nema með
samþykki fjárhaldsmanns Múlakirkju. Hinum skipuðu tals-
mönnum stefnda fyrir yfirretti og í hjeraði bera í málfærslu-
laun, hinum fyrnefnda 8 rbd. silfurs og hinum síðarnefnda
4 rbd. silfurs. Upphæðir þessar, ásamt öðrum kostnaði, sam-
kvæmt ákvörðun yfirvaldsins, greiðist af almanna fje.

(Sjá hjer að framan, bls. 287—90).

Miðvikudaginn 17. apríl 1822.

Nr. 165.

Hæstarjettaradvokat Peter Salicath
eptir konunglegri skipun
gegn
Ísleifi Jóhannessyni og Jóni Rafn-
syni.

Að því er Ísleif Jóhannesson snertir, eiga þeir gengnu dómur að vera ógildir, og vísast því málinu heim aptur til löglegrar meðferðar og dóms áleggingar, eptir að nægilega hefur verið leitað upplýsinga um: 1. hvort framburður Ísleifs Jóhannessonar, að hann hafi lýst sauð Sigfúsar Oddssonar, sje sannur. 2. hvort, og hve mjög Ísleifur Jóhannesson hafi verið drukkinn, þegar ull sú, sem um er talað í málinu, var gripin frá Arnljóti Árnasyni, og 3. hvers virði sú ull hafi verið.

Jón Rafnsson á að sæta 2×27 vandarhagga refsingu. Að því er málskostnað snertir á dómur landsyfirrjettarins að standa óhaggaður.

(Sjá hjer að framan, bls. 300—309).

Föstudaginn, 4. okt. 1822.

Nr. 265.

Hæstarjettaradvokat J. L. Rottböhl
eptir konunglegri skipun
gegn
Birni Þorsteinssyni og Kristínu Þor-
steinsdóttur.

Dómur landsyfirrjettarins á, að svo miklu leyti sem hon-
um hefur verið áfrýjað, að standa óhaggaður.

(Sjá hjer að framan, bls. 325—28).

Þriðjudaginn, 6. maí 1823.

Nr. 182.

Hæstarjettaradvokat H. Bilsted
eptir konunglegri skipun
gegn
fanganum Ingiríði Eiríksdóttur.

Ingiríður Eiríksdóttir á að sæta 3 × 27 vandarhagga refsingu. Að öðru leyti á dómur landsyfirrjettarins að standa óhaggaður, þó þannig, að laun sækjanda og verjanda fyrir yfirrjettinum ákveðast 6 rbd. silfurs til handa hinum fyrri, og 5 rbd. silfurs handa hinum síðarnefnda.

(Sjá hjer að framan, bls. 348—53).

Miðvikudaginn, 14. maí 1823.

Nr. 185.

Hæstarjettaradvokat P. E. Sporon
eptir konunglegri skipun
gegn
Gísla Þorvaldssyni í Tungu.

Dómur landsyfirrjettarins á að standa óraskaður, þó þannig, að rjettur hlutaðeiganda til endurgjalds er áskilinn, og að laun sækjanda og verjanda fyrir undirrjetti ákvarðast 2 rbd. handa hinum fyrnefnda og 1 rbd. handa hinum síðarnefnda, svo og, að laun þau, sem tildæmd voru sækjanda og verjanda við landsyfirrjettinn, skulu sett niður þannig, að hinn fyrnefndi fái 6 rbd. og hinn síðarnefndi 5 rbd., allt í silfri.

(Sjá hjer að framan, bls. 345—48).

Miðvikudaginn. 1. okt. 1823.

Nr. 187.

Hæstarjettaradvokat P. Salicath

eptir konunglegri skipun

gegn

Ísleifi Jóhannessyni.

Ísleifur Jóhannesson á að kagstrýkjast og brennimerkjast á enni og setjast alla ævi sína til erfiðis í festingu Kaupmannahafnar undir strangri gæslu. Í iðgjald til Arnljóts Árnasonar greiði hann 2 rbd. 8 sk. í seðlum og teiknum, og borgi allan af málinu löglega leiðandi kostnað, þar á meðal laun til sækjenda og verjenda við yfir- og uudirrjettinn, er ákveðast 6 rbd. silfurs til hvors af hinum fyrnefndu, og 5 rbd. til hvors hinna síðarnefndu.

(Sjá hjer að framan, bls. 340—45).

Miðvikudaginn, 8. oktbr. 1823.

Nr. 264.

Hæstarjettaradvokat F. W. Treschow

eptir konunglegri skipun

gegn

föngunum Árna Eiríkssyni og Guðnýju Eiríksdóttur.

Hjeraðsdómurinn á að standa óraskaður. Laun til sækjanda og verjenda við landsyfirrjettinn greiði hin ákærðu, 6 rbd. silfurs hinum fyrra og 5 rbd. silfurs hinum síðari.

(Sjá hjer að framan, bls. 361—67).

Fimmtudaginn, 27. nóvbr. 1823.

Nr. 319. Hæstarjettaradvokat, jústitsráð H. Bilsted
eptir konunglegri skipun
gegn
Einari Snorrasyni í Vestmannaeyjum.

Dómur landsyfirrjettarins á að standa óraskaður, þó þannig, að hegningin ákveðist 3 × 27 vandarhögg, og að Einar Snorrason á að greiða þann hluta kostnaðarins, sem Abel sýslumaður er skyldaður til að greiða með dómi landsyfirrjettarins.

⌞ (Sjá hjer að framan, bls. 358—61).

Föstudaginn, 7. maí 1824.

Nr. 166. Hæstarjettaradvokat Ove Emmerich Höegh-Guldberg
eptir konunglegri skipun
gegn
fanganum Guðrúnu Þorleifsdóttur.

Dómur landsyfirrjettarins á að standa óraskaður.
(Sjá hjer að framan, bls. 377—79).

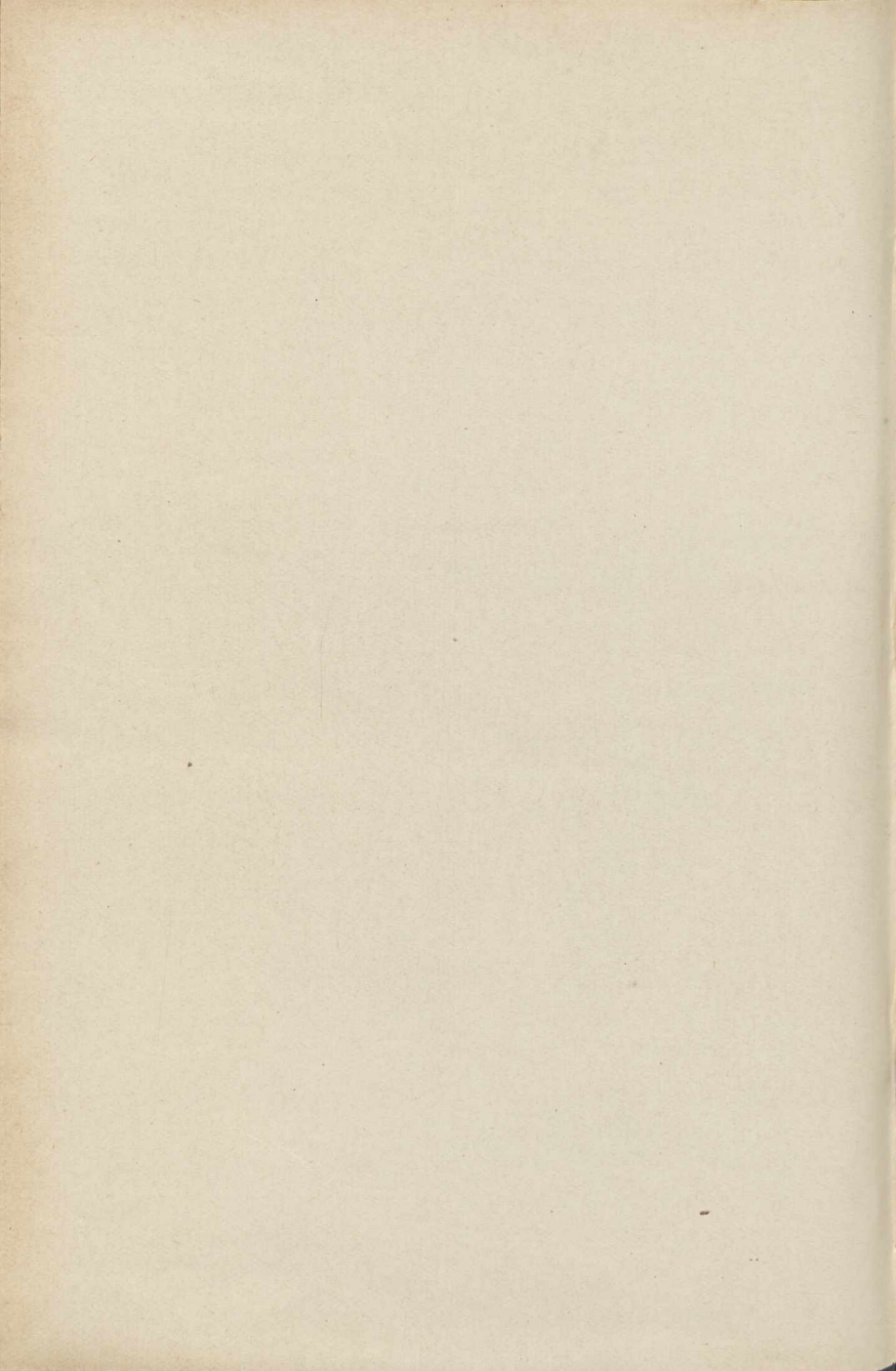
Mánudaginn, 25. oktbr. 1824.

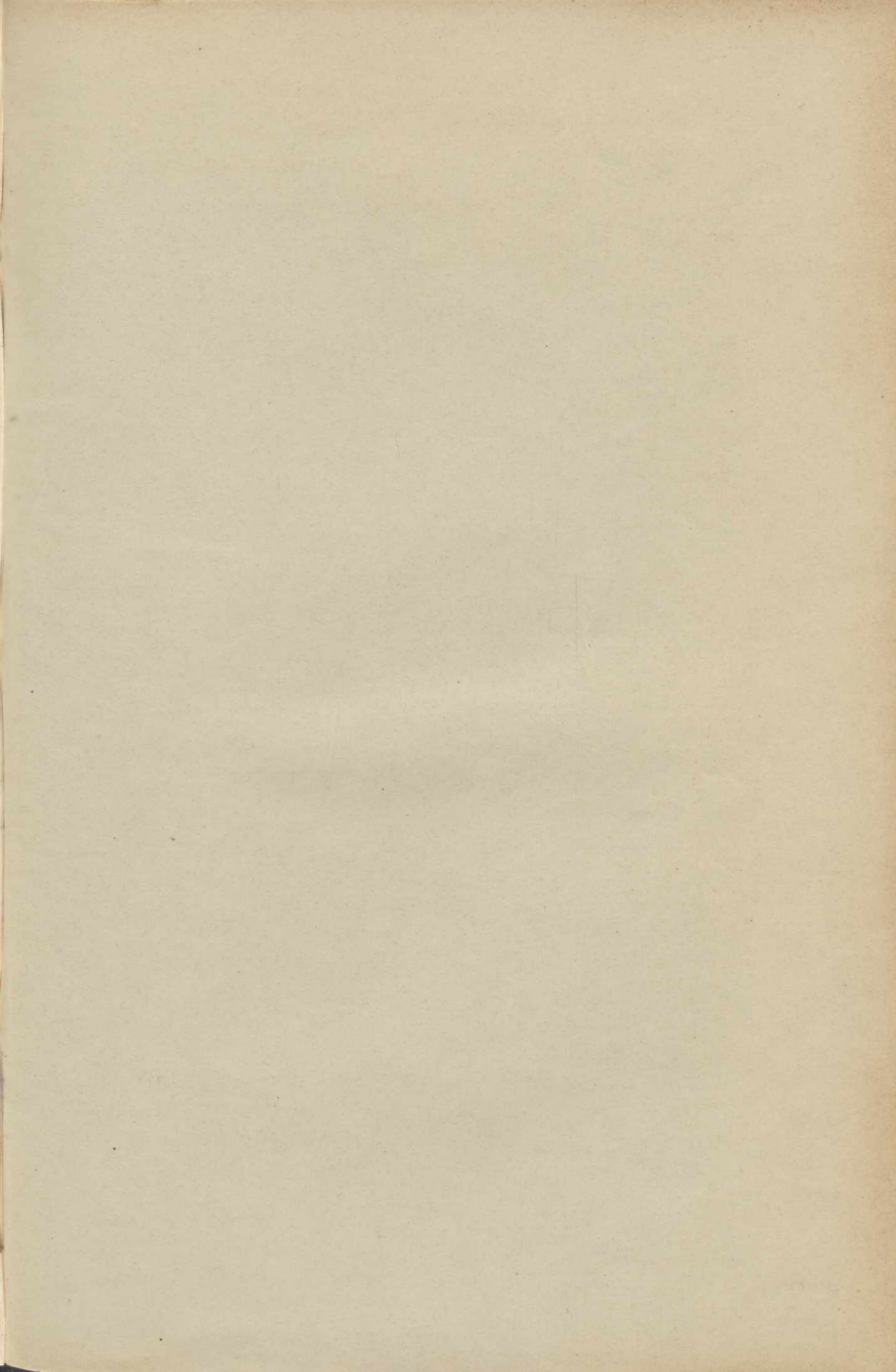
Nr. 324. Hæstarjettaradvokat P. Salicath
eptir konunglegri skipun
gegn
Ragnheiði Pálsdóttur og Árna
Jónssyni.

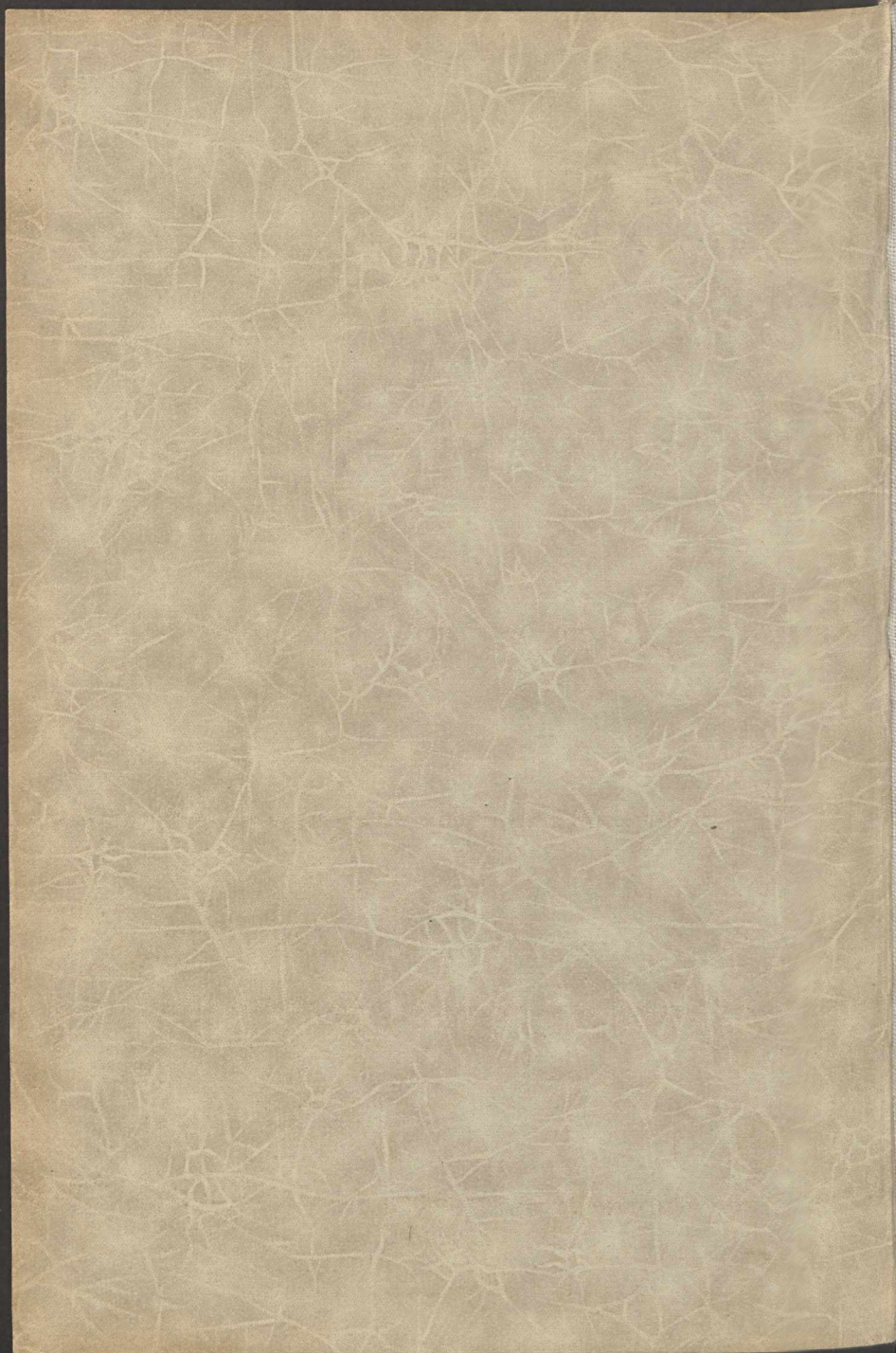
Ragnheiður Pálsdóttir á að erfða í tugthúsi Kaupmannahafnar alla sína ævi, og Árni Jónsson í festingu Kaupmannahafnar fimm ár. Um málkostnað á dómur landsýfirjettarins að standa óhaggaður.

(Sjá hjer að framan, bls. 408—12).

Manuscript of the first part of the history of the
city of London, from the foundation of the city
to the present time, by John Stow, 1618.
The second part of the history of the city of London,
from the year 1618 to the present time, by John Stow,
1633.

● Lbs - Hbs / þjóðdeild - Les

100555621 - X

